

yaşayan KUR'AN

Türkçe Meal/Tefsir



R. İHSAN ELİAÇIK



Meal/Tefsirde kullanılan hat, Faruk Sağlam'ın izni ile Huzur Yayınları'ndan alınmıştır.

İNŞA YAYINLARI:9

Kitabın Adı:
Yaşayan Kur'an Türkçe Meal/Tefsir
Üçüncü Cilt

Yazan:
R. İhsan Eliaçık
Redaksiyon
İsmail Doğu-Esan Gül
İç Düzen:
Bahadır Karahan
Kapak Tasarım:
Bahadır Karahan
Baskı-Cilt:
İstanbul Matbaa Mücellit

Sancaktepe Sanayi Mahallesi Saadet Sokak
No: 11/1 Güngören / İstanbul
1. Baskı: 2007 Nisan



Merkez: Kirmasti Mahallesi, Kıztaşı Caddesi
Nalbant Demir Sokak No: 2-4 Kat: 2 Fatih / İstanbul
Tel: (0212) 635 99 19
Faks: (0212) 631 02 69
e-mail: recepihsan@gmail.com

YAŞAYAN KUR'AN

Türkçe Meal-Tefsir
3. Cilt

R. İhsan Eliaçık



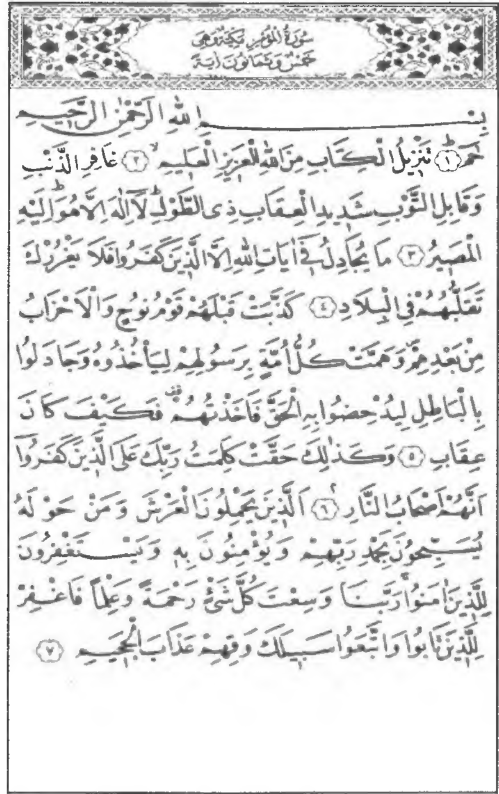
SURELERİN MUSHAF TERTİBİNE GÖRE DİZİLİŞİ

Sure No	Sure Adı	Ayet Sayısı	Cilt/Sayfa No	Sure No	Sure Adı	Ayet Sayısı	Cilt/Sayfa No
1	Fâtiha	7	1/24	58	Mücadele	22	3/182
2	Bakara	286	1/28	59	Haşr	24	3/191
3	Âl-i İmrân	200	1/140	60	Mümtehine	13	3/202
4	Nisâ	176	1/184	61	Saff	14	3/208
5	Mâide	120	1/244	62	Cuma	11	3/213
6	En'âm	165	1/279	63	Münafikûn	11	3/218
7	A'raf	206	1/321	64	Teğâbun	18	3/222
8	Enfâl	75	1/359	65	Talâk	12	3/227
9	Tevbe (Berae)	129	1/380	66	Tahrim	12	3/231
10	Yûnus	109	1/417	67	Mülk	30	3/235
11	Hûd	123	1/438	68	Kalem	52	3/240
12	Yûsuf	111	1/462	69	Hâkka	52	3/252
13	Ra'd	43	2/8	70	Meâric	44	3/259
14	İbrâhim	52	2/20	71	Nuh	28	3/264
15	Hicr	99	2/37	72	Cin	28	3/270
16	Nahl	128	2/51	73	Müzzemmil	20	3/276
17	İsrâ	111	2/81	74	Müddessir	56	3/279
18	Kehf	110	2/114	75	Kıyâmet	40	3/287
19	Meryem	98	2/140	76	İnsan(Dehr)	31	3/292
20	Tâhâ	135	2/159	77	Mürselât	50	3/301
21	Enbiyâ	112	2/180	78	Nebe	40	3/307
22	Hacc	78	2/200	79	Nâziât	46	3/312
23	Mu'minun	118	2/218	80	Abese	42	3/316
24	Nur	64	2/234	81	Tekvîr	29	3/320
25	Furkân	77	2/256	82	İnfitâr	19	3/326
26	Şuarâ	227	2/270	83	Mutaffifîn	36	3/329
27	Neml	93	2/286	84	İnşikâk	25	3/333
28	Kasas	88	2/305	85	Burûc	22	3/336
29	Ankebût	69	2/323	86	Târık	17	3/342
30	Rûm	60	2/338	87	A'lâ	19	3/345
31	Lokman	34	2/351	88	Ğâşiye	26	3/348
32	Secde	30	2/359	89	Fecr	30	3/352
33	Ahzâp	73	2/364	90	Beled	20	3/357
34	Sebe	54	2/393	91	Şems	15	3/362
35	Fâtır	45	2/406	92	Leyl	21	3/367
36	Yâsîn	83	2/420	93	Duhâ	11	3/370
37	Sâffât	182	2/434	94	İnşirah	8	3/374
38	Sâd	88	2/451	95	Tîn	8	3/377
39	Zümer	75	2/464	96	Alak	19	3/380
40	Mu'min	85	3/17	97	Kadr	5	3/386
41	Fussilet	54	3/22	98	Beyyine	8	3/389
42	Şûra	53	3/33	99	Zilzâl	8	3/393
43	Zuhruf	89	3/43	100	Âdiyât	11	3/396
44	Duhân	59	3/56	101	Kâria	11	3/399
45	Câsiye	37	3/63	102	Tekâsür	8	3/402
46	Ahkâf	35	3/72	103	Asr	3	3/405
47	Muhammed	38	3/81	104	Hümeze	9	3/410
48	Fetih	29	3/88	105	Fil	5	3/413
49	Hucurât	18	3/100	106	Kureyş	4	3/416
50	Kaf	45	3/110	107	Mâûn	7	3/419
51	Zâriyât	60	3/119	108	Kevser	3	3/423
52	Tûr	49	3/129	109	Kâfirûn	6	3/426
53	Necm	62	3/137	110	Nasr	3	3/432
54	Kamer	55	3/149	111	Leheb(Mesed)	5	3/435
55	Rahmân	78	3/155	112	İhlâs	4	3/438
56	Vâkıa	96	3/164	113	Felâk	5	3/444
57	Hadîd	29	3/171	114	Nâs	6	3/448

SURELERİN MUSHAFTAKİ VE MEAL/TEFSİRDEKİ SIRALARI İLE SAYFA NUMARALARINI GÖSTERİR ALFABETİK İNDEKS

40- MÜ'MİN SURESİ

Mekke'de inmiştir, 85 ayettir. "Gafir" (bağışlayan) olarak da bilinir. Bu dünyada "Kendini Tanrı sanan bir bilgi" ile yeryüzünde nüfus, güç ve uygarlık bakımından bir dönem üstün olan Firavun imparatorluğu vardı. Bu surede işte o Firavun'un saray çevresinden olduğu halde imanından o ana kadar Firavun'un haberi olmadığı "bir inanmış adamın" (*mumin*) tarihi konuşma sahnesi yer alır. Bu meçhul kişinin konuşması üzerinden evrensel mesajlar verildiği için sure aynı adla anılmıştır. Sure bir yandan "Tanrısız bilgiye" veya "Kendini tanrı sanan bilime" dayalı uygarlıkların geçmiş çağlardaki hal-i pür melâli gözler önüne sererken, diğer yandan eski dünya dinlerinin mucize, kehanet, tılsım, büyü vs. alışkanlıklarından arınmış gerçek anlamda "iman, bilgi ve söz"e dayalı bir uygarlığın temelinde neyin yatması gerektiğine dair muazzam mesajlar vererek sona erer...



40-MÜ'MİN SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 85 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Ha, Mim.

2- Bu kitabın indirilişi O çok güçlü, her şeyi bilen Allah'tandır.

3- Günahı bağışlayan, tövbeyi kabul eden, cezalandırması şiddetli, engin cömertlik sahibi O Allah'tan ki O'ndan başka tanrı yoktur, dönüş O'nadır.

4- KÂFİRLİK edenlerden başkası Allah'ın ayetleri ile mücadele etmez. Fakat onların öyle ortalıkta dolanıp durmaları seni aldatmasın.

5- Onlardan önce Nuh halkı, arkalarından da çeşitli gruplar bütün bunlar yalan demişlerdi. Her dönemde peygamberlere suikast düzenlendi. Gerçeğin ta kendisini sahte olanla bastırmak için boşuna mücadele edip durdular. Sonunda onları kıskıvrak yakaladım. Hele bir bak nasıl oldu yakalayışım?

6- Böylece Rabbinin kâfirlik edenleri cehennemde yakacağına dair sözü yerine gelmiş olacak; bundan hiç şüpheniz olmasın.

7- Şu muazzam görkemi yüklenenler ve onun çevresindekiler Rablerini övgü ile yüceltirler. O'na iman ederler ve iman etmiş olanlar için şöyle bağışlanma dilerler; "Ey Rabbimiz, senin sevgi ve merhamet ile bilgin her şeyi kuşatmıştır. Tövbe edip yoluna girenleri bağışla ve onları cehennem azabından koru!

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ
مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
﴿٨﴾ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ
وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ
لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ
فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا رَبَّنَا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ
فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ ﴿١١﴾
ذَٰلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ
يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ ﴿١٢﴾
هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا
وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ
لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ
ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ
لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ
مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

8- Ey Rabbimiz! Onları ve babalarından, eşlerinden ve çocuklarından iyi, güzel ve doğru olanları söz verdiğin o cennetlerin içine koy. Sen güçlüsün, bilgelik sendedir; bundan hiç şüphemiz yok!

9- Onları kötü işler yapmaktan uzat tut! Sen, her kimi kötü işler yapmaktan uzak tutarsan onu hesap gününde sevgi ve merhametine almışsın demektir. İşte asıl büyük kurtuluş da budur!"

10- Kâfirlere o gün şöyle seslenilecek: "Allah'ın küfrünüze kızgınlığı, sizin şu an kendinize kızmanızdan daha büyüktür. Çünkü siz imana davet ediliyordunuz da kâfirlik ediyordunuz."

11- Diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün, iki kere de dirilttin. Şimdi günahlarımızı itiraf ediyoruz. Ne olur, buradan çıkmanın bir yolu yok mu?"[1]

12- Fakat "Siz tek Allah'a çağırıldığınız zaman inkâr ettiniz. O'na ortak koştuğunuzda da tasdik ediyordunuz. Şimdi söz ve karar çok yüce ve büyük olan Allah'ındır."

13- SİZE ayetlerini gösteren, sizin için gökten rızık indiren O'dur. Gel gör ki ancak gönül veren anlar.

14- O halde sizler saf bir yürek temizliği içinde[2] dine yönelerek Allah'a çağırın. İsterse kâfirler hoşlanmasınlar.

15- Dereceleri yüksek şu muazzam görkemin sahibi, buluşma gününün dehşetini haber vermek için kullarından lâyık gördüğüne emrinde ruh[3] indirip vahyediyor.

16 -Onların mezarlarından meydana fırlayacakları gün yapmış oldukları hiç bir şey Allah'a gizli kalmaz. Ve bir ses yankılanır: "Bugün egemenlik kimindir?" Hepsi birden "Bir olan, her şeyi kudreti altında tutan Allah'ındır" derler.

---

[1] Yani: "Ey Rabbimiz bizi hayata getirdin sonra ölümü tattırdın, sonra dirilttin şu an yeniden cehennem azabı ile bizi öldürüyorsun. Tamam, günahımızı anladık, çok kötü işler yapmışız. Ne olur bir kurtuluş imkânı ver, bu lânet yerden bir çıkış yolu göster bize" derler... Demek ki cehenneme girenler oradan çıkmak için yalvarıp ya-

karacaklar. Peki, onlara bu izin verilecek mi? Ayetin devamında "Hayır kesinlikle olmaz, buradan çıkamazsınız" denmeyip de neden orada olduklarına dair açıklamanın gelmesi dikkat çekicidir. Buna bakarak bir taraftan Allah'ın sevgi ve merhametinin (*rahmet*) öfke ve kızgınlığını (*gazap*) geçmiş olmasını, diğer yandan ebedi azabın sonsuz rahmet ile nasıl bağdaşacağını da hatırlarsak bir çıkış imkânının olabileceğini düşünebiliriz **(Musa Carullah)**.

Keza kaynağı sağlam görünen şu hadis de bir fikir verebilir: "*Cenneti hak edenler cennete, cehennemi hak edenler cehenneme girecek. O zaman yüce Allah şöyle seslenecek; "Kalplerinde hardal tanesi kadar imanı/iyiliği olanları cehennemden çıkarın!" Bunun üzerine o ana kadar cehennemde yananlar oradan simsiyah kesilmiş oldukları halde çıkarılacak ve hayat ırmağına atılacaklar. Sonra bir akıntının kenarında yeşeren otlar gibi hayata geri dönecekler. Sen onun nasıl sarardığını ve tomurcuklandığını görmez misin?*" **(Buhari, Muslim, Neseî, İbni Hanbel)**.

Hadiste geçen "Hayat ırmağı" (*nehri'l-hayat*) tabiri son derece çarpıcıdır. Bunu, "ahiretin tarlası" olan dünya hayatı hakkında da düşünürsek, demek ki hayat bir ırmak gibidir. İnsanları süpürür götürür. Bu akıntıda kimimiz boğulur, kimimiz yüzerek kurtuluruz. Kimimize rahmet gibi yağmur, kimimize de sel gibi afet getirir. Kimimiz bu ırmakta boğularak dibe ineriz, sonra ırmağın kenarlarında yeşeren otlar gibi tekrar hayata dönerek tutunmaya çalışırız. Kimimiz tutunur, kimimiz savrulur gider. Hayat kimimizi parlatır, kimimizi de söndürür. Dibe inenler ve tavana vuranlar, tutunanlar ve tutunamayanlar arasında bir yarıştır sürer gider. Hayat ırmağında kötülükler insanı bitirip dibe vuran bir ota çevirirken, iyilikler tekrar yeşertir, daha da gürbüz hale getirir. Hayat dediğimiz, yürüyüş halinde akan coşkun bir ırmaktır (*seyr-i huruşân*). İyi kötüden, yanlış doğrudan hayatın kendi yolunu kendisi bulma kabiliyeti sayesinde ayrılır. Hayat kendi gerçekliğine uymayanı zamanla dışına atar, yürüyüşüne katmaz. İnsan hayat ırmağının suyuyla her defasında yıkanıp temizlenir. Arına arına, temizlene temizlene varlığın özüne doğru yol alır. Altının ateşte eritilip sahtesinin gerçeğinden ayrılması gibi insan da hayat ırmağına atılarak sahtesi gerçeğinden ayırt edilir. Ateşte eritilen altın gibi hayat ırmağında sınanır (fitne ile imtihan olur). Tutunanlar yükselerek yola devam eder, tutunamayanlar sararıp ot olur. Ancak bu biteviye sürüp giden can sıkıcı bir tekrar (*çark-ı felek*) değildir. Boyuna yeniden yaratma (*halk-ı cedid*) ile yenilenen bir arınma sürecidir. Lâyık olanı dalgalarının önünde yükselten, müstahak olanı da dibe batırıp ot yapan bir süreç. (Allahu a'lem)...

"*Her şey akar; su, insan, tarih ve fikir*
Oluklar çift; birinden nur akar diğerinden kir"/NFK.

[2] İHLAS: Bkz. 15/39. ayet dipnotu.

[3] RUH: Bkz. 16/102. ayet dipnotu.

اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْۜ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَۜ اِنَّ اللّٰهَ سَر۪يعُ
الْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى
الْحَنَاجِرِ كَاظِم۪ينَۜ مَا لِلظَّالِم۪ينَ مِنْ حَم۪يمٍ وَلَا شَف۪يعٍ يُطَاعُۜ
﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ﴿١٩﴾ وَاللّٰهُ
يَقْض۪ي بِالْحَقِّۜ وَالَّذ۪ينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِه۪ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍۜ
اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ ﴿٢٠﴾ اَوَلَمْ يَس۪يرُوا فِي الْاَرْضِ
فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذ۪ينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْۜ
كَانُوا هُمْ اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِي الْاَرْضِ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ
بِذُنُوبِهِمْۜ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ ﴿٢١﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ
كَانَتْ تَأْت۪يهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَاَخَذَهُمُ
اللّٰهُۜ اِنَّهُ قَوِيٌّ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى
بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُب۪ينٍ ﴿٢٣﴾ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ
فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا
قَالُوا اقْتُلُوا اَبْنَاءَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا
نِسَاءَهُمْۜ وَمَا كَيْدُ الْكَافِر۪ينَ اِلَّا ف۪ي ضَلَالٍ ﴿٢٥﴾

17- Bugün herkese yaptığının karşılığı verilecektir. Haksızlığın zerresi yok bugün! Allah hesabı çabuk görendir; bundan hiç şüpheniz olmasın.

18- Yürekleri ağza getirecek o felâket gününü haber ver ki o zaman yutkunup duracaklar. Ömrü zulüm ve haksızlık yapmakla geçmiş olanlar o gün ne bir dost bulacak ne de torpil için aracı![4]

19- Çünkü O gözlerin hain bakışını da gönüllerin gizlediğini de biliyor.

20- Allah adaletle hükmeder. O'ndan başka yalvardıkları ise hiç bir şeye hükmedemezler. Çünkü Allah her şeyi işitiyor, her şeyi görüyor.

21- Yeryüzünde bir dolaşıp da kendilerinden öncekilerin sonunun ne olduğuna bakmazlar mı? Onlar gerek kuvvet, gerekse yeryüzü uygarlığı bakımından kendilerinden daha güçlüydüler. Öyle iken Allah, onları günahları ile birlikte kıskıvrak yakaladı ve kendilerini Allah'a karşı bir koruyan bulunmadı.

22- O şundandı: Onlara peygamberleri söze dayalı apaçık delillerle geliyorlardı, fakat onlar kafirlik ettiler. Allah da kendilerini tuttuğu gibi yakaladı. O çok güçlüdür, karşılığı şiddetlidir; bundan hiç şüpheniz olmasın.

23- İYİ DİNLEYİN! Musa'yı ayetlerimizle ve apaçık bir delil[5] ile gönderdik.

24- Firavun'a, Haman'a ve Karun'a...[6] Onlar dediler ki; "Bu bir sihirbaz, bir yalancı."

25- Kendilerine tarafımızdan gerçeğin ta kendisini getirince de "Onunla beraber iman etmiş olanların oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın" dediler. Kâfirlerin tuzağı hep sapkınlık içindedir.

---

[4] ŞEFAAT; 74/48. ayet dipnotu.

[5] SULTANU'L-MUBİN: Bkz. 18/60. ayet dipnotu.

[6] FİRAVUN/HAMAN/KARUN; 29/30. ayet dipnotu.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِىٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ إِنِّىٓ أَخَافُ
أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ وَقَالَ
مُوسَىٰٓ إِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ
ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَٰنَهُۥٓ
أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّىَ ٱللَّهُ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ
مِن رَّبِّكُمْ وَإِن يَكُ كَٰذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ وَإِن يَكُ صَادِقًا
يُصِبْكُم بَعْضُ ٱلَّذِى يَعِدُكُمْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ
كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَٰقَوْمِ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ظَٰهِرِينَ فِى ٱلْأَرْضِ
فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ بَأْسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا
مَآ أَرَىٰ وَمَآ أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ
ءَامَنَ يَٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُم مِّثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾
مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْ
وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ
عَلَيْكُمْ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُم
مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾

26- Firavun: "Bırakın beni, öldüreyim Musa'yı da Rabbine dua etsin. Çünkü onun dininizi/devletinizi değiştirmesinden veya ayaklanma çıkararak ülkeyi karıştırmasından korkuyorum" dedi.[7]

27- Musa: "Hiç kuşkusuz ben, hesap gününe inanmayan her büyüklük taslayandan Rabbime ve Rabbinize sığındım" dedi.

28- Firavun'un çevresinden -imanını saklayan- inanmış bir adam:[8] "Bir adamı 'Rabbim Allah'tır' diyor diye öldürecek misiniz? Oysa o, size Rabbinizden söze dayalı apaçık delillerle gelmiştir. Hem o bir yalancı ise çok sürmez yalanı boynuna geçer. Fakat doğru ise size yaptığı uyarıların en azından bir kısmı başınıza gelir. Allah haddi aşan bir yalancıyı doğru yola çıkarmaz; bundan hiç şüpheniz olmasın

29-Ey halkım, bugün egemenlik sizdedir. Bu ülkede üstünlüğü ele geçirmiş durumdasınız. Fakat Allah'ın öfkesini çekersek bizi ondan kim kurtarabilir?" dedi. Firavun: "Ben size yalnızca görüşümü söylüyorum ve ben size ancak doğru yolu gösteriyorum" dedi.

30- O inanmış adam devamla; "Ey halkım, doğrusu ben sizin hakkınızda eski çağlardaki toplulukların başına gelen günler gibi bir günden korkuyorum

31- Nuh halkının, Ad'ın, Semud'un ve daha sonrakilerin başlarına gelen gibisinden. Allah kullarına durduk yere haksızlık etmek istemez

32- Ve ey halkım ben sizin için o çağrışma gününden korkuyorum 33- O arkanızı dönüp gideceğiniz günden. Sizi Allah'tan koruyacak da yoktur. Her kimi de Allah şaşırtırsa, artık onu doğru yola iletecek yoktur

[7] Harfi harfine: "Onun dininizi değiştirmesinden ve arzda fesat çıkarmasından korkuyorum dedi." Tarihte Mısır ve Firavun imparatorluğu hakkında kısa bir jepolitik okuma, bu sözün bugün için "Devleti yıkmak, kurulu düzeni değiştirmek ve-

ya ülkede ayaklanma çıkarmak, devrim yapmaya kalkışmak" dediğimiz argümanları çağrıştırdığını hemen gösterecektir. Musa'nın mücadelesi bu jeopolitik okuma olmadan sadece teolojik bakışla anlaşılamaz...

[8] Yani: Firavun'un idari kadrosu içinde olup iman etmiş ve fakat Firavun o ana kadar onun imanından haberdar olmamış, iman ettiği Firavun tarafından henüz bilinmeyen mü'min bir adam...

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ
مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ
رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ ﴿٣٤﴾
الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ
كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ
يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ
يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ ﴿٣٦﴾ أَسْبَابَ
السَّمَاوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا
وَكَذَلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ
وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ الَّذِي آمَنَ
يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ يَا قَوْمِ
إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ
الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا
وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ
يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

34- Bundan önce size söze dayalı apaçık delillerle Yusuf gelmişti. O zaman da onun size getirdiği gerçeğin ta kendisinden şüphe edip durmuştunuz. Nihayet vefat ettiğinde de "Bundan sonra Allah asla peygamber göndermez" dediniz. İşte aşırı şüpheci olanları Allah böyle şaşırtır

35- Bu şaşkınlar hiç bir delile dayanmadan Allah'ın ayetleri hakkında mücadele ederler. Allah katında ve imanı olanların gözünde ne çirkin bir durum! Allah bütün küstah zorbaların kalbini işte böyle mühürler..." dedi.

36/37- Firavun da "Ey Haman, bana bir kule yap, göğe çıkıp şu Musa'nın tanrısı ile bir görüşeyim. Kesinlikle yalan söylediğini ortaya çıkaracağım" dedi. İşte bu şekilde Firavun'a yaptığı kötülükler güzel göründü de yoldan çıkarıldı. Firavun'un bütün hesapları hüsranla sonuçlandı.

38- O inanmış adam yine "Ey halkım, gelin peşimden sizi sapasağlam[9] yolda yürüteyim

39- Ey halkım, bu dünya hayatı ancak geçici bir yaşamdan ibarettir, ahiret ise asıl yaşanacak yurttur.

40- Her kim bir kötülük yaparsa, yaptığı kötülükten başka karşılık bulmaz. Gerek erkek gerek kadın her kim de mümin olarak iyilik, güzellik, doğruluk için çalışırsa işte onlar cennete girerler. Orada kendilerine umulmadık rızıklar verilir.

[9] RÜŞD: Bkz. 2/256. ayet dipnotu.

وَيَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ ﴿٤١﴾
تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ
وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي
إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَا
إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٣﴾
فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ
إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا
مَكَرُوا وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ النَّارُ
يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ
أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ
فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ
تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ
﴿٤٧﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ
قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ
جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ﴿٤٩﴾

41- Hem ey halkım, neden ben sizi kurtuluşa davet ederken siz beni ateşe davet ediyorsunuz?

42- Siz beni Allah'a kâfirlik etmeye ve hakkında hiç bir bilgi sahibi olmadığım şeyleri O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz. Ben ise sizi o çok güçlü, çok bağışlayıcı olana davet ediyorum

43- Bakın sizin beni çağırdığınız ne dünyada ne de ahirette çağırılmaya lâyık bir şey değildir. Hepimizin varacağı Allah'tır ve bütün haddi aşanlar cehennemde yanacaktır.

44- Siz benim söylediklerimi sonra anlayacaksınız. Ben işimi Allah'a havale ediyorum. Allah kullarını görür, gözetir; bundan hiç şüphem yok..." dedi.

45- Ve Allah onu Firavun ve adamlarının kurduğu tuzağın fenalıklarından korudu ve Firavun ve adamlarını o berbat afet ile kuşattı.

46- Sabah akşam kendilerine cehennem ateşi hatırlatılıp duruldu. Kıyamet koptuğunda da "Firavun ve adamlarını atın o en şiddetli azaba" denilecek.[10]

47- Onlar ateş içinde suçu birbirlerine atarken zayıf olanlar büyüklük taslayanlara "Hani bizler sizin tebaanızdık. Şu ateşten bizi neden kurtaramıyorsunuz?" diyecekler.

48- Büyüklük taslayanlar ise "Evet, hepimiz onun içindeyiz, çünkü Allah kulları arasında hükmünü verdi" diyecek.

49- Ateştekiler cehennem bekçilerine diyecekler ki "Rabbinize dua edin de bir gün olsun azabımızı hafifletsin."

[10] Harfi harfine: "Ateş sabah akşam onlara 'arz' edilir." Yani: Firavun ve adamlarına bu mü'min kişinin yaptığı gibi sabah akşam, her fırsatta cehennem ateşi hatırlatıldı. Onlara böyle giderse nasıl ateşe atılacakları gözlerinin önüne serildi. Fakat buna rağmen bir türlü yola gelmediler. Cehennem, ateş, nâr vs. uyarılarını hiç umursamadılar. Böylece ömürlerini tükettiler. Kıyamet koptuğu günde onlara "İşte o umursamadığınız, sabah akşam size arzedilip her türlü yolla hatırlatılan ateş buydu. Girin şimdi o inkâr ettiğiniz ateşe denilecek...

قَالُوٓا اَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلٰى
قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَٓؤُا الْكَافِرِينَ اِلَّا فِي ضَلَالٍ
(٥٠) اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ اٰمَنُوا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ يَقُومُ الْاَشْهَادُ (٥١) يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ
مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُٓوءُ الدَّارِ (٥٢)
وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى وَاَوْرَثْنَا بَنٖٓي اِسْرَٓائِيلَ
الْكِتَابَ (٥٣) هُدًى وَذِكْرٰى لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِ (٥٤) فَاصْبِرْ
اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ
رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ (٥٥) اِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فٖٓي اٰيَاتِ
اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْ اِنْ فٖي صُدُورِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ
مَا هُمْ بِبَالِغٖيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ السَّمٖيعُ
الْبَصٖيرُ (٥٦) لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ
خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٥٧)
وَمَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصٖيرُ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسٖٓيءُ قَلٖيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ (٥٨)

50- "Peki, peygamberleriniz size söze dayalı apaçık delillerle gelmemiş miydi?" denilince "Evet, gelmişti" diyecekler. "Öyleyse yalvarın durun" denecek. Çünkü kâfirlerin duası avunmadan başka bir anlam taşımaz.

51- BİZ peygamberlerimize ve iman edenlere hem dünya hayatında, hem de tanıkların toplanacağı günde yardım edeceğiz; bundan hiç şüpheniz olmasın.

52- O gün ömrü zulüm ve haksızlıkla geçmiş olanlara özür dilemeleri fayda vermeyecek. Onlar o gün dışlanacak ve cehennemin dibini boylayacaklar.

53- Bakın, Biz Musa'yı doğru yolda yürüttük. İsrail oğullarını o kitaba varis kıldık.

54- Aklı ve vicdanı olanlara[11] bir yol gösterici ve hatırlatma olmak üzere.

55- O halde güçlüklere göğüs ger, çünkü Allah'ın sözü haktır. Günahından af dile ve sabah akşam Rabbini överek yücelt.

56- Çünkü Allah'ın ayetlerine mesnetsiz görüşlerle karşı çıkanların, içlerinde hiç bir zaman tatmin edemeyecekleri küstahça bir kibir vardır. Öyleyse sen Allah'a sığın. O her şeyi işitiyor, her şeyi biliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

57- Bakın, göklerin ve yerin yaratılması insanların yaratılmasından daha büyüktür. Fakat insanların çoğu bunun bilincinde değildir.[12]

58- Kör ile gören bir olmaz. İman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanla kötülük yapan da bir değildir. Ne kadar az düşünüyorsunuz.

[11] ULU'L-ELBAB; 12/111.ayet dipnotu.

[12] Yani: Bölünmez bir bütünlük olan evrenin yaratılışı, içinde bir zerre olan insanların yaratılışından çok daha büyük bir olaydır. Fakat insanlar bölünmez bütünlüğün bir parçası olduklarını unutarak her şeyin kendilerinden ibaret olduğunu sanırlar. Üzerlerinde yaşadıkları dünyayı evrenin merkezi sanırlar. Kimileri de dünyanın etrafında döndüğü güneşi evrenin merkezi sanırlar. Hâlbuki evren büyük bir organizma olup Allah'ın yed-i kudretindedir. Yani onun enlemsiz, boylamsız, şekilsiz, boyutsuz sonsuz güç ve kudreti etrafında dönmektedir. Bunun için insanoğlu tabiatın sahibi değil mensubu olduğunu, "büyük bütünün" bir parçası olduğunu asla aklından çıkarmamalıdır...

إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ إِنَّ
الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ
﴿٦٠﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ
مُبْصِرًا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ
شَيْءٍ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾ كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ
الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ
لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ
فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ
رَبُّكُمْ ۖ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ الْحَيُّ
لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۗ الْحَمْدُ لِلَّهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾ قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ
تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي
وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾

59- Kıyamet kesinlikle kopacaktır; bunda hiç şüphe yok! Fakat insanların çoğu buna inanmıyor.

60- Oysa Rabbiniz "Bana dua edin ki size karşılık vereyim. Bana ibadet etmeyi kibirlerine yediremeyenler yarın aşağılanmış olarak cehenneme gidecekler" buyurdu.

61- DİNLENESİNİZ diye geceyi, göz aydınlığı olarak da gündüzü yaratan Allah'tır. Allah insanlara karşı engin cömertlik sahibidir; bundan hiç şüpheniz olmasın. Fakat insanların çoğu şükretmiyor.

62- İşte her şeyin yaratıcısı Rabbiniz Allah budur. O'ndan başka tanrı yoktur. Nasıl olur da aldırış etmezsiniz?

63- İşte Allah'ın ayetlerini inkâr edenler böyle umursamazca davranıyor.

64- Sizin için yeryüzünü dinlenme yurdu, göğü de bina yapan Allah'tır. Size şekil verdi, sonra da şekillerinizi güzelleştirdi ve hoş nimetlerden rızık verdi. Rabbiniz Allah işte budur! Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!

65- Sonsuz yaşam kaynağı O'dur. O'ndan başka tapılacak yoktur. Şu halde saf bir yürek temizliği içinde O'na yönelin, O'na dua edin. Bütün övgüler âlemlerin Rabbi olan Allah'adır.

66- Söyle onlara; "Rabbimden söze dayalı apaçık deliller gelince, Allah'tan başka yalvardıklarınıza tapınmaktan kesinlikle yasaklandım. Müslüman olmakla[13] emrolundum."

---

[13] İSLAM: Bkz. 68/35. ayet dipnotu.

هُوَ الَّذٖى خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ
ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا
شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُٓوا اَجَلًا مُسَمًّى
وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ الَّذٖى يُحْيٖ وَيُمٖيتُ فَاِذَا قَضٰى
اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ
يُجَادِلُونَ فٖٓى اٰيَاتِ اللّٰهِ اَنّٰى يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ اَلَّذٖينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ
وَبِمَٓا اَرْسَلْنَا بِهٖ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ اِذِ الْاَغْلَالُ
فٖٓى اَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِى الْحَمٖيمِ ثُمَّ فِى النَّارِ
يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قٖيلَ لَهُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِنْ دُونِ
اللّٰهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْـًٔا
كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ الْكَافِرٖينَ ﴿٧٤﴾ ذٰلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَفْرَحُونَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾
اُدْخُلُٓوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدٖينَ فٖيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى
الْمُتَكَبِّرٖينَ ﴿٧٦﴾ فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ
الَّذٖى نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

67- Sizi topraktan, sonra bir damla sudan, sonra bir kan pıhtısından[14] yaratan ardından bir bebek olarak dünyaya getiren O'dur. Sonra olgunluk çağına erişmenizi, sonra da yaşlanmanızı sağlıyor. İçinizden kimine erken ölüm veriyor kiminizi de belli bir süreye kadar yaşatıyor. Bütün bunlar aklınızı kullanasınız diyedir.

68- Yaşatan ve öldüren O'dur. Velhâsıl O bir işe karar verdiği zaman ona sadece "Ol!" der, olur.

69- BAKSANA şu Allah'ın ayetleri hakkında mücadeleye kalkanlar gerçeği nasıl da görmezden geliyorlar?

70- Kitaba ve peygamberlerimizle gönderdiğimiz mesajlara bütün bunlar yalan diyenler çok yakında anlayacaklar neyin ne olduğunu.

71- O zaman boyunlarında zincirler ve halkalarla sürüklenecekler,

72- Kaynar suya sokulup ateşte kaynatılacaklar.

73- Sonra sorulacak; "Nerede o ortak koştuklarınız?

74- Nerede O Allah'tan başkaları" Diyecekler ki; "Bizi yüzüstü bırakıp gittiler. Aslında o yalvarıp yakardıklarımız daha önce de hiçbir zaman olmadılar. İşte Allah kâfirleri böyle şaşırtır.

75- Bunun sebebi şudur: Çünkü siz yeryüzünde haksızca şımarıyor ve küstahça böbürleniyordunuz.

76- Şimdi girin cehennemin ebedi kapılarından. Bak o küstahça böbürlenenlerin yeri ne berbat bir yerdir!

77- ŞU HALDE sen güçlüklere göğüs ger. Allah'ın sözü haktır, mutlaka olacaktır. Artık onlara yaptığımız tehdidin bir kısmını sana göstersek de veya seni kendimize alsak da onlar dönüp dolaşıp bize gelecekler; bundan hiç şüphen olmasın.

---

[14] ALAK: Bkz.96/2.ayet dipnotu.

ولقد ارسلنا رسلا من قبلك منهم من قصصنا
عليك ومنهم من لم نقصص عليك وما كان لرسول
ان يأتي بآية الا باذن الله فاذا جاء امر الله قضي بالحق
وخسر هنالك المبطلون ﴿٧٨﴾ الله الذي جعل لكم
الانعام لتركبوا منها ومنها تأكلون ﴿٧٩﴾ ولكم فيها منافع
ولتبلغوا عليها حاجة في صدوركم وعليها وعلى الفلك
تحملون ﴿٨٠﴾ ويريكم آياته فأي آيات الله تنكرون ﴿٨١﴾
افلم يسيروا في الارض فينظروا كيف كان عاقبة الذين
من قبلهم كانوا اكثر منهم واشد قوة وآثارا
في الارض فما اغنى عنهم ما كانوا يكسبون ﴿٨٢﴾ فلما جاءتهم
رسلهم بالبينات فرحوا بما عندهم من العلم وحاق بهم
ما كانوا به يستهزؤن ﴿٨٣﴾ فلما رأوا بأسنا قالوا
آمنا بالله وحده وكفرنا بما كنا به مشركين ﴿٨٤﴾ فلم
يك ينفعهم ايمانهم لما رأوا بأسنا سنت الله التي
قد خلت في عباده وخسر هنالك الكافرون ﴿٨٥﴾

78- Doğrusu Biz senden önceki çağlarda nice peygamberler gönderdik. Onlardan kimini sana anlattık, kimini anlatmadık. Hiç bir peygamber, Allah'ın izni olmadan bir ayet getiremez. Allah'ın emri gelince de gerçeğin ta kendisi gelmiş olur. Kof iddialara bel bağlayanlar işte burada hüsrana uğrarlar.[15]

79- Sizin için o evcil hayvanları yaratan Allah'tır. Onlardan binit edinesiniz, yiyeceklerinizi çıkarısınız diye.

80- Onların size daha birçok faydaları vardır. Ayrıca önemli ihtiyaçlarınızı gidermek için hem onlara hem de gemilere binerek üzerinde dolaşırsınız.[16]

81- Ve ayetlerini işte böyle önünüze seriyor. Şimdi Allah'ın ayetlerinin hangisini inkâr edebilirsiniz?[17]

82- YERYÜZÜNDE gezip de kendilerinden önceki çağlarda yaşayanların sonu ne olmuş bir bakmazlar mı? Onlar kendilerinden daha kalabalık, daha güçlü ve yeryüzü uygarlığı bakımından daha üstün idiler. Öyleyken bunların hiçbiri kendilerini kurtaramadı.

83- Çünkü onlara peygamberleri söze dayalı apaçık delillerle geldiği zaman, kendilerinde bulunan bilgiye güvendiler sonunda alay ettikleri şey kendilerini kuşatıverdi.[18]

84- O zaman hışmımızı gördüklerinde "Allah'ın birliğine inandık ve ortak koşanları inkâr ettik" dediler.

85- Dediler, ama hışmımızı gördükleri zamanki imanları kendilerine fayda verecek değildi. Zira Allah'ın kulları hakkındaki süregelen kanunu budur.[19] İşte hep bu noktada kaybetti kâfirlik edenler.[20]

[15] Yani: Ey Muhammed! Senden önceki çağlarda da nice peygamberler gelip geçti. Onların yapıp ettikleri de seninki gibiydi. Allah bu gelip geçen bütün peygamberlerle ilişki halindeydi. Çünkü hiçbir peygamber yoktur ki Allah onunla konuşmamış olsun. Bu gelip geçen peygamberler bir şey uydurmuş değillerdi. Hepsi Allah'tan aldıkları ayetleri insanlara bildiriyorlardı. Zira hiçbir peygamber Allah'ın izni olmadan, Allah'a rağmen bir ayet getiremez. Eğer Allah'ın izni olmak-

sızın ayet getiriyorsa o sahtedir. Böyle Allah'a ayet isnat edenler veya gerçek ayetleri içi boş, kof iddialarla çürütmeye çalışanlar ya da ayet yetmez mucize getirsin diyenler kıyamet koptuğu zaman hüsrana uğrayacaklardır... Buradan anlaşılıyor ki "mucize getirmek" Allah'ın istediği bir şey değildir. Demek ki peygamberlerin getirdiği apaçık söze dayalı ayetlerden (*ayâtun beyyinât*) başka bir şey değildi. Zira Allah'ın dini İslâm, diğerleri gibi mucize, kehanet, sır, büyü, tılsım vs. değil, "söz" dinidir. İnsana yakışan odur ki ona "söz" ile hitap edilmelidir. Zira hayvanlarda söz yoktur. Ormanda kaba kuvvet, şehirde ise sözdür geçerli olan. Tersi olursa insan insanlıktan çıkmış olur. Bunun için Allah insanoğlunu adam yerine koyarak karşı koyamayacağı bir kaba güç gösterisi ile değil, "söz" ile karşısına almıştır. Buna inanan inanır, inanmayan yarın görür neler olacağını... Ayrıca Bkz. "BEYYİNAT"14/9. ayet dipnotu.

[16] Demek ki Kur'an'dan önceki eski dünya dinlerinde sanıldığı gibi hayvanlar "Tanrıların sembolleri" değildir. İnek (boğa) Mısır Tanrısı *İzus*'un, Aslan Mezopatamya tanrıları *Ningursu, Ninlil* ve *İştar*'ın, yılan-ejderha Babil tanrısı *Marduk*'un, at güneş tanrısı *Utu*'nun, köpek tanrıça *Gula*'nın, kablumbağa ve keçi-balık Asur'un su tanrısı *Enki*'nin hayvanı değildir. Tanrılar bu hayvanların üzerine biniyor da değildir. Bunların üzerine biz biniyoruz. Bunlar mucize, kehanet, tılsım, uğur, büyü vesileleri vs. değildir. Bunlar insanlara kimi faydaları dokunan Allah'ın yarattığı bir takım canlı hayvan türleridir. Bütün bunları bizim için yaratan O kadir-i mutlak Allah'tır...

[17] Demek ki iki ayet önce "Hiçbir peygamber Allah'ın izni olmadan bir ayet getiremez" denilip, hemen ardından tabiî hayattaki hayvanlar ve denizlerdeki gemilerden bahsedilmesi ve ardından da "*İşte Allah ayetlerini böyle gösteriyor, şimdi bunların hangisini inkâr edebilirsiniz*?" denmesi şunu gösteriyor: Allah'tan mucize, kehanet, tılsım bekleyip durmamak gerekir. Mucize açık tabiatta, Allah'ın yarattığı canlı doğanın ve hayat ırmağının içindedir. Harikulâdelikler oradadır. Bütünüyle tabiatın kendisi bir mucizedir...

[18] Yani: Peygamberler o uygarlıklara Allah'ın söze dayalı apaçık ayetleriyle geldiği zaman, elde ettikleri bilgiye (bilime) güvenerek bir peygamberin yol göstericiliğine ihtiyaçları olmadığını, bu bilgiyle her şeyi çözeceklerini sandılar. "Artık peygamber de, Tanrı da bilimdir" dediler. Fakat ne kalabalık nüfusları, ne ordu ve donanmaları, ne de yarattıkları "bilime" dayalı o görkemli uygarlıklar onları kurtarmaya yetmedi. Şimdi bakın, yaşadıkları diyarlarda derin bir ıssızlık ile ürkütücü bir sessizlik dışında bir şey görüyor musunuz? Şu halde ey aklı, bilgiyi, bilimi tanrı yerine koymaya kalkan modern çağın insanları! Siz bu modern uygarlığın tarihte eşinin benzerinin bulunmadığını mı sanıyorsunuz? "Bundan böyle vahiy, peygamber ve Tanrı bilimdir" demenin yeni bir şey olduğunu mu sanıyorsunuz? Bunları gözünüzde büyütmeyin, en büyük Allah'tır. O'ndan başka büyük yoktur. Akıl da, bilim de, bilgi de O'nun ile anlamlıdır...

[19] SÜNNETULLAH; 17/77. ayet dipnotu.

[20] Yani: Elde ettikleri bilgiye (bilime) güvenerek "Bizim Tanrı'ya, dine, peygambe-

re ihtiyacımız yok" diyenler bir gün büyük bir afetle karlaşınca "Tamam inandık, Allah bir peygamber hak" demeye başladılar. Ellerindeki bilim onları kurtarmaya yetmeyince Allah'a sığınmak dışında bir yol bulamadılar. Ama bunun kime ne faydası var? Zira Allah'ın kulları arasında süregelen kanunu, davranış tarzı, yolu yöntemi (*sünnetullah*) odur ki kişi imana kendi özgür iradesiyle ulaşmalıdır. Karşı koyamayacağı bir mucizenin şokuyla veya mani olamayacağı bir afetin çaresizliği içinde veya ölümle pençeleşirken "tamam inandım" demek neye yarar? Sıhhat ve sağlık yerindeyken, aklı başında yaşıyorken, kendisine kendi diliyle, kendi kavrayış imkânlarıyla, yani "söz" ile gelen bir peygamberi kendi özgür iradesiyle, kendi aklı ve vicdanı ile ölçüp tartıp kabul etmedikten sonra olağanüstülüğün şoku altında "tamam inandım" demek neye yarar? Öyle olsaydı bunca peygamberi, bunca kitabı, bunca suhufu göndermeye ne gerek vardı? Allah'ı -ölmüşler de dâhil- bütün insanları "bir çırpıda" kendine inandırmaktan aciz mi sanıyorsunuz? Neden "söz" de ısrar edip duruyor hiç mi düşünmüyorsunuz? Bizi adam yerine koyduğunu, aklımıza, gönlümüze, gözümüze, kulağımıza, vicdanımıza, sözümüze çok önem verdiğini görmüyor musunuz? Görmek için yaratılmış o gözlerimiz neden görmez? Duymak için yaratılmış o kulaklarımız neden duymaz? Sevmek için yaratılmış o kalplerimiz neden bomboş? İnanmak için yaratılmış o yüreklerimiz neden kararmış? Titreyip kendimize, yani bu muazzam imkânlara dönmek varken neden mucize ve tılsım bekliyoruz? Allah'ın sürü içinde bir koyunu değil insanlar içinde bir insanı, adam gibi bir adamı "muhatap" görmek istediğini, onun için süregelen kanununu "söz" üzerine kurduğunu ne zaman anlayacağız?

41- FUSSİLET SURESİ

Mekke'de inmiştir, 54 ayettir. Surenin ana teması "ilahi vahiy" gerçeği etrafında döner. Üçüncü ayetle kitabın her şeyi açık açık anlattığı veya anlaşılması zor olmayan apaçık bir hitap olduğu ifade edilirken kullanılan "açıkça açıklandı" (*fussilet*) kelimesi sureye isim olmuş görünmektedir.

FUSSİLET SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 54 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Ha, Mim.

2- Bu, sevgi ve merhameti sonsuz olan tarafından indirilmektedir.

3- Bilinçlenmek isteyen bir halk için ayetleri apaçık açıklanmış,[1] Arapça okunan bir kitaptır.

4- Hem müjdeci hem uyarıcıdır.[2] Gel gör ki çoğu burun kıvırıyor ve duymuyor.

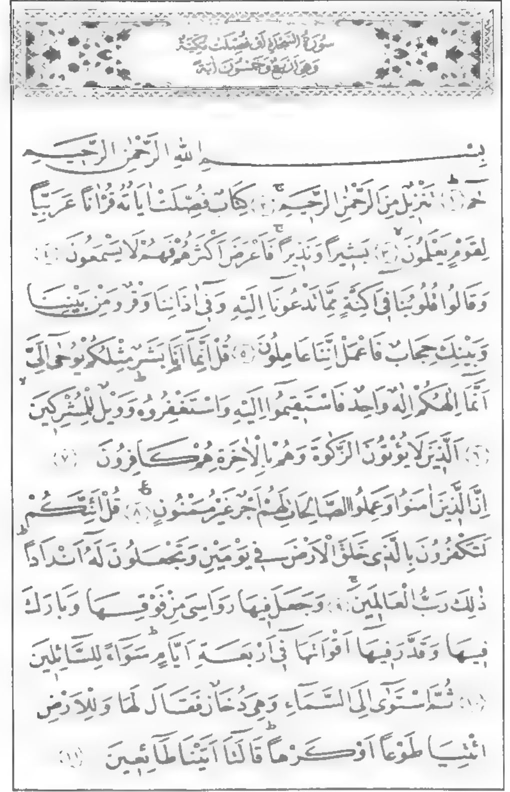
5- Şöyle diyorlar: "Kalplerimiz bizi çağırdığın şeye karşı kapalıdır. Kulaklarımızda da sağırlık var ve seninle aramıza bir perde çekilmiştir. İstediğini yap, biz bildiğimizi okumaya devam edeceğiz."

6- Söyle onlara: "Ben sadece sizin gibi bir insanım. Bana tanrınızın Tek Tanrı olduğu vahyolunuyor. O'nun yolunda dosdoğru yürüyün ve bağışlamasını dileyin. Ortak koşanların vay haline!

7- Onlar zekâtı[3] vermezler ve ahireti inkâr ederler.

8- İman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanları ise hak ettikleri[4] bir karşılık bekliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

9- SÖYLE onlara: "Siz yeri iki aşamada yaratanı gerçekten inkâr mı ediyorsunuz? O'na eşler mi koşuyorsunuz? O, bütün âlemlerin Rabbidir.



10- Yerin üstüne sarsılmaz dağlar yerleştirdi, orada sayısız nimetler verdi. Geçim vasıtalarını onları arayanlar arasında eşit şekilde paylaştırdı ve bütün bunları dört aşamada yarattı.

11- Sonra duman halindeki göğe yöneldi. Ona ve yeryüzüne "İsteyerek veya istemeyerek gelin" dedi. İkisi de "İsteyerek geldik" dediler.[5]

---

[1] FUSSİLET: Sözlükte [فصل] kökü mastar olarak "ayrılmak, çıkmak, ayırmak, uzaklaşmak, uzaklaştırmak, karar vermek, açıklamak, kovmak, kesmek, koparmak" manalarına geliyor. Ayırmak, açıklamak, detaylarını belirtmek (*tafsīl*), çekil-

mek, ayrılmak (*infısâl*), pazarlık etmek, ayrılmak (*mufâsele*), kesen, ayıraç, son (*fâsıl*), ara, fasıla, virgül (*fâsıla*), deklanşör (*fessâle*), ayrılık, ayrılma (*fisâl*), bölüm, mevsim, tiyatroda perde, kısım, fasıl, sınıf (*fasl*), kuvvetler ayrılığı (*faslu's-sulta*), gurup, manga, familya, takım, aşiret (*fasîle*), ayrılıkçı (*infisâlî*), yargıç, kadı, hüküm veren, hakla batılı ayıran (*faysal*), eklem, mafsal, boğum, rekor (*mufassıl*), ayrıntılı, detaylı (*mufassal*), ayrı, ayrılmış (*munfasıl*) kelimeleri bu köktendir… Demek ki ayette geçen *fussilet* kelimesi 1- Bu kitapta farklı farklı konularda açıklamalar vardır 2- Bu kitapta ele alınan konular ayrıntılı olarak tek tek açıklanmıştır manasına gelmektedir. Kelimeyi her iki manada da anlamak mümkün görünmektedir…

[2] İNZAR: 25/1. ayet dipnotu.

[3] ZEKAT: 23/4. ayet dipnotu.

[4] GAYR-I MEMNUN: 68/13. ayet dipnotu.

[5] Yani: Gaz bulutu halindeki göğe ve yeryüzüne "Varlığa gelin, varolun, oluşa katılın, varlık sahnesine çıkın" dedi. Onlar da varlığa gelip oluşa katıldılar. Varoluşları kendi kendilerine veya Allah'a rağmen değil bizzat O'nun iradesi ve "ol" demesiyle oldu. … Görülüyor ki bu ayet "varlığın diliyle konuşan Kur'an" üslubuna en tipik örnektir. Allah burada yerlerin ve göklerin yaratılmasını açıklamak için onlara "Konuşun, dile gelin" demektedir. Onlarda dile gelip "İsteyerek, kabul ederek geliyoruz" demektedirler. Hemen anlaşılabileceği gibi burada anlatılmak istenen yerleri ve gökleri yaratanın "Allah" olduğudur…

12- Böylece onları iki aşamada yedi gök olarak yarattı. Her göğe kendi işlevini vahyetti. Bakın, yeryüzüne yakın olan[6] gökleri ışıklarla süsledik ve koruduk. İşte bu, çok güçlü ve her şeyi bilenin takdiridir.[7]

13- BÜTÜN bunlara rağmen yine de burun kıvırırlarsa söyle onlara: “Size Ad ve Semud’u çarpan yıldırım gibi bir yıldırımı haber veriyorum.”

14- Onlara “Allah’tan başkasına tapmayın” diye önlerinden ve arkalarından peygamberler geldiği zaman “Rabbimiz dileseydi melekleri gönderirdi. Onun için biz getirdiğiniz şeye inanmıyoruz” dediler.

15- Dahası Ad halkı yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayıp “Bizden daha güçlü kim varmış?” diye böbürlendiler. Bak şunlara, kendilerini yaratmış olan Allah’ın onlardan daha güçlü olduğu akıllarına hiç mi gelmez? Ayetlerimizi inkâr etmeye nasıl da şartlanmışlar.

16- Biz de kendilerine dünya hayatında aşağılık bir azap tattırmak için o uğursuz günlerde üzerlerine korkunç bir kasırga gönderdik. Bununla birlikte ahiret azabı çok daha korkunç olacak. Onları hiç kimse kurtaramayacak!

17- Semud’a gelince, Biz onlara da doğru yolu gösterdik ancak onlar körlüğü doğru yola tercih ettiler. Derken

فَقَضٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فٖي يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فٖي كُلِّ سَمَٓاءٍ اَمْرَهَاۜ وَزَيَّنَّا
السَّمَٓاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابٖيحَۗ وَحِفْظاًۜ ذٰلِكَ تَقْدٖيرُ الْعَزٖيزِ الْعَلٖيمِ ﴿١٢﴾
فَاِنْ اَعْرَضُوا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَۜ ﴿١٣﴾
اِذْ جَٓاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْدٖيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَۜ
قَالُوا لَوْ شَٓاءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً فَاِنَّا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ
كَافِرُونَ ﴿١٤﴾ فَاَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَقَالُوا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةًۜ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذٖي خَلَقَهُمْ هُوَ
اَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةًۜ وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ
رٖيحاً صَرْصَراً فٖٓي اَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذٖيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَاۜ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَاَمَّا ثَمُودُ
فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى فَاَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ
الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَۚ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا
وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ اَعْدَٓاءُ اللّٰهِ اِلَى النَّارِ فَهُمْ
يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتّٰٓى اِذَا مَا جَٓاؤُ۫هَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ
وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

yaptıkları ile beraber o alçaltıcı yıldırım azabı onları kıskıvrak yakaladı.

18- İman edip Allah bilinciyle yaşayanları ise kurtardık.

19- Allah’ın düşmanları toplu halde cehenneme atılacaklar.

20- Cehenneme yaklaştıklarında kulakları, gözleri ve derileri dile gelip[8] yaptıklarını bir bir anlatacak.

---

[6] DÜNYA: 2/86. ayet dipnotu.

[7] Rivayete göre surenin başından buraya kadar olan pasajı **Hz. Peygamber** Mekkeli müşriklerin “Seni Kureyş’in lideri yapalım, istediğin on kızla evlendirelim, istediğin kadar mal verelim” teklifleri üzerine yüzlerine karşı okumuştur. Tam “Ad ve

Semud'u çarpan yıldırım gibi..." ayetine geldiğinde **Utbe bin Rebia** eliyle **Hz. Peygamber**'in ağzını kapayarak "Allah aşkına yeter, hısım akrabaların hakkı için..." diyerek daha fazlasını dinleyememiş ve Kureyş ileri gelenlerinin yanına giderek "Vallahi dinlediğim ne şiire, ne sihire benziyor, bu başka bir şey, başka..." demiştir. (Razi, İbni Kesir, Kurtubi).

[8] DİLE GELME: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ
كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾
وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا
جُلُودُكُمْ وَلَٰكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢﴾
وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ
الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا
فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ
مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا
لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾
فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ
الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ
فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ
وَالْإِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾

21 -Derilerine "Niçin dile gelip yaptıklarımızı bir bir anlattınız?" diyecekler. "Bizi her şeyi söyleten Allah dile getirdi. Sizi de ilk defa O yarattı, yine O'na götürülüyorsunuz" diyecekler.

22 - Pervasızca günah işlerken kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin bir gün dile gelip aleyhinize tanıklık edeceğini hiç düşünmüyordunuz. Yaptıklarınızdan çoğunu Allah'ın bilmeyeceğini sanıyordunuz.

23- İşte Rabbiniz hakkında taşıdığınız bu düşünce sizi mahvetti, tam anlamıyla kaybettiniz.

24- Haydi dayanabilirseniz ateş sizi bekliyor. Özür dileyip Rabbinize yalvarıp yakarsanız bile nafile.

25- Onlara bir takım arkadaşlar edinmişizdir. Kendilerine yapıp ettiklerini hep güzel gösterdiler. Önceki çağlardan beri görünür görünmez tüm günahkâr topluluklar için geçerli söz onlar içinde geçerli olacak. Çünkü hepsi kendilerine yazık etmişlerdir.

26- KÂFİRLİK edenler "Şu Kur'an'ı dinlemeyin ve hakkında yaygara çıkarın, belki ancak böyle etkisiz hale getirebilirsiniz" diyorlar.[9]

27- İşte Biz de onun için o kâfirlere şiddetli bir azap tattıracağız ve kendilerine yaptıklarının en kötüsüyle karşılık vereceğiz.

28- Allah düşmanlarının görüp göreceği işte budur; Ateş! Ayetlerimizi yok saymalarına karşılık ebedi[10] cehennem yurdu onları bekliyor.

29- Kâfirler diyecekler ki: "Ey Rabbimiz görünen görünmeyen tüm sapkınlığa sürükleyenleri göster bize, onları ayaklarımızın altına alalım, en aşağılıklardan olsunlar."

---

[9] Demek ki denmek istenen bugün için aşağı yukarı şudur; "Şu Kur'an'a karşı normal yollardan baş etmemiz mümkün görünmüyor. Karşı bir söylem oluşturarak, akıldan, vicdandan, sağduyudan vs. bahsederek baş etmemiz mümkün değil. En iyisi onu yaygaraya boğmaktır. Bu şekilde onu insanların gözünden düşürüp etki-

siz hale getirmek için ağzınıza geleni söyleyin. Gürültüye, patırtıya getirin. Ne söylediği anlaşılmasın. Anlaşılsa bile bunların birer hezeyan, kuruntu, halüsinasyon, şizofrenik saplantı, panik depresif psikolojik kişilik parçalanması vs. sonucu söylenmiş sözler olduğunu, ciddîye alınacak bir tarafı olmadığını söyleyin. İnsanların anlamayacağı bir takım "bilimsel" kelimeler kullanarak söylemini etkisiz kılın. Bu da bir tür "yaygara" demektir, üstelik gayet de modern!

[10] HULD: Bkz.43/74. ayet dipnotu.

إن الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا تتنزل
عليهم الملائكة ألا تخافوا ولا تحزنوا وأبشروا
بالجنة التي كنتم توعدون ﴿٣٠﴾ نحن أولياؤكم في الحياة
الدنيا وفي الآخرة ولكم فيها ما تشتهي أنفسكم
ولكم فيها ما تدعون ﴿٣١﴾ نزلا من غفور رحيم ﴿٣٢﴾
ومن أحسن قولا ممن دعا إلى الله وعمل صالحا وقال
إنني من المسلمين ﴿٣٣﴾ ولا تستوي الحسنة ولا السيئة
ادفع بالتي هي أحسن فإذا الذي بينك وبينه عداوة كأنه
ولي حميم ﴿٣٤﴾ وما يلقاها إلا الذين صبروا وما يلقاها
إلا ذو حظ عظيم ﴿٣٥﴾ وإما ينزغنك من الشيطان
نزغ فاستعذ بالله إنه هو السميع العليم ﴿٣٦﴾ ومن آياته
الليل والنهار والشمس والقمر لا تسجدوا للشمس ولا
للقمر واسجدوا لله الذي خلقهن إن كنتم إياه
تعبدون ﴿٣٧﴾ فإن استكبروا فالذين عند ربك
يسبحون له بالليل والنهار وهم لا يسأمون ﴿٣٨﴾

30- Fakat "Rabbimiz Allah'tır" deyip dosdoğru yürüyenlerin üzerinde melek sesleri şöyle yankılanacak: "Korkmayın, üzülmeyin, size söz verilen cennet ile neşelenin!"

31-Sizin hem dünya hayatında, hem de ahirette yâriniz biziz. Canınızın çektiği her şey cennette sizi bekliyor

32-Bağışlaması, sevgi ve merhameti sonsuz Allah'ın karşılaması olarak…

33- Allah'a çağıran, iyilik, güzellik, doğruluk için çalışan ve "Ben Müslümanlardanım"[11] diyen kimseden daha güzel sözlü kim olabilir?

34- Güzellikle kötülük bir değildir. Kötülüğe daha güzeli ile cevap ver. O zaman bakarsın ki kanlı bıçaklı olduğun bir kimse bir anda kırk yıllık dostun gibi olmuş!

35- Bu noktaya ancak güçlüklere göğüs germesini bilenler ulaştırılır. Erdemde büyük pay sahibi olan ulaştırılır.

36- Eğer seni şeytan dürterse hemen Allah'a sığın. O'dur ancak işiten, bilen!

37- Gece ile gündüz, güneş ile ay O'nun ayetlerindendir. Şu halde güneşe ve aya secde etmeyin, onları yaratan Allah'a secde edin. Eğer gerçekten O'na ibadet etmek gibi bir niyetiniz varsa.[12]

38- Buna karşın büyüklük taslarlarsa, bilsinler ki, Rabbinin huzurundakiler gece-gündüz O'nu yüceltirler ve bundan usanmazlar.[13]

---

[11] MÜSLÜMAN: 68/35. ayet dipnotu.

[12] Demek ki güneşi, ayı, gündüzü, geceyi tanrılaştıran veya bunların tanrıların sembolleri, mekânları vs. olduğuna inanan bütün Mezepotamya/Akdeniz havzası veya Sami/Arap mitolojileri batıldır. Kur'an bu tür ayetlerle hitap çevresi üzerinden tüm eski dünya dinlerinin sembollerine ve tanrı tasavvurlarına göndermede bulunuyor ve onların tanrı yerine koydukları her ne varsa "O taptığınız tanrı değil, onu da ben yarattım" mesajını veriyor…

[13] Yani: Durum böyle olduğu halde onlar aya, güneşe, yıldıza, gündüze, geceye tapınmaya devam ederlerse bilsinler ki bu yaptıkları boştur. O tapındıkları zaten Allah'ı yüceltmekte ve O'nu Tek Tanrı olarak bilmektedirler. Onlar istedikleri kadar onları tanrılaştırsınlar gerçek budur. Onlar sadece kendilerine yazık ederler…

39- Yeryüzünü çatlamış susuz toprak halinde görmen de O'nun ayetlerindendir. Biz ona yağmuru indirdiğimizde canlanır, hayat bulur. İşte ölmüş biri de böyle canlanıp hayat bulacak.[14] O'nun her şeye gücü yeter; bundan hiç şüpheniz olmasın.

40- AYETLERİMİZİ yok sayanlar[15] Bizden kaçamazlar, kesinlikle! Şu halde ateşe atılmış olmak mı iyi, yoksa kıyamet gününde güven içinde olmak mı? Düşünün ve tercihinizi yapın çünkü Allah her ne yaparsanız görüyor.

41- Kendilerine gelen hatırlatmaya kâfirlik ediyorlar. Hâlbuki o yüce bir kitaptır.

42-Ona ne önünden, ne ardından batıl yaklaşamaz. O, övülmeye layık, yüce bir bilgelik kaynağından indirilmektedir.[16]

43- Sana önceki çağlarda yaşamış peygamberlere söylenenden başkası söylenmiyor. Rabbin hem bağışlama sahibidir, hem de elem verici bir azap; bundan hiç şüphen olmasın.

44- Eğer Biz Kur'an'ı Arapça dışında bir dille indirseydik bu sefer "Hiç bir şey anlamıyoruz, neden Arapça değil?" diyeceklerdi. Söyle onlara: "O iman edenlere yol gösterici ve sorunları için bir çözüm kaynağıdır. İman etmeyenlere ise kulaklarında bir sağırlık olduğu için kapalı ve anlaşılmaz geliyor. Onu uzaklardan gelen ses gibi algılıyorlar.

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ٓ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ
وَرَبَتْ اِنَّ الَّذ۪ٓي اَحْيَاهَا لَمُحْيِ الْمَوْتٰى اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٣٩﴾
اِنَّ الَّذ۪ينَ يُلْحِدُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا اَفَمَنْ يُلْقٰى فِي النَّارِ
خَيْرٌ اَمْ مَنْ يَأْت۪ٓي اٰمِنًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَص۪يرٌ ﴿٤٠﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَٓاءَهُمْ وَاِنَّهُ لَكِتَابٌ
عَز۪يزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْت۪يهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِه۪ تَنْز۪يلٌ
مِنْ حَك۪يمٍ حَم۪يدٍ ﴿٤٢﴾ مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ ق۪يلَ لِلرُّسُلِ
مِنْ قَبْلِكَ اِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ
جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ
قُلْ هُوَ لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَٓاءٌ وَالَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ
ف۪ٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى اُو۬لٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ
بَع۪يدٍ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ ف۪يهِ
وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ
لَف۪ي شَكٍّ مِنْهُ مُر۪يبٍ ﴿٤٥﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِه۪
وَمَنْ اَسَٓاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَب۪يدِ ﴿٤٦﴾

45- Bakın, Musa'ya da önceki çağlarda kitap vermiştik, fakat hakkında tartışıp durmuşlardı. Eğer Rabbinin çok önceden verilmiş sözü olmasaydı hemen oracıkta işleri bitirilmişti.[17] Onlar iflah olmaz bir şüphe içindedirler.

46- HER KİM iyi, güzel ve doğru bir iş yaparsa kendisi için yapmış olur. Her kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Yoksa Rabbin durduk yere kullara haksızlık edecek değildir.

---

[14] Yani: 1- Fiziki olarak ölmüş, mezarda yatan birisi de diriltici soluğun esmesiyle (sura üflenmesiyle) canlanıp hayata dönebilir. 2- Manevî/ahlâkî olarak ölmüş bir kalp de hidayet rüzgârının esmesiyle canlanıp hayata dönebilir. Ayetin her iki an-

lama gelmesi de muhtemeldir. Her iki şekilde de anlaşılabilir görünmektedir.

[15] İLHAD: Sözlükte [لحد] kökü mastar olarak "kazmak, gömmek, inkâr etmek" demektir. Sapmak, yan çizmek (*ilhâd*), yönelmek, sığınmak (*iltihâd*), tanrısızlık, inkârcılık (*ilhâd*), tanrısız, inkârcı, inançsız (*mulhid*), mezar iç kısmının yanındaki eğik kısım, lâhit (*lahd*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki kâfir ile mulhid arasında şöyle bir fark oluyor: Kâfir Allah'ın ayetlerine cepheden saldıran, onları etkisiz hale getirmek için "aktif militan" bir tavır içine girerek bir karşı hareket içine giren, ayetleri örtbas etmek için elinden geleni ardına koymayan demektir. Mulhid de pervasızca ayetleri yok sayan, âdeta toprağa gömen, bütün bunlar yalan, hepsi hikâye diyerek imansız bir lümpenliği (vurdumduymaz, boş vermiş inkârcılık) ifade ediyor.

[16] Yani: 1- Ne inerken ne de indikten sonra kimse onu boşa çıkaramaz. 2- Ne kendinden önce ne de kendinden sonra kimse onu boşa çıkaracak, anlamsız kılacak bir girişimde bulunamaz. Çünkü Kur'an gerçeğin ta kendisidir... Her türlü övgüye layık yüce bir bilgelik kaynağından gelmektedir veya insanlığa yaratılıştan yerleştirilen vicdandan, fıtrattan ve sağduyudan fışkırıp çıkmaktadır. Onun için ne geçmişte ne şimdi, ne inerken ne indikten sonra kimse onu boşa çıkaramaz, anlamsız (batıl) hale getiremez... Demek ki Kur'an'da *nesh* olduğunu ileri sürerek kimi ayetlerini anlamsız, boşlukta, karşılığı olmayan (batıl) hale getirmek de mümkün değildir (Ebu Müslim).

[17] Yani: Rabbinin çok önceleri "İmtihan dünyada, ceza ve mükafat ahirette" şeklinde belirlediği temel ilke olmasaydı, gönderdiğimiz peygamberi ve indirdiğimiz kitabı inkar eder etmez, hemen oracıkta işlerini bitirirdik. Fakat öyle yapmadık, mühlet verdik, cezayı ve mükâfatı ahirete bıraktık...

إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا
وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
أَيْنَ شُرَكَائِي قَالُوا آذَنَّاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٤٨﴾
لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ
قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ
مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ
رُجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَىٰ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾
وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ
الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ
مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ
﴿٥٢﴾ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ
لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ
﴿٥٣﴾ أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ ﴿٥٤﴾

47- Kıyametin ne zaman kopacağını ancak O bilir. O'nun bilgisi olmadan ne tohum kabuğunu yarar, ne bir dişi gebe kalır ne de doğurur. O gün "Ortaklarım neredeymiş?" diye bir ses duyulacak ve onlar "Biz böyle bir şey ne duymuş, ne görmüşüz" diyecekler.

48- Önceden tapınıp durdukları şeyler ortalıktan kaybolacak. Artık kaçacak hiçbir yer kalmadığını anlayacaklar.

49- ŞU İNSANOĞLU mutluluğu aramaktan hiç yorulmaz fakat başına bir kötülük gelse hemen yorulur, karamsarlığa düşer.

50- Şayet başına gelen bir kötülükten sonra, ona tarafımızdan bir nimet tattırırsak mutlaka der ki "Bu benim başarımdır. Kıyametin kopacağını hiç sanmıyorum. Diyelim ki; koptu; Rabbim yanına gittiğimde kesinlikle beni en güzel şekilde ödüllendirecektir." Fakat o zaman inkâr edenlere yaptıklarını haber vereceğiz ve onlara yoğun bir azap tattıracağız.

51- İnsanoğlu böyle işte… Nimetimizi tadınca şımarıp azar, başına bir kötülük gelince de yalvarıp yakarmaya başlar.

52- SÖYLE ONLARA; "Şu inkâr ettikleriniz gerçekten Allah'tan ise, ne duruma düşeceğinizi hiç düşündünüz mü? Çıkmaz bir uçuruma gidenden daha şaşkın kim olabilir?"

53- Bir gün onlara hem evrenin engin ufuklarında hem de kendi vicdanlarının derinliklerinde ayetlerimizi öyle göstereceğiz ki sonunda onun gerçeğin ta kendisi olduğu ayan beyan belli olacak. Rabbinin her şeye tanık olması yeterli değil mi?

54- Uyanın! Rablerinin karşısına çıkacaklarından şüphe içinde olanlar var. Uyanın derin uykulardan, her şeyi kuşatan O'dur…

42- ŞURA SURESİ

Mekke'de inmiştir, 53 ayettir. 36–38 ayetlerinde iman edenlerin temel özellikleri sıralanırken "*Onların işleri aralarında danışma iledir*" ayetinde geçen "danışma, fikir alma" (*şura*) kelimesi sureye isim olmuş görünmektedir. Surenin Allah-insan ilişkisine yönelik mesajı, girişte "*Allah işte böyle vahyediyor*" ile başlayıp sonunda "*Allah insanla ancak* (*şu şekilde*) *konuşur*" ile bitmesi bakımından son derece çarpıcıdır.

ŞURA SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 53 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1/2- Ha, Mim, Ayn, Sin, Kaf.

3- GÜÇ ve bilgelik sahibi Allah sana ve senden öncekilere işte böyle vahyediyor.

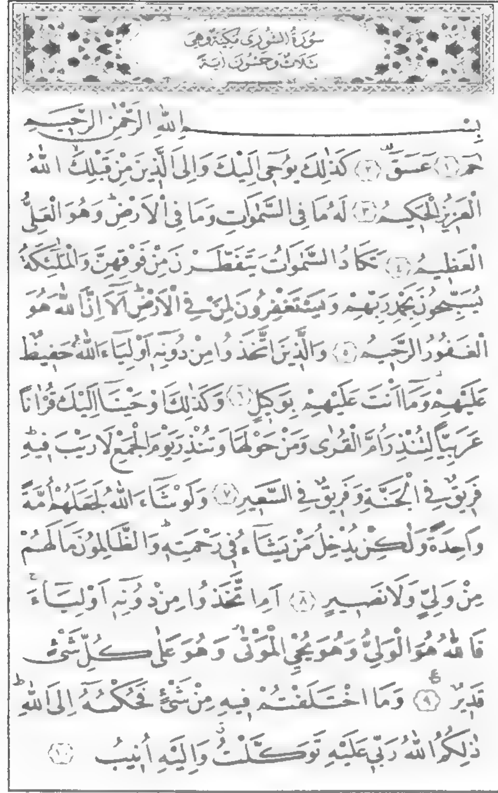
4- Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. O büyüktür, yücedir.

5- Gökler üstlerinde korku ve titremeden neredeyse parçalanacak. Melekler Rablerinin görkemini övgü ile yüceltir ve yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler. Allah bağışlayandır, sevgi ve merhamet kaynağıdır.

6- O'NUN dışında bir takım dostlara tutunanlara gelince, Allah onları görüp gözetmektedir. Sen onların yaptıklarından sorumlu değilsin.

7- İşte böylece sana Arapça bir Kur'an vahyediyoruz ki şehirlerin anasını[1] ve çevresindekileri uyanışa çağırasın ve hakkında şüphe olmayan o toplanma gününü haber veresin. O gün kimileri cennete, kimileri cehenneme girecek.

8- Allah isteseydi insanların hepsini bir tek ümmet de yapardı; bundan hiç şüpheniz olmasın. Fakat lâyık gördüğüne sevgi ve merhametini yağdırıyor.



Zalimlere gelince onlara ne bir yâr, ne de bir yardımcı vardır.

9- Yoksa onlar O'ndan başka yâr mı edindiler? Fakat yâr ancak Allah'tır. Ölüleri O diriltir ve her şeye gücü yeten O'dur.

10- ÖYLEYSE herhangi bir şey hakkında ayrılığa düştüğünüzde karar Allah'a aittir. De ki; "O Allah benim Rabbim, ben O'na dayanır, O'na sığınırım."

---

[1] UMMU'L-QURA: Bkz. 2/125, 3/97, ayetleri dipnotları.

فَاطِرُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا
وَمِنَ الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًا يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ
السَّمِيعُ الْبَصِيرُ (١١) لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (١٢) شَرَعَ لَكُمْ
مِنَ الدِّينِ مَا وَصّٰى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ وَمَا
وَصَّيْنَا بِهِ اِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى وَعِيسٰى اَنْ اَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا
تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ اِلَيْهِ اَللّٰهُ يَجْتَبِي
اِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي اِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ (١٣) وَمَا تَفَرَّقُوا
اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ
مِنْ رَبِّكَ اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَاِنَّ الَّذِينَ اُورِثُوا
الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ (١٤) فَلِذٰلِكَ فَادْعُ
وَاسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ اٰمَنْتُ بِمَا
اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتَابٍ وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْ اَللّٰهُ رَبُّنَا
وَرَبُّكُمْ لَنَا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمْ اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ (١٥)

11- Gökleri ve yeri yaratan O'dur. Size kendilerinizden eşler ve hayvanlardan da çiftler yaratmıştır. Sizi bu şekilde üretip duruyor. O'nun benzeri gibi bir şey yoktur. Her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur.

12- Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Rızkı uygun gördüğüne açar ve kısar. O her şeyi bilir; bundan hiç şüpheniz olmasın.

13- O, size dinde[2] Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim, Musa ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi hayat veren yol[3] yaptı. Şöyle ki: Dini doğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin. Bu davet ettiğin iş ortak koşanlara ağır geldi. Allah bu hayat veren yola lâyık gördüğünü seçecek ve kendine yönelenleri doğru yolda yürütecektir.

14- Kendilerine bilgi geldikten sonra ayrılığa düşmeleri sadece aralarındaki kin ve düşmanlıktan dolayıdır. Eğer Rabbin tarafından "belirli bir vakte kadar" şeklinde bir söz geçmemiş olsaydı aralarında verilen hüküm mutlaka yerine getirilir ve iş bitirilirdi. Kendilerinden sonra kitaba mirasçı kılınanlar da iflâh olmaz bir şüphe içindedirler.

15- Bunun için sen çağırmaya bak ve emrolunduğun gibi dosdoğru yürü! Onların arzularına uyma ve de ki; "Ben Allah'ın indirdiği her kitaba iman ettim ve aranızda adaleti yaymakla emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da sizedir. Aramızda tartışmaya gerek yoktur. Hep beraber Allah'ın huzurunda toplanacağız ve dönüp dolaşıp O'na varacağız."

[2] DİN: Bkz. 109/6. ayet dipnotu.

[3] ŞERİAT: Bkz. 45/18. ayet dipnotu.

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾
اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ
لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿١٧﴾ يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا
وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا
إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾ اللَّهُ
لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ
﴿١٩﴾ مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ
كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ
مِنْ نَصِيبٍ ﴿٢٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ
يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ
وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢١﴾ تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ
مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ
عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٢٢﴾

16- Bu kabul edildikten sonra Allah hakkında tartışmaya kalkışacakların delilleri Rableri katında geçersizdir. Onlar büyük öfke çekmişler ve şiddetli bir azabı hak etmişlerdir.

17- Gerçeğin ta kendisine dair kitap ve mizanı indiren Allah'tır. Nereden bileceksin belki de kıyamet yakındır!

18- Kıyamete inanmayan imansızlar onun hemen gelmesini isterler. İman edenler ise gerçek olduğunu bilerek ondan korkar ve sakınırlar. İyi bil ki kıyamet saati hakkında tartışanlar derin bir sapkınlık içindedir.

19- ALLAH kullarına karşı çok cömerttir. Uygun gördüğüne rızkı verir. O çok kuvvetli, çok güçlüdür.

20- Her kim ahirette kazanmayı isterse, onun kazancını artırırız. Her kim de dünya kazancını isterse, ona da ondan veririz, ama ahirette ona hiç bir nasip yoktur.

21- Yoksa onların Allah'ın izin vermediği şeyleri dinde kendilerine meşru kılan ortakları mı var? Eğer cezanın ahirette verileceğine dair söz olmasaydı haklarında karar verilir, işleri bitirilirdi.[4] Ömrü zulüm ve haksızlık yapmakla geçenleri acı bir azap bekliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

22- Ömrü zulüm ve haksızlık yapmakla geçenleri, cezaları tepelerine inerken korkudan tir tir titrediklerini göreceksin. İman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanlar[5] ise cennetlerin hoş bahçelerinde olacaklar. Rablerinin yanında onlar için her istedikleri vardır, işte büyük lütuf budur.

---

[4] Demek ki **Hz.** Ali'nin "*Dünya imtihan yeridir ceza yoktur, ahiret ise ceza ve mükafat yeridir imtihan yoktur*" (Nehcu'l-Beleğa) sözü Kur'an'ın "genel ilke koyan" bu sözüne dayandığı anlaşılıyor. Peki, dünyada insanların başına gelen afet ve felâketlerin Kur'an'da "azap, karşılık, intikam" vs. olarak anılmasına ne diyeceğiz? Demek ki bunlar birer "ceza" değil. Tabiî ve doğal afetler insanlar günah işlesin-işlemesin olmaktadır. Eğer dikkatsizlik ve ihmal neticesinde bunlar birer felâkete dönüşüyorsa sorumlusu yine insanların kendilerindedir. Fakat öte yandan bu tabiî olaylar Allah'ın birer davranışı ve karakteridir. Buradan davranış ve karakterin "ceza" olarak görülmesi gerekmediğini anlıyoruz.

[5] AMELİ-İ SALİHAT: Bkz. 103/3. ayet dipnotu.

ذٰلِكَ الَّذٖى يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
قُلْ لَا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبٰى وَمَنْ يَقْتَرِفْ
حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فٖيهَا حُسْنًا اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ اَمْ
يَقُولُونَ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا فَاِنْ يَشَاِ اللّٰهُ يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَ وَيَمْحُ
اللّٰهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهٖ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٤﴾
وَهُوَ الَّذٖى يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّـَٔاتِ
وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجٖيبُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَيَزٖيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهٖ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدٖيدٌ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ
بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ لَبَغَوْا فِى الْاَرْضِ وَلٰكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ
مَا يَشَاءُ اِنَّهُ بِعِبَادِهٖ خَبٖيرٌ بَصٖيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ الَّذٖى يُنَزِّلُ الْغَيْثَ
مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِىُّ الْحَمٖيدُ ﴿٢٨﴾ وَمِنْ
اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ فٖيهِمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ
عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَاءُ قَدٖيرٌ ﴿٢٩﴾ وَمَا اَصَابَكُمْ مِنْ مُصٖيبَةٍ فَبِمَا
كَسَبَتْ اَيْدٖيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثٖيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَا اَنْتُمْ بِمُعْجِزٖينَ
فِى الْاَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِىٍّ وَلَا نَصٖيرٍ ﴿٣١﴾

23- İşte bu müjdeyle Allah, iman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışan kullarını müjdeliyor. Onlara söyle: "Buna karşı sizden yoldaşlarıma sevgiden başka bir karşılık istemem." Her kim bir güzellik yaparsa daha güzelini bağışlarız. Allah çok bağışlayıcıdır, şükrün karşılığını bolca verendir; bundan hiç şüpheniz olmasın.

24- YOKSA onlar "Allah'a karşı yalan söyleniyor" mu diyorlar.[6] Allah müstahak görürse senin de kalbinin üstüne mühür basar. Allah sahte olanı yok eder, sözleriyle gerçeğin ta kendisini ortaya çıkarır. Allah sinelerin özünü biliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

25- Kullarının tövbesini kabul eden, kötülüklerini affeden ve bütün yaptıklarınızı bilen O'dur.

26- İman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanların duasını kabul buyurur. Engin cömertliğinden fazlasıyla verir. Kâfirlik edenleri ise şiddetli bir azap bekliyor.

27- Bununla beraber Allah kullarına bol bol rızık seriverseydi, yeryüzünde azar ve taşkınlık ederlerdi. Fakat dilediği kadar ölçü ile indiriyor. O kullarını işitiyor, onları görüyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

28- İnsanlar ümit kesmişlerken yağmuru indiren sevgi ve merhametini her tarafa yayan O'dur. En sadık yâr ve övülmeye en lâyık olan O'dur.

29- Gökleri, yeri ve bunların içinde üretip çoğalttığı bütün canlı varlıkları yaratması O'nun ayetlerindendir. Uygun gördüğü zaman onları toplamaya da kadirdir.

30- Başınıza her ne musibet geliyorsa bu kendi ellerinizle kazandıklarınızın sonucudur.[7] Bununla beraber Allah çok bağışlayıcıdır.

31- Hem siz yeryüzünde O'nu aciz bırakacak değilsiniz. Sizi Allah'tan başka kurtaracak ne bir yâr ne de bir yardımcı yoktur.

---

[6] Yani: O müşrikler "**Muhammed** yalan söylüyor. Kendisi uydurup Allah şöyle dedi, böyle dedi diye iftira atıyor. Ortada Allah'a karşı açıkça yalan söyleni-

yor"mu diyorlar?

[7] Demek ki dünyada ve özellikle ahirette kişinin başına her ne musibet geliyorsa bu bizzat kendi elleriyle yaptıklarından dolayıdır. Bu nedenle kimse suçu bir başkasına atıp işin içinden sıyrılmaya çalışmamalıdır. Elde olmayan kazalar hariç bu dünyada ve öbür dünyada "eden bulur" kuralı işlemektedir...

32- Yine O'nun ayetlerinden biri de denizde dağlar gibi akan gemilerdir.

33- İsterse o rüzgârı durduruverir de yelkenle giden gemiler sırtı üzerinde durakalırlar. Bunda çok sabreden ve çok şükreden herkes için nice ayetler vardır; bundan hiç şüpheniz olmasın.

34- Yahut da içindekilerin yaptıklarıyla onları helâk eder; birçoğunu da bağışlar.

35- Ayetlerimiz hakkında mücadele edenler, şunu iyi bilsinler ki, kendileri için kaçacak bir yer yoktur.

36- ÖZETLE size verilmiş bulunan şeyler sadece bu dünya hayatının geçici mutluluğudur. Allah'ın yanındakiler ise iman edip sadece Rablerine dayananlar için daha hayırlı ve daha kalıcıdır.

37- Onlar büyük günahlardan[8] ve açık çirkinliklerden uzak dururlar ve öfkelendikleri zaman bağışlamasını bilirler,

38- Onlar Rablerinin davetini kabul ederler ve cânı gönülden namaz kılarlar. İşlerini aralarında danışarak[9] yürütürler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan başkalarına harcarlar.

39- Bir zorbalıkla karşılaştıklarında yekvücut olup kendilerini savunurlar.

40- Kötülüğün cezası yine onun gibi bir kötülüktür. Ama kim affedip düzeltirse onun mükâfatı Allah'a aittir. Allah zalimleri sevmez; bundan hiç şüpheniz olmasın.

41- Kim zulme uğradıktan sonra kendini savunursa böyle birisine söylenecek bir şey yoktur.

وَمِنْ اٰيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ ﴿٣٢﴾ اِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ
فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِهِ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٣﴾
اَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي اٰيَاتِنَا
مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٣٥﴾ فَمَا اُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَا
عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰى لِلَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾
وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَاِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ
يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَمْرُهُمْ
شُورٰى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ اِذَا اَصَابَهُمُ
الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ
عَفَا وَاَصْلَحَ فَاَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾
وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَاُولٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤١﴾
اِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْاَرْضِ
بِغَيْرِ الْحَقِّ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ
ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ ﴿٤٣﴾ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ
وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾

42- Ancak haksız yere yeryüzünde zorbalık yapanlara ve insanlara zulmedenlere yol verilmemelidir.[10] İşte onları acı bir azap bekliyor.

43- Her kim de güçlüklere göğüs gerer, kusurları bağışlarsa işte erdemli davranış budur.

44- DEMEK Kİ Allah kimi şaşırtırsa artık bundan sonra onun yâr ve yardımcısı yoktur. O zalimleri, azabı gördükleri zaman; "Geri dönmeye bir yol var mı?" derken göreceksin.

---

[8] KEBAİR: Bkz. 53/32. ayet dipnotu.

[9] ŞURA: Sözlükte [شرو] kökü mastar olarak "işaret etmek, göstermek, süzmek, fikir sormak, danışmak" manalarına geliyor. Peteğinden balı çıkarmak, bal süzmek

(*şıyâr*), hayvanı teşhir için pazarlık yürütmek (*şivâr*), develerin güzel ve semiz olması (*şâretü'l-cimal*), bal süzmek (*iştâr*), arı kovanı, bal alınan kovan (*el-meşâru*), işaret etmek, sinyal vermek, göstermek (*işâret*), danışmak, fikir sormak (*teşâvür, müşâvere, istişare*), işaret, marka, belirti, dış görünüş, rozet (*şâret*), danışma meclisi, danışma kurulu (*şûrâ*), danışman (*müsteşâr, muşâvir*), fikir sorma, danışma, (*meşveret*), konsültasyon (*müşâvere tıbbiye*), prizma (*mevşûr*), bal gümeci (*şevrat*), çorba (*şeriyye*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi Arap muhayyilesinde *şura* kökünden türetilen kelimelerin nerelerde kullanıldığına baktığımızda kavramın özünde neyin yattığını çıkarmamız mümkündür. Çünkü Kur'an Arab'ın gündelik dilinde kullandığı bu sözcüğü ıstılah haline getirmiştir. Arap, petekten bal süzme işine *şiyâr*, deveyi teşhir için pazara çıkarmaya *şivâr*, arı kovanına *meşâr* demektedir. Bunların hepsi *şura* sözcüğü ile aynı köktendir. Anlaşılan *şura* sözcüğü Arab'ın muhayyilesinde insan, arı ve devenin bazı hareketlerini ifade için kullanılmaktadır. Bu anlamda insanın meşveret yapması, tıpkı "satıcının devesini teşhir için pazara çıkarması" veya "arının bal yapmak için çiçeklere konması ve onlardan aldıklarını süzüp çıkarması" gibi bir şeydir. Demek ki insan da yapacağını tıpkı deve satıcı gibi açığa çıkarıp göstermeli, teşhir etmeli, tıpkı arının her çiçeğe konup oradan aldıkları ile bal üretmesi gibi insanların fikrini sorarak onlardan ortak bir görüş süzüp çıkarmalıdır. İşte meşveret budur. Şu halde meşveret kavramının özünde "açığa çıkarma, katma ve süzme" fiilleri bulunmaktadır. Bir sosyo-politik kavram olarak meşveret bu durumda açıklık, şeffaflık, katılımcılık dediğimiz şey olur...

[10] Demek ki haksız yere yeryüzünde/ülkede/memlekette zorbalık yapanlara (*yebğûne fi'l-ard*) ve insanlara zulmedenlere (*yezlumûne'n-nâs*) yol verilmemeli, meydan onlara bırakılmamalıdır. Zulme ve zorbalığa karşı yekvücut olmak ve kendini savunmak iman edip Rabbine dayananların en önemli özellikleri arasında sıralandığına göre zulme karşı duyarsız kalmak, meydanı zalimlere, zorbalara bırakmak, onlara yol vermek, karşılarına çıkmamak bir yürekte Allah'a ve ahirete imanın olmadığını gösterir.

وَتَرٰيهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ
مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا
اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَلَا اِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ
مُقِيمٍ ﴿٤٥﴾ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ اَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾ اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ
مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَاٍ
يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ ﴿٤٧﴾ فَاِنْ اَعْرَضُوا فَمَا اَرْسَلْنَاكَ
عَلَيْهِمْ حَفِيظًا اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا الْبَلَاغُ وَاِنَّا اِذَا اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ
مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ
اَيْدِيهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾ لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ اِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ
الذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَاِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ
عَقِيمًا اِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ
يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ اِلَّا وَحْيًا اَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ اَوْ يُرْسِلَ
رَسُولًا فَيُوحِيَ بِاِذْنِهِ مَا يَشَاءُ اِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾
وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ
وَلَا الْاِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا
وَاِنَّكَ لَتَهْدِي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَاطِ اللّٰهِ الَّذِي لَهُ
مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ اَلَا اِلَى اللّٰهِ تَصِيرُ الْاُمُورُ ﴿٥٣﴾

45- Yine onları ateşe sunulurken aşağılanmadan dolayı boyunlarını bükerek göz ucuyla bakarken göreceksin. İman edenler ise şöyle diyecekler; "Gerçek zarara uğrayanlar kıyamet günü hem kendilerine hem ailelerine yazık etmiş kimselerdir." Zalimler azaptan asla kurtulamayacak; bundan hiç şüpheniz olmasın.

46- Onları Allah'ın önünden kurtaracak yâr ve yardımcıları yoktur. Allah kimi de sapkınlığa düşürürse artık onun için de çıkar bir yol yoktur.

47- Allah'ın emri ile geri dönüşü imkânsız bir gün gelmeden önce Rabbinizin çağrısına kulak verin Çünkü o gün sizin için ne sığınacak bir yer, ne de yaptıklarınızı inkâra çare vardır.

48- FAKAT yine de aldırış etmiyorlarsa Biz seni onlara bekçi göndermedik. Sana düşen sadece tebliğdir. Fakat gel gör ki Biz insana katımızdan bir nimet tattırırsak bununla övünür. Kendi elleriyle yaptıkları yüzünden başına bir belâ gelince de her şeyi bir çırpıda unutan nankörün biri olur…

49- Göklerin ve yerin egemenliği Allah'ındır. Dilediğini[11] yaratır. Dilediği kimseye kız çocuğu, dilediği kimseye de erkek çocuğu bahşeder.

50- Yahut da erkekli dişili ikizler verir, dilediğini de kısır yapar. O'nun bilgisi derin, kudretinde nihayet yoktur; bundan hiç şüpheniz olmasın.

51- ALLAH insanoğluyla ancak vahyederek konuşur veya perde gerisinden veya elçi göndererek konuşur.[12] Allah çok yücedir, çok bilgedir; bundan hiç şüpheniz olmasın.

52- İşte sana da iş ve oluş deryamızdan hayat veren bir mesaj vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Ama Biz bu hayat veren mesajı ışık saçan bir aydınlık yaptık. Onunla kullarımızdan lâyık gördüğümüzü doğru yolda yürüteceğiz. Sen de işte bu doğruluk ve dürüstlük yolunda yürüyorsun; bundan hiç şüphen olmasın.

53- Göklerde ve yerde olan her şeyin sahibi olan Allah'ın yolunda! Dikkat edin, bütün işler Allah'a döner…

[11] MEŞİET (DİLEME) Bkz. 76/30. ayet dipnotu.

[12] Bu ayeti iki şekilde anlamak mümkündür: 1- Allah insanoğluyla vahyederek konuşur. Yani perde gerisinden yani elçi göndererek konuşur. Bu durumda konuşma tek şekilde (vahiy) olmuş olur diğer iki tür (perde gerisi ve elçi gönderme) onun açıklaması olur. 2- Allah insanla ya vahyederek, ya perde gerisinden ya da elçi göndererek konuşur. Bu durumda konuşma üç tür olur ve her biri bir tarzı ifade eder… İkinci yorumdaki konuşma tarzları, yeryüzünün üç bölgesinde üç şekilde gerçekleşen konuşma tarzları şeklinde de anlaşılabilir. Şöyle ki: 1- Genellikle yeryüzünün doğu/Hind bölgesinde Allah insanoğluyla ilham, sezgi, mistik hissediş yoluyla konuşmuştur 2- Genellikle batı/Avrupa bölgesinde eşyanın diliyle, perde gerisinden konuşmuştur 3- Genellikle ortadoğuda ortaya çıkan elçiler/peygamberler aracılığıyla izniyle dilediğini vahyederek konuşmuştur. Her üç konuşma da "bölünmez bütünlük" olan Allah'ın zatı, sıfatları ve fiilleriyle ilişkiye geçme demektir. Bunlar şu anlama gelir; 1- Kalbe ilham, Allah'ın Rahman, Rahîm, Vedud, Lâtif vb. sıfatlarının tecellisini kalbinde hissederek o yönde yoğunlaşma (*vecd*) ve Allah'tan yeryüzüne yayılan bu fuyuzatı vicdanında bulmak demektir. 2- Allah'ın davranış tarzı demek olan evrenin fizikî işleyişi ile ilişkiye geçmek Allah ile perde gerisinden konuşmak demektir. 3- Bir iç aydınlanma sonucu Allah'ın elçilerini kendi ruhanî dünyasında algılamak da Allah'ın zatı ile ilişkiye geçmek ve O'ndan elçisi aracılığı ile vahiy almak olur. Şu halde mistiğin, bilim adamının ve peygamberin konuştuğu kaynak aslında aynı kaynaktır. Bunlar görünüşte farklı kaynaklardan geliyormuş gibi görünebilirler fakat hepsinin de ilişkiye geçtiği aslında "bölünmez bütünlüğün" bir parçasından başka bir şey değildir. (Allahu a'lem). Ayet her iki yorumla da anlaşılmaya müsait görünmektedir…

43- ZUHRUF SURESİ

Mekke'de inmiştir, 89 ayettir. Surenin 33–35. ayetlerinde kâfirlerin herkesin imrenerek baktığı zenginlik dolu hayatlarını tasvir için "lüks hayat" anlamında kullanılan ve "altın, süs, ziynet" anlamına gelen *zuhruf* kelimesi sebebiyle bu adı almış görünmektedir. Surede Allah'ın ayetlerine kâfirlik edip dünya hayatına ve zenginliğe tapınmanın, böylesi süse, altına, gümüşe boğulmuş "lüks hayatın" özenilecek bir tarafı olmadığı, asıl ebedi mutluluğun cennette olacağı anlatılır. Allah'ın birliği (*tevhid*) ve bölünmez bütünlüğünü (*samed*) parçalayarak O'na çocuk yakıştıran Mekkeli zengin kodamanların; "iki şehirden birindeki zenginlere değil de neden bu öksüze vahiy iniyor" türünden itirazlarından hareketle önceki çağlardan örnekler de verilerek "birlik ve bölünmez bütünlük" teması tekrar tekrar işlenir…



43-ZUHRUF SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 89 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Ha, Mim.

2- DİLE GELSİN apaçık kitap![1]

3/4 "Biz onu Arapça Kur'an yaptık. Artık herhâlde siz de aklınızı kullanırsınız. O, katımızdaki yüce bilgelik kaynağı ana kitaptan[2] gelmektedir; bundan hiç şüpheniz olmasın."

5- Siz kendini bitiren bir halksınız diye bu hatırlatmadan vaz mı geçeceğiz?

6- Oysa Biz önceki çağlarda nice peygamberler gönderdik.

7- Onlara hiç bir peygamber gelmiyordu ki onunla dalga geçmemiş olsunlar; bundan emin olabilirsiniz.

8- Şimdikilerden daha güçlü kuvvetli oldukları halde onları helâk ettik. Örnekleri daha önce geçmişti.

9- Doğrusu onlara "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan ""Hiç şüphesiz, O çok güçlü ve her şeyi bilen yarattı" derler.

10- Evet, yeryüzünü sizin için bir beşik yapan ve size geçim yolları açan O'dur.

---

[1] KASEM/DİLE GELME: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

[2] UMMU'L-KİTAP: Bkz. "LEHV-İ MAHFUZ"; 85/22. ayet dipnotu

11- Gökten ölçü ile tekrar tekrar su indiren O'dur. Ölü toprağa nasıl böyle hayat veriyorsak işte siz de mezarlarınızdan böyle çıkarılacaksınız.

12- Bütün çiftleri yaratan, gemileri ve hayvanları binmeniz için hizmetinize veren O'dur.

13- Üzerilerine binip Rabbinizin nimetini anarak şöyle diyesiniz; "Bunları bizim hizmetimize veren Allah ne yücedir yoksa bunların hiç birini göremezdik 14- Dönüp dolaşıp Rabbimize varacağız; bundan hiç şüphemiz yok."

15- BÖYLEYKEN tuttular kullarından bir kısmını O'nun bir parçası saydılar.[3] Gerçekten insanoğlu çok nankördür.

16- Yoksa O yaratıp durduğu mahlûklarından kızları kendine aldı da erkek çocukları size mi verdi?

17- Oysa onlardan biri Rahman'a yakıştırdığı kız çocuğu ile müjdelendiği zaman yüzünün rengi atar da sinirinden yanına yaklaşılmaz olur.

18- Hani şu eli silâh tutmayan, savaşamayan, sadece gönül eğlendirmeye yarayan kız çocuğunu?[4]

19- Onlar Rahman'ın kulları olan melekleri de dişi yaptılar. Onlar yaratılırken yanlarında mıydılar? Bu yaptıkları bir kenara not ediliyor. Hepsinin tek tek hesabını verecekler.

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا
كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ
لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُوا عَلَىٰ
ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ
الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا
لَمُنْقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ
لَكَفُورٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ أَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ
بِالْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا ظَلَّ
وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوَمَنْ يُنَشَّأُ فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ
فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ
عِبَادُ الرَّحْمَٰنِ إِنَاثًا أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ
شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ
مَا لَهُمْ بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْ آتَيْنَاهُمْ
كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا
آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾

20- Üstelik "Rahman dileseydi biz onlara tapmazdık" diyorlar. Bu hususta hiç bir bilgileri yoktur, sadece saçmalıyorlar.

21-Yoksa onlara bundan önce bir kitap vermişiz de ondan mı konuşuyorlar?

22- Hayır! Dedikleri şu; "Ortada atalarımızdan bize kalan töreler var, onların izinden gideriz."[5]

---

[3] Bu ifade Mekke'deki müşrik Araplar üzerinden bütün eski dünya dinlerinin "panteon" (tanrılar meclisi) inancını ret ve iptal etmektedir. Tanrı'nın karıları, oğulları, kızları, çocukları, hayvanları, arabaları vs. inancı eski dünya dinlerini temel ve vazgeçilmez tanrı tasavvurlarını oluşturmaktaydı. Ayette özellikle "kullar" (*ibâd*) tabirinin kullanılması dikkat çekicidir. Çünkü kimi krallar, din adamları, azizler ve veliler sadece Allah'a özgü olması gereken "tanrılık, ilâhîlik, kutsiyet ve ruhaniyet" vasıflarını kendi aralarında pay ederek bölünmez bütünlüğe ortak olma-

ya kalkışmaktaydılar. Ayrıca "Allah'ın bölünmez bütünlüğü" kavramı için Bkz. "SAMED"; 112/2. ayet dipnotu.

[4] Harfi harfine: "Süs için yetiştirilip mücadelede açık olmayanı mı?" Yani: "Hani 'kız çocukları bir işe yaramaz, eli silâh tutmaz, savaşamaz, ganimet getiremez. Onlarla sadece gönül eğlendiririz, zevk ve keyif aracı olmaktan başka ne işe yararlar. Böyle olan birisine nasıl mirastan pay veririz. Nasıl onları kendimizle eşit kabul ederiz' deyip duruyordunuz. Peki, ne oldu şimdi? İş Allah'a iftira atıp bölünmez bütünlüğünü parçalamaya gelince bütün bunları unutuyorsunuz. 'Ne işe yararlar ki; zevkten, hayatımıza süs olmaktan, bize hoş vakitler geçirtmekten başka' dediğiniz kız çocuklarını tutup Allah'a ortak koşuyor, ondan bir parça yapıyorsunuz. Bu ne yaman çelişki ey akılsız putperestler? Ayrıca Bkz. 16/59. ayet dipnotu.

[5] Demek ki hem Allah'ın bölünmez bütünlüğü parçalamak, hem de kendi elleriyle yaptıklarını "Allah dilemişki biz melekleri Tanrı'dan bir parça sayıyoruz" demek korkunç bir cüret ve iftiradır. Bu konuda ellerinde ne bir bilgi ne de belge vardır. Böyle yapmalarının tek sebebi "ataları, töreleri, gelenek ve göreneklerinden" başka bir şey değildir. Yani kör taklit, körü körüne öncekilere tabi olmak... Kendi akıllarını, vicdanlarını, gözlerini, kulaklarını, kalplerini iptal edip sırf atamız, töremiz, geleneğimizdir diye bir şeyin doğru olduğuna inanmak... Öyle görünüyor ki Allah'ın en çok öfkesini çeken durumlardan birisi de işte budur! Âdeta denmek istenmektedir ki; "Görmek için verdiğim o gözler neden görmüyor? İşitmek için verdiğim o kulaklar neden işitmiyor? Sevmek için yarattığım o kalpler neden bomboş? Düşünmek için verdiğim o akıllar neden tutulmuş? Sızlamak için verdiğim o vicdanlar neden sızlamıyor? Ey insanlar öncekilerden size ne?

وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ
إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ قَٰلَ أَوَلَوْ
جِئْتُكُم بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدتُّمْ عَلَيْهِ ءَابَآءَكُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا بِمَآ
أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ
عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ
مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾
وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾
بَلْ مَتَّعْتُ هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿٢٩﴾
وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُوا۟
لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ
﴿٣١﴾ أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَتَّخِذَ
بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ
﴿٣٢﴾ وَلَوْلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ
بِٱلرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾

23- Senden önce hangi ülkeye bir uyanışa çağıran gönderdikse, oranın lüks içinde yaşayan şımarmış takımı[6] işte böyle "Ortada atalarımızdan bize kalan töreler var, biz onlara uyarız" dedi durdu.

24- Uyanışa çağıran "Size atalarınızın törelerinden daha doğrusunu getirdiysem, yine de mi? deyince onlar "Getirdiklerinin hepsi yalan, inanmıyoruz" dediler.

25- Bunun üzerine Biz de onlardan intikam aldık. Bakın o yalan diyenlerin sonu nasıl oldu?

26- HANİ BİR ZAMANLAR İbrahim babasına ve halkına "Ben o sizin taptıklarınızdan uzağım 27- O fıtratı bana veren hariç hiç bir şeye tapmam. O beni doğru yolda yürütecektir" dedi.

28- O, öyle kalıcı bir söz yükseltti ki sonraki çağlarda hep yankılansın dursun.[7]

29- Fakat bunları ve atalarını kendilerine gerçeğin ta kendisi ve apaçık anlatan bir peygamber gelinceye kadar faydalandırıp yaşattım.

30- Yaşattım da kendilerine gerçeğin ta kendisi gelince "Bunlar büyüleyici bir takım laflar, biz bunlara inanmayız" dediler.

31-Dahası "Ne olurdu şu Kur'an iki şehrin birinden bir büyük adama indirilseydi?" dediler.[8]

32-Rabbinin sevgi ve merhametini onlar mı taksim ediyorlar? Onların dünya hayatındaki geçimlerini aralarında nasıl Biz taksim ettikse, bir kısmına diğerinden daha fazla imkân vererek kimini kiminin yanında çalışmasını sağladıksa, işte Rabbinin sevgi ve merhametini taksim etmesi de böyledir. Bu onların toplayıp biriktirdiklerinden daha hayırlıdır.

33-34-35- Eğer insanlar tek bir inkârcı toplum haline gelmeyecek olsalardı,[9] Biz o Rahman'a kâfirlik edenlerin evlerinin çatılarını, çıkıp yükseldikleri merdivenlerini, evlerinin kapılarını, üzerine uzanıp yattıkları yataklarını, koltuklarını, kanepelerini gümüşten yapar, hepsini süse, altına, lükse[10] boğardık. Fakat bütün bunlar dünya hayatının geçici mutluluğudur. Allah bilinciyle yaşayanlar için ebedi mutluluk ise ahirette Rabbinin katındadır.*

---

6 MÜTREF: Bkz. 17/16. ayet dipnotu.

* Bu ayetler birleştirilerek çevrildiği için, bir bölümü sonraki sayfaya kaydığı

halde çevirisi burada verilmiştir.

[7] Harfi harfine: "Onu ardından geleceklere kalıcı bir söz (*kelimeten bâqiyeten*) yaptı ki onların dönmeleri umulur." Yani: **İbrahim** baki kalan şu kubbede hoş bir seda bıraktı. Öyle bir "söz" yükseltti ki sonraki çağlarda kuşaktan kuşağa yankılandı durdu. Her yanı putperestlik, yer ve gök tanrıları, onların karıları, kızları, oğulları, meclisleri, temsilcileri, cisimleşmiş tanrı oğulları, krallar, din adamları, tapınak fahişeleri, din baronları ile dolu bir dünyanın bağrından öyle bir söz, öyle bir ses yükseltti ki bu ses "Tek Allah'ın" varlığını, birliğini ve bölünmez bütünlüğünü haykıran bir sesti. O ses baki kalan şu kubbede çağlar boyu yankılanıp duracak, tekrar tekrar yükseltilecek, dönüp dönüp haykırılacak, yer ve gök durdukça, insanlık vicdanı, fıtrat ve sağduyusu yaşadıkça hiç dinmeyecek *Lailaheillallah, Allahuekber* sözüydü…

[8] Yani: Bu Mekke'nin kâfirlik edenleri "Şimdi Allah vahiy indirmek için bula bula parasız pulsuz şu öksüzü mü buldu? Mekke'nin en zengini ve ulusu **Velid bin Muğire** gibi birisi dururken, Taif'in en zengini ve ulusu **Ebu Amr ibn Umeyr es-Sakafi** gibi birisi dururken şu yetim **Muhammed**'e mi vahiy indiriyor? Bunu nasıl kabul ederiz? Ona nasıl peygamber der de uyarız? Şu Allah da doğrusu kime vahiy indireceğini bilmiyor!" dediler… Aynı şekilde "Biz Allah'ın seçtiği kurtulmuş milletiz. Biz dururken, bizim peygamber hanedanlığımız (*nebiîm*) dururken, şu din adamlarımız, büyüklerimiz, tapınak rahiplerimiz, şeyhlerimiz, pirlerimiz, babalarımız, dedelerimiz, yeşil sarıklı ulu hocalarımız dururken bu **Muhammed** denen öksüz de nereden çıktı? Kim oluyor bu? Ne zaman hangi tapmakta ayin yaptırmış? Din adamları hiyerarşisinde mevkisi ne? Kimden icazet almış? Kim tanıyor, kim biliyor onu? Biz dururken peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkmak ha? Bu ne cüret ?" dediler…

[9] Yani: İnsanların, alabildiğine zengin olanlara, lüks hayat yaşayanlara, özenip imrenerek tek tip bir topluluk haline gelme ihtimali olmasaydı… Şayet insanlar kâfir kimseyi bol rızık ve refah içinde gördüklerinde, küfre arzu duyma ihtimali olmasaydı (Razi)… İnsanların doğasında zenginlik içinde yüzen kâfirlere özenerek hepsinin de öyle olmak istemesi zaafı olmasaydı Biz bu kâfirleri lükse, altına, gümüşe, şatafata boğardık. Çünkü insanoğlunda altına ve süse (*zuhruf*) karşı zaaf vardır. Fakat Biz öyle yapmadık, kâfir ne kadar zengin olursa olsun hep bir yanıyla eksik bırakılmıştır. En azından o zenginliğini mezara götürememekte, hepsine sahip olamamakta, ölür ölmez geride kalanlar malını mülkünü paylaşmaktadır. Sonunda bütün bunlar dünya hayatının geçici zenginliği olarak kalmaktadır. Şu halde "Ben çok zenginim" demenin üstünlük vesilesi olacak bir tarafı yoktur. Sırf bu nedenle Allah zenginlere peygamberlik verecek değildir. Çünkü Allah sadece zenginlerin tanrısı değildir…

[10] ZUHRUF: Sözlükte [زخر] kökü mastar olarak "çoğalmak, taşmak, dolmak" demektir. Bu köke dördüncü bir "fe" harfi ilâvesiyle [زخرف] "süslemek, dekore etmek" manası kazanır. Süslenmek (*tezahruf*), süslü gemiler, rüzgarın su üzerinde meydana getirdiği yol yol çizgiler, su üzerinde uçuşan sinek gibi bir çeşit böcek (*zehârif*), altın, bir şeyin zineti, süsü, güzelliği (*zuhruf*), yerin çekici, güzel, rengarenk bitkisi (*zuhrufu'l-ard*), evin eşyası (*zuhrufu'l-beyt*) kelimeleri bu köktendir… Görüldüğü gibi *zuhruf* "süper lüks, altın süslemeli, gümüş işlemeli" manasında aşırı, ölçüsü kaçmış, "ultra lüks" bir hayatın tasviri için kullanılıyor.

وَلِبُيُوتِهِمْ اَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِؤُنَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا
وَاِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ
لِلْمُتَّق۪ينَ ﴿٣٥﴾ وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ
لَهُ قَر۪ينٌ ﴿٣٦﴾ وَاِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّب۪يلِ وَيَحْسَبُونَ
اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتّٰى اِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ ب۪يْن۪ي وَبَيْنَكَ
بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَر۪ينُ ﴿٣٨﴾ وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ اِذْ ظَلَمْتُمْ
اَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ
اَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٤٠﴾ فَاِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ
فَاِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ اَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذ۪ي وَعَدْنَاهُمْ فَاِنَّا
عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذ۪ي اُوحِيَ اِلَيْكَ
اِنَّكَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٤٣﴾ وَاِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ
تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ وَسْـَٔلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا اَجَعَلْنَا
مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى
بِاٰيَاتِنَا اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِه۪ فَقَالَ اِنّ۪ي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ
﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِاٰيَاتِنَا اِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾

36- Her kim Rahman'ın hatırlatmasını körlük edip görmemezlikten gelirse Biz ona bir şeytan musallat ederiz, artık o ona arkadaş olur.

37- Şeytanlar onları yoldan çıkarırlar, onlar ise doğru yolda olduklarını sanırlar.

38- Sonunda Bize geldiği zaman "Ah! Keşke seninle aramda doğu ile batı kadar uzaklık olsaydı, sen ne kötü arkadaşmışsın" der.

39- Böyle söylemek bugün size hiç fayda vermez. Çünkü birlikte suç işlediniz, şimdi de azabı birlikte çekin.

40- ŞU HALDE sağırlara sen mi işittireceksin? Yahut körlere? Apaçık bir sapkınlık içinde olanları sen mi doğru yolda yürüteceksin?

41- Diyelim ki hayatını sona erdirdik. Onlardan yine de intikamımızı alırız; bundan hiç şüphen olmasın 42-Veya onlara yaptığımız tehdidi sana gösterdik. Biz bunu yapmaya da muktediriz; bundan da hiç şüphen olmasın.

43- Öyleyse sen sana vahyedilene sarıl, kesinlikle doğru yoldasın!

44- Bu Kur'an hem senin için, hem halkın için bir hatırlatmadır ve ileride bundan hesaba çekileceksiniz, kesinlikle![11]

45- Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimize de sor. Biz Rahman'dan başka ibadet olunacak tanrılar mı yapmışız?

46- İYİ DİNLEYİN! Musa'yı ayetlerimizle Firavun'a ve adamlarına gönderdik. "Bakın, ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim" dedi.

47- Onlara ayetlerimizle vardığında gülüşmeye başladılar.

---

[11] Yani: Bu Kur'an hem senin için hem de onu tebliğ edip duyurduğun herkes için bir hesaba çekilme vesilesi olacaktır. Sadece senin halkın olan Araplar için değil. Çünkü sen Araplar üzerinden tüm insanlığa gönderildin....

وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَاهُمْ
بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ وَقَالُوا يَا أَيُّهَ
السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ
﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿٥٠﴾
وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ
وَهَٰذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَٰذَا
الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ
مِنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَاسْتَخَفَّ
قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٤﴾
فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾
فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْآخِرِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ
مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوا أَآلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ
مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا
عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٥٩﴾ وَلَوْ نَشَاءُ
لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾

48- Onlara gösterdiğimiz her bir ayet diğerinden daha etkileyiciydi. Belki dönerler diye onları afetlere maruz bıraktık.

49- Bu halde iken bile diyorlardı ki "Ey büyüleyici! Elçisi olman hatırına bizim için Rabbine dua et. Çünkü biz artık yola geleceğiz."

50- Fakat afetten kurtarır kurtarmaz hemen cayıverdiler.

51- Firavun halkının içinde bağırıp şöyle dedi; "Ey halkım! Mısır'ın egemenliği ve altımdan akan şu nehirler benim değil mi? Görmüyor musunuz gücümü?

52- Ben meramını bile anlatmaktan aciz şu adamdan daha üstün değil miyim?

53- Eğer dediği gibi ise neden kendisi zengin birisi değil ve neden onunla birlikte bir melek inmiş değil?

54- Firavun işte böyle halkını küçümsedi. Onlar da ona itaat ettiler, çünkü gerçekten yoldan çıkmış bir halktı onlar.

55- Böyle açıkça meydan okumaya devam edince Bizde karşılık vermede gecikmedik ve hepsini birden sulara gömdük.[12]

56- Böylece onları sonrakiler için hem bir ibret, hem de bir örnek kıldık.

57- MERYEM oğlu İsa da bir örnek olarak ortaya konunca senin halkın yine yaygarayı basar;

58- "Bizim tanrılarımız mı daha hayırlı, yoksa o mu?" derler.[13] Bunu sana sadece bir tartışma olsun diye ortaya atarlar. Doğrusu onlar çok yaygaracı bir güruhtur.

59- Hayır! İsa kendisine nimet verdiğimiz ve İsrail oğullarına örnek kıldığımız bir kuldur.

60- İsteseydik sizi yeryüzünde birbiri ardına gelen melekler yapardık.

---

[12] Bir önceki pasajda **İbrahim**, bu pasajda da **Musa**'nın örnek verilmesi Mekkeli müşriklerin "Bu Kur'an iki şehirden zengin ve varlıklı birine indirilmeliydi" iddiaları üzerine tarihten örnekler olarak anlatılıyor. **İbrahim**'in onca zenginlik arasından yükselttiği "ebedi söz" nasıl hala yaşıyor, ona karşı çıkan ve zenginlikleri ile övünenler tarihten silinip gitmişlerse… **Musa**'ya "Zengin ve varlıklı değil (altın bi-

lezikleri yok) ve yanında melekler de inmiş değil. Oysa ben Mısır'ın egemeniyim, şu uçsuz bucaksız topraklar üzerinde kurduğum sulama sistemlerinin ve bütün bir Nil'in hâkimiyim. Sizin en büyük efendiniz, tanrınız, rabbiniz ben iken ona mı uyacaksınız" diyen Firavun nasıl yok olup gitmişse... Bu Mekke zenginleri, tefeci bezirgân çetesi de öyle yok olup gidecek..." mesajı veriliyor.

[13] Yani: Ey Muhammed! Bizi "Melekleri tanrılaştırıyorsunuz, Allah'ın bölünmez bütünlüğünü onlara pay ediyorsunuz." diye eleştiriyorsun. Fakat o senin "Önceki çağlarda kendilerine kitap verilenler" dediklerin de **İsa**'ya Allah'ın oğlu diyor. Bizim meleklere Allah'ın kızları dememiz mi daha iyi yoksa onların **İsa**'ya Allah'ın oğlu demeleri mi? Bizimkisi daha kaliteli (bir putperestlik) değil mi? Çünkü senin dediğine göre biz melekleri onlar ise bir insanı, birlik (*ehad*) ve bölünmez bütünlük (*samed*) dediğin şeye ortak koşmuş oluyoruz?

وَاِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هٰذَا صِرَاطٌ
مُسْتَقٖيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ اِنَّهُ لَكُمْ
عَدُوٌّ مُبٖينٌ ﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَٓاءَ عٖيسٰى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ
قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِاُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذٖى تَخْتَلِفُونَ فٖيهِ
فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُونِ ﴿٦٣﴾ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ رَبّٖى وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ
هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقٖيمٌ ﴿٦٤﴾ فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ
مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذٖينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ اَلٖيمٍ ﴿٦٥﴾
هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ
لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ اَلْاَخِلَّٓاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ اِلَّا
الْمُتَّقٖينَ ﴿٦٧﴾ يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَٓا اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾
اَلَّذٖينَ اٰمَنُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمٖينَ ﴿٦٩﴾ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ اَنْتُمْ
وَاَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَاَكْوَابٍ
وَفٖيهَا مَا تَشْتَهٖيهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ وَاَنْتُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ
﴿٧١﴾ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتٖٓى اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾
لَكُمْ فٖيهَا فَاكِهَةٌ كَثٖيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

61- "GERÇEKTEN o kıyamet için bir bilgidir.[14] Onun için sakın kıyametin geleceğinden şüpheye düşmeyin de bana uyun, işte tek doğru yol ancak budur.

62- Ve sakın sizi şeytan çelmesin, çünkü o size açık bir düşmandır..."

63- İSA söze dayalı apaçık deliller[15] ile geldiği zaman "Ben size bilgelik getirdim, anlaşmazlığa düştüğünüz şeylerin bir bölümünü açıklamak üzere geldim. Onun için Allah'ın öfkesini çekmekten sakının ve bana uyun 64- Allah benim Rabbim, sizin de Rabbiniz ancak O'dur. Onun için hep O'na ibadet edin. İşte bu tek doğru yoldur" dedi.

65- Sonra o gruplar kendi aralarında ayrılığa düştüler. Acı bir günün azabından dolayı vay o zulmedenlerin haline![16]

66- ONLAR kıyametin hiç farkında değillerken ansızın başlarına gelmesinin nasıl olacağını merak mı ediyorlar?

67- O gün Allah bilinciyle yaşayanlar hariç dostlar birbirlerine düşman olacaklar,

68- Allah onlara "Ey Benim kullarım! Bugün korkmanıza da üzülmenize de gerek yok 69- Benim ayetlerime iman edip teslimiyet gösterenler[17] 70- Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluklar içinde girin cennete!" diyecek.

71- Altından tepsiler ve sürahiler etraflarında dolanacak. Canlarının istediği, gözlerin lezzet alacağı her şey orada olacak. Sizi orada ebedi bir mutluluk bekliyor.

72- Yaptığınız işler sebebiyle hak ettiğiniz cennet işte bu!

73- Orada sizin için birçok meyveler olacak, onlardan yiyeceksiniz.

---

[14] Bu ayetteki "*Gerçekten o*" ile kimin kastedildiği hakkında üç görüş var: 1- Bundan maksat Kur'an'dır. Çünkü Kur'an kıyamet sahnelerini anlatan bilgilerle doludur (Hasan Basri, Katede, Said ibn Cubeyr) 2- Bundan maksat **Hz. Muhammed**'dir. Çünkü **Hz. Muhammed** kıyameti haber vermekte olup bir keresinde şehadet ve orta parmaklarını göstererek "Ben ve kıyamet şu ikisi gibi gönderildik" buyurmuştur (Kurtubi) 3- Bundan maksat **Hz. İsa**'dır. Çünkü **Hz. İsa** kıyamete yakın gelecektir

(İbn Abbas, Dehhak, Suddi, Mücahid)… Görüldüğü gibi Kur'an'ın genel bütünlüğü, kıyamet ve **Hz. İsa** hakkındaki temel yaklaşımı düşünüldüğünde birinci ve ikinci görüşün isabetli olduğu görülmektedir. Öte yandan "**İsa** tıpkı **Hz. Muhammed** ve diğer peygamberler gibi kıyameti haber veren, insanları onun ile uyaran peygamberlerden bir peygamberdir. Gelecek olan **İsa**'nın kendisi değil, haber verdiği kıyamettir." şeklinde anlaşıldığı takdirde üçüncü görüş de doğru olur. Çünkü **İbrahim, Musa, İsa, Muhammed**, Tevrat, İncil, Zebur, Kur'an hepsi kıyamet hakkında bir bilgi, bilinç, işaret ve alâmettir. Hepsi de kıyameti çok açık bir dille haber verip duyurmuş, bu konuda insanları bilgilendirmişlerdir. Fakat bunlar içinde **Hs. İsa**'yı ayrı tutarak onun kıyamete yakın dünyaya geri döneceği, gökten ineceği vs. şeklindeki inancın eski dünya dinlerinden etkilenen Hıristiyan ikliminden İslâm dünyasına sızdığı anlaşılıyor… Keza "İsa gelecek" (*Nuzulu İsa haktır*) şeklindeki rivayetlerin, lafzen doğru olduğu varsayılsa bile bunları manen "İsa'nın davası geri gelecek; tevhid ve adalet davası kıyamete yakın dünyaya hakim olacak" şeklinde anlamak icap eder…

[15] BEYYİNAT: Bkz. 14/9. ayet dipnotu.

[16] Yani: **İsa**'nın vefatından sonra onun ardından gelen kimi guruplar **İsa** hakkında ayrılığa düştüler. Farklı farklı görüşler savunmaya başladılar. Kimi **İsa**'nın Tanrı'dan bir parça olduğunu, kimi Tanrı'nın oğlu olduğunu, kimi ölüp üç gün sonra dirildiğini, göğe çekildiğini, şu an gökte Allah'ın sağ yanında oturup dünyayı gözetlediğini, kimi kıyamete yakın gökten dünyaya geri döneceğini savunmaya başladı. Eski dünya dinlerinin "ölüp dirilen Tanrı" (Mısır), "Gökte yaşan Tanrı oğulları" (Sümer/Akkad/Babil) "efsanevî büyük kurtarıcı" (Hind/Cayna) inançlarına geri dönerek **İsa**'yı onlara âlet ettiler. Üzerine tarihin en büyük mitolojilerinden birisini kurarak Roma imparatorluğunun dini-siyasî ihtiyaçlarını karşılamak için "Hıristiyanlık" adı altında bir imparatorluk dini icat ettiler. **İsa** bunlardan beridir, bu tür guruplarla alâkası yoktur…

[17] MÜSLÜMAN: Bkz. 68/35. ayet dipnotu.

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ
فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ
﴿٧٦﴾ وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُم مَّاكِثُونَ ﴿٧٧﴾
لَقَدْ جِئْنَاكُم بِالْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا
فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم بَلَىٰ وَرُسُلُنَا
لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ ﴿٨١﴾
سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ
يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ الَّذِي
فِي السَّمَاءِ إِلَٰهٌ وَفِي الْأَرْضِ إِلَٰهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾
وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِندَهُ
عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ
مِن دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾
وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ
﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِ يَا رَبِّ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾
فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

74- Öte yandan günaha batmış olanları ise ebedi[18] cehennem azabı bekliyor.

75- Kendilerinden azap hafifletilmeyecek ve onlar oradà bütün umutlarını yitirmiş olacaklar.

76- Biz onlara haksızlık yapacak değiliz. Bilakis haksızlık yapan bizzat kendileridir.

77- Orada şöyle bağrışacaklar: "Ey melek! Ne olur Rabbin bizi yok edip işimizi bitirsin." O da diyecek ki: "Siz kalacaksınız."

78- AÇIN KULAĞINIZI! Biz size gerçeğin ta kendisini gönderdik. Fakat çoğunuz gerçeklerden hoşlanmıyorsunuz.

79- Gerçeğin ne olduğuna onlar mı karar verecek, Biz mi?

80- Yoksa gizli gizli fısıldaşmalarını duymadığımızı mı sanıyorlar? Hayır! Duyarız, hem de yanlarında elçilerimiz vardır, yazarlar.

81- Söyle onlara; "Rahman'ın bir oğlu olsaydı, ben ona tapanların ilki olurdum."

82- Göklerin ve yerin Rabbi, şu muazzam görkemin Rabbi onların yakıştırdıklarından uzaktır, çok yücedir.

83- Şimdi bırak onları sözü edilen gün gelip çatıncaya kadar oyunda oynaşta olsunlar.

84- O gökte de tanrı, yerde de tanrıdır. Bilgelik O'ndadır, her şeyi bilen O'dur.

85- Göklerin, yerin ve arasındakilerin egemenliği O'nundur, çok yücedir. Kıyamete dair bilgi de O'nun yanındadır. Dönüp dolaşıp O'na geleceksiniz.

86- O'ndan başka tanrılaştırarak yalvarıp durdukları şeyler arabuluculuk[19] yapamazlar. Sadece bilerek gerçeğe tanıklık eden kimseler hariç.

87- Doğrusu onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan kesinlikle "Allah" derler. Peki, o zaman bu sapkınlık neden?

88- Peygamberin "Ey Rabbim, doğrusu bu halkın imana geleceği yok" demesi hakkı için söylerim ki: 89-"Sen onların yaptıklarına katlan ve 'uğurlar olsun' de geç git. Çünkü onlar zamanı geldiğinde bilecekler...

---

18 HULD: Sözlükte [خلد] kökü mastar olarak "devamlı olmak, uzunca sürmek, sonsuz olmak" manalarına geliyor. Sonsuzlaştırmak, ebedîleştirmek (*ihlâd*), abide-

leştirmek, sürekli kılmak (*tahlîd*), ölümsüzleşmek, ebedîleşmek (*tehallud*), nefis, kalp, ruh, mizaç, zihin (*haled*), kalma, ebediyet, sonsuzluk (*huld*), ölümsüz, devamlı, sonsuz (*hâlid*) kelimeleri bu köktendir... Kur'an'da sıkça vurgulanan cennette ve cehennemde "sonsuza dek kalma" (*halidîne fihâ ebedâ*) ifadesi hakkında iki görüş var: 1- Bundan maksat sonsuza dek, hiç çıkmadan orada kalmadır (Kadı Abdülcebbar) 2- Bundan maksat "uzun bir süre", "hiç eksilmeksizin" veya "umutsuzca" orada kalmaktır (Razi, Dehhak). Görülüyor ki ilâhî hitap sakındırma ve teşvik sadedinde "ebedi, sonsuz" ifadesini kullanmaktadır. Bu bir ilâhî korkutma ve özendirme üslûbu olmalıdır. Çünkü Allah'ın rahmeti gazabını yani sevgi ve merhameti öfke ve kızgınlığını geçmiştir. Sonsuz azap veya ebedi eziyet Allah'ın sonsuz sevgi ve merhameti ile çelişir. Çünkü "Allah'ın vechi (*zatı*) dışında her şey fanidir" genel Kur'anî ilke doğrultusunda cehennemin de "ebedi, sonsuz, baki" olmaması gerekir (Musa Carullah). Demek ki her ebedi, sonsuz dendiği yerde ya ilâhî sakındırma yapıldığını ya da "uzunca bir süre, hafifletilmeden, umutsuzca" denmek istendiğini anlamak icap eder...

[19] ŞEFAAT: Bkz. 79/48. ayet dipnotu.

44- DUHAN SURESİ

Mekke döneminin sonlarında inmiştir, 59 ayettir. 12. ayetinde kıyametin kopuş sahnesi "duman" (*duhan*) ile betimlendiği için bu adı almış görünmektedir. Sure, yoğunluklu olarak isminde işaret edilen ana temayı (*kıyamet*) işler...

44-DUHAN SURESİ

Mekke döneminin sonlarında nazil olmuştur, 59 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Ha, Mim,

2- DİLE GELSİN açıklayıcı kitap![1]

3- "Biz onu çağlar boyu unutulmayacak bir gecede indirmeye başladık; bundan hiç şüpheniz olmasın. Zaten Biz sürekli uyanışa çağıranlar göndermekteyiz."

4/5- O gecede her iş emrimiz doğrultusunda bilgelikle ayırt edilmeye başlandı. Zaten Biz sürekli elçiler göndermekteyiz.

6- Bu Rabbinin sevgi ve merhametinin bir yansımasıdır. O her şeyi işitiyor, her şeyi biliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

7- Göklerin, yerin ve bütün arasındakilerin Rabbi O'dur. Eğer kesin imana ermek istiyorsanız.

8- O'ndan başka tanrı yoktur. Hem yaşatır, hem öldürür. Hem sizin Rabbiniz, hem de önceki atalarınızın Rabbidir.

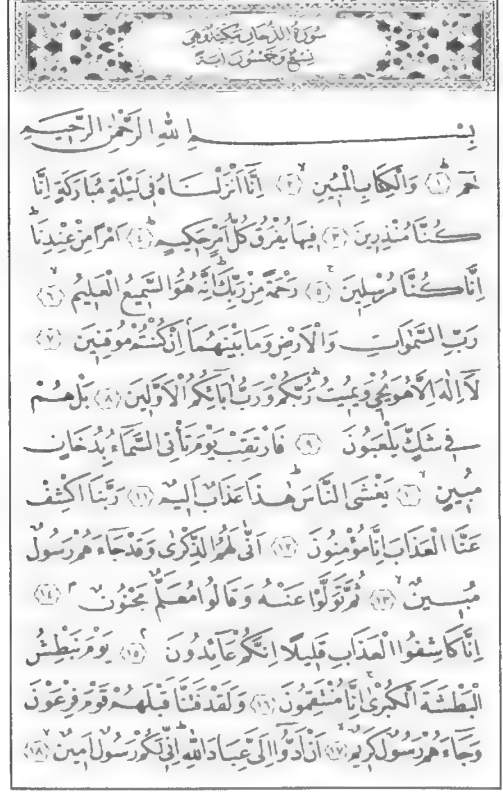
9- Fakat onlar şüphe içinde oyalanıp duruyorlar.

10- ŞU HALDE gökyüzünün açık bir duman[2] haline geleceği günü gözetle,

11- İnsanlık çapında bir olay olacak. Herkes "korkunç bir felâket" diyecek.

12- O gün kimileri "Ey Rabbimiz, bizden bu felâketi kaldır, çünkü artık inanıyoruz" diyecekler.

13- Titreyip kendine gelmek için çok geç değil mi? Çünkü onlara apaçık an-



latan bir elçi gelmişti.

14- Fakat burun kıvırıp "Bu gizli güçlerce beyni yıkanmış birisidir" dediler.[3]

15- Biz o azabı biraz kaldıracağız, fakat siz yine eski halinize döneceksiniz.

16- Ama kendilerini kıskıvrak yakalayacağımız gün intikamımız korkunç olacak; bundan hiç şüpheniz olmasın.

17- İYİ DİNLEYİN! Önceki çağlarda Firavun halkını da sınamıştık. Onlara değerli bir elçi gelmişti;

18- "Benimle yürüyün[4] Allah'ın kulları! Çünkü ben size gönderilen güvenilir bir elçiyim.

---

[1] KASEM/DİLE GELME: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

[2] DUHAN: Sözlükte [دخن] kökü mastar olarak "tütmek, duman çıkmak" demektir. Sigara içmek, tütmek, duman çıkmak (*tedhîn*), dumanlanmak, duman çıkarmak (*tedahhun*), sigara, duman (*duhân*), dumanlı (*duhânî*), duman rengi, füme (*duhânî'l-levn*), darı (*duhn*), sigara içen, tüttüren, duman çıkaran (*mudahhin*) kelimeleri bu köktendir… Ayette geçen dumanın ne olduğu konusunda tefsirlerde iki görüş var: 1- Bu, açlıktan insanların başlarının dumanlanıp, gözlerinin kararması ve böylece gökyüzünü dumanlanmış görmeleridir (İbni Mes'ud, Mucahid, Ferra, Zeccac). 2- Bu, kıyametin kopacağı sırada ortalığı kaplayan korkunç karabulutlardır (Hz. Ali, İbni Abbas). Ayet birinci anlamda yorumlandığında kıyametin insanlığın bir tür kendini bitirişi, açlıktan, kıtlıktan, savaşlardan perişan olması, sanki artık yaşamın bir anlamının kalmaması ve böylece kıyametin kaçınılmaz hale gelmesi, ikinci anlamda yorumlandığında da şiddetli bir afet öncesi örneğin bir fırtına, deprem vs. olmazdan önce ortalığı kaplayan korkunç karabulutlarla gelen ölüm sessizliği manasında olur. Ayet her iki manada da insanlık çapında bir "hazin son" tablosu sunuyor…

[3] Harfi harfine: "Bu öğretilmiş (*muallem*) ve gizli güçlerce kullanılan (*mecnun*) birisidir" dediler. Bkz. 51/52. ayet dipnotu.

[4] Ayette geçen *eddû* sözcüğünün kökü [ادد] bir adam için kullanıldığında "Adamın yolda hızlıca yürümesi, gitmesi, gelmesi" manasına geliyor. (İbni Manzur, Zehebi, Halil bin Ahmed). Şu halde ayette **Hz. Musa** "Allah'ın kullarını (İsrail oğullarını) bana teslim edin" değil, genel olarak "Ey Allah'ın kulları benimle gelin, benimle yürüyün" demektedir. Nitekim iki ayet sonra "Rabbin kullarımı geceleyin yürüt dedi" ifadesi de bunu destekliyor.

وأن لا تعلوا على الله إني آتيكم بسلطان مبين ﴿١٩﴾
وإني عذت بربي وربكم أن ترجمون ﴿٢٠﴾ وإن لم تؤمنوا لي
فاعتزلون ﴿٢١﴾ فدعا ربه أن هؤلاء قوم مجرمون ﴿٢٢﴾ فأسر
بعبادي ليلا إنكم متبعون ﴿٢٣﴾ واترك البحر رهوا إنهم
جند مغرقون ﴿٢٤﴾ كم تركوا من جنات وعيون ﴿٢٥﴾
وزروع ومقام كريم ﴿٢٦﴾ ونعمة كانوا فيها فاكهين ﴿٢٧﴾
كذلك وأورثناها قوما آخرين ﴿٢٨﴾ فما بكت عليهم السماء
والأرض وما كانوا منظرين ﴿٢٩﴾ ولقد نجينا بني إسرائيل
من العذاب المهين ﴿٣٠﴾ من فرعون إنه كان عاليا من المسرفين
﴿٣١﴾ ولقد اخترناهم على علم على العالمين ﴿٣٢﴾ وآتيناهم من الآيات
ما فيه بلاء مبين ﴿٣٣﴾ إن هؤلاء ليقولون ﴿٣٤﴾ إن هي إلا
موتتنا الأولى وما نحن بمنشرين ﴿٣٥﴾ فأتوا بآبائنا إن كنتم صادقين
﴿٣٦﴾ أهم خير أم قوم تبع والذين من قبلهم أهلكناهم إنهم
كانوا مجرمين ﴿٣٧﴾ وما خلقنا السماوات والأرض وما بينهما
لاعبين ﴿٣٨﴾ ما خلقناهما إلا بالحق ولكن أكثرهم لا يعلمون ﴿٣٩﴾

19- Allah'a karşı diklenmeyin, çünkü ben size açık bir delil ile geliyorum 20- Beni taşlamanızdan Rabbim ve Rabbinize sığınıyorum 21- Eğer bana inanmıyorsanız bari yolumdan çekilin" demek için…

22- Sonuçta "Bunlar gerçekten günaha batmış bir güruh" diyerek Rabbine dua etti.

23- Rabbi de "Kullarımı geceleyin yürüt, çünkü takip edileceksiniz 24- Denizi açık bırak, çünkü onlar ordu halinde gelip boğulacaklar" buyurdu.[5]

25- Onlar geride neler bırakmışlardı; nice bahçeler, nice pınarlar…

26- Ne çiftlikler, ne muhteşem villâlar…

27- Ve içinde sefa sürdükleri onca nimet, onca lüks...

28- İşte böyle… Sonra onların ardından başka bir toplumu onlara varis kıldık.

29- Sonuçta ne gök ağladı üzerlerine, ne yeryüzü. Ne de kendilerine bir mühlet verildi.

30- Gerçekten Biz İsrail oğullarını o aşağılık eziyetten kurtarmıştık,

31- Firavun'dan… Çünkü o küstahlığı kendini yiyip bitirmiş birisiydi.

32- Doğrusu Biz onları bilerek o günkü insanlık âlemi içinde öne çıkarmıştık.

33- Onlara ayetlerimizden apaçık bir imtihan vesilesi nimetler vermiştik.[6]

34- İşte bunlar şöyle demeye başladılar;[7]

35- "Bir kez öldük mü başka bir şey yoktur. Biz yeniden diriltilecek değiliz 36- Haydi ölmüş atalarımızı geri getirin; eğer söyledikleriniz doğru ise."[8]

37- Yoksa onlar Tubalılar[9] ve onlardan önceki çağlarda yaşayanlardan daha mı iyiler? Onların hepsini helâk etmiştik; çünkü günah küpü haline gelmişlerdi.

38- Biz gökleri, yeri ve arasındakileri oyun oynamak için yaratmadık.

39- İkisini de ancak gerçeğin ta kendisi olarak yarattık; fakat pek çoğu bunun bilincinde değil.

---

[5] Musa kıssasında denizin yarılması olayına dair yorum için Bkz. 20/77. ayet dipnotu.

[6] Yani: Şu 'Tanrı ile yürüyenin' (İsrail/Yakup) torunları olduklarını iddia edenler

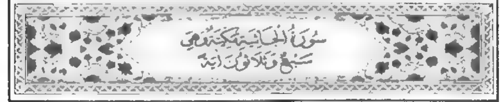
bir zamanlar **Musa** ile yürümekle Allah'ın rahmetinden nasiplenmişlerdi. Fakat daha sonra bunu bir imtiyaz ve ayrıcalığa dönüştürerek, kendi tarihsel varlıklarını sürdürmede araç olarak kullanmaya kalktılar. **Musa**'ya "Bizim ırkımızdan" kuruntusuyla sahiplendikleri gibi yaşadıkları coğrafyada (Mezopatamya/Ortadoğu havzası) çıkmış ne kadar peygamber varsa hepsini soy silsilesi halinde kendilerine malettiler. Allah'ın onları seçilmiş üstün ırk olarak yarattığına inanmaya başladılar. Allah'ı kendi milli tanrıları, Musa'yı kendi milli peygamberleri, cenneti kendi tapulu bahçeleri, cehennemi de diğer bütün insanlarının gideceği yer olarak görmeye başladılar. **Musa**'nın gerçek mesajlarını Pers krallarına peşkeş çektiler. Gerçek Musevîleri bu krallarla işbirliği yaparak katlettirip bunların kanları üzerine "Yahudilik" adı altında din icat ettiler. Allah'ın dini üzerinde neredeyse insanlıkta böylesi görülmemiş büyük bir istismarın mimarı oldular. Tarihte hep böyle tutundular. Biz de bunun için haksız yere kendilerini nispet ettikleri "Tanrı ile yürüyenin" (İsrail/Yakup) ismiyle anıyoruz ki nasıl Tanrı'nın yolundan saptıklarını insanlık görsün. Bizzat isimlerini veriyoruz ki gelecek kuşaklara ders olsun...

[7] Yani: İşte o insanlar, kendilerine onca nimet verdiğimiz "Tanrı ile yürüyenin" ahfadı olduğunu iddia edenler zaman oldu şöyle demeye başladılar ki ey **Muhammed** ve ey diğer bütün insanlar, bu sözler size bir yerlerden çok tanıdık gelecek... Mekke'nin inkârcı kâfirleri de öyle söylüyordu. Sonraki çağların kafirleri de aynı şeyleri söylüyordu. İşte onlar da zamanla bu noktaya geldiler. Kendilerine Musa aracılığı ile ulaşmış rahmetimizi bakın nasıl geri teptiler, tam tersi bir noktaya nasıl geldiler...

[8] Bu iki anlamda anlaşılabilir: 1- Biz atalarımızdan böyle bir şey işitmedik. Onlara sormadan böyle bir şeye inanamayız 2- Madem ölüler dirilecek, ölmüş atalarımızı geri getirin de onlara bir soralım bakalım ahiret var mı yok mu...

[9] Tubbalılar eski çağ Sami/Arap halkalarından birisiydi. Güney Arabistan'ı yüzyıllarca hâkimiyetleri altında tutmuş ve başka bir Sami topluluğu olan Habeşlilerce MS. 4. yüzyıllarda yıkılmışlardı. Himyer kralları olarak bilinen bu topluluk ahireti inkâr etmekle ünlüydü. Ayette bir zamanlar şimdiki Kureyş Arapları ile aynı ağzı kullanan İsrail Sadukilerinin bu dünyaya tapan materyalist fikirleri ile Kureyş üzerinden tarihten bağ kurularak, "Bakın onların sonu ne oldu, şimdi siz aynı düşünceleri savunmakla ne yaptığınızı sanıyorsunuz?" demeye getiriliyor...

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي
مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ
إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ
﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾
خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ
رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ
﴿٤٩﴾ إِنَّ هَٰذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي
مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ
وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾
يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ
فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾
فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ
بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾



40- AÇIN KULAĞINIZI! O ayırım gününün hepiniz için vakti belirlenmiştir.

41- O gün yârin yâre, dostun dosta hiç bir faydası olmayacak ve bir yerden yardım da göremeyecekler.

42- Ancak Allah'ın sevgi ve merhametine lâyık olan başka... Allah güçlüdür, sevgi ve merhamet kaynağıdır; bundan hiç şüpheniz olmasın.

43- Bakın, o zakkum ağacı var ya,[10]

44- Üzerinde vebal ile gelenin yemeği olacak, hiç kuşku yok.

45- Kazan gibi karınlarında kaynayacak,

46- Kaynar suyun kaynaması gibi...

47- Ve bir ses "Onu yaka paça tutun, doğru cehennemin dibine atın. 48- Sonra da başına kaynar su azabından dökün 49- Tat bakalım, hani sen çok güçlü ve şerefliydin!" diyecek.

50- İşte o sizin şüphe edip durduğunuz şey budur.

51- Fakat Allah bilinciyle yaşayanlar güvenlik içinde olacaklar,

52- Cennetlerde, pınar başlarında...

53- İnce ve kalın ipekten elbiseler giyerek karşı karşıya kurulacaklar...

54- Evet, aynen böyle olacak... Onlara göz aydınlığı tertemiz eşler vereceğiz.[11]

55- Orada güven içinde her çeşit meyveyi isteyip getirtecekler...

56- İlk ölümden başka ölüm tatmayacaklar. Çünkü Allah onları cehennem azabından korumuştur.

57- Bunların hepsi Rabbinin engin cömertliğidir. İşte en büyük zafer budur!

58- Biz Kur'an'ı senin dilinle indirerek kolaylaştırdık ki düşünüp ibret alsınlar.

59- Gözle, kuşkusuz onlar da gözlüyorlar.

---

[10] ZAKKUM: Sözlükte [زقم] kökü mastar olarak "yemeği çabuk yiyip yutmak" demektir. Birine bir şeyi yutturmak (*izqâm*), hurma ile kaymaktan yapılan bir çeşit yemek, öldürücü, zehirli yemek (*zaqqûm*), taun, veba (*zuqme*) kelimeleri bu köktendir... Bu tabir Türkçedeki mana ile aynı anlamda kullanılıyor; "Zıkkımın kökünü yiyesice", "Zıkkımlanmak", "Zıkkımın dibine git" deyişleri aynen Kur'an'da kullanıldığı manadadır. Zehir, ağı, toksin manasında "ağulu aş, zehirli yemek, ölüm

yemeği, ölümcül gıda" demektir. Aşağıdaki deyişte geçen "ağulu aş" tabiri bu manayı çağrıştırır;

"*Söz ola kese savaşı*
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Yağ ile bal ide bir söz" /Yunus Emre

[11] HURİ IYN: Bkz. 52/20. ayet dipnotu.

45- CASİYE SURESİ

Mekke döneminin sonlarında inmiştir, 37 ayettir. Sure isminin, 28. ayetinde insanlığın kıyamet günü Allah'ın huzurunda toplanacağını ifade için kullanılan "*Her ümmeti o gün diz çöküp toplanmış* (*câsiye*) *görürsün*" ifadesinden geldiği anlaşılıyor. Sure, ismindeki anlamı ana tema seçerek yan temalarla sonuna kadar bu konuyu işliyor...

45-CASİYE SURESİ

Mekke döneminin sonlarında nazil olmuştur, 37 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Ha, Mim,

2- BU KİTAB'IN inişi çok güçlü ve bilge olan Allah tarafmdandır.

3- Göklerde ve yerde inanmak isteyenler için ayetler vardır; bundan hiç şüpheniz olmasın.

4- Bin bir çeşit canlı türlerinde ve sizi yaratmasında kesin imana ulaşmak isteyen bir topluluk için ayetler vardır.

5- Gece ile gündüzün değişmesinde, Allah'ın gökten rızık kaynağı yağmuru indirip, onunla ölü topraklara hayat vermesinde ve rüzgârları yönlendirmesinde aklını iyi kullanan bir topluluk için nice ayetler vardır.

6- İşte bunlar Allah'ın ayetleridir. Sana onları gerçeğin ta kendisi olarak okuyoruz. Artık Allah'ın ayetlerine inanmayıpta hangi söze inanacaklar?

7- Her kendini aldatan günahkârın vay haline!

8- Böyleleri, Allah'ın ayetleri karşısında okunurken bal gibi duyar da kibrinden sanki hiç duymuyormuş gibi umursamaz davranır. İşte böylelerine acı azabı haber ver!

9- Ayetlerimizden bir şey öğrendiği vakit onu alaya alır. İşte onları aşağılık bir azap bekliyor.

10- Peşlerinde cehennem var onların. Ne kazandıkları şeyler ne de Allah'tan başka edindikleri dostlar onları azaptan kurtaramaz. Onları büyük bir azap bekliyor.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْز۪يلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَز۪يزِ الْحَك۪يمِ ﴿٢﴾ اِنَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٣﴾ وَف۪ي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَٓابَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ
يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ
رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْر۪يفِ الرِّيَاحِ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ﴿٥﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِاَيِّ حَد۪يثٍ بَعْدَ اللّٰهِ
وَاٰيَاتِه۪ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَيْلٌ لِكُلِّ اَفَّاكٍ اَث۪يمٍ ﴿٧﴾ يَسْمَعُ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُتْلٰى
عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٨﴾
وَاِذَا عَلِمَ مِنْ اٰيَاتِنَا شَيْـٔاً اتَّخَذَهَا هُزُواً اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُه۪ينٌ
﴿٩﴾ مِنْ وَرَٓائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْن۪ي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْـٔاً وَلَا
مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَٓاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿١٠﴾ هٰذَا
هُدًى وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَل۪يمٌ
﴿١١﴾ اَللّٰهُ الَّذ۪ي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ ف۪يهِ بِاَمْرِه۪ وَلِتَبْتَغُوا
مِنْ فَضْلِه۪ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا
فِي الْاَرْضِ جَم۪يعاً مِنْهُ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾

11- Bu bir yol göstermedir. Rablerinin ayetlerine kâfirlik edenleri ise en kötüsünden acı bir azap bekliyor.

12- DENİZİ emriyle gemiler seyredip gitsin ve engin cömertliğinden isteyesiniz diye emrinize amade kılan[1] Allah'tır. Artık bir şükrü herhâlde fazla görmezsiniz.

13- Göklerde ve yerde olanların hepsini engin cömertliğinin nişanesi olarak emrinize amade kıldı. Bunda düşünme melekeleri dumura uğramamış bir halk için ibretler vardır.

[1] TESHİR: Bkz. 16/2.ayet dipnotu.

قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ
قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ
وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾
وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ وَآتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ
مِنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ
إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ
الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾
هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾
أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ
مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ
وَلِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

14- İman eden herkese söyle: Allah'ın günlerinin geleceğine inanmayanları hoş görsünler. Böylece bir halkın hak ettiği karşılığı bizzat Allah vermiş olsun.

15- Her kim iyi, güzel ve doğru bir iş[2] yaparsa kendi yararınadır. Her kim de kötü, çirkin ve yanlış bir iş yaparsa kendi aleyhinedir. Sonuçta dönüp dolaşıp Rabbinize geleceksiniz.

16- İYİ DİNLEYİN! Bir zamanlar İsrail oğullarına kitap, bilgelik ve peygamberlik vermiştik. Kendilerini temiz rızıklarla beslemiş ve insanlık içinde onları fark ettirmiştik.

17- Onlara bu işten[3] söze dayalı apaçık deliller vermiştik.[4] Şimdi ayrılığa düşmeleri sırf kendilerine bilgi geldikten sonra aralarındaki düşmanlık ve ihtirasları yüzündendir. Rabbin onların çekişip durdukları şeyde kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir; bundan hiç şüphen olmasın

18- Nihayet bu işten sana da hayat veren bir yol[5] verdik. Onun için sen o hayat veren yola uy, bilgisizlerin arzularına uyma!

19- Çünkü onlar Allah'tan gelecek hiç bir şeyi senden savuşturamazlar. Zalimler birbirlerinin yâranıdır; bundan hiç şüpheniz olmasın. Allah ise, Allah bilinciyle yaşayanların yâr ve yardımcısıdır.

20- Bu Kur'an insanlığın vicdanı[6], yol göstericisi[7] ve kesin imana ulaşmak isteyen bir halk için sevgi ve merhamet kaynağıdır.[8]

21- Yoksa kötülük işleyip duranlar hayatlarında ve ölümlerinde iman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanlarla kendilerini bir tutacağımızı mı sanıyorlar? Ne kötü karar veriyorlar.

22- Hâlbuki Allah gökleri ve yeri gerçeğin ta kendisi olarak yarattı. Böylece herkes yaptığının karşılığını görsün ve hiç kimseye haksızlık yapılmasın.

---

[2] AMEL-İ SALİHAT: Bkz. 103/4. ayet dipnotu.

[3] EMR: Bkz. 17/16. ayet dipnotu.

[4] Yani: Şimdi şu "Tanrı ile yürüyenin (İsrail/Yakup) torunları" olduklarını iddia

edenler bir zamanlar Mısır uygarlığının bağrından peygamber olarak ortaya çıkan **Musa**'nın peşine "Belki kölelikten kurtuluruz" diye bir müddet takılıp rahmetimizden nasiplenmişlerdi. İşte bu **Musa** vesilesi ile iş ve oluşa (*emr*) dair mesajlarla karşılaşmışlardı. Genel olarak "Ben kimim ve bu hal neyin nesi?" sorusu etrafındaki açıklamalar demek olan "iş ve oluşa" dair ayetleri göndermiştik. "Bu dünyayı kim yarattı, neden yarattı? Nereden geldik nereye gidiyoruz? Sonumuz ne olacak? İnsanlık nedir? Nasıl iyi insan olunur? İyi ve kötü nedir? İyi olmak için ne yapmalıyım? Nasıl davranmalıyım? Neye uymalıyım?" vs. dünya ve ahiret hakkında, geçmiş ile gelecek hakkında, görünen ve görünmeyen hakkında bir çok "iş" ve meydana gelen tarihi, doğal ve kozmik bir çok "oluş" ve onları evirip çeviren "Yüce Güç" hakkında gerekli açıklamaları göndermiş, yol göstermiştik...

[5] ŞERİAT: Sözlükte [شرع] kökü mastar olarak "suyu ağzıyla içmek, su içirmek için develeri suya götürmek, esasını belirtmek, ilke koymak, yükseltmek, göstermek, desteklemek" manalarına geliyor. Yasa koymak, kanun yapmak (*teşrî'*), kanun koyucu (*şâri'*), cadde, sokak (*şâri'*), yelken (*şirâ'*) yelkenli (*şirâiyye*), gözetleme yeri (*şirâ'a*), kanun, şeriat (*şer'u*), kanuni, legal, yasal (*şer'î*), yol (*şir'a*), şeriat, kanun, din, su yolu (*şerî'at*), doğa kanunu (*şerî'at'u-tabîıyye*), anayasa taslağı (*meşrû' dusturiyye*), yasallık (*meşru'iyye*) kelimeleri bu köktendir... Daha önce geçtiği gibi Kur'an'da geçen din, millet, sırat, hidayet, İslâm, istikamet vb. birçok temel kavram "yol, yolda yürümek" manasındadır. "Şeriat" kavramı da esas itibarîyle "Arab'ın hayvanları/develeri su içirmek için su yolundan yürüterek kaynağa götürmesi" veya bizzat Arab'ın kendisinin "ağzını dayayıp kaynaktan su içmesi" manasına gelmesinden de anlaşılacağı gibi "şeriat" insana su gibi hayat veren, onun canını, malını, ırzını, namusunu ve bütün insanî özelliklerini koruyup kollayan, yaşatan, hayat veren bir kaynak olmaktadır ki günümüzde "hukuk" dediğimiz şeydir. Çünkü hukuk (şeriat) insanlara gerçekten hayat verir. Hayata temel kurallar/yaşam ilkeleri koyarak canı, malı, ırzı, namusu kollama ve koruma altına alır. Bunlar olmazsa insan hayatı felç olur. Şu halde diğerlerine nazaran şeriat kavramında daha çok iş ve oluşun "hukuk" boyutu öne çıkmaktadır. Bir benzetme yapacak olursak "din" bir yol ise "şeriat" bu yol buyunca insanı gideceğe yere sağ salim götüren trafik işaretleri gibidir. İnsan, hayatından olmak istemiyorsa, hayatını koruyup kollayan bu yola ve yol boyunca kendisini uyaran trafik işaret ve işaretçilerine dikkat etmelidir. İçindeki trafik canavarını hortlatarak yolu (dini) ve yol işaretlerini (şeriat) hiçe saymaya kalkışmamalıdır. Aksi halde bu hayatına mal olabilir. Bu nedenle şeriat hayat veren, hayat koruyan işaret, iz ve ilkelerdir. Bunun toplumsal hayattaki karşılığı ise bütünüyle adalet değerini ete kemiğe büründüren "hukuk" kuralları olmaktadır. Demek ki anayol (din) değişmezken yol işaretleri (şeriat) değişebiliyor. **İbrahim**, **Musa**, **İsa**, **Muhammed** (hatta **Budha**, **Tao**, **Zerdüşt**, **Mani** vs.) hepsi aynı anayolda yürüyorlar. Çünkü hepsinin de iş ve oluşa dair vazettiği temel hukuka (şeriata) baktığımızda beş civarında insan hakkının (can, mal, ırz, şeref, akıl, nesil) korunmasına yönelik olduğunu görürüz. Demek ki iş ve oluşa dair temel hukuk, insanlığa hayat veren ana suyolu (şeriat) budur. Öte yandan ayrıntıya dair şeriatları farklı olabili-

yor. İnsanların işaretten anladıkları değiştikçe yeni yeni işaretlerle gelebiliyorlar. Ve fakat hep aynı anayolu sürdürüyorlar ve aynı kaynağa doğru su içmeye gidiyorlar. Temel amaç insanın dünya ve ahirette mutlu olması, canının, malının, ırzının, namusunun, aklının, neslinin korunması ve böylece insanlık durumunun hayvanlık durumuna, şehir hayatının orman hayatına dönüşmemesidir. Çünkü insanlık hayvanlıktan, şehir hayatı ormandan "hukuk" ile ayrılır. Bir yerde hukuk (şeriat) olmadığını ifade için bu nedenle "orman kanunu" deyimini kullanırız...

[6] BASAİRU Lİ'N-NAS: Bkz. 12/108. ayet dipnotu.

[7] HUDA: Bkz. 22/6. ayet dipnotu

[8] RAHMET: Bkz.1/2. ayet dipnotu.

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ
وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِن بَعْدِ اللَّهِ ۚ أَفَلَا
تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا
إِلَّا الدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَن قَالُوا ائْتُوا بِآبَائِنَا إِن
كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ
يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلِلَّهِ
مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ
الْمُبْطِلُونَ ﴿٢٧﴾ وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا الْيَوْمَ
تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَٰذَا كِتَابُنَا يَنطِقُ عَلَيْكُم بِالْحَقِّ ۚ إِنَّا كُنَّا
نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ
كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا
مُّجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا
قُلْتُم مَّا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾

23- HEVA VE HEVESİNİ[9] tanrılaştıran ve Allah'ın durumunu bilerek kendisini şaşırttığı, kulağını ve kalbini mühürleyip gözüne de perde çektiği kimseye şimdi bir baksana! Artık onu Allah'tan başka kim yola getirebilir. Bu düşüncesizlik neden?[10]

24- Diyorlar ki; "Hayat dediğiniz ancak şu dünya hayatımızdan ibarettir. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman[11] yok eder." Hâlbuki dayandıkları bir bilgi yoktur, sadece zanda bulunurlar.

25- Karşılarında ayetlerimiz söze dayalı apaçık deliller olarak okunurken "Eğer doğruysa söyledikleriniz, atalarımızı getirin" demekten başka tutunacakları bir dalları yoktur.[12]

26- Söyle onlara: "Size hayat veren sonra öldüren Allah'tır. Sonunda geleceğinde şüphe olmayan kıyamet gününde hepinizi bir araya toplayacaktır. Fakat insanların çoğu bunun bilincinde değil."[13]

27- Göklerin ve yerin egemenliği sadece Allah'ındır. Saat dolduğu gün sahte ve kof olanın peşinden gidenler kaybedecektir.

28- Her insan topluluğunu dizüstü çökmüş vaziyette toplanmış[14] göreceksin. Her insan topluluğu haklarında tutulmuş kayıtlarla yüzleşmeye çağrılacak: "Bugün yaptığınız her şeyin karşılığını göreceksiniz. 29- İşte tuttuğumuz kayıtlar; yüzünüze karşı gerçeğin ta kendisini haykırıyor. Çünkü Biz yaptıklarınızı bir bir kaydediyorduk" denecek.

30- İman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanlara gelince, Rableri onları sevgi ve merhametle bağrına basacaktır.[15] İşte apaçık kurtuluş odur.

31- Kâfirlik edenlere ise "Ayetlerim size okunmadı mı? Bal gibi okundu; fakat siz küstahça büyüklendiniz ve günah küpü bir güruh oldunuz" denecek.

32- Sizler "Allah'ın sözü gerçektir, kıyamet kopacaktır; bundan hiç şüpheniz olmasın" denildiğinde "Kıyamet de nedir? bilmiyoruz, bizce bu bir kuruntu. Bu konuda elimizde kesin bir bilgi yok"[16] deyip duruyordunuz.

---

[9] HEVA: Bkz. 25/43. ayet dipnotu.

[10] Bu ayetten anlaşıldığına göre kâfirin kalbinin mühürlenmesi, kulağına ve gö-

züne perde çekilmesi Allah'taki bir bilgi (*Allahu ala ilmin*) ile olmaktadır. Bu şu demek olmalıdır: İnsanın kendisi günaha gömülüp artık kalbini iyice taşlaştırıp vicdanını köreltir. Böylece gerçeği görmez, duymaz, anlamaz hale gelir. Bunlar oluyorken (onlarla aynı anda, hemdem, senkronik halde) Allah kalbini mühürlemiş, gözlerini kör etmiş ve kulaklarına da perde çekmiş olur...

[11] DEHR: Bkz. 76/1. ayet dipnotu.

[12] Yani: Karşılarında ayetlerimiz söze dayalı apaçık deliller (*ayâtun beyyinât*) olarak okunduğu halde, onlara insana en yakışan bir yolla, "sözle" (*beyan*) hitap ettiğimiz halde, onlar kendi akıl ve vicdanları ile bu sözleri değerlendirmek, üzerinde düşünmek yerine "ölmüş atalarımıza sormamız lazım" der dururlar... Demek ki bu "ölmüş atalara sorma hastalığı" yeni bir şey değil. Bu tipler tarihin her döneminde kendi akıllarıyla düşünmekten korkarlar. Kendilerine güvenleri yoktur. Tarihe, atalara, geleneğe, önceki büyüklere sığınmayı, onların karizmasından yararlanarak kendilerinin doğru düşündüğünü ispat etmeye çalışırlar. Bunlar bedenleri günümüzde, ruhları geçmişte yaşayan parçalanmış kişiliklerdir. Kaybolmuş bir çağın özlemi içinde hep geçmişte yaşarlar. Bir türlü günümüze gelmezler. Kendi çağlarının, kendi zamanlarının çocuğu (*ibnu'l-vakt*) olmaktan korkarlar. Tarihi kendi parlak dönemlerinde dondururlar. Kendi parlak çağlarını "tarihin sonu" ilân ederler. Oysa herhangi bir zaman ve mekân dilimi vermeksizin "çağa" yemin eden, yani çağı dile gelip konuşmaya çağıran Kur'an'ın asr (çağ) suresinin akıp giden bütün zamanlar ve bütün mekanlar için geçerli olduğunu, Allah'ın her çağa eşit mesafede durduğunu, birini diğerine tercih etmediğini, o çağın içinden yükselecek iman ve salih amellere (iyilik, güzellik ve doğruluk değerlerin yükseltenlerin çabalarına) baktığını anlamak istemezler. Çağın bizzat kendisine, içindeki amellerden çok daha fazla önem atfederler. Bu nedenle daima geçmiş çağları kutsar, geçmişe özlemle yaşarlar. Her doğan çocuğun **Âdem** gibi olduğunu, her doğan çocukla birlikte **Âdem** kıssasının yeniden başladığının bilincinde değildirler. Her hamile kadının **Meryem** gibi olduğunu, her doğumevine Allah'ın boyuna ruhunu üflediğini hiç mi hiç düşünmezler. Her doğan çocuğun bir **İbrahim, Musa, İsa, Muhammed** olabileceğini, bu potansiyelde doğduğunu duymak bile istemezler. Allah'ın "Hayy" sıfatının yaşayanlarda, diri olanlarda tecelli ettiğini, yaşayanların *Hayyu Kayyum* olan Allah ile diri bir kozmik yürüyüş halinde olduğunu akıllarına bile getirmezler. Onlara göre her şey geçmiş çağlarda olup bitmiştir. Allah da yaratmaktan, peygamber göndermekten, insanlarla uğraşıp durmaktan âdeta yorulmuş ve artık köşesine çekilmiştir. **İbrahim**'in, **Musa**'nın, **İsa**'nın, **Muhammed**'in (s.a) çağları ile ilgilendiği gibi çağımızla da ilgilenmeyi gereksiz görmektedir. Bu anlamda biz sanki insanlık tarihinin uzatmalarını oynamaktayız ve aslında tarihe geç katılmış lüzumsuz nesiller olmaktayız. Onlara göre bütün iyi ve güzel şeyler geçmişte yaşanmış olup "Ah o günler, ah mefahir dolu şanlı tarihimiz; ah bir dirilse de gelse üç bin sene öncesinden **Musa**, ah bir dirilse de gelse iki bin sene öncesinden **İsa**, ah bir dirilse de gelse bin dörtyüz sene öncesinden **Ali**, **Hüseyin**, imamlar, mehdîler, me-

sihler, âlimler, müçtehidler, veliler, azizler..." diye iç geçirmekten başka yapılacak pek bir şey de yoktur...

[13] Yani: İnsanların çoğu kendi kıyametlerinin geçmişte bir zamanda koptuğunu sanırlar. Yahudiler **Musa**'nın, Hıristiyanlar **İsa**'nın, Budistler **Budha**'nın, Müslümanlar **Muhammed**'in (s.a.v) ölümüyle tarihin doruk noktasına ulaştığını sanırlar. Ondan sonrasının önemsiz uzatmalar olduğuna inanırlar. Kimi modernler de kendi parlak dönemlerinde tarihi dondururlar. Liberal demokrasinin insanlığın ulaştığı son nokta olduğunu, artık insanlığın evriminin ve ilerlemesinin tamamlandığını, tarihin sonunun geldiğini, bundan sonrasının "ahir zaman", bir tekrar ve uzatma dakikaları olduğunu sanırlar. Allah'ın her çağda, her dönemde hayat veren ve öldüren, yaşatan ve dirilten, daima *Hayyu Kayum* olduğunun farkında değildirler. Kıyamete kadar bu doğuş-batış, oluş-bozuluş temposunun süreceğini, yaratma ritminin bütün coşkusuyla akacağını, ancak kıyametle bütün herkesin bir araya toplanacağını düşünmezler. Bunun böyle olduğunun çoğu insan bilincinde değildir. Kendi parlak döneminde ve kutsal geçmişinde donarak tarihi durduracağını sanır. Hâlbuki her kim **Musa**'ya tapıyorsa bilsin ki **Musa** ölmüştür, her kim **İsa**'ya tapıyorsa bilsin ki **İsa** ölmüştür ve her kim **Muhammed**'e tapıyorsa bilsin ki **Muhammed** (s.a.v) ölmüştür ve her kim Allah'a tapıyorsa bilsin ki Allah dipdiri yaşam kaynağıdır ve ölümsüz olan yalnızca O'dur (*Hayyu Layemut*)...

[14] CASİYE: Sözlükte [جثي] kökü mastar olarak "develeri toplamak, bir araya getirmek, çökmek, çömelmek, diz çökmek" demektir. Birini diz çöktürmek (*icsâ*), diz çöken, oturan (*câsî*), diz çökme (*câsiye*), ayak veya diz dayayacak minder (*mecsâ*), kadavra, cüsse, beden, ceset (*cüsse*), mezar, höyük, yavan tepe (*cüsve*) kelimeleri bu köktendir... Surenin ismini aldığı bu kelime kıyamet gününde her ümmetin yani insan topluluğunun, her çağ insanlarının, her uygarlığın, her ülke halklarının, milletlerin, ulusların Allah'ın önünde Arab'ın develerini toplayıp bir araya getirdiği gibi toplanacağını, devenin diz çöküp beklediği gibi bekleyeceğini, çaresiz O'nun hükmüne boyun eğeceğini, vereceği kararı beklemek dışında yapacağı bir şeyin kalmayacağını ifade için kullanılıyor. **İbn Abbas**'ın kelimeye "toplanma, bir araya gelme" manası vermesini de eklersek mana; "İnsanlığın Allah'ın huzurunda dizüstü çökmüş vaziyette toplanması" demek olur.

[15] Harfi harfine: "Rablerinin rahmetinin ta içine girdirilirler/girdirilecekler." Ayete Türkçe'de "bağrına basmak" şeklinde ifade ettiğimiz "derin sevgi, merhamet ve hasret ile karşılama" manası veren tabiri kullanmamız, "*Rablerinin rahmetinin ta içine girdirilirler/girdirilecekler*" (*fe yudhiluhum rabbuhum fi rahmeh*) ifadesini en canlı ve sıcak tabirle karşılamak içindir. Bu, Kur'an'da kullanılan "Allah'ın yüzü, eli, arşta oturması, gökte olması" vs. türünden bir mecaz olarak anlaşılmalıdır...

[16] Yani: Bugün için söylersek "Bu konuda elimizde kesin bir "bilimsel veri" yok. Sağlam bir bilgi yok. Bunun için kıyametin olacağına inanmamız mümkün değil" deyip duruyordunuz...

33- Böylece yaptıkları işlerin kötülükleri gözlerinin önüne serilecek ve o alay edip durdukları şey kendilerini tümüyle kuşatacak.

34- Onlara “Siz bu günün geleceğini umursamadığınız gibi, Biz de bugün sizi umursamayacağız. Yatağınız ateştir ve etrafta size yardım edecek hiç kimse de yok” denecek.

35- Çünkü siz Allah’ın ayetleriyle dalga geçtiniz ve dünya hayatı sizi aldattı. Onun için bugün ateşten çıkamayacaksınız ve yalvarıp yakarmalarınız da kabul edilmeyecek.

36- SONUÇ olarak bütün övgüler göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve bütün âlemlerin Rabbi olan Allah’adır.

37- Göklerde ve yerde büyüklük ve görkem O’na aittir. O güçlüdür, bilgedir.

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٣﴾
وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسٰيكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا
وَمَأْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٤﴾ ذٰلِكُمْ بِأَنَّكُمُ
اتَّخَذْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ
لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾ فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ
رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾ وَلَهُ
الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

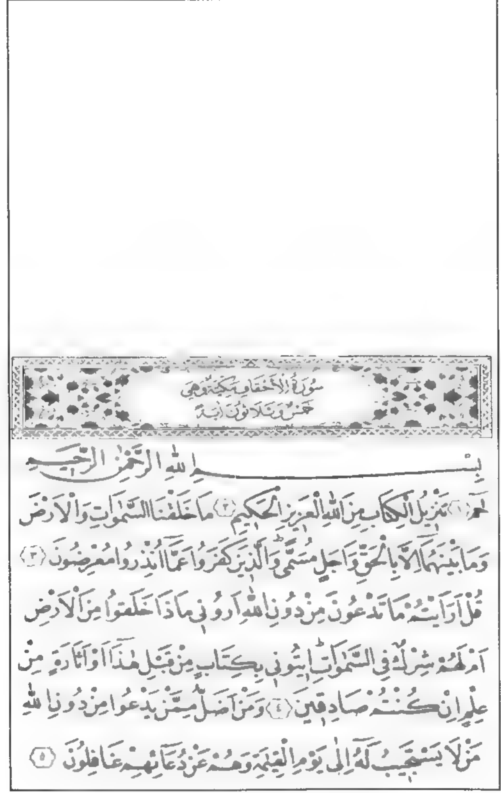
46- AHKAF SURESİ

Mekke'de inmiştir, 35 ayettir. Mekke döneminin sonlarına doğru nazil olan bu sure, adını, eskiçağ Sami/Arap halklarından küstahça büyüklenme, yağma, talan ve işgalleriyle ünlü "Ad kavminin" yaşadığı yer olan "kum tepeleri" (*ahkaf*) adının geçtiği 21. ayetinden almış görünmektedir. Surenin içeriği bu özelliklere sahip bütün çağların milletlerine yönelik evrensel mesajlarla doludur.

46-AHKAF SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 35 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- Ha, Mim.

2- Bu kitabın inişi çok güçlü ve bilge olan[1] Allah tarafındandır.

3- Biz gökleri yeri ve arasındakileri ancak gerçeğin ta kendisi olarak ve belirli bir süreliğine yarattık.[2] Kâfirlik edenler ise uyanışa çağrıldıkları şeylerden yüz çeviriyorlar.

4- Onlara söyle; "Şu sizin Allah'tan başka yalvarıp durduklarınız, gösterin bana, yeryüzünün hangi parçasını yaratmışlar? Yoksa onların göklerde bir ortakları mı var? Böyle olduğuna dair bundan önce indirilmiş bir kitap veya bir bilgi kırıntısı getirin, eğer doğru söylüyorsanız."

5- Allah'ı bırakıp da kendisine kıyamete kadar cevap veremeyecek bir kimseye dua edenden daha şaşkın kim olabilir? Oysa onlar onların dualarından habersizdirler.

---

[1] HİKMET: Bkz. 17/89. ayet dipnotu

[2] Demek ki yerin ve göğün gerçeğin ta kendisi olarak (*haqq*) ve belirli bir süreliğine (*ecelin musemma*) yaratılmış olması, onun bir yandan "sahte, gerçekdışı, hayal" olmadığını; fakat aynı zamanda "ezeli ve ebedi" de olmadığını gösterir. Bu yaklaşım bir yandan doğu (Hind) düşüncesindeki dünyanın gerçek olmadığı, hayalden ibaret olduğu fikrini, diğer yandan batı (Yunan) düşüncesindeki dünyanın ezeli ve ebedi olarak varolacağı fikrini iptal eder. Kur'an'ın evrene yönelik dengeli bakışını ve tevhidi dünya görüşünün temel yaklaşımını yansıtır. "Geçici (*fani*) olan nasıl gerçeğin ta kendisi olabilir?" denirse, bir havaî fişekten çıkan parıltıların, parıldadığı anın bir gerçekliği, söndüğü anın da başka bir gerçekliği yansıttığını düşünmek belki bir fikir verebilir. Yani gerçek olmayan diye bir şey yoktur. Bütün parıltılar (*ez-zahir*) ve karaltılar (*el-batın*), bütün ilk doğuşlar (*el-evvel*) ve bütün batışlar (*el-ahir*) gerçekliğin yüzleridir. Gerçeklik bütün yönlerden belirli sürelerle zuhur etmektedir. Ezeli ve ebedi olan, Allah'ın yüzü (*vech, zat*) ve yaratma eyleminin bizzat kendisidir (Allahu a'lem).

وإذا حشر الناس كانوا لهم أعداء وكانوا بعبادتهم كافرين
﴿٦﴾ وإذا تتلى عليهم آياتنا بينات قال الذين كفروا للحق لما جاءهم
هذا سحر مبين ﴿٧﴾ أم يقولون افتراه قل إن افتريته فلا
تملكون لي من الله شيئا هو أعلم بما تفيضون فيه كفى به شهيدا
بيني وبينكم وهو الغفور الرحيم ﴿٨﴾ قل ما كنت
بدعا من الرسل وما أدري ما يفعل بي ولا بكم إن أتبع إلا
ما يوحى إلي وما أنا إلا نذير مبين ﴿٩﴾ قل أرأيتم إن كان من
عند الله وكفرتم به وشهد شاهد من بني إسرائيل على مثله
فآمن واستكبرتم إن الله لا يهدي القوم الظالمين ﴿١٠﴾ وقال
الذين كفروا للذين آمنوا لو كان خيرا ما سبقونا إليه وإذ
لم يهتدوا به فسيقولون هذا إفك قديم ﴿١١﴾ ومن قبله
كتاب موسى إماما ورحمة وهذا كتاب مصدق لسانا
عربيا لينذر الذين ظلموا وبشرى للمحسنين ﴿١٢﴾ إن الذين
قالوا ربنا الله ثم استقاموا فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون
﴿١٣﴾ أولئك أصحاب الجنة خالدين فيها جزاء بما كانوا يعملون ﴿١٤﴾

6- İnsanlar mahşerde bir araya toplandığında da onlara düşman olurlar ve kendilerine yönelik bu tapınmayı inkâr ederler.

7- Karşılarında ayetlerimiz açık açık okunurken o kâfirlik edenler gerçeğin ta kendisi kendilerine geldiği halde "Bunlar büyüleyici, parlak lâflar" dediler.

8- Yoksa "Onu uydurdu" mu diyorlar? Söyle onlara; "Ben onu uydurduysam, bunu neden sizin hatırınız için yapayım?[3] O, sizin neden yaygara kopardığınızı çok iyi biliyor. Benimle aranızda O'nun şahit olması yeter. O bağışlayıcıdır, sevgi ve merhamet kaynağıdır.

9- Söyle onlara; "Ben peygamberlerin ilki değilim, bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum. Sadece bana vahyedilene uyuyorum. Ben, yalnızca apaçık uyanışa çağıranım."

10- Söyle onlara; "Şuna vicdanınızda bir baktınız mı; eğer bu Allah tarafından geldi de siz onu inkâr ediyorsanız, dahası İsrail oğullarından bir tanık da bunun benzerini görüp inandığı halde siz tenezzül etmiyorsanız haliniz nice olur? Allah zalimleri elbette doğru yola çıkarmaz."

11- Bir de kâfirlik edenler iman edenler hakkında "Eğer ona inende bir hayır olsaydı, ayak takımımız bizden önce ona koşmazdı" diyorlar.[4] Fakat onunla doğru yola gelmeyi kendilerine yediremediklerinden her zaman "Bu eski bir yalan" diyecekler.

12- Ama bundan önce de önderlik, sevgi ve merhamet kaynağı olarak Musa'nın kitabı vardı. Bu Kur'an da önceki çağlardan doğru namına ne kalmışsa hepsini sürdürmek, zulmedenleri uyarmak, güzel ahlâk sahiplerini de müjdelemek için Arap diliyle gelmiş bir kitaptır.

13- Bakın, "Rabbimiz Allah'tır" diyerek dosdoğru yürüyenler ne bir korkuya kapılırlar ne de sıkıntılarının esiri olurlar; bundan hiç şüpheniz olmasın.

14- Onlar cennete doluşacaklar; yaptıklarına karşılık olarak sonsuza dek orada kalacaklar.

---

[3] Harfi harfine: "Eğer onu uydurduysam Allah'tan gelecek cezaya karşı sizin bana bir faydanız olmaz."

[4] Demek ki "Din bir afyondur" sözünü o günkü inkârcılar Marx'ın söylediğinin tam tersi manada söylüyorlardı. Yani: "Din (Hıristiyanlık, Brahmanizm vs.) kitleleri uyuşturmak için zengin üst sınıfların (kastların) halka ayaklanmamaları için zerkettiği bir uyuşturucudur" değil; tam tersi "Din (İslâm), kendini peygamber gören birisinin, cennet, huri vs. vaatleriyle halkı ayaklandırmak için onlara zerkettiği bir uyuşturucudur. Yoksa bu ayak takımı bu çağrıya uyup bize karşı nasıl bu kadar cesaretli olabiliyorlar?"

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا
وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ
سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى
وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ
إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ
مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي
كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾ وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ أُفٍّ لَكُمَا أَتَعِدَانِنِي
أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللَّهَ وَيْلَكَ
آمِنْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ
﴿١٧﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ
مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿١٨﴾
وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ
طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ
بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

15- İNSANA anne-babasına güzel davranmayı tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle karnında taşıdı ve zahmetle doğurdu. Onun taşınması ile sütten kesilmesi otuz aydır. Nihayet olgunluk çağına ulaşıp kırk yaşına girdiği zaman "Ey Rabbim beni öyle yönlendir ki, bana ve anama-babama verdiğin nimetine şükredeyim ve razı olacağın iyi, güzel, doğru işler yapayım. Benim için neslimden gelenleri de iyi, güzel, doğru kimseler eyle. Sana yöneldim ve ben hiç kuşkusuz Müslümanlardanım" der.

16- İşte kendilerinden yaptıklarının en güzelini kabul edeceğimiz ve günahlarını sileceğimiz böylesi kimseler cennetin en seçkinleri arasında olacaklar. Bu, dünyada kendilerine verilen doğru sözün gerçekleşmesidir.

17- Fakat öyleleri de vardır ki anne ve babasına "Öf be! Benden önce bu kadar insan gelip geçmişken tekrar dirileceğimizi mi söyleyip duruyorsunuz?" der. Anne ve babası Allah'a sığınarak "Yazıklar olsun, imana gel. Allah'ın sözü gerçektir; bundan şüphe olmaz" derler. O yine "Hepsi yalan, eskilerin masalları bunlar" der.

18- İşte bunlar, görünür görünmez[5] tüm önceki çağlarda yaşayan toplumlar içinde azabı hak etmiş olanlardır. Bunlar kesinlikle kaybedecekler.

19- Her birine yaptıklarına göre dereceler vardır. Böylece hakları hiç yenmeyecek ve bütün yaptıklarının karşılığını tastamam alacaklardır.

20- Kâfirlik edenlere ateşin karşısına çıkarılacakları gün şöyle denecek; "Siz, bütün güzel nimetlerinizi dünya hayatınızda tükettiniz ve onlarla gününüzü gün ettiniz. Artık bugün yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızın ve fesat peşinde koşup durmanızın karşılığı aşağılayıcı bir azap olacak!"

[5] İNS/CİNN: Bkz. 76/1 ve 72/1. ayetler dipnotları.

وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍ اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْاَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ
مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِه۪ٓ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿٢١﴾ قَالُٓوا اَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ اٰلِهَتِنَاۚ
فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ اِنَّمَا الْعِلْمُ
عِنْدَ اللّٰهِۘ وَاُبَلِّغُكُمْ مَٓا اُرْسِلْتُ بِه۪ وَلٰكِنّ۪ٓي اَرٰيكُمْ قَوْمًا
تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَاَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ اَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هٰذَا
عَارِضٌ مُمْطِرُنَاۜ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِه۪ۜ ر۪يحٌ ف۪يهَا عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٢٤﴾
تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِاَمْرِ رَبِّهَا فَاَصْبَحُوا لَا يُرٰٓى اِلَّا مَسَاكِنُهُمْۜ كَذٰلِكَ نَجْزِي
الْقَوْمَ الْمُجْرِم۪ينَ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ ف۪يمَٓا اِنْ مَكَّنَّاكُمْ ف۪يهِ وَجَعَلْنَا
لَهُمْ سَمْعًا وَاَبْصَارًا وَاَفْـِٔدَةًۘ فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَٓا
اَبْصَارُهُمْ وَلَٓا اَفْـِٔدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ
اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا
مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرٰى وَصَرَّفْنَا الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾
فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ قُرْبَانًا اٰلِهَةًۜ بَلْ ضَلُّوا
عَنْهُمْۚ وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

21- AD'IN kardeşi Hud'u hatırlayın. Ahkaf'da halkını uyanışa çağırdığı zaman – ki ondan önce de sonra da nice uyanışa çağıran gelip geçmişti- demişti ki; "Allah'tan başka mabut tanımayın, çünkü ben size büyük bir günün azabının gelmesinden korkuyorum!"

22- Onlar; "Sen bizi tanrılarımızdan döndürmek için mi geldin? Madem öyle, tehdit edip durduğun o azap gelsin de görelim, eğer söylediklerin doğruysa" dediler.

23- Hud "Ona ait bilgi yalnızca Allah katındadır. Ben size gönderildiğim şeyi tebliğ ediyorum. Fakat görüyorum ki siz körü körüne önyargıları olan bir topluluksunuz" dedi.

24- Ve günlerden bir gün yaşadıkları yere doğru gelen bir bulut gördüler; "Bu bize yağmur yağdıracak ufukta beliren bir buluttur" dediler. Hud ise "Hayır, o, sizin çabuk gelmesini istediğiniz şeydir; içinde acıklı azap bulunan bir rüzgârdır."

25- "Rabbinin emriyle her şeyi yerle bir edecek rüzgâr" dedi. Derken öyle oluverdiler ki evlerinden başka hiç bir şey görünmez oldu. İşte öyle günaha batmış bir topluluğa Biz böyle karşılık veririz.[6]

26- İyi dinleyin! Biz onlara size vermediğimiz güç ve imkânlar vermiştik. Onlara kulaklar, gözler ve gönüller bahşetmiştik. Ama ne kulakları, ne gözleri ve ne de gönülleri kendilerine bir fayda sağlamadı. Çünkü Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlardı. Sonunda işte böyle o alay ettikleri şey kendilerini kuşatıverdi.

27- Açın kulağınızı! Biz civarınızdaki birçok ülkeyi böyle yok etmiştik. Belki dönerler diye her türlü yollardan mesajlarımızı açıklamıştık.

28- Peki o zaman Allah'tan başka O'na yakınlık sağlamak için tanrılaştırdıkları[7] kimseler onları kurtarabildi mi? Hayır! Onları yüzüstü bıraktılar. İşte onların sapkınlıklarının ve uydurup durdukları yalanların özeti budur…

---

[6] Öyle anlaşılıyor ki Hud peygamberin halkı olan Ad kavmi eskiçağlarda yaşamış bir Sami/Arap halkıydı. Arap yarımadasının iç bölgelerinde kum tepeleri (ahkâf) ile

ünlü bir bölgede yaşayan bu halk o günkü dünyaya "büyüklük taslamasıyla, yağma, talan ve işgalleriyle" adını duyurmuştu. Günlerden bir gün korkunç bir çöl fırtınasına maruz kalarak kum tepelerinin arasında yığılıp kaldılar. Yukarıdaki ayetler, böylesi bir doğal afetin, Allah ile günaha batıp gitmiş bir topluluk (mucrimun) arasında nasıl bir diyaloğa dönüştürüldüğünü, Allah'ın "doğal afet" dediğimiz kum fırtınası, kasırga, tufan, deprem, volkanik patlama vs. olaylarıyla yakından ilişkili olduğunu gösteriyor. Ancak şurası da unutulmamalı ki bu tür olaylar insanlar günah işlese de işlemese de oluyor. İnsanlar günaha battı diye bu tür olaylar olmuyor. Ancak zaman zaman günaha batmış olanlar veya olmayanlar bu olaylara maruz kalabiliyor. Ki her an bizlerin de başına gelmesi muhtemeldir. Bu durumda olaydan ders çıkarmak için hadise metafizik diyaloğa dönüştürülüp "Böyle bir olay günlerden bir gün sizin de başınıza gelmeden aklınızı başınıza alın, günah işlemeyin, tövbe edin..." mesajı veriliyor. (Allahu a'lem)

[7] GURBANEN ALİHE: Sözlükte [قربانا آلهة] "yakınlaşmak için tanrılaştırılanlar" demektir. Ayette geçen "yakınlık sağlamak için Allah'tan başkasını tanrılaştırmak" ifadesi oldukça önemlidir. Çünkü tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de birçok kimse, kimi insanların Allah ile insanlar arasında yakınlık sağladığını, insanları Allah'a götürdüğünü iddia etmektedir. Eskidünya dinlerinden Mısır'ın hamanları, Türklerin şamanları, Hindlerin brahmanları, Yahudilerin hahamları, Hıristılanların rahipleri, Perslerin moğları (mollaları) hep bu iddiadaydılar. Bunlar güya Tanrı'nın yeryüzündeki seçilmiş "din adamları" sınıfı oluyordu. Din onlardan sorulurdu ve onların önüne gitmeden Tanrı'ya ulaşılamazdı. Unutulmamalı ki yedinci yüzyıl Mekke'sinde tarihin meydanına atılan "ümmî bir öksüz" insanlığı bu "tapınak bezirgânlarından" kurtardı. Allah'a giden bütün yolları açarak, her tür din adamı tasallutuna son verdi. Dini o tek kişilik insanın vicdanî arayışının yoldaşı haline getirdi. Ancak ondan sonra binlerce yılın ağırlığı ile yerleşmiş bu din adamları, aracılar, azizler, veliler hiyerarşisi kolay kolay sökülüp atılamayacağından tekrar hortladı. Eskidünya dinleri alışkanlıklarının geri gelmesine mani olunamadı. Bugün hala eski dünya dinlerinin devamı olan Yahudilik, Hıristiyanlık, Budizm ve Hunduizm de olanca hızıyla, İslâm'da da onlara öykünmeyle Allah'a yakınlaştıracağı iddia edilen din adamları, azizler, veliler, imamlar, kutuplar, seyyidler, şeyhler, yeşil sarıklı ulu hocalar hiyerarşisi hüküm sürüyor. Mekkeli "ümmî öksüzün" insanlığın Allah'a giden yolda önünü açmak için gerçekleştirdiği o büyük "devrim" ne yazık ki bir kelebek gibi din adamlarının binlerce yıldır ördükleri o kalın duvarlara çarpmış, sonraki her çarpışında da kanatları kırılarak yere düşmüştür. Şimdi daha gür bir şekilde bu duvarları yıkmaya devam etmek gerekmektedir. Aksi halde din adamları sınıfının dışından gelen, genelin, halkın bağrından çıkmış o ümmi nebinin yolu (sünneti) sürdürülmemiş olacaktır...

29- HANİ BİR ZAMANLAR yabancı bir heyeti Kur'an dinlemek üzere sana göndermiştik. Onu dinlemeye geldiklerinde "Susun, dinleyin" dediler. Dinleme bitirilince de dönüp uyanışı başlatmak üzere halklarına gittiler.

30- Dediler ki: "Ey halkımız, haberiniz olsun ki, biz Musa'dan sonra indirilen, önceki çağlarda inmiş kitaplardan doğru namına ne kalmışsa hepsini sürdüren, gerçeğin ta kendisini; doğru yolu gösteren bir kitabı dinledik. 31- Ey halkımız, Allah'a çağırana uyun ve O'na iman edin ki günahlarınızı bağışlasın ve sizi acı bir azaptan korusun."[8]

32- Her kim Allah'a çağırana uymazsa, yeryüzünde Allah'ı aciz bırakacak değildir. O'ndan başka kendisine sahip çıkacak kayırıcıları da yoktur. Öyleleri açık bir sapkınlık içindedir.

33- GÖKLERİ ve yeri yaratan, dahası onları yaratmaktan yorulmamış olan Allah'ın ölüleri diriltme gücüne de sahip olduğunu anlamıyorlar mı? Evet, O'nun her şeye gücü yeter; bundan hiç şüpheniz olmasın.

34- Kâfirlik edenler[9] ateşe atılacakları gün onlara: "Nasıl, bu gerçek değil miymiş?" denecek. Onlar: "Rabbimiz hakkı için, öyle" diyecekler. Allah ise "Öyleyse kâfirlik etmenizin karşılığı olarak tadın azabı" diyecek.

وَاِذْ صَرَفْنَٓا اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَۚ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُٓوا
اَنْصِتُواۚ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا اِلٰى قَوْمِهِمْ مُنْذِر۪ينَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا يَا قَوْمَنَٓا اِنَّا
سَمِعْنَا كِتَابًا اُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسٰى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْد۪ٓي اِلَى الْحَقِّ
وَاِلٰى طَر۪يقٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٣٠﴾ يَا قَوْمَنَٓا اَج۪يبُوا دَاعِيَ اللّٰهِ وَاٰمِنُوا بِه۪ يَغْفِرْ
لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٣١﴾ وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللّٰهِ
فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْاَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِه۪ٓ اَوْلِيَٓاءُۜ اُو۬لٰٓئِكَ
ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٣٢﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ
وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰىۜ بَلٰٓى اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ
شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِۜ اَلَيْسَ هٰذَا
بِالْحَقِّۜ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَاۜ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ
تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ اُو۬لُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا
تَسْتَعْجِلْ لَهُمْۜ كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَۙ لَمْ يَلْبَثُٓوا اِلَّا سَاعَةً
مِنْ نَهَارٍۜ بَلَاغٌۚ فَهَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

35- ŞU HALDE azim sahibi o büyük peygamberlerin[10] güçlüklere göğüs gerdiği gibi sende güçlüklere göğüs ger.[11] Onlar için acele etme. Onlar kendilerine sözü edilen azabı görecekleri gün, gündüzün bir saatinden başka kalmamışa dönecekler. Bu kadar tebliğ[12] yeter. Günah küpü haline gelenlerden başkası helak edilir mi?[13]

---

[8] Kur'an dinlemek için Mekke'ye gelen yabancı bir heyet, onların hidayete erme itirafları ve bu olay üzerinden verilen evrensel mesajlar için Bkz. "CİNN" 72/1. ayet dipnotu.

[9] KÜFR: Bkz. 109/1. ayet dipnotu.

[10] ULU'L-AZM: Sözlükte [عزم] kökü mastar olarak "karar vermek, azmetmek, se-

bat etmek" demektir. Bu durumda *ulu'l-azm* "kararlılık, azim, sabır sahipleri" demek olur. Karar vermek (*i'tizâm*), güçlü irade, kesin karar, sebat, niyet, güç, kuvvet (*azm*), rakip (*azîm*), sağlam karar, kesin irade (*azîmet*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki peygamberlerden azim sahibi olanlar (*ulu'l-azm*) tarihin büyük kırılma anlarında ortaya çıkan, büyük çığırlar açan peygamberler olmaktadır. İslâmî gelenekte bunlar **Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa** ve **Hz. İsa** olarak bilinirler. Gerçekten de baktığımızda bu peygamberlerin her birisinin insanlık tarihinin önemli kırılma anlarında ve bir çağın/dönemin zirveye çıktığı zamanlarda ortaya çıktıklarını görürüz. **Hz. Nuh** tufan öncesi insanlık tarihinden tufan sonrası insanlık tarihine geçişte, **Hz. İbrahim** Sümer/Akkad/Babil çağının, Hz. **Musa** Mısır çağının, **Hz. İsa** da Roma çağının zirvesinde ortaya çıkmış ve tarihin akışını değiştiren çığırlar açmışlardır. **Hz. Muhammed** ise bütün bir eski dünya dinleri çağını kapatarak yeni dünyaya geçişi sağlamıştır. Bu nedenle bunların her biri "çağ açıp çağ kapatan" azim sahibi büyük peygamberlerdir. Öyle anlaşılıyor ki *ulu'l-azm* olmaları daha çok insanlık tarihinde oynadıklara rol açısındandır...

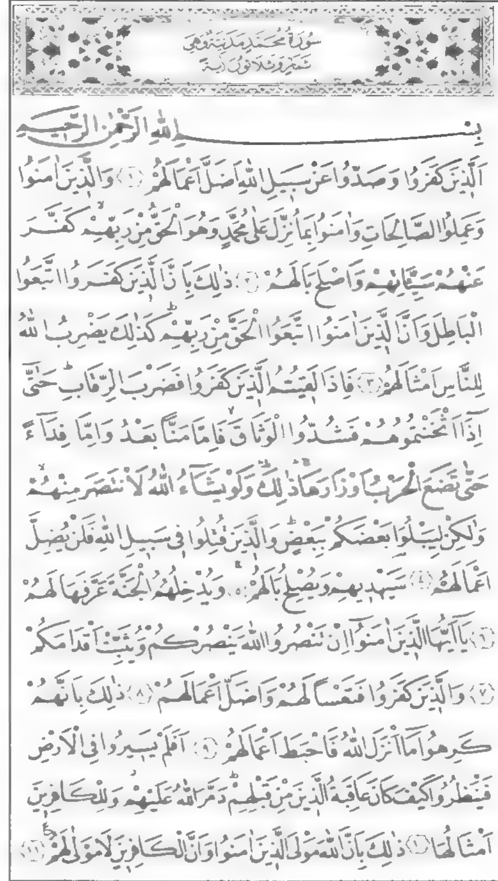
[11] SABIR: Bkz. 2/45. ayet dipnotu.

[12] TEBLİĞ: Bkz. 24/54. ayet dipnotu

[13] FISK: Bkz. 2/26. ayet dipnotu.

47- MUHAMMED SURESİ

Medine'de inmiştir, 38 ayettir. Medine döneminin ilk yıllarında nazil olan bu sure, ikinci ayetinde sureye isim de olan "*Muhammed'e*" indirilen gerçeğin ta kendisi (*haqq*) ile boş ve sahte olanın (*batıl*) peşinden gidenlerin amansız mücadelesini ve Müslümanlar arasındaki cihat kaçkınlarının hal-i pür melâlini anlatır. Müslümanlığı bir "iddia" (haber) olarak vazeder ve bunun ispatı için ana tema olarak "savaş ve cihat" konusunu sure boyunca işler.



47-MUHAMMED SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 38 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Kâfirlik edenlerin ve Allah yolundan alıkoymaya kalkışanların yaptıklarını Allah boşa çıkaracaktır.

2- İman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanların, Muhammed'e Rablerinden indirilen gerçeğin ta kendisine iman edenlerin ise kötülüklerini silecek ve durumlarım düzeltecektir.

3- Bu böyledir, çünkü kâfirlik edenler sahte olana, iman edenler ise Rablerinden gelen gerçeğin ta kendisine uymaktadırlar. İşte Allah onların durumunu insanlara böyle örneklerle anlatır.

4- ŞU HALDE kâfirlik edenlerle karşı karşıya geldiğinizde boyunlarını vurun! Güçlerini kırıp üstünlük sağladığınızda kalanlarını sıkıca bağlayın. Savaş sona erince ister karşılıksız, ister fidye karşılığında salıverin. Unutmayın ki Allah istese onları bizzat cezalandırabilirdi. Ancak sizi birbirinizle imtihan ediyor. Allah yolunda öldürülenlere gelince, onların amelleri asla heba olmayacak.

5- Onları doğru yolda yürütüp durumlarını düzeltecek.

6- Onlar için güzel kokularla donattığı cennete koyacak.

7- Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a yardım ederseniz, O da size yardım eder ve ayaklarınızı kaydırmaz.

8- Kâfirlik edenlerin ise akıbetleri çok fena olacak. Onların amelleri heba olmuştur.

9- Çünkü onlar Allah'ın indirdiğini çirkin görmüşler, O da onların bütün amellerini boşa çıkarmıştır.

10- Onlar yeryüzünde dolaşıp baksalar ya kendilerinden öncekilerin sonları ne olmuş? Allah yerle bir etmiş onları; zaten kâfirlik edenlere de böylesi yaraşır.

11- Böyledir; çünkü Allah iman edenlerin yâr ve yardımcısıdır. Kâfirlerin ise yâr ve yardımcısı yoktur.

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ
وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ
أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾ أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ
سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٤﴾ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا
أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ
لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ
وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً
حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ﴿١٥﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا
خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٦﴾
وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ ﴿١٧﴾
فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّىٰ
لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ ﴿١٨﴾ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ
لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ ﴿١٩﴾

12- Allah iman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanları[1] altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacak; bundan hiç şüpheniz olmasın. Kâfirlerin[2] ise, günlerini gün edip hayvanlar gibi yiyip içseler de, son durakları ateş olacaktır.

13- Seni yurdundan çıkardıkları şu şehirden daha güçlü nice şehirler vardı ki Biz onları helâk ettik de onlara yardıma gelen olmadı.

14- ŞİMDİ, Rabbinden apaçık bir delile göre hareket eden kimse, yaptığı kötülükler kendisine güzel görünen ve kendi keyfine göre hareket eden kimse gibi olur mu?

15- Allah bilinciyle yaşayanlara söz verilen cennet şöyle bir yerdir; içinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten nehirler, içenlere lezzet veren şaraptan kaynaklar ve safi süzme baldan pınarlar… Ayrıca onlara her türlü meyve ve Rablerinden bir bağışlama… Bunlar ateşten hiç çıkamayacak ve kaynar su içirilip bağırsakları parçalanacak kimseler gibi olur mu?

16- Onlardan seni dinliyormuş gibi yapanlar var. Yanından çıktıklarında ise kendilerine bilgi verilmiş olanlara "O demin ne söyleyip duruyordu?" derler. Allah onların kalplerini mühürlemiştir. Sadece heva ve hevesleridir peşinden gittikleri…

17- Doğru yolda yürüyenlere[3] gelince, Allah onların doğru yolda yürüme şevklerini artırır ve Allah bilinciyle yaşama[4] isteklerini kavileştirir.

18- O kalpleri mühürlenmiş olanlar kıyametin kendilerine ansızın gelivermesini mi bekliyorlar? İşte onun geleceği şimdiden söylenip duruyor. Fakat başlarına geldiğinde anlamaları kendilerine ne fayda verir?

19- Bil ki, Allah'tan başka tanrı yoktur. Bil de kendi günahların ile mümin erkek ve kadınların günahları için af dile. Allah ne işler çevirdiğinizi, nerelere girip çıktığınızı çok iyi biliyor…

---

[1] AMEL-İ SALİH: Bkz. 103/3. ayet dipnotu

[2] KUFR: Bkz. 109/1. ayet dipnotu.

[3] HİDAYET: Bkz. 22/6. ayet dipnotu.

[4] TAKVA: Bkz. 2/2. ayet dipnotu.

وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ
مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ
يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأَوْلَى لَهُمْ
﴿٢٠﴾ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللّٰهَ
لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا
فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ أُولٰئِكَ الَّذِينَ
لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَى أَبْصَارَهُمْ ﴿٢٣﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ
الْقُرْاٰنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴿٢٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَى
أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ
وَأَمْلَى لَهُمْ ﴿٢٥﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا
مَا نَزَّلَ اللّٰهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ
﴿٢٦﴾ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلٰئِكَةُ يَضْرِبُونَ
وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا
مَا أَسْخَطَ اللّٰهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾
أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللّٰهُ أَضْغَانَهُمْ ﴿٢٩﴾

20- İMAN EDENLER “Savaşa izin veren bir sure neden gelmiyor?” diyorlar. Ancak muhkem bir ayet indirilip savaştan bahsedilince, kalplerinde hastalık olanların, tıpkı ölüm baygınlığında olan kimsenin bakışı gibi sana bakakaldıklarını görürsün. O da onlara pek yakındır.

21- Oysa itaat etmek ve sözlerinin eri olmaktı yapmaları gereken. Kesin karar gelince Allah’a verdikleri sözün arkasında dursalardı elbette kendileri için daha hayırlı olurdu.

22- Siz, Allah’ın emrinden uzaklaşıp tekrar yağma, talan ve birbirinizi boğazlamakla geçen o eski günlere mi dönmek istiyorsunuz?[5]

23- Böyle yapanlar Allah’ın dışladığı, duygularını aldığı ve gözlerini kör ettiği kimselerdir.[6]

24- Öyleyse bu Kur’an üzerinde neden hiç düşünmezler? Yoksa kalpleri üzerinde üst üste kilitler mi var?

25- KENDİLERİNE doğru yol belli olduktan sonra gerisin geri kâfirliğe dönenlerin şeytan akıllarını çelmiş ve onları boş hayallerin peşine düşürmüştür.

26- Bu böyledir, çünkü onlar Allah’ın indirdiklerinden hoşlanmayanlara “Bazı konularda sizinle örtüşüyoruz” diyorlar. Allah ise onların gizli gizli ne konuştuklarını çok iyi biliyor.[7]

27- Onların melekler canlarını alırken pişmanlıktan dövünüp durmaya başlayınca bakalım halleri ne olacak?[8]

28- Bu böyledir; çünkü onlar Allah’ın öfkesini çekecek işlerin ardına düştüler, O’nu razı edecek şeylerden hoşlanmadılar. O da onların bütün amellerini boşa çıkardı.

29- Yoksa kalplerinde hastalık olanlar, Allah’ın içlerindeki nefreti asla ortaya çıkaramayacağını mı sanıyorlardı?

---

[5] Harfi harfine: “Demek sizin dönüp yeryüzünde bozgunculuk yapmanız ve akrabalarınızı kesip doğramanız umulur, öyle mi? Yani: “Savaş için neden ayet gelmiyor” deyip duruyordunuz. Şimdi açık ve kesin olarak savaşa izin veren ayet gelince yerinizde çakılıp kaldınız. “Ama, fakat…” diyerek mazeretler ileri sürüyorsunuz. “Onlar bizim yakınlarımız, kendi ırkımız, aynı Arap akrabalarımız” diye bahaneler

uyduruyorsunuz. Ama o eski günleri unutuyorsunuz. O günlerde ne akraba, ne ırk, ne soydaş dinlemiyordunuz. Yağma, talan, birbirinizi boğazlama ile geçiyordu ömrünüz. O zaman hiç de savaştan kaçmak için bahane aramıyordunuz. Şimdi bu bahaneler de neyin nesi oluyor? Kaldı ki Allah size yağmalayın, talan edin, en yakınlarınızı bile kesip doğrayın demiyor. Tam tersi bunların bir daha olmaması için, hak ve adalet için savaşmak gerektiğinde çıkın ve mertçe savaşın diyor. Bununla onu nasıl aynı kefeye koyuyorsunuz? O eski berbat günleri nasıl da unutuyorsunuz? (Razi, Kurtubi, İbni Kesir, Zemahşeri, Beydavi).

[6] Yani: O eski günlerde yağma, talan ve birbirini boğazlamakla ömrü geçenler Allah'ın dışladığı (lânetlediği) duygusuz, sağır ve kör ettiği kimselerdi. Sakın o günlere tekrar dönmek gibi bir eğilim içine girmeyin...

[7] Yani: Allah'a, ahirete, kıyamete inanmak gibi konularda sizinle ayrı düşüyorsak da bu Muhammed'in Arapları bölen, akrabaları birbirine kırdıran, ülkede kargaşa çıkaran, gençlerin aklını çelen, ihtilâlci fikirleri olan birisi olduğu konusunda sizinle örtüşüyoruz. Çünkü bizi kendi ırkımızla, kendi akrabalarımızla savaşa çağırıyor. Hatta terörist eğilimleri olduğu bile söylenebilir. Hiç bir peygamber böyle yapar mı? Hiç bir peygamber eline kılıç alıp savaşır mı? Allah'a ve ahirete inanmaya, hayırlı işler yapmaya, iyiliğe, güzelliğe çağırıyor; tamam bunları anladık. Ama bu savaşmak, cihat filan da ne oluyor?

[8] Harfi harfine: "Melekler onları vefat ettirdikleri zaman, onlar yüzlerine ve sırtlarına vuracaklar, nasılmış?" Ayet "onlar" zamirinin nereye raci olduğuna göre iki türlü anlaşılabilir; 1- O Allah'ın ayetlerinden hoşlanmayanlara "Sizinle bazı konularda örtüşüyoruz" diyenlerin canlarını melekler yüzlerine ve sırtlarına vura vura alacak 2- O Allah'ın ayetlerinden hoşlanmayanlara "Sizinle bazı konularda örtüşüyoruz" diyenler canlarını melekler almaya gelince pişmanlıktan "vah vah, ne yaptık biz!" diye dövünecekler... Bağlam melekler veya ölüm anı tasviri değil, münafıkların hali olduğu için ikinci mana isabetli görünmektedir. Nitekim ayete ikinci görüş doğrultusunda mana verdik.

وَلَوْ نَشَٓاءُ لَاَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِس۪يمٰيهُمْؕ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ ف۪ي لَحْنِ
الْقَوْلِؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجَاهِد۪ينَ
مِنْكُمْ وَالصَّابِر۪ينَۙ وَنَبْلُوَا۬ اَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا
وَصَدُّوا عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ وَشَٓاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ
لَهُمُ الْهُدٰىۙ لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ شَيْـٔاًۜ وَسَيُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ ﴿٣٢﴾
يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَط۪يعُوا اللّٰهَ وَاَط۪يعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُٓوا
اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ
ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُٓوا
اِلَى السَّلْمِۗ وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَۗ وَاللّٰهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ
﴿٣٥﴾ اِنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌۜ وَاِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا
يُؤْتِكُمْ اُجُورَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ ﴿٣٦﴾ اِنْ يَسْـَٔلْكُمُوهَا
فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا وَيُخْرِجْ اَضْغَانَكُمْ ﴿٣٧﴾ هَٓا اَنْتُمْ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ
تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِۚ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُۚ وَمَنْ يَبْخَلْ فَاِنَّمَا
يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِه۪ۜ وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ وَاَنْتُمُ الْفُقَرَٓاءُۚ وَاِنْ تَتَوَلَّوْا
يَسْتَبْدِلْ قَوْماً غَيْرَكُمْۙ ثُمَّ لَا يَكُونُٓوا اَمْثَالَكُمْ ﴿٣٨﴾

30- İsteseydik Biz onları sana açıkça gösterirdik de kendilerini simalarından tanırdın. Fakat yine de sen onları konuşma tarzlarından tanıyabilirsin. Allah ise bütün yaptıklarınızı biliyor.[9]

31- İçinizden cihat edenleri ve güçlüklere göğüs gerenleri ortaya çıkarmak için, sizi iddialarınızın doğruluğu konusunda imtihan edeceğiz; bundan hiç şüpheniz olmasın.[10]

32- Kâfirlik edip Allah yolundan alıkoyanlar ve gerçeğin ta kendisi kendilerine belli olduktan sonra peygambere karşı gelenler, hiç bir zaman Allah'a zerre miktarı zarar veremeyeceklerdir; bundan hiç şüpheniz olmasın. O, onların yaptıklarını boşa çıkaracaktır.

33- Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, peygambere de itaat edin ki yaptıklarınız boşa gitmesin.

34- Kâfirlik edip Allah yolundan sapan sonra da kâfir oldukları halde ölenleri Allah affetmeyecektir.

35- ŞU HALDE gevşeyip sizler daha üstünken arayı bulmak için yalvarmayın. Allah sizinledir ve asla sizin amellerinizi heba etmez.

36- Dünya hayatı bir oyun[11] ve eğlenceden[12] ibarettir. Hâlbuki siz iman eder de Allah bilinciyle yaşarsanız karşılığını görürsünüz. Allah sizden bütün her şeyinizi feda etmenizi istemiyor.

37- Eğer sizi her şeyinizi feda etmenizi isteyerek zorlasaydı onlara cimrice sarılırdınız ve böylece zaaflarınızı ortaya çıkarmış olurdu.[13]

38- Bakın, sizler Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz; fakat aranızdan kimileri cimrilik yapıyor. Oysa kim cimrilik yaparsa kendine cimrilik yapmış olur. Allah zengindir, yoksul sizsiniz. Eğer yan çizerseniz yerinize sizin gibi olmayan başka bir topluluk getirir...

---

[9] Demek ki peygamber bile çevresindeki ikiyüzlü münafıkları ancak konuşma tarzlarından, hal ve hareketlerinden yani dış görünüşlerindeki kimi işaretlerden tanıyabiliyor. Bugün bazı kimseler için "insanların kalplerinden geçeni bildiğini" iddia etmek bu nedenle saçmalık ve düpedüz istismar olmak durumundadır.

[10] Demek ki “Ben Müslümanım, Allah yolunda cihat ediyorum” vs. demekle insanlar başıboş bırakılmayacaklar. Bilakis çok büyük bir iddia olan “Müslümanım, mücahidim” iddialarının ispatı gerekiyor. Şu halde Müslümanlık, Allah yolunda cihat ve dine hizmet ilk elden kişide bir “iddia” (haber) olmak durumundadır. Bu haber vermenin, bu ilân etmenin, bir iddia ortaya koymanın ispat edilmesi, doğrulanması gerekmektedir. Bu konudaki en temel ölçü de güçlüklere göğüs germek (*sabır*) ve canını ve malını ortaya koymak (*cihat*) konusunda nerede durduğudur. Böylece kimin iddiasında doğru olup olmadığı, kimin sözünün eri, sözün namusuyla yaşayan (*sâdık*) birisi olup olmadığı belli olacaktır…

[11] LAİB: Bkz. 21/16. ayet dipnotu.

[12] LEHV: Bkz. 21/17. ayet dipnotu.

[13] Demek ki Allah’ın yarattığı insanın neler yapabileceğini bilerek emirler göndermesi, yani Türkçe’deki tabirle “malını iyi bilip” ona göre kaldıramayacağı yükler yüklememesi, O’nun da akla, mantığa, insafa, iz’ana riayet ettiğini gösterir. Yoksa Allah insana “Kendini uçurumdan aşağı atarak benim için feda et ki inanmış olduğunu göreyim” demez. İstediği şeyler gayet makul, yapılabilecek işlerdir. İnsan bunları dahi yapmayarak kendi kendine mazeretler uydurup durmamalıdır.

48- FETİH SURESİ

Medine'de inmiştir, 29 ayettir. Medine'de hicretin 6. yılında imzalanan "Hudeybiye" antlaşması ve "Mekke Deresi"nde meydan gelen "tarihsel" olaylar üzerinden bütün çağlar için geçerli "evrensel" mesajlar verir; savaş, fetih, cihat, cesaret, korkaklık, din yolunda mücadele, menfaat ve ganimet sevdasının evrensel bir hastalık olduğu, dine en büyük kötülüğün her dönemin adamı bu tiplerden geldiği, bunlara karşı dikkatli olunması gerektiği vb. temaları dikkat çekici bir şekilde işlenir. İsmi gönüllere açılma, sivil ve silâhsız açılım manasına gelen "*fetih*" kavramıyla başlayan sure fethin çağlar üstü şartlarını gösteren muhteşem ekin örneği ile sona erer...

48-FETİH SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 29 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1-Biz yepyeni bir açılımla[1] senin önünü açtık; bundan hiç şüphen olmasın.[2]

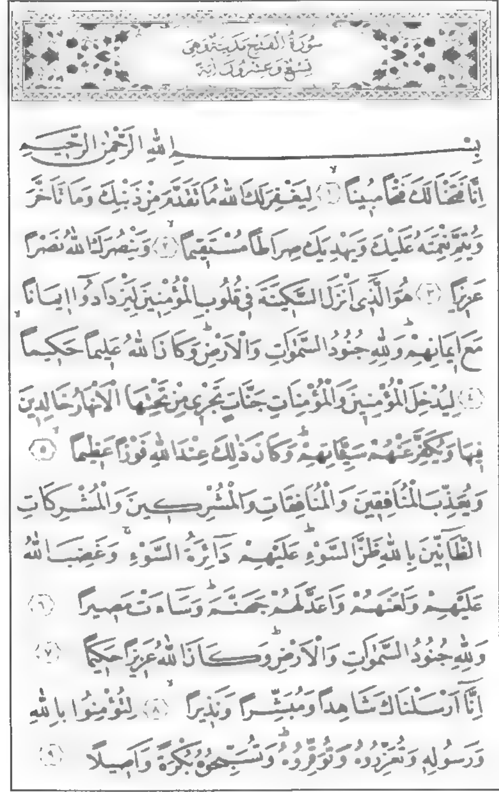
2- Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek kusurlarını bağışlayacak, üzerindeki nimetini tamamlayacak ve seni doğruluk ve dürüstlük yolunda yürütecektir.

3- Dahası Allah sana güçlü bir şekilde yardım edecektir.

4- Güçlü bir imana sahip olsunlar diye iman edenlere kendine güven duygusu veren O'dur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah her şeyi bilir, çok bilgedir.

5- Mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarını silip bağışlayacak, altından ırmaklar akan cennetlere koyacak ve onlar orada sonsuza dek kalacaklardır. Eğer bilirseniz Allah katında esas büyük zafer budur.

6- Münafık erkekleri ve münafık kadınları,[3] ortak koşan[4] erkekleri ve ortak koşan kadınları azap bekliyor. Bunlar Allah hakkında yalan yanlış düşüncelere sahiptirler. Kötülük girdabına girmiş, Allah'ın büyük öfkesini çekmişlerdir. Böylece dışlanmışlar ve cehenneme girmeyi hak etmişlerdir. Ne berbat bir



giriştir bu![5]

7- Göklerin ve yerin bütün orduları Allah'ındır. Allah çok güçlü, çok bilgedir.

8- BİZ SENİ hem bir şahit, hem bir müjdeci, hem de bir uyanışa çağıran[6] olarak gönderdik; bundan hiç şüphen olmasın.

9- Bütün bunlar Allah'a ve peygamberine inanasınız, O'nun onurunu yere düşürmeyesiniz, O'na saygı gösteresiniz ve sabah akşam O'nu yüceltesiniz diyedir.

---

[1] FETİH: Bkz. 110/1. ayet dipnotu.

[2] Harfi harfine: "Muhakkak ki Biz sana apaçık fetih açtık." Rivayete göre bu sure hicretin altıncı yılı sonlarında Hudeybiye antlaşması yapıldıktan sonra Medine'ye

dönerken nazil oldu. Arap geleneklerine göre dört haram (dokunulmazlık) ayından birisi olan Zilkade ayında Mekke'yi ziyaret için yola çıkan **Hz. Peygamber** Mekkeli müşriklerin direnişi ile karşılaştı. **Hz. Peygamberi** Mekke'ye sokmayacaklarını, gerekirse silâhlı direnişe geçeceklerini söylüyorlardı. Bunun üzerine **Hz. Osman** müşrik elebaşlarıyla görüşmeye gitti. Bir süre sonra **Hz. Osman**'ın öldürüldüğü şayiası yayıldı. Öfke ve heyecan içinde bir ağacın (Rıdvan) altına toplanan Müslümanlar **Hz. Peygambere** ölümüne biat ettiler. Bir süre sonra olayın asılsız olduğu anlaşıldı ve müşriklerin uzlaşma hazırlıkları yaptığı görüldü. **Hz. Peygamber**'in konakladığı yere gelerek anlaşma teklif ettiler. Bu yıl Mekke'ye girmemelerine karşın on yıl boyunca ateşkes ilân edilecekti. Öyle ki bu yepyeni gelişmelere gebe önemli bir açılımdı aslında. Bu antlaşmadan sonra insanlar akın akın İslâm'a girmeye başladılar. İşte sure bu yepyeni (apaçık) gelişmeyi haber vererek başlıyor...

[3] MÜNAFIK: Bkz. 29/11. ayet dipnotu.

[4] ŞİRK/SAMED: Bkz. 112/2. ayet dipnotu.

[5] Pasaj bağlamında Türkçe'ye aktarırken üslup bütünlüğünü sağlamak için "...sın diye" ifadeleri "...cek, cak" şeklinde çevrilmiştir.

[6] NEZİR: Bkz. 25/1. ayet dipnotu.

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَن نَّكَثَ
فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ
فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ
شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ
بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا
إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرًا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ
إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ
ظَنَّ السَّوْءِ وَكُنتُمْ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَن لَّمْ يُؤْمِن بِاللَّهِ
وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَكَانَ
اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٤﴾ سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ
إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا
كَلَامَ اللَّهِ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ
بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

10- Sana bağlılık sözü[7] verenler ancak Allah'a bağlılık sözü vermiş olurlar. Allah'ın eli onların elleri üzerindedir. Şu halde her kim sözünden dönerse kendi aleyhine dönmüş olur. Her kim de Allah'a verdiği sözün arkasında durursa yarın Allah ona büyük bir karşılama düzenleyecektir…

11- Bedevîlerden geride kalanlar sana "Bizleri mallarımız ve ailelerimiz oyaladı, onun için bize bağışlama dile" diyecekler. Kalplerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söylüyorlar. Onlara söyle: "Eğer Allah sizi bir zarara uğratmayı isterse veya size bir yarar sağlamayı dilerse Allah'a karşı kim bir şey yapabilir? Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır; bundan hiç şüpheniz olmasın.[8]

12- Açıkçası siz peygamberin ve müminlerin asla evlerine dönemeyeceklerini sandınız. Böyle düşünmek işinize geldi ama kötü bir tahmin yürüttünüz ve rezil oldunuz.

13- Allah'a ve peygamberine inanmayanlara gelince, bilsinler ki, Biz kâfirler için alevli bir ateş hazırlamışızdır.

14- Göklerin ve yerin egemenliği Allah'ındır. Lâyık gördüğünü affeder, müstahak gördüğüne de azap eder. Allah çok bağışlayandır, sevgi ve merhametle dopdoludur.

15- Sizler bir takım ganimetleri almaya gittiğinizde o geride kalanlar yakında diyecekler: "Bırakın sizinle gelelim…" Onlar Allah'ın sözünü değiştirmek istiyorlar. Onlara söyle: "Siz asla bizimle gelmeyeceksiniz. Hakkınızda bundan önce Allah böyle buyurdu." Ona da diyecekler ki: "Hayır, bizi kıskanıyorsunuz…" Hayır, onlar anlayışı kıt kimselerdir.[9]

[7] BİAT: Sözlükte [باع] kökü mastar olarak "Satmak" demektir. Satış akti yapmak, biat etmek, sözleşmek, sözleşme yapmak (*mubâye'a*), karşılıklı satış yapmak, biatlaşmak, birbirine biat etmek (*tebâyu'*), satın almak (*ibtîyâ'*), satış (*bey'*), satılık (*li'l-bey'*), bayi, satıcı (*bâi'*), kilise, havra, Hıristiyan tapınağı, Yahudi tapınağı (*bîa'*), biat, bağlılık sözü (*bey'a*), alış-veriş (*el-müşteriyât ve'l-mebî'ât*) kelimeleri bu kökten-

dir... Kur'an'ın o günkü Mekke'de geçerli ticari sözcüklerden birisini daha kavram haline getirdiğini görüyoruz. *Ticaret*, *karz-ı hasen*, *riba* vb. kelimelerin çokça kullanılınası ve Kur'an'ın bu tür ticari kavramlarla dolu olması dinle ticaretin iç içe geçmiş halde olduğunu gösterir. Zaten o günkü Mekke, merkezinde "Tanrı'nın evi"nin bulunduğu bir din ticaretinin rant merkeziydi. "Kureyş" bu rantı toplayıp onunla geçinen demekti (Bkz. "KUREYŞ" 106/1.ayet dipnotu). Nitekim Yahudi ve Hıristiyan tapınağına (*bîa'*) denmesi de, **Hz.** İsa'nın tapınağı basıp masa ve sandalyeleri yerlere fırlatarak "Allah'ın evini ticarethaneye çevirdiniz!" diye haykırmasını çağrıştırması bakımından ilginçtir. Demek ki "biat" **Hz. Peygamberle** birlikte tam tersine çevrilerek "Tanrı istismarına son vereceklerine, onu ticarete âlet etmeyeceklerine, bu din bezirgânlığından vazgeçeceklerine" dair söz vermeye dönüşmüştür. Nitekim neler üzerine biat edildiğine baktığımızda iyilik, güzellik, doğruluk (*salihât*) temel ahlâkî kriterinin esas alındığını görürüz. Öte yandan biat bir Arap geleneği olarak birine bağlılık sözü vermeyi ifade eder ve söz verilen kişinin eli üzerine ellerini koyarak "Şöyle yapacağıma, böyle yapacağıma..." diye yemin etmek suretiyle yapılırdı. Bugünün dünyasında "sandığa oy pusulası atmak" o günün biatını çağrıştırır. O günün Arap geleneği üzerinden nasıl biatlaşmanın içeriği doldurularak sürdürülmüşse, bugünün demokrasi geleneği olan sandık ve oy pusulası uygulamasının da içeriği doldurularak sürdürülebilir. Aksi halde milyonlarca kişinin seçtiği bir başkana sıraya girip elini elinin üzerine koyarak biat etmesi pratikte imkânsızdır. Burada "İslâmî" olan veya olmayan, bir Arap geleneği olan "eli el üzerine koyma" uygulaması olmadığı gibi, bir batılı demokrasi geleneği haline gelen "eliyle bir sandığa oy pusulası" atma da değildir. Bilakis İslâmî olan "söz vermek" denilen insanî/ahlâkî değerdir. Her ne suretle olursa olsun "söz" verildi mi namus bilinmeli ve arkasında durulmalı, ondan dönülmemelidir; İslâmî olan budur...

[8] Rivayete göre bunlar Müslüman olduklarını söyledikleri halde çeşitli bahanelerle Hudeybiye seferine katılmayan Ğifar, Muzeyne, Cuhayne, Eşca, Elsem ve Zeyl kabilelerine mensup bedevîlerdi. Çünkü durumun kötü olduğunu, Mekkelilerin silahsız Müslümanları bir kaşık suda boğacaklarını düşünüyorlardı (Kurtubi, İbni Kesir, Zemahşeri). Olaylar düşündükleri gibi gerçekleşmeyip Hudeybiye'de antlaşma sağlanarak **Hz. Peygamber** Mekke'ye dönünce durumlarını kurtarmak için mazeret ileri sürmeye başladılar. Fakat ileri sürdükleri mazeretler sonraki ayetlerde ikiyüzlüce bulunarak reddediliyor...

[9] Rivayete göre burada Huydeybiye, Hayber veya Tebuk seferleri esnasındaki olaylardan bahsedilmektedir (Razi, Kurtubi, İbni Kesir). Ancak bugün için artık bunların "Kur'an'ı kendi etkin tarihi içinde anlamak" dışında ne önemi var? Çünkü Hudeybi'ye, Hayber ve Tebuk tarih olup gitmiştir. Nitekim ayette hiçbir isim, zaman ve mekân ismi verilmeksizin bu tarihsel olaylar üzerinden mesajlar verilmesi, bunların çok da önemli zaman ve mekânlar olmadığını, asıl buradan çıkarılacak evrensel derslere yoğunlaşılması gerektiğini göstermektedir. Peki, nedir bu dersler? 1- Allah yolunda cihat bir ganimet davası değil, iman, ihlâs, tevhid ve adalet davasıdır. 2- Böyle tarihin her döneminde işin ucunda ganimet

görününce “Biz de gelelim”, sıkıntı görünce “Çoluk çocuğumuz var, onları bırakamayız” mazeretleri ilere süren bedevîler olacaktır 3- Allah’ın davasını bir “rant” ve şahsî ikbal davası olarak anlayan bu tiplere dikkat edilmelidir. Bunlar görünüşte din, iman, Allah, kitap, peygamber deyip duran, gerçekte ise kendi çıkarından başka bir şey düşünmeyen, dine at gözlüğüyle bakan, aslında Allah’a değil paraya tapan korkak ikiyüzlülerdir. Din bunlara teslim edilemeyecek kadar önemli bir olaydır, ey yüreğiyle (ğayb ile) iman edenler!

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ
تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ فَإِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا
وَإِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾ لَيْسَ
عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ
وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ
إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ
عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا
وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً
تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ
وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾
وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا
الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ اللَّهِ
الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

16- O geride kalan bedevîlere söyle: “Siz, ileride çok zorlu savaşçı bir toplulukla savaşmaya çağrılacaksınız. Öyle ki işin ucunda ölmenin de teslim almanın da olabileceği bir savaş...[10] Bu durumda çağrıya uyarsanız Allah size en güzelinden karşılığını verir. Fakat daha önce yaptığınız gibi yan çizerseniz acı bir azaba çarptırır.[11]

17- Köre sorumluluk yoktur, aksağa sorumluluk yoktur, hastaya da sorumluluk yoktur. Her kim Allah’a ve peygamberine itaat ederse onu altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de karşı gelirse onu da acı bir azaba çarptırır.

18- İYİ DİNLEYİN! O ağacın altında sana bağlılık sözü verirlerken Allah müminlerden razıydı. İçlerinden ne geçirdiklerini çok iyi biliyordu. Böylece kendilerine güven duygusu yerleştirdi. Onlara önlerini açacak yakın bir zaferle karşılık verdi.

19- Onlara alacakları birçok ganimetlerle karşılık verdi. Allah çok güçlüdür, bilgedir.

20- Allah size birçok ganimetler sözü verdi, onları alacaksınız. Şimdilik bunu size peşin verdi. Size karşı düşmanlarınızı tesirsiz hale getirdi.[12] İman edenlerin doğruluk ve dürüstlük yolunda yürüdüklerinin delili olsun diye.

21- Henüz daha elinize geçmemiş; fakat Allah’ın kuşattığı daha başka niceleri de sırada... Allah’ın her şeye gücü yeter.

22- Eğer o kâfirler sizinle çarpışsaydılar tabana kuvvet kaçacaklardı; bundan hiç şüpheniz olmasın. Sonra da ne bir koruyucu bulabileceklerdi, ne de bir yardımcı.

23- Allah’ın öteden beri süregelen davranış tarzı budur. Allah’ın davranış tarzında asla bir değişiklik bulamazsın.[13]

---

[10] Harfi harfine: “Onlarla ‘qıtalleşirsiniz’ veya ‘teslim’ alınırlar.”

[11] Yani: “Ey dini menfaat, çıkar, ganimet davası olarak gören, bunlar için dinden, imandan dem vurup duran her devrin adamları! Yedinci yüzyılın Arabistan çöllerinde yaşarken “ümmi bir öksüzün” meydana atılmasını önce seyredip sonra güç-

lendiğini görünce ganimet hatırına "Yanında olmakta fayda var" diyen Ğifar, Muzeyne, Cuhane, Eşca, Eslem, Zeyl kabilelerine söylüyorum siz anlayın! Eğer "Müslümanız" diyorsanız çok büyük bir iddiada bulunuyorsunuz demektir. Bu çok büyük bir iddiadır! Bu, Allah ile yürümeye başlamak, kalpsiz dünyanın kalbi olmak, vicdanın ve merhametin sesi olmak demektir. Komşusu açken tok yatmamak, kendisi için istediğini kardeşi için de istemek demektir. İnsanların elinizden ve dilinizden emin olması, yediğinizi paylaşmanız, içtiğini bölüşmeniz demektir. Arşı titreten öksüz ağlamasından, "imdat" diye bağıran yaşlı, kadın ve çocuk feryadından, "İnsanlık öldü mü?" diye inleyen mazlum inlemesinden geceleri uyuyamamak, yollara düşmek demektir. Dünyanın bütün ezilenlerinin, mahrumlarının, mağdurlarının sorumluğunu üzerine almak demektir. Güçlüleri, despotları, tiranları karşınıza almak demektir. Ateşlere atılmayı, çarmıhlara gerilmeyi göze almak demektir. Boyuna toplamak değil hep dağıtmak demektir. Olmayanı ele geçirmek değil olanı elinden çıkarmak demektir. "Ben" değil "Biz" demesini bilmek demektir... "İslâm olduk" demekle sizi işte bunlar bekliyor... Sizi böyle zorlu, yaman bir yol bekliyor. Buna "varım" diyorsanız Allah ile yürümeye katılın; "Ben buna gelemem" diyorsanız kendinizi boş yere aldatmayın. Siz "İslâm olduk" demeyi ne sanıyorsunuz ey her devrin adamları! Ne sanıyorsunuz? Allah'ı emrinize amade lalanız, peygamberi bekçiniz, dini köşkünüz, kitabı para makineniz, cenneti yatağınız, cehennemi şömineniz mi?

[12] Harfi harfine: "İnsanların ellerini sizden çekti."

[13] Dikkat edilirse surenin başından beri Hudeybiye antlaşması çerçevesinde işin ucunda "savaş görünce sıvışan, ganimet görünce yanaşan" bedevî kabileleri ile işin ucunda ne olursa olsun "o ağacın altında" savaşmaya yemin ederek biatleşenler karşılaştırılıyor. Bu yemine sadık kalındığı sürece yepyeni açılımların olacağı, beklenmedik gelişmelerin yaşanacağı, büyük zaferlerin ardı ardına geleceği müjdeleniyor. "O ağacın altındaki biatleşmeye" olağanüstü vurgu yapılarak sonraki çağların Kur'an okuyucuları için örnek gösteriliyor. Bütün bunların tam ortasına da o ölümsüz "ilke" konuyor; "*Allah'ın olagelen/süregelen davranış tarzı (sünnetullah) budur ve bunda değişiklik göremezsiniz.*" Peki, nedir bu değişmeyen davranış tarzı? Bunun ne olduğunu anlamak için "cesaret" ile ilgili bütün milletlerin atasözlerine ve özlü deyişlerine kısaca bir göz atmak bir fikir verebilir. Zira Allah'ın davranış tarzına dair bilinç, binlerce yılın tecrübesinden, olagelen olayların (kıssaların) süzülmüş dersi (hissesi) demek olan halk bilgeliğinin dimağında ve insanlığın ortak havsalasında en iyi belirir. Şu sözler bu değişmeyen davranış tarzının ne olduğunu çağrıştırır; "Bütün büyük yanlışların altında gurur yatar", "Yumuşak olma ezilirsin, sert olma kırılırsın", "İlim cesaret verir cehalet küstahlık", "Dünyada birçok yetenekli kişiler küçük bir cesaret sahibi olamadıkları için silinip gitmişlerdir", "Kıyının gözden kaybolmasını göze alamayan okyanuslara açılamaz", "Cesaret insanı zafere, kararsızlık tehlikeye, korkaklık ölüme götürür" vs... Demek ki tarihin süzülmüş bilgeliği demek olan atasözleri bu nedenle Allah'ın davranış tarzının de olduğuna

dair bize en iyi fikir veren sözlerdir. Bu nedenle fetih suresinin genel havasında vurgulanan ana tema "cesaret ve korkaklık" ve bunların insan hayatındaki olumlu ve olumsuz sonuçları olduğu için bu konuda bol bol atasözü okunmalıdır. O zaman "değişmeyen davranış tarzının" ne olduğu daha iyi anlaşılabilir. Bu ayetlere bir de bu açıdan bakmak ufuk açıcı olabilir... Ayrıca "SÜNNETULLAH" Bkz.17/77. ayet dipnotu.

24- O Mekke deresinde onlara karşı size zafer verirken onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendi. Allah yaptıklarınızı görendir.[14]

25- O kâfirlik edenler, sizi Mescidi Haram'dan alıkoyanlar ve bekletilen kurbanlarınızın yerine ulaşmasına engel olanlardır. Eğer tanımadığınız bir takım mümin erkeklerle mümin kadınlara istemeden zarar verme ve bu yüzden de töhmet altına girme ihtimali olmasaydı, savaşarak girmenize izin verilirdi. Böyle yaptı ki Allah lâyık gördüğüne sevgisini ve merhametini yağdırsın. Eğer saflar iyice ayrılmış olsaydı o kâfirlik edenleri acı bir azaba uğratırdık; bundan hiç şüpheniz olmasın.[15]

26- Hani o zaman kâfirler cahiliye bağnazlığı içinde küstahça büyüklenirken, Allah peygamberine ve müminlere Allah bilinciyle yaşıyor olmanın bir yansıması olarak kendine güven duygusu yerleştirmişti. Zaten onlar buna lâyık ve ehliyetli idiler. Allah her şeyi biliyor.[16]

27- Bakın, Allah peygamberinin gördüğü o rüyayı doğru çıkardı.[17] Allah'ın izniyle, Mescid-i Haram'a da bir gün, güvenlik içinde, kiminiz başlarınızı traş ederek, kiminiz saçlarımızı kısaltarak böyle korkusuzca gireceksiniz; bundan

وَهُوَ الَّذٖي كَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ
مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصٖيرًا ﴿٢٤﴾ هُمُ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ
مَعْكُوفًا اَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَٓاءٌ
مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ اَنْ تَطَؤُ۫هُمْ فَتُصٖيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ
بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللّٰهُ فٖي رَحْمَتِهٖ مَنْ يَشَٓاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا
الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا ﴿٢٥﴾ اِذْ جَعَلَ الَّذٖينَ كَفَرُوا
فٖي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكٖينَتَهُ
عَلٰى رَسُولِهٖ وَعَلَى الْمُؤْمِنٖينَ وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُٓوا
اَحَقَّ بِهَا وَاَهْلَهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمًا ﴿٢٦﴾ لَقَدْ
صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ
اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ اٰمِنٖينَ مُحَلِّقٖينَ رُؤُ۫سَكُمْ وَمُقَصِّرٖينَ
لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ
فَتْحًا قَرٖيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ الَّذٖٓي اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدٖينِ
الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّٖينِ كُلِّهٖ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهٖيدًا ﴿٢٨﴾

hiç şüpheniz olmasın. Çünkü o sizin bilmediklerinizi bilir. Dahası yepyeni açılımlar çok yakın![18]

28- Peygamberini yol gösterici olarak ve gerçeğin ta kendisi[19] olan din[20] ile gönderen O'dur. Onu bütün sahte dinlerin üstün çıkaracaktır için tanık olarak da Allah yeter.

---

[14] Rivayete göre Hudeybiye'den kısa bir süre önce bir Kureyş birliği **Hz. Peygamber**'in konakladığı "Mekke deresi" olarak bilinen yere saldırdı. Fakat silâhsız olmalarına rağmen Müslümanlara esir düştüler. Hudeybiye antlaşmasının yapılmasında bu olay etkili oldu. Esirler Mekkeli müşriklere hiç zarar verilmemiş bir şekilde de elde edildi. İşte ayet bu olayı anlatmaktadır (Celaleyn, Taberi, Razi, Kurtubi). Peki,

olayın ardından 14 şu kadar asır geçtikten sonra bu ayetlerin bize okutulmasından maksat nedir? Ayetin içeriğindeki [انا]“Biz” vurgusu ile ve bitiş cümlesin de bu mesaj veriliyor; “Allah olayların içindedir, her yaptığınızı görüyor!”

[15] Demek ki “Bilmeden, istemeden zarar verme ihtimali” ve “Töhmet altına girme, şanına leke sürülme” olasılığı olan eylemlere girişmek Müslümanın savaş ahlâkına aykırıdır. Safların iyice ayrışması, kiminle savaşılacağının açıkça belli olması, arada masum sivillerin zarar görmemesi gerekir. Bu cümleden olarak çağımızda masum sivillere yönelik şiddet eylemlerini İslâm adına savunmak mümkün değildir çünkü Kur’an’ın bu gibi ayetlerle getirdiği “savaş ahlâkına” aykırı dahası namertçedir…

[16] Rivayete göre bu ayet Hudeybiye anlaşmasında Müşrik temsilcisi **Suheyl bin Amr**’ın müzakereler sırasında “Rahman” ve “Allah’ın Resulü” kelimelerine itirazı ve bunun üzerine **Hz. Peygamber**’in antlaşma metninden bunları çıkarttırıp yerine “Ey Allah” ve “Abdullah’ın oğlu Muhammed” yazdırmasına atıftır (**Razi, Kurtubi, İbni Kesir, Nesai, Taberi**). Peki buradan ne anlamak gerekir? Demek ki Allah bilincinde olma (*takva*) ve kendine güven (*sukunet*) hali muhafaza edildikten sonra bu tür kağıt üzerindeki kimi lafzî uzlaşıların bir sakıncası yoktur…

[17] Rivayete göre **Hz. Peygamber** rüyasında ashabıyla birlikte Mekke’ye girdiklerini, bazılarının saçlarını tamamen traş ettiklerini, bazılarının da kısalttığını görmüştü. Ayetteki “rüya” ona atıftır (Razi, Kurtubi, İbni Kesir).

[18] Harfi harfine: “Bundan başka yakın bir fetih yaptı.”

[19] HAKK: Bkz. 2/119. ayet dipnotu.

[20] DİN: Bkz. 109/6. ayet dipnotu.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذ۪ينَ مَعَهُ اَشِدَّٓاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَٓاءُ
بَيْنَهُمْ تَرٰيهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا
س۪يمَاهُمْ ف۪ي وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ وَمَثَلُهُمْ
فِي الْاِنْج۪يلِ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْـَٔهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى
عَلٰى سُوقِه۪ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغ۪يظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظ۪يمًا ﴿٢٩﴾

29- MUHAMMED Allah'ın peygamberidir. Onunla birlikte olanlar, kâfirlere karşı kararlı ve başı dik, kendi aralarında sevgi ve merhametle dopdoludurlar. Onları rüku ve secde ederek Allah'ın lütfunu ve hoşnutluğunu ararken görürsün. İşaretleri yüzlerindeki secde izleridir. Onların Tevrat'ta ve İncil'de geçen özellikleri şudur: Bir ekin gibidir onlar; tohum filiz verir, güçlenir, kalınlaşır, derken gövdesi üzerinde dikilir. Ekincilerin yüzünü güldürürken kafirler öfkeden çılgına döner. Onlardan iman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanlara Allah hem bir bağışlama sözü verdi, hem de büyük bir karşılama...[21]

[21] Demek ki yeryüzünde güçlenen bir iman hareketi, tıpkı bir ekindeki tohumun büyümesi gibidir. Ekin nasıl yağmur, gübre, çiftçinin ilgi ve alâkası ile giderek filizlenir, güçlenir, büyür, gövdesi üzerine dikilip ürün vermeye başlarsa, iman hareketi de kâfirlere karşı kararlı ve başı dik, kendi arasında sevgi ve merhamet yumağı haline gelerek toprağa ekilmiş olur. Sonra ruku ve secde ile filizlenir, Allah'ın lütuf ve rızasını arayarak güçlenir. İyilik, güzellik, doğruluk ile gövdesi üzerine yükselir... Bu durum iyilerin, mazlumların, mağdurların, ezilmişlerin, kimsesizlerin hoşuna giderken, kötüler, zalimler, despotlar, tiranlar öfkeden çılgına döner. Allah hangi zamanda olursa olsun akıp giden tarih içinde kendi çağının göğsüne bu şekilde tohum ekenleri, kendi çağlarının bağrında bu şekilde boy atıp filizlendirir. Daima yanlarında olur ve ahirette onları büyük mükâfatlarla karşılar. Bu, Allah'ın sözüdür ve Allah sözünden asla caymaz...

49- HUCURAT SURESİ

Medine'de inmiştir, 18 ayettir. Medine döneminin 9. yılında "Erdemli bir şehir" kurma çabasının zirvesinde nazil olan 18. ayetlik bu sure, bir arada yaşamanın en temel ahlâkî ve hukukî ilkelerini vazeder. On bin kişilik bir kasabanın toprak evleri ve odaları (*hucurat*) üzerinden çağımızın milyonluk metropollerinin üst üste yığılmış odalarına, evlerine, apartmanlarına evrensel mesajlar verir. Kent hayatının olmazsa olmazları üzerinde durur. Kentli, yani medenî olmanın şartlarını sıralar; Allah'a ve peygambere saygı, iyilik, güzellik, doğruluk, erdem, güzel ahlâk, sevgi ve merhamet, barış ve adalet, esenlik, güvenlik, insan onuru, kişi dokunulmazlığı, özel hayatın gizliliği, yalan haber, zan, gıybet, iftira, dedikodu, alay, küçük düşürme, itham, yafta, sataşma, manevî şahsiyeti tahkir ve tezyif, suçsuzluğun asıl olduğu, saldırganlığın önüne geçilmesi gerektiği vb. birçok toplumsal ahlâk değer ve ilkeleri vazeder. Sure, yedinci yüzyılın bedevilerini vesile kılarak, bütün çağlara yönelik, insanların "iman kalplerine girmediği halde İslam'a girmiş olma", yani *Daru's-Selam* (Evrensel adalet ve barış yurdu) çatısı altında toplanmanın nasıl olacağı mesajlarıyla sona erer...



49-HUCURAT SURESİ
Medine'de nazil olmuştur, 18 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ
SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- EY İMAN EDENLER! Allah'a ve peygamberine saygısızlık etmeyin. Allah'ın öfkesini çekmekten sakının. Allah her şeyi işitiyor, her şeyi biliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

2- Ey iman edenler! Sesinizi peygamberin sesinden daha fazla yükseltmeyin. Birbirinizle konuştuğunuz gibi onunla bağırarak konuşmayın. Aksi halde yaptıklarınız boşa gider de haberiniz bile olmaz.

3- Allah ve peygamberinin yanında seslerini kısanlar var ya, işte onlar Allah bilinciyle yaşayanlar olup Allah onları bilmektedir.[1] Onları hem bir bağışlanma, hem de büyük bir mükâfat bekliyor.

4- Sana odaların arkasından bağıranların çoğu bu işlere aklı ermeyenlerdir; bundan hiç şüphen olmasın.

---

[1] "*Allah onları imtihan etmektedir*" ifadesinde geçen "imtihan etmek" bu bağlamda "tanımak, bilmek" manasında kullanılmaktadır (Razi). Öte yandan "takva" kelimesi de derin ve geniş anlamı içinde bu bağlamda "Allah bilinciyle yaşama" manasına gelmektedir. Takva sahibi bu bilinç sebebiyledir ki Allah'ın öfkesini çekecek işler yapmaz, devenin çifte savurmasından sakınan adam (*muttaqi*) gibi günahlardan sakınır, çekinir. Eğer bu bilinç yoksa "sakınma, korkma, çekinme, uzak durma" şeklinde birer ahlâkî davranış olarak dışa vurmaz... Ayrıca Bkz. "TAKVA" 2/2. ayet dipnotu.

5- Eğer onlar sen gelinceye kadar sabretselerdi haklarında daha hayırlı olurdu. Allah çok bağışlayandır, sevgi ve merhamet kaynağıdır.[2]

6- EY İMAN EDENLER! Eğer tutarsız davranışlarıyla tanınan birisi[3] size haber getirirse onu iyice araştırın. Aksi halde hiç yoktan insanları incitir pişmanlık duyarsanız.[4]

7–8- Hem biliniz ki Allah'ın peygamberi aranızdadır. Şayet o her duyduğuna inansaydı toplum olarak perişan olurdunuz. Oysa Allah size imanı sevdirdi, onu kalplerinizde güzelleştirdi. Gerçeği inatla örtbas etmeyi,[5] tutarsız davranışlarla yalpalayıp durmayı[6] ve güzel olan her şeye karşı çıkmayı size çirkin gösterdi. İşte Allah'ın lütfu ve nimeti sayesinde doğru yolda yürüyenler bunlardır. Allah her şeyi bilendir, çok bilgedir.[7]

9- Eğer iman edenlerden iki grup birbirine girerse aralarını iyilik, güzellik, doğrulukla düzeltin.[8] Şayet biri ötekine hala saldırmaya devam ederse, Allah'ın emrine dönünceye kadar mağdurun yanında yer alıp saldırganla mücadele edin. Eğer dönerse adaletle aralarını bulun, adaletli davranıp insafı elden bırakmayın. Çünkü Allah adaletli davranıp insafı elden bırakmayanları sever.[9]

10-Bütün müminler kardeştir.[10] Öyleyse kardeşlerinizin arasını iyilikle, güzellikle, doğrulukla düzeltin. Allah'ın öfkesini çekmekten sakının[11] ki üzerinize sevgi ve merhamet[12] yağsın.

وَلَوْ اَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتّٰى تَخْرُجَ اِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللّٰهُ
غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٥﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِنْ جَٓاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَاٍ
فَتَبَيَّنُٓوا اَنْ تُص۪يبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلٰى مَا فَعَلْتُمْ نَادِم۪ينَ ﴿٦﴾
وَاعْلَمُٓوا اَنَّ ف۪يكُمْ رَسُولَ اللّٰهِ لَوْ يُط۪يعُكُمْ ف۪ي كَث۪يرٍ مِنَ الْاَمْرِ لَعَنِتُّمْ
وَلٰكِنَّ اللّٰهَ حَبَّبَ اِلَيْكُمُ الْا۪يمَانَ وَزَيَّنَهُ ف۪ي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ
اِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾
فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَنِعْمَةً وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿٨﴾ وَاِنْ طَٓائِفَتَانِ
مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ اقْتَتَلُوا فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَاِنْ بَغَتْ اِحْدٰيهُمَا عَلَى
الْاُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّت۪ي تَبْغ۪ي حَتّٰى تَف۪ٓيءَ اِلٰٓى اَمْرِ اللّٰهِ فَاِنْ فَٓاءَتْ فَاَصْلِحُوا
بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُوا اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِط۪ينَ ﴿٩﴾
اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ فَاَصْلِحُوا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُونُوا
خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَٓاءٌ مِنْ نِسَٓاءٍ عَسٰٓى اَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ
وَلَا تَلْمِزُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ
بَعْدَ الْا۪يمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾

11- EY İMAN EDENLER! Birbirinizi küçük düşürücü[13] davranışlarda bulunmayın. Belki küçük düşürmeye çalıştığınız birisi sizden daha değerlidir. Kadınlar da diğer kadınları küçük düşürmeye çalışmasın, belki de küçümsedikleri onlardan daha değerlidir. Birbirinizin arkasından konuşmayın,[14] incitici, yaralayıcı ithamlarda bulunmayın.[15] Adınızın fasığa çıkması ne kötüdür. Bunları işlediği halde tövbeye yanaşmayan ise zalimin ta kendisidir.

---

[2] Bu pasaj (1–5) doğrudan **Hz. Peygamber**'e karşı adap ve erkân (görgü kuralları) ile ilgili olduğuna göre bugün için anlamı nedir? Çünkü şu an aramızda **Hz. Peygamber** yoktur. Bizler onunla karşı karşıya değiliz, onu hiç görmemişiz, sesimizi onun se-

sinden daha yüksek çıkarmamız, kendi aramızda konuştuğumuz gibi onula bağırarak konuşmamız, odaların arkasından (evinden) onu bağırarak çağırmamız tarihi olarak artık mümkün değildir. Peki, bu kadar ayrıntıya girilerek neden uzun uzadıya bunlar anlatılıyor? Olayın kahramanını (Hz. Peygamberi) hayatında hiç görmemiş biz çağlar sonrasının Kur'an okuyucularına bu ayetler ne mesaj vermektedir? Öyle görünüyor ki bu ayetler Medine döneminin sonlarına doğru (H. 9 yıl) nazil olduğuna göre Müslümanlara bir arada yaşamın adap ve erkânı yani bugünkü tabirle bir "şehir kültürü" aşılamaya çalışıyor. Toplumsal değerler sistemini karşılıklı sevgi ve saygı üzerine bina etme çağrısı yapıyor. Bu cümleden olarak bir konuda Allah ve resulünün görüşü varsa, özellikle dini konularda kendi şahsi görüşümüzü bir kenara bırakmamız, Allah'tan ve peygamberinden gelene saygı göstermemiz, "sesimizi onun sesi üzerine çıkarmamız" anlamına gelir. Çünkü dinin ve şeriatın sahibi Allah, örnek uygulaması da peygamberdir. Keza toplumun seçilmiş meşru önderlerine saygı göstermek, hafife almamak, karşılarında lâubalî hareketlerde bulunmamak otoriteye (Allah'a ve Resulüne) saygı anlamına gelir. Keza üst üste yığılmış apartman tipi evlerde veya yan yana dizilmiş tek katlı evlerde komşuluk ilişkilerini karşılıklı sevgi ve saygı üzerine bina etmek, örneğin balkondan halı çırpmamak, yüksek sesle radyo teyp dinlememek, civardaki balkon ve pencereleri gözetlememek, kapıyı çalmadan veya zile basmadan içeri dalmamak vs. "odaların arasından bağırmamak" manasına gelir. Çünkü bugünün odaları (*hucurât*) artık kiprit kutusu gibi üsüste yığılmış apartman daireleridir. Yine şehrin cadde ve sokaklarında yüksek sesle korna çalarak seyretmek, yola balgam tükürmek, duraklarda, otobüslerde çevreyi rahatsız edecek şekilde bağırıp çağırmak adap ve erkâna aykırı davranışlar olup "sevgiyi ve saygıyı" esas alan bir şehir hayatında olacak işler değildir... Demek ki evler, odalar (*hucurat*) suresinin ilk elden verdiği mesajı iç içe geçmiş odalarda, yan yana, üst üste dizilmiş evlerle dolu şehir hayatında sevgi ve saygıya dayalı karşılıklı ilişiklerin nasıl olacağına dair "toplumsal görgü kuralları" olarak, bir "şehir kültürü" üretmeye ve geliştirmeye yönelik teşvik olarak algılamak icap eder...

[3] FISK; Sözlükte [فسق] kökü "Bir şeyin dışına çıkmak" demektir. Mesela taze hurma kabuğundan, fare deliğinden çıktığı zaman bu tabir kullanılır. Kur'an lisanında fısk, genel olarak suç ve günah işleyerek doğruluk ve dürüstlük yolundan çıkmak manasındadır. Bu üç türlü olur: 1- Günahı çirkin görmekle beraber ara sıra yapmak 2- Üzerine düşerek ısrarla yapmak 3- Çirkinliğini inkar ederek yapmaktır. Kişi bu durumlarda gerçeği reddedip örtbas etmeye kalkmak (küfür) ile gerçeği kabul etmek (iman) arasında gider gelir. Günahı terkte ısrar imanın, günah işlemekte ısrar ise küfrün iyice yerleşmesine ve kişide karakter haline gelmesine neden olur. İşte ikisi arasında bocalayıp durmaya, bir girip bir çıkmaya, yalpalayıp durmaya fısk deniyor. Ayette "fasık birisi" tutarsız, çelişkili davranışlarda bulunan, kendine güvenilmeyen, ne yapacağı beli olmayan, ilkesiz bir tip olarak resmediliyor.

[4] Bu ayet bilgi, iletişim ve haber çağı olan günümüz dünyasında son derece önemli bir sorun hakkında esaslı bir mesaj veriyor; asılsız ve yalan haber yaymak! Böyle bir durumda ne yapılmalıdır? Yaşantısıyla tutarsız davranışlar sergileyen, güvenilirliği ko-

nusunda ciddi şüpheler bulunun birisinin (fasık) yaptığı haber güvenilir kaynaklarca doğrulanmadıkça yayınlanmamalı, ciddiye alınıp işlem yapılmamalıdır. Aksi halde bilmeden, hiç yoktan habere konu olan ilgili kişiler incitilebilir. Demek ki güvenilir olmayan birisinden gelen haberin araştırılması bugünün medya dünyasında "haberin doğrulanması" dediğimiz şeydir ki gazeteciliğin en temel ahlaki ilkesini oluşturur. Çünkü haber yalan ve asılsız olduktan sonra haberciliğin hiçbir anlamı kalmaz...

[5] KÜFR: Bkz. 109/1. ayet dipnotu.

[6] FISK: Bkz bir önceki (3) ayet dipnotu.

[7] Demek ki yaşadığımız çağda "Allah'ın peygamberi aramızda olmadığına" göre bu ayeti Allah'ın kitabı, peygamberin örnek hayatına dair kayıtlar ve içinizdeki akıl, vicdan ve sağduyu aranızda. Eğer bunlara uymayıp her duyduğunuza inanacak olursanız evin yolunu bulamaz, toplum olarak perişan olursunuz. Oysa gerçekleri örtbas etmemek, tutarsız davranışlarda bulunmamak, güvenilir olmak ve güzel olan her şeyi desteklemek ancak sizi kurtarır. Şehir hayatının böyle güvenilir olmayan, asılsız ve yalan haberlerle sarsılmasına karşı sizi ancak bunlar korur... şeklinde anlamak icap eder.

[8] ISLAH: Bkz. 103/3. ayet dipnotu.

[9] ADALET VE KIST: Bkz. 4/58. ayet dipnotu.

[10] UHUVVET: Sözlükte [اخي] kökü mastar olarak "kardeş edinmek" demektir. Kardeş yapmak, kardeş olmayan iki kişinin arasını bularak, kardeş gibi birbirine dost yapmak (*muâhât*), kardeş olmak (*tâhiya*), erkek kardeş (*ahi, ehu*), kız kardeş (*uht*), kardeşlik, dostluk (*uhuvvet*), kardeşçe, kardeşlik (*ehaviy*), değerli kardeşim (*ahi'l-ğâlî*), yakın ilgi (*âhiyye*), kardeşlik (*muâhât*) kelimeleri bu köktendir... Yukarıdaki ayet üç türlü yorumlanabilir: 1- Muminler ancak kardeştir. Yani, müminler arasındaki ilişkiler kardeşlik esasına dayanmalıdır. 2- Bütün müminler kardeştir. Yani, erkek kadın, zengin fakir ayırt etmeksizin bütün müminler kardeştir. 3- Ancak müminler kardeştir. Yani, sadece mümin olanlar kardeştir başkası değil... İlkinde vurgu "kardeş" olmaya, ikincisinde "tamamına, hepsine", üçüncüsünde ise sadece "mümin" olmayadır... İlk ikisi gayet anlaşılabilir olmasına rağmen acaba üçüncü yorumdan "Bütün insanlar kardeştir" yaklaşımını geçersiz kılan bir sonuç çıkarılabilir mi? Ayette müminler dışında insanlığın geri kalan kısmının birbirinin kardeşi olamayacağını öngören genelleyici bir yaklaşım var mıdır? Allah bu ayetinde insanlık içinde ancak ve sadece iman edenlerin kardeş olduğunu, geri kalan insanların iman etmedikçe asla kardeş olamayacağını mı söylemektedir? Öyle görünüyor ki ayetin başında geçen "*innema*" edatı, "*illa*" anlamında değildir. Yani, "ancak, sadece, yalnızca" şeklinde bir istisna (hariç tutma) değil; bütünü, hepsi, tamamı anlamında tekid (vurgulama, güçlendirme) yapılmaktadır. Çünkü Kur'an'da bütün insanlığın kökeninin bir olduğunu ilân eden "Ey Âdem'in çocukları!" (*Ya Beni Adem*) hitabı vardır. Bu, zımnen bütün insanlığın kardeş olduğunu ima eder. Zira bütün çocukların doğal olarak birbirinin kardeşi olduğunu düşünürsek "Ey Âdem'in çocukları" hitabında insanları aynı ataya/babaya nispet eden ve birbirinin kardeşi gören bir bakış açı-

sı olduğunu anlarız. Keza bu bakış açısını "*Ad'a kardeşleri Hud'u gönderdik*" (15/50), "*Semud'a kardeşleri Salih'i gönderdik*" (15/61), "*Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı gönderdik*" (15/84) vb. ayetlerinden de çıkarabiliriz. Zira inkarcı muhataplarına "kardeşleri" deniliyor. Nitekim bir hadiste "*Birbirinize hiddetlenmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinizi kıskanmayın, birbirinize arka çevirmeyin; Ey Allah'ın kulları kardeş olun!* (*Kunû ibâdellahi ihvânâ*). *Bir müslümana üç günden fazla kardeşi ile dargın durması helal olmaz*" (Buhari; Edep, 57) buyurulmuştur... Görüldüğü gibi hadiste önce Allah'ın bütün kullarına kardeşlik çağrısı yapılıyor, ardından mümince kardeşliğin ne manaya gelmesi gerektiği, insanlığın genel kardeşliği içinde mümin olmanın getirdiği daha özel, daha sorumluluk yükleyen kardeşliğin önemi vurgulanıyor. Demek ki ayette müminlerin kardeşliğine yönelik yapılan özel vurgu, insanlığın hilkatte (yaratılışta, varoluşsal olarak) kardeş olarak görülmesine mani değildir. Bağlam müminler arası ilişkileri düzeltmeye yönelik olduğu için, buna yönelik özel dikkat çekilmektedir. Şu halde "*Bütün müminler kardeştir*" ayetinin açılımından "Aslında Allah'ın bütün kulları, bütün insanlar kardeştir. Çünkü hepimizin babası/atası birdir. Âdem ise topraktandır. Hepimizin Rabbi Allah'tır. Müminler ise dinde kardeş olduğu için can ciğer kardeştir. Diğerlerin ki lâfta kalsa bile müminlerin kardeşliği lâfta kalamaz..." şeklinde bir sonuç çıkarmak mümkündür...

[11] TAKVA: Bkz. 2/2. ayet dipnotu.

[12] RAHMET: Bkz.1/2. ayet dipnotu.

[13] SUHR: Sözlükte [سخر] kökünden boyun eğmek, emrine girmek (*sahr*), musallat etmek (*teshîr*), angarya, ücretsiz, karşılıksız çalışan ırgat veya hayvan, alaya alınan insan (*suhra*), alay ve eğlence konusu olan, maskara (*mashara*), maskaralık (*suhriyye*) vb. kelimeler türetilmiştir... Bu kökten gelen *teshir* kavramı "Allah'ın yeri ve göğü insanın emrine vermesi" anlamında da kullanılıyor. Fakat burada kavramın içeriğindeki "emrine vermek, ırgatlık etmek" manası, insanlar arası ilişkide, bir davranış olarak karşısındakini "angarya, ırgat, hayvan vs. yerine koymak, onu küçük düşürmek, adam yerine koymayıp onunla alay etmek" manasında kullanılıyor. Bu nedenle Türkçe'de "küçük düşürmek" dediğimiz genel gayr-i ahlâkî kategorinin içine girer. Şu halde alay etmek küçük düşürmenin bir parçasıdır. Demek ki ayette yapılmaması istenen şey her tür küçük düşürücü davranışlar olmaktadır. Nitekim bir hadiste "*Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremeyecektir. Bir adam dedi ki 'Ey Allah'ın Resulü, insan elbisesinin güzel, ayakkabısının güzel olmasını ister.' Buyurdu ki: Allah güzeldir ve güzelliği sever. Kibir hakkı inkâr etmek ve insanları küçük görmektir*" buyurulur. (Müslim, Tirmizi)

[14] LEMZ: Bkz. 104/1. ayet dipnotu.

[15] NEBZ: Sözlükte [نبز] kökü mastar olarak "ayıplamak, kınamak" demektir. Birine çirkin bir lâkap takmak (*nebz*), birbirini ayıp denecek tarzda çirkin lâkaplarla çağırmak (*tenâbez*), çirkin yakıştırma, kötü itham (*nebez*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki *nebz*, Türkçe'de "itham etmek, yafta vurmak, sataşmak, kulp takmak" dediğimiz şeyleri çağrıştırır. Bir kişide olan veya olmayan ve fakat onu kızdıracak, incitecek, yaralayacak bir ithamda bulunmayı, yafta vurmayı ifade ediyor.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا ٱجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا
تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ
أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَٰكُمْ شُعُوبًا
وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ
خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَٰكِن قُولُوٓا
أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ وَإِن تُطِيعُوا ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ
ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَٰهَدُوا بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ
أُولَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ بِدِينِكُمْ وَٱللَّهُ
يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾
يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُل لَّا تَمُنُّوا عَلَىَّ إِسْلَٰمَكُم بَلِ ٱللَّهُ يَمُنُّ
عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَٰنِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ
غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

12- Ey iman edenler! Zannın[16] birçoğundan sakının çünkü kimi zanlar vardır ki günahtır. Birbirinizin ayıbını araştırmayın,[17] birbirinizin arkasından konuşup çekiştirmeyin.[18] Sizden biriniz kardeşinin ölü halindeki etini yemek ister mi hiç? Demek tiksindiniz! O halde, Allah'ın öfkesini çekmekten sakının. Allah bağışlayıcıdır, sevgi ve merhametle dopdoludur; bundan hiç şüpheniz olmasın.

13- EY İNSANLAR! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Birbirinizle tanışanız diye sizi halklara,[19] kabilelere[20] ayırdık. Açıkçası Allah katında en değerliniz Allah bilinciyle en çok yaşayanınızdır.[21] Allah her şeyi biliyor, her şeyi duyuyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.[22]

14- BEDEVİLER "İman ettik" dediler. Söyle onlara: "Siz henüz iman etmediniz; 'İslâm'a girdik' demeniz daha doğrudur. Çünkü henüz iman kalplerinize yerleşmiş değil. Eğer Allah'a ve peygamberine itaat ederseniz yaptıklarınız boşa gitmez. Allah çok bağışlayıcıdır, sevgi ve merhamet kaynağıdır; bundan hiç şüpheniz olmasın.[23]

15- İyi dinleyin! Gerçek müminler, Allah'a ve peygamberine iman ettikten sonra şüpheye düşmeyip Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşanlardır! İşte bunlardır sözünün eri olanlar.

16- Söyle onlara: "Siz Allah'a dindarlığınızı mı öğretiyorsunuz? Oysa Allah, göklerdekini ve yerdekini bilir. Allah her şeyi bilendir."

17- İslâm'a girişlerini senin başına kakıyorlar. Söyle onlara: "İslâm'a girişinizi benim başıma kakmayın; bilakis size iman yolunu gösterdiği için Allah size lütufta bulunmuştur; eğer sözünüzün eri iseniz.

18- Göklerin ve yerin sırrını Allah bilir; bundan hiç şüpheniz olmasın. Allah her ne yaparsanız görüyor.

---

[16] ZANN: Sözlükte [ظنّ] kökü mastar olarak "zannetmek, sanmak, tahmin etmek" demektir. Zan, sanı (*zann*), sanık, zanlı (*zanîn*), zanlı, sanık (*muzannûn*) kelimeleri bu köktendir... Terim olarak zan "Kesin bilgiye dayanmadan bir fikre var-

mak" tır (Razi). Demek ki surenin başından beri insan onurunu ve haysiyetini korumaya yönelik sıralanan ahlâkî ilkeler içinde en önemlilerinden birisi de, işte bu kişinin "ne ise o olarak" toplumda bilinme hakkını garanti altına alan "zan ve tahminden uzak durma" ilkesidir. Öyle ki, bu ilke toplu yaşamın temel hukuku haline gelmiştir. Mecellede geçen ve halen mahkemelerde en temel hukuk prensibi olarak uygulanan "Beraat-i zimmet asıldır", yani "Kişi suçlu olduğu ispat edilene kadar suçsuzdur" ilkesi bu ahlâkî değerden çıkar. Bütün toplumlarda geçerli olan bu ilke "Zannın bir çoğundan sakının" temel ahlâkî değerinin hukuklaştırılmış şeklidir. Aksi halde toplumsal yaşamın altüst olması içten bile değildir.

[17] TECESSÜS: Sözlükte [جسس] kökü mastar olarak "yoklamak, basmak, tutmak" demektir. Merak etmek, casusluk yapmak, gizlilikleri araştırmak (*tecessüs*), ajanlık, casusluk (*câsusiyye*), ajan (*câsus*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki toplu kent yaşamının bir diğer ahlâk kaynaklı hukuk ilkesi de "özel hayatın gizliliği" prensibidir. İnsanlar toplumda "ne ise o şekilde" bilinme hakkına sahip olduğu gibi kendi özel hayatına karışılmasını, izlenmesini, takip edilmesini istemez. Keza telefonlarının dinlenmesini, peşine ajan takılıp adım adım takip edilmesini, kusurlarının, ayıplarının, günahlarının araştırılmasını, bunların sosyal yaşamda aleyhine delil olarak kullanılmasını istemez. Böyle bir harekete girişildiği takdirde bunun nerede duracağı bilinmez ve insanların hayatı altüst olur. Kişi ancak ötekine zarar verdiği takdirde mahkeme önüne çıkarılır ve suç işlediğine dair aleyhine bir delil varsa suçlu muamelesi görür. Aksi halde kimseye özel hayatında şunu yapıyor bunu yapıyor diye suçlu muamelesi yapılamaz.

[18] GIYBET: Sözlükte [غاب] kökü mastar olarak "yitmek, kaybolmak" demektir. Kaybetmek, yok etmek, gizlemek (*tağyîb*), dedikodusunu yapmak, çekiştirmek, gıyabında ileri geri konuşmak (*iğtiyâb*), gitmemek, bulunmamak (*teğayyub*), devamsız, bulunmayan, üçüncü kişi (*ğâib*), orman, ağaçlık yer (*ğabe*), devamsızlık, yokluk, bulunmama (*ğıyâb*), yokluk, ayrılık, bulunmama (*ğaybe*), gıybetçi, dedikoducu (*muğtâb*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki toplumsal hayatın en önemli kişi haklarından birisi de "kendisi yokken aleyhinde konuşulmaması" ilkesidir. Aksi halde kişi bulunmadığı yerde insanlara yanlış tanıtılmış olacaktır. Nitekim bir hadiste **Hz. Peygamber** "*Gıybet nedir biliyor musunuz*? diye sormuş, Allah ve Resulü daha iyi bilir denince, '*Kardeşini hoşuna gitmeyen bir şeyle anmandır*' buyurmuştur. Birisi '*Dediğim şeyler kardeşimde varsa*' deyince '*Söylediğin eğer onda varsa onu gıybet etmiş olursun, yoksa ona bühtan etmiş olursun*" buyurmuştur (Muslim).

[19] ŞUUB: Sözlükte [شعب] kökü mastar olarak "çatallamak, bölümlere ayrılmak, parçalara bölmek" demektir. Çatallanmak, bölünmek, dallara ayrılmak, branşlaşmak (*teşa'ub*), millet, halk, ulus (*şa'b*), branş, şube, dal, bölüm (*şu'be*), dağ yolu, seki, uçurum (*şi'b*), şaban ayı (*şa'ban*), dallı, çatal, çatallanmış (*muteşa'ıb*) kelimeleri bu köktendir... Ayette "*Sizi bir erkek ve dişiden yarattık*" denip, ardından "*Sonra halklar, milletler, uluslar* (*şuûb*) *şeklinde yaptık*" denmesi insanoğlunun yeryüzünde nasıl halk toplulukları, milletler, uluslar şekline dönüştüğü, nasıl çoğalıp yeryüzüne yayıldığını da göstermektedir. Bu, daha önce sıklıkla değindiğimiz tabiat olayla-

rının Allah'ın yaratması olarak ele alınmasından sonra, şimdi de, biyoloji, antropoloji ve sosyoloji tarihinin yaratma (*halk*) ve yapma (*ca'al*) kavramının içinde değerlendirilmesidir. Tabiata ve insanlık tarihine Kur'an'ın nasıl baktığını anlamamıza yarayacak önemli bir ipucudur burası. Demek ki tabiat ile beraber tarih içinde insanoğlu yaratmaya katılmaktadır. İnsanlar yapmakta, etmekte, eylemekte, tarih içinde halklara, milletlere ayrılmakta, sürekli dönüşüp yeni yeni oluşumlar meydana getirmekte ve Allah bütün bunlara "Biz yaptık" demektedir. Öte yandan bu ifadeler antropolojide tarih içinde ırkların, milletlerin, halkların oluşumu ve dönüşümünün kendi coğrafî ve kültürel "gen havuzlarını" yaratarak, yeryüzünün belli başlı yerlerinde, su kenarlarında, dağ yamaçlarında, ovalarda vs. öbekleşerek oluştuğu ve oluşmaya devam ettiği teorisini çağrıştırmaktadır...

[20] KABAİL: Sözlükte [قبل] kökünden "kabileler" anlamına gelen bu sözcük, bu bağlamda kelimenin kökanlamına uygun olarak "Belirli bir insan topluluğuna ebelik eden, onları bünyesinde toplayan ve bir yöne doğru götüren" demektir. Burada halk/millet/ulus (*şu'ub*) kavramının daha geniş, aşiret/oymak/klan (*kabile*) kavramının ise onun içinde daha küçük insan topluluklarını oluşturduğu söylenebilir. Kelimenin kök analizi için bkz. "KIBLE" 10/87. ayet dipnotu.

[21] TAKVA: Bkz. 2/2. ayet dipnotu.

[22] Bu ayet bir taraftan "insanlığın birliği ve eşitliği" ilkesini diğer taraftan da insanlıkta üstünlük ölçüsünün ne olduğunu açıklıyor. Yeni Müslüman olan yedinci yüzyıl bedevî çöl aşiretlerinin kabile dürtülerini vesile kılarak onlar üzerinden bütün çağlar için geçerli evrensel mesajlar veriyor. Demek ki bütün insanlar ataları Âdem'in aynı olması cihetiyle birdir, eşittir ve kardeştir. Halklar/milletler/uluslar (*şu'ub*) şeklinde toplanmış olmaları, onların da aşiretler/oymaklar/klanlar (*kabile*) şeklinde dallara ayrılmaları bir üstünlük veya aşağılık vesilesi değil, kendini gösterme, tanışma, kaynaşma, karşılaşma, yardımlaşma, birbirini keşfetme, açma, ilerletme (*teâruf*) içindir yani varlıklarını inkişaf ettirmeleri içindir. İnsanlar arasında değerli ve üstün olan ancak en çok Allah bilinciyle yaşayan, en çok Allah'ın öfkesini çekmekten sakınan, en çok Allah'ı seven ve sayan, bunlardan dolayı da çevresine zarar vermekten en çok çekinen, suç ve günah işlemekten en çok sakınan kimse odur. Yani Tanrıya, insanlara ve doğaya karşı duyarlılık ve sorumluluk bilinci (*takva*) en çok kimde varsa odur en üstün ve en değerli (*ekrem*) olan. Bunun dışındakiler tabiî ve insanî özellikler olup üstün görülme veya aşağılanma vesilesi olamazlar...

[23] Bu ayeti bugün için şöyle yorumlayabiliriz: Burada bir topluluğun "İslâm'a girmesi" demek *Daru's-Selâm*'a (barış, adalet, esenlik ve güvenlik yurdu) dâhil olması demektir. Yani gerçekte bireysel olarak mümin olmamışlar fakat müminlerin barış, adalet, esenlik ve güvenlik sağlayan sosyo-politik sistemi içinde yer almaya razı olmuşlardır. Bunların bu sistem içinde yaşamaları için kesin iman etmeleri de şart değildir. Bu onlara kalmıştır... Böylece müminlerin kurucu önderliğinde kurulacak "Evrensel Adalet ve Barış Yurdu", çekirdeğinde mallarını ve canları ortaya koymuş, sözünün eri olan (sözün namusu ile yaşayan; *sâdık, sıddîk*) gerçek müminler ile on-

ları destekleyenlerden oluşan bir milletler topluluğudur. Onları destekleyenler, zahiren Müslüman olanlar olabileceği gibi, Müslümanlığı hiç seçmemiş ve fakat Adalet ve Barış Yurdunun müttefikleri veya yurttaşları da olabilirler. Bu anlamda böylesi bir kasıt ve azim üzere toplanmış olanlar, bir dinler, mezhepler, halklar, uluslar, kabileler, etnik kökenler topluluğu demek olur (*ümmet*). Buna dünya barışı için de şiddetle ihtiyaç vardır. Bu konu üzerinde çalışmalar yapılmalı, fikirler geliştirilmelidir. Böylesi bir büyük "idea" aynı zamanda çağımızda "*Silm Uygarlığının*" yeniden inşası demek olacaktır... Yedinci yüzyıl bedevîlerine yönelik "*İman etmediniz, İslâm'a katıldınız*" tarihsel hitabının, onlar üzerinden verdiği evrensel mesaj sanki budur. Ayete bir de bu açıdan bakmak ufuk açıcı olabilir... Ayrıca bakınız "DARU'S-SELÂM" 10/25. ayet dipnotu.

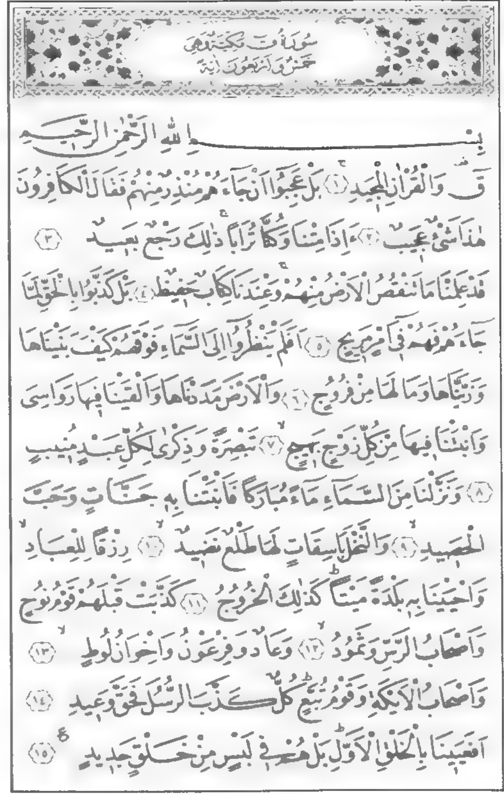
50- KAF SURESİ

Mekke'de inmiştir, 45 ayettir. Mekke döneminin ilk yıllarında nazil olmuştur. Ana teması insan, vicdan, ölüm ve kıyamet etrafında döner. Adını surenin ilk harfinden almış görünmektedir.

50-KAF SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 45 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1 - Kaf. Dile gelsin şanlı Kur'an![1]

2- Kâfirler içlerinden bir uyanışa çağıran[2] çıkmasını şaşkınlıkla karşılayıp "Bu çok tuhaf bir şey" diyorlar.[3]

3- Ve ekliyorlar; "Ölüp toz toprak olduktan sonra tekrar dirilmek ha? Hiç olacak iş mi bu?"[4]

4- Biz toprağın onların cesetlerini nasıl çürüttüğünü çok iyi biliriz. Yanımızda içinde her şeyi koruyup saklamış bir kitap vardır.[5]

5- Doğrusu gerçeğin ta kendisi kendilerine geldiği zaman yalan dediler, kafaları ise aslında karmakarışık.

6- Tepelerindeki göğe bir baksınlar. Onu nasıl da yapıp süslemişiz, hiç bir gediği yok.

7- Altlarındaki yeryüzüne baksınlar, nasıl da yayıp sağlam dağlarla donatmışız, üzerinde her cinsten güzel bitkiler bitirmişiz.

8- Vicdanından gelen sesi görebilecek[6] ve özünü hatırlayacak her kulun O'na yönelip ibret almasını sağlamak için…

9- Baksınlar gökten nasıl bereketli su indirip onunla bağlar, bahçeler ve ekinler bitiriyoruz,

10- Baksınlar salkım salkım meyveleriyle şu uzun hurma ağaçlarına,

11- Bunlar kullara rızık olsun diyedir. Onlarla ölü topraklara hayat veriyoruz, işte ölülerin dirilmesi de böyledir.

12- Önceki çağlarda Nuh'un kavmi, Ress halkı ve Semud da bütün bunlar yalan demişti,

13- Ad, Firavun ve Lut'un halkı da,

14- Eyke halkı ve Tubba' kavmi de. Bunların hepsi gönderilen peygamberleri yalandılar ve haber verilip durulan afetlere yakalandılar.

15- İlk yaratma ile yorulup emekliye mi ayrıldık?[7] Hayır, boyuna yeniden yaratmaya[8] bir türlü inanamayan kendileridir.

---

[1] Yani: Şu inmekte olan şanlı şerefli okuma/söylem/hitabet (*Kur'an-ı Mecid*) dile gelip konuşsun, tanıklık etsin, söylesin, duyursun ki kâfirlerin içlerinden bir "uya-

rıcı" gelmesine, daldıkları derin uykularından bir "uyanmaya çağıran" çıkmasına şaşırıp "Bu çok tuhaf bir şey" dedikleri şey yani peygamberlik ve kıyamet olayı gerçeğin ta kendisidir...

[2] İNZAR: Bkz. 25/1.ayet dipnotu.

[3] Demek ki kâfirler çarşılarda pazarlarda dolaşan, daha dün içlerinde olan birisinin şimdi peygamberim diye ortaya çıkmasına bir anlam veremeyip çok tuhaf karşılıyorlar. Neden? Çünkü onlar dini, hayatla iç içe olmayan, gizemli, ezoterik, sırf ruhanî bir şey olarak anlıyorlar. Dinin göklerden, yüksek tepelerdeki tapınaklardan hayatın ta içine girmesine, hemen yanı başlarında bir "ses" olup onların karşılarına çıkmasına itiraz ediyorlar. "Bizim bildiğimiz din veya din adamları uzak tepelerdeki tapınaklarda görülür, çarşıda pazarda dolaşmaz, evlenmez, bizim yaşadığımız hayatı yaşamaz. Bu nasıl din? Bu nasıl peygamber? Karşımızda oturuyor, gülüyor, konuşuyor, sokaklarda dolaşıyor..." demeye getiriyorlar... Aslında "din olayı" hakkında insanların çoğunda varolan bu bilinçaltı sadece Mekke Araplarında değil genelde tüm insanlarda olan bir şeydir. Bugün bile "hayatın içinde bir din" pek kabul edilebilir bir şey değildir. İnkârcıların şaşkınla karşıladığı Allah'ın sözlerinin Mekke'nin sokaklarında, evlerinde, meclislerinde konuşulan "yaşayan dili" kullanmasına bir itirazdır aynı zamanda. Bugün için bunun anlamı "Dinin veya dini söylemin herkesin anlayamayacağı kendine özgü bir dili olduğu, onu ancak din adamlarının açıklayıp yorumlayabileceği, ezoterik, batınî, gizemli manaları olduğu, sıradan halkın bununla muhatap olmaması gerektiği, kutsal kitap yorumcularına başvurmadan doğrudan bu metinlerin okunmaması icap ettiği..." argümanın kırılıp dinin genel halka, sokağa açılmasına itirazdır. Bu, tipik bir "din adamı" tutumu olup aslında meslekî endişe ve kaygının dışavurumudur. Çünkü din adamı, "*kitabun gayyime*" yani hayatın içinden konuşan Allah'ın sokaktaki adama hitabını "kutsal kitap" haline getirmekte, mushafa dönüştürmekte, abdestsiz dokunmayı bile yasaklamakta ve önce kendisine başvurulmasını ısrarla dayatmaktadır. Aksini dine yönelmiş tehdit olarak görmekte, ilâhî hitabın genel halka, sokağa açılmasını dinin ayağa düşmesi olarak görmektedir. Öyle ya din ayağa düşmemeli, herkes din hakkında konuşamamalıdır. Çünkü o da bir meslektir ve her meslek gibi onun da "uzmanları" vardır. Oysa uzmanlaşma adına uydurulan din adamları sınıfının dışından gelen, genel halkın bağrından çıkan (*ummi*) peygamber bu durumu ortadan kaldırmak için gelmemiş miydi? Eski dünya dinlerinde zaten varolan "din adamları sınıfını" dağıtmak, dini tapınaklardan çıkarıp yaşayan hayatın ta içine sokmak değil miydi amacı? Allah'ın genele, meydanlara, sokaklara yönelik doğrudan hitabını, din adamları sınıfının kendi aralarında dolanıp duran bir "tapınak dini" söylemine dönüşmesinden kurtarmak istemiyor muydu? O bunun için "ummi nebi" değil miydi? Demek ki peygamberi şaşkınlıkla karşılama aslında bu "hayata döndürme, genele yayma" çabasınadır. Bunun için böyle bir peygamber yeterince ruhanî, ezoterik ve gizemli bulunmamakta, kastın (din adamları hiyerarşisinin) dışında görülmekte, durmuş oturmuş dini töre ve gelenekleri sarsmakla, yeni icatlar çıkarmakla, tapınaklardan sokağa indirerek dini ayağa düşürmekle, kutsallığını ve ruhanîli-

ğini kaybettirmekle, bugünkü tabirle rasyonelleştirmekle suçlanmaktadır. "Ne tuhaf şey bu" sözünün altında bunların yattığını görmek için İslâm'ı diğer eski dinlerle, **Muhammed** adındaki henüz 40 yaşına yeni girmiş "ummi bir öksüzü", her biri 80–90 yaşlarındaki eski din adamları sınıfıyla çok iyi karşılaştırabilmek gerekmektedir... Ancak tarihi süreç içinde insanları "dinlerin zulmünden" kurtarmak için gelmiş bu "ana insanlık damarının" gerisin geri yine "kurumsal bir dine" dönüştürülmesine engel olunamadığı görülüyor. Artık sanki bunun da uzmanları, kastı, sınıfı, tapınakları vs. var. Zamanla dönüp dolaşıp öncekilerin yerine geçmiş, onlardan doğan boşluk bununla doldurulmuş gibi. Bu anlamda din yeterince hayatın içine çekilip genele ait kılınamıyor. Mutlaka bir kast, bir sınıf, bir uzmanlar topluluğu ortaya çıkıyor ve "Din bizden sorulur" havasına giriyor. Din, "İnsanlığın anayolu, herkesin dini, sokağın sesi, halkın tabiî ve doğal sığınağı" haline getirilemiyor. "Din adamları" yine baskın çıkmış görünüyor. Allah'tan İslâmiyet kendi bünyesinde "kurumsal" bir din adamları zümresi oluşturulmasına karşı gerekli önlemleri sağlam almış da seyyidlik, şeyhlik, ulemalık, babalık, dedelik gibi diğerlerine öykünme ve özenti düzeyinde kalıyor. En azından Katolik kilisesi gibi bir kurumsallaştırma ne yapsalar tutmuyor. Ya da bu dinde bu tür girişimlere karşı itiraz yükseltip eleştirebilecek sağlam dayanaklarımız var. Allah'a şükür ki "din adamları sınıfını" ortadan kaldırmış bir dine mensubuz. Ya bir de "Kutsal kitabı bizden başka kimse yorumlayamaz" diyen, farklı yorumları zındıklık olarak yaftalayıp konsillerin önüne çıkaran "kilise mahkemeleri" olsaydı?...

[4] Harfi harfine: "Öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman mı? Bu uzak bir dönüş."

[5] Yani: "Bu inkârcı kafirlerin 'Cesetlerimiz çürüyüp toza toprağa karıştıktan sonra nasıl tekrar dirilecekmişiz, bu olacak şey mi?' itirazları boşunadır. Onları ilk defa yaratan (*yebdu'ul halk*) yeniden yaratarak (*ye'ıduhu*)) diriltecektir. Bu O'na çok zor değildir... Bilgisayar hafızası (bellek) gibi Allah katında kozmik bir hafızanın (ontolojik bellek) olması belki bir fikir verebilir...

[6] BASİRET: Bkz. 12/108. ayet dipnotu.

[7] Demek ki yarattıktan sonra artık kenara çekilip dinlenen, yorgunluk atan, emekliye ayrılan tanrı anlayışı yeni bir şey değil. Ayette geçen "İlk yaratılıştan sonra yeniden yaratma" ifadesinde ilkinin marife (belirlilik takısı; *bi'l-halq*)) ikincinin nekra (belirsizlik hali; *halqin cedidin*) şeklinde gelmesi, öncekine ilk (*evvel*) denirken sonrakine ikinci değil de yeni (*cedid*) denmesi yaratmanın devam ettiğini, boyuna sürdüğünü, dur durak nedir bilmediğini, en küçük bir kıpırdanmayı bile; insanlar, hayvanlar ve bütün tabiat olayları da dâhil her türlü hareketliliği, eylemliliği de içine aldığını gösterir. Demek ki yeniden yaratma (*halk-ı cedid*) sadece kıyamet olayı değildir bilakis boyuna yaratma, biteviye inkışaf, sürekli yaratılıştır. Kıyamet bu ezeli ve ebedi sürecin içinde bir safhadır. (Allahu a'lem).

[8] HALK-I CEDİD: Bkz. 14/9.ayet dipnotu.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ
إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ
قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ وَجَاءَتْ سَكْرَةُ
الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَٰلِكَ يَوْمُ
الْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ لَقَدْ كُنْتَ
فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾
وَقَالَ قَرِينُهُ هَٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ
﴿٢٤﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ ﴿٢٥﴾ الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ
فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَٰكِنْ كَانَ
فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ
بِالْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾ يَوْمَ
نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ﴿٣٠﴾ وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ
لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾
مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ﴿٣٣﴾ ادْخُلُوهَا
بِسَلَامٍ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾

16- AÇIN KULAĞINIZI! İnsanı Biz yarattık, nefsinin ona ne fısıldadığını çok iyi biliriz. Biz insana şahdamarından[9] daha yakınız.

17- Sağlı sollu sağlamca akan iki kavuşturucu toplayıp attıkça[10] 18-İnsanın söylediği her şey kendinde[11] yankısını bulur; bundan hiç şüpheniz olmasın 19- Sarhoş eden o ölüm gerçeği gelince de ona “İşte, kaçıp durduğun buydu” der.[12]

20- Derken diriltici soluk eser; işte sözü edilen gün buydu!

21- Her insan kendini kötülüğe sevkeden dürtüleri ve bunlara şahitlik eden vicdanı ile beraber huzura gelir.[13]

22- Ona “Doğrusu sen bu günü unutup gitmiştin. Şimdi perdeni açtık. Artık bugün bakışın daha keskindir”[14] denir.

23- İçindeki vicdanı dile gelerek “İçimde hâzır ve nâzır olan işte buydu” der.[15]

24- Ve Allah “Atın, atın cehenneme her inatçı nankörü 25-İyiliğe engel olan, korku ve şüphe yayan mütecaviz saldırganları 26- Allah’a ortak koşanları, başka şeyleri tanrılaştıranları atın, atın şiddetli azap içine!” der.

27- Vicdanı “Ey Rabbimiz onu azdıran ben değildim, fakat o sapıklığa düştü” der.

28- Allah “Huzurumda çekişmeyin. Ben, size önceden uyarı göndermiştim 29- Benim katımda söz değiştirilmez ve Ben kullara zulmedici değilim” der.

30- O gün cehenneme “Doldun mu?” deriz. O da “Daha var mı?” der.

31- Cennet ise Allah bilinciyle yaşayanların önlerine serilir.

32- İşte denir, Allah’a yönelen ve onu hiç unutmayan 33-Görmediği halde Rahman’ın korkusu ve titremesi içinde cânı gönülden O’na yönelenlere söz verilen cennet işte buydu.

34- Barış ve esenlik içinde girin. Bu, ebedi hayatın başladığı gündür.

35- Orada istedikleri her şeyi bulurlar; hatta katımızdan daha da fazlasını...

---

[9] HABLU’L-VERİD: Deyim olarak “şahdamarı” demektir. Sözlükte [حبل] kökü mastar olarak “başka bir şeyin içinde olmak” manasına geliyor. Gebe kalmak, ha-

mile kalmak (*hablen*), gebe bırakmak (*ihbâl*), ağ, tuzak (*hibâl*), hamilelik (*habl*), çıkış yeri, kaynak, başka bir şeyin içinde olan (*habel*), ip, urgan, sicim (*hablun*), gebe, hamile (*hublâ*), omurilik, bel kemiği (*hablun şevkiyyun*) kelimeleri bu köktendir... Deyimin ikinci kelimesi [ورد] kökü ise mastar olarak "getirmek, götürmek, varmak" manasına geliyor. Getirmek, anlatmak, haber vermek, pınara götürmek, su başına çekmek (*îrâden*), gelir, girdi (*îrâd*), ardı ardına gelme, akın etme (*tevârud*), ithalat, dış alım (*istîrâd*), ithal etme, dışalım (*tevrîd*), kaynak, gelir, yol, menba, geliş merkezi (*mevrîd*), petrol kaynakları (*mevârid nıftıyye*), cesur, yürekli, yiğit (*vârid*), gelen gelirler (*vâridât*), ithalatçı, ithal eden, dışalımcı (*müstevrid*), güzel koku yayan, gül (*verd*), gül suyu (*mâu'l-verd*), toplayıp götüren, damar (*verîd*) kelimeleri de bu köktendir... Şu halde *hablu'l-verid* "bir şeyin içinden çıkıp başka yere doğru götüren" demek oluyor. Yani tıpta aort, şahdamarı... *Aort* sözcüğü de Hind-Avrupa dil gurubunda kaldırmak (*wer*) kökünden eski Yunanca'ya yukarı çıkan (*aeirein*), oradan da Fransızca)ya kanı kalpten beyne çıkaran ana atardamar (*aorte*) manasında geçmiş. Bugün Türkçe'de kullanılan *meteor*, *meteoroloji*, *ana arter* kelimeleri de bu kökten... Tıpçılar aort sözcüğünü "kalbin sol karıncığından çıkan ve temizkanı vücudun her tarafına götüren atardamarların başlangıcı, büyük atardamar" manasında kullanıyorlar. Kanı beyne ve yüze götüren aort dallarına ise "şahdamarı" diyorlar. Keza "Atardamarların her iki tarafta da ana, iç ve dış olmak üzere üçer tane olduğunu, sağ şahdamarın kol-baş atardamarının göğüsten çıktığı yerden doğduğunu, sol şahdamarın ise doğrudan doğruya aort kemerinden çıktığını, her iki ana şahdamarın da hemen hemen dikine olarak tiroit kıkırdağının üst kenarına kadar ilerlediğini, bu yol boyunca iç boyun toplardamarı ve akciğer mide siniri ile beraber gittiğini" söylüyorlar... Bu özet bilgiler ayeti iyi anlamamız için gereklidir. Demek ki şahdamarı insanoğlunun kalbi ile kafası arasındaki iletişimi sağlayan ana arterdir. Kalpten çıkan kan yukarıya, yani beyne "çıkarılır" (*aort*) ve tüm vucuda kılcal damarlar yoluyla "götürülür" (*verd*). Bütün duygu ve düşünceler burada toplanıp fikir ve eylem olarak davranışlara aort/verd edilir; yani çıkarılır/ götürülür/taşınır/yansıtılır. Onun için biyolojik olarak kalp ile beyin arasında kan iletişimini, sembolik olarak da kalp ile beyin arasındaki her tür duygu ve düşünce devinimini sağlayan damara *hablu'l-verid/aort/şahdamarı* denmiştir. Ayette "O şahdamarınızdır" değil de "Şahdamarınızdan daha yakındır" denmesi, bir yandan, aradaki ilişkinin halik-mahlûk ilişkisi olduğunu, birinin diğeri yerine geçirilemeyeceğini, öte yandan da, her ikisinin de iç içe geçmiş bulunduğunu gösterir. Örneğin bir denizin dile gelerek içindeki tüm sualtı varlıklarına "Ben size sizden daha yakınım" dediğini düşünün... Meselâ balık kendi oluşumunu, suların nasıl iliklerine kadar işleyerek kendini varettiğini, vucut verdiğini bilemez. Keza iç organlarını hiç görmemiştir bile. Ama eti, kemiği, derisi, kılçığı vs. bütün varlığı denizin ona hayat vermesiyle oluşmuş ve oluşmaktadır...

[10] İLTİKA: Sözlükte [لقي] kökü mastar olarak "karşılaşmak, tesadüf etmek, rastlamak, bulmak" demektir. Atmak, fırlatmak (*elqa'ş-şeyu*), vermek (*telqiyeten*), karşılaşmak, kavuşmak, karşı karşıya gelmek, bulmak (*liqâ, mulâqât*), görüşmek üze-

re (*ile'l-liqâ*), almak, karşılamak, kabul etmek (*telqiyen*), karşı karşıya gelmek, karşılaşmak (*telâqîyen*), karşılaşmak, görüşmek, kavuşmak, kaynaşmak, toplanmak (*iltiqâ*), kıyamet, karşılaşma günü (*yevmu't-telâqî*), buluşma yeri, kavuşma yeri, toplanma yeri, randevu yeri (*multeqâ*), nehirlerin bitiştiği yer (*multeqiyâtu'l-enhâr*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi ibare bir önceki ayette geçen *hablu'l-verid/ şahdamarı/aort* kelimesinin ifade ettiği filleri tümüyle bünyesinde barındıran *iltiqa, mülteqi* kelimesiyle geliyor. Bu kökün içeriği sıraladığımız örneklerde de görüldüğü gibi "kavuşturmak, toplamak, atmak, buluşmak" gibi şahdamar fiillerini çağrıştırıyor; atar/damar, toplar/damar, birleştirici/damar, sağ/şahdamar, sol/şahdamar, kanı kalpten beyin ve yüze kavuşturmak vs... Şu halde ayet "Size şahdamarınızdan daha yakınız" dedikten hemen sonra, şaşırtıcı bir şekilde, tıbbî olarak şahdamarın insan vücudundaki işlevleriyle aynı olan sözcükleri kullanmaktadır...

[11] LEDEYHİ: Sözlükte [لدي] kökü yer ve zaman zarfı olarak "yanında, nezdinde, kendisinde" anlamında kullanılır. *Eldâ* şeklinde ifâl babındaki kullanımı "yaşıt, akran, aynı yaşta olan" manasına geliyor. Yanımda kitap var (*ledeyye'l-kitap*), yanımızda bize yetecek azık var (*ledeyna zâdun yekfînâ*), söyleyecek sözü var (*ledeyhi kelimetun en yeqûlehâ*) cümlelerinde geçen kullanımlar bir fikir verebilir... Demek ki ayette geçen *ledeyhi raqîbun atîdun* ifadesi "yanında, kendisinde, kendi aynasında, kendi yaşıt ve akranında (=ekranında!), kendisi gibi bir gözetleyici (*raqîb*), hemen yanı başında hazır vaziyette/mevcuttur (*a'tîd*). Yani tarihsel Müslüman bilinçte yankılanmış ifadesiyle "hâzır ve nâzır"dır... Öyle görünüyor ki bu Türkçe'de "vicdanın sesi" dediğimiz şeyin ta kendisidir. Ayrıca Bkz. "AHD-İ MİSAK" 7/72. ayet dipnotu.

[12] Harfi harfine: "Sağdan ve soldan oturmuş iki 'mülteqi" 'iltiqa' ettiği zaman, söz olarak sarf ettiği her şeyde mutlaka yanında hazır bir 'raqîb' vardır. Kendisini sarhoş eden ölüm hak olarak gelince, işte bu senin kaçıp durduğun şeydir (der)." Bu ayet iki şekilde yorumlanabilir: 1- İnsanın sağında ve solunda oturan iki melek vardır. Her ne söylerse onu kaydederler ve ölüm gelip çattığında "İşte kaçıp durduğun şey buydu" diye insana söylerler 2- İnsanın kalbi ile beyni arasında bütün kişiliğini ve benliği oluşturan bir "ana benlik arteri" (şahdamar) vardır. Sağ şahdamar ve sol şahdamar olarak iki ana kanaldan beyne ve yüze atar/toplardamarlarla kan taşırlar (*habl*). İnsanın duygu ve düşünce dünyası, kişiliği , vicdanı, bütün benliği burada oluşur. İnsanoğlu her yanlış sözde, her günah işlediğinde kimselere söyleyemese de ona buradan bir ses yaptığının yanlış olduğunu söyler durur. Fakat insanlar bu sesi kendilerinde (*ledeyhi*) duydukları halde aldırış etmezler. Oysa o ses insana her gün ve her saat yanlışı, kötüyü, ölümü hatırlatır. Hiçbir suçlunun yaptığına "kötü" dememesi bu yüzdendir. Kötü olduğunu bile bile yapar; fakat çıkarı onu inkâr ettirmesini gerektirir. İnsan kendisinin de bir gün öleceğini bal gibi bilir. Fakat yine de aldırış etmez ve bu uyarıcı sesi can sıkıcı ve sevimsiz bularak ömrü boyunca ondan kaçar; hatta duymak bile istemez. Fakat bir gün ölüm bir yerlerden çıkar gelir ve "o ses" hemen vicdanında yankılanır; "İşte kaçıp durduğun şey buydu ey nefsim!" Zira insana kendinden bile daha yakın olan bu ses "*Gâlu belâ*" sesi-

dir. Yani "Evet Allah var, ölüm hak" diye derinlerde yankılanıp duran ve fakat bir türlü aldırış etmediği o ses... Demek ki ayetin ikinci anlamda yorumlanması bağlama uygun düşmektedir. Ayete bir de bu açıdan bakmak ufuk açıcı olabilir... Ayrıca yukarıdaki "HABLU'L-VERİD" ve "LEDEYHİ" başlıklı açıklamaları "AHD-İ MİSAK" başlıklı 7/172 . ayetteki açıklama ile karşılaştırınız...

[13] Harfi harfine: "Her nefis 'sâiq' ve 'şâhid' ile beraber gelecek." Az önceki ayetin devamı olarak bu ayette iki şekilde anlaşılabilir: 1- Her insan yanında bir sevkedici memur; sağ ve sol yanlarında ona şahitlik etmiş meleklerle birlikte gelecek. 2- Her insan kendisini kötülüğe sevkeden dürtüleri ve bütün bunlara şahitlik etmiş vicdanı ile beraber gelecek. Biz, önceki ayetin devamı olarak ayeti ikinci anlamda yorumladık.

[14] Yani: "Dünyada iken hiç dinlemediğin, aldırış etmediğin o vicdanın sesi dile gelip konuşacak; Ey nefsim, içindeki vicdanı dondurdun, bu sesin hep üzerini örttün, dinlemedin. Ama bugün kimsenin kendi öz vicdanından kaçamayacağı gündür. Artık vicdanın uyandı, üzerine örttüğün perde kaldırıldı. Olayı daha apaçık, keskin bir şekilde görüyorsun; fakat çok, çok geç değil mi?

[15] Yukarıdaki ayetlerde geçen tanık (*şehîd*), onunla beraber olan (*meahâ*), hemen yakınında olan (*qarin*), iç görü (*basar*), kendinde, yanında (*ledeyhi*), hâzır ve nâzır (*atîd*) kelimelerinin "herkesin kendi vicdanı, vicdanının sesi" olarak yorumlanması hakkında Bkz. yukarıda "HABLU'L-VERİD" ve "LEDEYHİ" maddeleri ile "AHD-İ MİSAK" 7/172. ayet dipnotu.

وكم أهلكنا قبلهم من قرن هم أشد منهم بطشا فنقبوا
في البلاد هل من محيص ﴿٣٦﴾ إن في ذلك لذكرى لمن كان له قلب
أو ألقى السمع وهو شهيد ﴿٣٧﴾ ولقد خلقنا السماوات والأرض وما
بينهما في ستة أيام وما مسنا من لغوب ﴿٣٨﴾ فاصبر على ما يقولون
وسبح بحمد ربك قبل طلوع الشمس وقبل الغروب ﴿٣٩﴾ ومن الليل
فسبحه وأدبار السجود ﴿٤٠﴾ واستمع يوم يناد المناد من مكان
قريب ﴿٤١﴾ يوم يسمعون الصيحة بالحق ذلك يوم الخروج ﴿٤٢﴾ إنا نحن
نحيي ونميت وإلينا المصير ﴿٤٣﴾ يوم تشقق الأرض عنهم سراعا
ذلك حشر علينا يسير ﴿٤٤﴾ نحن أعلم بما يقولون وما أنت
عليهم بجبار فذكر بالقرآن من يخاف وعيد ﴿٤٥﴾

36- BAKIN önceki çağlarda nice uygarlıkları yok ettik. Onlar bunlardan çok daha güçlüydüler fakat şehirlerde kaçacak delik aradılar. Var mıydı ki kaçacak bir yer?

37- Bu söylenende kalbi olan için yani vicdanının sesini duyup[16] onu görebilen için kendi özünü hatırlatma vardır; bundan hiç şüpheniz olmasın.[17]

38- Gerçek şu ki Biz, gökleri, yeri ve arasındakileri altı günde yarattık. Bizi bir yorgunluk da tutmadı.[18]

39- Şu halde onların lâflarına karşı göğüs ger. Rabbini güneş doğmadan önce ve batmadan önce övgü ile yücelt.

40- Geceleri ve secdelerin ardından da onu an.

41- Çok yakında yankılanacak o sesin duyulacağı günü bekle.

42- Gerçeğin ta kendisine çağıran o haykırışın yankılandığı gün mezarlardan çıkış günüdür.

43- Öldüren de dirilten de Biziz, Biz! Dönüp dolaşıp Bize geleceksiniz!

44- Toprağın çatırdayarak yarılacağı ve yerlerinden hızla fırlayacakları gün... Bu Bizim için çok kolay bir toplanış günü olacak.

45- Biz onların ne söylediklerini çok iyi biliyoruz. Sen onları zorla inandıracak değilsin. Şu halde söz verilen böylesi bir günden korkacaklar için bu Kur'an ile hatırlatmaya devam et.

---

[16] Ayette geçen (*elqa's-sem'a*) ifadesi "duyulanla karşılaşıp buluştu" demektir. Bu Türkçe'de "Vicdanın sesini dinlemek" dediğimiz şeydir. Zaten vicdan da "bulma yeri" demektir.

[17] Harfi harfine: "Muhakkak ki bunda kalbi olan için veya kulak verip şahitlik yapan için öğüt vardır."

[18] Yani: Gökleri, yeri ve arasındakileri çeşitli aşamalardan geçirerek yarattık. Başlıca altı aşamadan geçirerek evreni varettik. Kaldı ki şu an yaratmaktan yorulup bir kenara çekilmiş, "emekliye ayrılmış" da değiliz. Yaratma olanca görkemi ile devam ediyor...

51- ZARİYAT SURESİ

Mekke döneminin sonlarına doğru indiği sanılmaktadır, 60 ayettir. İlk ayetlerinde rüzgârların, yağmur yüklü bulutların, denizde yürüyen gemilerin ve diğer tüm tabiat güçlerinin dile gelerek kıyametin, ceza ve mükâfatın kesin doğrular ve gerçekler olduğunu ilân etmeleri istenir. Hemen ardından da dile gelebilselerdi ne diyeceklerdi o şöylenir. Böylece çarpıcı bir edebi hitapla ilgili tabiat güçlerinin bir taraftan bölünmez bir bütünün parçaları olduğu diğer taraftan da tanrı yerine konulamayacakları, mahlûk oldukları gösterilir. Bu manada ilk ayette geçen esip savuranlar (*zâriyât*) kelimesi sureye isim olmuş görünmektedir.



51-ZARİYAT SURESİ
Mekke döneminin sonlarına doğru nazil olduğu sanılmaktadır, 60 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- ESEN yeller[1] dile gelsin![2]
2- Yağmur yüklü bulutlar dile gelsin![3]
3- Denizde yürüyen gemiler dile gelsin![4]
4- İş ve oluşu paylaşanlar dile gelsin!;[5]
5- "Size sözü edilen o kıyamet olayı kesinlikle doğrudur 6- Ceza ve mükâfat kesinlikle olacaktır; bundan hiç şüpheniz olmasın!"

---

[1] ZARİYAT: Sözlükte [ذري] kökü mastar olarak "esip savurmak" demektir. Savurmak, yabalamak, tane tane ayırmak (*tezriye*), tek tek çoğalarak dağılan; soy, nesil (*zürriyet*), harman savurma aleti, yaba (*mizrât*), tırmık, yaba, beldenat (*mizra*), savurup ekme işi (*zirâat*), savurup ekme yeri/rüzgarı bol yer (*mezrâ*), yeller esen yükseklik (*zirve*) kelimeleri bu köktendir... Son harfinin "ra" ya dönüşümü ile [ذرر] kökü de benzer manada "saçıp serpmek" demektir. Rüzgar toprağı saçtı (*zerrati'r-rîhu et-turâbe*), tuz ekmek (*zerre'l-milh*), mısır (*zurratun*), atom, zerre (*zurra*), atomik (*zarriyyu*), saçılıp serpilen, döl (*zürriyet*) kelimeleri de bu köktendir... Görüldüğü gibi *zâriyât* esip savuranlar, saçıp serpenler manasındadır. Bu kavramı tabiatta ve hayatta esip savuran, saçıp serpen, tanelere ayıran, zerrelere bölen, dağıtan her ne varsa onu içine alacak şekilde yorumlamak mümkündür. Rüzgârlardan yanardağ lâvlarına, toz zerreciklerinden atomlara, insanlar ekmek yesin diye tohum saçan ziraatçılardan tarlalar telef olmasın diye havadan helikopterle ilaç serpenlere, yonca tarlasında burçak yolanlardan patosla harman savuranlara kadar hepsini içine alacak şekilde düşünülebilir. Hatta "Bölünemeyen en küçük parça atomdur" klâsik fiziğini aşarak bölünmenin, tane tane olmanın, zerrelere ayrılmanın bir sonunun ol-

madığı düşüncesine varan kuantum fiziğinin dalga hareketi bile bu "savurup parça parça olmaya devam edenler" *zâriyât* kavramının içine girebilir. Ancak 7. yüzyıl Mekke Arabı bu ifadeden ilk duyduğunda tabiî ki bunu anlamamıştır. O hemen kafasını kaldırmış, yüzünü okşayan meltemi, "esen yelleri" hissetmiş, onunla Allah arasında bir ilişki kurmuştur. İlk, pratik ve genel anlamı budur. Fakat bununla yetinmeyip insanlığın ulaştığı yeni bilgiler ışığında daha derinlere inmek ve oralardan lâfzın manasına uygun anlamlar çıkarmak da mümkündür. Bu, Kur'an'ın ileride keşfedilecek gizli manalarla nazil olduğu anlamına gelmez. Kur'an'ın böyle bir özelliği görünmemektedir. Yani Kur'an bir şifreler ve batinî manalar gizli cümleler yığını değildir. İleride okudukça bu şifreler ve batini manalar ortaya çıkacak değildir. Bilinmezlikler, eğer illâ şifre diyeceksek ona bizzat hayatın ve tabiatın içindedir. Araştırılması gereken Kur'an'ın kelimeleri, cümleleri değil, onun da işaret ettiği hayat ve tabiattır. Benzerlikler ve uyumlar her ikisinin yaratıcısının da tek bir Allah olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü Kur'an Allah'ın yedinci yüzyıldaki Arapça sözü, hayat ve tabiat da O'nun bütün zamanlara yayılmış ve insanoğlunu da işin içine katan yaratmasıdır...

[2] Harfi harfine: "Savurarak savuranlara yemin olsun."

[3] Harfi harfine: "Yüklenerek taşıyanlara yemin olsun."

[4] Harfi harfine: "Yürüyerek/kolaylıkla akıp gidenlere yemin olsun."

[5] Harfi harfine: "İş/oluş işlerken taksimatta bulunanlara yemin olsun." Demek ki bu sayılanlar eski dünya dinlerinde olduğu gibi rüzgâr tanrısı, su ve deniz tanrısı, tabiattaki birçok işi kendi aralarında paylaşmış muhtelif tanrılar, tanrı oğulları, tanrı kızları vs. değillerdir. Konuşacak durumları bile yoktur. Konuşmaları istenince söyleyecekleri de Allah'ın yaratıkları olduğundan başka bir şey değildir. Bunlar Allah'ın yarattıkları ile bölünmez bütünlüğünün "yaratılmış" unsurlarıdırlar. Tanrılıkta hiç bir payları yoktur. Şu halde bunları eski dünya dinlerinde olduğu gibi tanrılaştırmak yanlıştır. Keza modern dünya dinlerinde olduğu gibi bunların tanrısız tabiat güçleri olduğunu sanmak de yanlıştır. Bunlar hem Halık'ın kâinatı ile bölünmez bütünlüğünün içinde birer unsur, hem de mahlukturlar...

7- YILDIZLARLA süslenmiş gökyüzü dile gelsin;

8-“Siz -ey insanlar, bin bir çeşit fikre sahipsiniz!”[6]

9- Ondan kaçan kendinden kaçmış olur.[7]

10- Bütün bunlar yalan diyen kendini bitirip öldürmüş olur.[8]

11- Cahilce aptallıklarına doymasınlar.[9]

12- Bir de soruyorlar; “Ne zamanmış bu ceza günü?”

13- Ateş üzerinde yakıldığınız gün!

14- “Tadın cezanızı! Budur işte o sizin acele istediğiniz!”

15- Allah bilinciyle yaşayanları ise cennetler, pınarlar bekliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

16- Rablerinin kendilerine verdiklerinden alacaklar. Çünkü onlar dünyadayken güzel ahlâk sahibiydiler.

17- Gece yarılarında kalkarlardı,

18- Seher vakitlerinde af dilerlerdi,

19- Servetlerinde yardım isteyenin ve mahrum bırakılanın hakkı olduğuna inanırlardı.[10]

20- İÇİNDE şüphe olmayan bir imana sahip olmak isteyenler için yeryüzünde nice ayetler vardır.

21- Dahası bizzat kendinize bakın. Bunları görmüyor musunuz?

22- Size söz verilen şey de rızkınız da göktedir.[11]

23- Yerin ve göğün Rabbine yemin olsun ki işte bütün bunlar gerçeğin ta kendisidir; bundan hiç şüpheniz olmasın. Tıpkı kendi konuşmanızın gerçek olduğundan şüphe etmediğiniz gibi...[12]

24- İBRAHİM’İN ağırlanan konukları kıssasını duydun mu?

25-Hani yanına girince “Selâm” demişler, o da “Selâm da, sizi tanıyamadım” demişti.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ ﴿٧﴾ إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ ﴿٨﴾ يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ﴿٩﴾
قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ
الدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هٰذَا الَّذِي
كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ اٰخِذِينَ
مَا اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾ كَانُوا قَلِيلًا
مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ
لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِي الْأَرْضِ اٰيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِي أَنْفُسِكُمْ
أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ
السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ ﴿٢٣﴾ هَلْ أَتٰيكَ
حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرٰهِيمَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا
قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلٰى أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾
فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾ فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ
خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ
امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾
قَالُوا كَذٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

26- Bir ara usulca yanlarından ayrılıp ailesine haber vermiş ve semiz bir buzağı hazırlatıp getirmişti.

27- Onu önlerine koyarak “Yemeğe buyurmaz mısınız?” demişti.

28- Davranışlarını tuhaf bularak endişelenmişti.[13] “Korkma!” demişlerdi ve kendisine ilerde bilgili olacak bir erkek çocuk müjdesi vermişlerdi.

29- Bunu duyan karısı çığlık atarak içeri girmiş, elini yüzüne çarparak “Daha neler, kısır bir kocakarının çocuğu mu olacak? demişti.

30- Onlar “Evet, böyle buyurdu Rabbin. Bilgi ve bilgelik O’ndadır; bundan hiç şüpheniz olmasın” demişlerdi.

[6] Yani: Yeryüzündeki insanların gökteki yıldızlar hakkında saçma inançlara sahip olduklarını o yıldızlarla süslenmiş gökyüzü dile gelerek söylesin: 'Ey insanlar! Allah bizi "gökyüzü" ve "yıldız" olarak yarattı. Başka bir şey değil yarattıkları ile bölünmez bir bütün olan Allah'ın mahlûkatıyız. Ne bir tanrıyız, ne de tanrıların mekânlarıyız. Bizi tanrılaştırmanın, her birimize bir tanrı makamı biçmenin anlamı yoktur. Tanrı bir ve tekdir, bölünmez bir bütündür. Onun dışındaki her şey yaratılmış mahlûklardır. Bizler yengeç, oğlak, balık, aslan, boğa, akrep vs. simgeleri ile temsil edilen tanrıların taht kurdukları merkezler değiliz. Gökteki yıldızlara taht kurmuş tanrılar birbirleriyle savaşıyor da (yıldız savaşları!) bunun etkileri yeryüzüne geliyor değildir. Sizler de her bir yıldızda taht kurmuş tanrıların yeryüzündeki temsilcileri, adamları, yardımcıları filan değilsiniz. Tanrı bir tane ve her yerde... Her kim iman eder iyilik, güzellik ve doğruluk için çalışırsa onun dostu işte odur. Bunu dışındakilerin hepsi Babil, Asur, Mısır vs. sır ve büyü dinlerinin hurafesidir. Bunlar eski dünyada kaldı. Vazgeçin bu sözlerden, terk edin bu inançları... Yerinden göğüne, görüneninden (*ins*) görünmeyenine (*cin*), denizdeki yosunlarından gökteki yıldızlarına kadar evren bölünmez bir bütün, tek bir organizmadır. Bunu parça parça etmeyin. Yıldızlara, aya, güneşe, dağa taşa vs. tanrılık yakıştırmayın. Yaratan'ın yarattıklarıyla halik-mahlûk ilişkisi çerçevesinde bölünmez bütün (*samed*) olduğunu görün...

[7] Yani: Apaçık gerçek Allah'ın birliği (*ehad*) ve bölünmez bütünlüğü (*samed*) meselesidir. Bundan yüz çeviren sadece kendini aldatmış, özündeki gerçekliği içinde öldürmüş olur. Çünkü apaçık gerçek insanın da içinde olduğu bu bölünmez bütünlüktür. Bunu tanımamak, bundan gelen ilâhî mesajları inkâr etmek, peygamberleri yalanlamak, ahireti reddetmek güneşi balçıkla sıvamak gibi gerçeğe karşı manasız güç gösterisine kalkışmaktan başka bir şey değildir...

[8] Yani: Bu büyük gerçeğe, Allah'ın birliği ve bölünmez bütünlüğüne, insanlıkla dinamik bir ilişki içinde olduğuna, tarih boyunca mesajlar gönderdiğine, peygamberler seçtiğine, kıyamet olayına, ahirette ceza ve mükafat olacağını bildirdiğine, bütün bunların apaçık gerçekler olduğuna kalkıp "bütün bunlar yalan" diyen, kendini öldürmüş, bitirmiş olur. Çünkü böyle birisi güneşi balçıkla sıvamaya kalkan veya kendi tarlasını ateşe vererek kendini buğdaysız, ekmeksiz bırakan adam gibi kendi kendini ölüme mahkûm etmiş olur...

[9] Harfi harfine: "O kimseler ki koyu cehalet içinde kalmış gafillerdir."

[10] Harfi harfine: "Onların mallarında isteyen (*sâil*) ve yoksun bırakılmış (*mahrum*) için bir 'hak' vardır." Ayetin bu şekilde gelmesi son derece önemlidir. "Onlar mallarından verirler" değil de "Mallarında yardım isteyen ve muhtaç duruma düşmüş olanlar için bir hak, hisse, pay vardır" denmesi, malın ve mülkün gerçek sahibinin servet sahibi olmadığını, onun elinde emaneten bulunduğunu ima eder. Bu bir bencillik çağı olan şu içinde bulunduğumuz kapitalist çağın tam bir panzehiridir. Çünkü kapitalist "Bu benim" der. Ötekinin malı üzerinde bir hakkı olduğunu asla kabul etmez. "Ben çalıştım, ben kazandım, o da çalışsaydı, o da kazansaydı. Muhtaç duruma düşmüşse kendi kafasızlığındandır " anlayışında-

dır. Parayı, malı ve mülkü yani serveti "tanrı" yerine koyar ve servetin sahibi ile birlikte bölünmez bir bütün olduğuna inanır. Öyle ki bir servet onu elde edene ontolojik sahiplik hakkı verir ve malı üzerinde herhangi bir ortaklığı kabul etmez. Yani onun servetinden pay talep etmek bir tür olur, servetine ortak olmaya kalkışmaktır. Bu anlayış sanıldığının aksine insanlıkta ileri bir adım değil tam tersi geriye gidiştir. Çünkü eski dünya dinlerinde verimlilik ve başarı tanrısı malı ve mülkü diledikleri arasında dağıtır ve ona sahip olan bir tanrı bağışı olarak bunu kabul eder ve onda başkasının hakkı olabileceğini asla kabul etmezdi. Bu manada "Tanrıların mühürleri" vardı. İnsanlar gibi tanrıların da mülklerini işaretlemek için üzerine onay damgası vurdukları mühürleriydi bunlar. Bugün buna "patent" diyorlar. Mühür vuruldu mu artık o mülk onun olurdu ve kimse o mülk üzerinde bir hak iddia edemezdi (Eliade, Black, Green). Oysa Kur'an bir taraftan "Birbirinizin malını haksızca yemeyin" derken diğer yandan "Mallarınız üzerinde yoksulun, yetimin, mağdurun, mahrumun hakkı vardır. Malınız aynı zamanda onların, onlarla paylaşın" diyor. Daha da genelde "Malın hepsi Allah'ındır" (*lehulmülk*) ilkesini getiriyor. Demek ki bir tür eski dünya dinlerine dönüş demek olan servetin tanrısal varlığına, birliğine ve bölünmez bütünlüğüne inanan ve adına "capital" denen anlayış verimlilik, başarı ve bereket tanrısı gibi eski dünyadan modern dünyaya geri dönmüş görünüyor. Kur'an'ın bu ilkelliği geride bırakarak, insanları bir orman kanunu olan "Bu benim, başkasından bana ne" anlayışından uzaklaştırıp "Bu bende emanet, mal mülk Allah'ın yani hepimizin" anlayışını getirmesi bu açılardan bakıldığında gerçekten son derece asil bir insanlık karakterini yansıtır…

[11] Bu ayet üç şekilde anlaşılabilir: 1- Size sözü edilen cennet ve cehennem ile yediğiniz rızıkların kaynağı göktedir. Bu durumda "*O Göktekinin tozu dumana katacak bir kasırga göndermeyeceğinden çok mu eminsiniz*?" (67/15-16) ayetindekine benzer bir durum söz konusudur. Yani, cennet, cehennem ve Allah, o günkü Arapların "gökteki tanrı" olarak yerleşmiş muhayyilesine hitap etmektedir. Dinde derinleşmiş olanların bu gibi ayetleri Allah'ın kudreti, görkemi, ilmi, iradesi vs. olarak anlarlar 2- Bu ayette ifade edilen mana Türkçe'deki "İstikbal göklerdedir" sözündeki mana gibidir. İnsanoğluna önceki ayetlerde kendisi ve yeryüzü gösterilip hatırlatıldıktan sonra gökler işaret edilmekte ve oralara yönelinmesi istenmektedir. "Kendine bak, yeryüzüne bak, kendine güven ve göklere yönel. İstikbalin, geleceğin, rızkın, sana söz verilen engin ufuklar oradadır, kendini aş ve yüksel göklere…" denmek istenmektedir 3- "Bir şeyi aşmanın yolu ondan daha yükseğe sıçrayabilmektir" şeklinde pratik hayata yönelik bilgelik öğretiliyor da olabilir…

[12] Ayetle ilgili iki mesele var: 1- Bu ayette Allah öncekilerden farklı olarak kendi üzerine yemin etmektedir. Bu nedenle kendi dışındaki tüm yeminleri "dile gelme, tanıklığa, konuşmaya çağırma" anlamında "Yeminin de daha Türkçesi" olarak yorumlamış olmamıza rağmen burada Allah'ın kendi üzerine yemin etmesini "Yemin olsun" şeklindeki bilinen anlamıyla çevirdik. 2- Ayetteki "hu" zamiri her ne kadar tekil olsa da önceki tüm pasaja raci olduğu (onlara göndermede

bulunulduğu) şeklinde anlaşılabilir. Nitekim **Razi** ayetin tefsirinde buna benzer bir yorum yapar. Bu durumda mana "Yerin ve göğün rabbine yemin olsun ki, O şahit ki, O'nun tanıklığı, söylemesi, görmesi, bilmesi yeter ki; bütün bu demin-den beri sayılanlar yani kıyamet, ahiret, ceza, mükâfat, cennet, cehennem (size vaat olunan şeyler) gerçeğin ta kendisidir...

[13] Yani: Yemeklere el uzatmayınca bunun o günkü örfe göre bir tavır alma ol-duğunu sanmış ve endişelenmişti; "Bunlar ne yapmak istiyor, amaçları ne aca-ba?" diye...

31- İbrahim "Sadede gelelim, asıl niyetiniz nedir sizin ey elçiler?" demişti.

32- "Açıkçası biz günaha batmış bir güruha gönderildik 33- Başlarına taş yağacak, taş! 34- Haddi aşıp iyice çığırından çıkanlar için Rabbinin katında hazırlanmış taşlar!" demişlerdi.

35- Zamanla o yörede bulunan müminleri çıkardık,

36- Ne var ki orada bir evden başka teslimiyet gösteren birisini de bulamadık.

37- Nihayet o yörede acı bir afetten korkup ders çıkarmak isteyecekler için ibretler bıraktık.[14]

38- YİNE Musa'da da ibretler vardır. Onu apaçık güçlü delilerle Firavun'a göndermiştik.

39- Firavun var gücüyle terslemiş ve "Bu adam bir sihirbaz veya deli" demişti.

40- Böylece o alçak namertlik ederken kendisini ve ordularını kıskıvrak yakalayıp denizde boğmuştuk.

41- YİNE Ad'da da ibretler vardır. Onların da üzerilerine köklerini kesen kasırga göndermiştik.

42- Öyle ki kasırga geçtiği yerde hiç bir şeyi bırakmıyor, paçavraya çevirip kül gibi savuruyordu.

43- YİNE Semud'da da ibretler vardır. Onlara "Size kısa bir süre; iyice tadını çıkarın dünyanın" demiştik.

44- Rablerinin emrini ayaklar altına almışlardı. Derken günlerden bir gün bakınıp dururlarken yıldırım kendilerini ansızın yakalayıvermişti.

45- Öyle ki dizlerinin bağı çözülmüş oldukları yere yığılıvermişlerdi. Hiç bir yardım da görememişlerdi.

46- Daha önce Nuh halkını da helâk etmiştik. Çünkü onlar da böyle yoldan çıkmış birer güruhtu…

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُجْرِمِينَ
﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾
فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ
مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾ وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾
وَفِي مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِ
وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ
وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ ﴿٤١﴾
مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾ وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ
لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ
وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنْتَصِرِينَ
﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾ وَالسَّمَاءَ
بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ
الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
﴿٤٩﴾ فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُوا
مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥١﴾

47- GÖĞÜ gücümüzle yapan Biziz. Ve onu genişletmekteyiz; bundan hiç şüpheniz olmasın.

48- Yeryüzünü döşemişiz. Bakın ne güzel döşemişiz!

49- Her şeyi çift çift yaratmışız ki bunun ne anlama geldiğini belki düşünürsünüz…

50- ŞİMDİ HAYKIR: "Allah'a gelin ey insanlar! Ben sizi O'nun tarafından uyanışa çağırmaya geldim; bundan hiç şüpheniz olmasın!

51- Allah'la beraber başka bir tanrı uydurmayın. Ben size ondan gelen apaçık bir uyanışa çağıranım.

---

[14] İbrahim'in konukları, Lut ve Sodom ve Gomorre olayı için Bkz. 11/96, 15/51 ve 15/77. ayet dipnotları.

52- İşte böyle önceki çağlarda da ne kadar peygamber geldiyse mutlaka “Büyüleyici laflarla göz boyuyor veya gizli güçlerce kullanılıyor” dediler.[15]

53- Peki bunlar kendi aralarında anlaşmış mıydı ki hep böyle aynı söylemi tekrar edip durdular?[16] Hayır, tuğyan etmiş[17] bir topluluktu onlar.

54- Şu halde onlardan yüz çevir. Böyle yaparsan suç işlemiş olmazsın.

55- Ama yine de kulak veren herkese hatırlatmaya devam et; çünkü hatırlatma iman edenlere fayda verir.

56- Ben görünen ve görünmeyen tüm varlıkları[18] yalnızca Bana ibadet etsinler; çalışsınlar, üretsinler, meydana getirsinler[19] diye yarattım.

57- Ben onlardan rızık istemiyorum. Beni yedirip içirmelerini de istemiyorum.

58- Tam tersi rızkı veren, düşmez kalkmaz bir Allah'tır; hiç kuşkusuz.[20]

59- Onun için, şimdiki zalimlerin payına düşen, önceki yandaşlarının payına düşen gibi, aheste aheste çıkacaktır, acele etmesinler.

كَذٰلِكَ مَٓا اَتَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُونٌ
﴿٥٢﴾ اَتَوَاصَوْا بِه۪ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَٓا اَنْتَ
بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ وَذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٥٥﴾ وَمَا خَلَقْتُ
الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَٓا اُر۪يدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَٓا اُر۪يدُ
اَنْ يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَت۪ينُ ﴿٥٨﴾
فَاِنَّ لِلَّذ۪ينَ ظَلَمُوا ذَنُوبًا مِثْلَ ذَنُوبِ اَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ
﴿٥٩﴾ فَوَيْلٌ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذ۪ي يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

60- Söz verilen o günde kâfirlerin vay haline!

---

[15] SİHİRBAZ/MECNUN: Peygamberler için söylenen “sihirbaz ve mecnun” ithamının ne demek olduğu üzerinde iyi düşünmek gerekir. Öyle görünüyor ki bunun anlamı şuydu: 1- Bu peygamber olduğunu söyleyen adam büyüleyici bir takım sözlerle insanların aklını çeliyor. Yoksulları, fakirleri, isyan etmeye hazır çaresizleri umutlandırıyor. Onlara cennet diye bir şeyden bahsederek ileride gelecek mutlu güzel günler vaat ediyor. Bizim cehennemde yanacağımızı, putlarımızın uydurma olduğunu söyleyerek kalplerde isyan fikri doğuruyor. Çarpıcı iddialar ve şok sözlerle bu dünyanın değiştirebileceğini, içinde bulundukları şartların kader olmadığını, göklerdeki ve yerdeki tanrılarımıza, onların temsilcisi, oğlu veya cisimleşmiş tezahürleri olan krallarımıza ve imparatorlarımıza isyan ederek kurduğumuz düzeni sarsıyor. Toplumun ezilmiş ayaktakımını “ayet” adını verdiği sözlerle, bunların “Rahman” veya “Allah” adlı hiç bir yerde görülmeyen fakat nasıl oluyorsa her yerde olduğunu söylediği, herhangi bir tapınakta tahtı, kürsüsü, heykeli, kültü olma-

yan tek bir görünmeyen tanrının sözleri olduğunu söyleyerek afsunluyor, büyülüyor (*sihir*)... 2- Bu peygamber olduğunu söyleyen adam kesin gizli bir takım güçlerin adamı. Veya tanrılarımıza savaş açmış, bizi yıkmak ve yok etmek isteyen, varlığımıza kasteden düşmanlarımızın içimize saldığı bir ajan. Ya da komşu ülke tanrısı gizli güçlerinin kullandığı (*mecnun*), beynini yıkadığı (*muallem*) bir isyancı...

[16] Harfi harfine: "Bunu birbirlerine tavsiye mi ettiler?"

[17] TAĞUT: Bkz. 2/256. ayet dipnotu.

[18] İNS VE CİNN: Bkz. 76/1 ve 72/1. ayet dipnotları.

[19] ABD/İBADET: Bkz. 109/2. ayet dipnotu.

[20] Harfi harfine: "Muhakkak ki Allah 'rezzâk'tır 'kuvvet ve metanet' sahibidir."

52- TUR SURESİ

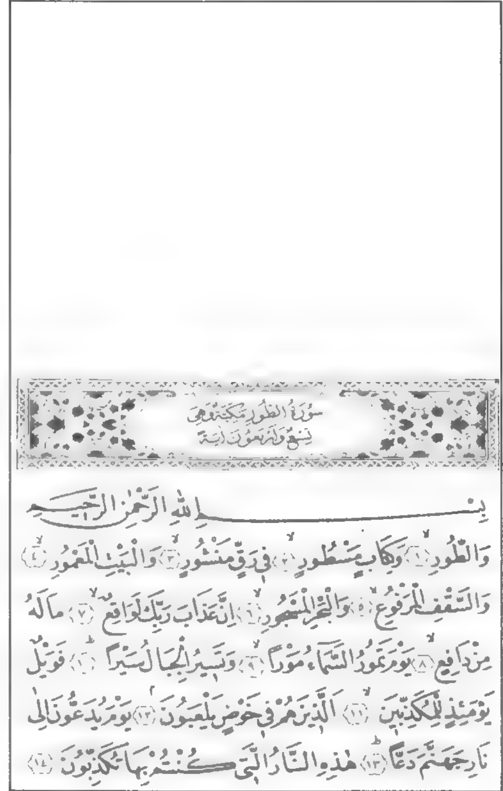
Mekke'de inmiştir, 49 ayettir. Sure **Hz. Musa**'nın vahiy aldığı Sina Dağı'nın (*Tur-i Sina*) dile gelip konuşmaya çağırılmasıyla başladığı için bu adı almış görünmektedir. Mekke döneminin ikinci yarısında "Secde" suresinden sonra indiği tahmin edilen sure tipik Mekkî özellikleri ile öne çıkar. Ana tema "Allah'ın varlığı, birliği ve bölünmez bütünlüğü" çevresinde döner…

52-TUR SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 49 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- DİLE GEL[1] ey dağ![2]
2/3- Dile gel inceden inceye yazılıp dağıtılan kitap!
4- Dile gel çağlara meydan okuyan ev!
5- Dile gel yükselen gökyüzü!
6- Dile gel kabaran deniz!;[3]
7- "Rabbinin azabı kesinlikle gerçekleşecektir!"
8- Ona kimse engel olamaz.
9- O gün gök öyle bir sarsıntıyla sarsılacak ki,
10- O gün dağlar öyle bir yürüyüşle yürüyecek ki,
11- Vay haline o gün bütün bunlar yalan diyenlerin,
12- Vay haline ömür boyu oyunda oynaşta olanların.
13- O gün onlar cehenneme öyle bir kakılışla kakılacak ki;



14-"İşte bu sizin o yalan deyip durduğunuz ateş!" denilecek.

---

1 KASEM/DİLE GELME: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

2 TUR/ETVAR: Bkz. 71/16. ayet dipnotu.

3 Yani: Ey Musa'nın vahiy aldığı Sina dağı! Ey satır satır derilere yazılarak insanlara dağıtılan ilahi bildiriler, mesajlar! Ey Âdem'den beri yıllara meydan okuyarak çağlar boyu, ömürler boyu ayakta kalan Kâbe! Ey yükselen gökyüzü ve Ey kabaran deniz dile gelin! Dile gelin de konuşun, haber verin gerçeğin ta kendisi olan kıyamet olayını... Haber verin dağlarıyla ovalarıyla, geçmişiyle geleceğiyle, göğüyle deniziyle bütün "oluş"un tek bir bölünmez bütün olduğunu... Tek bir canlı organizma gibi her şeyin birbirini gözetleyip takip ettiğini... Hiç birisinin tapınılacak nesne olmadığını... Tanrı'nın sadece *Hayyu Kayyum* olan Allah olduğunu... Diğerleriyle beraber insanoğlunun bu büyük oluşun bir parçası olduğunu... Bütün bunları dile gelin de haber verin!

أَفَسِحْرٌ هَٰذَا أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ اصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا
سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ
فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَاكِهِينَ بِمَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَاهُمْ
رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُم
بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ
أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُم مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَيْءٍ
كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَاهُم بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ
مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ
﴿٢٣﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ
﴿٢٤﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ
فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾
إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ فَذَكِّرْ فَمَا
أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ
نَّتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾

15- Buna da mı "büyüleyici lâflar" diyeceksiniz? Yoksa görmüyor musunuz?[4]

16- Girin ona bakalım; ister dayanın ister dayanmayın artık fark etmez. Çünkü bu kendi yaptıklarınızın karşılığından başka bir şey değil.

17- Fakat Allah bilinciyle yaşayanlar cennetlerde nimet içinde yüzecekler.

18- Rablerinin kendilerine verdiği ile sefa sürecekler. Rableri onları cehennem azabından koruyacak.

19- Yaptıklarınıza karşılık yiyin, için, afiyetler olsun denilecek.

20- Sıra sıra dizilmiş sedirlere yaslanacaklar. Onlara göz aydınlığı tertemiz sevgilileri[5] eş yapacağız.

21- İman edip nesilleri de iman ile arkalarından gelmiş olanların sonraki nesillerini de kendilerine katacağız. Yaptıklarını heba ettirmeyeceğiz. Zira herkes yaptığının esiridir.[6]

22- Onlara canlarının çektiği meyve ve etlerden bol bol ikram edeceğiz.

23- Bardaklar elden ele dolaşacak; fakat ne sarhoş naraları duyulacak ne de günahın adı olacak.

24- Etrafları dünya tatlısı çocuklarla,[7] gençlerle dolup taşacak.[8]

25- Karşılıklı oturup geçmişi yâdedecekler;

26- "Bundan önce korkular ve endişeler içindeydik 27- Allah lütfu ile şu iliklere işleyen azaptan bizi korudu 28- Doğrusu kabul edilmiş dualarımız varmış. Şimdi görüyoruz ki O, iyiliğin, sevginin ve merhametin sonsuz kaynağı; bundan hiç şüphemiz yok."

29- ŞU HALDE sen hatırlatmaya devam et. Çünkü sen Rabbinin nimeti ile ne kâhinsin ne de mecnun.

30- Yoksa onlar "O bir şairdir, zamanla unutulup gittiğini bekleyip göreceğiz" mi diyorlar?

31- Söyle onlara: "Bekleyin de görün, ben de sizinle beraber bekleyip göreceğim."

---

[4] Yani: Ey kâfirler! Allah'ın mesajlarına dünyadayken "Bunlar bir takım büyüleyici lâflar, fakire fukaraya Allah, din, iman, ahiret, cennet, cehennem vs. diyerek umut veriyor, onları büyülüyor. Aslı astarı yok bunların, hepsi yalan, bu dünyadan

başkası yok" deyip duruyordunuz. Şimdi yüzünüze vurarak sabırsızlıkla sizi bekleyen şu alev dalgalarının içine girin bakalım. Yoksa ona da mı "Bir takım büyüleyici alevler" diyeceksiniz. Haydi konuşsanıza! Yoksa kulağınız sağır, gözünüz kör mü oldu da hiç sesiniz çıkmıyor...

[5] HURİ IYN: Sözlükte [حورعين] "Bembeyaz gözlü" demektir. Arapçada elbiseyi temizleyip ağartmak (*havr*), vucudu bembeyaz kadın (*havratu'l-mer'at*), beyazı (unu) oklava ile açıp hazırlamak (*tahvira'l-hubz*), süt gibi bembeyaz, parlak kadın (*huri*), eski Ârap mitolojisinde ak peri, beyaz peri kızı (*huriye*) kelimeleri bu köktendir... Aramice beyaz kumaş, beyaz giyinmiş olan manasına gelen (*hawar*) sözcüğü, Latince beyazlar giyinmiş, **İsa**'nın havarisi (*candidatus*) kelimeleri ile aynı manayı çağrıştırır. Nitekim **İsa**'ya yardım edenlere "Beyaz Elbiseliler" (*Havâriyyun*) denmesi bu yüzdendir. "Huri" sözcüğünde beyazlık, temizlik, saflık, "ıyn/ayn" sözcüğünde de "göz, yüz, sima, görme, aydınlık" vurgusu vardır. Demek ki Arap muhayyilesinde *huri ıyn* "Beyaz yüzlü, güzel gözlü, süt gibi bembeyaz kız veya kadın" demektir. Bu deyim sözlük anlamı öne çıkarılarak, erkek veya kadın fark etmez "göz aydınlığı olacak tertemiz eşler, sevgililer" manasına da gelir. Burada şöyle sorulabilir; "Arap muhayyilesinde kazandığı ıstılahî anlamıyla bunlar erkek muhayyilesine hitap ediyor. Peki, neden kadınlara böyle vaatler yok? Yoksa onlar insandan sayılmıyor mu?" Bu sorunun cevabı Allah'ın insanlar üzerindeki nimetlerinin sayılıp döküldüğü Rahman suresinin ortasına yerleştirilmiş şu ayetten çıkarılabilir; "*Güzelliğin karşılığı güzellik değilse nedir*?" (55/60). Yani mesele erkeğe kadın kadına erkek verme meselesi değildir. Mesele "karşılıklılık" meselesidir. Her kim güzellik yaparsa karşılığını daha güzeli ile bulacaktır. Her kim kötülük yaparsa bu da karşılıksız kalmayacaktır. Demek ki erkek olsun kadın olsun kim iman edip iyilik, güzellik, doğruluk (*amel-i salih*) için çalışırsa karşılığını dahi iyisi, daha güzeli ve daha doğrusu ile bulacaktır. Cenneti hak etmiş bir erkeğin içinden geçen her ne ise onu bulacağı gibi, aynı şekilde cenneti hak etmiş bir kadının da içinden geçen her ne ise onu bulacaktır. Çünkü güzelliğin karşılığı güzelliktir. "Huri" vurgusu o günkü insanlar arasında yayılıp yerleşmiş bir güzellik imgesi olduğu için kullanılıyor. Bununla sanki şu denmek isteniyor; "Ne biliyorsunuz güzellik namına? Köşk mü, saray mı, yeşillik mi, gölgelik mi, plaj mı, güneş mi, yemek mi, içmek mi, huri mi, peri mi, gençlik mi, sağlık mı, güzel kadın mı, yakışıklı erkek mi vs. her neyse güzellikten anladığınız işte odur göreceğiniz karşılık! Herkes kendi güzelliğini kendisi yaratır. Kendi cennetini veya cehennemini kendi elleriyle inşa eder. Ne ile karşılaşacağınızı merak ediyorsanız kendi amel ve hayal aynanıza bakın, odur sizi bekleyen..." Şu halde yedinci yüzyıl Mekke ortamına hitabeden Kur'an, onların muhayyilesinde var olan güzellik imgesi üzerinden evrensel mesajlar veriyor. Çünkü Kur'an'ın hitabı tarihsel, mesajı evrenseldir. Bu nedenle Kur'an'da bu tür huri ayetlerini kadınlar da kendi açılarından okuyabilirler. Kur'an insanlara âdeta şöyle demektedir: "Yedinci yüzyıl, sana söylüyorum; yirmi birinci vb. yüzyıllar siz anlayın" veya "Araplar size söylüyorum Türkler, Acemler, Çinliler, Avrupalılar vs. siz anlayın" veya "Erkekler size söylüyorum, kadınlar siz anlayın" veya "Ataerkil bir yapı-

sı olan Arapça formunda söylüyorum, diğerleri siz anlayın..."

[6] Yani: "Ne yaparsan elinle o gider seninle"

[7] ĞILMAN: Sözlükte [غلم] kökü mastar olarak "Birinin şehveti azmak, artmak" demektir. Bir şey (macun vs.) birini şehvete getirmek (*iğlâm*), şehveti artmak (*iğtilâm*), şehveti gelmeye başlayan, bulûğ çağına yaklaşmış çocuk, küçük hizmetçi (*ğulâm*), cinsel ilişki şiddeti, libido (*ğulme*), büyüme çağı, gençlik (*ğulûme*), kuyulardaki su gözü, menba, cinsel ilişki arzulayan kız (*ğaylem*), şehveti çok olan adam (*ğıllîm*), genç kız (*ğulâme*) kelimeleri bu köktendir... Ayette geçen "*Etraflarında kendilerine ait saklanmış inciler gibi 'ğılmân' dolanacak*" ifadesi bu bağlamda iki manaya gelir; 1- Etraflarında buluğ çağına henüz gelmiş (10-15 yaş arası) çocuklar, gençler dolanacak, onlarla dolup taşacak 2- Onlar kendilerini buluğ çağına yeni girmiş genç erkek (*ğılman*) veya genç kız (*ğulâme*) gibi hissedecekler. Hiç bitmeyen bir gençlik ateşi ile dopdolu olacaklar... Şu halde her iki durumda da bunun insanoğlu için "güzellik, doyum, mutluluk" denen "ide"den küçük bir demet olduğu anlaşılıyor. Bildiğimiz, tanıdığımız, tattığımız, bize yakın olandan örnek verilerek uzak gibi görünen yakınlaştırılıyor; "İşte bunun gibi, buna benzer şeyler..." demeye getiriliyor. "Leyla" gösterilerek "Mevlâ" hatırlatılıyor...

[8] Harfi harfine: "Etraflarında kendilerine ait saklanmış inciler gibi 'ğılmân' dolanacak."

32- Bu sözleri aklı başında birileri mi sarf ediyor,[9] yoksa azgın bir güruhun ifadesi mi bunlar?

33- Yoksa "Onu kendisi uyduruyor" mu diyorlar? Hayır! Aslında onlar inanmak istemiyorlar.

34- Madem öyle haydi onun gibi bir söz getirsinler; eğer sözlerinin eri iseler.[10]

35- Yoksa hiç bir şey olmadan kendiliğinden mi yaratıldılar? Yoksa yaratan kendileri mi?[11]

36- Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattı? Hayır! Onların hiç bir şeye kesin inancı yoktur.[12]

37- Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa onlar mı kâinattan sorumlular?

38- Yoksa onlara özel bir merdiven[13] var da çıkıp dinliyorlar mı? Öyleyse dinleyenler duyduklarını açıkça ortaya koysun bakalım.

39- Yoksa kızlar O'na, oğullar size mi?

40- Yoksa sen kendilerinden bir ücret talep ediyorsun da borç altına girmekten mi korkuyorlar?

41- Yoksa gayb onların yanındadır da onlar mı yazıyorlar?

42- Yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat iyi bilsinler ki kendi tuzaklarına yine kendileri düşecek.

43- Yoksa onların Allah'tan başka bir tanrıları mı var? Oysa Allah ortak koşanlardan uzaktır.

44- Onlar gökten bir parçayı düşerken görseler "Sıradan bir bulut işte ne var bunda?" derler.[14]

45- ŞİMDİ, dehşetle irkilecekleri gün gelip çatıncaya kadar onları kendi hallerine bırak.

46- O gün hiç bir çarenin kendilerine zerre kadar faydası olmayacak. Hiç bir şekilde kurtarılmayacaklar.

47- Dahası o zulmedenlere bundan başka azaplar da var; fakat pek çoğu bunun farkında bile değil.[15]

48- Rabbinin kararını güçlüklere göğüs gererek bekle. Çünkü sen bizim korumamız ve kollamamız altındasın. Kalktığında Rabbini överek yücelt.

49- Gece yarılarında ve yıldızlar çekilince hep O'nu hatırla...

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُمْ بِهٰذَٓا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾
أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِٓ إِنْ كَانُوا
صَادِقِينَ ﴿٣٤﴾ أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَٓائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ
الْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ
مُبِينٍ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ
مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ أَمْ يُرِيدُونَ
كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا
يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾ وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَٓاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ
مَرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ
لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ
ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾
وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ
تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿٤٩﴾

---

[9] Harfi harfine: "Onlara bunu 'hilm'leri mi emrediyor yoksa 'tuğyan' etmiş bir top-

luluk mu bunlar." Bkz. "HİLM"; 11/75. ayet ve "TUĞYAN"; 2/256. ayet dipnotu.

[10] Demek ki Kur'an'ın "Haydi onun gibi bir söz getirin eğer 'sıdk' sahibi iseniz" sözü sadece ileri sürdükleri bir iddiayı ispata çağırı değil aynı zamanda "sözün" namusuna sahip çıkan ve onu hiçe sayan bir anlayışın, ahlâksızlığın yüze vurulmasıdır. Çünkü bir sözü söyleyip geri çekilmek, bir iftira atıp ortadan kaybolmak namertliktir. Sözü paçavraya çevirmektir. Oysa söylenen bir sözün arkasında durulmalıdır. Arkasında durulmayacaksa hiç söylenmemelidir. Bu bağlamda ayette sanki "Şimdi bu müşrikler madem **Muhammed** şair, kâhin, deli, mecnun vs. diye sağda solda iftira atıp duruyorlar, eğer aklı başında adamlarsa, söz ve namus sahibi iseler bunları ispat etmek zorundalar. Bunun en kestirme yolu da madem bu bir uydurma kendileri de benzer bir şey uydurup getirmeleridir. "Madem uydurulabiliyormuş bu sözler, sanki bu sözlerin bir geçmişi, bir tarihi, coğrafyası, inancı, vicdanı, acısı, dramı, sancısı çekilmeden hemen öyle yazılabiliyormuş, o zaman aynısından getirsinler bakalım?" denmek isteniyor. (Allahu a'lem).

[11] Demek ki günümüzde olduğu gibi geçmişte de "Bir yaratıcının olup olmadığı" tartışması hep gündemde olmuş. Günümüzde yaygın olarak görülen böylesi bir tartışma aslında bir yaratıcıya inanıp inanmama noktasında düğümleniyor. Yoksa çatışma bilim ile din arasında olmuyor. Çatışan bilim-din değil inanan-inanmayan insanlar arasındadır. Meselâ "yaratıcı" insanın yaratılışını "evrim süreçlerine" bağlamış olabilir. Burada mesele evrimin olup olmadığı değil, bir yaratıcının olup olmadığıdır. Evrim varsa yaratıcı öyle, yoksa böyle irade etmiş demektir. Bu bir bilimsel araştırma, inceleme, deney, kanıt, ispat meselesidir. Bir bilimsel araştırma böyle bir şeyin olduğunu ispat ediyorsa yaratıcı var, ispat edemiyorsa yaratıcı yok diye bir şey olmaz. Çünkü bir yaratıcıya inanıp inanmamak bilimsel ispat veya çürütme meselesi değildir. Çünkü Yaratıcının varlığı veya yokluğu bilimsel ispatların konusu değildir. Bilim, yaratıcının varlığını veya yokluğunu değil, ortada varolan bir şeyin nasıl olup da öyle olduğunu, hangi kanunlara göre işlediğini araştırır, keşfeder, ortaya çıkarır. Birisi bunu yaparken kalbinde iman varsa yaptığı araştırmayı yaratıcının muazzam eylemi olarak görür, diğeri kendiliğinden meydana gelen oluşumlar olarak görür. Her iki halde de araştırma araştırmadır, bilim bilimdir. Kimin elinde gerçekleşmişse onun zaviyesinden bir manaya dönüşür. Mana bizzat bilimde değil onu kullananın kalbinde, bakış açısında ortaya çıkar...

[12] Demek ki bilim ile inancın ne olduğunu, nerede başlayıp nerede bittiğini iyi tespit etmek gerekmektedir. Ayetteki ifade bugün için "bilim adamı tutumu" olarak övülür. Gerçekten de bilim adamı araştırdığı konular hakkında noktası konulmuş kesin yargılarla araştırmasının önünü tıkamamalıdır. Daima işin bir ucunu açık tutmalı, arkadan gelecek yeni araştırmalara kapı aralamalıdır. Her şeyi kendi araştırmasıyla bitirip kesin yargılar oluşturarak bitirmemelidir. Böyle yaparsa bilimi dondurmuş, bilimsel statüko oluşturmuş olur. Ancak bu tutum bir yaratıcının olup olmadığına inanma noktasında ne derece geçerlidir? Bir yaratıcıya ancak bilimsel deney ve kanıtlarla ispat edildiği takdirde inanılabileceğini sananlar, aslında bilimsel deney ve kanıtla ortaya çıkanın artık bir inanç meselesi olmaktan çıkacağını unu-

tuyorlar. Çünkü inanç odur ki deneyi, ispatı olmaz. İnanç bir duygu olup, içte olana denir. Düşünce ise dışarıya bildirmedir. Duygu içte kalmayıp dışarıya bildirilme ihtiyacı içine girerse düşünceye başvurur ve kendini bununla dış dünyaya aktararak din olur. Bilim ise zaten dışta olan şeydir. Şu halde içteki duygu dıştaki bilimin yöntemleriyle, dıştaki bilim de içteki inancın yöntemleriyle ele alınamaz. Bunlar birbirine karıştırılınca bilim inanca, inanç da bilime dayandırılmaya çalışılır. Hâlbuki bir duygunun ispata, delile, kanıta dayanması gerekmez. Adı üzerinde duygudur. Keza bir bilimsel araştırmanın da inanca, duyguya, manaya dayanması gerekmez. Adı üzerinde bilimsel araştırmadır. Ancak bir insan kişiliğinde her ikisi de bir arada olabilir. Bu, yöntemlerinin de birbirine karıştırılacağı anlamına gelmez. Hem yemek yiyen hem de su içen birisinin, suyu tabaktan içmeye, yemeği de bardaktan yemeye kalkmaması gibi...

[13] Ayette geçen merdiven (*sullem*) sözcüğünün "Müslüman" kelimesiyle aynı kökten [سلم] oluşu dikkat çekicidir. Demek ki [سلم] kökünün "yürümek" ile ilgili bir manası vardır. Bu da Müslüman kelimesini tefsir ederken kullandığımız "Allah ile yürüyen" açıklamasının doğru ve isabetli olduğuna delildir. Ayrıca Bkz. 68/35. ayet dipnotu.

[14] Yani: Bu, "bir" yaratıcının olduğuna inanmayanlar bütün bir oluş ve akışın tek bir organizma, bölünmez bir bütün olduğunu göremezler. Tek bir bütün olan bu oluştan bir parça, örneğin bir bulutun yere indiğini görseler ve kafalarını kaldırıp da gökteki bulutları seyretseler "Bulut işte ne var bunda" der dururlar. Gökle bulutu, bulutla yağmuru, yağmurla toprağı, toprakla buğdayı, buğdayla ekmeği, ekmekle insanı, insanla aklı ve vicdanı, akıl ve vicdanla yaratıcıyı ilişkilendiremezler. Bunların birbirinden bağımsız, rasgele olaylar olduğunu sanırlar. Bölünmez bütünlüğü parçalayarak birbirinden koparırlar. Hepsinin tanrısının ayrı olduğunu sanırlar. Babillilerin ayrı, Asurluların ayrı, Hindlilerin ayrı, Mısırlıların ayrı, Arapların ayrı, Yahudilerin ayrı, Zencilerin ayrı, Beyazların ayrı, Kızılderililerin ayrı, Çinlilerin ayrı tanrısı olduğunu sanırlar. Doğuluları ayrı Batılıları ayrı, ilkel insanları ayrı, modern insanları ayrı doğal evrim süreçlerinin yarattığını sanırlar. Teolojik, antropolojik ve kozmolojik bölücülük yaparlar. İşte şirk budur... Ayrıca Bkz. "SAMED /ŞİRK"; 112/2. ayet dipnotu.

[15] Demek ki zalimler öbür dünyadaki cehennem azabından başka bu dünyada da azaba uğrarlar. Ancak bu azap cezanın dünyada verilmesi demek değildir. Zira ömrü zulüm ve haksızlık yaparak geçenlerin kendi elleriyle işledikleri zulümler yüzünden başları belâdan kurtulmaz. Ya hak ve adalet arayan mert bir vicdanın eliyle, ya tüyü bitmemiş bir yetimin bedduasıyla, ya inkâr ettikleri Allah'ın dünyasında yalnızlık, bunalım, delirme gibi hastalıklarla, ya düçar olacakları bir doğal afetle, ya da zulmettikleri insanlardan gelecek bir intikam saldırısıyla azap görürler "Eden bulur", "Zalimin zulmü varsa mazlumun ahı vardır; çıkar aheste aheste...

53- NECM SURESİ

Mekke'de inmiştir, 62 ayettir. İlk inen Mekki surelerdendir. Sure içeriğinde eski dünya dinlerinin yıldız (*necm*) kültüne göndermede bulunarak bununla ilgili inançları (Şi'ra yıldızı vs.) ret ve iptal eder. Kahinlerin ve din adamlarının yıldızlardan haber aldıklarını iddia etmeleri kof bir iddia olarak mahkum edilir ve **Hz. Muhammed**'in Allah'tan vahiy alması safha safha teyit edilir. Tam tersi Kur'an'ın inişini bir yıldızın doğuşuna benzeterek tanrılaştırılan o yıldızı inen Kur'anla birlikte dile getirip konuşturur.

53-NECM SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 62 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- DOĞAN YILDIZ dile gelsin![1]

2- Arkadaşınız ne şaşırdı ne de aldatıldı.

3- Ne de kendi heva ve hevesinden konuşuyor.

4- O, indirilmiş bir vahiyden başka bir şey değildir.[2]

5- Ona muazzam bir güce sahip olan öğretti.

6- Eşsiz güzelliğe sahip görkemi her yanı kapladı.

7- Yüksek ufuk çizgisinde belirdi.

8- Sonra yaklaşarak iyice sarktı.

9- Aralarında iki yay mesafesi kalıncaya kadar; hatta daha da yakınına.

10- Böylece vahyetmeyi uygun gördüğünü kuluna vahyetmiş oldu.

11- Gözün gördüğüne kalp yalan demedi.

12- Peki, şimdi siz ne gördüğü hakkında onunla tartışmaya mı girişiyorsunuz?[3]

13- Doğrusu onu diğer bir inişte de görmüştü.

14- Son ufuk çizgisindeki hayret makamında…[4]

15- Söz verilen o cennetin yanında…

16- Hayretin nura garkolduğu yerde…

17- Göz ne şaştı, ne aştı.

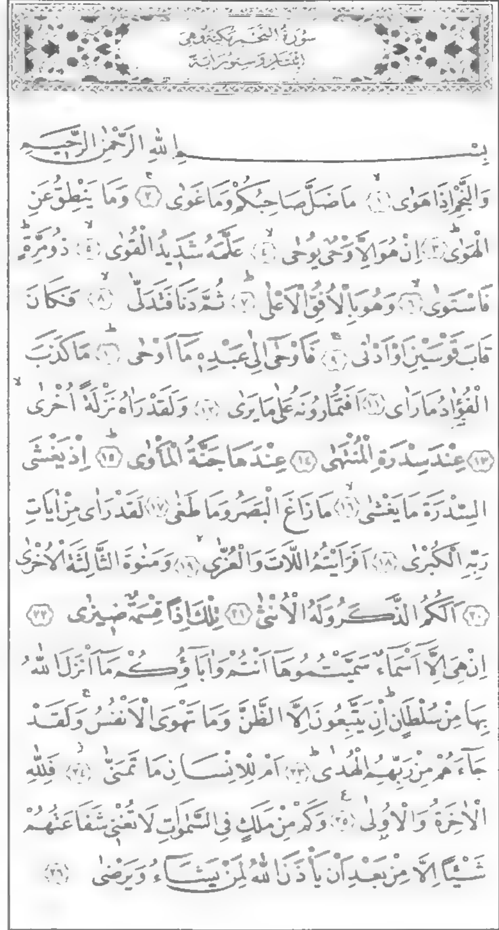
18- Doğrusu Rabbinin ayetlerinden en büyüğünü gördü.

19- ŞU Lat ve Uzza nedir öyle?

20- Üçüncüleri öteki Menat?[5]

21- Erkek size dişi O'na ha?

22- Bu yaptığınız çok insafsızca bir iş![6]



بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
وَالنَّجْمِ اِذَا هَوٰى ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰى ﴿٢﴾ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ
الْهَوٰى ﴿٣﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰى ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍ
فَاسْتَوٰى ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰى ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰى ﴿٨﴾ فَكَانَ
قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى ﴿٩﴾ فَاَوْحٰى اِلٰى عَبْدِهٖ مَا اَوْحٰى ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ
الْفُؤَادُ مَا رَاٰى ﴿١١﴾ اَفَتُمَارُونَهُ عَلٰى مَا يَرٰى ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً اُخْرٰى
﴿١٣﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى ﴿١٤﴾ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوٰى ﴿١٥﴾ اِذْ يَغْشَى
السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ
رَبِّهِ الْكُبْرٰى ﴿١٨﴾ اَفَرَاَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزّٰى ﴿١٩﴾ وَمَنٰوةَ الثَّالِثَةَ الْاُخْرٰى
﴿٢٠﴾ اَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْاُنْثٰى ﴿٢١﴾ تِلْكَ اِذًا قِسْمَةٌ ضِيزٰى ﴿٢٢﴾
اِنْ هِيَ اِلَّا اَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا اَنْتُمْ وَاٰبَاؤُكُمْ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ
بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْاَنْفُسُ وَلَقَدْ
جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدٰى ﴿٢٣﴾ اَمْ لِلْاِنْسَانِ مَا تَمَنّٰى ﴿٢٤﴾ فَلِلّٰهِ
الْاٰخِرَةُ وَالْاُولٰى ﴿٢٥﴾ وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمٰوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ
شَيْـًٔا اِلَّا مِنْ بَعْدِ اَنْ يَأْذَنَ اللّٰهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضٰى ﴿٢٦﴾

23- Onlar sizin ve atalarınızın içi boş kuruntularından başka bir şey değildir. Allah onlara öyle bir güç vermedi. Onlarınki yalnızca tahmin ve kendi kuruntularının peşinden gitmek. Oysa Rablerinden kendilerine yol gösterici gelmiş bulunuyor.

24- Yoksa insan canı ne isterse ona sahip olacağını mı sanıyor?

25- Oysa dünya ve ahiret Allah'ındır.

26- Allah dileyip razı olduğuna izin vermedikçe göklerdeki bunca meleğin arabuluculuğu[7] hiç bir işe yaramaz.

[1] NECM: Sözlükte [نجم] kökü mastar olarak "Görünmek, belirmek, ortaya çıkmak, doğmak, sebep olmak" demektir. Ortaya çıkmak, yıldız görünmek (*incâm*), yıldızları gözetip incelemek, müneccimlik yapmak (*tencîm*), yıldızların hareketini incelemek suretiyle evrene ait bazı olayları ortaya çıkaran kişi, gök bilimci (*müneccim*), çıkış yeri, çözüm, maden ocağı (*mencem*), ... den doğan, ...dan kaynaklanan (*nâcim*), yıldızı parladı, şöhret buldu (*alâ necme*), yıldız (*necm*) kelimeleri bu köktendir...Görüldüğü gibi sure o sıralarda yeni yeni inmeye başlayan Kur'an ayetleri yıldız yerine konularak güçlü bir metaforla başlıyor. Kur'an'ın inmesiyle birlikte insanlığın karanlıklardan aydınlığa çıkması, yıldızın insanlara yol göstermesiyle özdeşleştiriliyor. Bir taraftan doğan yıldız, diğer taraftan doğan Kur'an dile gelip konuşmaya çağrılarak "yalancı" diyenlere karşı **Hz. Muhammed**'e destek olmaya çağ rılıyor. O'nun nübüvvetinin yıldızın doğması gibi olduğu ima ediliyor... Öte yandan sekiz uçlu yıldız tarihöncesi çağlardan Neo-Babil döneminin sonuna kadar ki dönemde bilinmekteydi. Genel olarak göksel bir anlamı olduğu kabul edilir ve eski Babil döneminde aşk ve savaş tanrısı İnana/İştar'ın simgesi olarak kabul edilirdi. Eski Babil döneminden sonra yıldızın yaygın olarak bir diskle çevrildiği görülür. Orta ve Neo-Asur mühürlerinde, İştar olduğu tahmin edilen bir tanrıçanın vücudunun üst kısmı bazen yıldızlarla kuşatılmış bir hilâlin üzerine yerleştirilmiştir. Geç Babil dönemlerinde tapınak kölesi olarak adanan bazı kişiler bir yıldız işaretiyle damgalanırdı (Eliade, Black, Green). Yahudiliğin simgesi olan altı köşeli yıldızın Babil esareti yıllarında onlara vurulan bu "tapınak kölesi" damgasından kalmış olduğu anlaşılıyor. Diğer tüm Mezopotamya/Akdeniz havzası tanrı ve din telakkilerinde olduğu gibi yıldız da buralardan dönüşerek orta Arabistan'da yaşayan Kureyş kabilesinin dini muhayyilesinde de yer etmişti. Böylece Kur'an, Kureyş üzerinden bütün bir eski dünya dinlerinin inançlarını da mahkûm etmiş oluyor...

[2] Öyle anlaşılıyor ki bu ayetler "**Muhammed**'in aklî dengesi yerinde değil. Ne dediğini bilmiyor. Allah ile konuştuğunu söylüyor, tuhaf iddialarda bulunuyor, durumu hiç iyi değil" vs. itirazları üzerine nazil olmuştur. İtirazcılar onun bugünkü tabirlerle his yanılsaması, hayal âleminde yaşama, algı sapması (illizyon/halisinasyon), iki uçlu mizaç bozukluğu, aşırı enerjik dışavurum, kendini bir şey sanma, peygamber, kahraman, kurtarıcı vs. görme, aşırı içe kapanma, yıkılmışlık hali, felâket tellâllığı (manik depresif pisikoz) yaşadığına inanıyor olmalılar... Buna benzer iddialara karşı "Bunların bir anlamı yoktur. Arkadaşınız ne ruh hastası ne de hayal âleminde yaşıyor. Onun söyledikleri Allah'ın ona vahyettiklerinden başka bir şey değil..." anlamında cevap veriliyor.

[3] Öyle anlaşılıyor ki necm (yıldız) suresinin ilk 12 ayeti **Hz. Peygamber**'in Hira mağarasındaki vahiy alma olayını anlatıyor. **Hz. Peygamber**'in vahiy alırken yaşadıklarını yanında bulunanlardan kimse görmediğine göre bu olay ondaki bir "iç aydınlanma" veya "ruhanî görüm" (manevî vizyon) şeklinde gerçekleşiyor. Bunun nasıl bir şey olduğu hakkında "Nübüvvet 37 derecedir, ilki sadık rüyadır" rivayeti belki bir fikir verebilir. Genelde insanlar "görmek, görüm" anlamına gelen "rüya"da uyanıkken gördükleri nesnelerin veya olayların soyutlan-

mış suretlerini görürler. Meselâ İstanbul şehrinin tamamını uçaktan görmüşseniz bu sizin hafızanıza kaydedildiği için, uyku anında bu hafıza harekete geçer ve bütün İstanbul rüyanızda size "suret" olarak tekrar görünür. Burada "Koskoca bir şehir küçücük bir beyne nasıl sığar?" diye sormak *vahiy, mi'raç, sidretu'l-müntaha* vs.'nin nasıl bir şey olduğu hakkında bize ışık tutabilir. Demek ki insan rüyasında nasıl gördüğü nesne ve olayların soyutlanmış suretlerini görüyorsa, peygambere de ruhanî görümünde Allah tarafından görmediği nesne ve olayların suretleri gösteriliyor olmalıdır. Demek ki melekût âleminde gezdiriliyor, sınırdaki son ağaca/son ufuk çizgisine (*sidretu'l-müntaha*) kadar götürülüyor. Bütün bunlar peygamber bedenen hiç bir yere gitmediği halde, "ruhanî görüm" olarak yaşanıyor. Tıpkı bizim hiç bir yere gitmediğimiz halde koskoca İstanbul şehrini uyurken görmemiz gibi. Tek farkla ki bizimkisi uyurken ve gündüz gördüklerimizin "rüyası" olarak gerçekleşiyorken peygamberinki uyanıkken ve hiç görmediklerinin "ruhanî görümü" (manevî vizyonu) şeklinde gerçekleşiyor. Biz görüyoruz, ona ise gösteriliyor. Bu olayın görünen kısmına "fizikî görüm", gösterilen kısmına da "ruhanî görüm" diyoruz. Ve bu peygamberin vicdanında, ruhunun derinliklerinde, tahayyül ve gönül dünyasında olup bitiyor. Bugünkü tabirle bir tür "manyetik alan" yaratılarak ruhanî kapı oradan ötelere açılıyor. (Allahu a'lem).

[4] SİDRETU'L-MÜNTAHA: Sözlükte [سدرة المنتهى] "En uçtaki, en son noktadaki ağaç" veya "İnsanın havsalasını aşan şaşkınlık ve hayret hali" demektir. Çünkü *es-sederet* kelimesi aklın daha fazlasını alamayacağı şekilde hayret ettiği zaman kullanılır (Razi). Ayette ağaç (*sidre*) imgesi kullanılarak "öteler" insanoğlunun algı dünyasına indirgeniyor. Türkçe'deki "Kaf dağı" metaforu belki bir fikir verebilir. "Kaf" Osmanlıca'nın yirmi dördüncü harfi olup "Kaf'tan Kaf'a'" baştan başa, uçtan uca anlamındadır; (*Sen bu cihan mülkünü Kaf'tan Kaf'a tuttun*/Y.Emre). Demek ki *sidretu'l-münteha* varılacak son nokta, en son ufuk çizgisi manasındadır. **Hz. Peygamber**'in gidilecek en son noktaya, en son ufuk çizgisine varıp da "gözlerinin şaşmaması, sağa sola kaymaması ve gördüğünü aşmaması" ne demektir? Öyle görünüyor ki bu peygamberin kendi benliğini Allah'ta yok etmemesi, fena bulmaması manasına gelir (İkbal). Ve fakat onu da aşmaması, O'ndan yoğun bir şekilde etkilenmesi, âdeta O'nunla dolup taşması demektir. Bu haliyle dünyaya dönüp insanlığı sarsacak büyük hareketini başlatması demektir. Demek ki büyük çıkışlar böylesi bireysel manevî tecrübe ve ruhanî enerji ile dolmadan mümkün değildir. Eğer bir veliye kalsaydı oradan bir daha dönmez, Allah'ta fani olurdu. Fakat o nebi idi ve döndü, hayatın içine girdi ve dünyayı değiştirme yönünde o büyük devrimci maneviyat ve ahlâk hareketini başlattı. Esasında nebi ile veli arasındaki fark da bu olmalıdır...

[5] İNAS (TANRIÇALAR): Bkz. 1/4/117. ayet dipnotu.

[6] Harfi harfine: "Öyleyse bu insafsızca bir taksim." Yani: Hem kızları diri diri toprağa gömmek, sonra da onları tanrılaştırmak çok insafsız, vicdansızca bir iş! Gözü dönmüş bir paylaştırma. Çelişkili ve tutarsız bir putperest sapıklığı...

Ayetteki vurgunun taksimin insafsızca olmasına değil, kız çocuklarına yapılan vicdansızca, körü körüne muameleye yönelik olduğu anlaşılıyor. Böylece putperestlerin çelişki ve tutarsızlık içinde oldukları gösteriliyor. Yoksa Allah "Yaptığınız taksim adaletlice olmuyor, şunu adaletlice yapın, bana da erkeklerden verin" (!) der gibi "taksime" itiraz ediyor değildir. Ayetin düz çevrisi bu çağrışımı yapabileceği için asıl vurgunun "müşriklerin tutarsızlığına, şaşkınlığına yönelik" olduğuna dikkat edilmelidir...

[7] ŞEFAAT: Bkz. 74/78.ayet dipnotu

27- Evet, ahirete inanmayanlar meleklere dişi adı takıp duruyorlar.

28- Bilgi sahibi olmadan zan üzerine fikir sahibi oluyorlar.[8] Oysa zan gerçekten yana hiç bir şey ifade etmez.

29- Şu halde Bizi anmaktan yüz çevirip de dünya hayatından ötesini istemeyenlere aldırış etme.

30- İşte bildikleri topu topu bu kadar. Rabbin kimin doğru yoldan çıktığını, kimin de doğru yolda yürüdüğünü çok iyi biliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

31- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Bu, kötülük yapanların karşılıksız kalmaması, güzellik yapanların ise daha güzeliyle karşılıklarını bulması içindir.

32- O güzel insanlar arada bir hataya düşseler de büyük günahlardan[9] ve çirkin davranışlardan kaçınırlar. Rabbinin mağfireti geniştir; bundan hiç şüpheniz olmasın. O sizin her halinizi çok iyi biliyor. Sizi topraktan var ederken de, analarınızın karnında bir çiğnemlik et iken de O'nun bilgisi dahilindeydiniz. Şu halde kimse kendini temize çıkarmasın. Kimin günahlardan sakınıp korktuğunu en iyi bilen O'dur.

33- BAKSANA şu gerçeklere burun kıvırana?

34- Biraz verip gerisini istif edene?[10]

35- Gaybın bilgisi yanında da görüyor mu?

36- Yoksa Musa'nın sahifelerinden haberi yok mu?

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنْثَىٰ
(٢٧) وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي
مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا (٢٨) فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا
الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (٢٩) ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ
ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَىٰ (٣٠) وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا
بِالْحُسْنَى (٣١) الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ
إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ
وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ
بِمَنِ اتَّقَىٰ (٣٢) أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّىٰ (٣٣) وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰ (٣٤)
أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرَىٰ (٣٥) أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ
(٣٦) وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ (٣٧) أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ (٣٨) وَأَنْ
لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ (٣٩) وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ (٤٠) ثُمَّ
يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ (٤١) وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ (٤٢) وَأَنَّهُ
هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ (٤٣) وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا (٤٤)

37- O vefalı İbrahim'in sahifelerinden?[11]

38- Şunlardı o sahifelerde söylenen: "Kimse kimsenin günahını[12] çekmez 39– İnsanın emeğinden[13] başka hakkı yoktur[14] 40- Emeğin karşılığı mutlaka verilecektir 41- Hiç bir şey karşılıksız bırakılmayacaktır 42- Her şey dönüp dolaşıp Rabbi'ne varacaktır 43- Zira O'dur güldüren de ağlatan da 44- Öldüren de yaşatan da

---

[8] Harfi harfine: "Onların bu hususta bilgileri yoktur, sadece zanna uyuyorlar."

[9] KEBAİRE'L-İSM: Sözlükte [كبر] kökü "büyük olmak", [اثما] kökü de "suç işlemek, günaha girmek" demektir. Bu iki kelimeden oluşan [كبائر الاثم] ise "büyük günahlar" demektir. Bu deyim aslında sadece müslümanlara değil insanlığa önemli

mesajlar vermektedir. Ayette geçen *lemem* kelimesi ise "Bir anlık şuursuzluk hali" demek olup (Razi) "küçük günahlar, ufak tefek hatalar" şeklinde meşhur olmuştur. Demek ki "Günahın büyüğü küçüğü olmaz" sözü doğru değildir. Suçun ve günahın büyüğü olur ve Allah bu anlamda büyükler (*kebâir*) demektedir. Peki büyük günahtan ne anlamalıyız? Öyle görünüyor ki büyük günah öteden beri insanlıkça suç ve günah olarak bilinip tanınan (*maruf*) kadim suç ve günahlardır. Hülasası işte şunlar; **Nuh**'un yedi kanununda yasaklanan "Putlara tapmak, kafirlik yapmak, zina yapmak, adalete riayet etmemek, kan dökmek, hırsızlık yapmak, canlı hayvan yemek..." **Musa**'nın on emrinde yasaklanan "Allah'ın varlığını ve birliğini inkar etmek, put yapmak ve putlara tapmak, Allah'ın ismini lüzumsuz yere anmak, annebabaya saygı göstermemek, öldürmek, zina yapmak, çalmak, yalancı şahitlik yapmak, insanların evine, barkına, karısına, hizmetçisine, öküzüne, eşeğine, malına ve canına göz dikmek..." **Buddha**'nın beş ilkesinde yasaklanan "Öldürmek, hırsızlık yapmak, yalan söylemek, içki içmek, zina yapmak..." **Mani**'nin üç mühründe emredilen "Eline, beline, diline hâkim olmama sonucu işlenen tüm suç ve günahlar..." Keza Çinli bilgeler **Laotse** ve **Konfüçyüs**'ün Tanrı, doğa ve törelere uyum ilkeleri... Dahası Yunan filozofları **Sokrat, Eflatun** ve **Aristo**'nun altın orta, erdem, adalet öğretileri... Bunların ortak noktası 10'u geçmeyen suç ve günahtır ki insanlığı ayakta tutan temel hukuk binlerce yıldır bunlara dayanır... Bunun için "büyük" denmektedir. Şu halde "Kur'an insanlığa suçun ve günahın ne olduğunu belletmemiş, zaten bildiklerini teyit etmiştir" dememiz mümkündür. **Hz. Peygamber**, insanlığın o ana kadar gelmiş geçmiş tüm doğrularını sürdürmüş ve çoğu insanın lâfını ettiği değerleri tarihin meydanına çıkarak belirli bir zaman ve mekân diliminde ete kemiğe büründürmüştür. Âdeta insanlığa "O bildikleriniz işte böyle yaşanır..." diyerek "Ayinesi iştir kişinin lâfına bakılmaz" sözünü Mekke ve Medine aynasında insanlığa göstermiştir...

[10] Rivayete göre bu ayetler (33–35) Mekkeli zengin ve tefeci bezirgân **Velid bin Muğire** hakkında nazil olmuştur (Razi, İbni Kesir, Taberi, Kurtubi). Kur'an'ın ilk Mekkî surelerinde sıkça görülen Mekkeli zengin ve tefeci bezirgan eleştirisi son derece dikkat çekicidir. Başta **Ebu Lehep** olmak üzere **Umayye bin Halef, Velid bin Muğire, Ebu Cehil** gibilerden oluşan Mekkeli putperest tefeci bezirgân düzeni (*yedâ Ebu Lehep*) çok sert bir şekilde eleştirilmektedir. Allah'ın evi Kâbe etrafında kurulu bu düzenin temelleri "söz" ile sarsılmakta, bütün dini/ideolojik dayanakları bir bir çökertilmektedir. Bkz. "EBU LEHEB" 111/1. ayet dipnotu.

[11] Biraz sonra verilecek mesaja **İbrahim** ve **Musa**'nın sahifelerine gönderme yapılarak giriş yapılması, **İbrahim** ve **Musa**'dan beri tüm Mezopotamya/Akdeniz havzasında görülen teoloji ve mitolojilerin topluca mahkum edileceği için olduğu anlaşılıyor. Zira orta Arabistan'daki Kureyş Arapları bu teoloji ve mitolojilerin küçük bir izdüşümüydüler. Burada Kur'an onlar üzerinden genel bir ret ve iptal yapmaktadır...

[12] VİZR: Sözlükte [وزر] kökü mastar olarak "ağır yük yüklenmek, günah işlemek, yüklenmek, taşımak" demektir. İş yüklenmek, bakan olmak (*vezâret*), gü-

nah işlemek, suç işlemek, izar giymek, kısa elbise giymek (*itizâr*), ağır yük, günah (*vizr*), sığınak (*îzâr*), yükü paylaşan, bakan, yardımcı (*vezîr*), bakanlar kurulu (*meclisu'l-vuzerâ*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi *vizr* kelimesi ile sorumluluk üstlenmek, yük yüklenmek, günahın vebalini çekmek kastedilmektedir. Türkçedeki "Her koyun kendi bacağından asılır" sözündeki manayı çağrıştırır. Demek ki kimsenin yükü kimseye yüklenmeyecek, herkes kendi hesabını bizzat kendisi verecektir. Suç kime aitse sorumlusu da o alacaktır. Suç ve günah (*vizr*) başkasına aitken ceza başkasına çektirilmeyecektir. Ya da sevap başkasınınken mükâfat başkasına verilmeyecektir. Kur'an'ın doğrudan bireyin kendisine sorumluluğu yükleyen bu ilkesi eski dünya dinlerinin özelikle de Hıristiyanlığın "vekâleten kefaret" yani **İsa**'nın bizim günahlarımız için kendini feda etmesi veya peygamberlerin, azizlerin, imamların, velilerin, şeyhlerin, kutupların vs. bizim sorumluluğumuzu üstlenmesi fikrini temelinden reddeder. Doğrudan "tek kişilik insanı", bireyi, kişiyi öne çıkarır...

[13] SA'Y: Sözlükte [سعي] kökü mastar olarak "çalışmak, koşmak" demektir. Çaba, gayret (*sa'y*), mesai, iş, çalışma, (*mesâ'î*), bir adamı kendi emeği ile geçinir hale getirmek (*is'â*), koşuşmak, koşuşturmak (*tesâî*), laf getirip götüren (*es-sâî*), haber getirip götüren, postacı (*sâî*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi koşturma, çalışma, iş, mesai anlamına gelen *sa'y* kavramı Türkçe'de "alınteri, emek" dediğimiz şeyi çağrıştırır. Ayet "İnsanın emeğinden/alınterinden başkasını alma hakkı yoktur" ölümsüz ölçüsünü getiriyor. Ayette geçen insan için (*li'l-insani*) ifadesi sahiplik ifade eder ve insanın bir şeyi alması, kendine ait kılması manası verir. Bu nedenle Türkçe'de *sa'y* kavramını karşılayacak en iyi iki kelime "emek" ve "alın teri" sözcükleridir. "Alın" Eski Türkçe'deki (7.yy) "almak" sözcüğünden geliyor. "Alın" Türkçe'de şahsiyet, kişilik ifade eder. "Alın teri, alınyazısı, alnı ak yüzü açık, alnına kara leke sürmek, alnından silinmemek, alnından ter boşanmak" vs. sözlerinde geçen "alın" bu manadadır. Demek ki insanın şahsiyeti esasında "almak" ile ilgili bir şeydir. Hep alanın hiç vermeyenin, yani kendi emeği ile geçinmeyen birinin kişilikli, şahsiyetli, alınlı, alnı açık olduğunu söylemek mümkün değildir. "Veren el alan elden üstündür" denmiştir. Nitekim "Eli ekmek tutmak, tuttuğunu koparmak, ekmeğini taştan çıkarmak, bir baltaya sap olmak" deyimleri de doğrudan bu kişilikle ilgilidir. Şu halde kişinin "şahsiyet" olması "alın teri" ile doğru orantılıdır. Kur'an'ın "Ancak senden yardım isteriz" (*iyyake nesta'in*) ifadesi boşuna söylenmiyor. Burada "Kimseden bir şey almayın, istemeyin ancak hep verin, dağıtın, paylaşın" mesajı vardır. Doğrusu bu son derece zor bir iştir. Zira insan kimseden yardım istemeden, yalnızca Allah'tan yardım isteyerek nasıl yaşayabilir? Bunun manası nedir? Öyle görünüyor ki bunun amacı bütün görkemi ile hayatın içindeki "o tek kişilik insanı" öne çıkarmaktır. İnsanın kendi imkânlarını, yeteneklerini, çabasını, emeğini, alın terini yüceltmektir. Çünkü sadece Allah'tan yardım istemek, Allah dış dünyada somut bir nesne olmadığı için sonuçta insanın bir başına kalması demektir. Bu durumda insan kendi çabası ve doğal yeteneklerine güvenmeli, yaşayan hayat ve açık tabiattan ekmeğini çıkarmalıdır. Bu aynı zamanda Allah'a dayanmak,

O'ndan başkasına yönelmemek demektir. Zira hayat ve tabiat Allah'ın davranışı ve karakteridir. "Rezzak" sıfatının tecelligâhıdır. Yani alırken yaşayan hayata ve açık tabiata yani Allah'ın rızkının tecelligâhına, verirken insanlara yönelen bir kişilik... Böylece hep alan değil veren el olan bir kişilik... Öte yandan "emek" kelimesi de eski Türkçe'de (7. yy) zahmet ve sıkıntı çekmek anlamına gelen "emgemek" sözcüğünden geliyor. Şu halde emek ve alın teri sözcükleri, koşturma sonucu terlemek, başkasından almamak için kendisi çalışmak, koşturmak, ter dökmek, bunun için zahmet ve sıkıntı çekmek, böylece kendi şahsiyetini oluşturmak manasında *sa'y* kelimesinin tam karşılığı olur. Demek ki emek ve alınteri (*s'ay*) çalışma hayatının yegâne değeridir. Bunun dışındaki tüm "almalar" başkasına ait olanı "çalmalar" demek olur. Hiçbir emek sarf etmeden başkasının sırtından geçinenler, tek damla alın teri olmadığı halde hesapsız para kazananlar, çalanlar, çırpanlar, soyanlar... Bunların hepsi emek hırsızları olup, yaptıklarının hesabını vermeden varlık âleminden çekilemeyeceklerdir. Mezara girerek kendini unutturduğunu sananlar yanıldıklarını anladıklarında iş işten çoktan geçmiş olacaktır. Şu halde Türkçede "El emeği göz nuru dökmek, koşuşturmak, çalışıp çabalamak, ter dökmek, anasının ak sütü gibi helâl olmak" deyimleri "*sa'y-u gayret*" anlamında değer olarak vazediliyor ve şahsiyet oluşumu bunlara bağlanıyor...

[14] Bu iki ayet (38, 39) bugünkü dünyada çok önemli iki meseleye parmak basıyor. Bir yanda bireye, kişinin hak ve özgürlüklerine önem veren liberal anlayış, diğer yanda emeğe, çalışmaya, alın terine önem veren sosyalist anlayış... İnsanın bireysel özgürlüğü ile insanın bir sosyal varlık olarak emeği arasındaki denge günümüzde olduğu gibi tarih boyunca da daima bozulmuştur. Kur'an bu iki ayetle bir taraftan bireysel sorumluluğa, insanın tek başınalığına, diğer taraftan sosyal varlık oluşuna, emeğine, toplumsallığına vurgu yapmaktadır. Bireysel sorumluluk (*vizr*) ile emek, çalışma, alın teri (*sa'y*) arasındaki gerilimi çözmek için bireyci ve toplumcu yaklaşımlar birer ideoloji olunca iş iyice çıkmaza girmekte ve şu modern çağın iki yüzyıldır devam eden **Karl Marx** ile **Adam Smith** ideolojileri arasındaki kangren olan kavgasına dönüşmektedir. Bu açıdan aynı ayette bireyin tek başına sorumluluğu (*vizr)* ile emek, alın teri (*sa'y*) kavramlarının üstelik **Musa**'nın ve **İbrahim**'in sahifelerinde de geçtiği söylenerek peş peşe gelmesi son derece dikkat çekici ve çarpıcıdır...

45/46- Saçılmış bir su damlasından erkeği ve dişiyi iki eş halinde yaratan da 47-Sonra yeniden yaratacak olan da 48- Zengin eden de fakir eden de 49- Şi'ra yıldızının Rabbi de[15] 50- Önceki çağlarda yaşamış Ad kavmini helak eden de 51- Semud'un yerinde yeller estiren de 52- Çok daha önceki çağlarda daha zalim ve daha azgın Nuh kavmini helak eden de 53- Şehirlerin altını üstüne getiren de 54- Başlarına daha neler neler getiren de hep O'dur; bütün bunlardan hiç şüpheniz olmasın."

55- Şu halde ey insanoğlu, Rabbinin hangi nimetine nankörlük edip hala kudretinden şüphe duyarsın.

56- İŞTE BU önceki çağlardaki uyanış çağrılarından bir uyanış çağrısıdır.[16]

57- Zira yaklaşıyor yaklaşmakta olan.[17]

58- Onu Allah'tan başka kimse bilemez.

59- Demek bu sözü tuhaf buluyorsunuz?

60- Ağlayacağınıza gülüyorsunuz.

61- Oyalanıp duruyorsunuz.

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ مِن نُّطْفَةٍ إِذَا
تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾ وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشْأَةَ الْأُخْرَىٰ ﴿٤٧﴾ وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ
﴿٤٨﴾ وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشِّعْرَىٰ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ ﴿٥٠﴾
وَثَمُودَ فَمَا أَبْقَىٰ ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ
وَأَطْغَىٰ ﴿٥٢﴾ وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ ﴿٥٣﴾ فَغَشَّاهَا مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾
فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نَذِيرٌ مِّنَ النُّذُرِ الْأُولَىٰ
﴿٥٦﴾ أَزِفَتِ الْآزِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾
أَفَمِنْ هَٰذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ
﴿٦٠﴾ وَأَنتُمْ سَامِدُونَ ﴿٦١﴾ فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا ﴿٦٢﴾

62- Haydi, secde edin Allah'a; çalışın ibadet edin!

[15] RABBU'Ş-ŞI'RA: Sözlükte [رب الشعرى] "Şi'ra yıldızının Rabbi" demektir. Bununla neyin kastedildiğini iyi anlamak için o günkü Kureyş Arapları'nın da etkisi altında olduğu Mezopotamya-Akdeniz havzası teoloji ve mitolojilerine göz atmak icap eder. Şöyle ki: Astroloji yakın gelecekle ilgili kehanette bulunmak için gökcisimlerinin hareketlerinin gözlemlenmesidir. Özellikle Babilliler ayın, yıldızların ve gezegenlerin hareket ve görünümlerinden, başta siyasî ve askerî alanlar olmak üzere gelecekle ilgili olayların bilgisini çıkarırlardı. Babil teolojisine göre işaretler tanrıların niyetleri hakkında ipuçları verirdi. Bu nedenle Babil astrolojisinde doğu ufku üç dikey yola bölünmüştür; *Enlil*, *Anu* ve *Enki* yolları. Bunlar Sümer, Akkad, Babil teolojilerinde birbirine benzeyen meşhur üçlü tanrı panteonudur. Genellikle Baba/karısı/oğlu veya kızı şeklinde tasavvur edilirdi. Neo-Babil'deki *Şamaş-Sin-İştar*, Mısır'da *İzis-Horus-Öziris*, Yunan'da *Zeus/Hera/Hermes*, Roma'da *Jupiter-Juno-Minerva* ve Araplardaki *Lat/Uzza/Menat* üçlemeleri aynı mantığın üründür. *Tanrı/Meryem/İsa*

üçlemesi (teslis) de aslında buradan gelir. Hatta bizdeki *Allah/Muhammed/Ali* üçlemelerinin de bu kültün "utangaç" izlerini taşıdığını söylemek mümkündür. Bunlar Kur'an'dan önceki eski dünya dinlerinin teolojileridir. Kur'an bütün bunları tek tek iptal ve tashih etmiş, önceki çağlarda cılız kalan "tek tanrı" inancını güçlü bir nefesle canlandırmıştır. En önemlisi de putperest eski dünyayı bir daha açılmamacasına kapatmıştır. Babillilerce sistematik hale getirilen "gökyüzüne giden tanrı yolları" anlayışı zamanla 12 gezegene indirgemiş ve her bir gezegen ilgili tanrının simge veya arması (boğa, aslan, balık, yengeç vs.) ile anılmıştı. Böylece takımyıldızlarının konumu tam olarak tespit edilmek istenmekteydi. Bu teolojinin arkasındaki jeopolitik ise takvime (tarihe ve olaylara) hâkim olmak ve Babil İmparatorluğunu karşı konulmaz bir güç haline getirmekti. Bu 12 tanrılı/gezegenli taksim Babil'den Mısır'a, oradan da Yunan üzerinden modern dünyaya neredeyse hiç değişmeden geçmiştir... İşte "Şi'ra" bu takımyıldızlarından birinin adıdır. Böylece eskidünya dinlerinde insanların doğum, ölüm, zenginlik, fakirlik, elem, mutluluk, verimlilik vs. durumlarının bu tanrıların etkisiyle gerçekleştiğine inanıldığı için, oradan da bu anlayış orta Arabistan'a geçtiği için ve Kur'an'da bu bölgeye indiği için onlar üzerinden tüm eski dünyanın anlayışları ret ve iptal edilmiş oluyor. Şu halde ayette "Zenginlik, fakirlik, elem, mutluluk vs. hepsi "Şi'ra yıldızının" değil tek Allah'ın elindedir. O Şi'ra yıldızının verimlilik, kader, elem, hastalık, mutluluk tanrısı olması uydurmadır. Hem gökten tanrılar kimseye verimlilik, başarı, hastalık ve mutluluk dağıtıyor değildir. Artık bu tektanrı anlayışında herkesin sorumluluğu kendisine aittir ve insan için bizzat kendi çalışması, emeği, alınteri dışında bir hakkı yoktur" denmek isteniyor...

[16] Demek ki "İşte bu Kur'an (veya işte bu öksüz Muhammed) önceki çağlardan beri yapıla gelen uyarılardan bir uyarıdır" demekle bunun öncekilerden bir farkının olmadığı beyan edilmiş oluyor. Yani Tevrat ne ise, İncil ne ise, Zebur ne ise Kur'an da odur. **İbrahim** ne yapmışsa, **Musa** ne yapmışsa, **İsa** ne yapmışsa **Muhammed** de onu yapıyor. Onlar ne getirmişse bu da onu getiriyor. Onlar söze dayalı apaçık deliller (*ayâtun beyyinât*) getirdiği gibi bu da aynısını getiriyor" denmek istenmektedir. Bunu mantıkî sonuçlarına dek götürürsek **Hz. Muhammed** ile önceki çağlarda yaşayan peygamberler arasında "mucize gösterme" ve "Belirli bir kavme mahsus olma" bakımından fark olduğunu düşünen anlayışların isabetli olmadığı görülür. Bilakis "*İşte bu (Kur'an/Muhammed) önceki uyarılardan bir uyarıdır*" demek "**Muhammed** mucize göstermediği gibi onlar da göstermemişti, **Muhammed** insanların karşısına söze dayalı apaçık delil (*beyyinât*) ile çıktığı gibi onlar da söze dayalı apaçık delil (*beyyinât*) ile çıkmıştı, **Muhammed** bütün insanlığa gönderildiği gibi onlar da bütün insanlığa gönderilmişti" manasına gelir. Yani hepsi aynı uyarılardan bir uyarı, aynı uyanış çağrılarından bir çağrı, aynı sözlerden bir söz, aynı mesajlardan bir masajdı. Öncesiyle sonrasıyla hepsi aynı yolun yolcusuydular çünkü risalet/nübüvvet bölünmez bir bütündür" demek olur. (Allahu a'lem).

[17]"*Kardeşler! deseydim Kardeşlerim*

'Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan
'Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan
Bakın yaklaşıyor...
Yazık şairler kadar cesur değilim" /İsmet Özel

54- KAMER SURESİ

Mekke'de inmiştir, 55 ayettir. Peygamberliğin dördüncü yılından nazil olduğu tahmin edilen sure ilk ayetinde ayın (*kamer*) yarılması olayından bahsettiği için bu adı almıştır.

54-KAMER SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 55 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- KIYAMET yaklaşıyor, ay yarılacak![1]

2- Böyleyken bir ayet görseler burun kıvırıp "Söylenip duran büyülü lâflar bunlar" derler.[2]

3- Yalanladılar, arzularına uydular. Oysa her iş olacağına varır.[3]

4- ONLARA kötülüklerden vazgeçirici ibretlerle dolu haberler geldi.

5- Bilgelikle dopdolu haberler geldi. Fakat uyarılar fayda vermiyor.

6- Sen onlara aldırış etme. Bir gün bir ses yankılanacak, onları daha önce hiç görmedikleri bir şeye çağıracak.

سورة القمر مكية
وهي خمس وخمسون آية

بسم الله الرحمن الرحيم

اقتربت الساعة وانشق القمر (١) وإن يروا آية يعرضوا ويقولوا
سحر مستمر (٢) وكذبوا واتبعوا أهواءهم وكل أمر مستقر
(٣) ولقد جاءهم من الأنباء ما فيه مزدجر (٤) حكمة بالغة
فما تغن النذر (٥) فتول عنهم يوم يدع الداع إلى شيء نكر (٦)

---

[1] Harfi harfine: "Saat yaklaştı ve ay yarıldı."

[2] İNŞAKKA'L- KAMER: Sözlükte [انشق القمر] "Ay yarıldı" demektir. Bu ayetle neyin kastedildiği konusunda iki görüş bulunuyor: 1- Burada Hz. **Paygamberin** parmağıyla işaret edip ayı ikiye yarması mucizesi anlatılmaktadır (Razi, İbni Kesir, Kurtubi vb.) 2- Burada göğün parçalanması, yerin sarsılması, güneşin dürülmesi ve yıldızların dökülmesi vs. türünden bir kıyamet sahnesi tasvir edilmektedir (Rağıp). Birinci görüşte olanların bir kısmı yarılmanın bizzat Hz. **Peygamber**'in parmak işareti sonucu gerçekleştiğini söylerken, bir kısmı da yarılmanın bir kısmî ay tutulması anında olduğunu ve aym seyredenlere ikiye ayrılmış gibi göründüğünü söylerler. İkinci görüşte olanlar görüşlerini şu gerekçelere dayandırırlar 1- Arapça'da bazen geçmiş zaman kipi (mazi) gelecek zaman kipi (muzari) manasında kullanılır. Bu durum ifadeye kesinlik kazandırmak için yapılır. Burada da böyle bir durum vardır. 2- Müşriklerin Kur'an'da bundan daha açık diyaloglarda mucize talepleri sürekli reddedilmiştir (19/9) 3- Burada bağlam kıyamet sahneleri ile ilgilidir... Görüldüğü gibi ikinci görüşün (Rağıp) gerekçeleri sağlam, tespitleri isabetlidir. Dolayısıyla ayet kıyamet sahnesinden bahsetmektedir. Ayrıca Bkz. "AYET" 17/59. ve "BEYYİNAT" 14/9. ayet dipnotları.

[3] Harfi harfine: "Yalanladılar, hevalarına uydular ve her iş "mustaqir'dir."

خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ ﴿٧﴾
مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾ كَذَّبَتْ
قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا
رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ
﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ وَحَمَلْنَاهُ عَلَىٰ
ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ
تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ
يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ
عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ
مُسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنْزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ
كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ
مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوا أَبَشَرًا مِنَّا وَاحِدًا
نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذًا لَفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ أَأُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ
مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ
﴿٢٦﴾ إِنَّا مُرْسِلُو النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾

7- Gözleri dehşetten fırlarcasına mezarlarından kalkacaklar ve çekirge sürüsü gibi sağa sola kaçışacaklar.

8- O kâfirler şaşkınlık içinde yankılanan sese doğru koşacak, “Bu çok korkunç bir gün” diyecekler…

9- BAKIN önceki çağlarda Nuh’un halkı da yalanladı. O kulumuza “Bütün bunlar yalan, senin aklî dengen yerinde değil” dediler, çok incittiler.

10- O da sonunda Rabbine “Ben yenik düştüm, bana yardım et” diye dua etti.

11- Biz de göğün kapılarını açıp su boşalttık.[4]

12- Yerden de su fışkırttık. Derken iş olacağına varıp sular birleşti.

13- Nuh’u tahta ve çivilerden yapılmış bir gemi üzerinde taşıdık.

14- Gadre uğramış kimseye mükâfat olmak üzere gemi koruyup kollamamız altında yüzüp gitti…

15- O gemiyi ibreti âlem için bıraktık, yok mu ibret alan?[5]

16- İşte bak nasıl oldu uyarılarıma kulak asmayanlara yönelik azabım?

17- Açın kulağınızı! Kur’an’ı düşünmek için kolaylaştırdık, yok mu düşünen?

18- AD HALKI DA yalan bütün bunlar dedi. Fakat bak nasıl oldu uyarılarıma kulak asmayanlara yönelik azabım?

19- Uğursuz mu uğursuz bir günde şiddetli bir kasırgaya yakalandılar.

20- Öyle ki insanları hurma kütüklerini söker gibi kökünden söküp atıyordu.[6]

21- İşte bak nasıl oldu uyarılarıma kulak asmayanlara yönelik azabım?

22- Açın kulağınızı! Kur’an’ı düşünmek için kolaylaştırdık, yok mu düşünen?

23- SEMUD halkı da bütün uyarılarımıza yalan bütün bunlar dedi.

24- “İçimizden bir insana mı uyacağız? Bu düpedüz ahmaklık” dediler.

25- “Vahiy almak içimizden kala kala ona mı kaldı? Bilakis o haddini bilmez yalancının biridir” dediler.

26- Haddini bilmez yalancı kimmiş çok yakında öğrenecekler.

27- Salih’e “Onları sınamak için şu dişi deveyi salıyoruz. Hele bak ne yapacaklar, sen yeter ki güçlüklere göğüs ger.

[4] Harfi harfine: “Biz de göğün kapılarını açarak boşalan bir su boşalttık.”
[5] NUH TUFANI: Bkz. 71/25. ayet dipnotu.
[6] AD KISSASI: Bkz. 11/60. ayet dipnotu.

وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ
فَتَعَاطَى فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ
صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ
فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ
حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي مَنْ
شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾
وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ
﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا عَذَابِي
وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾
وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ
أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَٰئِكُمْ
أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرٌ ﴿٤٤﴾
سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ
وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ
فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾

28- Onlara da kuyu sularından eşit yararlanacaklarını söyle, sırası gelen suyu alsın" dedik.

29- Bunun üzerine elebaşlarını çağırdılar. Adam bıçağını çekip deveyi küstahça boğazladı.[7]

30- Fakat bak nasıl oldu uyarılarıma kulak asmayanlara yönelik azabım?

31- Üzerlerine tek bir çığlık gönderdik. Çalı çırpı gibi süpürülüp toplanacak hale geldiler.[8]

32- Açın kulağınızı! Kur'an'ı düşünmek için kolaylaştırdık, yok mu düşünen?

33- LUT HALKI da uyarılara kulak asmayıp yalan bütün bunlar dedi.

34- Biz de başlarına taş yağdırdık. Sadece Lut'la beraber olanları bir seher vakti kurtardık 35-Tarafımızdan bir nimet olarak... İşte şükredene böyle karşılık veririz.

36- Aslında Lut onları büyük bir afete maruz kalabilecekleri konusunda uyarıp durmuştu.[9] Fakat uyarılara hep kuşkuyla yaklaştılar.

37- Dahası gelen misafirlerini tacize kalkıştılar. Biz de onları böyle körkütük bir halde bırakarak "Uyarılarıma kulak asmamaya karşılık tadın bakalım azabımı" dedik.[10]

38- Nitekim olan oldu ve afet kendilerini bir sabah yakalayıverdi.[11]

39- Uyarılarıma kulak asmamaya karşılık tadın bakalım azabımı!

40- Açın kulağınızı! Kur'an'ı düşünmek için kolaylaştırdık, yok mu düşünen?

41- FİRAVUN'UN âvanesine de kendilerini neyin beklediği konusunda uyaran[12] peygamberler geldi.

42- Ayetlerimizin hepsine yalan bütün bunlar dediler. Biz de yaptıklarına üstün ve güçlü birine yaraşır bir şekilde karşılık verdik...[13]

43- ŞİMDİ, sizin kâfirleriniz onlardan daha mı iyi? Yoksa beraat ettiğinize dair yazılı bir belge mi var?

44- Demek "Biz birleşmiş güçlü kuvvetli bir topluluğuz" diyorlar?

45- Kuvvetleri yakında dağılacak ve tabana kuvvet kaçacaklar,

46- Dahası kıyamette onları çok daha acı ve feci bir son bekliyor.

47- O günaha batmış olanlar şaşırıp afallayacaklar,

48- Yüzükoyun cehennemin dibini boylayacakları gün onlara "Ateş nasıl yakarmış, tadın bakalım" denilecek...

49- BAKIN, biz her şeyi belirli bir kapasiteyle[14] yarattık.

[7] Harfi harfine: "Bir arkadaşlarına nida ettiler, çekip kesti."

[8] SEMUD KISSASI: Bkz. 7/73. ayet dipnotu.

[9] Harfi harfine: " Doğrusu onları bizim tutup yakalamamıza karşı uyarmıştı. Fakat uyarılarına karşı kuşku duydular."

[10] Harfi harfine: "Misafirlerinden murad almaya kalkıştılar. Biz de gözlerini siliverdik. Tadın azabımı ve uyarılarımı." Ayette geçen (*râvedû*) irade etmek, istemek manasında olup bu bağlamda Türkçe'de "cinsel taciz" dediğimiz anlamda kullanılmaktadır. Çünkü buradaki irade etme eşcinsel ilişki talebi ile ilgili olduğu için "taciz" kelimesi uygun düşmektedir. Keza ayette geçen "Gözlerini sildik" (*tamasnâ a'yunehum*) ifadesi deyim anlamında olup Türkçe'de "Defterden silme" sözünü çağrıştırır. Yani: "Şehvetten kudurmuş, gözleri artık hiçbir şey göremez hale gelmiş, zıvanadan çıkmış bu güruhu, "Allah belânızı versin" deyip böyle körkütük bir halde bıraktık." denmek isteniyor. (Allahu a'lem).

[11] LUT KISSASI: Bkz. 15/77. ayet dipnotu.

[12] İNZAR: Bkz. 25/1. ayet dipnotu.

[13] Firavun kimdi? Mısır'da kurulu iki bin yıllık Tanrı-devlet imparatorluğu dünya ve dinler tarihi açısından ne anlam ifade ediyordu? "Asa" ne demektir? Eskidünya dinlerinde "Tanrıların sembolleri" ne demektir? Musa asayı yılana çevirmekle ne yapmış oldu? Allah ona bunu nasıl öğretti? Bilge kişi (Halk arasında Hızır diye bilinir) Musa'ya ne öğretti, niçin öğretti? Bu kıssa anlatılırken neden defalarca "bilgi" (*ilm*) kelimesi kullanılıyor? Bkz. 2/67, 11/110, 18/60-82, 29/39. ayetler ve dipnotları. Ayrıca eskidünya dinlerinde "Tanrıların sembolleri" Bkz 27/15, 11/97 ayet dipnotları.

[14] KADER: Bkz. 97/1. ayet dipnotu.

50- İşimiz göz kırpması gibi anlık bir iştir.

51- Açın kulağınızı! Sizin gibi nice toplulukları helâk ettik, yok mu düşünen?

52- Yaptıkları her şey kayda geçti,

53- Küçük, büyük hepsi tek tek yazıldı.

54- Allah bilinciyle yaşayanları ise cennetler, pınarlar bekliyor.

55- Sözün namusu ile yaşayanlar için ayrılmış yerler güç ve egemenlik sahibinin katında onları bekliyor…

وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا
أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ ﴿٥٢﴾
وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ
وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾

55- RAHMAN SURESİ

Mekke'de inmiştir, 78 ayettir. Allah'ın insanoğluna verdiği sayısız nimetleri sayıp döker. Sure boyunca 31 kez tekrarlanan nakaratla bu nimetler karşısında insanoğluna "*Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?*" diye sorulup nimete nankörlüğün terk edilmesi çağrısı yapılır. Sanki surenin ortasına yerleştirilen şu cümle Allah-insan ilişkisine bütün Kur'an'ın bakışını yansıtır; "*Güzelliğin karşılığı güzellik değilse nedir*?" Sure adını sözlükte "Sonsuz iyiliği, güzelliği, sevgisi taşan" (*Rahman*) ve varlığa yayılan (*Rahim*) kelimelerinden alarak "varlık ve oluş" âleminin kökeninde neyin yattığı mesajını da verir…

55-RAHMAN SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 78 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Rahman[1]

2- Kur'an'ı öğretmiş,[2]

3- İnsanı yaratmış,

4- Kendini söz ile ifade etmeyi[3] öğretmiş...

5- Güneşe ve Aya yörüngesini çizmiş, dakik bir hesapla akıyorlar,

6- Çimeni ve ağacı secdeye durdurmuş, saygıyla selâmlıyorlar...[4]

7- Bak şu göğe, nasıl yükseltmiş, hassas bir denge[5] koymuş.

8- O halde dengeyi bozup ölçüyü şaşırmayın,

9- Ölçü ve adaletten[6] şaşmayın, dengeyi kaybetmeyin.

10- Bak şu yeryüzüne, canlılar için nasıl serip yaymış,

11- Meyveler ve salkım salkım hurma ağaçları yetiştirmiş,

12- Filizlenip dal veren tohumlar, hoş kokulu güzelim bitkiler bitirmiş,

13- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?[7]



14- Görünen insanı çömlek gibi bir kuru çamurdan yaratmış,

15- Görünmeyen varlıkları saf ateşten yaratmış,[8]

16- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

---

[1] RAHMAN: Bkz. 1/2. ayet dipnotu.

[2] Rahman suresinin ana teması insanoğluna Allah'ın verdiği nimetleri sayıp dökme etrafında döndüğü için mazi ve aralardaki bir iki muzari kip Türkçede nimetleri sayıp dökme uslubuna uygun olsun diye "mişli" geçmiş zaman ile çevrilmiştir. Mana böyle daha iyi Türkçe olarak ifade edilmiş olmaktadır. Aşağıdaki Türkçe türkü beyitleri bu tarzı çağrıştırır;

"Mevlam bir çok dert vermiş
Beraber derman vermiş
Bu tükenmez derdime

Neden ilaç vermemiş"
"Mevlam gül diyerek iki göz vermiş
Bilmem ağlasam mı ağlamasam mı"

[3] BEYAN: Bkz. 14/9. ayet dipnotu.

[4] SECDE: Bkz. 7/11. ayet dipnotu.

[5] MİZAN: Bkz. 57/25. ayet dipnotu.

[6] KIST: Sözlükte [قسط] kökü mastar olarak "adil olmak, dengeli, denk olmak" demektir. Zalim olmak, doğrudan ayrılmak, sapıtmak (*qast*); adalete uygun iş yapmak, ölçülü olmak (*ıqsât*); dağıtmak, taksitle ödemek, parçalara bölmek (*taqsît*); zalim, sapık, haktan uzak (*qâsıt*); taksit, ikramiye, pirim, adalet, pay, hisse, doğruluk, terazi, miktar (*qıst*); âdil, hakça davranan, Allah'ın isimlerinden (*muqsit*) kelimeleri bu köktendir... Bu kökten gelen kelimeler Kur'an'da 22 yerde geçer. Adalet kavramıyla eşanlamlı olarak kullanılır. Kıst ve adalet arasında bir şeyi hakkıyla takdir etme (*gıst*) ve takdir edileni eşitce paylaştırma (*adl*) gibi bir nüans farklılığının olduğu söylenebilir. Adalet eşitce paylaştırma (*et-tagsît ala's-sevâ*) demektir, zıddı zulümdür (Rağıp). Çünkü Yüce Allah *el-adl ve el-muqsit* isimleriyle yerleri ve gökleri "adalet" ile kurmuştur. Bu nedenle yerler ve gökler ölçü, denge (*mîzân*), hak ve adalet (*adl* ve *qıst*) ile ayakta durur. Cenab-ı Hak adaletin yolunu bir tek şekle bağlamamıştır. Her ne şey adaleti sağlıyorsa şeriatı odur (İbni Kayyım).

[7] Yani: Ey siz erkek ve kadından ibaret bütün insanlar! Ve ey siz öteki tüm varlıklar! Hal böyleyken, durum buyken, Allah sonsuz sevgisinin (Rahman) taşması sonucu bütün bu nimetleri size karşılıksız vermişken, sizi varlık âlemine çıkarmışken Rabbinizin hangi nimetine yalan diyebilirsiniz? Önünüze serilen bunca nimete nankörlük neden? Hangi hakla ve cür'etle?

[8] İns ve cin görünen ve görünmeyen varlıklar anlamında bir deyim olarak kullanılmaktadır. Kur'an'ın başka yerlerinden sudan, dumandan, topraktan, ateşten vs. yaratmalar olduğu söylendiğine göre bu şu demek olmalıdır; "Biz görünen ve görünmeyen varlıkların hepsini hava, su, ateş ve topraktan yarattık. Yani tabiatın bağrından zamanı geldiğinde aşama aşama çıkardık. Kimini ateşten, kimini sudan, kimini topraktan, kimini havadan...

رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾
مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾
فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَآتُ فِي الْبَحْرِ
كَالْأَعْلَامِ ﴿٢٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ
﴿٢٦﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٢٨﴾ يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴿٢٩﴾
فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾ سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَبِأَيِّ
آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ
أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ
إِلَّا بِسُلْطَانٍ ﴿٣٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ
عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ فَبِأَيِّ
آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَإِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً
كَالدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ
لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾

17- Bütün doğuşların ve bütün batışların Rabbi O'dur.[9]

18- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

19- Birbiriyle temas halinde iki denizi salıvermiş,

20- Aralarına aşamayacakları bir engel koymuş,

21- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

22- O denizlerden inci ve mercan çıkıyor.

23- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

24- Denizde akıp giden ve dağlar gibi yükselen gemiler O'nundur,

25- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

26- VAROLAN her şeyin bir sonu vardır,[10]

27- Fakat görkem ve kerem sahibi Rabbinin zatı sonsuzdur.[11]

28- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

29- Göklerde ve yerde olan her şey O'na muhtaçtır. O, her gün yeni bir iş ve oluştadır.[12]

30- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

31- SİZDEN hesap soracağız ey günah yüklüler![13]

32- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

33- Ey görünen görünmeyen tüm varlıklar! Eğer göklerin ve yerin ötesine nüfuz edebileceğinizi sanıyorsanız, haydi edin. Ama bir güce sahip olmadan edemezsiniz.

34- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

35- Üzerinize bir alev topu ve zehirli duman salınır. Hiç bir yardım da göremezseniz.

36- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

37- Gök yarılıp yanık yağ gibi kıpkırmızı olduğu zaman,

38- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

39- O gün görünen görünmeyen tüm varlıklara günahlarından sorulmayacak, [14]

40- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

---

[9] Harfi harfine: "İki doğunun ve iki batının Rabbidir". Yani güneşin, ayın ve insa-

nın bunlar dışında farzedebileceği her şeyin doğusunun ve batısının Rabbidir denmek isteniyor. Yani tesniye (ikilik) çoğul manasında kullanılıyor (Razi).

[10] FANİ: Sözlükte [فني] kökü mastar olarak "bitmek, tükenmek, kocamak, ölümü yaklaşmak, bütün gücüyle çalışmak" demektir. Tüketmek, bitirmek, varlığını sona erdirmek (*ifnâ*); sonlu, sonu olan, ölümlü, tükenen (*fâni*); bitme, tükenme, sona erme (*fenâ*) kelimeleri bu köktendir… Kur'an'ın en çok yanlış anlaşılan kavramlarından birisi de budur. Şöyle ki: Genellikle bir şeyin fani olması o şeyin gerçekdışı, hayal, asılsız olması şeklinde anlaşılmaktadır. Hâlbuki fani gerçek olan bir şeyin bir gün sona ermesi anlamındadır. Sona ermesi onun gerçekdışı olduğu anlamına gelmemektedir. Demek ki sonlu –sonsuz (fâni-bâki) kavramlarını gerçek-sahte (hak-batıl) kavramları ile karıştırmamak gerekir. Meselâ dünya sonlu (fani) fakat gerçeklik (hak) üzere yaratılmıştır, sahte, gerçekdışı, asılsız (batıl) değildir… Örneğin bir havaî fişekten parlayan ışıklar gerçek ama sonludur. Parıldama gerçekliğin bir yüzünü, sönme, içe çekilip gözden kaybolma da öteki yüzünün yansımalarıdır. Fakat her iki halde de gerçektirler. Allah'ın varlıkları yaratmasını da böyle düşünmek belki bir fikir verebilir. Varlık Allah'ın yaratmasıyla parıldadığı an *ez-zahir* ismi, söndüğü zaman da *el-batın* ismi tecelli eder. Her iki halde gerçeğin ta kendisi (hak) tır…

[11] BAKİ: Sözlükte [بقي] kökü mastar olarak "kalmak, devam etmek, sürekli olmak, sonsuz olmak" demektir. Bırakmak, biriktirmek, korumak, olduğu gibi bırakmak (*ibqâ*); çok yaşa, Allah sana uzun ömürler versin (*ebqâkellah*); bırakmak, vazgeçmek (*tebqîye*); bırakmak, kalmasını istemek, birazını terk etmek (*istibqâ*); kalıcı eser, abide (*eser bâqî*); kalıcı, ölümsüz, sürekli (*bâqî*); sonsuzluk (*beqâ*); kalıntı, bakiye (*baqıyye*); varolma çabası (*tenâzu'u'l-beqâ*) kelimeleri bu köktendir… Demek ki beka sürekliliği, fena da süreksizliği ifade ediyor. Gerçek ve gerçek dışı olmayı değil. Allah'ın yüzünün (*vechullah*) baki olması demek O'nun varlığının ölümsüz, sermedî, sürekli ve sonsuza dek kalıcı olması demektir. O'nun dışındakilerin fani olması ise, sonsuz olanın hayatında bir an veya bir lâhza ama gerçek olarak yer almak manasına gelir. Böylece beka-fena ikilemi süreklilik-yenilik temposu manasına gelmiş olur. Demek ki her şeyin bir sürekli bir de yenilenen yüzü vardır. Varoluşun süreklilik yüzü Allah'ın vechi (yüzü, zatı, varlığı, iradesi, yaratması), yenilenen yüzü ise var olup yok olan, gelip giden yaratmalardır. Bu beka-fena (süreklilik-yenilik) temposu Allah'ın kemale doğru değil "kemal içinde" açılımı, yaratmanın sürekli ritim ile inkışaf etmesi manasına gelmektedir. Yani ilâhî hayattaki dinamik yenilenmeler O'nda bir eksilmeye veya çoğalmaya neden olmamaktadır. Tamlığın kendi içinde sürekli devinimidir söz konusu olan (Allahu a'lem)….

[12] ŞE'N: Sözlükte [شأن] kökü mastar olarak "iş, durum, konu, önemli iş" manasına geliyor. İş, oluş, durum, hal (*şuûn*); sosyal işler (*şuûnu'l-ictimâiyye*); bu konuda (*bihaze'ş-şe'n*); özlük işleri (*şuûnu'l-eşhâs*); uluslararası işler (*şuûnu'd-duvelî*) kelimeleri bu köktendir…

"*Biz ki yarmıştık olayların (şuûnun) engin ufuklarını/Çiğnemiştik yükselen o sonsuz dalgalarını*" (M. Akif) mısrasındaki "*şuûn*"un kullanılışı bu manayı çağrıştırır. Demek ki "*O her gün bir iş ve oluştadır*" ifadesi varlık âlemindeki "sürekli yaratmaya"

işaret etmektedir. Buradaki "yevm" kelimesi gün içinde, gün boyunca, böyle böyle her gün, her an manasında kullanıldığına göre (**Razi**) bütün iş ve oluş O'nun yaratması olmuş olur. Allah bu yaratmaya varlığı katmaktadır. Varlıkların kendi eylemleri, iş ve oluşları yaratmanın bir parçası olarak ele alınmaktadır. "*Denizlerde dağ gibi yüzen gemiler O'nundur*" (55/24) ayetinde de işaret edildiği gibi gemileri yapan, yürüten aslında insanlar olmasına rağmen O'na nisbet edilmektedir. Keza çocuğu erkek ve dişinin iş ve oluşu meydana getirmesine rağmen "*Size çocuk veren, rahîmlerde yaratan O'dur*" denmektedir. Bedir günü düşmanın üzerine ok atan veya toprak saçan peygamber olmasına rağmen "*Attığında atan sen değildin, Bizdik atan*" denmektedir. Bunların anlamı şu olsa gerektir: Allah varlığı -burada insanı- yaratmaya katmaktadır. Hepsinin birden yaptığı işe yaratma demektedir. Gün boyunca insanların sağa sola koşturması, kiminin doğması, kiminin ölmesi, kiminin yolculuk yapması, kiminin parkta oturması, bir kara trenin acı acı öterek bir kasabadan geçmesi, havaalanlarından uçakların kalkması, inmesi, suların akması, yağmurun yağması, şelâlenin çağıldaması, ağaç yapraklarının hışırdaması, yerde yılanın sürünmesi, gökte kartalın uçması, şimşeğin çakması, yıldırımın düşmesi, göçmen kuşların dizi dizi göçmesi, çobanın sürüsüyle dağlarda gezmesi, koyunların ağıllardan su içmesi vs. insanların gökdelenlere asansörle çıkmasından, çocukların yamaçtan kızakla kaymasına kadar bütün her şey, bütün iş ve oluş "şe'n" kavramının içine girmektedir. Allah'ın her an iş ve oluşta olması insanlara rağmen olmadığı gibi, insanların iş ve oluşta olması da Allah'a rağmen olmamaktadır. Bilakis "birlikte" olmaktadır. Deniz ile sualtı varlıklarının "birlikte" iş ve oluş halinde olması gibi... Burada bütün varlık ve oluşun tek bir kelimede toplanarak ifadesi söz konusudur. O tek kelime "Allah"tır. Bütün her şey bunun içinde olup bitmektedir...

"Bir zerredir ki Hakk'ın sonsuz zerresi
Bir zerre bile ondan kopamaz ayrılarak
Gece ve gündüz bu evrensel sofradan
Her can rızkın almada ortaklaşarak
Rahat ve asude bir döşektir canlılara hep
Bir alevli top üzerinde lâkayt ve endişeden uzak
Asıl maksat ezeli hükmü bulmasıdır varlığın
Görünüşteki sevap ve hata hep bahanedir
Oluşun her zerresi bunda bulur hayat neşesini
Yaratılan her şey bundan çeker ölüm içkisini" (**Ziya Paşa**)

[13] Harfi harfine: "Size yöneleceğiz ey o yüklü iki kişi." "Yüklenmiş ikili"den neyin kastedildiği konusunda iki görüş var: 1-İnsanlar ve cinlerdir 2- İnsanlar içinde erkekler ve kadınlardır. İkinci görüş Kur'an'ın genel söylemi ve hitabı göz önüne alındığında daha isabetli görünmektedir.

[14] Yani: Gök yarılıp da yanık yağ gibi kıpkırmızı olduğu zaman kıyamet kopacak ve görünen görünmeyen tüm varlıklar hesap vermek için huzura gelecek. "Neden günah işlediniz? Hangi günahı işlediniz?" vs. diye sorulmayacak çünkü onların elleri, ayakları, gözleri dile gelip konuşacak, her şeyi bir bir anlatacak (24/24).

يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسٖيمٰيهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصٖي وَالْاَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتٖي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾
يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمٖيمٍ اٰنٍ ﴿٤٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾
وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾
ذَوَاتَٓا اَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فٖيهِمَا عَيْنَانِ
تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فٖيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ
زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِـٔينَ عَلٰى فُرُشٍ
بَطَٓائِنُهَا مِنْ اِسْتَبْرَقٍ وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ فٖيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ
وَلَا جَٓانٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ
وَالْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾
هَلْ جَزَٓاءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ ﴿٦٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ مُدْهَٓامَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾
فٖيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾

41- GÜNAHA batmış olanlar yüzlerinden tanınacak, yaka paça derdest edilecek,[15]

42- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

43- İşte günaha batmış olanların "yok öyle bir şey" dedikleri cehennem!

44- Cehennem ile kaynar su arasında gidip gelecekler.

45- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

46- RABBİNİN makamından korkan kimseleri ise iki cennet bekliyor,

47- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

48- Orada her birinden türlü meyveler, çeşitli ağaçlar olacak,

49- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

50- O iki cennetten iki pınar akacak,

51- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

52- Her ikisinde de her meyveden çift çift bulunacak,

53- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

54- Atlastan halılara yaslanacaklar, meyvelere kolayca uzanabilecekler,

55- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

56- O cennetlerde daha önce görünen görünmeyen, hiç kimseyle ilişkisi olmamış candan eşler olacak,

57- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

58- Görsen onları yakut ve mercan sanırsın.

59- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

60- Güzelliğin karşılığı[16] güzellik değilse nedir?[17]

61- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

62- Ötelerinde iki cennet daha olacak,

63- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

64- Yemyeşil iki cennet...

65- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

66- İkisinden de fışkıran pınarlar olacak,

67- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

[15] Harfi harfine: "Alınlarıyla ayaklarından tutulacak." Bu Araplar arasında küçük

düşürücü bir deyim olup Türkçe'de "Yaka paça derdest etmek, karga tulumba yakalamak, elense etmek" deyimlerini çağrıştırır.

[16] HUSN/İHSAN/MUHSİN: Bkz. 31/3. ayet dipnotu.

[17] Allah'ın insanoğluna nimetlerinin sayılıp döküldüğü, cennet nimetlerinin insan muhayyilesinin önüne serildiği ayetlerin tam ortasına yerleştirilen bu ifade bütün surenin, hatta bütün bir Kur'an'ın Allah-insan ilişkisine bakışını özetlemektedir; "*Güzelliğin karşılığı güzellik değilse nedir*? Buradan Kur'an'da sırf erkek muhayyilesine hitap ediyormuş gibi görünen cennet tasvirleriyle ne denmek istendiği anlaşılabilir. Öyle anlaşılıyor ki her insanda fıtrattan varolan iyilik ve güzellik "idesi" son sınırlarına kadar zorlanmaktadır. İşte bu iyilik, güzellik ifadesine vurgu yapılarak onların dünyadayken "dava" edinenlerin, onlar için çalışıp çabalayanların ve ömürleri boyunca onlara bağlı kalarak yaşayanların karşılığını mutlaka görecekleri haber veriliyor. Bu bir erkek için güzel kadın, kadın için yakışıklı erkek, çölde yaşayan için yeşillik ve gölgelik, dağda yaşayan için deniz ve kumsal, soğukta yaşayan için güneş, karabulutlar üstünden hiç eksik olmayan için masmavi gökyüzü vs. olabilir. Sanki "Kim neyin özlemini çekiyor, hangi güzelliğe erişmek istiyorsa onu bulacak" denmek isteniyor. Anlaşılan Allah insanoğlunu kendisiyle kozmik bir "güzellik yolculuğuna" davet ediyor. "Cennet içinde cennet" demekle "Güzellik içinde güzellik; sıradan güzel yetmez, daha güzel, daha da güzel, daha da..." demeye getiriliyor. Demek ki varoluşun özü iyiliğin ve güzelliğin yer aldığı bir sonsuz inkışaftır. Bundan dolayıdır ki "O" (*huve*) kendisine iyiliği, güzelliği, sevgisi taşan (*Rahman*) ve varlığa yayılan (*Rahim*) demiştir...

68- İkisinde de meyve, hurma ve narlar olacak,

69- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

70- İkisinde de bütün iyilikler ve güzellikler bulunacak,[18]

71- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

72- Çadırlar içinde bekleyen göz aydınlığı eşler,

73- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

74- Öyle ki daha önce görünen görünmeyen hiç kimseyle ilişkileri olmamıştır,

75- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

76- Yeşil yastıklara ve güzel işlemeli döşeklere yaslanacaklar.

77- Artık Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

78- Görkem ve kerem sahibi Rabbinin adı yüce, çok yücedir!

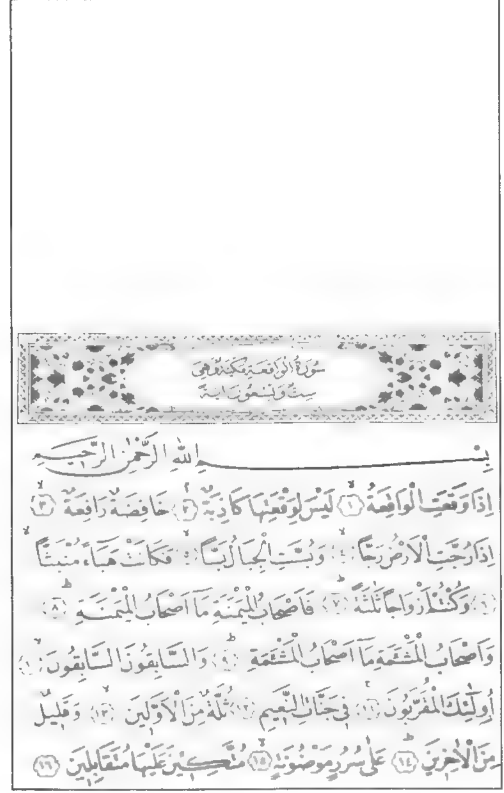
فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾
فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ حُورٌ
مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ
إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾
مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

---

[18] Ayette geçen "O ikisinde 'hayrât hısân' vardır" ifadesi; 1- O iki cennette bütün iyilikler, erdemler ve güzellikler olacak 2- O iki cennette güzeller, dilberler, ahular olacak şeklinde anlaşılmaya müsaittir. Demek ki esas vurgu insanoğlundaki "güzellik imgesinin" harekete geçirilmesi olduğuna göre artık güzellik namına kim içinden ne geçiyorsa onu anlayabilir. Daha kapsayıcı olduğu için birinci görüş tercihe şayandır.

56- VAKIA SURESİ

Mekke'de inmiştir, 96 ayettir. Surenin hemen tamamı kıyamet olayı (*vakıa*) sonrasındaki manzaraların tasvirine ayrılmıştır. Bu tasvirlerde Kur'an'ın kendi kavramsallaştırması içinde "iyilikle dolu dürüst bir hayat sürenler" (*ashabu'l-meymene*) ve "kötülükle dolu berbat bir hayat yaşayanlar"(*ashabu'l-meş'eme*) olarak anlaşılabilecek iki grup insanın, ahirette karşılaşacağı cennet ve cehennem manzaraları anlatılmaktadır.



56-VAKIA SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 96 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ
SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- BÜYÜK OLAY[1] patlak verdiği zaman. 2- Onun oluşuna yalan diyen dil olamaz. 3- Kimini alçaltır kimini yükseltir. 4- Yeryüzü şiddetle sarsıldığı zaman. 5- Dağlar ufalanıp 6- Toz duman haline geldiği zaman 7- İşte o gün siz üç sınıfa ayrılmış olacaksınız; 8- İyilikle dolu dürüst bir hayat yaşayanlar;[2] ne bahtiyardır onlar! 9- Kötülükle dolu berbat bir hayat sürenler;[3] ne bedbahttır onlar! 10- Ve önde gidenlerin o öncüleri...

11- ONLAR Allah'ın yakın dostları arasına girecekler 12- Cennet nimetlerine nail olacaklar 13- Çoğu eskiçağlardan 14- Azı da sonraki çağların insanlarından 15- Onlar altın işlemeli tahtlara oturacaklar 16- Karşı karşıya kurulacaklar

[1] VAKIA: Sözlükte [وقع] kökü mastar olarak "olmak, meydana gelmek, gerçekleşmek, düşmek, inmek, içine girmek, vuku bulmak, iz bırakmak, etki yapmak, kapsamak, ihtiva etmek" manalarına geliyor. Meydana getirmek (*îqâ'an*); çözmek, imzalamak, çalmak (*tevqî'*); savaşmak, girişmek, cinsel ilişkide bulunmak (*muvâqa'*); savaşmak, vuruşmak (*tevâqu'*); ummak, beklemek, ümit etmek (*tevaqqu'*); tempo, ritm (*îqa'*); ritmik (*îqâî'*); yer, mevki, pozisyon (*mevqî'*); konma yeri, hucum (*mevqia'*); konan, olan, meydana gelen, olay, gerçek (*vâqi'*); olay, gerçek, realite, belâ, musibet (*vâqia'*), pragmatik, gerçekci (*vâqiî'*); savaş, gazve (*vaq'a*); hucum, saldırı, vuruşma (*vaqî'a*) kelimeleri bu köktendir... Kur'an'ın dünyasında *el-vâqı'a* "gerçekleşecek olan o büyük olay, kıyamet" anlamında kullanılıyor. Çünkü kıyamet "vak'ay-ı adiye" (basit bir olay) değildir. Demek ki bu büyük olayın haber verilme-

si, yani dünyanın bir gün "havaya uçacağının" söylenmesi, insanlığın geleceği ile ilgili çok büyük bir olay olup bütün peygamberlerin "inzar" (bekleme, gözleme) adını verdikleri uyarının temelini oluşturmaktadır...

[2] ASHABU'L-MEYMENE: Sözlükte [يمن] kökü mastar olarak "uğurlu olmak, mübarek olmak, bereketli olmak" manasına geliyor. Sağa gitmek, sağ tarafa doğru gitmek, sağından gitmek, Yemen'e varmak (*yemn*); uğur, bereket, şans (*yümn*); sağ tarafa gitmek, sağlamak, sağda olmak (*teyâmun*); sağ, sağ taraf (*eymen, yumnâ*); uğurlu, bereketli, şanslı (*meymeneh, meymûn*); yemin, bereket, güç, kuvvet (*yemîn*); birinin sahip olduğu şeyler (*mâ meleket yemîn*) kelimeleri bu köktendir... Kur'an'ın Sami/Arap dil, tarih ve kültür evrenine hitap ettiğinin tipik örneklerinden birisi de bu *ashabu'l-meymene* ve *ashabu'l-meş'eme* mecazî deyimleridir. Gelecekteki bazı olayların kuşların (*tâir*) sağa mı sola mı doğru uçtuklarına bakılarak bilinebileceği anlamına gelen "sağdan gelen kuş" veya "sola doğru uçan kuş" o günkü Araplar arasında yaygın bir "iyi-kötü" imgesidir. Eğer kuşlar sağdan uçuyorsa uğurlu, bereketli, mutlu günler, sola doğru uçuyorlarsa kötü, berbat ve mutsuz günler kapıda demektir. Zamanla bu inancın aslı gidip faslı kalınca "sağ" iyiliğin, bereketin ve uğurun, "sol" da kötülüğün, bereketsizliğin ve mutsuzluğun ifadesi olarak kullanılır olmuştur. Yani o günkü toplumda bu kelime ve kavramlar dilsel bir anlaşma aracı olarak kullanılıyordu. Kur'an artık Arapçaya iyice yerleşmiş olan bu "tarihsel" anlaşma aracını bir veri olarak kullanıyor ve onun üzerinden "evrensel" mesajlarını veriyor. Demek ki bu kavramların bugünkü "sağcılık ve solculuk" ile hiç bir alâkası yoktur. Bugünkü sağ-sol kavramları 18. yüzyıl Batı/Fransız dil, tarih ve kültür evreninin tarihselliğini yansıtır. O coğrafyada bir anlamı ve karşılığı olabilir. Doğrusu modernizmin yükselişi ve yayılışı ile birlikte bu kavramlar diğer dünya toplumlarına da hızla yayılmış ve siyasî arenada sağcı ve solcu gruplar oluşmuştur. Şu halde yedinci yüzyıl Arap/Sami dil evreninden bir kavramı alıp 18. yüzyıl Batı/Fransız dil evreninde ve onun etkisinde kullanıldığı şekilde çevirmek abesle iştigaldir? Bu nedenle mealde hiçbir şekilde "sağ-sol" tabirlerine yer verilmemiştir. Çünkü konuyla hiç bir alâkası yoktur. Dolayısıyla kelimelerin kökanlamlarındaki manalar yansıtılarak "iyilikle dolu dürüst bir hayat yaşayanlar (*ashabu'l-meymene*) *ve* "kötülükle dolu berbat bir hayat sürenler" (*ashabu'l-meş'eme*) şeklinde ifade edilmiştir.

[3] ASHABU'L-MEŞ'EME; Sözlükte [شأم] kökü mastar olarak "uğursuz olmak, kötümser olmak" manasına geliyor. Uğursuz (*eş'em*); kötümserlik, karamsarlık (*teşâum*), uğursuzluk (*şuûm*); kötümser (*müteşâim*); uğursuzluğa uğramış (*meşûm*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki Arap uğur ve berekete *yemn* deyince, bu da aynı zamanda "sağ taraf" manasında olunca, uğursuzluk *şeamet*'in karşılığına da zamanla "sol taraf" anlamına gelen *yesr* kullanılır olmuştur... Öte yandan bu sağ-sol simgecilikleri Kureyş Araplarına eski Metepotamya dinlerinden geçmiş olabilir. Çünkü eski Mezotpotamya dinlerinde sağ el selâmlaşmanın, yardımın, saflığın eliydi, yemek için kullanılan eldi. Sağ taraf iyi, sol taraf

kötü gelecekle bağlantılandırılırdı. Asur ve Babil heykellerinin sol bacakları daima önde ve çıplak olurdu. Bu, kötü ruhların önünün kesme ve etkisiz kılma amacıyla böyle yapılırdı. İlâhî koruma için sağ ve sol tarafında duran birer yardımcı tanrıya sahip olmak kişinin şanslı olduğunun göstergesiydi... Görüldüğü gibi diğer birçok konuda olduğu gibi eski dünya dinlerinin sağ-sol simgeciliğini de Kur'an köklü bir reforma uğratmış, her tür kutsallık, tanrılık ve yarı-tanrılık çağrışımlarından uzaklaştırmış ve sokaktaki adamın işine yarar bir hale getirmiştir. Demek ki *ashabu'l meymene* Tanrı'nın yakınlarıdır (*magarrebun*). Fakat bu yakınlık eski dünya dinlerinde olduğu gibi karısı, oğlu, yeğeni, torunu, temsilcisi vs. olmakla sağlanan bir yakınlık, bir baht, başına konan talih kuşu (mezepotamya mitolojilerinde kader tanrısının simgesi) konmasıyla elde edilen bir uğur değil "İyiliklerle dolu dürüst bir yaşam" ile sağlanır. Artık *ashabul-meymene* bunlardır ve bu imkan herkese açıktır.. *Ashabu'l-meş'eme* ise bunun tam tersi olur...

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ
مَعِينٍ ﴿١٨﴾ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ ﴿١٩﴾ وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ
﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ
الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا
تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾ وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ
﴿٢٧﴾ فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَاءٍ
مَسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ
مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا
﴿٣٧﴾ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِنَ الْآخِرِينَ
﴿٤٠﴾ وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ
﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ
ذَٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ
﴿٤٦﴾ وَكَانُوا يَقُولُونَ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَئِنَّا لَمَبْعُوثُونَ
﴿٤٧﴾ أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ
﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٥٠﴾

17- Çevrelerinde taptaze küpeli genç hizmetçiler dolaşacak 18- Tertemiz kaynak suyundan doldurulmuş kâseler, ibrikler ve fincanlarla içecekler 19- Ne başları ağrıyacak ne de içtikçe tükenecek 20- Beğendikleri her türden meyve olacak 21- Canlarının istediği her çeşit kuş etinden yiyecekler 22- Göz aydınlığı tertemiz eşler 23- Saklı inciler gibi 24- Yaptıklarının karşılığı olacak. 25- Orada ne boş bir lâf işitecekler, ne de günaha sokan bir söz 26- Duydukları sadece “Barış, esenlik, mutluluk” olacak...

27- İYİLİKLE dolu dürüst bir hayat yaşayanlar... Nedir acaba bunların karşılaşacakları? 28- Dalbastı kirazlar... 29- Salkım salkım muzlar... 30- Yayılmış gölgeler... 31- Fışkıran sular... 32- Her türden meyveler... 33- Hiç eksilmeyen, tükenmeyen meyveler... 34- Yüksek döşekler üzerinde sere serpe... 35- Yeni bir yaratışla yeniden varettik onları[4] 36- El değmemiş hale getirdik hepsini 37- Eşlerine meftun, o yaşıt sevgililer... 38- Bunların hepsi iyilikle dolu dürüst bir hayat yaşayanlar için 39- Birçoğu önceki çağlardan 40- Birçoğu da sonraki çağlardan...

41- KÖTÜLÜKLE dolu berbat bir hayat sürenler... Nedir acaba bunların karşılaşacakları?

42- İçlerine işleyen bir ateş ve kaynar su... 43- Kapkara boğucu bir duman...44- Ne serinletir ne rahatlatır ... 45- Çünkü onlar geçmişte keyiflerinin peşine düşmüşlerdi 46- Çok kötü günahlar işliyorlardı. 47- Diyorlardı ki; “Biz ölüp toz toprak olduktan sonra, tekrar mı diriltileceğiz?” 48- Üstelik önceki atalarımızla birlikte!” 49- Söyle onlara; “Öncekilerin ve sonrakilerin hepsi 50- Belli bir günün belli bir vaktinde toplanacaklar; bundan hiç şüpheniz olmasın.”

[4] Demek ki “yeniden varedilen, yaratılan eşler” deyimi eskiden yaşamış olanların yenilenmesini ifade ediyor. Bunu dünyada erdemli ve dürüst bir hayat yaşamış kadınların bütün gençlik ve güzellikleri ile yeniden varedilip cennete girmesi olarak da anlayabiliriz. Bu şu demektir: Bu tür cennet tasvirleri insanların muhayyilesinde varolan güzellik ve mutluluk idesine hitap ettiği için erkeklerin kendi açısından kadınların da kendi açısından düşünmesinin önünde hiçbir engel yoktur.

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَآكِلُونَ
مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَارِبُونَ
عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ
﴿٥٦﴾ نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾
أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ
وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِي مَا لَا
تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَأَيْتُمْ
مَا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَاءُ
لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ
نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ أَأَنْتُمْ
أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا
فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ﴿٧١﴾ أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ
شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا
لِلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ فَلَا أُقْسِمُ
بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾

51-Sonra siz, ey sapkın inkârcılar! 52- Mutlaka zakkum ağacından yiyeceksiniz 53- Karınlarınızı onunla dolduracaksınız 54- Üstüne de kaynar su içeceksiniz 55- Doymak bilmez susuz develer gibi içeceksiniz. 56- Hesap günü onların karşılaşacakları işte bunlardır.

57- SİZİ Biz yarattık, hala kabul etmeyecek misiniz? 58- Attığınız o meniyi hiç düşündünüz mü? 59- Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan Biz miyiz? 60- Aranızda ölümü Biz takdir ettik. Bizim önümüze geçilemez. 61- Varoluşunuzu değiştirmek ve bilemeyeceğiniz bir yaratılışla sizi yeniden var etmek üzereyiz. 62- Madem ilk yaratılışı biliyorsunuz. O halde bu düşüncesizlik neden?

63- Yine toprağa ektiğiniz tohumu hiç düşündünüz mü? 64- Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren Biz miyiz? 65- Hiç şüpheniz olmasın, istesek onları çere çöpe çevirirdik de ağzınızda şöyle geveler dururdunuz: 66- "Eyvah mahvolduk 67- Gitti her şey elimizden!"

68- Peki içtiğiniz suyu hiç düşündünüz mü? 69- Buluttan onu siz mi indiriyordunuz yoksa indiren Biz miyiz? 70- İstesek onu iyice acı ve tuzlu yapardık. Bu şükürsüzlük neden?

71-Peki tutuşturduğunuz ateşi hiç düşündünüz mü? 72- Onun ağacını siz mi yaptınız, yoksa yapan Biz miyiz? 73-Biz onu hem bir hatırlatma, hem de çöl yolcularına faydalı kıldık. 74- O halde Rabbini o büyük adıyla an ve yücelt!

75- HAYIR! Dalga dalga inen dile gelsin!

76- Bilseniz ne büyük dile gelmedir bu, ah bir bilseniz!

إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ (٧٧) فِي كِتَٰبٍ مَّكْنُونٍ (٧٨) لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُطَهَّرُونَ
(٧٩) تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ (٨٠) أَفَبِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ (٨١)
وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ (٨٢) فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ
(٨٣) وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ (٨٤) وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَٰكِن
لَّا تُبْصِرُونَ (٨٥) فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ (٨٦) تَرْجِعُونَهَآ
إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ (٨٧) فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ (٨٨) فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ
وَجَنَّتُ نَعِيمٍ (٨٩) وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ (٩٠) فَسَلَٰمٌ لَّكَ
مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ (٩١) وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ
(٩٢) فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ (٩٣) وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ (٩٤) إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ
حَقُّ ٱلْيَقِينِ (٩٥) فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ (٩٦)

77- Bu çok değerli bir Kur'an'dır; hiç kuşkusuz!

78- Korunmuş bir kaynaktan gelmektedir.

79- O kaynağa tertemiz olanlardan başkası dokunamaz.

80- Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmektedir.

81- Şimdi bu hitaba siz küçümseyerek mi bakıyorsunuz?

82- Ve bu küçümsemeyi geçim kaynağınız olarak mı görüyorsunuz?

83- Madem öyle can boğaza geldiğinde 84- Siz çaresiz bakıp dururken 85/87- Eğer iddianızda doğru iseniz, sizin göremediğiniz fakat bizim çok yakınımızda olan o canın çıkışını, eğer ceza günü diye bir şey yoksa durdurun bakalım!

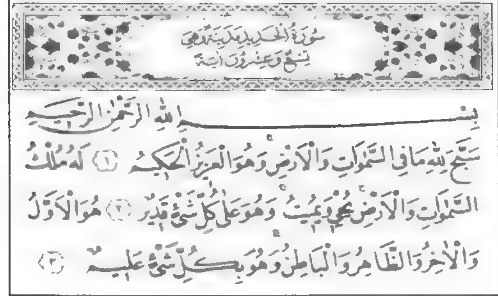
88- SONUÇ OLARAK kim Allah'a yakın olursa 89- Rahatlık, güzel bir rızık ve cennet nimetleri onu bekliyor. 90- Eğer iyilikle dolu dürüst bir hayat sürmüşse 91- Bütün iyi ve dürüst insanlardan "selâm olsun sana" denir.

92- Ama kim de hayatını inkâr ve sapkınlıkla geçirmişse 93- Kaynar sular 94- Ve cehennem onu bekliyor. 95- Kesin gerçek budur işte!

96- Öyleyse sen Rabbini büyük ismiyle anıp yüceltmeye bak!

57- HADİD SURESİ

Mekke'de inmiştir, 29 ayettir. Sure, son bölümünde çağlar boyu peygamberlere kitap, mizan ve demir verilerek insanlıkta adaletin daim yaşaması için çaba sarfettikleri anlatılırken kullanılan ve Kur'an lisanında maddi gücün sembolü olarak görülen "demir" (*hadid*) kelimesi dolayısıyla bu adı almış görünmektedir. Surede ana tema yine Allah'ın birliği (*tevhid*) ve bölünmez bütünlüğü (*samed*) etrafında döner. Bu ana tema tarihten, hayattan ve tabiattan örneklerle açıklanır…



57-HADİD SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 29 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı anıp yüceltmektedir. O güçlüdür, bilgedir.
2- Göklerde ve yerde egemenlik O'nundur. Hem yaşatır, hem öldürür. O'nun her şeye gücü yeter.
3- O ilktir,[1] sondur,[2] dıştır,[3] içtir.[4] Her şeyi bilen O'dur!

---

[1] EVVEL: Sözlükte [اول] kökü mastar olarak "başkasının kendisi ile sıraya girdiği şey" demektir. Bir kaç şekilde kullanılır; 1- Zaman 2- Liderlik 3- Konum 4- Yapı bakımından önce, ilk, evvel olana denir. Allah'ın sıfatları bağlamında "*O, evveldir*" dendiğinde, "Varlıkta hiç bir şey ona yetişemez, O her şeyden önce vardır" anlamına gelir. *el-Evvel*'e "Başkasına ihtiyacı olmayan, kendi kendine yeter olan" diyenler de bu manayı kastederler (Rağıb). Arapçada *ehl, âl, te'vil, evvel* kelimelerinin hepsi aynı kökten gelir. Hepsinde de temel anlam "ilklik" etrafında döner. Ayette Allah'ın *el-evvel* olması varlık, zaman, mekân, konum vs. bakımından "ilk" manasındadır. "Allah yaratmaya başlamadan önce ne yapıyordu?", "İlk yaratılan ne idi?", "Varlık O'ndan nasıl çıktı?", "Âlem O'nunla birlikte ezeli olarak var mıydı? O'nunla birlikte miydi? O'ndan sonra mı başladı?" vb. sorular insan havsalasının alamayacağı kadar geniş olup, bu konuların, konuştuğumuz kelimelerle, içinde bulunduğumuz zaman ve mekan idraki içinde "net" olarak cevaplanması oldukça zordur. Allah'ın ilk (*evvel*), son (*ahir*), dış (*zahir*) ve iç (*batın*) kelimeleri ile izahı, bizim "boyut" idrakimize hitap etmekte olup ilk-son, ileri-geri, üst-alt, dış-iç, enlem-boylam algılamaları devindirilerek Allah'ın bütün bunları kapsayan "bölünmez bir bü-

tün" (*samed*) olduğunun kavratılmak istendiği anlaşılıyor.

[2] ÂHİR: Sözlükte [اخر] kökü mastar olarak "geciktirmek, eğlemek, ertelemek, geri bırakmak, engel olmak, geri almak, askıya almak, alıkoymak" demektir. Gecikmek, gerilemek, geri kalmak, arkadan gelmek (*te'hur*); gecikmek, geri kalmak (*isti'hâr*); son olarak, sonunda (*âhiri'l-emr*); öbürü, diğeri (*âhar*); son (*âhir*); son gün (*yevmu'l-âhira*); son olarak (*ahîran*); sonuna kadar (*ilâ âhira*); geri kalmış, sonraki, geciken, geri kalan (*muteehhir*), ikinci defa, tekrar, bir daha (*merreten uhrâ*); baştan sona (*min evvel ilâ âhir*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi *el-âhir*, bir önceki *el-evvel*'in zıddı olarak kullanılıyor. İnsan idraki geçmişe çevrilip "İlk o vardı" dendikten sonra bir anda geleceğe çevrilerek "Son olarak yine O var" deniliyor. İnsanoğlunun geçmişe ve geleceğe yönelik zaman ve mekân havsalası son sınırlarına kadar zorlandıkça zorlanıyor. Artık bu kelimelerin çağrışımları ile gidebildiği yere kadar gitmek insanın muhayyilesine kalıyor...

[3] ZAHİR: Sözlükte [ظهر] kökü mastar olarak "görünmek, belirmek, ortaya çıkmak" demektir. Göstermek, ortaya çıkarmak, belirtmek, açıklamak, açığa vurmak (*izhâr*); görünmek, belirmek, ortaya çıkmak (*zuhûr*); görünmek, gösteri yapmak, destek olmak (*tezâhur*); açık, belirgin, belli (*zâhir*); görünürde (*fi'z-zâhir*); yapmacık, göstermelik (*tezâhurî*); elbisenin dış tarafı (*zıhâratu's-sevb*); sırt, arka (*zahr*); öğle (*zuhr*); gösterici, nümayişçi (*mütezâhir*); gösteri, tezahürat, nümayiş (*muzâhera*) kelimeleri bu köktendir... İlk (*evvel*) ve son (*âhir*) kelimeleri ile zamanın iki ucunun "baştan sona" O'nun olduğu kavratılmaya çalışırken, görünen, ortaya çıkan, dış (*zâhir*) ve görünmeyen, ortaya çıkmayan, içte kalan (*batın*) ile de mekanın iki ucunun "içten dışa doğru" hep O'nun olduğu vurgulanıyor. Bu dört kavram bu nedenle sürekli olarak birbiriyle bağlantılı ele alınmalıdır. Bir şeyin en-boy, iç-dış boyutlarıyla bölünmez bir bütün olması gibi Allah da varlığı ve birliği ile bölünmez bir bütündür. Demek ki *zâhir* "bölünmez bütünün" dış yüzeyi olmaktadır. Engin bir denizin başı sonu, derinliği ve yüzeyi ile ve içindeki varlıklarla birlikte bölünmez bir bütün oluşu belki bir fikir verebilir. Deniz bütün enginliği ve derinliği ile içindeki sualtı varlıkları ile bir bütündür. Fakat yine de varlık olarak örneğin balıklar ve deniz birbirinden ayrıdır. Hareketleri ise hem dem (aynı anda, senkronik) dir...

[4] BATIN: Sözlükte [بطن] kökü mastar olarak " gizli olmak, gizli kalmak, kapalı olmak, kapalı kalmak" demektir. Gizlemek, saklamak, astar geçirmek, astarlamak (*ibtân*); iç yüzünü bilmek, içeriğine dair bilgiler elde etmek (*tebettun*); iç gözlem (*istibtân*); iç hastalıkları (*emrâz batıniyye*), iç, gizli, saklı (*bâtın*); gizlice (*batınen*); dahiliye, iç (*bâtıniyye*), karın (*batn*); içine alan, örtüp gizleyen, battaniye (*battâniyye*); astarlanmış, örtülü (*mubattın*); karın veya göbek dansı (*raqsu'l-batn*); bel kemeri (*bitân*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki Allah'ın *el-bâtın* olması "bölünmez bütünün" görünmeyen, ortaya çıkmamış, idrak alanımız dışında kalan yönlerini, iç derinliklerini, havsalamız dışındaki boyutlarını ifade ediyor. Kur'an'ın bu dört boyutlu yönüyle Allah'ı "bölünmez bir bütün" olarak insan idrakinin seviyesine indirerek kavratmaya çalışmasının İslam düşünce tarihinde her bir ekolün bir boyutu-

nu öne çıkarak ekolleşmesine neden olduğu söylenebilir. Özetle kelâmcılar ilkliğe vurgu yaparak, O'nun dışındaki her şeyin sonradan olduğuna, filozoflar görünen, dış düzeyine bakarak varolan her şeyin O'nunla birlikte ezeli ve ebedi olduğuna, sufiler gizli kalmış, ortaya çıkmamış boyutlarına vurgu yaparak esas olanın o görünmeyen öz olduğuna, görünenin geçici ve fani olduğuna, selefiler her şeyin sonunda O'nun olduğuna, O ne diyorsa harfi harfine teslim olmak dışında bu tür işlerle uğraşmanın boş olduğuna inanmışlar ve bu temel saik doğrultusunda anlayışlar geliştirmişlerdir. Allah'ın sözünün kimi ilk anlamına, kimi son anlamına, kimi dış anlamına, kimi iç anlamına yapışarak fikirler geliştirmişler, zamanla bütünlüğü kaybederek ağaçlar arasında kaybolmaktan ormanı göremez hale gelmişlerdir. Demek ki ilk, son, iç, dış bütün boyutlarıyla birlikte düşünmeyi denemek lâzımdır. **İbn Sina**'nın son sözlerinden birisi şuydu: "Bir de cem'u'l-havassı dene" yani olayı bütün boyutlarıyla birlikte görmeye çalış, gözü, kulağı, aklı, kalbi hepsini birden çalıştırarak bütünlüğü yakalamaya gayret et...

هو الذي خلق السماوات والأرض في ستة أيام ثم استوى
على العرش يعلم ما يلج في الأرض وما يخرج منها وما ينزل من السماء
وما يعرج فيها وهو معكم أين ما كنتم والله بما تعملون بصير
(٤) له ملك السماوات والأرض وإلى الله ترجع الأمور (٥) يولج الليل
في النهار ويولج النهار في الليل وهو عليم بذات الصدور (٦)
آمنوا بالله ورسوله وأنفقوا مما جعلكم مستخلفين فيه فالذين
آمنوا منكم وأنفقوا لهم أجر كبير (٧) وما لكم لا تؤمنون بالله
والرسول يدعوكم لتؤمنوا بربكم وقد أخذ ميثاقكم إن كنتم
مؤمنين (٨) هو الذي ينزل على عبده آيات بينات ليخرجكم
من الظلمات إلى النور وإن الله بكم لرءوف رحيم (٩) وما لكم
ألا تنفقوا في سبيل الله ولله ميراث السماوات والأرض
لا يستوي منكم من أنفق من قبل الفتح وقاتل أولئك أعظم
درجة من الذين أنفقوا من بعد وقاتلوا وكلا وعد الله
الحسنى والله بما تعملون خبير (١٠) من ذا الذي يقرض الله
قرضا حسنا فيضاعفه له وله أجر كريم (١١)

4- Gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. Sonra görkemini göğe yansıtan,[5] yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni ve ona yükseleni bilen O'dur. Her nerede olursanız olun sizinle beraberdir. Allah bütün yaptıklarınızı görüyor.

5- Göklerin ve yerin sahibi O'dur. Bütün işler dönüp dolaşıp Allah'a varır.

6- Geceyi gündüze, gündüzü geceye sokuyor. O, içinizden geçen her şeyi biliyor.[6]

7- ALLAH'a ve peygamberine iman edin. Size emanet ettiği şeylerden başkaları için harcayın. İnanıp böyle başkaları için harcayanlarınızı büyük bir karşılık bekliyor.

8- Neden Allah'a iman etmiyorsunuz? Oysa peygamber sizi Rabbinize iman edesiniz diye davet edip duruyor. Eğer gerçek müminler iseniz, unutmayın, O sizden söz almıştı.[7]

9- Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarsın diye kuluna söze dayalı apaçık ayetler indiren O'dur. Allah size karşı çok şefkatli, sevgi ve merhametle dopdoludur; bundan hiç şüpheniz olmasın.

10- Neden Allah yolunda harcamıyorsunuz? Gökler ve yer Allah'tan başkasına mı kalacak? Unutmayın ki fetihten önce harcayıp çarpışanlarınız diğerleriyle bir olmaz. Onların derecesi sonradan harcayıp çarpışanlardan daha büyüktür. Bununla beraber Allah hepsine de son derece güzel vaatlerde bulundu. Allah her ne yaparsanız haberdardır.

11- ALLAH'A güzel bir borç[8] verecek yok mu? Allah katlayarak geri ödesin. Dahası onları muhteşem bir mükâfat ile karşılasın.

---

[5] Harfi harfine: "Sonra 'arş' üzerine 'istiva' etti."

[6] Harfi harfine: "O göğüslerin özünü bilir."

[7] AHD-İ MİSAK: Bkz. 7/172. ayet dipnotu.

[8] KARZ-I HASEN: Bkz. 64/17. ayet dipnotu.

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ
بُشْرٰيكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذٰلِكَ
هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ
لِلَّذِينَ اٰمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ
فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ
وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلٰى
وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ
الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ
مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَاْوٰيكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلٰيكُمْ وَبِئْسَ
الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا
نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ
عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ
﴿١٦﴾ اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِي الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ اِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَاَقْرَضُوا
اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ اَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾

12- O gün mümin erkeklerle, mümin kadınları alınları ak, yüzleri aydınlık koşarcasına yürürken göreceksin.[9] Onlara "Bu gün altlarından ırmaklar akan cennetlerle müjdeleniyorsunuz. İçlerinde ebedi olarak kalacaksınız" denecek. İşte büyük kurtuluş budur!

13- O gün münafık erkeklerle münafık kadınlar iman edenlere şöyle diyecekler; "Bize bakın, yüzünüzden aydınlık alalım." Denilecek ki; "Arkanıza dönün de aydınlık arayın." Nihayet onların arasına içinde sevgi ve merhamet dışında azap bulunan kapalı bir duvar çekilir.

14- Münafıklar onlara şöyle bağrışırlar; "Bizler sizinle beraber değil miydik?" İman edenler; "Evet, ama siz kendi kendinizi aldattınız. Dur bakalım ne olacak diye bakınıp durdunuz, şüpheye düştünüz ve Allah'ın emri gelinceye kadar kuruntular sizi aldattı. O aldatıcı şeytan sizi 'günahın zararı yoktur' diye Allah'a güvendirdi.

15- Artık bugün ne sizden ne de kâfirlerden fidye kabul edilmez. Cehennemi boylayacaksınız, çünkü müstahaksınız. Ne berbat bir gidiş!"

16- İMAN EDENLERİN Allah'ı ve O'nun katından inen gerçeğin ta kendisini hatırlamaları için titreyip kendilerine gelme zamanı gelmedi mi? Yoksa önceki çağlarda kendilerine kitap verilip de sonra üzerlerinden uzun zaman geçince günaha dalarak kalpleri katılaşanlar gibi mi olacaklar?

17- İyi bilin ki Allah ölü toprağa hayat verir! Size ayetleri açıklıyoruz ki aklınızı başınıza toplayasınız.

18- Karşılıksız yardımlarda bulunan erkek ve kadınlara, Allah'a güzel borç verenlere verdikleri katlanarak geri ödenir. Dahası muhteşem bir mükâfat ile karşılanırlar.

[9] Harfi harfine: "O gün onları önlerinden ve sağ yanlarından 'nur' saçarak koşarken göreceksin."

وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ٓ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الصِّدّ۪يقُونَ
وَالشُّهَدَٓاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْۜ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْۜ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا
وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ ﴿١٩﴾ اِعْلَمُٓوا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَز۪ينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ
وَالْاَوْلَادِۜ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَه۪يجُ فَتَرٰيهُ
مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًاۜ وَفِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَد۪يدٌۙ
وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌۜ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا مَتَاعُ
الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُٓوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ
السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۙ اُعِدَّتْ لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ۜ ذٰلِكَ
فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ ﴿٢١﴾
مَٓا اَصَابَ مِنْ مُص۪يبَةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا ف۪ٓي اَنْفُسِكُمْ اِلَّا ف۪ي كِتَابٍ
مِنْ قَبْلِ اَنْ نَبْرَاَهَاۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرٌۚ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا
تَأْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَٓا اٰتٰيكُمْۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ
كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍۙ ﴿٢٣﴾ اَلَّذ۪ينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ
بِالْبُخْلِۜ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَم۪يدُ ﴿٢٤﴾

19- Rableri katında Allah'a ve peygamberlerine iman edenler, sözün namusu ile yaşayanlar ve bir de şehitlerdir. Büyük mükâfatlar ve aydınlık bir gelecek onları bekliyor. Ayetlerimize yalan diyenlere gelince, işte onların tümü cehenneme dolacaktır.

20- BİLİNİZ Ki dünya[10] hayatı bir oyun,[11] eğlence,[12] süs, aranızda övünme, güç ve zenginlik yarışından[13] ibarettir. Yağmuru düşünün... Bitirdiği ot çiftçileri imrendirip heyecanlandırır. Bir de görürsün ki sararıp solmuş sonra da çerçöp olmuş! Ahirette ise ya şiddetli bir azap, ya da bir bağışlama ve hoşnutluk vardır. Dünya hayatı gelip geçici bir zevkten başka bir şey değildir.[14]

21- Bu nedenle siz Rabbinizin affına nail olmaya bakın. Allah'a ve Peygamberine iman edenler için hazırlanmış olan yerler ve gökler kadar geniş cennet için yarışın. İşte bu Allah'ın lütfudur ki onu lâyık gördüğüne verir. Allah çok büyük lütuf sahibidir.

22- Yeryüzünde ve insan hayatında size isabet eden hiç bir şey Bizim irademiz olmadıkça meydana gelmez.[15] Bu Allah'a göre kolaydır; bundan hiç şüpheniz olmasın.[16]

23- Bu şundan dolayıdır; elinizden gidene üzülmeyesiniz ve elinize geçenle de şımarmayasınız. Çünkü Allah kendini beğenmiş şımarıkları sevmez.

24- Bunlar hem cimrilik ederler hem de insanlara cimriliği emrederler. Her kim vermekten kaçınırsa bilsin ki Allah zengindir, övgüye layık olan O'dur; bundan hiç şüpheniz olmasın.

---

[10] DÜNYA: Bkz. 2/86. ayet dipnotu.

[11] LAİB: Bkz. 21/16. ayet dipnotu.

[12] LEHV: Bkz. 21/17. ayet dipnotu.

[13] İSTİKSAR/TEKASÜR: Bkz. 102/1. ayet dipnotu.

[14] Bu tür ayetler kimi insanlarda "yalan dünya" inancının oluşmasına neden olmaktadır. Hâlbuki ayetlerde dünyanın yalan, boş, adi olduğu vurgulanmıyor. Bilakis "geçici" olduğu vurgulanıyor. Bir şeyin geçici olması onun adi, boş ve anlamsız

olduğunu göstermez. Gerçek geçici olduğunda da gerçektir. Geçicilik gerçekliğin sadece bir boyutudur. Ona takılarak gerçekliğin bütününü gözden kaçırmamak gerekir. Dışı (*zahir*) ve içi (*batın*), başı (*evvel*) ve sonu (*ahir*), görünen (*şehadet*) ve görünmeyen (*ğayb*), yakın (*dünya*) ve uzak (*âhire*), geçiçi (*fâni*) sürekli (*bâki*) boyutlarıyla gerçeklik (*hakikat*) bölünmez bir bütündür...

[15] Harfi harfine: "Yeryüzünde ve nefislerinize bir musibet isabet etmez; onu meydana getirmemizden önce kitapta olmadıkça."

[16] Burada ele alınan esas tema yine Kur'an'ın şaşmaz biçimde odaklandığı "Allah'ın varlığı ve birliği ile bölünmez bütünlüğü" meselesidir. Demek ki Allah yeryüzünde ve insan hayatında meydana gelen olaylarla da bölünmez bir bütündür. Bu olayların hiç birisi O'ndan habersiz, O'na rağmen veya O'nun dışında meydana gelmez. Bu örneğin engin bir denizin dile gelerek içindeki tüm sualtı varlıklarına "Bana rağmen bir şey yapamazsanız. Bu su deryasının her neresinde her ne şey oluyorsa benim iledir, benim dışımda değildir..." demesi gibidir.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ
بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ
بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا
وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ
وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا
بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ
اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا
عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا
فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ
كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لِئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَّا
يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

25- İYİ DİNLEYİN! Biz peygamberlerimizi söze dayalı apaçık delillerle[17] gönderdik. Onlarla birlikte insanlıkta adalet[18] daim yaşasın diye kitabı[19] ve mizanı[20] indirdik. Ve kendisinde hem çetin bir sertlik, hem de insanlar için birçok faydalar olan demiri indirdik.[21] Çünkü Allah kendisine ve peygamberlerine gıyabında yardım edenlerin kimler olduğu bilinsin istiyor. Allah çok güçlüdür, üstündür; bundan hiç şüpheniz olmasın.

26- AÇIN KULAĞINIZI! Nuh'u ve İbrahim'i gönderdik. Artlarından gelen kuşaklara peygamberlik ve kitap verdik. Böyleyken içlerinden kimi doğru yolda yürümüş çoğu da yoldan çıkmıştı.

27- Sonra onların ardından öteki peygamberlerimizi gönderdik. Keza Meryem oğlu İsa'yı gönderdik. Ona İncil'i verdik ve ona uyanların kalplerinde bir şefkat, sevgi ve merhamet meydana getirdik. Rahipliğe[22] gelince, onu onlar uydurdular. Biz onlara böyle bir şey emretmedik. Allah'ın rızasını aramak amacıyla böyle yaptılar, fakat gereğini de yerine getirmediler. Biz de içlerinden iman etmiş olanlara mükâfatlarını verdik, ama çoğu yoldan çıkmıştı.[23]

28- EY İMAN EDENLER! Allah bilinciyle yaşayın ve peygamberine iman edin ki sevgisini ve merhametini iki kat artırsın; hem aydınlığında yürüyeceğiniz nur versin hem de sizi bağışlasın. Allah bağışlayıcıdır, sevgi ve merhamet kaynağıdır.

29- Ve önceki çağlarda kitap verilenler bilsinler ki Allah'ın lütfunu onlar dağıtacak değildir. Lütuf Allah'ın elindedir, onu lâyık gördüğüne verir. Allah çok büyük lütuf sahibidir.

---

[17] BEYYİNAT: Bkz. 14/9. ayet dipnotu.

[18] ADALET: Bkz. 4/58. ayet dipnotu.

[19] KİTAP: Bkz. 13/1. ayet dipnotu.

[20] MİZAN: Sözlükte [وزن] kökü mastar olarak "ölçmek, denkleştirmek" demektir. Dengelemek, denkleştirmek aynı ağırlıkta yapmak (*muvâzene*); denge, balans

(ittizân); denge, muvazene *(tevâzun)*; dengeli, ölçülü, vakarlı, kişilikli *(muttezin)*; terazi, ölçü *(mizân)*; ölçülü, bütçeli *(mevzun)* kelimeleri bu köktendir... Kur'an'da *adalet, haqq, vezn, qıst, vasat* kavramları "hak ve adalet" anlamında kullanılmaktadır. Peygamberlere *mizan* verilmesi, hak ve adaleti uygulamak için gerekli ölçüleri, doğru ile yanlışı birbirinden ayıracak kriterlerin verilmesi anlamında kullanılıyor. Bunlar bir yüzüyle Allah'ın vahyi, diğer yüzüyle ortak akıl, vicdan ve sağduyunun sesidir. Bunlar birbirinin karşıtı değil bilakis tamamlayıcısıdır. Şu halde peygamberlere kitap, mizan ve demirin verilmesi ve bundan amacın "insanlıkta adalet daim yaşasın (ayağa kalksın, dikilsin) için" *(liyegûme'n-nâse bi'l-qıst)* olması, bundan da amacın "Allah'a ve peygambere gıyabında kim yardım ediyor o bilinsin için" olması gösteriyor ki tarih boyunca ve halen insanlık âleminin şiddetle ihtiyaç duyduğu şey maddî ve manevî gücün elele vermesidir. Birinin diğerini dışlayıp yok saymamasıdır. Aksi halde insanlık kendi kendini yiyip bitirecektir. Zira kitap, mizan ve adalet manevî ve ahlâkî değerlerdir. Demir ise bu değerleri ete kemiğe büründürecek siyasî ve askeri güçtür. Demirin manevî değerlerle yumuşatılması, manevî ve ahlâkî değerlerin ise demir ile vücut bulması gerekmektedir. Ayrıca bkz. "HADİD" 34/13. ayet dipnotu.

[21] HADİD: Bkz. 34/13. ayet dipnotu.

[22] RUHBAN: Sözlükte [رهب] kökü mastar olarak "korkmak, ürpermek" demektir. Korkutmak, tedhiş uyandırmak, yıldırmak, ürpermek, dehşet saçmak *(irhâb)*; korkutmak, yıldırmak *(terhîb)*; terörist *(irhâbî)*; terörizm *(irhâbiyye)*; Allah'tan korkan, ürperen, keşiş *(râhib)*; korku, heybet *(rehbe)*; fobi *(ruhâb)* kelimeleri bu köktendir... Ayette geçen *rehbâniyye* ruhbana ait iş anlamında, *ruhban* da çoğulu olup rahipler, keşişler demektir. Ruhbanlık ile kastedilen ise, böylesi kişilerin dindeki fitnelerden kaçarak dağlara çekilmeleri, kendilerini bütünüyle ibadete vermeleri, üzerlerine vacip olan ibadetlere ek olarak yalnız yaşamak, sert elbiseler giymek, kadınlardan uzak durmak, mağaralarda ve kuytu köşelerde kendilerini ibadete vermek gibi ileri derecede meşakkatli bir hayat tarzına katlanmalarıdır. Öyle görünüyor ki rahiplik zamanla profesyonel din adamları sınıfı manasında "din istismarının" adı olmuştur. Çünkü onlar gücünü sadece din adamı olmaktan ve insanların dini umutlarını sömürmekten alır olmuşlardır. Yeryüzünde hak ve adaleti hâkim kılma, haksızlıklara karşı mücadele, yardımlaşma ve insanları yoksulluktan, mağduriyetten, mahrumiyetten ve zulümden kurtarma gibi asıl işleri bırakmışlar "ruhları kurtarmayı" misyon edinmişlerdir. Böylece insanların ruhlarına nüfuz etmişler ve bu nüfuzu krallara peşkeş çekmede kullanmışlardır. Böylece din, kitlelerin afyonu haline gelmiştir. Tıpkı Pers-Yahudi, Roma-Hıristiyanlık ilişkisinde olduğu gibi. İşte hem ruhbanlık icat etmek hem de gereğini yerine getirmemek budur. Oysa halkın bağrından çıkan o ümmi nebi "*Bizde ruhbanlık yoktur, cihat vardır*" diyerek bu istimarı tarihe gömmüştür...

[23] **Hz. Peygamber**'den gelen bazı rivayetler bu konuda oldukça açıklayıcıdır. **İbn Abbas**'tan gelen bir rivayette "*Fetret döneminde krallar Tevrat ve İncili değiştirmişlerdi. Derken bir grup insan gezginci bir hayata başlamış ve rahatsız edici*

yünlü elbiseler giymeye başlamışlardı" denir. Yine **İbn Mes'ud**'dan başka bir rivayette de **Hz. Peygamber**'in kendisine şöyle dediği rivayet edilmiştir; "*Ey İbni Mes'ud, sen İsrailoğullarının yetmiş fırkaya ayrıldıklarını, üç fırkası hariç hepsinin ateşte olduğunu, bu üç fırkanın ise 1- İsa'ya iman eden, ona yardım için ölesiye Allah'ın düşmanlarıyla çarpışan fırka 2- Savaşmaya takatları olmayınca marufu emredip münkerden sakındıran fırka 3- Bu iki işe de gücü yetmediği için kalın yün abalar giyen, ıssız yerlere ve çöllere çekilen fırka olduğunu ve bunun "Ona tabi olanların yüreklerine bir şefkat ve merhamet koyduk" ayetinde ifade edildiğini biliyor muydun.*" (Razi). Demek ki **İsa**'dan sonra uzun mücadeleler yaşanmış fakat sonunda "dağlara, çöllere çekilmek" iyice onların hayat tarzına dönüşmüş ve nihayetinde "Ruhbanlık" üretilmiştir. Bu noktada ruhbanlık Bizans "krallarının" halkı gütmek için kendilerine din adamları sınıfı icat etmeleri ve bunu imparatorluğun resmi dini haline getirerek dayatmaları anlamına geliyor. Keza ondan öncede "Pers kralları" **Musa**'nın mirası içinden "Hahamlar" üreterek, onlarla işbirliği yaparak bir din adamları sınıfı üretmişler ve onunla bölgeyi denetim altında tutmak istemişlerdi. Şu halde her iki din adamları sınıfı, yani Yahudiliğin hahamları ile Hıristiyanların rahipleri birer Pers ve Roma (Bizans) güdümlemesidir. Yahudiler gerçek **Musa** bağlılarını, Hıristiyanlar da gerçek **İsa** bağlılarını katlederek onların kanları üzerine böylesi bir sınıf icat etmişlerdir. Gerçek **Musa** bağlıları ve gerçek **İsa** bağlıları ise hadiste geçen üç fırka olup tarihin karanlıklarında kaybolup gitmiştir. Ta ki tevhidci damarın Pers-Roma bölücülüğüne ve zulmüne ve son vererek tevhid (birlik) ve adalet çağı başlatan **Hz. Muhammed**'in (s.a.v) çıkışına kadar...

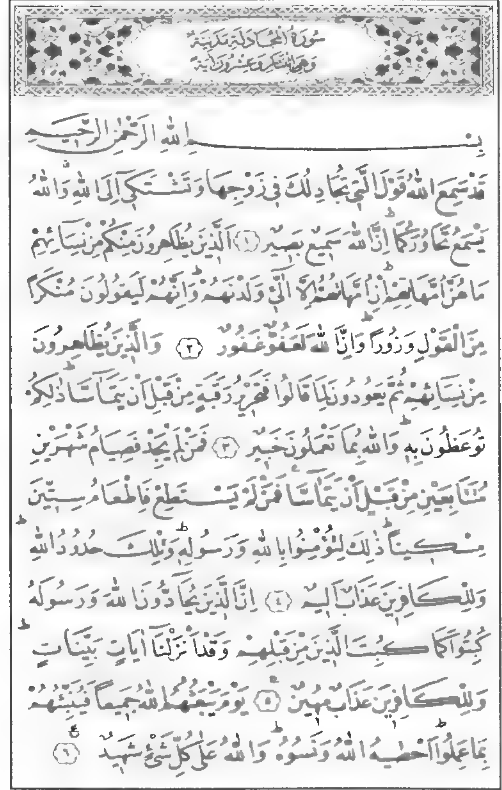
58- MÜCADELE SURESİ

Medine'de inmiştir, 22 ayettir. İlk ayetinde **Hz. Peygambere** gelerek kocası hakkında şikâyetçi olan **Havle binti Sa'lebe** adındaki kadının sorunu üzerine ayette geçen "tartışma, çekişme" (*mücadele*) kelimesi sureye isim olmuş görünmektedir. Sure, Medine'ye gelmekle birlikte ortaya çıkan münafıklar sorununa, toplumsal nezaket ve görgü kurallarına ve şehir kültürü oluşturmaya yönelik temalara ağırlık verir. Feodal kabile bağlarını aşan bir üst aidiyet çerçevesi oluşturma anlamında "Allah taraftarları"nın (*Hizbullah*) vurgulanmasına yönelik mesajlarla sona erer...

58-MÜCADELE SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 22 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- ALLAH kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözlerini işitti. Allah aranızda geçen konuşmaları dinliyordu. Çünkü Allah her şeyi işitiyor, her şeyi görüyor.

2- İçinizden "Sen artık bana annem gibisin"[1] diyerek kadınlarından ayrılmaya kalkışan kimseler bilmelidirler ki o kadınlar anneleri değildir. Anneleri ancak onları doğuranlardır. Kaldı ki söyledikleri sağduyuya aykırı, çirkin ve uydurma bir sözdür. Allah'ın affı çok, bağışlaması boldur; bundan hiç şüpheniz olmasın.

3- Kadınlarından "Sen artık bana annem gibisin" diyerek ayrılmaya kalkıp da sonra cayanlar tekrar ilişkiye girmeden önce bir köleyi özgürlüğüne kavuşturacaklardır. İşte size tavsiye edilen budur. Allah her ne yaparsanız haberdardır.

4- Buna gücü yetmeyen tekrar ilişkiye girmeden önce iki ay sırasıyla oruç tutacaktır. Buna da gücü yetmeyen altmış yoksulu doyuracaktır. Allah'a ve peygamberine imanınız varsa böyle yapacaksınız. Bunlar Allah'ın çizdiği sınırlardır. Kâfirleri ise acı bir azap bekliyor.

5- Allah'a ve peygamberine karşı gelenler tıpkı kendilerinden öncekilerin aşağılandıkları gibi aşağılanacaklardır. Oysa Biz söze dayalı apaçık ayetleri indirip durmuştuk. Evet, kâfirleri aşağılık bir azap bekliyor.

6- Bir gün Allah onları diriltecek ve bütün yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Allah yaptıklarının bir bir hesabını tutmuş fakat onlar unutmuşlardır. Allah her şeyi görüyor.

---

[1] ZIHAR: Sözlükte [ظهر] kökünden "sırt, arka" anlamına gelen *zıhar* rivayete göre Araplar arasında geri dönüşü olmayan zalimane ve gaddar bir boşanma çeşidiydi. Adam karısına "Sen bana anamın sırtı (*zahr*) gibisin" veya "Sen bana artık an-

nem gibi görünüyorsun" der, bunun üzerine kadın boş olmaz fakat o erkeğe haram sayılır ve ebediyen kocası tarafından terk edilmiş olurdu. Yani adam karısını anası yerine koyar, ne onunla ilişkiye girer ne de başkasıyla evlenmesine izin verirdi. Kadını bir başına yapayalnız ortada bıraktığı gibi bir yere gitmesine de izin vermezdi. İşte hicretin 5. yılı civarında Medine'de yaşanan böylesi bir olay üzerine mücadele suresinin bu ilk ayetleri nazil olmuştur. Şöyle ki: **Hz. Peygamber**'in (s.a.v) arkadaşlarından **Evs İbn Samit** bir gün karısı **Havle binti Sa'lebe**'yi namaz kılarken görür. **Havle** selâm verip namazdan çıkınca **Evs**'in gözüne bir an için karısı çok cazip görünerek onunla ilişkiye girmek ister. **Havle** yüz vermeyince **Evs** sinirlenerek "Sen bana anamın sırtı gibi ol" diyerek zıhar yapar. Bunun üzerin kadın **Hz. Peygamber**'e başvurarak durumu düzeltmek ister. "Ben" der "Yıllardır bu adamla evliyim. Bir defa isteğini yerine getirmedim diye bana bunu yaptı. Şimdi ben ne yapacağım? Çocuklarım var, gidecek yerim yok, böyle olursa perişan olurum. Buna bir çözüm bulalım ey Allah'ın Resulü!" der. **Hz. Peygamber** "Görünüşe göre sen ona artık haram olmuşsun" der. Kadın söz alarak, böyle bir şeyin yanlış olduğunu, kendisinin bunu hiç de hak etmediğini ısrarla anlatır. Allah'a dua ederek bir çıkış yolu arar. İşte **Hz. Peygamber'in** olayı nasıl çözeceğini düşündüğü bir sırada yukarıdaki ayetler nazil olur. (Razi, Taberi, İbni Kesir, Kurtubi). Demek ki bir kadın karşılaştığı bir haksızlığı gidermek için yetkili merciye (mahkemeye) başvurabilir ve kocasından şikâyetçi olabilir. Hatta Bakara; 2/229. ayetinin getirdiği hükümlere göre bu başvuru kadının kocasını "boşamasıyla" bile sonuçlanabilir. Sanıldığının aksine "boşama" tek taraflı olarak erkeğe verilmiş bir hak değildir. Tarafların herhangi birinin şikâyeti üzerine eğer şiddetli geçimsizlik (*nuşûz*) varsa 1- Oturup konuşma 2- Odaları ayırma 3- Bir müddet ayrı yaşama 4- Hakemlere başvurma ve 5- Tümüyle boşanmadan ibaret beş aşamalı süreç işletilir. Kur'an'ın boşanma olayına getirdiği "medenî" çözüm bundan ibarettir. Bkz. 4/34–35 ayetler ve dipnotları…

ألم تر أن الله يعلم ما في السموات وما في الأرض ما يكون من نجوى ثلثة
إلا هو رابعهم ولا خمسة إلا هو سادسهم ولا أدنى من ذلك
ولا أكثر إلا هو معهم أين ما كانوا ثم ينبئهم بما عملوا يوم القيمة
إن الله بكل شيء عليم ﴿٧﴾ ألم تر إلى الذين نهوا عن النجوى ثم
يعودون لما نهوا عنه ويتناجون بالإثم والعدوان ومعصيت
الرسول وإذا جاؤك حيوك بما لم يحيك به الله ويقولون
في أنفسهم لولا يعذبنا الله بما نقول حسبهم جهنم يصلونها
فبئس المصير ﴿٨﴾ يا أيها الذين آمنوا إذا تناجيتم فلا تتناجوا
بالإثم والعدوان ومعصيت الرسول وتناجوا بالبر والتقوى
واتقوا الله الذي إليه تحشرون ﴿٩﴾ إنما النجوى من الشيطان
ليحزن الذين آمنوا وليس بضارهم شيئا إلا بإذن الله
وعلى الله فليتوكل المؤمنون ﴿١٠﴾ يا أيها الذين آمنوا
إذا قيل لكم تفسحوا في المجالس فافسحوا يفسح الله لكم وإذا
قيل انشزوا فانشزوا يرفع الله الذين آمنوا منكم والذين
أوتوا العلم درجات والله بما تعملون خبير ﴿١١﴾

7- EY İNSANOĞLU! Allah'ın göklerde ve yerde olan her şeyi bildiğini görmüyor musun? Aralarında gizli gizli konuşan her üç kişiden dördüncüsü O'dur. Beş kişiyseniz altıncınız O'dur. İster daha az, ister daha çok her nerede olursanız olun O sizinle beraber; bundan hiç şüpheniz olmasın. Yaptığınız her şeyi kıyamet gününde bir bir haber verecektir. Allah her şeyi en ince ayrıntısına kadar biliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

8- Gizli işler çevirip durmaktan yasaklandıkları halde hala bundan geri durmayanları, kötülük yapanları, düşmanlık edenleri ve peygambere karşı komplo kuranları görmüyor musun? Yanına geldikleri zaman seni Allah'ın selâmlamadığı bir tarzda selâmlıyorlar ve içlerinden "Allah bu söylediklerimiz yüzünden bize azap etse ya" diyorlar. Cehennemin dibini boylayacaklar! O onlara yeter, ne berbat bir akibet![2]

9- Ey iman edenler, sizler gizli toplantılar yaptığınız zaman, böyle aranızda kötülük, düşmanlık ve peygambere karşı işler çevirmek için toplanmayın. İyilik ve Allah bilincini artırmak için toplanın. Daima Allah bilinciyle yaşayın, zira O'nun huzurunda toplanacaksınız.[3]

10- Bunun dışındaki öteki gizli toplantılar iman edenleri üzmek için düzenlenmiş şeytanî toplantılardır. Oysa Allah'ın izni olmadan onlara hiç bir zarar veremezler. Bu nedenle iman edenler hep Allah'a dayansınlar.

11- EY İMAN EDENLER! Sizlere meclislerde "Yer açın" denildiği zaman yer açın ki, Allah da size genişlik versin. "Kalkın" denildiği zaman da kalkın ki Allah iman edenlerinizi ve bilgi ile donatılmış olanlarınızı yüceltsin. Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.[4]

---

[2] Rivayete göre Medineli Yahudiler Hz. **Peygamber**'in gelişinden sonra her fırsatta rahatsızlıklarını belli ediyorlardı. Gizli gizli toplantılar düzenliyor, saldırı plânları yapıyor, komplo hazırlıyorlardı. Buna rağmen Hz. **Peygamber**'in yanına geldiklerinde de ağızlarını eğip bükerek "Selâm" yerine "Sâm" (öl emi) gibi laf-

lar ediyorlardı. İçlerinden de "Madem bu adam peygamber, bu sözlerimize tanrısı çok kızıyor olmalı. Başımıza taş yağdırması lâzım ama nedense çıt yok!" vs. diyerek dalga geçiyorlardı. İşte bu ayetler bunun üzerine nazil oldu (Razi, Taberi, İbn Kesir, Kurtubi)

[3] Demek gizli gizli toplanmaların (*necva*) çoğunda hayır yoktur. İman eden bir insan bu tür toplanmalarda iyilik (*birr*) ve Allah bilincini (*takva*) artırma dışında bir şey öğrenmiyor ve ilerleme kaydetmiyorsa bu tür toplanıp durmalar şeytan işi bir oyalanma olur. Önemli işler yapıyormuş görüntüsü verip içi boş ve kof toplantılarla insan sadece kendisini aldatır. Bu tür toplantıların işe yarayıp yaramadığının ölçüsü ayette geçtiği gibi toplantıya katılanlar arasında giderek iyilik duygusu ve Allah bilincinin artıp artmamasıdır. Bunların hayattaki yansımasının iman, ibadet, güzellik, sevgi, merhamet, dürüstlük, dostluk, kardeşlik, söz, iffet, namus, vefa, yardımlaşma ve dayanışma vb. İslâm'ın ısrarla vurguladığı temel insanî değerlerin inkışaf edip etmediğidir. Bunların olmadığı her tür gizli toplanmalar, dine hizmet adına da yapılsa angaryadır. Hatta giderek dinden soğuma ve bıkkınlık getirebileceğinden derhâl dağıtılmalarında da fayda vardır…

[4] Rivayete göre bu ayetler **Hz. Peygamber**'i dinlemek için mescide gelenlerin oluşturduğu izdihamı düzene sokmak amacıyla nazil olmuştur. Şöyle ki: Mescit bazen çok kalabalık olmakta, öne geçme veya arkada kalma münakaşalarına neden olmaktaydı. Ön sıralardan arka tarafa geçmeleri istenenler buna bozulmakta, bu da münafıkların diline doladığı bir dedikoduya dönüşmekteydi. (Razi, İbni Kesir, Kurtubi). Bu tür ayetleri bugün için "toplumsal nezaket ve görgü kuralları" çerçevesinde anlamak icap eder. Toplantı adabı, otobüslerde büyüklere, yaşlılara, özürlülere, hamile kadınlara yer verme, kuyrukta sırasına razı olma vb. insanların birbirinin hakkını gözetmesi, nazik ve kibar davranması, kaba ve görgüsüz olmaması gereken birçok sosyal ilişki bu çerçevede değerlendirilebilir. Bu ayetlerin Medine'de indiğine, Müslümanlara bir kent kültürü aşılamaya çalıştığına, erdemli bir şehir kurma yolunda her fırsatta medenî ilişkiler vazettiğine dikkat edilmelidir…

12- Ey iman edenler! Peygamber ile özel görüşme yapacağınız zaman önden karşılıksız yardımda bulunun. Bu, sizin yararınıza olup dahası temizlenmenize vesile olacaktır. Fakat gücünüz yetmezse bilin ki Allah bağışlayıcıdır, sevgi ve merhamet kaynağıdır; bundan hiç şüpheniz olmasın.[5]

13- Yoksa özel görüşme talebinden önce karşılıksız yardım yapmak zorunuza mı gitti? Çünkü yapmadınız. Bakın, Allah tövbenizi kabul etti. Artık canı gönülden namaz kılın, zekât verin, Allah'a ve peygamberine itaat edin. Allah her ne yaparsanız haberdardır.[6]

14- ALLAH'ın öfkesini çekmiş bir topluluğa yardakçılık edenleri görmüyor musun? Onlar ne sizdendir ne de onlardan. Bile bile yalan yere yemin ediyorlar.[7]

15- Allah onlar için çetin bir azap hazırladı. Yaptıkları çok kötü bir şey; bundan hiç şüpheniz olmasın.

16- Dil ile ikrarlarının arkasına sığınıp insanları Allah'ın yolundan soğutuyorlar. Onları aşağılık bir azap bekliyor.[8]

17- Onları ne malları, ne de evlâtları hiç bir şekilde Allah'tan kurtaramaz. Onlar cehennemin dibini boylayacaklar, oradan daha çıkamayacaklar.

18- Allah'ın hepsini toplayarak yeniden dirilteceği günde size yemin ettikleri gibi O'na da yemin edecekler ve bir şey yaptıklarını sanacaklar. Dikkat edin, bunların hepsi yalancı; bundan hiç şüpheniz olmasın.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ
صَدَقَةً ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
(١٢) أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا
وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ
وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (١٣) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا
غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ
يَعْلَمُونَ (١٤) أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
(١٥) اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ
مُهِينٌ (١٦) لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (١٧) يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا
فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ
هُمُ الْكَاذِبُونَ (١٨) اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاهُمْ ذِكْرَ
اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ
(١٩) إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ (٢٠)
كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ (٢١)

19- Ruhlarını şeytana satmışlar,[9] o da onlara Allah'ı hatırlamayı unutturmuş. İşte onlar şeytanın taraftarlarıdır. Dikkat edin! Kaybedecek olan şeytanın taraftarlarıdır.

20- Onlar Allah'a ve peygamberine düşmanlık eden alçaklardır.

21- Bakın, Allah "Zafer Benim ve peygamberlerimin olacak" diye yazmıştır. Allah güçlüdür, üstündür; bundan hiç şüpheniz olmasın.

[5] **Hz. Peygamber** ile özel bir görüşme yapmadan önce karşılıksız yardımı emreden bu ayeti peygamber öleli 14 asır olduğuna göre bugün nasıl anlamalıyız? Çünkü ayet doğrudan peygamberin şahsından bahsediyor. Şahıs ortadan kalkınca onun

hakkındaki hükmün de boşluğa düşmesi ve geçersiz hale gelmesi tabidir. Bunu böyle anlayan klâsik müfessirlerin çoğu hemen sonraki ayetle bu ayetin "nesh" edildiğini ileri sürerler. Örneğin ayeti **Hz. Peygambere** yönelik "Onun etrafında saygınlık (karizma) oluşturma, her önüne gelenin onunla görüşememesi" çerçevesinde anlayan **Razi** şöyle demektedir; "İnsan bir şeyi güçlükle elde ederse gözünde saygınlığı artar. Ama onu kolaylıkla elde ederse önemsiz ve değersiz görür..." Doğrusu bu "Birine zor ulaşma, kolay kolay randevu alamama" dediğimiz şeyi çağrıştırır. Kişi böylece kendisine zor ulaşılan, çok önemli birisi olduğu izlenimi verdirmek ister. Gündelik hayatta, özellikle bürokraside bunu uygulamayan de neredeyse yoktur. **Razi**'nin söylediklerini kabul edecek olursak, Mekke'de "içinizden birisi" olarak tanıtılan peygamber Medine'ye gelince etrafında bürokrasi oluşturup kapalı kapılar ardına mı çekilmektedir? Kendisine zor ulaşılan birisi mi olmaktadır? Yardım edecek maddî imkânı olmayanlar onunla görüşemeyecekler midir? Peygamber, etrafını zenginlerin sardığı ve sadece onların görüşebildiği bir fenomene mi dönüşmektedir? Ayeti peygamberin şahsına yönelik anlamının tabi sonucu bunlardan başkası olabilir mi? Hâlbuki ayet esasen peygambere yönelik değil "hayra" ve "temizlenmeye" ihtiyacı olan etrafındaki insanlaradır. Bu noktada büyük müfessir **Ebu Muslim**'in münafıklarla ilgili tespitinden hareketle olayı şöyle anlayabiliriz: "Medine'ye gelince münafıkların sadaka vermekten kaçındıkları görüldü. Bunlardan kimileri münafıklığı bırakarak iman etmiş görünüyorlardı. Bunların hala nifakta kalmış olanlardan ayırt edilmesi için peygamberle görüşmeden önce sadaka vermeleri istendi. Bunun anlamı şudur; "Peygamberin etrafında dolanarak, onun yakınına kadar sokularak kendinizi iman etmiş gibi gösteriyor, mumin olmanın avantajlarından yaralanmaya çalışıyorsunuz. Ama içinizde gerçek müminde bulunması gereken temizlik, iyilik ve yardımlaşma duygusundan yoksunsunuz. Bencilce konum elde etmeye, avantaj kapmaya çalıyorsunuz. Eğer gerçekten iman etmişseniz gereğini yapın ve mü'mince duyarlılığa sahip olarak yardımlaşın, elinizdekini başkasıyla paylaşın..." Demek ki peygamber öleli 14 asır olmasına rağmen şu an elimizde ondan geriye Kur'an, namaz, hac vb. değerler kaldığına göre ayet "Bunlara yaklaşmadan, yani bunlardanmış gibi görünerek getireceği avantajlarından yararlanmaya kalkmadan önce (böyle yapacağınıza) eğer gerçekten mü'minseniz çevrenizi gözetin, yardımlaşın, elinizdekini başkasıyla paylaşın" demek olur... Örneğin kimi zaman olur ki namaz kılmak, hacca gitmek, Kur'an okumak vs. bir dindarlık gösterisine dönüşebilir ve bunlar kişiye avantaj sağlayıp bazı kapıların açılmasında birer araç olarak kullanılabilir. Bu durumda böylesi kişilerin gerçekten dindar olup olmadığını ölçecek elimizde bir ölçü olmalı. İşte bu ölçüyü veriyor Kur'an; yardımlaşmak, vermek, paylaşmak... Peygamberin yanında görünmekle kendisine bazı kapıların açılacağını uman kişilere nasıl "Harcayın, bölüşün, paylaşın da görelim" deniyorsa bugün de dindar görünmekle bazı kapıların kendisine açılacağını uman kişilere de "Öyle Müslümanlık görünüşle, sureta namaz kılmakla, işin lâfını yapmakla olmaz, elinizdekini verin, paylaşın da görelim" denilmelidir...

[6] Yani: Peygamberle özel görüşme yapmak insana bir meziyet kazandırmaz. Böy-

le yaparak kendinize bir avantaj sağlamaya çalışmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve peygamberine itaat edin, samimî ve içten bir mü'min olun yeter... Hem bütün bunlar; peygamber, din, vahiy... Eğer bir gönüle girmiyor, yoksulu doyurmuyor, fakiri gözetmiyor, düşmüşün elinden tutmuyorsanız ne için var? İşin gösterişini yapmak, toplanıp dağılmak, peygamberin yanında görünmek, riyaset, şa'şaa, liderlik, devlet, iktidar vs. ne için bütün bunlar?

[7] Yani: Bu Medine'nin münafıkları Allah'ın öfkesini çekmiş Yahudilere yardakçılık yapıyorlar. Hâlbuki ne Yahudilerden ne de sizdendirler. İnanmadıkları halde bile bile iman ettiklerini söyleyip duruyorlar...

[8] Yani: Bu münafıklar dilleriyle iman ettiklerini söyleyip bunun arkasına sığmıyorlar. Müslüman görünüp münafıkça işler yapıyorlar. Gören de Müslümanlığın bu olduğunu sanıyor. Böylece Allah yolundaymış gibi görünüp yanlış işler yaparak, insanların kalbine şüphe tohumları ekerek, kuşkuya düşürerek Allah'ın yolundan insanların soğumasına, yüz çevirmesine sebep oluyor, engel çıkarıyorlar. Parazit olmaktan başka bir iş yaptıkları yok...

[9] Harfi harfine: "Şeytan onları istila (istihvâz) etti."

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ
أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا
عَنْهُ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

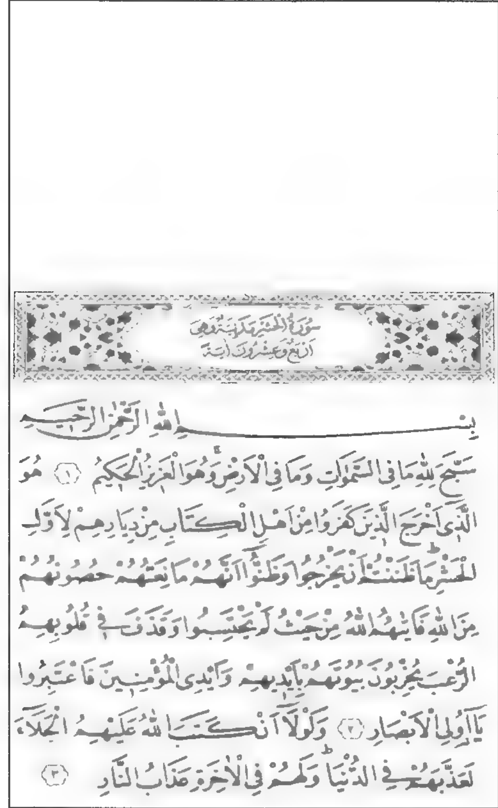
22- Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiç bir topluluğun Allah'a ve peygamberine öfkeyle saldıran kimselerle dostluk kurduğunu göremezsin. Babaları, oğulları, kardeşleri veya akrabaları olsalar bile. İşte Allah bunların kalplerine imanı yazmış ve kendilerini tarafından bir ruh ile desteklemiştir. Onları altından ırmaklar akan cennetlere koyacak, oradan daha çıkmayacaklardır. Allah onlardan hoşnut olmuş, onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar Allah'tan yana olanlardır. Dikkat edin! zafer Allah'tan yana olanlarındır![10]

---

[10] Rivayete göre bu ayet Uhud günü babası **Abdullah ibnu'l-Cerrah**'ı öldüren **Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrah**, Bedir günü dayısı **Hişam ibnu'l-Muğire**'yi öldüren **Hz. Ömer** ve yine Bedir günü oğlunu mübârazeye (teke tek vuruşma, düello) davet eden **Hz. Ebubekr** hakkında nazil olmuştur **(Razi, İbni Kesir, Kurtubi)**. Görülüyor ki burası artık "Allah bilinci" etrafında toplananlarla karşı safta yer alanların tam anlamıyla ayrıldığı, karşı karşıya geldiği yerdir. Kur'an vahyi o günkü Mekke Arapları arasında her tür değer yargısını, aidiyet duygusunu altüst ederek yepyeni bir değer yargısı ve aidiyet duygusu getirmiştir. "Allah", "Muhammed" ve "Kur'an" kelimeleri varolan aidiyet duygularını "aşan" bir konuma oturtulmuş, böylece eski cahili değerler ve aşiret bağları tarihe gömülmüştür. Bu yeni değer ve aidiyet idrakine göre insanlar "Allah tarafı" (*Hizbullah*) ve "Şeytan tarafı" (*Hizbuşşeytan*) olmak üzere ikiye ayrılır. Artık hiç bir aidiyet duygusu (asabiye) bunların önüne geçemez, üstüne çıkamaz. Bilakis bunlardan birisine hizmet eder. Allah tarafına hizmet ediyorsa makbul, değilse batıl bir davadır…

59- HAŞR SURESİ

Medine'de inmiştir, 24 ayettir. Medine'de bulunan Beni Nadir adındaki Yahudi kabilesi ile Medineli münafık işbirliğinin yarattığı sorunlara çözüm yollarından bahsettiği ve ilk ayetinde Yahudi kabilesinin savaş için toplanması *haşr* kelimesi ile ifade edildiği için bu adla anılmaktadır.



59-HAŞR SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 24 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- GÖKLERDEKİ ve yerdeki her şey Allah'ı yüceltir. O üstündür, bilgedir.

2- Önceki çağlarda kitap verilenlerin kâfirlerini savaş için ilk toplanmalarında yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştımz. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'a karşı koruyacağını sanmışlardı. Fakat Allah onları hiç beklemedikleri bir yerden vurdu ve kalplerine korku düşürdü. Öyle ki hem kendi hem de müminlerin eliyle kendi evlerini harap ettiler. Ey akıl ve vicdan sahipleri, düşünün de ibret alın![1]

3- Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı bu dünyada kendilerini daha büyük bir azaba çarptırırdı; bundan hiç şüpheniz olmasın. Ahirette ise onları ateş azabı bekliyor.

[1] Rivayete göre **Hz. Peygamber** Medine'ye gelince "Nadir oğulları" adındaki Yahudi kabilesi ile Mekkeli müşriklerle yapacakları savaşta tarafsız kalacaklarına dair antlaşma imzaladı. Bedir'de Müslümanlar zafer kazanınca "Bu adam adı Tevrat'ta geçen peygamberdir" demeye başladılar. Fakat Uhud'da yenilince çark ettiler ve antlaşmayı tek yanlı bozup Mekkeli müşriklerle işbirliği yapmaktan çekinmediler. Bunun üzerine **Hz. Peygamber** önlerine iki alternatif koydu: 1- Savaş 2- Medine'yi terk etme. İkinci şıkkı tercih ederlerse her yıl yurtlarına gelerek ürünlerini toplayabileceklerdi. İkinci şıkka razı olarak on gün süre istediler. Fakat bu arada gizli gizli Medineli münafıklarla işbirliği yolları aradılar. Medineli münafıkların lideri **Abdullah ibn Selul** bunlara haber salarak gitmemelerini, direnmelerini, eğer başları sıkışırsa yardıma koşacaklarını, gerekirse onlarla birlikte Medine'yi kendilerinin de terk edeceğini söyledi. Öyle ki bu münafık-Yahudi ittifakı iki defa **Hz. Peygambere** suikasta bile kalkıştı. Fakat suikastın daha hazırlık aşamasındayken deşifre olmasıyla plânları sonuçsuz kaldı. Ardından

Beni Nadir Yahudileri silâha sarılarak bütün ipleri kopardı. Kaleleri Müslümanlar tarafından yirmi bir gün boyunca kuşatıldı. Medineli münafıklardan yardım da gelmeyince çaresiz teslim oldular. Silâhlarını bırakmaları, bütün taşınabilir mallarıyla birlikte Medine'yi terk etmeleri şartıyla barış teklifini kabul ettiler. Ve gruplar halinde Medine'yi terk ederek Suriye, Filistin ve Yemen taraflarına gittiler. Geride bıraktıkları bağ, bahçe ve tarlalarına el konularak yoksullara dağıtıldı. **(Razi, Taberi, İbni Kesir, Kurtubi)**. İşte adını savaş için toplanma (*haşr*) kelimesinden alan bu surenin hemen hemen tamamı bu olayı anlatmaktadır…

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۚ وَمَنْ يُشَٓاقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ
شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ ل۪ينَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَٓائِمَةً
عَلٰٓى اُصُولِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿٥﴾ وَمَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى
رَسُولِه۪ مِنْهُمْ فَمَٓا اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ
يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٦﴾
مَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِه۪ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاك۪ينِ وَابْنِ السَّب۪يلِۙ كَيْ لَا يَكُونَ
دُولَةً بَيْنَ الْاَغْنِيَٓاءِ مِنْكُمْۜ وَمَٓا اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا
نَهٰيكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُواۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِۘ ﴿٧﴾
لِلْفُقَرَٓاءِ الْمُهَاجِر۪ينَ الَّذ۪ينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ
فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ اُو۬لٰٓئِكَ
هُمُ الصَّادِقُونَۚ ﴿٨﴾ وَالَّذ۪ينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْا۪يمَانَ
مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ ف۪ي صُدُورِهِمْ
حَاجَةً مِمَّٓا اُو۫تُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ
خَصَاصَةٌۜ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِه۪ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَۚ ﴿٩﴾

4 -Çünkü onlar Allah'a ve peygamberine cephe açmaya kalkıştılar. Her kim Allah'a karşı cephe açarsa Allah'ın misillemesi çetindir; bundan hiç şüpheniz olmasın.

5- Siz herhangi bir hurma ağacını kesip devirdiniz veya kökleri üzerinde ayakta bıraktıysanız hepsi Allah'ın izniyleydi.[2] Yaptıkları antlaşmadan tek yanlı dönmelerine karşılık olsun içindi.

6- Allah'ın peygamberine düşmandan savaşsız ele geçirmesini sağladığı gelire[3] gelince, siz onun için ne at koşturdunuz ne de deve. Allah ise peygamberlerini müstahak gördüğü kimselere üstün kılar. Allah'ın her şeye gücü yeter.

7- Allah'ın peygamberine diğer memleketlerden savaşsız ele geçirmesini sağladığı o gelirler, içinizden sadece zenginler arasında dönüp dolaşan bir devlete[4] dönüşmesin diye Allah'a, peygamberine, muhtaç yakınlarına,[5] öksüzlere, yoksullara ve yolu kesilmişlere[6] aittir. Peygamber size ne emrederse tutun, yasakladığından da sakının. Allah'ın öfkesini çekmekten sakının, Allah'ın tokadı çok çetindir; bundan hiç şüpheniz olmasın.[7]

8- Yine o gelirler yurtlarından çıkarılıp mallarına el konulan yoksul göçmenlere aittir. Çünkü onlar Allah'tan bir genişlik ve hoşnutluk aramaktadırlar. Allah'a ve peygamberine yardım etmişlerdir. İşte onlar sözü namus bilenlerdir.

9- Daha önceden buraları yurt edinmiş ve iman kalplerine yerleşmiş olanlar, göçmenleri sevgiyle bağrına basarlar ve onlara verilenlerden dolayı haset etmezler. Kendilerinin ihtiyacı olsa bile onları kendilerine tercih ederler. Kim bencilce hırslarından arınırsa işte onlar kurtulmuşlardır.

---

[2] Yani: Siz Beni Nadir kalesine giderken görüş menzilini açmak için yol kenarlarındaki çürümüş ve işe yaramaz hurma ağaçlarını (*lîne*) kesmenizi hemen dillerine dolayarak "Bakın ağaçları kesiyor, tarlaları ateşe veriyor, bağları bahçeleri talan ediyorlar. Hani böyle şeyleri yapmazdı **Muhammed?**" demelerine aldırış etmeyin. Bunda bir sakınca yoktur. Allah buna izin vermiştir… Demek ki Müslümanlar savaşa

ahlâk getirmekle yükümlüdürler. En küçük bir lekeyi dahi kaldıramaz İslâm vicdanı. Bazen yol kenarlardaki otları temizlemek bile İslâm düşmanlarının elinde malzeme olarak kullanılabilir. Bu, Müslüman bilincin savaşının kesinlikle sıradan bir savaş olmadığını, çok dikkat edilmesi gerektiğini gösterir. Bu ayette Müslümanlara "Et koktu ya tuz da kokarsa" dediğimiz sözdeki manayı çağrıştıran bir uyarı vardır.

[3] FEY: Sözlükte [فاء] kökü mastar olarak "dönmek, gölgesi yayılmak, şefkat etmek, gölgenin batıdan doğuya kayması" demektir. Ganimet olarak vermek, ganimet kılmak (*ifâe*), gölgelenmek (*tefeyyuen*), savaşsız olarak elde edilen ganimet, haraç, öğle sonrası gölgesi (*fey*) kelimeleri bu köktendir... Terim olarak "Düşmandan savaşsız elde edilen her tür mal ve eşya" olarak tarif edilir. Kur'an'ın bu terimi, Müslüman fetihleri tarihi boyunca savaşsız ele geçirilen birçok toprak, kale, tazminat, fidye veya ganimetin adı olmuş ve etrafında geniş bir literatür oluşmuştur. Bununla ilgili hükümler için siyer, hadis ve fıkıh kitaplarının "fey ve ganimet" bölümlerine bakılabilir.

[4] DEVLET: Sözlükte [دول] kökü mastar olarak "dönmek, dolaşmak, halden hale geçmek" demektir. Zamanın halden hale dönmesi, malın elden ele dolaşması, dünyevî zafer, kuş kursağı, galebe, mal, göbek, karnın bir tarafı, devenin ağzından çıkan kızıl dağarcık (*devleh*); devletleştirmek (*tedvil*); dolaştırmak, tedavüle koymak (*mudâvele*); dolaşım, tiraj (*tedâvul*); uluslararası, enternasyonal (*duveli*); "İkram ve meram sana ardarda gelsin" anlamında (*devâleyk*); üstünlük, elden ele dolaşan şey (*dûle*); gardrop, su dolabı, vinç (*dûlâb*); galebe, üstünlük (*idâl*) kelimeleri bu köktendir. Türkçe'de kullanılan *devlet, tedavül, dolap* kelimeleri de bu kökten geliyor... "Devlet" sözcüğü Kur'an'da iki şekilde geçer; *dûlet* ve *dâvele. Dûlet* ile *devlet* sözcüğünün aynı anlama geldiği, ancak aralarında ayrım yaparak *devlet*'in mal konusunda, *dûlet*'in de savaş ve makam konusunda olduğu, kendisi elden ele dolaşan şeye *devlet* dendiği, *dûlet*'in de mastar olduğu söylenmiştir (**Rağıp**). Türkçede eşanlamlıları erk, iktidar, hükümet, yönetim, statüko, rejim vb. olan *devlet* kelimesi, zamanla öz manası aynı kalarak, Kur'an'da kullanılan şeklinden daha da genişleyip insanlık tarihini etkileyen temel bir siyasal kavrama dönüştüğü için kavrama biraz daha yakından bakmak ve bir yorum ve bakışaçısı getirmek faydalı olacaktır...

Hind-Avrupa dil kökünde durmak manasına gelen *sta*, Yunancaya duran, durağan (*status*), Latinceye savaştan önceki durum (*status quo ante bellum*); Fransızcaya duran, durağan, dengede kalma koşullarını inceleyen bilim dalı (*statique*); durum, mevki, konum (*status*), statüko (*status quo*); İngilizceye durum, hal, devlet, eyalet (*state*); devlet adamı (*statesmen*); istasyon, gar, yer, konum, makam, karakol, yerleştirmek (*station*); heykel (*statue*); yasa, kanun, kural (*statute*) olarak geçmiş... Türkçede kullanılan *statü, statüko, stad, stadyum, istasyon, stabil, stabilize* kelimeleri de buradan geliyor...

Eski Türkçedeki baht, talih, devlet, (*kut*), ülke, memleket, devlet, yabancı ülke elçisi, yabancı ülkeye gönderilen görevli (*il*), doğru (*tüz*), asıl, kök (*töz*), düzen (*tüzen*), hükümdarlık simgesi, flama (*tuğ*), tuğra, hükümdar mührü (*tugrag*), kavim, millet, boylar birliği (*bod*), töre, kanun, nizam, görenek (*törü*), hükümdar, hakan,

han (*kağan*), iktidar, saltanat, otorite (*erk*) kelimeleri de "devlet" manasındadır. Bugünkü Türkçede kullanılan *kutsal, il, ilçe, duvak, tugay, tuğra, budun, ordu, tören, tüzük, erk, erkek* kelimeleri de buradan geliyor…

Yine Hind-Avrupa dil kökündeki doğru, düz, haklı, düz gitmek, haklı olmak, yönetmek anlamına gelen (*reg*); Farsçaya sağ, düz, doğru, hayırlı, musikide bir makam (*rast*); Hindçeye kral (*raca*); Latinceye doğru yolu göstermek, klavuzluk etmek, yönetmek (*regere*), yönetme, kumanda, hükmetme (*regimen*), Fransızcaya yönetim, yönetmek (*regie*), yönetim, yaşam düzeni (*regime*); olarak geçmiş… Latince *rectus*, Almanca *recht*, İngilizce *right* sözcükleri de aynı kökten. Bugün Türkçede kullanılan *direksiyon, adres, direkt, direktif, direktör, ereksiyon, eskort, reji, rejim, rejisör, rektör, rektifiye, rektum* kelimeleri de buradan geliyor…

Eski Yunancada öncülük, önderlik, baş olma, başlangıç (*arkhe*), önder, baş, başkan (*arkhon*), öncülük etmek, bir şeyin başı olmak (*arkhein*), çok önceki şey (*arkhaia*) anlamlarına gelen kök Latinceye baş, ön (*archi*), Fransızcaya yönetim, iktidar (*archie*), İngilizceye yönetim (*archy*) olarak geçmiş… Türkçede kullanılan *monarşi, oligarşi, otarşi, hiyerarşi, patrik, patriarkal, anarşi, arkaik, arkeoloji, arşiv, tarih, mürevvih* kelimeleri de buradan geliyor…

Yine eski Yunancadaki iktidar (*krateia*), iktidar sahibi, muktedir (*kratos*) kelimeleri Fransızcaya iktidar (*cratie*), İngilizceye iktidar, yönetim (*cracy*) olarak geçmiş. Bugünkü Türkçede kullanılan *bürokrasi, otokrasi, aristokrasi, demokrasi, pankreas* vs. kelimeleri de buradan geliyor…

Bütün bunları biraz ayrıntıya girerek vermemizin sebebi "devlet" denen kavramın nerelerden, hangi anlamlar kazanarak günümüze geldiğini gösterebilmektir. Bütün bu sözcükler "devlet" kavramının çeşitli milletlerde sözcükler farklı olsa da benzer "imgelerle" algılandığını göstermektir. Kelimeler arasındaki bağlantılar yakalandığında bu apaçık görülecektir.

Kur'an'ın "*Gelirler/mallar, aranızda sadece zenginler arasında dönüp dolaşan bir devlete dönüşmesin diye Allah'a, peygambere, muhtaç yakınlarına, yoksullara, öksüzlere, düşmüşlere aittir*" ifadesinin ne manaya geldiği sanırım çok iyi anlaşılacaktır. Bu şu demektir; "Yukarıda geçen tüm anlamlarıyla birlikte "devleti" bir zenginler, güçlüler, ayrıcalıklılar kulübü olmaktan çıkarın; tüm ahaliye, halka, millete, ümmete ait kılın. Aksi halde gayri meşru olmuş olur!"

[5] Zİ'L-GURBA: Sözlükte [ذى القربى] "Yakınlık sahipleri" demektir. Öyle görünüyor ki bu deyim Türkçe'de "eş, dost, akraba" dediğimiz şey değildir. Burada **Hz. Peygamber**'in eşi, dostu, akrabası kastedilmiyor. Çünkü böyle olunca mal ve mülk eş, dost, akraba arasında dönüp dolaşan bir servete zaten dönüşmüş olur. Bilakis bu, olsa olsa ölen, gadre uğrayan, başına bir felâket gelenlerin vs. yakınları, akrabaları manasında olabilir. Hele bunu hala **Hz. Peygamber**'in kabilesi Haşimoğulları veya Muttaliboğulları şeklinde anlamanın hiç bir manası kalmamıştır. Bugün için bunun anlamı savaşsız ele geçen mal ve eşyaların devlet tarafından ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasını ifade eder; şehit aileleri, yaralılar, afetzedeler, ağır hastalar ve özürlü yakınları vs. el uzatılması gereken bilumum ihtiyaç sahipleri ve onlara bak-

makla yükümlü "yakınları" bu kapsamda değerlendirilmelidir.

[6] İBNU'S-SEBİL: Sözlükte [ابن السبيل] "Yolun oğlu" demektir. Genelde "yolda kalmış" olarak çevrilen bu deyim aslında "yolu (önü) kesilmiş, düşürülmüş" dediğimiz şeydir. *İbn* sözcüğünün "bina yapmak" kökünden geldiğini düşünürsek belki bir fikir verebilir. Yoluna adeta bina yapılan, önüne engel çıkarılan, yolu kesilen" manası buradan gelir. Demek ki *İbnu's-sebil* deyimini kendini ifade ve gösterme imkanı elinden alınmış, başkasının kadrine uğramış, önü kesilmiş, düşürülmüş olarak anlamak icap eder. Bugün için örneğin siyasî mülteciler, suç çetelerinin eline düşenler, haksız yere zorla borçlandırılanlar, beyaz kadın tacirlerinin, organ mafyasının, kaçak insan avcılarının eline düşenler, rehin alınanlar vs. bu sınıfa girer. Zaten *İbnu's-sebil* diye daha çok dışarıdan gelip de o günkü Mekke'deki "Kabe çetesinin" (**Ebu Cehil, Umeyye bin Halef, Velid bin Muğire** vs.) yani Mekkeli tefeci bezirganların eline düşenler kastedilmekteydi. Böyle bir olayda yıllar önce bir tefeci bezirgân Mekke'ye kızıyla birlikte gelen bir yabancının malına el koyarak kızını elinden almak istemiş, olay *Hilfu'l-Fudul*'e intikal edince genç **Muhammed** tefeci bezirgânın evini kuşatarak kızı zor kullanarak kurtarmış, kızını ve malını "yolu kesilmiş" mağdura iadeye mecbur etmişti (İbn Hişam).

[7] Harfi harfine: "Allah'a karşı 'takvalı' olun. Muhakkak ki Allah 'ikabı' şedit olandır."

وَالَّذِينَ جَاءُو مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ
آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا
يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ
لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ
وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ
مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ
الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٢﴾ لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ
مِنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ لَا يُقَاتِلُونَكُمْ
جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ
بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾
كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ
قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾

10- Onlardan sonra gelenler ise "Ey Rabbimiz, bizleri ve önceden iman ederek bizleri geçmiş olan kardeşlerimizi bağışla. İçimizden iman etmiş olanlara karşı kin besletme. Ey Rabbimiz, Sen çok şefkatlisin, sevgin ve merhametin sonsuzdur; bundan hiç şüphemiz yok" diye dua ederler.

11- ŞU MÜNAFIKLARI görüyorsun değil mi? Kitap ehlinden kâfirlik yapan işbirlikçilerine "Eğer sizi sürerlerse elbette biz de sizinle birlikte çıkarız. Sizin aleyhinize asla kimseye itaat etmeyiz. Size karşı olası bir savaşta mutlaka yanınızda oluruz" diyorlar. Fakat Allah görüyor, onlar kesinlikle yalancıdır!

12- Oysa eğer sürülseler onlarla birlikte çıkmazlar. Eğer onlara savaş açılırsa onların yanında da yer almazlar. Yer alsalar bile kesin arkalarını döner kaçarlar. Sonra da kimseden yardım göremezler.

13- Yüreklerine sizin saldığınız korku Allah korkusundan daha fazladır; bundan hiç şüpheniz olmasın. Bu, derinlikli düşünmekten yoksun birer dar kafalı olmalarından dolayıdır.

14- Onlar sizinle yalınkılıç savaşamazlar. Ancak korumalar arkasından veya cephe gerisinden savaşabilirler. Kendi aralarında ise şiddetli rekabet halindedirler. Geriden yek vücut görünürler oysa kalpleri paramparçadır. Bu, sebep-sonuç ilişkilerini kavrayamayan birer aptal olmalarından dolayıdır.

15- Bunların sonu az öncekilerden farklı olmayacak.[7] Onlar da yaptıklarının cezasını tatmışlardı. Dahası onları acı bir azap da bekliyor.[8]

16- Tıpkı şeytan örneğinde olduğu gibi... Hani insana "İnkâr et" der, inkar edince de "Benim seninle alakam yok çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım" deyiverir.

---

[7] Harfi harfine: "Onlardan az önceki kimselerin örneği gibidirler."

[8] Yani: Hicri 4. yılında antlaşmayı bozarak isyan eden bu Beni Nadir Yahudilerinin sonu, çok değil kendilerinden az önce hicri 2. yılında Medine'den çıkarılan Beni Nadir Yahudilerinin sonu gibi olacak. Keza aynı yıl Bedir'de o işbirliği yaptıkları Mekkeli müşriklerin sonu gibi olacak. Yani yenilecekler, kaybedecekler... Daha

geniş anlamda bu tip Allah düşmanlarının tarihin her döneminde sonları birbirinin aynısı olmuştur. İlk bakışta güçlü, kuvvetli ve muzaffer görünmelerine rağmen akıp giden tarih içinde yok olup gitmişlerdir. Çünkü Allah ile boy ölçüşemezler. Bütün zamanlar boyunca yaşayan ve hep yaşayacak olan *Hayyu Kayyum* olan Allah'tır...

فكان عاقبتهما أنهما في النار خالدين فيها وذلك جزؤا
الظالمين (١٧) يا أيها الذين آمنوا اتقوا الله ولتنظر نفس ما قدمت
لغد واتقوا الله إن الله خبير بما تعملون (١٨) ولا تكونوا كالذين
نسوا الله فأنساهم أنفسهم أولئك هم الفاسقون (١٩)
لا يستوي أصحاب النار وأصحاب الجنة أصحاب الجنة هم
الفائزون (٢٠) لو أنزلنا هذا القرآن على جبل لرأيته خاشعا
متصدعا من خشية الله وتلك الأمثال نضربها للناس
لعلهم يتفكرون (٢١) هو الله الذي لا إله إلا هو عالم الغيب
والشهادة هو الرحمن الرحيم (٢٢) هو الله الذي لا إله إلا
هو الملك القدوس السلام المؤمن المهيمن العزيز الجبار
المتكبر سبحان الله عما يشركون (٢٣) هو الله
الخالق البارئ المصور له الأسماء الحسنى يسبح له
ما في السماوات والأرض وهو العزيز الحكيم (٢٤)

17- Velhâsıl her iki güruhun akıbeti de ebedi ateş olacak. İşte ömrü zulüm ve haksızlık yapmakla geçenlerin görüp göreceği budur...[9]

18- EY İMAN EDENLER! Allah bilinciyle yaşayın. Herkes yarın için ne hazırladığına baksın. Allah'ın öfkesini çekmekten sakının. Çünkü Allah, yaptığınız her şeyden haberdar oluyor.

19- Allah'ı unutan ve bu yüzden de Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar yoldan çıkmış kimselerdir.

20- Cehennemliklerle cennetlikler bir olmaz. Cennete girmeyi hak edenler kurtuluşa erenlerdir.

21- BİZ BU KUR'AN'I bir dağa indirmiş olsaydık onun Allah korkusu ve titremesinden[10] ezilip büzülerek paramparça olduğunu görürdün. İşte böyle örnekler veriyoruz ki insanların düşünme melekeleri açılsın.[11]

22- Allah O'dur ki O'ndan başka tanrı[12] yoktur. Görünen görünmeyen her şeyi biliyor. Sevgi ve merhameti sonsuzdur.

23- Allah O'dur ki O'ndan başka tanrı yoktur. Yegâne egemen,[13] her tür kirlilikten uzak tertemiz,[14] barış ve esenlik kaynağı,[15] güven veren,[16] görüp gözeten, üstün, karşı konulmaz güce sahip ve görkemine ulaşılmaz olan Allah'ın, ortak koştuklarıyla hiç bir alâkası yoktur.[17]

24- O, yaratan,[18] var eden, varlıklara şekil veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olanlar hep O'nu anarlar. Yüceliğin ve bilgeliğin[19] sonsuz kaynağıdır O...

---

[9] Yani: Surenin başından beri anlatılan Medine'deki Yahudi-münafık ittifakının plânları bu dünyada sonuçsuz kaldığı gibi, bu iki gurup ahirette de sonsuz bir azabın içinde kendilerini bulacaklar...

[10] HAŞYET: Bkz. 2/45. ayet dipnotu.

[11] Yani: Size verilen akıl ve vicdan eğer o hareketsiz duran dağa verilseydi de, ardından bu Kur'an ona indirilseydi korku ve titremesinden ezilir büzülür rampar-

ça olurdu. Oysa siz dağ gibi hareketsiz bir halde, vurdumduymaz bir eda ile, içinizde hiçbir korku ve titreme olmadan yaşıyorsunuz. Bu akıl tutulması, bu vicdan paslanması, bu zihin tembelliği, bu yürek katılığı neden? Size gözler, kulaklar, kalpler vermedik mi? Görmek için yaratılmış o gözler neden kör? Duymak için yaratılmış o kulaklar neden sağır? Sevmek için yaratılmış o kalpler neden bomboş? Duvar mı oldunuz ey insanlar!

[12] İLÂH: Bkz. 114/3. ayet dipnotu.

[13] MÜLK: Bkz. 114/2. ayet dipnotu.

[14] KUDDUS: Bkz. 16/102. ayet dipnotu.

[15] SELÂM: Bkz. 2/112 VE 67/35. ayet dipnotu.

[16] MU'MİN: Bkz. 103/3. ayet dipnotu.

[17] ŞİRK/SAMED: Bkz. 112/1-4. ayet dipnotları.

[18] HALIK: Bkz. 14/19. ayet dipnotu.

[19] HÂKİM: Bkz. 17/39. ayet dipnotu.

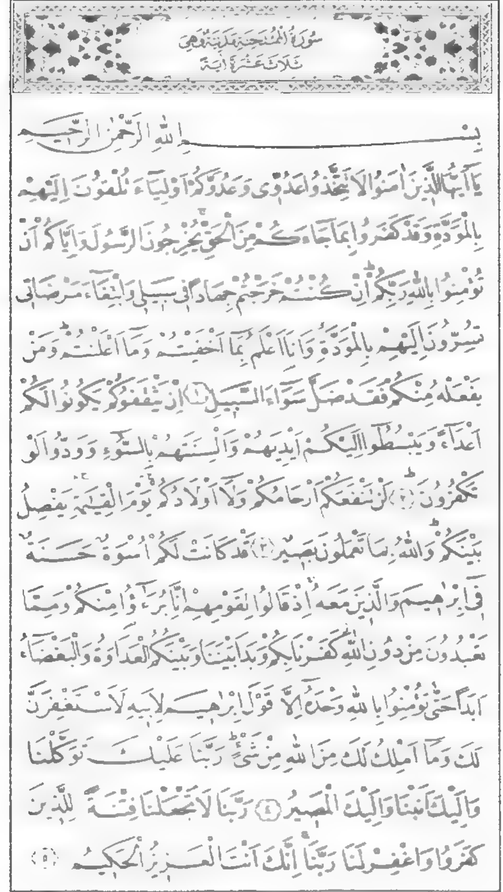
60- MÜMTEHİNE SURESİ

Medine'de inmiştir, 13 ayettir. Mekke'deki müşrik kocalarını bırakarak Medine'ye göçen kadınların gerçekten iman coşkusuyla mı yoksa başka bir sebeple mi geldiklerinden tam emin olmak için denenmeleri, imtihan edilmeleri istendiği için onlara "denenen, sınanan, imtihan edilen kadınlar" (*mumtehine*) denmiş ve sure bu isimle anılmıştır.

60-MÜMTEHİNE SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 13 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- EY İMAN EDENLER! Düşmanımı ve düşmanınızı dostlar edinmeyin! Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişken siz onlara dostluk gösteriyorsunuz. Onlar Rabbiniz olan Allah'a iman ettiniz diye peygamberi ve sizi yurdunuzdan çıkarmışlardı. Eğer Benim yolumda cihat ediyor ve Benim rızamı arıyorsanız onlara dostluk göstererek sır veremezseniz. Ben sizin gizlediklerinizi de açıkladıklarınızı da tamamen biliyorum. İçinizden her kim bunu yaparsa artık doğru yolun ortasında şaşırmış olur.[1]

2- Eğer onlar sizi yenip de ele geçirirlerse hepinize düşman kesilirler. Size el kaldırıp dil uzatmaktan geri durmazlar. Hepinizin kâfir olmasını isterler.

3- Bakın, kıyamet günü aileniz ve evlâtlarınız sizi kurtaramaz. Çünkü aranızda hiç bir bağ kalmayacak. Allah bütün yaptıklarınızı görüyor.

4- Sizin için güzel bir örnek İbrahim ile beraberindekilerde oldu. Onlar vaktiyle halkına "Biz, sizlerden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Allah'ın birliğine iman edinceye kadar sizi tanımıyoruz. Sizinle aramızda hiç dinmeyecek düşmanlık oluştu" demişlerdi. Tek istisna İbrahim'in babasına; "Senin için elbette bağışlanma dileyeceğim. Fakat senin için Allah'tan gelecek hiç bir şeyi önlemeye gücüm yetmez" demesiydi. Onlar; "Ey Rabbimiz, biz ancak Sana güvendik, Sana gönül verdik, bütün yollar Sana çıkar 5- Ey Rabbimiz, bizi kâfirlerin elinde oyuncak yapma ve bizleri bağışla. Çünkü Sensin üstün ve bilge olan!" diye dua ettiler.

[1] Rivayete göre bu ayet Mekkeli müşriklere bir kadın aracılığı ile gizlice mektup göndererek **Muhammed**'in (s.a.v) saldırı hazırlıkları yaptığı haberini gönderen **Hatıb b. Ebi Belta** olayı üzerine nazil oldu. **Hatıb**'ın verdiği mektubu Mekke'ye götü-

rürken yolda yakalanan ve biraz sıkıştırılınca saçlarının örgüsü içinde sakladığı mektubu çıkarıp veren **Sariye** adındaki köle kadının konuşması üzerine **Hatıb** yakalandı. "Mekke'de ailem, malım mülküm var. Onlara bir şey olmasın istedim. Bunun için müşriklere iyi görünmek istedim" itirafı üzerine **Hz. Ömer** tarafından öldürülmek istendiyse de **Hz. Peygamber** "Ne biliyorsun ey Ömer, belki Allah Bedir ashabının tüm günahlarını affetmiştir" diyerek serbest bıraktı. İşte bu ayet bu olay üzerine nazil oldu (Razi, Taberi, Kurtubi, İbn Kesir).

6- Doğrusu onlarda sizin için ve Allah'a ve ahiret gününe ümit besleyen herkes için güzel bir örnek vardır. Her kim de aksine giderse bilsin ki, Allah çok zengindir, övülmeye lâyık yalnızca O'dur; bundan hiç şüpheniz olmasın.

7- Fakat belki Allah, sizinle düşmanlarınız arasında zamanla bir dostluk meydana getirebilir. Allah gücü yetendir. Allah çok bağışlayıcıdır, sevgi ve merhametle dopdoludur.

8- Allah inançlarınızdan dolayı sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere nezaketle davranmanızı ve adaletle muamele etmenizi yasaklamaz. Çünkü Allah adaletten ayrılmayanları sever.

9- Allah yalnızca inancınızdan dolayı sizinle savaşanlarla, sizi yurtlarınızdan çıkaranlarla ve çıkarılmanıza destek verenlerle dostluk kurmanızı yasaklar. Her kim onlarla dostluk kurarsa işte onlar kendilerine yazık eden zalimlerdir.[2]

10- EY İMAN EDENLER! İman eden kadınları göç ederek size geldiklerinde Allah daha iyi bilir ama siz onları sınayın. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer mü'min olduklarına dair bir bilgi edinirseniz onları kâfirlere geri vermeyin. İnanan kadınlar kâfirlere helâl değildir. Kâfirler de mümin kadınlara helâl olmazlar. Ancak kâfirlerin ödedikleri mehri onlara geri verin. Mehirlerini verdiğiniz takdirde o inanan kadınlarla evlenmenizde de bir sakınca

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ
وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ
وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً وَاللّٰهُ قَدِيرٌ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾
لَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ
دِيَارِكُمْ اَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا اِلَيْهِمْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾
اِنَّمَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَاَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ
وَظَاهَرُوا عَلٰٓى اِخْرَاجِكُمْ اَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾
يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ
اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيمَانِهِنَّ فَاِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ
اِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَاٰتُوهُمْ
مَٓا اَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ
وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا
مَٓا اَنْفَقُوا ذٰلِكُمْ حُكْمُ اللّٰهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾
وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ
اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَٓا اَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِٓي اَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

yoktur. Kâfir kadınları da nikâhınızda tutmayın ve masraflarınızı geri isteyin. Kafirler de masraflarını geri istesinler. Bunlar size Allah'ın hükmüdür. Aranızda O hükmediyor. Allah her şeyi bilir, çok bilgedir.[3]

11-Eğer eşlerinizden biri kâfirlere kaçar, siz de buna üzülürseniz, eşleri kaçmış olanların masraflarını ele geçen ganimetten ödeyin ve iman etmiş olduğunuz Allah'ın öfkesini çekmekten sakının.[4]

[2] Rivayete göre Medine'de müşrik oldukları için aileleri, anne-babaları ve akrabaları ile bütün bağlarını koparan kimi olaylar yaşanması üzerine bu ayetler na-

zil oldu. Örneğin **Hz. Ebubekir**'in kızı **Esma** müşrik olan annesi **Kuteyle** hediyelerle onu ziyarete gelince annesi ile görüşmeyi reddetti ve yanına çıkmadı. Bunu üzerine **Hz. Peygamber Esma**'ya yaptığının yanlış olduğunu, annesini içeri almasını, onunla konuşmasını, saygıda kusur etmeyerek nezaketle davranmasını emretti (Razi, Kurtubi, İbn Kesir). Demek ki "din ayrılığı veya inanç farklılığı" nezaket, kibarlık ve adalete engel değildir. Dostluk kurulması yasaklananlar din ve inanç konusunda tahammülsüz, aktif militan, şirret tiplerdir. Bunlarla illâ savaşmak gerektiğinde çıkıp "mertçe" savaşmak gerekir. Fakat sanki arada hiçbir şey yokmuş gibi dostluk da kurulmaz.

[3] Rivayete göre hicretin altıncı yılındaki Hudeybiye antlaşmasında Mekke'den kaçıp Medine'ye gelenler iade edilecekti. Fakat antlaşma imzalanırken bundan Mekkeliler herkesin, Hz. **Peygamber** de sadece erkeklerin kastedildiğini düşünmüştü. Daha antlaşmanın mürekkebi bile kurumadan Mekke'den evli kadınlar da kaçmaya başladı. Arkalarından kocaları da gelerek iade edilmelerini istediler. Bu tür olaylar üzerine işte bu ayetler nazil oldu. Ayette gelen kadınların gerçekten iman ettikleri için mi yoksa başka bir sebeple mi geldiklerini anlamak için "sınava" tabi tutulmaları istendi. Bunun üzerine Hz. **Peygamber** kadınları toplayarak niyetlerini anlamaya çalıştı. Onlara gerçekten iman ettiklerine dair yemin ettirdi. Tam emin olduktan sonra evli olanların iade edilmeyeceğini, kocaları da iman etmezse boşanmaları gerektiğini söyledi. Böylece eski kocalarına mehirlerini iade ettirip boşanarak Müslümanlarla evlenenler oldu (**Razi, Kurtubi, İbni Kesir**).

[4] Rivayete göre Medine'de "irtidat ederek kocasını terk edip giden kadın" olayları sınırlı sayıda da olsa vuku bulmuştu. **Ebu Süfyan**'ın kızı **Ümmü Hakim**'in irtidat edip kocası **Abbas bin Temim et-Kureşi**'yi terk edip kaçması bunlardan birisiydi. Böyle beş altı olay olmuş fakat Mekke'nin fethinden sonra tekrar Müslüman olmuşlardı. Bu ayet işte bu tür bir kaç olayın yarattığı soruna çözüm getirmek için nazil oldu ve böyle terk edilenlere ele geçen ganimetten ödeme yapıldı (**Razi, Kurtubi, Zemahşeri, İbni Kesir**).

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ
بِاللّٰهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْن۪ينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا
يَأْت۪ينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَر۪ينَهُ بَيْنَ اَيْد۪يه۪نَّ وَاَرْجُلِه۪نَّ وَلَا يَعْص۪ينَكَ
ف۪ي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ
﴿١٢﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ
قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْاٰخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

12- Ey peygamber! İnanan kadınlar Allah'a ortak koşmamaları, hırsızlık yapmamaları, zina etmemeleri, çocuklarını öldürmemeleri, durduk yere ona buna iftira atmamaları ve sana ortak iyide karşı gelmemeleri şartıyla biat etmeye geldikleri zaman biatlarını kabul et. Allah'tan bağışlanmalarını dile çünkü Allah çok bağışlayandır, sevgi ve merhamet sahibidir. [5]

13- Ey iman edenler! Allah'ın öfkesini çekmiş kimselerle dostluk kurmayın. Kâfirlerin ölülerinden ümidini kesmeleri gibi onlar da ahiretten ümidini kesmişlerdir. [6]

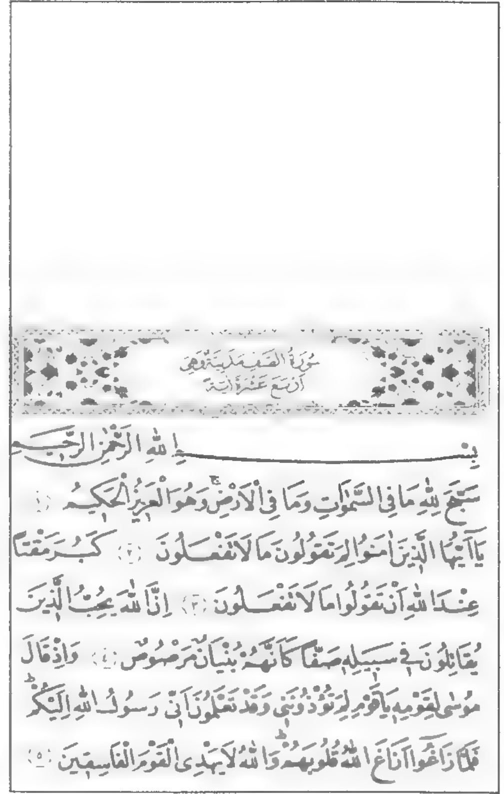
---

[5] Rivayete göre Mekke'nin fethi günü erkeklerin biatı tamamlanınca sırayla kadınlar da gelip biat etmeye başladılar. Kadınların arasında **Ebu Süfyan**'ın karısı **Hind** de örtünmüş vaziyette gelmişti. **Hz. Peygamber** (s.a.v) onunla da ayette geçen şartları tek tek sayarak "Şunları yapmayacağıma, bunları yapmayacağıma…" diye biatlaştı. (Razi, İbni Kesir, Kurtubi)

[6] Yani: Ey iman edenler! Kâfirler nasıl ölülerini gömdükten sonra bir daha arkalarına bakmıyor, toz toprak olmuş birisinin tekrar dirileceğini hiç düşünmüyorlarsa, Allah'ın öfkesini çekmiş olan şu Yahudiler de ahiretten ümidini kesmiş kimselerdir. Bu iki grup için mezarlık artık hayatın bittiği yerdir. Ondan ötesi yoktur. Ceza ve ödül hep bu dünyadadır. Ne yapacaksa insan burada yapmalıdır. Mezar, ahiret, yeniden dirilme, öte dünyada hesap gibi inançları yoktur. Bunun için çok korkak, bencil, huzursuz, tedirgin, vurdumduymaz ve de fırsat ellerine geçer geçmez de çok gaddar olurlar. Sakın böylesi kimselerle dostluk kurmayın…

61- SAFF SURESİ

Medine'de inmiştir, 14 ayettir. Medine'de Müslümanları savaşa teşvik sadedinde 4. ayetinde "Kurşun dökülmüş bir bina gibi kenetlenerek çarpışanları" Allah'ın sevdiği söylenirken kullanılan "kenetlenme, yekvücut olma" (*saff*) kelimesi sureye isim olmuştur. Surede dikkat çeken temalardan birisi de, iman edenlerin **Hz. Musa** ve **İsa** örneği üzerinden Allah yolunda **mücadele** ve **cihada** teşvik edilmesi ve bunun en büyük ticaret olduğunun vurgulamasıdır.



61-SAFF SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 14 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- GÖKLERDEKİ ve yerdeki her şey Allah'ı yücelterek anıyor. O üstündür, bilgedir.

2- Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyi söylersiniz?

3- Yapmayacağınız şeyi söylemeniz Allah'ı fena halde kızdırmaktadır.

4- Allah kendi yolunda kurşun dökülmüş bir bina gibi kenetlenerek çarpışanları sever; bundan hiç şüpheniz olmasın.

5- Bakın bir zamanlar Musa halkına "Ey halkım, benim size gönderilmiş Allah'ın peygamberi olduğumu bile bile niçin beni üzüyorsunuz?" demişti. Sonra onlar kaypaklık edince, Allah da kalplerini kaydırdı. Öyle ya, Allah yalpalayanları[1] doğru yola çıkarmaz.[2]

---

[1] FISK: Bkz. 2/26. ayet dipnotu.

[2] Yani: Söylediği şeyi yapmamaya tarihten bir örnek Musa'nın halkıdır. Onlar Allah'ın peygamberi olduğunu bile bile söylediklerine aldırış etmiyor, iddialarının arkasında durmuyorlardı. Sürekli kaypaklık yapıp yalpalıyorlardı. Bir dinliyor, bir dinlemiyor, söyledikleri ile çelişip duruyorlardı…

6- Bir zamanlar Meryem oğlu İsa "Ey İsrail oğulları ben size Allah'ın elçisiyim. Benden önce gelen Tevrat'tan doğru namına ne kalmışsa hepsini sürdüren ve benden sonra da herkesten çok hamdetmesiyle tanınan bir elçinin geleceğini müjdeleyici olarak geldim" dedi.[3] Gel gör ki söze dayalı apaçık delilerle gelince "Bunlar bir takım büyüleyici lâflar" dediler.[4]

7- İslâm'a[5] çağırıldıkları halde Allah'a karşı böyle yalanlar uydurandan daha zalim kim olabilir? Allah zalimler güruhunu doğru yolda yürütmez.

8- Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Kâfirlerin hoşuna gitmese de Allah nurunu tamamlayacaktır.[6]

9- Ortak koşanların[7] hoşuna gitmese de, peygamberine yol göstererek gerçeğin ta kendisi olan dinini,[8] tüm dinlere üstün kılmak için gönderen O'dur.

10- EY İMAN EDENLER! Size acı bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi?

11- Allah'a ve peygamberine iman edip mallarınız ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilirseniz işte sizi kurtaracak olan budur.

12- Böyle yaparsanız Allah günahlarınızı bağışlar ve sizi altından ırmaklar akan cennetlerin tam orta yerindeki muhteşem köşklere koyar. İşte esas büyük zafer budur.

13- Öte yandan sizi sevince boğacak Allah'ın yardımı ve gönüller açan fethi

وإذ قال عيسى ابن مريم يا بني إسرائيل إني رسول الله إليكم مصدقا لما
بين يدي من التوراة ومبشرا برسول يأتي من بعدي اسمه أحمد فلما جاء
هم بالبينات قالوا هذا سحر مبين ﴿٦﴾ ومن أظلم ممن افترى على الله
الكذب وهو يدعى إلى الإسلام والله لا يهدي القوم الظالمين ﴿٧﴾
يريدون ليطفئوا نور الله بأفواههم والله متم نوره ولو كره الكافرون
﴿٨﴾ هو الذي أرسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله
ولو كره المشركون ﴿٩﴾ يا أيها الذين آمنوا هل أدلكم على تجارة
تنجيكم من عذاب أليم ﴿١٠﴾ تؤمنون بالله ورسوله وتجاهدون في
سبيل الله بأموالكم وأنفسكم ذلكم خير لكم إن كنتم تعلمون ﴿١١﴾
يغفر لكم ذنوبكم ويدخلكم جنات تجري من تحتها الأنهار ومساكن
طيبة في جنات عدن ذلك الفوز العظيم ﴿١٢﴾ وأخرى تحبونها
نصر من الله وفتح قريب وبشر المؤمنين ﴿١٣﴾ يا أيها الذين آمنوا كونوا
أنصار الله كما قال عيسى ابن مريم للحواريين من أنصاري إلى الله قال
الحواريون نحن أنصار الله فآمنت طائفة من بني إسرائيل وكفرت
طائفة فأيدنا الذين آمنوا على عدوهم فأصبحوا ظاهرين ﴿١٤﴾

de çok yakında! İman edenleri müjdele![9]

14- Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu İsa Havarîlere "Allah yolunda benim yardımcılarım kimdir?" deyince Havarîler[10] "Biziz Allah'ın yardımcıları" demişlerdi. Böylece İsrail oğullarından kimi iman etmiş, kimi de inkâr etmişti. Biz de iman edenleri düşmanlarına karşı desteklemiştik, sonunda kazananlar onlar olmuştu.

[3] Harfi harfine: Bir zamanlar **Meryem** oğlu **İsa** "Ey İsrail oğulları ben size Allah'ın elçiyim. Benden önceki Tevrat'ı 'tasdik edici' ve benden sonraki '**Ahmed**' adındaki elçiyi müjdeleyici olarak geldim" dedi.

[4] Yani: **Musa**'dan sonra "Söylediklerini yapmayanlara" bir örnek de **İsa**'nın halkının yaptıklarıdır. **İsa** onlara "Ben önceki çağlarda gelen ve halen elinizde bulunan Tevrat'tan doğru namına ne kalmışsa hepsini sürdüren Allah'ın elçisiyim. İyi bilin ki benden sonra da bu iş devam edecek. Sonraki çağlar boyunca da, bütün elçiler gibi, toplumda Allah'ı çokça övmesiyle saygın bir yere sahip peygamberler gelmeye devam edecektir. Bu dava ne **Musa** ile bitti, ne de **İsa** ile bitecek. Akıp giden tarih içinde "Allah'ı çokça öven" elçiler gelmeye devam edecektir. Şimdi siz eğer **Musa**'ya inanıyorsanız **İsa**'ya da inanmanız gerekir. Benden sonra gelenlere de aynı şekilde inanmanız, peygamberler arasında ayrım yapmamanız gerekir. Fakat siz söylediğinizi yapmıyorsunuz. Nübüvvete inandığınızı söylüyorsunuz, fakat bunu kendi tekelinize alıp sektöre dönüştürdüğünüzden kendi dışınızdan Allah birisini peygamber seçerse hemen yan çiziyor, yalpalıyorsunuz..." Demek ki **Hz. Muhammed**'in peygamber olduğunu ispat etmek için "İsmi **Ahmed** olan peygamber" diye çevrilen söze tutunmanın bir anlamı yoktur. Çünkü bunu ihtiyaç yoktur. Ayet "söylediklerini yapmamaya" örnek olsun diye verilmektedir. Söylenen "risalete, nübüvvete inanmak", yapılmayan ise **Musa**'ya inanıp **İsa**'yı reddetmek, **İsa**'ya inanıp **Muhammed**'e yalancı demeye kalkmaktır. İşte bunun mantıksız, çelişkili ve tutarsız olduğu gösterilmeye çalışılıyor. Kaldı ki "Benden sonra gelecek peygamber" söylemi bütün peygamberlerde vardır. Onlar tarih boyunca hep "Benden öncekilerin yolunu sürdürmekteyim, benden sonrakileri de haber vermekteyim. Çünkü hepimiz aynı yolun yolcusuyuz" demişlerdir. Ayette geçen cümleyi bunu için "Bu iş burada bitmeyecek. Daha nice **İsa**'lar, daha nice Allah'ı çokça övüp yüceltenler, Allah'ın davasını yükseklere taşıyanlar çıkacaktır. Tarihte olduğu gibi gelecekte de Allah'ın sesi (*kelimullah*), Allah'ı öven (*hamdullah*), Allah'ın ruhu (*ruhullah*), Allah'ın kılıcı (*seyfullah*), övülmüş (*mahmud*), çokça öven, herkesten fazla hamdeden (*ahmed*) insanlar çıkmaya devam edecektir..." olarak anlamak gerekir... Çocuklara bu tür isimler koymanın çok eski bir kültür olduğunu görüyoruz. Aramicede *Mawhamava*, eski Yunancada *Parakletos* "övülmüş, çokça öven" manalarına gelir. Bunlar **Hz. İsa**'dan önce de bir dindar halk kültürü olarak vardı. Bir beklenti ve özlem kültürü olarak anne-babalar çocuklarına böylesi isim koymaktaydılar. Bu anlamda her peygamber aslında son peygamberdir. En sonuncu gelen ölünce ve şartlar kıvama ermişse bu tür özelliklere sahip olanlar arasından yenisi gelir. Yani **Hz. İsa**'nın söylediğini bütün peygamberler söylemiştir. O da bunu devam ettirmiş görünüyor... Öte yandan ayette geçen kelime burada ism-i has (özel isim) olarak değil ism-i tafdil (üstünlük bildirme) veya mübalâğalı ismi fail (bir şeyi çokça yapan) olarak da anlaşılabilir. Bu durumda "*İsmuhu ahmedu*" demek "O, en çok hamdeden, herkesten çok şükreden olması dolayısıyla saygın bir isimdir; onun ismi budur, toplumda böyle tanınıp bilinir" demek olur. Çünkü *ism/sema/sumuv* kökü yücelik, yükseklik ve saygınlık ifade eder. Yani "Herkesten çok hamdetmesiyle saygınlık kazanmış birisidir o" denmek istenmektedir... Demek ki Hz. **İsa** bu sözüyle geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmakta, akıp giden tarih içinde risaletin kopmaz bir zincir olduğunu, bunun tümüne birden inanılması gerektiğini anlatmaya çalışmaktadır. "Benden

önce Allah'ı yüceltip övenler hiç eksik olmadı, benden sonra da eksik olmamaya devam edecektir" demeye getirmekte, "Benden öncekilere nasıl inandıysanız bana da öyle inanmalısınız, bana nasıl inanıyorsanız benden sonrakilere de öylece inanmak durumundasınız. Çünkü bütün peygamberler Allah'ı övmesiyle tanınırlar ve risalet ve nübüvvet bölünmez bir bütündür..." demek istemektedir. Demek ki Hz. **İsa** kendisinden sonra gelecek peygamberden "ism-i has" olarak bahsetmemekte, "ism-i tafdil" veya "mübalâğalı ism-i fail" olarak özelliğini açıklamaktadır. Yani "Benden sonra Mekkeli **Abdullah** ve **Amine**'den olma, 572'de doğacak **Ahmet** adında bir peygamber gelecek" değil, "Benden sonra da, herkesten çok hamdetmesiyle tanınan saygın bir isim peygamber olarak mutlaka çıkacaktır" demiş olmaktadır...

[5] İSLAM: Bkz.2/112 ve 67/35. ayet dipnotları.

[6] Yani: Bu kâfirler işte böyle tarih boyunca Allah'ın hitabını ve kitabını, boş lâflarla, iftiralarla, "eskilerin masalı, büyüleyici lâflardan başka bir şey değil" vs. diyerek etkisiz kılmak, söndürmek istiyorlar. Fakat bütün bu çabalar boşunadır. Kâfirlerin hoşuna gitmese de Allah'ın insanlığa gönderdiği bu aydınlık hitap ve kitap, karanlıkları yararak doğacak ve her yana yayılacaktır. Çünkü güneş balçıkla sıvanmaz...

[7] ŞİRK/SAMED: Bkz. 112/1–4 ayetler dipnotları.

[8] DİN: Bkz. 109/6. ayet dipnotu.

[9] Yani: Allah'ın hitabını ve kitabını güneşi balçıkla sıvamaya kalkar gibi etkisiz hale getirmek isteyenlere karşı Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla cihat ederseniz, üstün bir gayretle, canla başla çalışırsanız, ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndüremediklerini görecekseniz. Böyle yaparsanız çok yakın bir gelecekte sizi sevince boğacak gelişmelere şahit olacaksınız. Allah'ın yardımı ile insanların gönüllerinin Allah'ın hitabına ve kitabına açıldığını, dalga dalga her yana yayıldığını göreceksiniz. Böylece Allah peygamberini ve onunla birlikte olanları kâfirler istemese de muzaffer kılacak, gerçeğin ta kendisi olan dini yükselirken diğer tüm batıl dinler mum gibi eriyip gidecektir. İşte Allah'ın nurunu tamamlaması böyle böyle gerçekleşecektir. Allah sözünden dönmez yeter ki siz üzerinize düşeni yapın, sürece coşkuyla katılın...

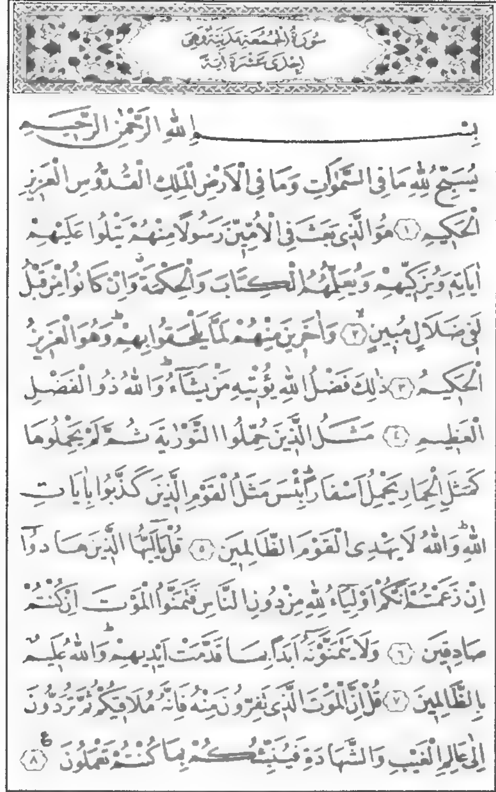
[10] HAVARİYYUN: Bkz. 3/52. ayet dipnotu.

62- CUMA SURESİ

Medine'de inmiştir, 11 ayettir. Son ayetlerinde (9–11) Medine'nin ilk yıllarında kılınmakta olan bir cuma namazında, sahabelerin gelen kervana bakmak için **Hz. Peygamberi** hutbesinde yalnız bırakarak gitmeleri üzerine, inen ayetlerde cuma namazı konusunda uyarılarda bulunulduğu için bu ismi almış görünmektedir. Dikkat çeken bir teması da, Hz. **Peygamberi**, okuma bilmeyen değil, "din adamları sınıfından olmayan, halkın bağrından çıkan" manasına gelen "**ummi**" vasfıyla anmasıdır. Din adamları sınıfı oluşturan o günkü Yahudi hahamlarını ise sert bir dille eleştirerek ciltler dolusu kitap taşıyan merkebin durumuna benzetir.

62-CUMA SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 11 ayettir.



SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- GÖKLERDE ve yerde ne varsa hepsi, egemenlik sahibi, her tür kirlilikten uzak tertemiz olan, gücün ve bilgeliğin kaynağı Allah'ı anıp yüceltiyor.

2- Ayetleri okuyarak onları arındırıp temizleyen, onlara kitap ve bilgelik öğreten halkın bağrından çıkmış[1] Peygamberi seçip gönderen O'dur. Oysa bundan önce açık bir sapıklık içindeydiler.

3- Aynı şekilde o peygamberi bunlardan başka diğer insanlara da göndermiştir.[2] O güçlüdür, bilgedir.

4- Bu, Allah'ın lütfudur, onu lâyık gördüğüne verir. Allah çok büyük lütuf sahibidir.

5- Tevrat'ın yükünü üstlenip de sonra onu taşımayanların durumu, sırtına ciltlerle kitap yüklenmiş eşeğin durumuna benzer. Allah'ın ayetlerini yalanlayanların durumu ne acıdır! Allah zalimleri doğru yolda yürütmez.[3]

6- Söyle onlara: "Ey Yahudiler! Siz diğer insanların değil de yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsanız, haydi ölümü isteyin bakalım eğer sözünüzün eriyseniz.

7- Bakın, onlar kendi elleriyle işledikleri günahlar yüzünden onu asla isteyemezler. Allah zalimleri çok iyi biliyor.

8- Vur yüzlerine: "O kaçıp durduğunuz ölüm mutlaka gelip sizi bulacaktır! Dönüp dolaşıp görünen ve görünmeyen her şeyi bilenin huzuruna döndürüleceksiniz. O size neler yaptığınızı bir bir haber verecek!"

---

[1] UMMİ: Bkz. 17/71. ayet dipnotu.

[2] Harfi harfine: "Henüz onlara katılmamış diğer insanlara da."

[3] Yani: Önceki çağlarda Tevrat'ın sorumluluğunu üzerine alıp da sonra onu kendi tekellerine alanların, Tevrat etrafında din adamları sınıfı oluşturanların, onu sektör haline getirerek kendilerinden başka herkesten onu saklayanların, peygamberliğin

Allah'ın lâyık gördüğü herkese açık bir lütfu olduğunu unutup, sadece kendi uydurup düzdükleri din adamları (nebiîm, kohen, kahin) sınıfa ait olduğunu sananların, bunun dışında kalanları ümmi diye aşağılayanların durumu ne acıdır! Böyleyken inadına, sırf kurdukları çıkar şebekesi, bezirgân din ve peygamberlik ticareti altüst olsun, başlarına geçsin diye kendi sınıflarından olmayan "halkın bağrından çıkmış" (ümmi) peygambere, şu öksüze indirdiğimiz vahyi duyar duymaz inkar edenlerin, karşı çıkıp her fırsatta küçük görenlerin durumu sırtına kitaplar yüklenmiş eşeğin hali gibidir. Üstlendikleri şeyden habersizdirler. İçinde ne yazdığına, ne söylediğine aldırış etmezler. Sadece üzerinden para kazanmak ve çıkar temin etmek için taşırlar. Ellerinden gelse kaldırıp atacaklar ama iyi para getirdiği için, son derece kârlı bir sektör olduğu için, tarihte başka hiç bir marifetleri olmayıp, insanlığa kattıkları başka hiçbir değerleri olmadığı için din ve peygamberlik ticaretine tutunarak varolamaya çalışmaktalar. Bunun için ekmek kapılarına kene gibi yapışıyorlar, kendi dışlarındaki her peygamberlik iddiasını reddediyorlar. Onlar her fırsatta Allah ile konuştuklarını, ondan haber aldıklarını, Allah ile özel bağları olduğunu söylerken hiç bir şey olmuyor, ama onların dışında halkın içinden bir öksüz ile Allah konuşunca kıyametleri koparıyorlar...

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى
ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾
فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ
وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثٖيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً
اَوْ لَهْوًا انْفَضُّٓوا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَٓائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللّٰهِ
خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِقٖينَ ﴿١١﴾

9- EY İMAN EDENLER! Cuma[4] günü namaz için çağrıldığınızda alışverişi bırakıp Allah'ı anmaya koşun. Eğer bilirseniz, sizi kurtaracak olan budur.

10- Namaz kılındıktan sonra da yeryüzüne dağılın. Allah'ın bol nimetinden nasibinizi arayın. Allah'ı çokça anın ki gerçek mutluluğa erişebilesiniz.

11- Durum buyken, bir ticaret veya şamata[5] görünce çekip gittiler ve seni ayakta yalnız bıraktılar. Söyle onlara: "Allah'ın katındaki, şamatadan da ticaretten de daha hayırlıdır. Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır."[6]

---

[4] CUMA: Sözlükte [جمع] kökü maztar olarak "Toplanmak, bir araya gelmek" demektir. Oy birliği ile karar vermek (*icmâ'*); toplamak, koleksiyon yapmak (*tecmî'*); toplanmak, birikmek (*ictimâ'*); toplanmak, bir yere yığılmak (*tecemmu'*); cinsel ilişkide bulunmak, seks yapmak (*mucâma', cimâ'*); toplumsal, sosyal (*ictimâî'*); toplayan, bir araya getiren (*câmi'*); üniversite (*câmiah*); toplumculuk, kolektivizm (*cemâiyye*); toplanma (*cem*); dernek, kuruluş, topluluk (*cemi'yyet*); toplam, yekun (*mecmû'*) kelimeleri bu köktendir...Batı dillerinde (ing.) kullanılan ve "com" ile başlayan kimi kelimelerin "cuma, cem, cami" ile aynı manadaki kelimeleri çağrıştırması dikkat çekicidir; birleştirme (*combination*); birleşmek, birlik (*combine*); küçük caz topluluğu (*combo*), heyet, kurul (*commission*), toplumsal, kamusal, ortak (*common*); uluslar topluluğu (*commonwealt*); şamata yapma, güldürme (*comedy*); halka ait, toplumsal (*communal*); toplum, halk (*community*); şirket, birlik, gurup (*company*); toplayıcı (*computer*); karışmış, iç içe geçmiş (*complex*) vb... Kur'an'da bir sureye isim olacak kadar öne çıkarılan "cuma namazı" ilk olarak bu surenin indiği Medine döneminin ilk yıllarında çıkan bir sorun üzerine Kur'an ayetlerine konu oldu. Şöyle ki: Cuma suresi inmeden önce zaten Müslümanlar Cuma namazı kı-

lıyorlardı. Bunu Medine'ye daha önce gelen **Mus'ab bin Umeyr** tebliğ faaliyetlerinde ortam oluşturmak için başlatmış, o yıllar Mekke'de bulunan **Hz. Peygamber** de tasvip ederek devam etmesini istemişti. Medine'ye gelince bu güzel uygulamayı **Hz. Peygamber** sürdürdü. Bir gün hutbe okurken cemaatin gelen bir kervana koşmaları üzerine "düzenleme" amacıyla bu ayetler geldi. Zaten gelen ayetlerde "Cuma namazı kılın, cuma diye bir namaz başlatın" değil de "Cuma için çağrıldığınızda alışverişi bırakıp koşun" denmesi bu namazın daha önceden zaten kılındığını gösteriyor. Yani bu ayetler bir olayı başlatmamış, zaten başlatılmış bir olaya çekidüzen vermek ve uyarılarda bulunmak için nazil olmuştur.

[5] Şamata; bağrışma, çağrışma, curcuna, dağdağa, gürültü, hayhuy, hengâme, patırtı gürültü, uğultu, velvele...

[6] Rivayete göre Medineliler alış veriş için şehre bir ticaret kervanı geldiğinde davul zurna çalarak karşılama yaparlardı. Kervanın başına üşüşürler ve pazarlıklar yaparak malları alır-satarlardı. Bu arada davul-zurna sesleri arasında bağırıp çağrışmalar olur, şamata çıkardı. Böyle bir kervanın geldiği sırada **Hz. Peygamber** mescitte hutbe irad ediyordu. Mescittekilerin neredeyse tamamı davul-zurna ile bağırıp çağrışmaları duyunca hutbeyi yarıda bırakarak çekip gittiler. **Hz. Peygamberi** ayakta yalnız bıraktılar. Bu sırada mescitte 8–10 kişi ancak kalmıştı. İşte bunun üzerine Cuma suresinin bu son ayetleri (9–11) nazil oldu (**Razi, İbni Kesir, Kurtubi**).

63- MÜNAFİKUN SURESİ

Medine'de inmiştir, 11 ayettir. Hicretin 3–4 yıllarında nazil olan bu sure Medine'ye geldikten sonra sürekli sorun çıkaran, ikiyüzlülük yapanlar (*münafikun*) sorununa dair açıklamalar yaptığı için bu adı almış görünmektedir. Münafıkları dış görünüşleri, giyimleri ve konuşmaları ile vasfederek "tanıyın bunları" mesajı verir. İsim ve yer adı anmayarak adeta bütün çağların münafıklarını ifşa eder.



63-MANAFİKUN SURESİ
Medine'de nazil olmuştur, 11 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1-2- MÜNAFIKLAR[1] sana geldiklerinde "İnan ki sen Allah'ın peygamberisin, bundan hiç şüphemiz yok" deyip duruyorlar. Allah biliyor, tabi ki sen O'nun peygamberisin; hiç şüphe yok. Allah olup biteni görüyor. O münafıklar kesinlikle yalancı; bundan hiç şüphen olmasın. Dil ile ikrarlarının arkasına sığınıp[2] Allah yolundan boyuna yan çiziyorlar. Yaptıkları açıkçası çok çirkin.

3- Çok çirkin, çünkü onlar önce iman ettiler sonra küfre kaydılar. Kalpleri mühürlendi onların. Artık sözün maksadını kavrayamazlar.

4- Baksan dış görünüşleri hoşuna gider. Oldukça çekici konuşurlar. Kendilerinden gayet emin görünürler ve her lâfı aleyhlerine sanırlar.[3] Onlar düşmandır, uzak durun onlardan. Allah belâlarını versin, nasıl da dönüp duruyorlar!

---

[1] MÜNAFIK: Bkz. 29/11. ayet dipnotu.

[2] Harfi harfine: "Yeminlerini kalkan edinip."

[3] Harfi harfine: "Bir şey konuşsalar sözlerine kulak verirsin. Onlar birbirine dayandırılmış keresteler gibidir. Her bağırışı aleyhlerine sanırlar."

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللّٰهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ
يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ
اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ
اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّوا وَلِلّٰهِ خَزَائِنُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا
اِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ مِنْهَا الْاَذَلَّ وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ
وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾
يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَا اَوْلَادُكُمْ
عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾
وَاَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَاْتِيَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا
اَخَّرْتَنِي اِلٰى اَجَلٍ قَرِيبٍ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ
يُؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَاءَ اَجَلُهَا وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

5- “Gelin Allah’ın peygamberi sizin için bağışlanma dilesin” denildiği zaman burun kıvırdıklarını, büyüklük taslayarak yan çizip gittiklerini görürsün.

6- Onlar için bağışlanma dilesen de, dilemesen de fark etmez. Allah onları asla bağışlamayacak. Allah yalpalayıp duranları doğru yola çıkarmaz; bundan hiç şüphen olmasın.

7- Diyorlar ki; “Allah’ın peygamberinin yanındakilere bir şey vermeyin ki dağılıp gitsinler.” Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah’ındır; fakat münafıklar bu kadar derin düşünemezler.

8- Diyorlar ki; “Medine’ye döndüğümüzde şan ve şeref sahibi olan bizler ayak takımını oradan sürüp atacaktır.” Oysa şan ve şeref Allah’ın, peygamberinin ve müminlerindir; fakat münafıklar bu bilinçten yoksundurlar. [4]

9- EY İMAN EDENLER! Ne mallarınız, ne de evlâtlarınız sizleri Allah’ı anmaktan alıkoymasın. Her kim öyle yaparsa kaybeder.

10- Ecel kapıyı çalınca[5] “Rabbim beni kısa bir süre için ertelesen de herkese yardım etsem, iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanlardan olsam” demek istemiyorsanız bugünden tezi yok verdiğimiz rızıklardan karşılıksız harcayın.

11- Oysa Allah ecel kapıyı çalınca hiç kimseyi ertelemez. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

---

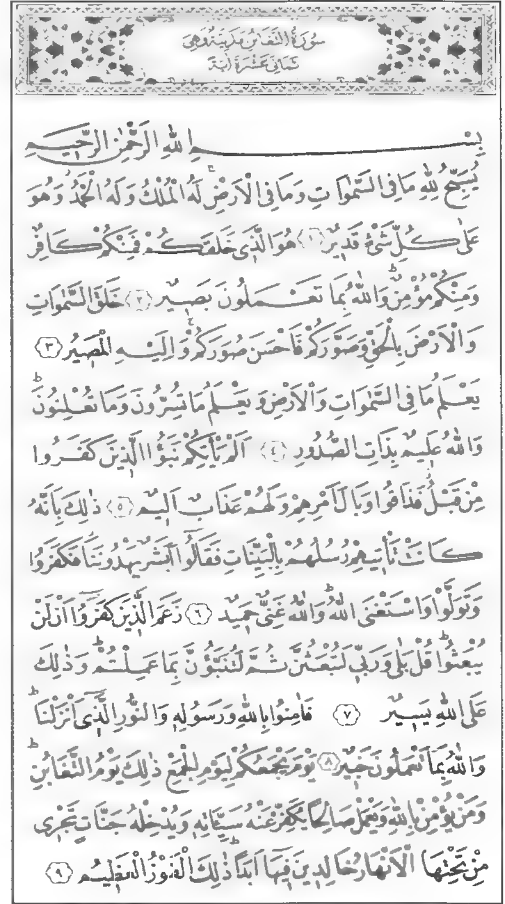
[4] Rivayete göre Mustalik oğulları adındaki kabilenin Müslümanlara karşı savaşacaklarını duyan **Hz. Peygamber** kalabalık bir silâhlı grupla Medine’den yola çıktı. Müstalik oğullarını “Muraysi” adı verilen subaşında bozguna uğrattı. **Cahcah** adındaki **Hz. Ömer**’in yanında çalışan bir Mekkeli Müslüman ile **Cuheni** adındaki Medineli Müslüman arasında su içme yüzünden kavga çıktı. Birisi “Yetişin ey Medineli yardımcılar (**Ensar**)!” diğeri de “Yetişin ey Mekkeli göçmenler (Muhacir)” diye bağırarak yardım istedi. Bu arada münafıkların başı olan **İbn Ubey** “Şunlara bak, bize geldiler barındırdık. Bizim düşmanımız asıl bu Kureyş artıklarıdır. Bunlara ekmek ve su vermemek lâzım ki dağılıp gitsinler. Başımıza belâ oldular. Besle karga-

yı oysun gözünü diye buna derler. Ama hele bir Medine'ye dönelim. Bu ayaktakımını nasıl oradan sürüp atıyormuşuz göreceğiz." diye homurdandı. O sırada yaşı küçük olan **Zeyd ibn Erkam** homurtuları duyarak **Hz. Peygamber**'e haber verdi. **Hz. Peygamberin** söylediklerini duyduğunu anlayınca **İbni Ubey** gelip yemin billâh böyle bir şey söylemediğini, çocuğun yalan söylediğini anlattı. Derken hareket emri verilerek Medine'ye gelindi ve fazla gecikmeden işte bu ayetler nazil oldu. **İbni Ubey** ise bu olaydan kısa bir süre sonra öldü. (Razi, İbni Kesir, Kurtubi).

[5] Harfi harfine: "Sizden birine ölüm geldiğinde."

64- TEĞABÜN SURESİ

Medine'de inmiştir, 18 ayettir. Mekke döneminin sonlarında nazil olan bu sure adını hesap gününün kâfirler için "aldanma günü" (*yevmu't-teğâbun*) olduğunun anlatıldığı 9. ayetinden almış görünmektedir.



64-TEĞABÜN SURESİ
Medine'de nazil olmuştur, 18 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ı anıp yüceltiyor. Egemenlik O'nundur. Bütün övgüler O'na aittir. O'nun her şeye gücü yeter.

2- Sizi yaratan O'dur. Böyleyken kiminiz mümin kiminiz kâfir oluyor. Allah ise yaptığınız her şeyi görüyor.[1]

3- Gökleri ve yeri gerçeğin ta kendisi[2] olarak yarattı. Size eli yüzü düzgün güzel şekiller verdi. Dönüp dolaşıp O'na geleceksiniz.

4- O göklerde ve yerde olan her şeyi biliyor. Gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da hepsini biliyor. Allah bütün sinelerin özünü biliyor.

5- ÖNCEKİ çağlarda kâfirlik yapanlardan haberin var mı? Onlar, yapıp ettiklerinin vebalini tattılar. Dahası onları acı bir azap bekliyor.

6- Onları azap bekliyor; çünkü peygamberleri söze dayalı apaçık delillerle defalarca gelmesine rağmen, "Bize bir insan mı yol gösterecek?" deyip kâfirlik etmiş, burun kıvırmışlardı. Oysa Allah onlara muhtaç değildi. Allah zengindir, her türlü övgüye lâyıktır.

7- Kâfirler yeniden diriltilmeyeceklerini iddia ediyorlar. Söyle onlara: "Hayır, Rabbim şahidimdir ki; kesinlikle diriltileceksiniz. Sonra da yaptıklarınız size bir bir haber verilecek; bundan hiç şüpheniz olmasın. Bu Allah'a göre kolaydır.

8- Öyleyse ey insanlar! Allah'a, peygamberine ve indirdiğimiz nura iman edin. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.

9- Sizi toplanma günü için bir araya getireceği gün var ya, işte o gün aldanma[3] günüdür. Her kim Allah'a iman eder de iyilik, güzellik, doğruluk için çalışırsa Allah onun kabahatlerini örter. Onu altından ırmaklar akan cennetlere koyarak sonsuza dek yaşatır. İşte esas büyük kazanç budur.

[1] Yani: Kâfir mümin bütün insanların yaratıcısı Allah'tır. Bu açıdan insanlık bölünmez bir bütündür. Kâfirleri ayrı bir tanrı, müminleri ayrı bir tanrı yaratmamıştır. Doğuluların ayrı bir tanrısı, batılıların ayrı bir tanrısı yoktur. Yahudilerin kendi özel tanrısı, Hıristiyanların kendi tanrısı, Hinduların, Budistlerin de kendine göre ayrı bir tanrısı var değildir. İnsanlar arasında Avrupalılar evrim sürecinde ilerlemiş yaratıklar, Asya ve Afrikalılar da geri kalmış ilkel yaratıklar filan da değildir. Bütün bunlar sizin zan ve tahminlerinizdir. Gerçek ise şudur; insanlık bölünmez bir bütündür ve bir tek yaratıcısı vardır; Allah! Buna rağmen size verilen "özgür iradeyi" kiminiz imanda kiminiz kâfirlikte kullanıyor. Kiminiz iman ediyor, kiminiz inkâr ediyor diye kökeninizin ayrı ayrı olduğunu sanmayın. Hepiniz tek bir kumaşın parçalarısınız, bir tek yaratıcının elinden çıkmışsınız...

[2] HAKK: Bkz. 14/19. ayet dipnotu.

[3] TEĞABUN: Sözlükte [غبن] kökü mastar olarak "alışverişte aldatmak, eksik vermek" demektir. Birbirlerini aldatmak (*teğâbun*); alışverişte aldatan (*ğâbin*); aldatma, eksik verme, eksik tartma (*ğabn*); alışverişte, aldatılan, kandırılan (*mağbûn*) kelimeleri bu köktendir... *Teğâbun* kavramından da anlaşılacağı gibi Kur'an'ın kullandığı "ticarî dil" dikkat çekicidir. Çünkü Mekke'de mülkü ellerinde bulunduran ve kendilerini tümüyle mülkün sahibi olarak gören kabile ağaları, tacirler, Kâbe şefleri, kâhinler, zenginler, tefeciler ve sarraflar vardı. Tarımın olmadığı, çöl hayatı ve hac dolayısıyla uluslararası açık panayır ve alışveriş merkezi haline gelmesi sebebiyle "ticaret" Mekke'nin yegâne özelliği haline gelmişti. Mekke'deki toplumsal değerler sistemi tümüyle ticaret, alış-veriş, mal, mülk, altın (para) üzerine kurulmuştu. Kur'an'ın böylesi bir ortamda Allah'a *karz-ı hasen* (güzel borç) vermekten, canları ve malları cennet karşılığı *satın almak*tan, *zekât*tan, *sadaka*dan, miskini *doyurmak*tan, fakiri *giydirmek*ten, yolu kesilmişi (*ibnu's-sebil*) yani Mekke'ye gelip de bu tacirlerin, tefecilerin eline *düşeni kurtarmak*tan, *infak*tan, kadınların mirastan *pay* alabilmesinden, Allah ile *kârlı alışverişe* girmekten, ahirette amellerin boşa giderek *iflâs* edilmesinden, *aldanma* gününden vs. bahsederek kullandığı "ticarî dil" bu nedenle anlaşılabilirdir. Çünkü hitap ettiği muhayyile bu dile gayet yatkındır. Mekke'de işleyen hayatın temel kavramları bunlardır. Ne dediğini anlamak bir Mekkeli için bu nedenle gayet kolaydır. Şu halde *teğâbun,* Türkçe'deki ticarî dille "aldanma, aldatılma, kandırılma, sermayeyi kediye yükleme" dediğimiz şeyleri çağrıştırır. Demek ki o gün kâfirler büyük bir aldanma ile yüz yüze olduklarını göreceklerdir. Aslında aldatan da kendileri aldatılan da kendileridir. Kafasızlıkları yüzünden dünya hayatı boyunca yaptıkları yanlış yatırımın cezasını çekeceklerdir. Ticarette hiç aldatılamamakla övündükleri halde en büyük sermayeyi; ömür sermayesini kediye yüklediklerini göreceklerdir. Ellerinden sermaye uçup gittiğinde büyük bir aldanış ve iflâsla karşı karşıya olduklarını, bitip tükendiklerini görecekler ve fakat son pişmanlık fayda vermeyecektir. İşte "*yevmu'd-teğâbun*" bunu ifade ediyor...

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ
فِيهَا ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ
إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ ۚ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ۚ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ
فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ
وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ
مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِنْ
تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾
إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾
فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا
لِأَنْفُسِكُمْ ۗ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِنْ تُقْرِضُوا
اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ شَكُورٌ
حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

10- Kâfirlik edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar cehennemin dibini boylayacaklar; oradan daha çıkamayacaklar. Ne berbat bir yerdir orası!

11- ALLAH'IN izni olmadan hiç bir musibet başa gelmez. Her kim de Allah'a iman ederse, Allah onun kalbine yol gösterici bir güç verir. Allah her şeyi biliyor.[4]

12- Öyleyse Allah'a itaat edin, peygambere de itaat edin. Eğer aldırış etmezseniz, bilin ki, peygamberimizin görevi açık bir şekilde size duyurmaktan ibarettir.

13- Allah'tan başka tanrı yoktur. Öyleyse iman edenler yalnızca Allah'a dayansınlar!

14- EY İMAN EDENLER! Haberiniz olsun ki, eşlerinizden ve çocuklarınızdan size engel çıkaranlar vardır; onlara aldırış etmeyin. Ancak alttan alır, kusurlarına bakmaz, örtbas ederseniz, hiç kuşkusuz Allah çok bağışlayıcıdır, sevgi ve merhametle dopdoludur.[5]

15- Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır. Büyük mükâfat ise Allah katındadır.

16- Onun için gücünüz yettiğince Allah'ın öfkesini çekmekten sakının; dinleyin, itaat edin ve kendi iyiliğiniz için karşılıksız harcayın. Unutmayın ki, gerçek anlamda kurtulanlar bencilce hırslarına kapılmayanlardır.

17- Eğer Allah'a güzel bir borç verirseniz[6] onu katlayarak geri ödeyecek ve sizi bağışlayacaktır.[7] Allah şükre bolca karşılık verir, cezalandırmada acele etmez.

18- Görünmeyeni de görüneni de bilir, güçlüdür, bilgedir.

---

[4] Yani: Allah'a rağmen ne insan hayatında ne tabiatta herhangi bir şey olmaz. Çünkü Allah denizin balıkları kuşattığı gibi insanları kuşatır, sarıp sarmalar. Nereye gidilirse gidilsin, ne yapılırsa yapılsın O'nun dışına çıkılmış olmaz. Fakat insanlar her ne yaparsalar kendileri için yapmış olurlar. Eğer insan, durumun bu olduğuna iman ederse kalbine yol gösterici bir güç gelir. Darlıkta ve bollukta ne yapacağını bilir, şaşkın bir va-

ziyette, nereye gideceğini bilemez bir halde ortada kalmaz. Belâya sabreder, bolluğa şükreder. Her iki halde de Allah'a iman kişiyi yıkmayıp ayakta tutar. Nitekim Türkçe'deki "Kula belâ gelmez Allah dilemedikçe, Allah belâ yazmaz kul azmadıkça" sözü bu ayetteki manayı çağırıştır. Ayette geçtiği gibi bu sözde de vurgulanan ana tema Allah-insan ilişkisindeki "karşılıklılık" (interaktif, dinamik ilişki) ilkesidir.

[5] Rivayete göre Mekke'den Medine'ye göçler başlayınca bazı sahabelerin eşleri ve çocukları evlerini terk edip Medine'ye göç etmeye karşı çıktılar. Eşlerinin yakasına yapışıp "Hayır göçmeyeceğiz, bizi burada bırakıp hiç bir yere gidemezsin. Burada bizimle kalacaksınız" vs. diyerek mani olmaya çalıştılar. Bu ayet işte bu nedenle nazil oldu (Razi, Kurtubi, İbni Kesir). "Eşleriniz ve çocuklarınız arasında "düşman" olanlar vardır" ifadesindeki "düşman" (*aduvv*) kelimesi Arapçada "Koşmak, engellemek, vazgeçirmek" manasına geliyor. Türkçe "düşman" kelimesi de eski Farsça'dan geçmiş ve "kötü düşünen" (*düşmainyu*) manasına geliyor. Hind-Avrupa kökünden Farsça'ya geçen kötü, uğursuz (*duş/duj/dus/deyyus*) ve düşünce, akıl, öğüt (*mainyu/mantalite*) kelimelerinin birleşiminden oluşmuş. Şu halde birine düşmanlık etmek, onun hakkında kötü düşünmek, bu nedenle yoluna çıkmak, karşı durmak, engel olmak, vazgeçirmek vs. demek oluyor... Bugün için söylersek kimi ailelerde eşlerin birbirinin dünya görüşüne ve yaşama biçimine karşı çıkmaları, bir olay anında katılmayarak başka bir görüş bildirmeleri, örneğin bir davaya hizmet etmeye, bir harekete katılmaya, bir eylemde bulunmaya, bir yere taşınmaya, bir işe girmeye vs. muhalefet etmeleri çokça rastlanan bir durumdur. "Evi razı edemedim, kocam istemiyor, karım Nuh diyor peygamber demiyor" veya "Kahrolası şu hanede evlad-u iyal var" sözleri bu manayı çağrıştırır. Böylesi durumlarda ayette tavsiye edilen "alttan almak, affetmek, kusurlarına bakmamak" gibi gayet âli cenap ve babacan tavırlardır. Bu da gösteriyor ki ayette geçen "düşman" kelimesi bildiğimiz anlamda eli silâhlı, karşısına geçilip ölümüne savaşılması gereken düşman manasında değil, "engel çıkaran, ayak bağı olan, gelecek kaygısı, geçim derdi, korku, panik vs. yüzünden serdedilen engelleyici tavır ve davranışlar" anlamındadır...

[6] KARZ-I HASEN: Sözlükte [قرضا حسنا] deyimi "güzel borç" anlamındadır. Kesmek, kemirmek, şiir söylemek (*qarz*); borç, ödünç, kredi vs. malın bir kısmını kesip vermek (*iqrâz*); bir tacire malından kesip borç vererek kâra ortak olmak (*müqâraza*); birbirini iyi veya kötü olarak mükâfatlandırmak (*teqâruz*); kesilmek, kopmak, sona ermek, yıkılma, yok olma, nesli kesilme (*inqırâz*); kredi istemek, ödünç talebinde bulunmak (*istiqrâz*); ağaç budama makası, yolcu bileti kesme cihazı (*miqrâz*); yok olmuş, varlığı kesilmiş (*münqariz*) kelimeleri bu köktendir... Terim olarak karşılığı veya geri ödemesi Allah'tan beklenerek yapılan her türden harcamaya denir.

[7] Yani: Ey insanlar! Allah'a borç verecek yok mu? Karşılığı kat kat fazlasıyla ödenecektir. Eğer Allah'a borç vermek istiyorsanız fakirlere, muhtaçlara, darda kalanlara, ağır borç altında inleyenlere el uzatın. Bol bol iyilik yapın, Allah yolunda harcayın, malınızı istif etmeyin, infak edin, paylaşın. Mezara götüremeyeceğiniz her şeyi hayattayken insanlarla bölüşün, yığıp biriktirmeyin. İşte bu Allah'a borç vermektir. Bu şekilde Allah'tan alacaklı olarak huzura gelirseniz karşılığını kat kat geri alırsınız. Keza hastaya ilâç, susuza su, aça yemek yedirirseniz Allah'ı yedirmiş olursunuz. Bu tür yerlerde "Allah" kelimesinin geçtiği her yere "insanlık" (en-nâs) kelimesini koyun pek bir şeyin değişmediğini göreceksiniz (A. Şeriati).

65- TALAK SURESİ

Medine'de inmiştir, 12 ayettir. Medine döneminin ortalarında nazil olan bu sure boşanma (*talak*) olayının özellikle bekleme süresi (*iddet*) ile ilgili yönünü ele alır ve Bakara suresindeki boşanma ayetlerini tamamlar. Sure, tümüyle bu konuya ayrılmış olup son bölümünde sarsıcı bir genel hitapla sona erer.

سُورَةُ الطَّلَاقِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ اثْنَتَا عَشْرَةَ آيَةً

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَٓاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ
وَاَحْصُوا الْعِدَّةَۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ رَبَّكُمْۚ لَا تُخْرِجُوهُنَّ
مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّٓا اَنْ يَأْت۪ينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍۜ وَتِلْكَ
حُدُودُ اللّٰهِۜ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۜ لَا تَدْر۪ي
لَعَلَّ اللّٰهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا ﴿١﴾ فَاِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ
فَاَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ اَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَاَشْهِدُوا
ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَاَق۪يمُوا الشَّهَادَةَ لِلّٰهِۜ ذٰلِكُمْ
يُوعَظُ بِه۪ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ
لَهُ مَخْرَجًاۙ ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُۜ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى
اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُۜ اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِه۪ۜ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا
﴿٣﴾ وَالّٰٓـئ۪ي يَئِسْنَ مِنَ الْمَح۪يضِ مِنْ نِسَٓائِكُمْ اِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ
اَشْهُرٍ وَالّٰٓـئ۪ي لَمْ يَحِضْنَۜ وَاُو۬لَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّۜ
وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ اَمْرِه۪ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذٰلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهُٓ اِلَيْكُمْۜ
وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِه۪ وَيُعْظِمْ لَهُٓ اَجْرًا ﴿٥﴾

65-TALAK SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 12 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- EY PEYGAMBER! Kadınları boşayacağınız zaman, onları bekleme sürelerinin sonuna doğru boşayın[1] ve bekleme sürelerini sayın. Rabbinizin öfkesini çekmekten sakının. Süre bitmeden onları evlerinden ayırmayın. Açıkça aldatma durumu dışında kendileri de ayrılmasınlar. Bunlar Allah'ın belirlediği sınırlardır. Her kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, kendisine zulmetmiş olur. Bilemezsin, belki Allah, onun arkasından başka bir kapı açar.[2]

2- Bekleme sürelerinin sonuna doğru evliliği ya mutlu bir şekilde devam ettirin veya dostça ayrılın. İçinizden adaletli iki kişiyi de şahit tutun. Kendiniz de Allah için dürüst davranın. Söylenenleri duydunuz; bununla Allah'a ve ahiret gününe iman edenlere öğüt veriliyor. Her kim Allah'ın öfkesini çekmekten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir.[3]

3- Umulmadık yerlerden rızıklar verir. Her kim Allah'a dayanırsa Allah ona yeter. Allah emrini yerine getirir; bundan hiç şüpheniz olmasın. Allah her şey için bir ölçü tayin etmiştir.

4- Kadınların aybaşı halinden kesilip kesilmediği hakkında tereddüt ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. Henüz aybaşı olmamışlar da böyledir. Hamile olanların bekleme süresi ise doğum yapınca sona erer.[4] Her kim Allah'ın öfkesini çekmekten sakınırsa Allah ona işinde kolaylık verir.

5- İşte bu anlatılan hükümler Allah'ın size indirdiği emridir. Her kim Allah'ın öfkesini çekmekten sakınırsa Allah onun kusurlarını örter ve mükâfatını artırır.

---

1 TALAK: Bkz. 2/224-238 ayetler ve dipnotları.

2 Yani: Medine'de peygamber ve arkadaşlarının yaşadığı kimi boşanma olayları

üzerine onlar üzerinden muhatap alınan ey o bütün iman edenler! Boşanacağınız zaman kadınların özel hallerini gözeterek boşanın. Onların ne halde olduğuna bakmaksızın rastgele bir zamanda boşanma kararı almayın…

[3] Yani: Bekleme süreleri dolunca, ya oturup mutlu bir şekilde evliliğe devam edin veya boşanmak dışında bir çare kalmamışsa dostça ayrılın. Kavga, gürültü çıkarmayın. Hırslarınıza kapılmayın. Boşanırken içinizden adalet ve dürüstlüğü ile tanınan iki kişiyi şahit tutun. Kendiniz de Allah için dürüst olun. Kendi kendinizi aldatmayın…

[4] Rivayete göre **Sebia bint el-Hars** hamile iken, kocası **Sa'd ibn Havle** veda haccı sırasında vefat etti. Kocasının vefatından on beş gün sonra **Sebia** çocuğunu doğurdu. Lohusalığı bittiği zaman kendisine talip olunması için süslendi. Bunu üzerine bazı Müslümanlar ona "Dört ay on gün beklemeden evlenemezsin" dediler. **Sebia** da "Bunu **Hz. Peygambere** sordum. O bana çocuğumu doğurduğum zaman evlenebileceğimi söyledi" dedi. **İbn Mesud** bu durumun kocası ölmüş veya boşanmış tüm kadınlar için geçerli olduğunu söylemiştir (Razi). Demek ki kocası ölen veya boşanan bir kadının üç ay hali bekletilmesi hamile olup olmadığının anlaşılması içindir. "*Mümin kadınları nikâhlayıp da kendileriyle ilişkiye girmeden boşanırsanız onları üç ay hali bekletme hakkınız yoktur. Hemen ihtiyaçlarını karşılayın ve güzelce yol verin*" (33/49) ayeti gereğince zifafa girmemiş olanlar için zaten durum açıkken, "*Hamile olanların bekleme süresi ise doğum yapınca sona erer*" (65/4) ayeti gereğince de kocası ölen veya boşanmış kadınların durumu açıklığa kavuşturulmuş oluyor ve "bekleme şartı" hamile olup olmadıklarının anlaşılmasına bağlanıyor. Şu halde günümüzde tıbbî muayene sonucu hamile olmadıkları kesin belli olanlar da bunlar gibidir. Yani kocası ölen veya boşanan kadının ultrason vb. yöntemlerle hamile olmadığı kesin belli olursa üç ay hali veya dört ay on gün beklemesine gerek yoktur. Böylesi bir durumda **Sebia bint el Hars** örneğinde olduğu gibi kocası öldükten veya boşandıktan on beş gün sonra bile başkasıyla evlenebilir…

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا
عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ
أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ
تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَى ﴿٦﴾ لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ
عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا
سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا
وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨﴾
فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا
شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ
إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِنْ
بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ
فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ
سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

6- Şu halde bekleme sürelerini sayan kadınları gücünüze göre oturduğunuz evin bir bölümünde kalmalarını sağlayın. Onları rahatsız edip hayatlarını çekilmez hale getirmeyin. Eğer hamile kalırlarsa doğumlarını yapıncaya kadar her tür harcamalarını üstlenin. Boşanmadan sonra çocuğunuzu emzirirlerse hak ettikleri karşılığı verin. Çocuğun geleceği hakkında uygun bir şekilde konuşun. Eğer emzirme konusunda anlaşamazsanız bu durumda çocuğu baba hesabına başka bir kadın emzirsin.

7- Eli geniş olan genişliğine göre nafaka versin. Rızkı kısılmış olana da Allah'ın verdiğinden verin. Allah bir kimseye ne vermişse onunla sorumlu tutar. Unutmayın, Allah her zorluğun arkasından bir kolaylık getirir.

8- NİCE ÜLKE HALKI Rablerinin ve peygamberlerinin emrine küstahça karşı çıktı. Biz de onları çetin bir hesaba çektik ve görülmemiş bir azaba çarptırdık.

9- Böylece kendi yaptıklarının acı meyvelerini tattılar. Yaptıkları hüsranla sonuçlandı.

10- Allah onlar için ahirette şiddetli bir azap hazırlamıştır. O halde ey inanmış akıl ve vicdan sahipleri! Daima Allah bilinciyle yaşayın. Allah size bir uyarıcı indirdi.

11- Allah, iman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanları karanlıklardan aydınlığa çıkarsın diye söze dayalı apaçık ayetlerini sizlere okuyan bir peygamber gönderdi. Her kim Allah'a iman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışırsa, onu, sonsuza dek yaşayacağı altından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Allah'ın güzel rızıkları onları bekliyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

12- Allah yedi göğü ve aynı şekilde yeryüzünü yaratandır. Allah'ın her şeye gücünün yettiğini ve bilgisiyle her şeyi kuşattığını bilesiniz diye göklerin ve yerin her yanında iş ve oluşu[5] sürdüyor…[6]

---

[5] EMR: Bkz. 17/16. ayet dipnotu.

[6] Harfi harfine: "O ikisinin arasına 'emr' 'inzal' ediyor."

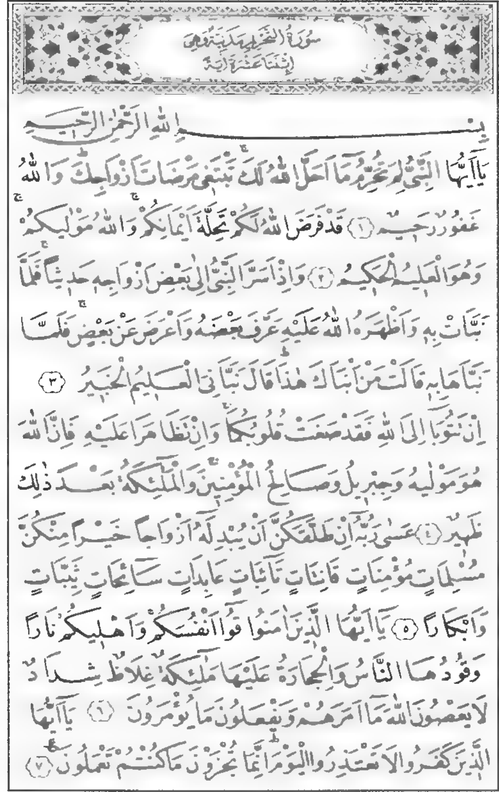
66- TAHRİM SURESİ

Medine'de inmiştir, 12 ayettir. Sure adını **Hz. Peygamber**'in eşleri arasında meydana gelen bir kıskançlık olayında, eşlerini memnun etmek için bazı şeyleri yemin ederek kendine yasaklamasının yanlış olduğu anlatılırken geçen "haram kılma, yasaklama" (*tahrim*) kelimesinden alır. Sure **Hz. Peygamber**'in eşleri ile başlar, **Hz. Nuh, Hz. Lut** ve Firavunun' eşi ile **Hz. Meryem**'den örnekler ile biter. Bu "tarihsel" örnekler üzerinden her çağın kadın-erkek tüm insanlarına "evrensel" mesajlar verir.

66-TAHRİM SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 12 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA


سُورَةُ التَّحْرِيمِ مَدَنِيَّةٌ
اِثْنَتَا عَشْرَةَ اٰيَةً

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَۚ تَبْتَغ۪ي مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَۜ وَاللّٰهُ
غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ اَيْمَانِكُمْۚ وَاللّٰهُ مَوْلٰيكُمْۚ
وَهُوَ الْعَل۪يمُ الْحَك۪يمُ ﴿٢﴾ وَاِذْ اَسَرَّ النَّبِيُّ اِلٰى بَعْضِ اَزْوَاجِه۪ حَد۪يثًاۚ فَلَمَّا
نَبَّاَتْ بِه۪ وَاَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَاَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍۚ فَلَمَّا
نَبَّاَهَا بِه۪ قَالَتْ مَنْ اَنْبَاَكَ هٰذَاۜ قَالَ نَبَّاَنِيَ الْعَل۪يمُ الْخَب۪يرُ ﴿٣﴾
اِنْ تَتُوبَٓا اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَاۚ وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ
هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْر۪يلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِن۪ينَۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ
ظَه۪يرٌ ﴿٤﴾ عَسٰى رَبُّهُٓ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُبْدِلَهُٓ اَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ
مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَٓائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَٓائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ
وَاَبْكَارًا ﴿٥﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا قُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْل۪يكُمْ نَارًا
وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ
لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَٓا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَٓا اَيُّهَا
الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَۜ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

1- EY PEYGAMBER! Eşlerini memnun etmek için Allah'ın serbest bıraktığı şeyi niçin kendine yasaklıyorsun? Allah çok bağışlayıcıdır, sevgi ve merhamet kaynağıdır.[1]

2- Allah yeminlerinizi bir çözüme bağlamayı istemektedir. Allah sizin dostunuzdur. O bilendir, bilgedir.

3- Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, o sözü başkalarına haber verip, Allah da bunu Peygamber'e açıklayınca, Peygamber eşine bir kısmını bildirmiş bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince eşi "Bunu sana kim söyledi?" dedi. Peygamber "Bilen, her şeyden haberi olan Allah söyledi" dedi.

4- Eğer ikiniz de Allah'a tövbe ederseniz ne ala; çünkü ikinizin de kalbi kaydı. Eğer Peygamber'e karşı birbirinize destek olursanız, bilin ki, onun yâr ve yardımcısı Allah, Cebrail ve müminlerin doğru ve dürüst olanlarıdır. Dahası melekler de onu desteklemektedir.

5- Eğer o sizi boşarsa, belki de Rabbi ona, sizden daha hayırlı, teslimiyet gösteren, inanan, gönülden itaat eden, tövbe eden, kendini tutmasını bilen, dul ve bakire eşler verir.

6- VE SİZ EY İMAN EDENLER! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında gayet katı, şiddetli, Allah'ın emrine karşı gelmeyen ve emredileni anında yerine getiren melekler vardır.

7- Orada "Ey kâfirler! Bugün özür dilemeyin. Siz ancak yaptıklarınızın karşılığını görecekseniz" denilir.

---

[1] Rivayete göre **Hz. Peygamber** (s.a.v) ile eşleri arasında zaman zaman her çokeşlilikte görülebilecek sorunlar yaşanıyordu. **Hz. Peygamber**'in çokeşli olmaktan kaynaklanan sorunlar yaşadığı ortadadır. **Hafsa, Aişe, Maria, Zeyneb binti Cahş** ve diğerleri… Zaman zaman bunlardan biriyle birlikte olunca diğeri kıskançlık yapıyor

ve ilgiyi kendisine çekmek için ötekinden soğutucu sözler söylüyordu. Rivayetlerin özeti budur (Razi, İbni Kesir, Kurtubi, Taberi). Burada isimlerin fazla bir önemi bulunmuyor. "Kim kime ne dedi, sırrı kime söyledi, kim kimi ifşa etti, neydi o sır?" vs. bunların artık hiç bir anlamı yoktur. Zaten Kur'an'ın bunlara girmeyip, üstü kapalı geçerek sürekli olarak alınması gereken derse vurgu yapması da bunu göstermektedir. Çünkü haklarında ayetler inen o insanlar göçüp gitmiş, şu an biz bu ayetler ile muhatabız. Peki, bize ne mesajlar veriyor bu ayetler? Bunları üç maddede toplayabiliriz: 1- Peygamber de bir insandır. 2- Kimse Allah'ın serbest bıraktığı bir şeyi yasaklayamaz. 3- Eşlerden ayrıca "cariyelik" diye bir uygulama yoktur. Çünkü dikkat edilirse **Maria**'nın içinde bulunduğu **Hz. Peygamber**'in kadınlarının tamamına "eşlerin" (*ezvacike*) diye hitap ediliyor. Demek ki **Hz. Peygamberin** bir normal eşleri bir de ayrıca "cariyesi" diye bir uygulaması yoktur. Normal eşleriyle nikâh kıymış da cariyesi ile "odalık" hayatı yaşıyor değildir. Hepsi ile de nikâh kıymış, evlenmiştir. Evlendikten sonra artık hepsi de onun eşit haklara sahip eşleridir (*ezvâc*). Bu şu demektir: "Cariye hayatı" veya "odalık" da denilen esir alınmış, satın alınmış veya hediye edilmiş kadınlarla "nikâhsız" cinsel ilişkinin Kur'an'a dayanan bir temeli bulunmuyor. Kur'an'a göre her ne surette olursa olsun "nikahsız" ilişkiye cevaz yoktur. Ayrıca Bkz. "MELEKET EYMANÜKÜM" 4/24. ayet dipnotu.

8- Ey iman edenler! Allah'a yürekten tövbe edin. Belki Rabbiniz kusurlarınızı örter. Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Çünkü onlar alınları ak, yüzleri açık bir şekilde huzura gelirler. "Ey Rabbimiz! yüzümüzü kara çıkarma, bizi bağışla, çünkü senin her şeye gücün yeter" derler.[2]

9- EY PEYGAMBER! Kâfirlerle ve ikiyüzlülerle savaş, onlara karşı sert davran. Onların varacağı yer cehennemdir. Ne berbat bir yerdir orası!

10- Allah kâfirlere Nuh'un eşi ile Lut'un eşini örnek gösteriyor. Bu ikisi, kullarımızdan iki doğruluk timsali kulumuzun nikâhı altındaydılar. Fakat onlara ihanet ettiler. Onları Allah'ın elinden kocaları bile kurtaramadı. Onlara "Girin cehenneme, orada sizi bekleyenler var"[3] denildi.

11- Allah iman edenlere de Firavun'un eşini örnek gösteriyor. O şöyle demişti; "Rabbim! Bana yanında cennetin içinde bir ev yap. Firavun'dan ve yaptıklarından beni uzak tut. Şu zalimlerin elinden beni kurtar!"

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا تُوبُٓوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًاۜ
عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ
وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُۚ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدٖيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ
يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَاۚ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ
شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿٨﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقٖينَ
وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْۜ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ ﴿٩﴾
ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذٖينَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوحٍ وَامْرَاَتَ
لُوطٍۜ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا
فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَقٖيلَ ادْخُلَا النَّارَ
مَعَ الدَّاخِلٖينَ ﴿١٠﴾ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا امْرَاَتَ
فِرْعَوْنَۢ اِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لٖي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنٖي
مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهٖ وَنَجِّنٖي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَۙ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ
عِمْرٰنَ الَّتٖٓي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فٖيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ
بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهٖ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتٖينَ ﴿١٢﴾

12- Allah iffet ve namus timsali İmran'ın kızı Meryem'i de örnek gösteriyor. Ona ruhumuzdan üflemiştik. Rabbinin söz ve kitaplarının doğruluğunu kabul etmiş, yürekten itaat edenlerden olmuştu.[4]

---

[2] Harfi harfine: "Onların nuru önlerinden ve yanlarından koşar. Ey Rabbimiz, nurumuzu tamamla, bizi bağışla, sen her şeye kadirsin derler."

[3] Harfi harfine: "Denildi: Ateşe girin, girenlerle beraber."

[4] Demek ki **Hz. Muhammed**'in eşleri ile başlayıp, **Hz. Nuh**, **Hz. Lut**, Firuvun'un eşi ve **Hz. Meryem** "tarihsel" örnekleri ile biten "tahrim" suresi, bu örnekleri bir çekirdek olarak ele alıp, Kur'an'ın her çağdaki okuyucularına "evrensel" mesajlarla sona eriyor: 1- Ne bir peygamberin eşi, ne de bir Firavun'un eşi olmak kişiye ayrıcalık kazandırmaz. Herkes kendi eylemlerinden sorumludur. 2- Allah'ın önünde kadın erkek herkes eşittir. Kadını ve erkeği ile "insanlık" bölünmez bütündür…

67- MÜLK SURESİ

Mekke'de inmiştir, 30 ayettir. 29. cüzün başına yerleştirilen bu sure Allah'ın görkemli egemenliğini (*mülk*) anlatarak başladığı için bu adı almış görünmektedir.

67-MÜLK SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 30 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- ŞU GÖRKEMLİ egemenliğin sahibi ne yücedir! O'nun her şeye gücü yeter!

2- En güzel işi hanginiz yapacak diye hayatı ve ölümü yaratan O'dur.[1] O güçlüdür, affedicidir.

3- Ahenk içinde yedi kat göğü[2] yaratan O'dur. O Rahman'ın yarattığında hiçbir dengesizlik göremezsin. Haydi, çevir gözünü; bir kusur görebiliyor musun?

4- Sonra tekrar tekrar bak; aradığını bulamayacak, yorulup aciz kalacaksın.[3]

5- Bakın, Biz o yakın göğü ışık saçan yıldızlarla süsledik. Onları şeytanların atıp tutmalarına konu yaptık.[4] Çılgın bir ateş onları bekliyor.

6- Böyle yaparak Rablerini inkâr edenleri cehennem azabı bekliyor.[5] Ne berbat bir son!

7- Onlar cehenneme atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı sesi duyacaklar.

8- Cehennem kudururcasma yanacak. İçine bir grup atıldıkça her defasında bekçileri onlara soracak; "Size bir uyarıcı gelmedi mi?"

9- Onlar "Evet, bize bir uyarıcı gelmişti, ama biz ona inanmamıştık. Üstelik 'Allah hiç bir şey indirmedi, siz düpedüz sapkınsınız' diye yalanlamıştık" diyecekler.

10- Ve ekleyecekler; "Zaten dinleseydik veya aklımızı kullansaydık, bu çılgın ateşin içinde olmazdık."

11- Böyle itiraf edecekler ama heyhat, olmaz olsun böyle cehennem sürüleri!

12- Öte yandan, ıssız tenhalarda Rablerine karşı korku ve titreme içinde yaşayanları bağışlanma ve büyük bir karşılama bekliyor.

---

[1] Yani: Hayat ve ölüm her ikisi de birer yaratmadır. Sürekli yaratılış içinde birer safhadır. Şu anki hayat varlığın yegâne biçimi olmadığı gibi ölüm de yokluk değildir. Varlık ve yokluk yeniden yaratmanın (*halk-ı cedid*) aşamalarıdır. Ezeli ve ebedi

olan yaratma hayat ve ölümle yenilenir. Demek ki ölüm yaratılışın yenilenmesidir. Ayağa kalkış (kıyamet) yıpranmış, çökmüş, bitmiş insanlığın yeniden canlanması, ayağa kalkması ve yeni bir yaratılış safhasında sürmesidir. Bu nedenle kıyamet bitiş ve yokoluş değil, yeni bir varoluş hamlesidir. Hayat nasıl yaratılıyorsa ölüm de yaratılmaktadır. Yaratma Allah'ın kozmik temposu ve dinmeyen zuhurudur. Birinden diğerine devamlı geçer. Her geçiş bir tekrar değil yeni bir başlangıçtır. Her yeni başlangıç yeni bir zuhur, yaratılışın dinmeyen ezeli oluş ve akışıdır. İnsanoğlu işte bu akış içinde yaratılışa katılır ve kendini gösterir. Çünkü varlık kendini gösterme ise yokluk kendini göstermeme halidir. Kendini gösteren var oluyor kendini göstermeyen de yok demektir. Bu nedenle hangimiz daha iyi olacak, hangimiz inkişaf edecek, varolmayı hak edecek bu bilinsin diye hayat ve ölüm akışı içinde sınanıyoruz. Çünkü "olabilen", kendini bir şey yapan ve bunu iyi yolda ilerleyerek yapan gerçekte insan olmayı hak ediyor demektir. Bunu beceremeyenler ot gibi gelip ot gibi gidenlerdir. Aslında yaratılışın ezeli akışına katılmayı hak etmemektedirler. Çünkü külli oluş bir şey olanlarla sürer. Bir şey olmak ise hayatın ve ölümün cenderesinden geçerek ispat edilir. Bizim yaratılmamız bir lütuf, bize verilmiş açık çektir. Bunun içini doldurmak ve bir şey olmak bize kalmıştır. Eğer bir şey olursak oluşa katılırız. Aksi halde yaratıldığımız gibi yok olur gideriz. Demek ki ölümsüzlük bizim kendi elimizde... Çünkü ezeli ve ebedi bir süreç olan yaratma kendini bir şey yapan, bir şey olan, böylece oluşa katılanlarla sürüp gidecektir. Yaratmanın hayat safhasında bir şey olanlar, yaratmanın ölüm ve kıyamet ile yenilenen safhasında karşılığını bulurlar. Varlık sahnesinden silinmek de varolmaya devam etmekte bu nedenle bizim elimizdedir. Kendi geleceğimize kendimiz karar vereceğiz. Bunun anlamı Allah'ın iyilik, güzellik ve doğruluk yönünde inkişaf edenlerle yaratma yürüyüşüne devam edeceğidir...

[2] SEB'A SEMAVAT: Sözlükte [سبع سماوات] "Yedi gökler" demektir. "Her sema kendi altında bulunana nispetle sema" olduğuna göre (Rağıb), yedi kat gök kadim dini sembolizmde çokluktan kinayedir. Yani kat, gök, uçsuz bucaksız kozmik sistem manasındadır. İnsanlığın evren hakkında gittikçe artan bilgisi de bunu teyit etmektedir. Şu an gökyüzü yıldızlarla, galâksilerle doludur. Evrenin merkezinin uzun çağlar boyunca dünya olduğuna inanan insanlık, daha sonra merkezin güneş olduğunu keşfetti. Fakat bunun da bir yanılsama olduğu ve evrenin maddî bir merkezinin bulunmadığı, kozmik bir gücün asimetrik çekim gücü, yani kudretli bir el (*yed-i kudret*) sayesinde ayakta durduğu anlaşılmaya başlandı. Artık uzayda bir değil binlerce güneş sistemi bulunduğunu, her biri gen sarmalı gibi binlerce yıldız kümesinin uçsuz bucaksız uzay boyunca uzayıp gittiğini ilkokul kitapları bile yazıyor. İşte yedi kat gök bu engin gökyüzünün dini sembolizm dilindeki adıdır.

[3] Harfi harfine: "O göz sana umudunu kesmiş olarak döner, bitkin düşmüştür."

[4] Harfi harfine: "Onu şeytanlara atış taneleri (*rucûm*) yaptık."

[5] Yani: Bakınca insanoğlunun aradığını bulamayacağı, yorulup aciz kalacağı bu en yakın yıldızların hareketinden geleceği okuyan falcılar, müneccimler, medyumlar, astrologlar vs. cehenneme girecektir. Çünkü onlar evrenin insan idrakinin dışında kalan bilgisi (*gayb*) ancak Allah'ın elindeyken atıp tutuyorlar. Üstelik bunu meslek haline getirip işi korku ve umut tacirliğine döküyorlar. Böylelerinin yeri can yakıcı azaptan başkası değildir...

وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ
مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾
ءَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾
أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ
﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا
إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَٰنُ إِنَّهُ
بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾ أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ
الرَّحْمَٰنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ
إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ
وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾
قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ
وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢٦﴾

13- EY İNSANLAR! İnancınızı ister gizleyin ister açığa vurun Allah iç dünyanızda neler olup bittiğini çok iyi biliyor.

14- O yarattığını bilmez mi? O en gizli sırları biliyor, her şeyi duyup haber alıyor.

15- Yeryüzünü sizin hizmetinize sunan O'dur. Haydi, üzerinde dolaşın da ürünlerinden yiyin. Sonunda dönüp dolaşıp O'na geleceksiniz.

16- O görkem sahibinin[6] sizi yere batırmayacağına dair garantiniz mi var?

17- Yoksa O görkem sahibinin başınıza taş yağdırmayacağından emin misiniz? Azabım nasılmış yakında göreceksiniz?

18- Onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Azabım nasılmış gördüler!

19- Üstlerinde sıra sıra kanat çırparak uçan kuşları görmüyorlar mı? Onları havada tutan ancak Rahman'dır! O her şeyi görüyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

20- Rahman'a karşı size yardım edecek kimmiş? Ordunuz mu? Kâfirler gerçekten büyük bir yanılgı içindeler.

21- Peki rızkınızı keserse sizlere rızık verecek olan kimse var mı? Tabiî ki yok; ama hala azgınca körkütük inat ediyorlar.

22- Gözünü yere dikerek yürüyen mi, yoksa doğru yolda dümdüz yürüyen mi hedefe daha iyi ulaşır?

23- ŞİMDİ HAYKIR! Sizi inşa eden; kulaklar, gözler, gönüller veren O'dur! Ne kadar az şükrediyorsunuz?

24- Sizi yeryüzünde üreten O'dur! O'nun huzurunda toplanacaksanız.

25- Böyleyken; "Doğru söylüyorsan ne zamanmış bu?" diyorlar.

26- Cevap ver; "Onu ancak Allah bilir. Ben sadece uyarıcıyım."

---

[6] Harfi harfine: "O Gökteki'nin."

فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَٰذَا الَّذِي
كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ اللَّهُ وَمَن مَّعِيَ
أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمَٰنُ
ءَامَنَّا بِهِۦ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾
قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍ ﴿٣٠﴾

27- Kıyametin ayak seslerini duymaya başlayınca, kâfirlik edenlerin yüzleri mosmor kesilecek. Onlara; 'Ne zamanmış bu' diye alay edip durduğunuz şey işte bu!" denilecek.[7]

28- SÖYLE ONLARA; "Diyelim ki, Allah beni ve beraberimdekileri öldürdü veya yaşattı. Peki, siz kâfirler, sizi kim kurtaracak korkunç azaptan?"[8]

29- Herkes duysun: "O Rahman'dır. Biz O'na iman etmişiz, O'na dayanmışız. Yakında bileceksiniz kimmiş sapıtan?"

30- Herkes düşünsün: "Diyelim ki bir sabah sular kurudu. Kim geri getirebilir suyunuzu?"

---

[7] Harfi harfine: "O Gökteki'nin."

[8] Yani: Allah'ın mesajını yayalım veya yaymayalım, ey kafirler size ne bundan? Biz ölürüz de yaşarız da. Zaten Allah için yaşıyoruz, Allah için de ölürüz. Fakat sizler neyinize güveniyorsunuz? O gün geldiğinde ortada kalacaksanız; bunu hiç mi düşünmüyorsunuz, ey akıllı geçinen akılsızlar?

68- KALEM SURESİ

Mekke'de inmiştir, 52 ayettir. İlk ayetinde kalem ve satırlar dile gelerek konuşmaya çağırıldığı için bu adı almış görünmektedir. İlk Mekki surelerden olduğu için ana teması **Allah'a** ve **ahiret gününe** iman etrafında döner. Bunun için inkarcılara ders çıkarmaları için bahçe sahipleri kıssası anlatılır. **Hz. Peygamber**'e ise gördüğü tepki karşısında yılmaması, güçlüklere göğüs germesi, asla uzlaşmaması ve yalnız kalmaktan korkmaması öğütlenir. Bunun için de ona **Hz. Yunus** örneği hatırlatılır. "**Müslüman**" isminin nuzül sırasına göre ilk geçtiği sure olmasıyla da dikkat çeker.

68-KALEM SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 52 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- NUN! Kalem dile gelsin! Satırlara dizilen gelsin![1]

2- "Sana olan nimeti sayesinde Rabbin ile konuşuyorsun, cinlerle değil!"[2]

3- Bu sana lütuf ve ikram dışında[3] hak ettiğin bir karşılıktır.[4]

4- Çünkü senin muazzam bir ahlâkın var; hiç kuşkusuz.[5]

5- Yakında göreceksin, onlar da görecekler.

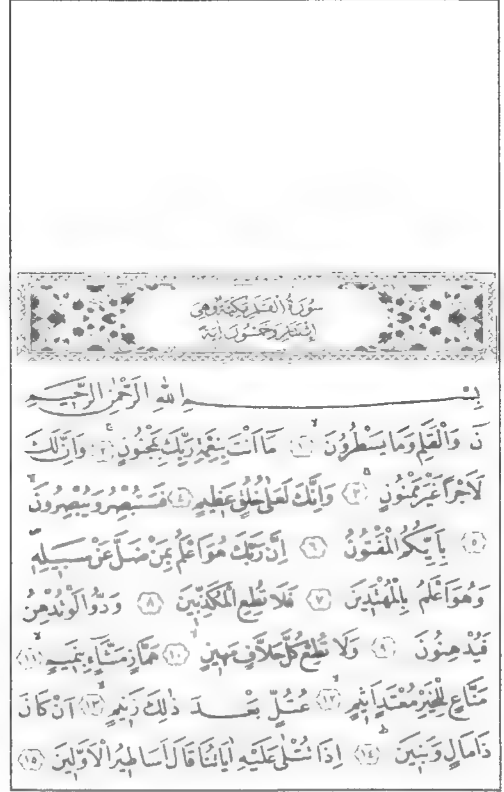
6- Hanginizi gizli güçler kullanıyormuş?

7- Senin Rabbin yolundan sapanın ve doğru yolda yürüyenin kim olduğunu en iyi bilendir.

8- Yalanlayanları tanıma, itaat etme onlara!

9- İsterler ki yağcılık yapasın da onlar da sana yağ çeksinler.[6]

10- Şunların hiç birine itaat etmeyesin: Çokça yemin eden aşağılık âdiye, 11- Küçük görene, dedikoducuya, 12- İyiliği engelleyene, günahkâr zorbaya,



13- Kaba saba ve asalak tiplere…

14- Zenginliğine zenginlik katmış da ne olmuş?[7]

15- Karşısında ayetlerimiz okunurken "Eskilerin masalları" diyor.

---

[1] KASEM (DİLE GELME) Bkz. 77/Giriş dipnotu.

[2] Harfi harfine: "Rabbinin nimeti sayesinde sen cinlerle konuşan değilsin."

[3] GAYR-I MEMNUN: Sözlükte "İyilik bilen, kadirşinas olan dışında" demektir. Arapça'da [منن] kökü mastar olarak "Bahşetmek, lütfetmek, ikram olarak vermek, iyilikte bulunmak, minnet altında bırakmak, iyiliği başa kakmak" anlamlarına geliyor. Yormak, aciz bırakmak (*imnân*); iyilik etmek, iyilikte bulunmak, lütfetmek (*itminân*); yormak, yorgun düşürmek, aciz bırakmak (*temnîn*); kadirşinaslık, iyilik bilirlik (*itminân*); memnuniyetle (*bi-imtinân*); kadirşinas, iyilik bilen, itiraf eden, kesilmiş, kesik (*memnûn*); çis, kudret helvası (*men*); minnet, iyilik, ikram, iyiliği

başa kakma (*minnet*); iyilik eden, zaman, ölüm (*menûn*) kelimeleri bu köktendir... Bu durumda *gayr-ı memnun* ifadesi iki anlama gelmektedir: 1- İyilik, ikram dışında 2- Kesintili, sonlu olmak dışında... Yaygın kanaat ikincisi olup; "Senin için kesintisiz, sonsuz ecir vardır" manası verilmektedir. Hâlbuki bu mana bağlama uygun düşmemektedir. Çünkü **Hz. Muhammed**'e (s.a.v) ilk inen ayetlerden olan bu bölüm; "Bu adam deli, cin çarpmış, gizli güçlerce kullanılıyor" itirazlarına cevap olarak onun durumunu teyit etmektedir. Âdeta şöyle denmek isteniyor: "Bu sana gelen Rabbinin nimetidir, O'nunla konuşmaktasın, cinlerle, perilerle değil. Sen son derece ahlâklı, erdemli ve dürüst bir karaktere sahipsin. Doğrusu bunu hak ediyorsun." (**Kadı Abdülcebbar**). Yani Rabbin yeryüzünden yükselen vicdanî arayışlara karşı duyarsız değildir. Arayan mevlasını da bulur, belâsını da. Sen aradın ve buldun. Şimdi sana bu arayışının karşılığını veriyoruz. Beş yıldır bu Hira mağarasına gelip gidiyorsun. Varoluş sancıları çekiyorsun. Senin insanlık için, iyilik ve adalet için nasıl kıvranıp durduğunu görüyoruz. Kalbinin nasıl attığını, vicdanının nasıl sızladığını, yüreğinin nasıl yandığını görmekteyiz. Bu karşılıksız kalacak değildir. Çünkü Allah karşılık verir (*gayyum*). Yeryüzünde O'na yönelen kim varsa yardımına koşar. Dua edenin duasına icabet eder. Allah gökteki tahtında oturup duran, yeryüzündeki acılara bîgâne bir vurdumduymaz Zeus veya kendine özel ırk seçen bir Yahve değildir. Allah kendisi ile cânı gönülden "yürüyen" kimse ile beraberdir. Hangi milletten, hangi bölgeden olursa olsun fark etmez... Demek ki ayette âdeta; " Artık vakit tamam, ey başını yaslayacağı bir ana göğsü bulamayan ögsüz (göğüssüz) **Muhammed**! Artık Allah'a yaslanacaksın, yaslanacağın göğsü buldun. Rabbinin sonsuz sevgi ve merhametine yaslan ve yürü! Ey öksüz yürü; insanlık seni bekliyor... Karanlıklar aydınlık bekliyor... Diri diri toprağa gömülen çocuklar seni bekliyor... Günah kokan şehirler seni bekliyor... Kirletilmiş geceler seni bekliyor... **İbrahim, Musa, İsa** seni bekliyor... Kalem senin yazmanı bekliyor... İnsanlığa seninle bembeyaz bir sayfa açacağız; satırlar, cümleler seni bekliyor... Kalemler yeniden yazacak, cümleler yeniden kurulacak! Seninle kalemler, satırlar dile gelecek! Ey insanlığın şafağında söken son umut, kimseden korkma ve yürü!" denmek istenmektedir... *Gayr-ı memnun* ifadesi Müddesir 6. ayetle irtibatlı olarak şu anlamda da kullanılmış olabilir: "Başlattığın bu peygamberlik hareketi ile çoğalma (*istiksâr*) beklentisi içine girmeyesin. Çoğalmakla, zengin olmakla, peygamberliği paraya ve servete tahvil etmeye kalkmayasın. İyilik yapmayı zengin olma aracı olarak kullanmayasın. Yaptıklarının karşılığını yalnızca Allah'tan bekleyesin. Cinlerden haber alan kâhin ve büyücüler gibi gayb bilgilerini para karşılığı satarak din adamlığına dönüştürmeyesin. Din sömürücülüğü yapmayasın. Zaten bunun için sen mecnun değilsin. Sana bunlardan ekmek yok! Sakın böyle bir yola girmeye kalkmayasın. Senin ecrin, karşılığın, ücretin bunlardan olmayacak. Ücret beklentisi ile din davası güdülmez. Bu bir vicdanî arayış ve saf iyilik hareketidir. İyiliğin maddî ücreti olmaz. Senin için bu tür dünyevî karşılık beklentili iyiliklerin, ikramların dışında (gayr-ı memnun) karşılığını yalnızca Allah'ın vereceği ecirler, sevaplar var! Ey o bütün öksüz **Muhammed**'in yolundan gidenler! **Muhammed**'e söylü-

yorum siz anlayın! Sakın Allah'ı, Muhammed'i, Kur'an'ı, dini, imanı, zenginlik, para ve mal yığmak için sömürü aracı haline getirmeyesiniz!

[4] Harfi harfine: "Şüphesiz senin için 'gayr-ı memnun' bir 'ecir' vardır."

[5] Harfi harfine: "Şüphesiz sen çok büyük bir ahlâk üzeresin."

[6] MÜDAHENE: Sözlükte [دهن] kökü mastar olarak "yağcılık yapmak, dalkavukluk etmek" demektir. Yağlamak, yağ sürmek (*dehn*); yağlanmak (*idhân*); yağcı, boyacı (*dehhân*); yağ (*duhn*); yağcı, dalkavuk, yaltakçı (*müdâhin*); yaltaklanma, yağcılık, yaltaklık (*müdâhene*) kelimeleri bu köktendir. Şu halde *müdâhene* sırf karşı tarafa yaranmak için gerçeği gözden çıkarmak, gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi dile getirmektir. Bir çıkar şebekesinin kendi aralarında kurduğu düzene "Al gülüm ver gülüm" dememizi çağrıştırır. Demek ki **Hz. Peygamber**'e de Mekke'de kurulmuş böylesi bir düzene yanaşmaması, onların çıkar şebekesi içine girmemesi, bu düzenin bir parçası olmaması, bilakis bu düzeni deşifre edecek tarzda kafaları çatlatırcasına gerçeği ortaya koyması emrediliyor...

[7] Harfi harfine: "Mal ve oğullar sahibi oldu diye."

16- Yakında onun burnunu yere sürteceğiz![8]

17- İYİ DİNLEYİN! Biz onları bahçe sahipleri gibi sınayacağız. Hani o bahçe sahipleri ürünlerini sabah erken gelip toplamak için sözleşmişlerdi.

18- Oysa Allah'ı hiç hesaba katmıyorlardı.[9]

19- Derken onlar uyurken öyle bir afet geldi ki,

20- Bahçeye kıran girdi, sabah her şey sararıp soldu.

21- Sabaha yakın birbirlerine seslendiler;

22- "Haydi, erkenden gidip ürünü toplayalım."

23- Yolda gelirken aralarında şöyle konuşuyorlardı;

24- "Yoksulun biri gelip de istemeden hepsini toplayalım."

25- Sırf yoksula vermeyi engellemek için erkenden gittiler.

26- Fakat bahçeyi gördüklerinde "Yanlış gelmişiz" dediler.

27- Mırıldanarak "Yo, kesinlikle burası! Ama galiba asıl engellenen biz oluyoruz…" dediler.

28- İçlerinde en insaflı olanı; "Ben size Rabbinizi hesaba katın dememiş miydim?" dedi.

29- Anladılar işi ve "Rabbimiz gerçekten çok büyüksün! Açıkçası bizler sana haksızlık etmişiz" dediler.

30- Sonra dönüp birbirlerini suçlamaya başladılar.

31- "Yazıklar olsun bize; nasıl da gözümüz dönmüş?

32- Sonunda; "Belki Rabbimiz ondan daha hayırlısını verir. Allah'tan ümit kesilmez; O'nu hesaba katmayı öğrenmeliyiz" dediler.[10]

33- İŞTE böyledir afet! Ahiretin azabı ise çok daha büyüktür, ah bir bilselerdi!

34- Allah bilinciyle yaşayanları Rabbinin yanında mutluluk cennetleri bekliyor.

35- Biz teslimiyet gösterenleri[11] günaha batmışlar gibi yapar mıyız?

سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾ إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا
لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ
نَائِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ اغْدُوا عَلَى
حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَنْ لَا
يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا
قَالُوا إِنَّا لَضَالُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ
لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى
بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَى رَبُّنَا أَنْ
يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ
الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ
النَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ
لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ
أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُمْ
بِذَلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا
صَادِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾

36- Size ne oluyor? Nasıl hüküm veriyorsunuz?

37- Yoksa sizin bir kitabınız var da ondan ders mi görüyorsunuz?

38- "Canınız neyi istiyorsa o caizdir" diye mi yazıyor o kitapta?[12]

39- Yoksa elinizde "Kıyamete kadar siz neye karar verirseniz o olacak" diye Bizden alınmış bir teminat mı var?

40- Sor bakalım onlara, içlerinden hangisi buna garanti verecek?

41- Yoksa iddialarını destekleyecek birileri mi var? Eğer iddialarında samimi iseler o destekçileri getirsinler bakalım?

42- Bakın, can boğaza dayanıp yatağa düşünce imana gelmek için vakit çok geçtir; artık isteseler de yapamazlar.[13]

[8] Harfi harfine: "Yakında biz onun hortumu üzerine damga basacağız."

[9] Harfi harfine: "İstişân yapmıyorlardı." Yani: "Allah dilerse, inşallah" deme gereği duymuyorlardı.

[10] Rivayete göre Müslüman olan birisinin San'a'ya yakın bir yerde, içinde hurmalıkları ve ziraata elverişle arazilerin bulunduğu bir bahçesi/bağı vardı. Bu kimse hasat zamanı bu bağda bulunan her şeyden yoksullara vermekteydi. Ölünce bağ oğullarına kaldı. Bunlar "Yoksullara ürün filan veremeyiz, zaten ürün de az, bize bile yetmiyor. Artık babamızın yaptığını yapmayacağız" demeye başladılar. (Razi, İbni Kesir, Kurtubi). Bunun için bir gün erkenden kalkıp bağa giderek yoksullar gelmeden bütün ürünleri toplamak istediler. Bu hırsla geldiklerinde bir de ne görsünler bağa kıran girmiş, afet her şeyi mahvetmişti... Yukarıdaki pasaj (17–32) işte bu olayı anlatıyor. Verilmek istenen mesaj ise; "Allah'ı hesaba katmak" diye çevirdiğimiz "Allah'ın dilemesi" (*meşiet*) bilincidir. Şöyle ki: Tabiat olayları Allah'tan, Allah da tabiat olaylarından koparılamaz. Yani ilâhsız bir tabiat düşünülemeyeceği gibi, tabiatsız bir ilâh da düşünülemez! Bu ikisi iç içedir. Müslüman daima bu bilinçte olmalıdır. Bizler tabiatın bağrından çıkmış ve ona bağımlı bir halde yaşamaktayız. 6 dakika soluk alamasak, 12 gün susuz kalsak, 62 gün topraksız (gıdasız) kalsak, vücuttaki ısı oranımız (tansiyon) belli bir orana düşse veya yükselse, birkaç dakika sualtında kalsak ölürüz. Bizi ve diğer bütün varlıkları kuşatan bir tabiatın çocuğuyuz. Bu durumları hesaba katmadan hiç bir iş yapamayız. Keza bizler "tabiatla" iç içe olduğumuz gibi "tabiat olaylarıyla" da iç içe yaşamaktayız; deprem, sel, tufan, fırtına, boran, yıldırım, çekirge istilâları, kurt sürüleri vs. hepsiyle her an karşılaşabiliriz. Bunları hesaba katmadan, sanki bütün tabiatın sahibi bizmişiz gibi ve bize hiçbir şey olmazmış gibi yaşayamayız. Son derece naif ve kırılgan bir haldeyiz. İşte, "*meşiet*" bilinci bunu yaşama halidir. Dindarın dilinde "Allah dilerse" (*inşallah*) bunu ifade eder. Müslüman bilinç tabiatı sürekli bir oluş ve akış olarak görür. Onu Allah'tan, Allah'ı ondan koparmaz. "Allah dilerse" demek "Beni kuşatan âlem ve âlemdeki olaylar elverirse" demektir. Çünkü âlem Allah'ın ayeti, tabiat olayları da Allah'ın davranışı, evrenin yatışmaz yapısı da Allah'ın karakteridir. Bununla ilişki halinde olmak, bunları hesaba katmak Allah'ı hesaba katmaktır. Bu nedenle inançlı bir insan kıssadaki bahçe sahipleri gibi Allah'ı sanki yokmuşçasına, hiç hesaba katmadan, umursamadan, ciddiye almadan yaşayamaz. Burada "Allah" dindarın dilinde âdeta ruhanî şifre gibidir. Onun üzerinden âlemle ilişki kurar. O'nun üzerinden oluşu ve akışı okur; yorumlar ve anlam verir. O zaman dış dünya bizim bilinç dünyamızda anlamı ve değeri olan bir hareketliliğe dönüşür. Kendi varlığımızın da bir anlamı olur. Bu Kur'an'm aşılamak istediği Allah bilinciyle yaşama (*takva*) halidir. Çevreye tepki veren, oluşu canlı bir varlık olarak idrak eden, onunla dinamik bir ilişkiye giren, kendini evrende yalnız hissetmeyen coşkun bir ruh hali bu bilincin zirvesidir. Çevremizde gördüğümüz her şey ayet, her şey mucizedir. Hiçbir şey bunun dışında değildir. Çünkü bütünüyle evren Allah'ın yaratıcı inkişafı, alameti, işareti, karakteri ve davranışıdır. Onunla ilişkiye geçen Allah ile ilişkiye geçmiş olur. Allah hem evrene içkin, hem de aşkındır. Hem insana şahdamarından daha

yakın, yerlerin ve göklerin nuru, her nereye dönülse O vardır hem de hiçbir şeyin dengi ve benzeri değildir, eşi ve ortağı yoktur. Ezeli ve ebedi oluş, adı bile (*Allah*) bizim ilişki kurabilmemiz için konulmuş, aslında *Sırru'l-Esrar* olan "*Hu*" (O) dur... Ayrıca Bkz. 76/30. ayet dipnotu.

[11] MÜSLÜMAN: Sözlükte [سلم] kökü mastar olarak "kabul eden, teslim eden, teslimiyet gösteren, kendini ayıpsız, kusursuz hale getiren" demektir. Deriyi palamut ağacı ile sepilemek, terbiye etmek, tabaklamak (*selm*); yılan sokmak (*selm*); kabul etmek, teslim etmek, teslimiyet göstermek (*islâm*); bir işten kurtulmak, beri olmak, sağlam olmak, ayıpsız olmak (*sâlim, selâmet*), barış, sulh (*selâm*); mal sonra para peşin alışveriş yapmak (*selem*); barışa girmek, barış yapmak (*silm*); teslim edilen şeyi almak (*tesellüm*); sulhleşmek, barışmak (*tesâlüm*); şaşmadan yolun devamlı ortasından yürümek (*istislâmu't-tarik*); atlar sükunet halinde yürümek (*tesâlumu'l-hayle*); dokunmak için Hacer-i Esved'e doğru yürümek (*istilâm*); merdiven (*sullemu*); yürüyen merdiven (*sullem mutenakkıl*) kelimeleri bu köktendir... "Müslüman" isminin nüzul sırasına göre Kur'an'da ilk geçtiği yer burasıdır. Şu anki söylenişi Arapça *muslim* tabirinin Farsça *muselman* olarak okunmasının Türkçe'ye uyarlanmış halidir. Kur'an lisanında İslâm: 1- Samimiyet, içtenlik, cânı gönülden, candan (*ihlâs*) 2- Kabul etmek, benimsemek (*ikrâr*) manalarında kullanılmaktadır (Mukatil b. Süleyman, Rağıp). Kelime köküne uygun olarak vahyin iniş sürecinde giderek; "Allah ile yürüyen" anlamı kazandığını görüyoruz. Şöyle ki: Kur'an'ın Tevrat ve İncil'den beri gelen Sami muhayyilesine yönelik tepki biçimlenmesi giderek Allah ile asıl yürüyenin kim olduğu tartışmasını doğurmuştur. Çünkü Kur'an'ın Yahudilere yönelik eleştirisi, onların Allah ile birlikte yürümeyi terk etmeleri temel noktasındaydı. Çünkü onlar kendilerine "İsrail oğulları" (Tanrı ile yürüyenin çocukları, torunları) demekteydiler. Hâlbuki "İsrail" **Hz. Yakup**'un lâkabı olup, o bunu dedesi **İbrahim**'den almış ve kendi çocuklarına da vasiyet etmişti. Şu halde Müslüman olmanın özü **İbrahim**, **İsmail** ve **İsrail** kelimelerinde toplanmaktaydı. Yani iyilik, sevgi, vicdan ve merhametin babası olmak (*Eb-Raham*), Allah'a kulak vermek, onu dinlemek (*İsma-El*), Allah'a yönelip O'nunla yürümek (*İsra-El*)... Arapçada *din, şeriat, millet, sünnet, hidayet, istikamet, islamiyet* ve *ibadet kelimelerinde* ortak vurgu "yol" veya "yürümek" etrafında dönmektedir. Hepsinde de yol veya yürümek anlamı mutlaka vardır. Dolayısıyla kavramın yola girmek, yolda yürümek, birlikte yürümek, yoldan çıkmak, yürümeden ayrılmak vb. şekilde yorumlanması bu nedenle hem Sami muhayyilesine hem de kökanlamına uygundur... Demek ki "Müslüman" esas itibarîyle "Öncelikle Allah'ı kabul edip hakkını teslim eden, O'na teslimiyet gösteren, Allah önünde arınıp kendini (*vech*) alnı açık yüzü ak hale getiren (Elmalılı) ve böylece sağa sola sapmadan yolun tam ortasından yürüyen (*istislâm*)" demektir... "Teslim olan" karşılığı bu nedenle yanlıştır. Çünkü "teslim olmak" Türkçe'de bir savaş terimidir. Bu durumda Allah sanki Yunan mitolojisinin **Zeus**'u gibi insanlarla savaşan, onlardan bilgiyi saklayan, **Prometeus** gibi bilgiyi insanlardan birisi çalınca da onu Kafkaslarda bir dağın tepesinde güneşin altında akbabalara yem olma cezası ile cezalandıran despot ve kıskanç bir savaş

tanrısı gibi resmedilmektedir. Zira "teslim olmak" bir savaş tabiri olup istemeden, zoraki boyun eğişi ve mecburen elleri yukarıya kaldırarak esir olmayı ifade eder. Hâlbuki Allah'ın insanlığa doğrulttuğu bir silâhı yoktur ki istemeden, zorla O'na teslim olalım. Bu durum Allah-insan ilişkisini değil Zeus-insan veya Yehova-insan ilişkisini çağrıştırmaktadır. Tabir bu manada olsa olsa "hakkını teslim etmek" veya "teslimiyet göstermek" anlamında kullanılabilir. Çünkü her ikisinde de gönüllülük ve özgür irade vardır. Öte yandan Allah insanlıkla savaşıyor da değildir. O, sevgisi ve merhameti sonsuz (Rahman ve Rahim) olarak, isim koyma ve bilgi üretme yeteneğini daha yaratılıştan insanoğluna verendir. İnsanların isimleri O'ndan çalmaya çalışmasına gerek yoktur. Bilakis Allah bilgiye ulaşacak yeteneklerini çalıştırmadıklarından dolayı insanlara içerlemekte ve sürekli olarak akıl ve vicdanı harekete geçirmeye çağırmaktadır. Keza "Allah ile yürümek" tabirinin, esas itibarîyle Mekke'de "Allah'ın hakkını teslim eden, O'na teslimiyet gösteren, kendini O'nun önünde arındıran, selim hale getiren" anlamı ile başlayıp, kökanlamına uygun bir seyirle, özelikle Medine'de **Yakup**'tan beri gelen "İsrail" (Tanrı ile yürüyen) tabirinin özeleştirisi mahiyetinde, Kitab-ı Mukaddes kültürünün yeniden okunması üzerine şekillendiğinden hareketle kullanılan "şık bir mecaz" olduğu unutulmamalıdır... Şurası unutulmamalıdır ki İslam ve Müslüman adı **Hz. İbrahim**'den beri vardır ve esasında **Hz. İbrahim**'in verdiği Allah'ın da onu teyit ettiği bir isimlendirmedir. Fakat **Hz. Peygamber**'in vefatından sonra "İslâm dini" ve "Müslümanlık" görülmemiş bir şekilde inkişaf edip Müslüman askeri tarım imparatorluklarının (Emevi, Abbasî, Selçuklu, Osmanlı) dini haline gelince daha önceki dinlerden bir din halini almıştır. Oysa İslâm esas itibarîyle sadece bir bölgeye ve tarihsel kimliğe ait bir "etiket dininin" değil, genel olarak ana insanlık yolunun (*hablun mine'n-nâs*) adı olmak durumundadır. Bu yol **Âdem**'den beri gelen, insanlık içinde Allah ile birlikte olan/yürüyen, O'nun değer, ilke ve kurallarını yaşayan ve yaşatan herkesin yoludur. Sadece Ortadoğu'da ortaya çıkmış ve genellikle Arapların, Farsların ve Türklerin mensup olduğu dinlerden bir dinin etiket adı değil. Bu nedenle olsa gerek "Müslümanlar" denince genellikle nüfuz cüzdanında Müslüman yazanların kastedildiğini sanıyoruz. Sırf bu isimle anılmak ve bilinmekle cennetin kendileri için garanti olduğunu sanan "kafa konforu rahat" bir anlayışın yaygınlaşmış olduğunu görüyoruz. Oysa Müslüman "Allah'ın hakkını teslim eden","O'na içtenlikle teslimiyet gösteren", "O'nun önünde alnı açık yüzü ak hale gelerek arınan, temizlenen" (Elmalılı) ve böylece bizzat, bilfiil ve hemen şimdi "Allah ile olan/yürüyen" demektir. Çünkü [سلم] kökünde "yürüme" anlamının olduğunu az önceki sözlük bilgilerinden görmüştük. Kur'an'da da bu manada kullanıldığı yerler vardır. Örneğin; "*Yoksa onlara özel yürüyerek çıkılan merdiven (sullem) var da çıkıp dinliyorlar mı?*" (52/38). Keza [قال هذا صراط على مستقيم] ibaresi "*Allah dedi; Bu Benim üzerime aldığım/Benim ile yürünen dosdoğru yoldur*" (15/41) anlamına gelmektedir. Yani bizzat ve bilfiil, hemen şimdi yaşayan hayatın gündelik akışı içinde Allah'ın emir ve yasaklarına doğrudan uyan, tabi olan, onunla olan demektir. Tarihte ataları bu işi yapmış olanlar veya doğduğunda kendinden habersiz nüfus cüzdanına Müslüman

yazılmış olanlar değil. Bu belki bir tür "kültürel Müslümanlık" ifade edebilir. Ancak bunun Allah katında ne anlamı olabilir ki? İşte "yürüme" tabiri, bu bizzat, bilfiil ve hemen şimdi oluşu, yaşayan canlılığı ve hareketi ifade etmektedir. Şu halde Kur'an'da Müslüman veya İslâm tabirinin geçtiği her yeri bu bakış açısıyla anlamak icap eder…

[12] Harfi harfine: "Sizin için onda duymak isteğiniz her şey var."

[13] Harfi harfine: "Baldırların çıplak kalacağı gün, secdeye çağırılırlar, güç yetiremezler."

خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ
وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهٰذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ
مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَاُمْلِي لَهُمْ اِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾
اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ
فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ
اِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَوْلَا اَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ
بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٥٠﴾
وَاِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا
الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

43- Çünkü gözlerinin feri gitmiş, zavallı bir duruma düşmüşlerdir. Oysa sıhhat ve sağlık yerindeyken imana çağrılıp duruluyorlardı.[14]

44- O halde bana bırak bu söze yalan diyenleri! Onları ne olup bittiğini anlamadan yavaş yavaş uçuruma yuvarlayacağız.

45- Onlara mühlet veriyorum. Hesabım çok sağlamdır;[15] bundan hiç şüpheniz olmasın.

46- Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da, bu yüzden onlar ağır borç altında mı eziliyorlar?

47- Yoksa ğaybın sırlarına vakıf oldular da oradan mı konuşuyorlar?[16]

48- ŞU HALDE Rabbinin hükmüne sabret de balık sahibi gibi olma. Hani o sıkıntıdan yutkunarak seslenmişti.

49- Eğer ona Rabbinden bir nimet ulaşmasaydı, aşağılanmış bir şekilde ıssız tenhalara atılmış halde kalırdı.

50- Fakat Rabbi onu alıp iyilik, güzellik ve doğruluk için çalışanlar arasına koydu.

51- O kâfirlik edenler bu hatırlatmayı her duyduklarında neredeyse gözleriyle seni devirecekler. "O delidir, kesin gizli güçlerin adamıdır" deyip duruyorlar.

52- Hâlbuki bu insanlığa özünü hatırlatmadan başka bir şey değil...

---

[14] Son iki ayette (42–43) kıyamet gününden değil, ölüm anından bahsedildiği anlaşılıyor. Çünkü kıyamette insanların secdeye çağrılması Kur'an'ın üslubu değildir. Bunu kötü bir duruma düşmüş olmaktan mecaz olarak anlasak bile kıyamet sahnelerinin anlatıldığı pasajlarda pek görülmeyeni "sıhhatli, salim, sağlıklı iken çağırılmak, güç yetirememek, içi geçmek, bir deri bir kemik kalmak anlamında baldırı soyulmak" ifadeleri bunun "ihtiyarlık, yaşlılık, acizlik veya ölüm anını anlattığını" gösteriyor (Ebu Muslim).

[15] KEYD-İ METİN: Sözlükte [كيد متين] "Sağlam ince plân, şaşmayan hesap" demektir. Hile, oyun, düzen, tezgâh, tuzak (*keyd*), komplo, tezgâh, hile, taktik, aldatma, entrika (*mekîde*) kelimeleri bu köktendir... Kur'an Allah'ın '*keyd*'inin sağ-

lam olduğuna karşılık birçok yerde şeytanın '*keyd*'inin de zayıf olduğunu söyler. Peki, Allah'ın büyük hesabı veya ince plânı nedir? Acaba Kur'an bu plândan bahsediyor mu? Yoksa bu Allah'ın ilminde saklı da aşama aşama yürürlüğe mi konuyor? Nedir bu plân? Aslında bu plânı Kur'an çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır; kıyamet! Kıyamete kadar Allah'ın insanoğlunun eylemlerine karşılık vermesi ve adım adım o güne doğru gidilmesi plânın işlediğini göstermektedir. Kâfirler yavaş yavaş bu sona doğru gitmekte, onlar sanki böyle bir plânın olmamış olduğunu sanmaktadırlar. Oysa her geçen gün plân hayata geçmektedir. İnsanların iyi veya kötü kendi elleriyle kendi geleceklerini hazırlamaları, kendi cennet veya cehennemlerini yine kendilerinin yaratmaları plânın parçası olmaktadır. Bu karşılıklı olarak kıyamete kadar sürecektir. Bu anlamda kıyamet bir yok oluş değil, yaratılışın yenilenerek başka bir boyutta devam etmesidir. Demek ki plânın sağlam olması, âlemin bir sahibinin olduğu, işlerin kontrol altında tutulduğu, dolayısıyla endişeye mahal olmadığı anlamına gelmektedir. Peki, şu dünya âleminde bunca kavga, bunca kızılca kıyamet, bunca itişip kakışma, bunca kötülük neden? Bunlara neden müsaade ediliyor? Allah'ın plânında bunların yeri var mıdır? Bu sorulara iki bakış açısıyla cevap aranabilir:

1- Kötülük oluyor, çünkü aslında Tanrı diye bir şey yok! İnsan bu dünyaya nereden geldiyse gelmiş bu gayya çukurunun içine düşmüştür. Herkes başının çaresine bakmalıdır.

2- Kötülük oluyor, Tanrı da var ama önlemeye gücü yetmiyor, zira Kadir-i Mutlak değil. Bizi kendisine yardım etmek için yaratmış olmalı, birlikte bu kötülüğü bir gün yeneceğiz... Tanrının varlığını veya sıfatını olumsuzlayarak işin içinden çıkmaya çalışan bu görüşler teoloji dünyasında ezelden beri tartışılan iki önemli konu olup, tartışma kötülük proplemi dolayısıyla Tanrı'nın büyük plânında kötülüğün olup olmadığı veya varsa nasıl varolabildiği etrafında dönmektedir. Bu meselenin şu anki bilgilerimizle çözümünün oldukça zor olduğunu teslim etmekle beraber Tanrı'nın, insanın, iyiliğin ve kötülüğün, bunların hepsinin neden ve nasıl birada olabildiğinin, dolayısıyla büyük plânın ne olduğuna dair şunlar söylenebilir: Allah bizatihi yaratıcı varlık olup yaratmasında esasında bir gaye ve hedef bulunmamaktadır (İbni Sina). Yaratma O'ndan zorunlu olarak fışkırıp çıkmaktadır. Yani O kendini yaşamaktadır. Allah'ın indinde ilim, yaratma, irade ve kudret bir ve aynı şey olup yaratma ezeli ve ebedi bir süreç olarak devam etmektedir. Yaratma sonucu ortaya çıkan varlıkların bir arada ve aynı evrende bulunmaları çelişmelere neden olmaktadır. Örneğin güneşin önüne bulut gelmekte, bitkiye ısı gitmesine mani olmakta ve bitki çürüyüp ölmektedir. Bu ona kötülük olmaktadır. Oysa her biri de kendi varoluşunun gereğini yapmaktadır, yani kendini yaşamaktadır. Fakat "birliktelik" çelişkilere neden olmaktadır. Bu yaratılmış ve mahlûkata indirgenmişlikten dolayı böyle olmaktadır. Bunun tek bir çözümü vardır o da yaratılışın tümüyle geri çekilmesidir. Çünkü mahlûkat o şeydir ki eksiklik onun olmazsa olmazıdır. Aksi halde mahlûk değil halik olurdu. Şu halde mahlûkat içinde, onun cinsinden bir mahlûk durumu düzeltmek, çelişkileri ortadan kaldırmak için devreye girmelidir.

İşte bu insanoğludur. İnsanın halife olmasının manası da budur. Bu anlamda insan Allah'a yardım etmeli (*nasrullah*), yeryüzünde iyilik ve ıslah için, yani çelişmeleri (fesadı) ortadan kaldırmak için çalışmalıdır. Allah bu konuda ona yardım edecektir. Fakat bu yardım Allah'ın özü itibarîyle güçsüz oluşundan dolayı değil, bizim mahlûkata indirgenmiş olmamızdan dolayıdır. Gücümüzün yetmediği, üstesinden gelemediğimiz konular ise yeniden yaratılışta (*kıyamet*) sonuca bağlanacak, çelişkiler giderilecektir. Böylece sürekli yaratma ile yaratılış yenilecek, oluş ve akış devam edecektir. İnsana düşen bu sağlam akışta (plânda) Allah ile birlikte yürümek, yaratılışa kendi gücü oranında katılmaktır...

[16] Harfi harfine: "Yoksa 'gayb' yanlarında da onlar mı yazıyorlar."

69- HAKKA SURESİ

Mekke'de inmiştir. 52 ayettir. Sure kıyamet olayını gerçeğin ta kendisi (*haqqa*) olarak tanımlayarak başladığı için bu adı almıştır. Mekki surelerden olduğu için ana tema **Allah'a, ahirete** ve **Kur'an**'a iman etrafında döner. Bunları inkar edenlerin geçmiş çağlarda maruz kaldığı afetleri hatırlatır. Böyle bir afete maruz kalmadan, Mekke inkarcıları üzerinden, bütün çağların inkarcılarına evrensel çağrılar yapar. Kıyamet olayını "gerçeğin ta kendisi" (hak) olarak vazeder ve aynı vurguyu, surenin sonunda onu haber veren Kur'an için de tekrarlayarak bitirir.

69-HAKKA SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 52 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- GERÇEĞİN ta kendisi!

2- Nedir gerçeğin ta kendisi?

3- Anlayabiliyor musun nedir gerçeğin ta kendisi!

4- SEMUD ve Ad yalanladı o büyük gerçeği.

5- Semud büyük bir afet ile yok edildi.

6- Ad ise korkunç bir çöl fırtınası ile yok oldu.

7- Afet bir hafta boyunca aralıksız devam etti.[1] Öyle ki insanların kof hurma kütükleri gibi nasıl yerlere serildiğini gözünde canlandır artık...

8- Şimdi onlardan geriye ne kaldı, görebiliyor musun?



[1] Harfi harfine: "Onu, onların üzerine yedi gece-sekiz gün hiç ara vermeden saldı."

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا
رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً ﴿١٠﴾ إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ
فِي الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِذَا
نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً
وَاحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ
يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ
يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴿١٧﴾ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾ فَأَمَّا مَنْ
أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ ﴿١٩﴾ إِنِّي ظَنَنْتُ
أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾
قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ
﴿٢٤﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ ﴿٢٥﴾
وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَا أَغْنَى
عَنِّي مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ الْجَحِيمَ
صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُ
كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾

9- Firavun da, ondan öncekiler de, altüst olmuş o şehirler de hep aynı yanlışı yaptılar.

10- Hep Rablerinin peygamberine karşı geldiler. Allah da onları her defasında şiddetle yakalayıverdi.

11- Oysa Biz, sizin atalarınızı o korkunç tufan günlerinde gemilerle kurtarmıştık.[2]

12- Artık bütün bunlar ibret olsun; varsa kulağı olan duysun.[3]

13- DİRİLTİCİ soluk tek bir üflemeyle estiği zaman,

14- Yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine çarpıldığı zaman,

15- İşte o zaman o kıyamet kopmuş olacaktır!

16- O gün, gök paramparça olacak; lime lime dökülecek,

17- Melekler de kenarlarında bekleyecek ve üstlerinde o gün Rabbinin tahtını[4] sekiz melek taşıyacak,

18- O gün hesaba çekilecekseniz; en gizli işiniz bile ifşa edilecek,

19- İşte o zaman sicili iyi çıkan haykıracak; "Gelin bakın sicilime

20- Zaten bir gün hesabımın böyle önüme konacağını biliyordum."

21- Artık böyle olan mutlu bir hayat sürecek; 22- Muhteşem bahçeler içinde 23- Her yanından meyveler sarkacak 24- Onlara "Dünyadayken yaptıklarınızın karşılığı olarak yiyin, için, afiyet olsun" denilecek.

25- Sicili bozuk çıkana gelince; "Eyvah, ben bittim! Keşke sicilimi hiç görmeseydim, 26- Hesabımın ne olduğunu öğrenmeseydim,27- Ne olurdu o ölümle iş bitseydi, 28- Malım bir şeye yaramadı, 29- Saltanatım yer ile yeksan oldu, mahvoldum ben" diyecek.

30- Ve bir ses; "Tutun onu, bağlayın 31- Atın cehenneme 32- Sıkı sıkıya zincirleyin, atın gitsin"[5] diyecek.

33- Çünkü o yüce Allah'a inanmıyordu 34- Yoksul bir dilim ekmeğe muhtaçken kılını bile kıpırdatmıyordu[6]

---

[2] Harfi harfine: "Su azıp köpürdüğünde, Biz sizi o akıp gidende taşıdık."

[3] Harfi harfine: "Onu size 'tezkira' yapalım ve kavrayabilen kulak kavrasın."

[4] ARŞ: Sözlükte [عرش] "İri cüsseli deve" demektir. "Mülk, padişah tahtı, izzet, şe-

ref, şan, işin kıvamı, bir şeyin rüknü, evin tavanı, çadır, çardak, gölgelik" anlamlarında kullanılmıştır. Türkçedeki *ark*, *erk* ile eski Yunancada *arkhe* aynı manayı çağrıştırır. Tarih (*Te-arkhe*) de bu köktendir. Bir şeyin rüknü, esası, aslı, kökü manası ilk anlamıdır. Kur'an'da 35 yerde geçer. Aslında tavanlı şey, ev tavanı ve çardak anlamındadır. Çardak kurmak anlamına da gelir. Sultanın oturduğu yere (tahtına), hüküm ve iktidar makamına, yüceliğini belirtmek üzere *arş* denilmiştir. Bununla izzet (güç), sulta (güç ve otorite), memleket (hükümranlık) anlatılmak istenmiştir (Rağıp). Acun, Atmosfer, Ayyuk, Boşluk, Eflâk, Felek, Feza, Gök, Gökyüzü, Hava, Mekân, Sema, Sonsuzluk, Stratosfer, Uzay gibi sözcükler Türkçe eşanlamlılarıdır... Bu tür ayetlerde geçen "taht, kürsü" vb. kavramlar Kur'an'ın "hatabî" diline tipik örnektir. Bunların "burhanî" dile çevrilerek okunması mümkündür. Şöyle ki: İlâhî hitap genel olarak "insanoğlunun muhayyilesine" seslenmektedir. Onun alıştığı, bildiği kavram ve deyimlerle kozmik oluş ve akış betimlenmektedir. Kur'an'ın hitap ettiği muhayyile malûmdur ki yedinci yüzyıl Arap dil, tarih ve kültür evreniydi. Kur'an'daki bu tasvirler harfi harfine anlaşıldığında, buradan gökteki tahtında oturan haşmetli bir Arap sultanının çıkması içten bile değildir. Nitekim bunu çıkaranlar da olmuştur. Açıkçası Kur'an bu "dili" kullanıyor. O günkü Arapların bilinçaltında ve muhayyilesinde olan şeylerle betimleme yapıyor. Örneğin; "Allah kendisi adına kullarının ziyaret edeceği bir ev yapmıştır. Sarayın bir köşesine bir taş koymuştur. İnsanlar sultanın elini öper gibi bu taşı öperler ve böylece Allah'ın elini öpmüş gibi olurlar. Yine Allah insanları takip etmeleri için muhafızlar görevlendirmiştir. Onlar insanın her yapıp ettiğini sultana bildirirler. Bunları daha sonra sultan bir kürsü üzerine oturarak tek tek hesaba çeker. Sultanın adamları tahtının etrafında bekler, onu korurlar. Ve tahtı dört bir yandan (sekizi birden) korur. Hatta bir yere gideceği zaman tahtı omuzlarlar ve sultanı omuzları üzerinde taşırlar..." Şimdi, bu tasvirlerle anlatılmak istenen Allah'ın büyüklüğü olduğu apaçık ortadadır. Oysa Allah böyle tasvirlerden münezzehtir; ne tahta, ne kürsüye, ne taca, ne askere, ne sopaya, ne kırbaca ihtiyacı da yoktur. Kur'an eğer bugün nazil olsa muhtemelen gezegenler, güneş sistemi, yörünge, galâksiler, uzay, atmosfer, yerçekimi, atom, elektron, nötrön gazı, doğal afet, göktaşları, yıldız kayması, meteorlar, büyük patlama, büyük büzülme, kara delik, küresel ısınma vb. şu anki modern dünyanın muhayyilesine hitap edecek tarzda bu kelimelerle konuşacaktı. Bütün bunlar yedinci yüzyılda melek, şeytan, cin, yedi kat sema, arş, sekiz melek, merdiven (mi'rac), taht, kürsü gibi Sami/Arap dini muhayyilesinin "ürettiği" kavramlar üzerinden ifade ediliyor. Her iki dil de aslında aynı "oluşu" betimlemektedir. Biri yanlış diğeri doğru denilemez. Onlar öyle anlayarak bunlar da böyle anlayarak "Mutlak Oluş" ile ilişki kurabilirler. İlâhî hitap yedinci yüzyılın muhayyilesinde "öylece" yankılandığı gibi, yirbirinci, otuzuncu vs. yüzyılların muhayyilesinde de "böylece" yankılanabilir. Her ikisi de ve daha muhtemel başkaları da birbirine çevrilerek anlaşılmalıdır. Tefsir, tevil ve içtihat yani sürekli açıklama, yorumlama, çağlar ve diller arası geçişler bunun için vardır. Ancak bu düz bir çizgide ileriye veya geriye doğru değil ileri-geri, yani helozonik okuma ile yapılmalıdır. Yani modern ça-

ğı yedinci yüzyıla geri götürmenin veya yedinci yüzyılı modern çağa getirmenin manası yoktur. Her çağ kendi bağlamında anlaşılmalı ve birbirine tercüme edilmelidir. Bir çağın muhayyilesi bütün çağların dili haline getirilmemelidir. Ne geriye ne ileriye doğru. Çünkü Allah bütün çağların rabbi olup, O'nunla bütün çağların "diliyle" ilişki kurulabilir. "*Her ümmetin/çağın/devrin bir kitabı (dili, söylemi, muhayyilesi) vardır* (13/38).

[5] Harfi harfine: "Tutun onu, hemen bağlayın onu. Sonra cehenneme yaslayın onu. Sonra boyu yetmiş arşın olan bir zincirle yollayın onu."

[6] Harfi harfine: "Yoksulu doyurmak için acele etmiyordu."

35- Bugün de burada ona sahip çıkacak kimse olmayacak 36- İğrenç yiyeceklerden başka bir şey de verilmeyecek 37- Ki onu günahkârlardan başka kimse yemez.

38-39- FAKAT HAYIR! Gördüğünüz görmediğiniz her şey dile gelsin!;[7]

40- "O Kur'an şerefli bir peygamberin sözüdür; bundan hiç şüpheniz olmasın!"[8]

41- O bir şair sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz.

42- Bir kâhin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz.

43- Bu Kur'an Âlemlerin Rabbinden indirilmedir.

44- Eğer bizim adımıza bazı lâflar uydurmaya kalkışsaydı,

45- Onun elini kolunu koparırdık.[9]

46- Kesinlikle iliğini keser, canına okurduk.[10]

47- Sizden hiç kimse de buna engel olamazdı.

48- Açın kulağınızı! Bu Kur'an Allah bilinciyle yaşamak isteyen herkese bir hatırlatmadır!

49- Ancak içinizde buna yalan diyenler olduğunu da bilmiyor değiliz.

فليس له اليوم هاهنا حميم ﴿٣٥﴾ ولا طعام إلا من غسلين ﴿٣٦﴾ لا
يأكله إلا الخاطئون ﴿٣٧﴾ فلا أقسم بما تبصرون ﴿٣٨﴾ وما لا تبصرون ﴿٣٩﴾
إنه لقول رسول كريم ﴿٤٠﴾ وما هو بقول شاعر قليلا ما تؤمنون ﴿٤١﴾
ولا بقول كاهن قليلا ما تذكرون ﴿٤٢﴾ تنزيل من رب العالمين ﴿٤٣﴾ ولو
تقول علينا بعض الأقاويل ﴿٤٤﴾ لأخذنا منه باليمين ﴿٤٥﴾ ثم لقطعنا
منه الوتين ﴿٤٦﴾ فما منكم من أحد عنه حاجزين ﴿٤٧﴾ وإنه لتذكرة
للمتقين ﴿٤٨﴾ وإنا لنعلم أن منكم مكذبين ﴿٤٩﴾ وإنه لحسرة على
الكافرين ﴿٥٠﴾ وإنه لحق اليقين ﴿٥١﴾ فسبح باسم ربك العظيم ﴿٥٢﴾

50- Kâfirler Kur'an'ı reddetmekle çok pişman olacaklar.[11]

51- Çünkü Kur'an gerçeğin ta kendisidir!

52- Öyleyse yüce Rabbi'nin ismini yücelt!

---

[7] Harfi harfine: "Gördüklerinize ve görmediklerinize yemin olsun."

[8] KAVLU RASULİN KERİM; Sözlükte [قول رسول كريم] "Kerim peygamberin sözü" demektir. Kur'an'da aynı tabir başka yerde de kullanılıyor (81/19). Görüldüğü gibi burada Kur'an şanlı, şerefli, cömert, soylu, necip, asil bir peygamberin sözü olarak tanıtılıyor. Hâlbuki yaygın olan anlayış Kur'an'ın "Allah'ın sözü" olduğudur. Nitekim başka yerlerde "Allah'ın kelâmı" tabiri de kullanılıyor (2/75, 9/6). Razi'nin, **Cebrail**'i de buna kattığını hatırlatarak düşünecek olursak Kur'an hem Allah'ın, hem **Cebrail**'in, hem **Muhammed**'in sözü olmuş oluyor. Doğrudur, çünkü "Kimin sözü" tartışmasını düz Aristocu mantıkla çözmek mümkün değildir. Burada "Ya şu

ya bu" mantığı yerine "hem o hem bu" mantığını kullanmak durumundayız. Yani hemdem, senkronik, aynı anda, hem öyle hem böyledir. Eğer düz mantıkla yukarıdan aşağıya bakarsanız Kur'an noktasına virgülüne kadar Allah'ın sözüdür. Aynı düz mantıkla aşağıdan yukarıya bakınca da noktasına virgülüne kadar peygamberin sözü olur. Ortadan bakınca da Cebrail'in sözü olmuş olur. Bunların hepsi de doğrudur, çünkü hakikatin bir yüzünü anlatırlar. Demek ki "Kur'an Allah vergisi bir *vehb* midir yoksa kazanılan bir *kesb* midir?" tartışması boşunadır. Açıkçası durum hem öyle hem böyledir. Çünkü Allah-âlem ilişkisini düz mantıkla anlamaya çalışanlar durumu kavramakta fena yanılırlar, hatta anlamayamazlar. Düz mantık yani "ya şu ya bu" yaklaşımı duyulur, denenir, sınanır, ipin her iki ucu da elimizde olan fizik ilişkilerinde, o da kuşku kapısını daima açık bırakarak kullanılabilir. Ancak deneme, sınama, test imkânının olmadığı, ipin bir ucunu asla bulamayacağız metafizik ilişkilerde paradoks mantığı geçerlidir. Buradaki işleyiş hem öyle hem böyle, ikisi aynı anda, senkronik tarzdadır. Çünkü "Mutlak Oluş" yani insanların dünyasında tecelli ettiği şekliyle "Allah", tanımlanamaz ve kavranamaz *Sırru'l-Esrar*'dır. Kendi etrafımızda ördüğümüz kelime hisarlarını bir anda viran eden mutlak oluş ve akış... Biz kendimizce zamanı durdurarak, mekânı dondurarak ve kelimeleri tanımlayarak onunla ilişkiye geçeriz. Bu, aynı zamanda oluşu sabit sakin anlara bölerek kavramaya çalışmak demektir. Çünkü dış dünya ile ancak böyle ilişki kurabiliriz. Ancak Mutlak Oluş'un tabiatı kelimelerin tabiatı gibi değildir. Cümleler gibi yan yana gelen harf ve kelimelerle, dümdüz akıp gitmez. Oluş, helozonik (eliptik, dairesel) halde boyuna dalgalanır. Her dalgalanma yeni bir yaratma pozisyonu oluşturur. Bu nedenle Mutlak Oluş "kemale doğru değil kemal içinde" sürgit hareket halindedir. Keza ilâhî hayattaki dinamik yenilenmeler bir eksilmeye ve çoğalmaya neden olmaz. Tamlığın kendi içindeki devinimi olarak boyuna inkişaf eder. Bu, ulaşılması gereken bir gayenin takibi değil, tamlığın kendi içindeki açınımıdır. Şu halde vahiy, hem Muhammed, hem Cebrail'in sözü (*qavlu resulin kerim*) aynı anda da Allah'ın sözü (*kelamullah*)'tır (Allahu a'lem).

[9] Harfi harfine: "Elbette onun sağ elini alırdık."

[10] Harfi harfine: "Sonra da onun can damarını keserdik, kuşku yok."

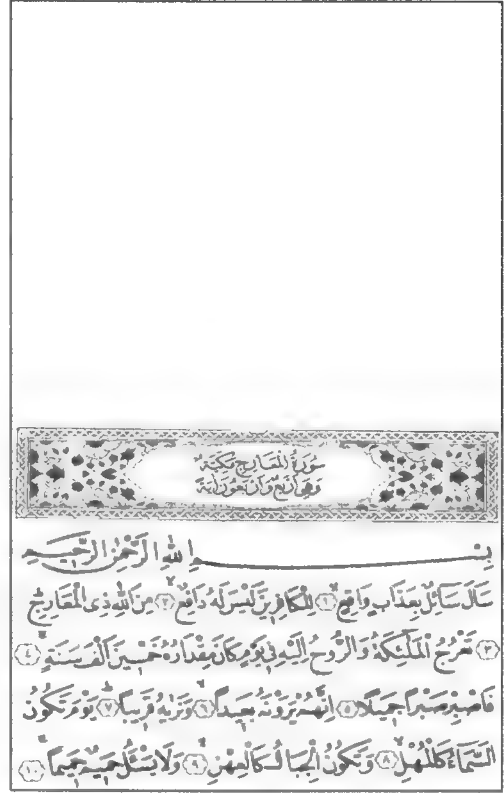
[11] Harfi harfine: "Şüphesiz ki o kâfirler için elbette 'hasret'tir."

70- MEARİC SURESİ

Mekke'de inmiştir, 44 ayettir. Üçüncü ayetinde Allah'a yükselişlerin derin ufukları anlamına gelen merdivenler (*meâric*) den bahsettiği için bu adı almıştır. Ana teması **kıyamet günü** etrafında döner. Bununla bağlantılı olarak kıyameti, inkar edenler için "azap" olarak tasvir ederek, bunun kaçınılmaz ve de yakın bir gün olduğunu vurgular. O günden çarpıcı sahneler canlandırır. Bu güne iman edenlerin temel ahlaki vasıflarının neler olması gerektiğini sıralar.

70-MEARİC SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 44 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- O SORAN ADAM gelecek azabı soruyor.[1]
2- Kâfirler için azabın gelmesine mani olacak yoktur.
3- O azap, yükseliş ufuklarına[2] sahip Allah'tandır.
4- Melekler ve Ruh süresi elli bin yıl tutan bir günde ona yükselip çıkarlar.[3]
5- Sen güçlüklere en güzel şekliyle göğüs ger.
6- Onlar azabı kesinlikle uzak görüyorlar.
7- Biz ise yakın görüyoruz.
8- O gün gök erimiş bir maden gibi olacak,
9- Dağlar hallaç pamuğu gibi savrulacak,
10- Dost dostunun halini soramayacak,

---

[1] Rivayete göre bu ayetler Mekke'nin ileri gelen kâfirlerinden **Nadr bin Haris**'in alaycı bir edayla "Ey Tanrı! Eğer bu azap gerçekse üzerimize gökten taş yağdır yahut bize hemen acı bir azap gönder" şeklindeki (7/32) sözleri üzerine nazil oldu. (Razi, İbni Kesir, Kurtubi)

[2] MEARİC: Sözlükte [عرج] kökü mastar olarak "çıkmak, yükselmek" demektir. Yüksek yere çıkma âleti veya merdiven (*mi'rac*) kelimesinin çoğuludur. "Çıkmalar, yükselmeler, merdivenler" demektir. Merdiven, eski dünya dinlerinde oldukça önemli bir sembolizm ifade eder. Kur'an bu sembolizmi de kullanıyor. Eski Mezopotamya dinlerinde **Nabunaid**, **Enmedurankive**, **Hammurabi** gibi kralların, eski Yunan'da bir çeşit büyücü hekim olan **İatromantislerin**, Yahudilikte **Musa**, **İdris** (**Henok**), **İbrahim**, **İlyas** ve **İşaya** gibi peygamberlerin, Sabiîlikte **Dinanukht**'un, Şamanizmde Şamanların ve Hristiyanlıkta **Pavlus**'un ilâhî âlemlere yaptıkları "yükselişlerden" bahsedilir. Örneğin eski Mısırlıların cenaze törenlerine ilişkin metinlerinde yüce Tanrı *Ra*'nın sahip olduğu merdivenin yer ile gök arasını birleştiren gerçek bir merdiven olduğuna işaret etmek üzere yürüyüş (*akset pet*) terimi kullanılmaktadır. Genellikle yükselişe geçen bu kişilerin merdiven veya ip, gökkuşağı, ku-

leler (*ziggurat*), direkler, sütunlar, yüksek dağlar ya da ağaçlar, bazı hayvanlar ve sarmaşık gibi bitkileri vasıta olarak kullandıkları belirtilir (Eliade). İslâmî gelenekte **Hz. Muhammed (s.a.v)**, geceleyin yürütüldüğünde (*isra*), Kudüs'ten sonra Allah'a yükselmiştir (*mi'rac*). Bu yükselişte bineğinin adı *Burak, Refref* olup bir adımı "gözün gördüğü son nokta"dır. Görülüyor ki bu tür yükselişler dini sembolizmde merdiven (*mi'rac*) kelimesi ile ifade ediliyor. Bunun anlamı insanoğlunun ruhunun ve vicdanının derinliklerdeki içe doğuş, manevî aydınlanma ve parıldama ile ilâhî âleme açılma olmalıdır. Nitekim *buraq* kelimesi şimşek, parıltı, aydınlık anlamına gelen *berq* sözcüğünden türetilmiş, sembolizmde peygamberin bindiği binek olarak ifade edilmiştir. Bu olay İslâmî gelenekte iki türlü anlaşılmıştır: 1- **Hz. Peygamber**'in miracı "bedenen" gerçekleşmiştir (Razi, Kurtubi, İbni Kesir). 2- **Hz. Peygamber** bedensel olarak bir yere gitmiş değildir (Taberi; Huzeyfe, Hz. Aişe)... Öyle anlaşılıyor ki **Hz. Peygamber**, ruhunda ve vicdanının derinliklerinde şimşeğin parıltısı gibi aydınlanma yaşamış, oradan "saf süre" halindeki ilâhî zamana katılmıştır. Bu durum, **Hz. Peygamber**'deki varoluş sancısı, yürek temizliği, ruh dinginliği, vicdanî arayış, ilâhî özlem ve ufuk derinliği sayesinde gerçekleşmiştir. Ona, tıpkı bir insanın rüyasında bir şehri tepeden görmesi gibi Kudüs ve Mescid-i Aksa gösterilmiştir. Daha sonra melekût âleminde gezdirilmiştir. Şu farkla ki normal bir insan rüyasında dış dünyada daha önce gördüğü nesnelerin hafızada kalmış suretlerini görür. Burada ise Allah **Hz. Peygambere** görmediği nesne ve olayların da suretlerini göstermiştir (Allahu a'lem). Şu halde merdiven, bildiğimiz anlamda asansör, apartman merdiveni vs. değil bu gibi insanî hasletlerdir. Buralardan Allah'a yükselinir; Allah'a giden, Allah'a yürünen, Allah'a çıkılan yollar, ufuklar yani merdivenler bunlardır... Demek ki **Hz. Muhammed (s.a.v)** dini muhayyilede bu konuda da devrim gerçekleştirerek eski dünya dinlerinin merdiven sembolizmini reforma uğratmıştır. Şöyle ki: Eski din ve mitolojilerde merdivene sadece krallar ve din adamaları binebilirdi. Üstelik bu iş onların mesleğiydi ve karşılığında para alırlardı. Tanrı'nın bilgilerini insanlara getirdiklerini iddia ederler, bundan dolayı kendi oluşturdukları sınıfa veya kasta aşağı tabakadan kimseyi almazlardı. **Hz. Muhammed** (s.a.v) ise, "*Mu'minin miracı (merdiveni) namazdır*" diyerek, namazın her kuytu köşede tek başına bile kılınabileceğini, illâ bir din adamının önüne gitmek gerekmediğini, Allah'ın insana şahdamarından daha yakın olduğunu, insanın Allah'a en yakın olduğu yerin ise namazdaki secde hali olduğunu söyledi. Böylece Allah'a giden yolları tümüyle halka açtı. "Merdiven"i kazanç kapısı olmaktan çıkardı. Dini sembollerden birini daha her insanın tek kişilik özgür vicdanî ve manevî arayışının yoldaşı haline getirdi...

[3] Yani: hahamların, şamanların, papazların, kâhinlerin, din adamlarının bir dağın veya bir ağacın vs. arkasına gidip gelerek Allah'a çıktıklarını, O'ndan bilgi alıp geldiklerini söylemeleri yalandır. O'na gidip gelmek elli bin yıl yürümek gibi bir şeydir. Öyle hemen kolay mı çıkıp inmek? Bu elli bin yıl ise ruhun ve vicdanın derinliklerinde saf bir yürek temizliği (ihlas) içinde arınmakla mümkündür. Öyle anlaşılıyor ki buradaki "elli bin yıl" ifadesiyle Allah'a gidişin bu kadar yıl geometrik uzaklıkta olduğu değil, ruhî, vicdanî ve ahlakî arınmanın uğraş ve çaba gerektirdiği anlatılmak istenmektedir. Yoksa Allah'ın insana şahdamarından daha yakın olduğu malum ve meşhurdur.

11- 14- Herkes birbirine bakacak. Günahkâr o günün azabından kurtulmak için çocuklarını, karısını, kardeşini, yedi ceddini ve de bütün dünyayı verip kurtulmak isteyecek.

15- Hayır! Oysa onu bekleyen tek şey alev saçan ateştir.

16- Derileri yakıp kavuran bir ateş!

17- Sırtını dönüp kaçanı çağıracak,

18- O toplayıp toplayıp kasaya yığanı…

19- AÇIKÇASI insan fıtraten sürekli arayış içindedir.[4] 20- Başına bir kötülük gelince şikayetlenir durur. 21- İşler yoluna girerse şımarmaya başlar.

22- Ancak namaz kılanlar bunun dışındadır.

23- Onlar namazlarını cânı gönülden kılarlar.

24-25- Malları üzerinde isteyenler ve istemekten utananların da hakkı olduğunu kabul ederler.

26- Hesap gününü doğru kabul ederler.

27- Rablerinin azabından korkup titrerler.

28- Hiç kimsenin Rabbin azabı karşısında bir garantisi yoktur.

29- Onlar ar ve namus sahibidirler,

30- Eşleri yani meşru şekilde sahip olduklarından dolayı da kınanamazlar.[5]

31- Bundan ötesini arayanlar ise haddi aşanlardır.

32- Onlar emanete hıyanet etmez, sözü namus bilirler.

33- Şahitlik yapmaları istendiği zaman son derece dürüst davranırlar.

34- Namazlarının üzerine titrerler.

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾
وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ
يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ تَدْعُو مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾
وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ ﴿١٨﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾
وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ
﴿٢٣﴾ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذِينَ
يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ
﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ
حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ
مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾
وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ
قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُولَٰئِكَ
فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾
عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ
جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

35- İşte bunlardır cennetlerde ağırlanacak olanlar…

36- ŞU KÂFİRLERE ne oluyor ki senin önünde tafralanıp duruyorlar?

37- Sağında solunda gruplar halinde dolanıyorlar.

38- Her biri bu şekilde cennete gireceğini mi sanıyor?

39- Hayır! Biz onları o bildikleri şeyden yarattık.

---

[4] Yani: İnsan sürekli bir açlık, tatminsizlik içindedir. Onun fıtratına "arayış" konmuştur. İnsan bu özelliğini "iyi" için kullanmalıdır…

[5] Yani: Ancak eşleri "yani" meşru şekilde sahip oldukları (*ev ma meleket eymânuhum*) ile ilişki kurarlar. Cinsel hayatlarını bunlarla yaşarlar. Bunun dışındakilere karşı kendilerini tutarlar. Çünkü ar ve namus sahibidirler. Bundan dolayı da kınanmazlar. Zira meşru olan budur… Ayette geçen ve genellikle veya/yahut şeklinde çevrilen (*ev*) bağlacının "yani, başka bir ifade ile" anlamı da vardır. Burada bu anlamda kullanılıyor. Ayrıca Bkz. "MELEKET EYMANUHUM" 4/ 24. ayet dipnotu.

فَلَآ أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلٰٓى أَنْ نُبَدِّلَ
خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتّٰى
يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ
سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلٰى نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ
تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

40- Doğuların ve batıların Rabbi'ne yemin olsun ki Bizim her şeye gücümüz yeter!

41- Kâfirleri yok edip yerlerine başkalarını getirebiliriz. Bunu yapmamıza engel olacak hiçbir şey de yoktur.

42- O halde bırak onları, o gün gelinceye kadar oyunda oynaşta vakit harcasınlar.

43- O gün, sanki bir hedefe doğru yarış startı almış gibi mezarlarından fırlayarak çıkacaklar.

44- Gözleri belermiş ve zillet içinde... Haber verilip durulan gün, işte bu gün!

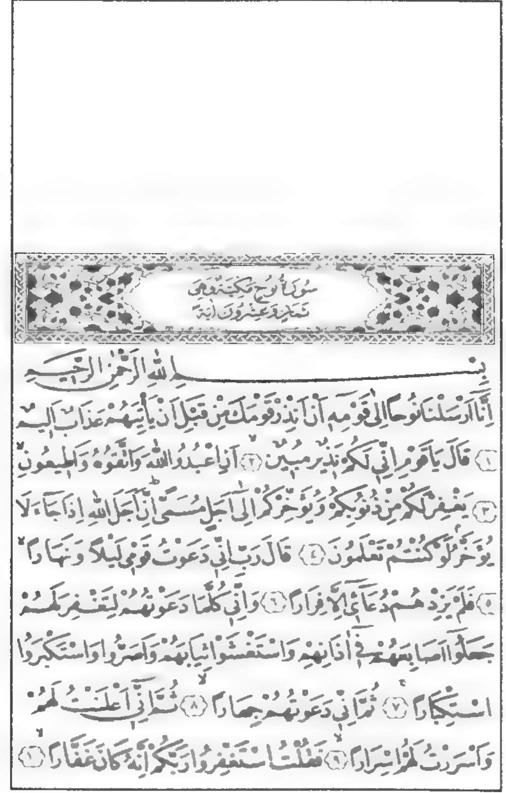
71- NUH SURESİ

Mekke'de inmiştir, 28 ayettir. Konusu **Hz. Nuh**'un halkını uyanışa çağırması/uyarması (inzar) olduğu için bu adı almış görünmektedir. Ana teması **Hz. Nuh** tarihsel örneği üzerinden **Allah'a iman** evrensel çağırısıdır. Allah'ın onca nimetinden yararlandıkları halde, umursamaz bir tavır içinde Allah'ı yok sayanlara seslenilir. Günaha dalıp gidenler yakın bir azap (ölüm, afet, kıyamet) gelmezden önce uyarılır. Bunu geçmiş çağlarda yapan **Hz.Nuh** örneği üzerinden Mekkeli inkarcılar, onlar üzerinden de tüm çağların umursamazları, gerçeğin ta kendisi (hak) olan **Allah'a** imana davet edilir.

71-NUH SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 28 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- İYİ DİNLEYİN! Biz Nuh'u[1] "Şiddetli bir azap gelmeden önce uyar" diye halkına gönderdik.

2- Nuh önce seslendi: "Ey halkım, ben sizi açık bir şekilde uyarıyorum 3- Allah için çalışın, O'na ibadet edin, O'nun öfkesini çekmekten sakının ve bana uyun 4- Allah günahlarınızı affetsin ve sizi belirli bir süreye kadar ertelesin. Çünkü Allah'ın süresi dolduğunda ertelenmez, ah bir bilseydiniz"

5- Sonra yakardı: "Ey Rabbim, ben halkımı gece gündüz çağırdım 6- Fakat çağrım, onların kaçışlarını artırmaktan başka bir işe yaramadı 7- Açıkçası ben, onları bağışlaman için her davet ettiğimde parmaklarını kulaklarına tıkadılar.[2] Israrla reddettiler ve kibirlendikçe kibirlendiler."

8- Dahası onlara çok açık mesajlar verdim.

9- Hem topluca hem tek tek konuştum.

10- "Gelin Rabbinizin affını dileyin; çünkü O affetmeyi çok sevendir" dedim.

---

[1] NUH: Tahminen MÖ.5000 yıllarında, Şeria (Filistin) ve Dicle-Fırat havzasında (Mezopotamya) ortaya çıkan ilk kent-devletler zamanında, Tufan'dan önce Filistin'de, Tufan'dan sonra da Aşağı Mezopotamya'daki Kufe, Babil ve Ur şehirlerinde yaşamış olması kuvvetle muhtemeldir. **Hz. Nuh** insanlığın ikinci atası olarak da bilinmektedir. **Hz. Nuh**'un yaşadığı bölgedeki ırmak, göl ve deniz sularının taşması neticesinde büyük bir sel felâketi meydana gelmişti. **Hz. Nuh** gelen felâketi sezerek (vahiy alarak) gemi yapımını başlatmış, yakınlarını ve bazı hayvanları gemiye alarak afetten kıl payı kurtulmuştu. Tufan'dan sonra da aşağı Mezopotamya'daki Ur şehrine yerleşmiş ve orada ölmüştü. Nuh tufanını anlatan belge niteliğindeki kimi tabletlerde; "Tufan olayından önce var olan beş kentten", "Krallık yetkisinin gök-

ten yere inmesinden", "Tanrısal yasaların uygulanmasından" ve kendisine gelen vahiylere her zaman saygılı dindar bir kral olan "**Ziusudra**"dan söz edilmektedir. Keza bazı Babil ve Sümer tabletlerinde "Krallık gökten yere indikten sonra Eridu kenti krallık merkezi oldu" ifadelerine rastlanmıştır. Sümer belgelerinde **Ziusudra**, Akad metinlerinde **Utnapiştim**, Babil metinlerinde **Atarhasis** olarak anılan kişinin (Eliade), aslında İbranî Tevratı'nda ve Arapça Kur'an'daki **Nuh** olduğu anlaşılmaktadır. **Hz. Nuh** zamanında bölgede tek bir dil konuşulduğu, insanlığın bereketli hilâl civarında yüz bin kişilik bir tek topluluk halinde yaşadığı sanılmaktadır. **Hz. Nuh'a**, kargaşa ve sapmalar sonucu Habil-Kabil olayında anlatılan, **Şit** ve **İdris**'e indirilen suhuflarda özellikle üzerinde durulan can ve mal güvenliği başta olmak üzere evrensel kadim ilke ve değerler yeniden vahyedilmiştir. "Nuh kanunları" olarak tarihe geçen bu yedi ilke şunlardır: 1- Putlara tapmamak 2- Küfürden kaçınmak 3- Zina yapmamak 4- Adalete riayet etmek 5- Kan dökmemek 6- Hırsızlık yapmamak 7- Canlı hayvan yememek...

[2] Harfi harfine: "Elbiselerine büründüler."

يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ
لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٢﴾ مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾
وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا
﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ
مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ
جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾
قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ
إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ
آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا
﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾ مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ
أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا ﴿٢٥﴾
وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾
إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا
كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

11- "Af dileyın ki, üzerinize nimetler yağdırsın[3] 12- Size mallar ve oğullarla yardım etsin ve sizin için cennetler yapsın, sizin için ırmaklar akıtsın" dedim…

13- Size ne oluyor ki Allah umurunuzda bile değil!

14- Oysa O, sizi çeşitli evrelerden geçirerek yarattı.[4]

15- Allah yedi göğü birbiriyle uyum içinde yarattı, görmüyor musunuz?

16- Ayı bir ışık, güneşi de bir lâmba yaptı.

17- Allah sizi yerden bitki olarak bitirdi.[5]

18- Sonra sizi yere geri gönderecek ve oradan yeniden çıkaracak![6]

19- Allah yeri sizin için genişçe yaydı.

20- Üzerinde açılıp giden geniş yollar yapıp yürüyesiniz diye…

21–24- Nuh'a dönersek, "Ey Rabbim! Biliyorsun onlar bana karşı geldiler, zenginliği hüsrandan başka bir işe yaramayacak kişinin ardınca gittiler. Çok büyük tuzaklar kurdular. Vedd, Suva, Yegus, Yeuk ve Nesr[7] başta olmak üzere tanrılarınızı koruyun diye halka çağrı yaptılar. Çoklarını şaşırttılar. Sen de zalimlerin ancak şaşkınlıklarını artır" demişti.

25- Nihayet günahları ile birlikte[8] suda boğuldular[9] da ateşe atıldılar ve kendilerine Allah'tan başka yardımcılar bulamadılar.

26- Nuh demişti ki: "Ey Rabbim, yeryüzünde kâfirlik edenlerin yurtlarından hiç birini bırakma 27- Çünkü Sen onları bırakırsan kullarını yoldan çıkarıyorlar, boyuna günahkâr yetiştiriyorlar 28- Ey Rabbim, beni, babamı, annemi, mümin olarak evime gireni, bütün inanan erkekleri ve inanan kadınları bağışla. Yalnız zalimlerin yıkılışını artır…"

---

[3] Harfi harfine: "Göğü üzerinize bol yağmur olarak göndersin."

[4] ETVAR: Sözlükte [طار] kökü mastar olarak "yükselmek, uçmak" demektir. Bunun çoğulu olan [اطوار] "tavırlar, aşamalar, evreler, merhaleler, dönemler" manasına gelir. Geliştirmek, kalkındırmak, bayındırlaştırmak (*tatvîr*); gelişme, ilerleme, inkişaf, evrim (*tatavvur*); gelişmiş, bayındır, ilerlemiş (*mutatavvir*) kelimeleri bu köktendir… Bu kelimelerin Arapça'ya modern dönemde girdiği anlaşılıyor. Ancak kelime türetilirken klâsik Arapça'daki [طار] kökünün kullanıl-

mış olması, Arap muhayyilesinde bu kelimenin neyi çağrıştırdığını anlamak açısından önemlidir. Yükselmek, uçmak anlamına gelen [طار] kökü aynı zamanda Türkçe'deki "Başına talih kuşu konmak, bahtı açılmak" deyimindeki mecazî manayı çağrıştırır. Bu anlamda *tâir* uğursuzluk kuşu, insanın bahtının açılmasına engel olan şey anlamındadır. (Bkz. 36/18. ayet dipnotu). Kur'an'da **Hz. Musa**'nın vahiy aldığı dağ "Sina yüksekliği, göklere doğru uzanan, kuşların dolandığı yükseklik" (*Tûr-i Sina*) demektir. Bunun için Arap dağa bu kökten gelen *Tur* demiş. Keza **Hz. İsa**'nın sözleri arasında yer alan; "*Ben çamurdan bir yaratık yaparım, üflediğimde Allah'ın izni ile hemen bir kuş olur*" (3/ 49) ifadesinde de bu kökten gelen uçan kuş (*tâir*) kelimesi kullanılmıştır. Benzetmelerle (mesel) ile konuşmayı seven **Hz. İsa** -ki bu ona oldukça pahalıya mal olmuştur (!)- burada aslında halkının makûs talihini yenmek, yepyeni bir kader, yepyeni bir baht açmak, yerlerde sürünen halkı yükseklere çıkarmak, manevî olarak geliştirmek, ilerletmek, büyük bir sıçrama yaparak bir halden başka hale, bir tavırdan başka bir tavıra geçirtmeyi kastetmekteydi (Bkz. 2/49. ayet ve dipnotları). Şimdi, ayette insanoğlunun bir halden başka bir hale geçirilerek, bir tavırdan başka bir tavıra dönüştürülerek, evreler halinde, merhale merhale yaratıldığının söylenmesiyle aslında ne denmek istenmektedir? Klâsik müfessirler bunun insanın ana rahmine düştüğü andan itibaren geçirdiği evreler olduğunu söylemişlerdir. Bu, makul bir açıklama olmakla birlikte, ayeti "yaratıcı evrim" bağlamında yorumlamak da mümkündür. Öncelikle ayette kesin olan husus insanın bir takım "aşamalar" geçirdiğidir. Bu aşamaların "ana rahminde" mi yoksa evrim olarak "tabiatın rahminde" mi yaşandığı hususu yoruma açık bırakılmaktadır. Daha doğrusu Kur'an diğer birçok konuda olduğu gibi bu konuda da işin orasında değildir. Âdeta işin aslını araştırmayı insanoğlunun kedisine bırakmaktadır. Bu bağlamda yorumlayacak olursak, "İster ana, ister tabiat rahminde, her nerede aşamalar geçirerek bu hale geldiğinizi keşfederseniz edin, sakın yukarıda **Hz. Nuh** halkı anlatırken geçtiği gibi "Allah'ı" umursamaz ve yok sayar bir tavır içine girmeyin" mesajı verilmektedir...

[5] Burada insanın yaratılışının tabiatta varolan bir örneğe benzetilmesi, yaratılışımızın nasıl olduğunu daha iyi anlamamız için "bir örnekle ötesini kavratmaya çalışma" (*metafor*) anlamına geliyor. Yani insan yaratılışının nasıl olduğunu anlamak istiyorsa bitkileri incelesin, araştırsın denilerek yönlendirme yapılıyor. Şu halde bitkiler üzerine uzman olan ve "Allah umurunda olan" birisi insanın kökeni konusunda da epey mesafe alacak demektir.

[6] YENİDEN DİRİLİŞ: Bkz. 75/1.ayet dipnotu.

[7] Bunlar eski Mezopotamya dinlerinin kimi tanrılarıydılar. Zamanla aşağı Arabistan'a kadar yayılmış, çağlar boyunca çeşitli isimlerle anılmışlardır. Araplarda savaşçı erkek (*Vedd*), güzel kadın (*Suva*), aslan (*Yeğus*), at (*Yeuk*), kartal (*Nesr*) şeklindeki heykellerle temsil edilmekteydi. Bu tür put ve heykeller Sümer, Akkad, Babil, Hitit, Asur, Pers, Mısır, Yunan, Roma dönemlerinden beri isimleri ve şekilleri değişerek hep varolmuştur. Bu nedenle sadece Nuh kavmine ve Sami havzasına ait olduklarını sanmamak gerekir. Yukarıdaki ayette **Hz. Nuh** dönemi anlatıldığına göre demek onun çağında da çoktanrıcılık ile tektanrıcı inanış aynı anda yaşamaktaydı. Tarihin dini akışının

çoktanrıcılıktan tektanrıcılığa veya tektanrıcılıktan çoktanrıcılığa doğru geliştiği yaklaşımı bu nedenle doğru bir okuma değildir. Bilakis ilk insanlardan bu yana bu ikisi hep aynı anda varolmuştur. Hala da öyledir. Tarih boyunca genellikle çoktanrıcı anlayışın iktidar, tektanrıcı anlayış muhalefette kaldığı görülüyor. Belki de ilk kez tek-tanrı fikri Hz. **Muhammed**'den (s.a.v) sonra bölgeye geniş çapta yayılarak diğerlerini geriletmiştir. Bu ikisi arasındaki temel fark şudur: Çoktanrıcılık bir panteon yani tanrılar meclisidir. Tanrı, karıları, oğulları, kızları ve diğer akrabaları panteonu oluştururlar. Tabiatın yönetimini de kendi aralarında paylaşmışlardır. Gök, yer, hava, toprak, ateş, fırtına, bereket, aşk, savaş vs. tanrıları şeklinde her biri bir tabiat gücünün sorumlusudur. Baş tanrı ise en geri plânda eylemsiz sükûnet halindedir. Panteonun yer ve insanlarla ilişkisi temsilciler, aracılar ve sembollerde cisimleşmek şeklindedir. Her birinin kral, rahip, kâhin, asker vb. yeryüzünde onlar adına hareket eden aracıları vardır. Sadece kişiler değil aile, sülâle, hanedan, kabile ve ırk gibi seçilmiş sınıf ve halkları vardır. Boğa, inek, kartal, oğlak, balık gibi hayvanlara, dağ, nehir, güneş, hava, ay, yıldız, rüzgâr gibi tabiat güçlerine sinmiş ruhları vardır. Hatta bunlar Tanrı'nın sıvı, katı ve buhar halindeki formlarıdırlar. Bunlardan en güçlüsü de Boğa (*Bakara*) figürüdür. Çünkü boğa yaratıcı enerji, güç ve kudret sembolüdür. Bu nedenle eski dünyanın Tanrı'nın temsilcisi olduğunu iddia eden kralları iki boynuzlu taç (*zu'l-karneyn*) giyerlerdi. İşte peygamberlerin tarih boyunca yapmaya çalıştığı eski dünyanın dini muhayyilesindeki bu ortaklık (*şirk*) inancını yıkmak ve bütün dini tek bir (*tevhid*) yüce güce has kılmaktan ibarettir. Bu durumda tanrılar meclisi olamayacağına göre yeryüzünde onlar adına konuşan kral, rahip, asker, sınıf, kabile, hanedan, ırk vs. de yoktur. Bir tek Allah vardır ve O'nunla yeryüzünde "yürüyecek" insanlar söz konusudur. İnsanlar bu yürüyüşe kendi özgür iradeleri ile katılırlar. İnsanlar arasındaki üstünlük, yukarıdan aşağıya tek yanlı bir seçilmişlik, belirlenmişlik ile değil, aşağıdan yukarıya bir eylemlilik, hak ediş iledir. Bu interaktif, dinamik bir süreç (*hayyu gayyum*) olup her an değişir, dönüşür. Yani böyle olan seçilir veya seçilen böyle olur. Allah vahiy gönderir, insanlar o vahye uyar. Vahiy gönderirken insanın yararını gözetmek suretiyle Allah, özgür iradesiyle vahyi benimsemek suretiyle insan karşılıklı dinamik ilişkiye girmiş olurlar. Yani tek yanlı pay dağıtma veya ondan tek yanlı pay kapma şeklinde "ortaklık" değil, çift yanlı eylemlilik anlamında "birliktelik" esastır. Bu ise herkesin sorumluluğunu bilmesi ve yerine getirmesi anlamına gelir. Demek ki üstünlük, ancak hayatta erdemli ve dürüst yaşamak (*salih, muslih*), dinde Allah'ın birliğini (*ehad*) kabul etmek, bütünlüğünü (*samed*) parçalamamak, tabiata Allah bilinciyle bakarak ve toplumda O'nun öfkesini çekecek işlerden sakınmak (*takva*) ile mümkündür. Demek ki bu açılardan bakınca **Hz. Muhammed** (s.a.v), eski dünyanın dini muhayyilesini hurafelerden arındıran, anlaşılır ve rasyonel hale getiren, sokaktaki adamın aklma ve vicdanına hitap eder tarzda yeniden ele alan çok büyük bir yenilikçi, reformcu ve devrimcidir.

8 Ayete "Günahları yüzünden" değil de "Günahları ile" boğuldular anlamı vermemiz Arapça dil kurallarına uygundur. Ayette geçen [مما] sözcüğü burada fiilin sebebini, nedenini (*mef'ulu li eclih*) değil ne ile beraber olduğunu (*mef'ulu mea*) açıklamaktadır. Çünkü bu tür olaylar insanlar günah işlesin işlemesin meydana gelen tabiî afetlerdir. Allah bunların bir gün bizim de başımıza gelebileceğini ısrarla haber vermektedir. Nitekim şu ayet tabiat olaylarının, yeryüzünde işlenen günahlardan bağımsız işlediğini

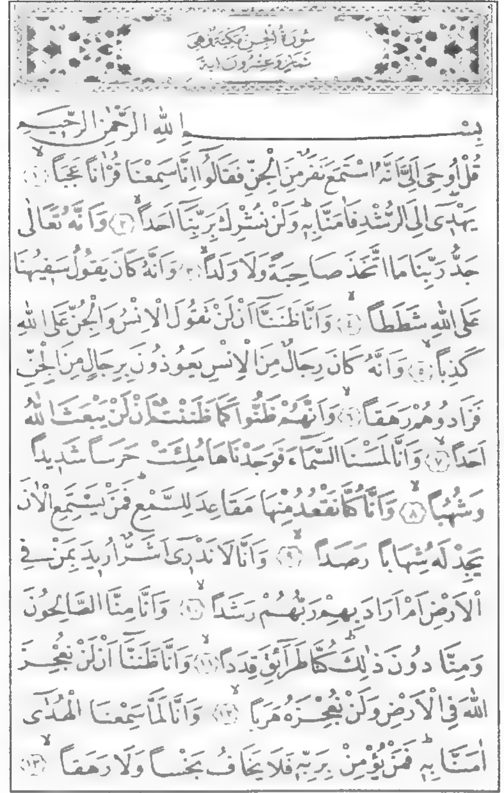
göstermektedir; "*Onlara vaadettiğimiz azabın bir kısmını sana sağlığında göstersek yahut göstermeden vefat ettirsek, yine de sana düşen sadece tebliğ etmek, bize düşen de hesaba çekmektir*" (13/40). Bu anlamda Kur'an insanları üç konuda sürekli uyarmakta, uyanışa çağırmaktadır; ölüm, afetler ve kıyamet. Kur'an'daki bütün afet sahneleri birer uyarı mahiyetinde verilmekte ve geçmişten çarpıcı sahnelerle örneklendirilmektedir. Olaylar anlatılırken sürekli "Biz" [نا] zamirinin kullanılması ise Kur'an kendine has dili olup bu anlaşılmadan Kur'an'ın Allah-varlık ilişkisini çözmek mümkün değildir. Örneğin bugün ayet inse "Yerin kıyılarını elçimiz Tsunami ile yokladık" derdi ve sorardı; "Hala büyük günün yaklaşmakta olduğunu anlamayacak mısınız?" (Allahu a'lem). Evet, Kur'an'ın uslubu bu. Bu uslup bazı teolojik açmazlar doğruyor görünebilir. Ancak bu konu oldukça kısa hazırlanması plânlanan bu meal-tefsirin boyutlarını aşmaktadır. Bunu için diğer çalışmalarımıza bakılmalıdır.

[9] NUH TUFANI: Sözlükte sel felaketi, boran, tayfun anlamına gelen tufan günümüzde "Tsunami" olarak bilinen şeydir. Tsunami, Japoncada liman (*tsu*) sözcüğü ile dalga (*nami)* sözcüğünün birleştirilmesinden oluşuyor. Japon balıkçılarının dünyaya kazandırdığı bu kelimedeki liman dalgaları, rüzgâr dalgalarından farklı olarak deprem, toprak kayması, meteor düşmesi, volkanik patlamalar gibi uzun periyotlu deniz dalgaları olmaktadır. Jeolojik bilgilere göre deniz altındaki fay hatlarının kırılmasıyla büyük dalgalar meydana geliyor. Kırılmanın olduğu noktadaki deniz yüzeyinde dalga yüksekliği bir metreyi geçmezken kıyıya yaklaştıkça dalganın yüksekliği 60 metreyi bulabiliyor. Nuh tufanı olarak bilinen ve bütün dini gelenek ve mitolojilerde adı geçen afetin de böylesi bir su taşması sonucu meydana geldiği anlaşılmaktadır. Şöyle ki: Jeolojik bilgilere göre şu an yeryüzü yanıp soğumuş kömür parçası gibi tek bir yer kütlesi halindedir. Üzerinde girinti ve çıkıntılar bulunmaktadır. Çıkıntılara dağ, girintilere dolan sulara göl, deniz veya okyanus denmektedir. Yerin üstünü ince bir kabuk örtmekte ve derinlikleri alev alev kaynamaktadır. Zaman zaman fay hatları kırılarak veya yeni girinti bölgeleri oluşarak, toprak kayması ve çökmeler olmaktadır. Eğer bunlar deniz altında olursa sular açılan çukura doğru akmakta, çukur dolunca da gelen sularla çarpışmakta ve gerisin geri kıyılara doğru vurmaktadır. Giderek dev dalgalara dönüşen deniz kabarması bazen kıyıdan kilometrelerce içeri girerek her şeyi sular altında bırakmaktadır. İşte Nuh tufanının da bundan yedi bin yıl önce muhtemelen bugünkü Akdenizin oluşmasını sağlayan yer çöküntüsü anında yaşandığı sanılmaktadır. Akdeniz o zamanlar düz bir yerdi. Orada meydana gelen dev çöküntü sonucu atlas okyanusundan gelen sular açılan dev çukura dolmaya başladı. Hızını alamayan dev dalgalar civardaki kıyılardan kilometrelerce içeri girerek her yeri sular altında bıraktı. Yerdeki bu sismik sarsıntı Dicle, Fırat, Nil, Karedeniz ve Hazar denizini de tetikleyerek suların taşmasına neden oldu. Böylece o gün insanlığın büyük çoğunluğunu yaşadığı Mezopotamya-Akdeniz havzasının büyük bölümünü sular altında bıraktı. O devirde **Hz. Nuh** ve kavmi bugünkü Filistin'de Şeria ırmağı çevresinde yaşamaktaydı. Hz. Nuh ve beraberindekiler bir gemiye binerek kurtuldular... İşte insanlığın büyük bir bölümün etkileyen bu olaya Nuh tufanı denmektedir. Tüm milletlerin dini gelenek ve mitolojilerinde derin izler bırakmış olması ise hem genişçe bir bölgeyi içine alması hem de insanların o devirlerde çoğunlukla aynı yerde yaşıyor olmalarından olmalıdır. Zaman içinde göçlerle birlikte yaşanan ortak afet ve anlatıların dünyaya yayıldığı anlaşılıyor...

72-CİN SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 28 ayettir. İlk ayetinde Hz. Muhammed(sav) ile görüşmeye gelen "yabancı bir heyetin" Kur'an'ı dinledikten sonra hidayete ermeleri ve cin, peri vs. yönelik eski inançların yanlışlığı konusunda itiraflarda bulunmaları diyaloglaştırıldığı için bu adı almış görünmektedir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- DE Kİ: "Cinlerden[1] bir gurubun Kur'an'ı dinledikten sonra birbirlerine şöyle dedikleri bana vahyolundu; "Doğrusu biz çok muhteşem bir söz dinledik[2] 2- Doğru ile yanlışı ayırmamızı sağladı. Biz ona iman ettik. Artık Rabbimize hiç kimseyi ortak koşmayacağız 3- Gerçekten Rabbimizin şanı çok yücedir. Kendisine ne bir eş, ne de bir çocuk edinmiştir[3] 4- Demek, bizim beyinsiz Allah'a karşı saçma şeyler söylüyormuş 5- Demek, biz insanları ve cinleri Allah'a karşı asla yalan söylemez sanmışız[4] 6- İnsanlardan kimileri cinlerden adamları olduğunu iddia ederek, belâlara karşı onlara sığınıp dururlardı. Demek, sığındıkça kendi belâlarını artırıyorlarmış 7- Onlar da sizin sandığınız gibi Allah hiç kimseyi asla peygamber göndermeyecek sanmışlardı[5] 8- Böylece biz zaman oldu göğü yokladık. Fakat onu kuvvetli muhafızlar ve alevlerle dolu bulduk[6] 9- Biz göğü dinlemeye kalkardık, oturur yıldızların hareketlerinden falcılık yapardık.[7] Ama şimdi anlıyoruz ki kim böyle işler yaparsa kendisini ateş beklemektedir[8] 10- Yine anlıyoruz ki, yeryüzünde kimin başına ne geleceğini, Rablerinin kötülük mü hayır mı dilediğini biz bilemeyiz 11- Bakın kimimiz gayet iyiyken kimiz başka yolda. Böyle farklı farklı yollar tutturmuş gidiyoruz 12- Yine anladık ki, Allah'ı yeryüzünde aciz bırakmamıza ihtimal yok, kaçmakla da O'nu asla aciz bırakamayız 13- Bu nedenle biz doğruyu dinleyince iman ettik. Rabbine iman eden kimse hiç bir zaman zarara ve haksızlığa uğrama korkusu taşımaz

---

[1] CİNN: Sözlükte [جنّ] kökü mastar olarak "örtmek, görünmez hale getirmek" demektir. Aklın örtülmesi (*cinnet*), sık ağaçların her yanı örttüğü bahçe (*cennet*); et

ve kemikle örtülmüş içteki duygu, kalp, gönül (*canân*); yüzü örterek ona siper olan kalkan (*cunne*); aklı örtülmüş, akıl hastası (*mecnûn*); rahimde örtülmüş dölüt, embriyo (*cenîn*) kelimeleri bu köktendir... Şu halde *cinn* sözcüğü, örtük, insana göre görünmeyen öteki, yabancı manasındadır. Bu, tanınmayan yabancı kişiler olabileceği gibi, bize görünmeyen, haberimizin olmadığı diğer türler de olabilir. Bu türler şu an dünya hayatında varolan ve insanların gözlerinden ırak yaşayan bir milyon canlı varlık türü olabileceği gibi, yaratılış sürecinin önceki zamanlarında ortaya çıkmış varlıklar da olabilir. Bu anlamda *ins-u cin* deyimi görünen ve görünmeyen, bütün herkes, her varlık demektir. Her ne şekilde olursa olsun eski dünya dinlerinde, özellikle Mezopotamya dinlerinde cin, peri, şeytan, melek inançları son derece yaygındı. Gnostik (kutsal bilgi), ezoterik (gizemli), astrolojik (yıldız falı), magic (büyü, sihir) esaslarını temel alan ve genel olarak sır dinleri olarak bilinen Sâbiilik, Maniheizm, Hermetizm, Kabbalizm gibi akımlarda cin, peri, melek, şeytan figürleri baskın bir şekilde kullanılmaktaydı. Kur'an, İran, Yunan, Mısır, Babil havzalarında yaygın olan bu inançları hitap çevresi olan Arap yarımadasında yerleşik buldu. Diğer birçok konuda olduğu gibi bu konuda da düzeltme yoluna gitti. Kökten reddetme yerine doğru tanımlarını yaptı. Yani bir anlamda daha rasyonel hale getirdi. Halkın faydasına olacak şekilde yeniden yorumladı. Daha da doğrusu aslî anlamlarına döndürdü. Çünkü bunlar çığırından çıkarılmış; kimisi tanrı, kimisi tanrının oğlu, rakibi, kızı, ortağı vs. haline getirilmişti. Demek ki Kur'an, bu tür bir zamanlar kendi kavramları olan kelimeleri, eski dünya dinlerinin deforme ettiği halden çıkarmak için kullandı; fakat içeriğinde esaslı reformlar yaptı. Bunun tipik örneklerinden birisi de işte bu "cinn" suresidir. Burada eski Mezopotamya dinlerinin etkisinde olan ve Fırat'ın üst taraflarındaki Nusaybin'den gelen (Taberi) bir gurubun Kur'an'ı dinlemesi sonucu geçirdikleri dönüşüm anlatılıyor. Veya bunlar böylesi inançların etkisi altında olan Mekke ve civarında yaşayan bir gurup da olabilir. Bu durumda ayette geçen "cinlerden bir gurup" ifadesi, "cinlere inanan bir gurup" manasına gelir. Türkçe'de "sol'dan bir gurup" denilince "sol görüşe mensup, ona inanmış insanlardan bir gurup"un anlatılmak istenmesi gibi. "Cinlerden bir gurup" ile de "cinlere inanan, o tür inançlara mensup insanlardan bir gurup" kastedilmiş olur. Her ne şekilde ise, burada *cinn* hakkındaki eski dünya dinleri inançlarının iyice yerleştirilmesi veya teyit edilmesi değil, tam tersi zaten yerleşik olanın yanlışlığının ortaya konması amaçlanmış görünüyor.

[2] Yani: Sana cinlerden, perilerden soranlara açıkla. Senin yanına bir gurup yabancı gelmişti. Onlar cinlere, perilere inanan, onlara tanrısal özellikler atfeden ve tabiat güçleri ile ilişkilerini din haline getiren bir guruptu. Bunlar seninle konuştuktan, Kur'an'ı dinledikten sonra nasıl değiştiler, nasıl doğru yola girdiler bir dinlesinler de görsünler. Dinlesinler de böyle temelsiz inançlardan vazgeçsinler...

[3] Yani: Sümer, Akkad, Hitit, Babil, Asur, Pers, Yunan mitolojilerinin hepsinde olduğu gibi, Tanrı ne sayısız evlilikler yapmış, ne karıları olmuş, ne de onlardan çocukları doğmuştur. Allah bunlardan münezzeh ve yüce tek bir tanrıdır. Ne oğullarına cin, melek, ne de kızlarına peri denmiştir. Ne eski Yunan/Roma'da olduğu gi-

bi yeryüzü kadınlarından birisiyle yaptığı evlilikten cinler, periler, devler, kahramanlar (Herkül) doğmuş, ne de sonraki Yunan/Roma'da olduğu gibi Hera'nın yerini Meryem, Herkül'ün yerini İsa almıştır. Ne Pers hanedanını seçilmiş soy yapmıştır, ne imparatorlarını kendi oğlu. Ne Yahudileri seçilmiş ırk yapmış ne de peygamberleri ve soylarını de oligarşik hanedan (nebiîm, kohen) yapmıştır. Bütün bunlar eski dünyanın temelsiz ve mesnetsiz inançlarıdır.

[4] Yani: Bizim geldiğimiz memleketteki kâhinler, sihirbazlar ve din adamları, cinlerle, perilerle, tabiatüstü güçlerle ilişki halinde olduğunu sandığımız o kişiler, meğer birer beyinsizmiş. Meğer bunların aslı yokmuş. Biz onlara öyle inanmış, öyle sırılsıklam bağlanmıştık ki asla yalan söylemeyeceklerini sanıyorduk. Meğer atıp tutuyorlarmış. Biz de onlara saf saf inanmışız...

[5] Yani: O sihirbaz, kahin, medyum tipler peygamberliğe gerek olmadığını, sizin kafirler gibi iddia ederlerdi. "Peygambere ne gerek var, biz varız işte. Gizli güçlerle ilişki halindeyiz. Onlara bize gereken haberi getiriyor. Yıldızlar, cinler, periler bize yol gösteriyor. Buralardan dünyanın geleceği hakkında bilgi ediniyoruz. Peygamber gelip de ne yapacak? Eğer bir peygamberlik lâzımsa biz yapıyoruz işte" derlerdi.

[6] Yani: Bu cinlerle ilişki kurduklarını söyleyen adamlar yüzünden öyle bir cehalete saplandık ki, tuttuk gökteki yıldızlardan geleceği okumaya, onların hareketlerinden kaderle ilgili manalar çıkarmaya, yıldız falcılığı, üfürükçülük vs. yapmaya başladık. Bu amaçla göğün kapılarını çaldık durduk. Fakat böyle yapmakla hep kendimizi aldatmışız. Göğe el uzatmakla aslında sadece ateşe el uzatmışız da haberimiz yokmuş...

[7] Harfi harfine: "Onun dinlemek için oturulan yerlerine otururduk."

[8] Harfi harfine: "Ama şu anda kim dinlemeye kalksa kendisini gözetleyen bir ateş bulur."

وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَٰئِكَ
تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا
﴿١٥﴾ وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا ﴿١٦﴾
لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾
وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ
عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي
وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾
قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾
إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ
نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ
فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ قُلْ إِنْ أَدْرِي
أَقَرِيبٌ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ
فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا
رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

14- Bizden de Müslümanlar var, doğru yoldan sapanlar var. Kim Müslüman olursa, işte onlar doğru yolun yolcusudurlar. 15- Ama yoldan sapanlar cehenneme odun olmuşlardır."[9]

16- İşte böylelerine girdikleri yolda şaşmadan yürürlerse üzerlerine nimetler yağdıracağız.

17- Onları bu yolla sınayacağız çünkü Rabbini anmaktan uzaklaşanı Allah gittikçe yükselen bir azaba uğratır.[10]

18- GERÇEK ŞU Kİ mescitler hep Allah içindir, o halde Allah'ın yanında başka birine yalvarıp yakarmayın.[11]

19- Allah'ın kulu ayağa kalkıp O'na çağrı başlatınca başına üşüşmekten neredeyse tortop olacaklardı.

20- Onlara söyle: "Ben ancak Rabbime çağırırım ve O'na hiç bir ortak koşmam 21- Ben size kendiliğimden ne bir zarar verebilirim, ne de bir irşat yapabilirim 22- Kimse beni Allah'a karşı koruyamaz ve ben O'ndan başka bir sığınak bulamam, 23- Allah'ın mesajlarını duyurmamış ve elçilik görevimi tam anlamıyla yerine getirmemiş olmasaydım işte böyle olurdu." Her kim Allah'a ve peygamberine isyan ederse, onu içinde ebedi kalacağı cehennem ateşi bekliyor.

24- Nihayet o gün geldiğinde çaresiz ve kimsesiz olan kimmiş anlayacaklar.

25- Onlara söyle: "Bilmiyorum yakın mıdır o gün, yoksa Rabbim vaktini uzatır mı 26- Gaybı Allah bilir; Allah gaybın derin sırlarını kimseye açmaz 27- Ama Seçtiği bir elçi olursa o başka çünkü onun önünden ve ardından gözetleyiciler yürür 28- Böylece elçilere tebliğ ettikleri şeyin Rablerinin mesajları olduğunu açıkça gösterir, çünkü onların söyledikleri her şeyi çepeçevre kuşatan O'dur. Ve her şeyi inceden inceye hesaplamıştır..."

[9] Surenin ilk pasajı (1–15) burada bitiyor. Görüldüğü gibi önce bir olay anlatılıyor, ardından doğrudan hitaba geçiliyor. Bu on beş ayetlik bölümde Kur'an cinlere inanan, onları dinlerinin temeli yapan bir anlayışı yererek eleştiriyor. Yani bir anlamda burada bir hidayete erme olayının itiraflarını dinlemiş oluyoruz. Yanlış inançdan nasıl döndüklerini, nasıl hidayete erdiklerini anlatıyorlar. Böylece bu olay

üzerinden benzer inançlara sahip herkes aynı şekilde hidayete ermeye ve doğru yola girmeye çağrılmış oluyor. Ne güzel çağrı, ne güzel örneklendirme! Allah doğru söylüyor, ne söylerse güzel söylüyor...

[10] Yani: Sadece iman ettik, kabul ettik demekle iş bitmez. Asıl önemli olan bundan sonra şaşmadan, sağa sola sapmadan dosdoğru yolda yürüyebilmektir. Asıl önemli olan lâf ile peynir gemisi yürütmek değil, bizzat ve bilfiil kalkıp yürümektir. Yani iş ve icraattır; inandıklarını yaşamak ve hayatına geçirmektir. Eğer bu yoldan bir sapma veya söylediklerinin lâfta kalması söz konusu olursa, bu uzaklaşmaya paralel hesap günü azabımızda gittikçe yükselecektir. Aynı şekilde şaşmadan yürüme devam ederse nimetlerimizde buna paralel yağdıkça yağacaktır... Ayette geçen bol yağmur (*mâe*) indirmek bu bağlamda "nimetler yağdırmak" anlamında kullanılmaktadır. (**Razi**; **Ebu Muslim**).

[11] Rivayete göre surenin bundan sonraki bölümü Mekke müşriklerinin **Hz. Peygamberi** Kâbe'de ve diğer mekânlarda namaz kılmaktan ve tebliğ faaliyetlerinden alıkoyma çabaları üzerine nazil oldu (**Razi**, **İbni Kesir**, **Kurtubi**).

73- MÜZZEMMİL SURESİ

Mekke'de inmiştir, 20 ayettir. İlk ayetinde peygamberlik gibi büyük bir yükün altına giren Hz. **Muhammed'in** (s.a.v) bu durumu "büyük bir işi yüklenen " (*müzzemmil*) olarak tavsif edildiği için bu adı almıştır. Sure, büyük bir tepki ile karşılaşma öncesi Hz. Peygambere ve çevresinde toplanan arkadaşlarına gerekli manevi donanım ve direnç için gece yarılarında kalkmalarını, düşüne düşüne inen ayetler üzerinde tefekkür etmelerini, meseleyi (davayı) iyi kavramalarını ve gündüz boyunca da yılmadan mücadele meydanına atılmalarını öğütler. İnkarcıları ise azap (ölüm, afet veya kıyamet) ile inzara (uyanışa/uyarıya) devam eder.

73-MÜZZEMMİL SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 20 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- SEN EY büyük işi yüklenen![1]

2- Gece yarılarında kalk!

3/4- Ortasında, başında veya sonunda. Kur'an'ı düşüne düşüne oku!

5- Biz sana ağır bir sorumluluk yükleyeceğiz.

6- Bu nedenle gece vakti, ruh dinginliği ve sağlıklı okuma için daha elverişlidir.

7- Çünkü gündüz seni zorlu bir uğraş bekliyor.

8- Rabbini asla unutma ve bütün varlığınla O'na yönel.

9- O doğunun ve batının Rabbi'dir. O'ndan başka tanrı yoktur. O'na dayan.

10- Aleyhinde söylenenlere katlan ve onlardan uygun şekilde uzaklaş.

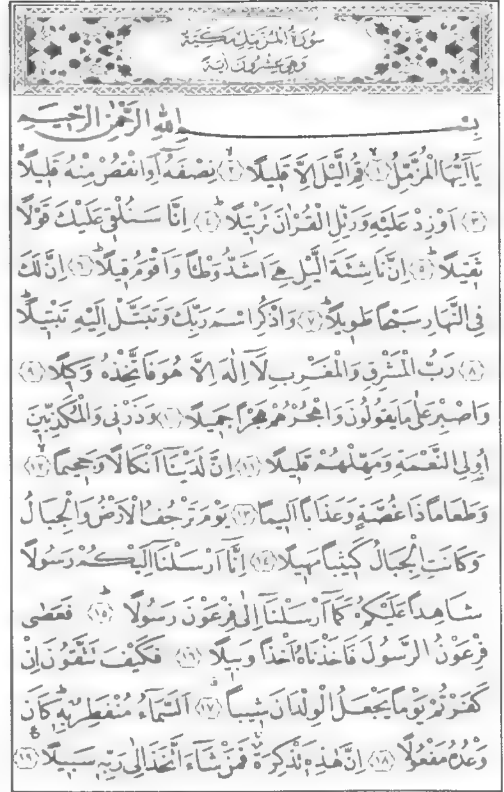
11- Nimet azgını o inkârcıları bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.

12- Bizde onlar için hazırlanmış kelepçeler ve ateş var,

13- Boğaza düğümlenecek bir yiyecek ve acı bir azap var.

14- O gün yeryüzü ve dağlar sarsılacak. Dağlar savrulmuş kum yığınına dönecek!

15- İYİ DİNLEYİN! Firavun'a peygamber gönderdiğimiz gibi, size de üzerinize şahit olacak bir peygamber gönderdik.



16- Firavun peygambere isyan etti. Bu halde onu kıskıvrak yakaladık.

17- Eğer kâfirlik ederseniz, çocukların saçlarını ağartan o günde kendinizi nasıl koruyacaksınız?

18- Göğün paramparça olacağı ve Allah'ın sözünün gerçekleşeceği o gün!

19- İşte bu bir hatırlatmadır. Artık dileyen Rabbi ile yol tutar!

---

[1] Yani: Ey büyük iş altına giren, büyük bir iş yüklenen! İnsanlığı karanlıklardan aydınlığa çıkarmak gibi çok büyük bir yükü omuzlayan **Muhammed**! Allah'ın nefesi, vicdanın sesi ve mazlumların son umudu olmak gibi son derece zorlu bir işi göğüslemeye, bunun altından kalkmaya hazırlanan öksüz **Muhammed**!

20- AÇIKÇASI Rabbin, senin ve beraberindekilerin uykusuz geceler geçirdiğini biliyor.[2] Oysa gecenin ve gündüzün ölçüsünü koyan Allah, bu konuda epeyce zorlanacağınızı bildiği için size lütuf ile muamelede bulunuyor. Artık Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah, içinizden hastaların, rızık temini için çalışanların, Allah yolunda çarpışacakların olabileceğini bilmektedir. O halde Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Cânı gönülden namazı kılın, karşılıksız harcamada bulunun. Böylece Allah'a güzel bir borç vermiş olun. Kendi hesabınıza hayır olarak ne iyilik yaparsanız, karşılığını Allah katında görürsünüz. Daha iyisiyle, bol mükâfat olarak görürsünüz. Daima Allah'tan bağışlanma dileyin. Allah çok bağışlayıcıdır, sevgi ve merhamet kaynağıdır; bundan hiç şüpheniz olmasın.[3]

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ
مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ
عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ وَآخَرُونَ
يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ
قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ هُوَ
خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ٢٠

---

[2] Harfi harfine: "Rabbin, senin ve beraberindekilerin gecenin üçte ikisinde yahut yarısında yahut üçte birinde kalktığını biliyor."

[3] Klâsik müfessirlerin çoğu bu son ayetin nesh edildiği görüşündedir. Oysa Kur'an'ın diğer bir çok yerinde olduğu gibi burada da bir neshten bahsetmek mümkün görünmüyor. Dikkatle bakıldığında nesh değil tahsis olduğu görülür. Yani peygambere geceleri kalkması emredilince sahabenin çoğu bunu bir farz-ı ayn olarak anlayıp onunla birlikte uykusuz geceler geçirmeye başladılar. Bunun üzerine şöyle denmek istendi: Böyle yapmanıza gerek yok, bu bir fırsat, isteyen yararlansın. Olabilir ki ileride içinizde hasta, yolcu veya savaşa çıkacaklar olabilir. Onların erkenden yatmaları gerekiyor olabilir. Bu nedenle daha çok durumu müsait olanlar kalksın…

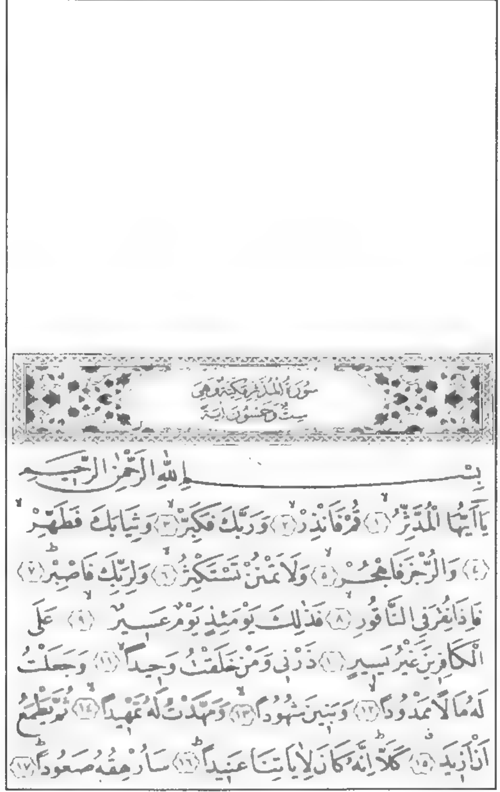
74- MÜDDESSİR SURESİ

Mekke'de inmiştir, 56 ayettir. İlk ayetinde peygamberliğinin ilk yıllarında bir ara sessizliğe bürünen Hz. **Muhammed**'in (s.a.v) bu hali "yalnızlığa bürünen" (*müddesir*) kelimesiyle ifade edildiği için bu adı almıştır. Bu sure Hz. **Muhammed**'i açıkça tarihin meydanına atılarak kendini peygamber olarak tanıtmasını ve uyanış hareketini başlatmasını isteyerek fiili eylem çağırsında bulunur. Mekkeli müşrik zengin eleştirisinin en sert yer aldığı surelerdendir. Bu sure ile birlikte Hz. **Peygamber** dünyayayı sarsan o büyük hereketi için meydanlara çıkmıştır. Bu nedenle surenin özellikle ilk ayetleri Mekke'nin sokkalarını inleten sarsıcı bir meydana okumayı yansıtır.

74-MÜDDESSİR SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 56 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- SEN EY yalnızlığa bürünen![1]
2- Kalk ve uyanışı başlat![2]
3- Haykır: Allahuekber![3]
4- Güzel ahlâkı kuşan![4]
5- Kötülüğe bulaşma![5]
6- Servet yığma hayallerine kapılma![6]
7- Daima Rabbinle birlikte ol ve güçlüklere göğüs ger![7]
8- Unutma ki diriltici soluk üflendiği zaman,
9- Çok zorlu bir gün olacak!
10- Kâfirler için hiç de kolay olmayacak!
11- BANA bırak doğarken yapayalnız olan o adamı[8] 12- Zenginliğine zenginlik kattığım[9] 13- Etrafında dolanıp duran oğullarıyla 14- Önüne alabildiğine geniş imkânlar serdiğim o adamı...
15- Hala gözü doymuyor; verdiğimden daha fazlasını istiyor.



16- Fakat Hayır! O ayetlerimizi inadına inkâr ediyor, 17- Ben onu dimdik bir yokuşa süreceğim.

---

[1] Yani: Ey yalnızlığa bürünen **Muhammed**! Ey başını koyacak ana göğsü bulamadan büyüyen öksüz! Ey yalnızlığa gömülen adam! Ey vicdanının derinliklerine çekilerek kendini arayan adam! Ey karanlıklara batmış insanlık için çıkış yolu arayan asil ruh! Ey insanlığın sızlayan vicdanı! Şehrin kirlenmiş sokaklarından, günah kokan gecelerinden dağlara çekilen nâmus-u ekber! Nicedir için için "Ben neyim ve bu hal neyin nesi" diye ürperip duran kalp! Geceler boyu mehtaba bakınarak titreyen yürek! Artık vakit tamam! Yalnızlığı bırakmanın vakti geldi... Sessizlik köşesinden çıkmanın vakti geldi... Vicdanında yankılanan ses Rahman'ın sesiydi! Gördüğün **Cebrail**'in yüzüydü. Bu, diri diri toprağa gömülen kız çocuklarının ah-ı eninidir. Bu, çarmıhlardan yükselen çığlıkların feryad-u figanıdır. **İbrahim**'in, **Musa**'nın **İsa**'nın sesidir. Onların bitiremediğini tamamlamanın vakti geldi... İnsanlığın iyilik ve adalet arayan damarını hareke-

te geçirmenin, tarihi değiştirmenin zamanı geldi... Ey yalnızlığa bürünen adam! Eski dünyanın defterini kapatmanın zamanı geldi... Çağı yakasından tutup sarsmanın zamanı geldi... Yepyeni bir dünya kurmanın zamanı geldi...

[2] Yani: Ey yalnızlığa bürünmüş olan! Artık ayağa kalk! İnsanlık seni bekliyor. Karanlık geceler ve ağaran tanyeri seni bekliyor, ayağa kalk! Kalk ta uyar, uyanışı başlat! Ey sessizliğe bürünen! Tarihin önüne çık, insanlığa kendini tanıt! Geceyi yararak çıkan güneş gibi yar karanlığı. Yar ki karanlık gecelerin sonu gelsin. Yar ki tarihin dehlizleri yırtılsın. Dilsizin dilini, sağırın kulağını, körün gözlerini aç. Aç ki söylenemeyenler söylensin, aç ki duyulamayanlar duyulsun, aç ki görünemeyenler görünsün. Artık vicdan, merhamet, namusu ekber konuşsun. İnsanlığın donmuş dimağı parçalansın. Katı gelenekler, kalın duvarlar yıkılsın! Yok olsun insanın insana kulluğu!

[3] Harfi harfine: "Rabbini 'tekbir' et." Yani: Ey yalnızlığa bürünmüş olan! Böyle yalnız kalınmaz, böyle sessiz durulmaz. İnsanlık vicdanın ve merhametin gür sesine muhtaç. Meydana atıl, şehirlere gir, insanlarla konuş... Konuş ki Allah'tan başka büyük olmadığını duysunlar. Konuş ki kendini büyük zanneden krallar, imparatorlar, zenginler, din adamları küçülsün. Allah'ın kullarını kendine köle yapan müstekbirlerin tahtları sarsılsın. Allah'tan başka herkes ve her şey tapınma aracı olmaktan çıksın. İnsanı bağlayan her zincir kırılsın. İnsanın önüne melekûtun sınırsız derinlikleri serilsin. İnsan özgürleştikçe özgürleşsin. Allah'a gitmeye mani olan bütün duvarlar, evet bütün duvarlar yıkılsın! Çünkü Allah'tan başka büyük yoktur. İnsanı özgürleştirecek Allah'ın melekûtundan başka derinlik yoktur...

[4] Yani: Ey yalnızlığa bürünen! Dünyanın önüne çık. Bu dava kuru bir cihangirlik davası değil. İç dünyan, ruhun, vicdanın zengin olmadıkça dışındaki dünyaya hiçbir şey veremezsin. Tarihin önüne çık, hiç kimseden korkma. Bu çıkışın içten dışa doğru olsun. İçindeki vicdanî patlama, ruhundaki ahlâkî enerji seni götüreceği yere götürecektir. Dünyayı değiştirecek güç bizzat kendi içindedir. Bu nedenle karakterini hiçbir halde bozma, membağın daima güzel ahlâk olsun...

[5] Yani: Ey yalnızlığa bürünen! Zulümle dolmuş dünyaya adalet, her yanı ahlâksızlık kokan şehirlere doğruluk ve dürüstlük getirmek için önce kendin çirkinlikten, kötülükten uzak durmalısın. İnsanların içine gir, şehirlerde dolaş ancak iyi olana uy, kötü olan her şeyden uzak tut kendini. Halkın içinde fakat Hakk ile ol.

[6] Harfi harfine: "Çoğalma (*istiksâr*) temenni etme." Yani: Yapacaklarını getiri beklentisiyle yapma. İyiliği yay ve yaşa ama iyilikten geçinen, onu para, makam, mevki elde etmenin aracı olarak görenlerden olma. Yaptığın peygamberlikten dolayı maddî karşılık bekleme. Allah'ın peygamberi olmanın getireceği ayrıcalığı zengin olmak için atlama tahtası olarak kullanma. Din baronları gibi ayet alıp ayet satma. Din istismarcılığından uzak dur! Sadece Allah rızası için, sırf iyilik için çalış. Peygamberliği kazanç temin edilen bir meslek olarak görme. Allah'ın dini üzerinde sektör oluşturulmasına asla izin verme. Şu Kâbe'deki tanrı ve kutsallık istismarına dayalı dini oligarşiyi yık! Bir zamanlar İsa da mabede girerek masaları sandalyeleri din adamlarının başına çalmış ve "Allah'ın evini ticarethaneye çevirdiniz" diye hay-

kırmıştı... Çünkü Allah'ın evi kazanç kapısı değildir. Din sektör, vahiy meta, peygamber pazarlamacı, sana inanalar da müşterin değildir! Bunlar üzerine kurulmuş her örgütlü dini yapıyı dağıtmak senin en temel görevlerin arasındadır. Din yalnızca ve sadece Allah'a has kılınmalı, vicdanın ve merhametin yalın sesi olarak kalmalıdır... Ayrıca Bkz. "TEKASÜR" 102/1. ayet dipnotu.

[7] Yani: Ey yalnızlığa bürünen! Bütün bunlar için seni zorlu bir mücadele hayatı bekliyor. Her daim Allah ile birlikte ol. Biz senin yanındayız. Seninle birlikte yeni bir tarih yazacağız. Birlikte yürüyeceğiz. Bütün bunları yaparken başına gelecek belâlara sabret; güçlüklere göğüs ger, azimle, kararlılıkla hak bildiğin yolda yürü. Allah yâr ve yardımcındır. Ey Allah'tan başka kimsesi olmayan Mekkeli öksüz **Muhammed**! Allah seni tarihin önünde yalnız bırakmayacaktır. Bu iş başladı sonu gelecek, yürü...

[8] Harfi harfine: "Bana bırak o kimseyi ki onu tek olarak yarattım." Yani: O kişiyi tek başına (vahiden) olduğu halde, ne malı, ne çocuğu olmadığı halde yarattım. Yarattığımda (doğduğunda) ne malı ne çocuğu vardı. Anasının karnından tek başına çıkarak dünyaya gelmişti... Rivayete göre burada kastedilen şahıs "Kabe çetesinin" elebaşlarından tefeci bezirgân **Velid bin Muğire**'dir (Razi, Kurtubi, Taberi).

[9] Rivayete göre **Velid bin Mugire**'nin hadsiz hesapsız zenginliği vardı. Mekke'den Taif'e kadar uzanan, deve, at, koyun süreleri, Taif'in bağ ve bahçeleri, sulak arazileri, bol nakit parası, kendisinin bile hesabını tutamayacak kadar çok serveti vardı. Bugünkü tabirle o bir para babasıydı.

18- Düşünüyor, ölçüyor, tartıyor[10] 19- Kahrolasıca nasıl da ölçüp biçiyor 20- Canı çıkasıca boyuna hesap yapıp duruyor[11] 21- Çevresine bakınıyor 22- Kaşlarını çatıp surat asıyor 23- Sonra sırtını dönüyor ve küstahça böbürleniyor; 24- "Bunlar eskilerin masallarından başka bir şey değil" diyor 25- "Bu bir insan sözü, başkası değil" diye diretiyor...

26- Onu cehennem ateşine sokacağım.

27- Cehennem ateşinin ne olduğunu acaba hiç düşündün mü?

28- O öyle bir ateş ki geride bir şey koymaz

29- Derileri yakıp kavurur,

30- Başında on dokuz muhafız vardır.[12]

31- Biz o ateşin muhafızlarını hep melekler yaptık. Sayılarını inkârcılar için bir sınama vesilesi kıldık. Kitab'a muhatap olanlar inansın, iman edenlerin de imanını artırsın diye. Kitab'a muhatap olanlar ve müminler şüphelenmesin, kalplerinde hastalık bulunanlar ile kâfirler "Allah bu örnekle ne demek istiyor?" desin diye. İşte böyle Allah müstahak gördüğünü saptırır, lâyık gördüğünü de doğru yolda yürütür. Rabbinin ordularını sadece kendisi bilir. Ve o insanoğluna bir hatırlatmadır; hepsi bu![13]

32- HAYIR! Ay dile gelsin!

33- Biten gece dile gelsin!

34- Ağaran tanyeri dile gelsin!;[14]

35- "Cehennem ateşi gerçekten çok büyük bir olaydır!"

36- Bu insanoğluna bir uyarıdır,

إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ (١٨) فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ (١٩) ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ (٢٠) ثُمَّ نَظَرَ
(٢١) ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ (٢٢) ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ (٢٣) فَقَالَ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ
يُؤْثَرُ (٢٤) إِنْ هَٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ (٢٥) سَأُصْلِيهِ سَقَرَ (٢٦) وَمَا أَدْرَاكَ
مَا سَقَرُ (٢٧) لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ (٢٨) لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ (٢٩) عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ (٣٠)
وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً
لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا
وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ
مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ
وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ
(٣١) كَلَّا وَالْقَمَرِ (٣٢) وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ (٣٣) وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ (٣٤) إِنَّهَا
لَإِحْدَى الْكُبَرِ (٣٥) نَذِيرًا لِلْبَشَرِ (٣٦) لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ
أَوْ يَتَأَخَّرَ (٣٧) كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ (٣٨) إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ (٣٩)
فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ (٤٠) عَنِ الْمُجْرِمِينَ (٤١) مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ (٤٢) قَالُوا
لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ (٤٣) وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ (٤٤) وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ
الْخَائِضِينَ (٤٥) وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ (٤٦) حَتَّىٰ أَتَانَا الْيَقِينُ (٤٧)

37- İyiyi veya kötüyü seçmek isteyen herkes için bir uyarı![15]

38- Çünkü her insan yaptığının esiridir.[16]

39–41- Ancak iyiyi seçenler cennete girecek. Oradan günaha batmış olanlara soracaklar; 42- "Sizi ateşe sokan nedir?"

43- Şu cevabı alacaklar; "Biz namaz kılmazdık 44- Yoksulu doyurmazdık 45- Günahkârlarla günaha dalardık 46- Hesap gününe inanmazdık 47- Gerçeğin ta kendisi olan ölüm gelinceye kadar hep böyleydik."

---

[10] Yani: Ayetleri nasıl çürütürüm, bunları nasıl inkâr ederim, halkın gözünden nasıl düşürürüm diye düşünür, ölçer, tartar, karşı çıkmak için her yola başvurur.

[11] Yani: Çürütmekte yetersiz kalınca yeni dayanaklar bulmak için çevrisine bakınır.

[12] Rivayete göre cehennem hallerini tasvir eden bu ayetleri duyunca Mekkeli zengin kodamanlar ayetlerle dalga geçmeye başladılar. Birbirlerine şu tür sözler söylüyor ve katıla katıla gülüyorlardı; "**Muhammed**, bizim cehennemde yanacağımızı söylüyor. Biz yanarken başımızda on dokuz tane de bekçi bekleyecekmiş! Bu **Muhammed**'in tanrısı bir alem! Neden on dokuz? On sekiz değil yirmi de değil on dokuz! Hem on dokuz melek milyarlarca insanı nasıl bekleyecek? Topu topu on dokuz melek... Tutar biz onları cehenneme atarız, gücümüze karşı gelecek değiller ya! Topu topu on dokuz tane hepsi..." İşte buna benzer konuşmalar üzerine sonraki ayet (31) nazil oldu...

[13] Yani: Cehennem ateşinin muhafızlarını meleklerden yaptık. Bunların sayısı pek o kadar önemli değil. Bu tür rakamlara takılarak kâfirler sadece kendileri ile alay ederler. Şu hallerine bak! Biz derileri yakıp kavuran cehennem ateşini haber veriyoruz, onlar ateşin muhafızlarının sayısını dillerine doluyorlar. Maksatları üzüm yemek değil bağcıyı dövmek. Ne anlatılmak isteniyor ona baksalar belki biraz düşünmeye yanaşmış olurlar. Bunu onlardan beklemek doğru değil ama sen ey **Muhammed**, vahyettiklerimizi açıkça yüzlerine okumayı devam et...Varsın onlar dalga geçmeye devam etsinler. Unutma ki indirdiğimiz ayetlerde bu türden kimi örnekler göreceksin. Bunların hepsi birer öğüt, hatırlatıcı ve uyarıcı misallerdir. İçinde biraz imanı olan herkes gereken dersi alır. Gerek şimdi kitaba muhatap olanlar, gerek öncekiler hep böyle yaptılar. Ama o kâfirlerin niyetleri bozuk olduğu için kitaptan böyle örnekleri diline dolar, esas mesajı sürekli görmezden gelirler. "Allah ne dedi" onu arayarak "Amenna" deyip kabul etmezler de "Allah ne demek istedi" diye ayrıntı vadilerine dolanırlar. Çünkü amaçları denilene uymak değil, denilenin güya açığını yakalamaktır. Onlar böyle yaptıkça Allah da onları delâlet çukurlarına yuvarlar. Hulûsu kalp ile iyi niyetle ayetlerimize yaklaşanları da doğru yolda yürütür. Böylece herkes kendi cehennemini kendisi hazırlar. Cehennem dünyadayken kendi ellerinizle taşıdığınız odun yığınından başka bir şey değildir. Kendi eserinizi melekler beklese ne olacak beklemese ne olacak? On dokuz olsa ne olacak bindokuzyüzondokuz olsa ne olacak be hey akısızlar! Anlayın diye misaller veriliyor. Bütün bunlar insanoğluna titreyip kendine gelmesi için bir hatırlatma ve öğütten başka bir şey değil!

[14] KASEM/DİLE GELME: Bkz. 77/ giriş dipnotu.

[15] Harfi harfine: "Sizden 'takdim' veya 'tehir'den birini dileyenler için."

[16] Harfi harfine: "Her 'nefis' 'kesp' ettiğinin 'rehini'dir."

48- Heyhat! Artık çok geç, aracıların torpili[17] fayda vermez...

49- ŞU HALDE onlara ne oluyor ki bütün hatırlatmalardan yüz çeviriyorlar?

50-51- Sanki aslandan kaçan ürkmüş yaban eşekleri gibiler.

52- Her biri kendisine özel, isme yazılı davetiye istiyor.[18]

53- Asla! Onlar ahiretten korkmuyorlar.

54- Açın kulağınızı, bu bir hatırlatmadır!

55- Dileyen onun üzerinde düşünüp öğüt alır.

56- Allah lâyık görmedikçe[19] de düşünüp öğüt alamazlar. Düşünüp öğüt alan ise Allah bilinciyle yaşayanlardan ve bağışlananlardan olur.

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ
﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ
مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ
﴿٥٣﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

---

[17] ŞEFAAT; Sözlükte [شفع] kökü mastar olarak "çift yapmak, ikilemek" demektir. "Tek iken onu çift kıldım" derken bu tabir kullanılır. *Şuf'a* kelimesi de buradan gelir, *şuf'a* ile ortak, ortağının malını kendisine katar. *Şâfi* arkasından yavrusu gelen hamile dişi deve, *şef'u* bir defada iki kat süt veren dişi deve demektir. Buna göre *şefaat* ikilemek, başkasını da katmak anlamında aracılık, arabuluculuk, tavassut, torpil, iltimas manasındadır... Şurası bir gerçek ki *şefaat* en yanlış anlaşılan Kur'an kavramlarından birisidir. Bu kavramla aslında yaşayan ya da ölmüş bulunan peygamber ve velilerin şartsız ya da kendiliklerinden Allah katında aracılık yapabilecekleri yolundaki avamî inanç reddedilmektedir. Allah'ın dilemesi (*meşiet*) konusunda olduğu gibi şefaat konusunda da, "dileme, izin" kelimeleri Kur'an "varlığın diliyle konuşan üslûbu" yeterince düşünülmediği için yanlış anlaşılmalara kapı aralamış görünmektedir. Yukarıdaki ayette (48) izin ve dileme kelimesine yer verilmeden mutlak anlamda şefaatçilerin şefaatinin fayda vermeyeceği vurgulanıyor. Bazı ayetlerde de (ör.10/3) "*O'nun izni olmadıkça*" ifadesi kullanılıyor. Buradan bazı günahkârlara, Allah'ın iyi kullarının (peygamberlerin, azizlerin, velilerin vs.) şefaat edebileceği sonucu çıkarılmıştır. Bu görüş iki açıdan yanlıştır: 1- Kur'an, Allah'ı he-

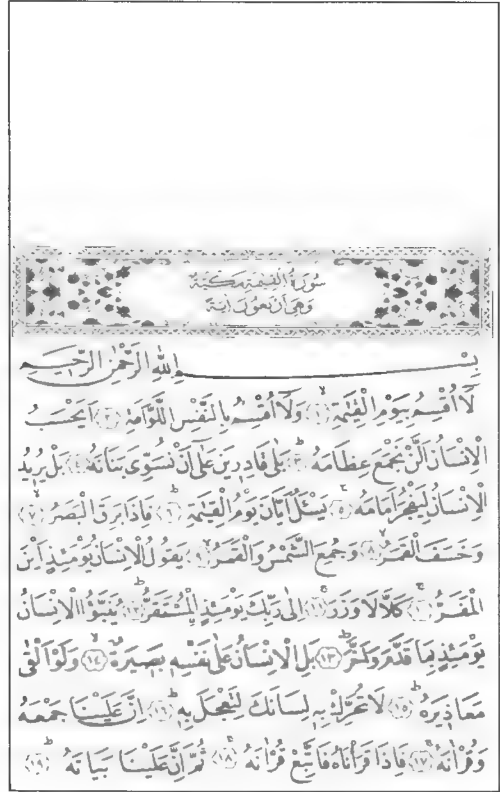
sap gününün mutlak sahibi olarak tanıtıyor ve O gün "emrin/sözün" sadece Allah'a ait olacağını ısrarla vurguluyor; "*O gün, kimsenin kimseye bir faydasının dokunmayacağı gündür. O gün artık emr/söz Allah'ındır*" (82/19). Buna benzer ayetler Kur'an'da oldukça fazladır. Bu ifadeler sanki Allah'ın "o günü" bütünüyle kendine tahsis ettiğini, kimseye hiç bir söz hakkı, arabulucuk yetkisi vermeyeceğini ihsas ettiriyor 2- Allah'ın dilemesi, izni gibi terkipler Kur'an'da çoğu zaman "üstlenme, üzerine alma" manasında kullanılmaktadır. Yani bazı iyi kullara şefaat izni Allah'ın kimsenin arabulucuğu olmadan verdiği kararın "sembolik ifadesi" olarak kullanılıyor. Allah mutlak kararını "izin" kelimesi ile açıklıyor. Bu izin verildiği veya verileceği anlamına gelmiyor. Bu durum tıpkı şu ayetteki ifade gibidir; "*Bu Kur'an, şerefli bir peygamberin sözüdür*" (81/19). Burada Allah sözünü peygambere isnat etmiştir. Yani kendi sözünü peygamberin sözü olarak sembolleştirmiştir. Hâlbuki söz gerçekte peygambere ait değildir, ona sözü ileten Allah'tır. Bu, Allah'ın bazen harici varlıkları konuşturması, onların diliyle meramını ifade etmesi dediğimiz şeydir ki buna "varlığın diliyle konuşan Kur'an" diyoruz. İşte kıyamet günü bazı iyi kulların şefaat izninin olacağının söylenmesi de aynen böyledir. Peygamberlere şefaat "izni" demek aslında doğrudan Allah'ın "izni" demektir. Ancak bu öyle "ifade" edilmiştir. Tıpkı şerefli peygamberin sözünün (*kavli resulün kerim*) aslında Allah'ın "kavli" olması ancak bunun öyle ifade edilmesi gibi. Burada sanki şöyle denilmek isteniyor: "*Şerefli peygamberin sözü*" ifadesini kullandık diye kalkıp da peygamber sözün gerçekten ve bizzat kendisine ait olduğunu sanmamalıdır... Keza "*Allah'ın izni olmadıkça*" ifadesini kullandık diye birileri gerçekten ve bizzat kendilerinin arabulucu tayin edildiğini sanmamalıdır... Aslında bu liste uzatılabilir: "İsa'ya 'kelime' dedik diye birileri çıkıp O'nun gerçekten ve bizzat eti ve kemiği ile Allah'ın bir parçası olduğunu sanmamalıdır... 'Allah'ın ruhu' dedik diye O'nun gerçekten ve bizzat Allah'tan bir can, parça, uknum olduğunu sanmamalıdır... İlâhi hitabın tabiatı iyi anlaşılmalıdır. Ana temadan (*muhkem*) sapıp benzetmeler ve örneklerle işlenen yan temalara (*muteşabih*) dalınmamahdır... (Allahu a'lem).

[18] Harfi harfine: "Bilakis onlardan her kişi istiyor ki kendisine dağıtılan sayfalar gelsin." Rivayete göre Mekkeli kafirler şöyle derdi: "Her birimize gökten, başlığında "Alemlerin Rabbi'nden falan oğlu filana" hitabı bulunan ve içinde **Muhammed**'e uymamız gerektiğini emreden bir mektup, sahife veya kitap gelmedikçe inanmayız" (**Razi, İbn Kesir Kurtubi**). Ayet bu iddiaya cevaptır.

[19] MEŞİET(DİLEME): Bkz. 76/30. ayet dipnotu.

75- KIYAMET SURESİ

Mekke'de inmiştir. 40 ayettir. Surenin ilk ayetinde geçen ve ayağa kalkış (*qıyamet*) kelimesinin sureye isim olduğu anlaşılıyor. Sure, ana tema olarak **ölüm** ve **kıyamet (hesap) günü** etrafında döner. Ölüm anının ve kıyamet (hesap) gününün çarpıcı sahneleri canlandırılır. Ölüme ve kıyamet gününe bigane yaşayan tüm insanlar, o günkü çağın inkarcıları üzerinden tekrar tekrar uyarılır.



75-KIYAMET SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 40 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- KIYAMET[1] günü dile gelsin![2]
2- Vicdan azabı çeken nefis[3] dile gelsin;!
3- "İnsan kemiklerini tekrar bir araya getiremeyeceğimizi mi sanıyor? 4- Kesinlikle hayır! Onu parmak uçlarına kadar yeniden var etmeye kadiriz!"
5- Fakat insanoğlu kıyametin geleceğini inkâra kalkışıyor.[4]
6- Soruyor; "Şu kıyamet günü ne zaman gelecekmiş?"
7- DİNLE o halde; Şimşek çakıp gözler kamaştığında 8- Ay tutulup karanlığa gömüldüğünde 9- Güneş ve ay bir araya getirildiğinde 10- İnsan o gün "Nereye kaçmalı?" diye hayıflanıp durduğunda...
11- HAYIR! Kaçacak hiçbir yer yok.12- O gün varıp sığınılacak tek yer Rabbindir 13- O gün insana yaptığı ve yapmadığı her şey haber verilecek 14/15- Dahası insan mazeret arayıp yaptıklarını gizlemeye çalışsa da bizzat kendi vicdanından kaçamayacak.[5]
16- Öyleyse aceleye getirip yaptıklarına mazeret arayıp durma[6] 17- Çünkü yaptıklarının bir bir anlatılması Bize aittir. 18- Yaptıklarını bir bir anlattığımızda sen sadece dinle[7] 19- Yapıp ettiğin her şeyi açıklamak Bize aittir...[8]

---

[1] KIYAMET: "Sözlükte [قام] kökü mastar olarak "ayağa kalkmak, diklenmek" demektir. Kur'an'da sonuçları itibariyle tüm insanlığı ilgilendirecek olan ve tarih boyunca bütün peygamberler ve bilge kişiler tarafından haber verilen "Büyük Gün"ün özel adıdır. Kur'an lisanında kıyametin bir yok oluş değil yeniden doğuş olduğunu görüyoruz. Bir bitki nasıl yenilmek veya çürüyüp gübre olmak yoluyla başka bir canlılığın ortaya çıkmasına neden oluyorsa, insanlar da eylemleriyle başka bir hayatın ortaya çıkmasına neden olurlar. İyi ameller iyiliğin yurdunu, kötü ameller kötülüğün yurdunu kurar. İnsan bu anlamda cenneti ve cehennemi bizzat kendi elle-

riyle hazırlar. Cennet ve cehennem bizim aşama aşama gerçekleştirdiğimiz eylemlerle inşa olunur. Her iyi amel cennete çiçek, her kötü amel de cehenneme odun taşımak demektir. Tıpkı toprak gibi ne ekersek onu biçeriz. Bu nedenle kıyametin son derece canlı ve vurgulu kelimelerle; "ayağa kalkış, diriliş, çıkış" vs. ile anlatılması son derece manidardır. Ayağa kalkış (*kıyam*), diriliş, canlanış (*baas*) ve çıkış, meydana atılış (*huruc*) kelimeleri bu anlamda yeniden doğuş için kozmik ayağa kalkış ve başka bir hale inkılâp demek olur. Kıyamet, Allah'ın sürekli yaratma eylemliliği içinde yeni bir safhadır. Kendini tekrar etmeyen hallerin (*etvâr*) yeni bir evresidir. Bir yok oluşu, bitişi veya tükenişi değil yeniden doğuşu ifade eder. Zalimin mezara gömülerek kendini unutturmaya çalışmasına "ilâhî itirazı" ifade eder. İnsanlar, ölmekle her şeyin bittiğini sanabilirler ama bu âlemi Yaratan'ın buna itirazı vardır. Hesap vermeden bu dünyadan çekip gitmiş olmakla, kimse kurtulduğunu, bu işin burada bittiğini, bu defterin kapandığını, yaptığının yanına kâr kaldığını sanmamalıdır. Bu noktada kıyamet sorulmamış hesapları sormayı, yarım kalmış sözleri tamamlamayı ifade eder. Bunun için toprağın altından huruç ederek varlık sahnesine tekrar çıkarılmayı ifade eder. Ancak bu, artık başka bir yaratılış zeminden olur ve insanın önceki yaratılış zemininde (dünyada) kendi elleriyle kazandıklarıyla doğru orantılı olarak gerçekleşir. Yeniden dirilme bu anlamda yok oluş olmadığı gibi bir eskiyi tekrar, başka bir surette devam (reenkernasyon) veya başa dönüş değildir. Bilakis yaratılışın yenilenmesi, süreklilik içinde değişim ve başka bir hale, tavra, etvara geçilmesidir. "Sürekli yaratılışın" durmaksızın, uyku ve uyuklama tutmaksızın ve *hayyu kayyum* olarak devam etmesi demektir. Demek ki her varlık bir kez yaratılır ve bir daha tekrarı olmaz; çünkü yaratmada tekrar yoktur. Zira yaratma eylemi bizzat yeni olmayı ifade eder. Bu, dinmeyen bir yaratıcı evrim, boyuna yeniden yaratma yürüyüşüdür. Bizden istenen dünya sahnesinde bu yürüyüşe katılmak (*seyr ilallah, seyr-i suluk*), varlık âleminde O'nunla birlikte yürümektir. Müslüman olmanın gerçek anlamı da zaten bu değil mi?

2 YEMİN/KASEM: Bkz. 77. sure girişi.

3 NEFS-İ LEVVAME: Sözlükte [النفس اللوّامة] tabiri "kendini kınayan kişi" demektir. Kendi, öz, ruh, can, kişi, şahıs (*nefs*) ve çok kınayan (*levvâme*) kelimelerden oluşan bir deyimdir. Arapçada (*levm*) kınamak, yermek, kötülemek anlamındadır. Kınanacak, ayıplanacak şey yapmak (*el-eme*); kınamak, yermek, ayıplamak (*telvîn*); duraklamak, beklemek (*televvum*); ayıplanmaya razı olmak (*iltiyâm*); birbirini kınamak (*telâvum*), kınanmayı hak etmek (*istilâm*); ayıplayan, başkalarını kınayan (*lâim*); keşke olmasaydı (*levmâ*) kelimeleri bu köktendir... Şu halde *nefsu levvâme Türkçe'de* "vicdan azabı" dediğimiz şeyi çağrıştırır. Vicdan azabı insanın kendi iç dünyasında bir şey hakkında "Keşke yapmasaydım, nasıl yaptım ben bunu" dedirten duygudur ki insana pişmanlık, kınama ve kendi kendini ayıplama hisleri yaşatır. Ayette işte bu duygu dile gelmeye çağrılıyor. (Ona yemin ediliyor). Kıyamet günü pişmanlıkların itiraf edileceği, yapılan yanlışlıkların ortaya döküleceği, insanların içindeki pişmanlık duygularının dile gelerek tanıklığa çağırılacağı ve hiç kimsenin yaptığının yanına kalmayacağı anlatılmak isteniyor. Âdeta. "O gün, insanların

ömrü boyunca içlerinde saklayıp durdukları vicdan azabının artık dile gelip konuşacağı bir gün olacak. Yapay, yapmacık, görünen, gösterişi yapılan kişilikler gidecek, maskeler çıkarılacak, insan gerçeğinin ta kendisi olan kendi vicdanı konuşmaya başlayacak" denmek isteniyor. Öyle ya insan her şeyden kaçabilir, ama bizzat kendi vicdanından nereye kaçacak?

[4] Harfi harfine: "Fakat insan kendi 'önünde' suç işlemeyi istiyor."

[5] Harfi harfine: "Bilakis insan kendine karşı bir basirettir."

[6] Harfi harfine: "Acelecilik yaparak ona karşı dilini hareket ettirip durma." Surenin akışı içinde bu bölüm farklı yorumlara neden olmuştur. Klâsik müfessirlerin çoğu burada **Hz. Peygambere** âdeta Kur'an'ı okuma talimi yaptırıldığı görüşündedir. Oysa pasaj (16–19) **Hz. Peygamberle** ilgili görünmüyor. Bağlama baktığımızda insanın yaptığı ve yapmadığı her şey (amel defteri) kendisine bildirilirken, telâşla mazeretler arayan ve kıyamet gününün dehşetinden âdeta dili ağzına dolanarak kekeleyip duran insanın hali pür melâlinin resmedildiğini görüyoruz. Şu halde **Kaffal**'in yorumladığı gibi ayetin takdiri şöyledir: "Oku kitabını, bugün insana yaptığı ve yapmadığı her şey bildirilecek (İsra; 14). Aceleye getirip hızla okuyup geçme, yaptıklarını ve yapmadıklarını yavaş yavaş oku. Korkunun dehşetinden kekeleyip durma. Zavallı ve aciz insan! Şu haline bak. Hem korkudan dilin damağına yapışıyor, kekeleyerek hızla geçmek istiyorsun, hem de hala mazeretler bulmaya çalışıyorsun. Merak etme hepsini ortaya dökeceğiz, bunları okumak Bize aittir. Biz yaptıklarını bir bir yüzüne vurdukça senin gerçeği kabul etmekten başka yapabileceğin hiçbir şey yok. Bu nedenle okunanı takip et ve gerçeği olduğu gibi kabullen. Yaptıklarının cezasını da açıklayacağız. Bugün söz sadece Allah'ındır!" (Razi; Kaffal).

[7] Harfi harfine: "Onu okuduğumuzda sen onun okunuşuna uy."

[8] Harfi harfine: "Sonra şüphesiz ki onu açıklamak bize aittir."

20- HAYIR! Siz hep şimdi olanı seviyorsunuz, 21-Öteleri hiç düşünmüyorsunuz, 22- Bazı yüzler o gün sevinçten parlayacak, 23- Rablerinden umacaklar 24- Bazı yüzler ise o gün mosmor kesilecek, 25- Belkemiklerini çatırdatacak yaman bir hesabın gelmekte olduğunu anlayacaklar...

26- HAYIR! Ne zaman ki can boğaza dayanır, 27- "Doktor yok mu?" diye bağrışılır,[9] 28- Ayrılık vaktinin geldiği anlaşılır, 29- El ayak birbirine dolanır 30- İşte o zaman kişi Rabbine gittiğini anlar.

31- Gel gör ki ne söze inandı, ne yöneldi, 32- Bilakis yalan dedi, sırt çevirdi, 33- Hep kibirlendi; tarafı etrafı kendine yeter sandı, 34- Yazıklar olsun böylesine, 35- Yazıklar olsun![10]

36- İNSAN başıboş bırakılacağını mı sanıyor?

37- O akıtılan bir meni damlası değil miydi?

38- Sonra bir pıhtı oldu. Allah yarattı, biçim verdi.

39- Ve ondan erkek ve dişi iki eş var etti.

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ۝٢٠ وَتَذَرُونَ الْاٰخِرَةَ ۝٢١ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ
۝٢٢ اِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ۝٢٣ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ۝٢٤ تَظُنُّ اَنْ يُفْعَلَ بِهَا
فَاقِرَةٌ ۝٢٥ كَلَّا اِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ۝٢٦ وَق۪يلَ مَنْ رَاقٍ ۝٢٧ وَظَنَّ اَنَّهُ
الْفِرَاقُ ۝٢٨ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ۝٢٩ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ۝٣٠
فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰى ۝٣١ وَلٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ۝٣٢ ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰٓى اَهْلِه۪ يَتَمَطّٰى
۝٣٣ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ۝٣٤ ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ۝٣٥ اَيَحْسَبُ
الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى ۝٣٦ اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰى ۝٣٧ ثُمَّ
كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰى ۝٣٨ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ
وَالْاُنْثٰى ۝٣٩ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى ۝٤٠

40- Öyleyse düşünün! Bunu yapan ölüleri diriltemez mi?

[9] Harfi harfine: "Tedavi edecek (râqi) kim var" denilir."

[10] Rivayete göre Hz. Peygamber bir gün **Ebu Cehil**'in yakasından tutup "Yazıklar olsun sana, yazıklar olsun!" diyerek ona ölümü ve kıyameti hatırlatmıştı. **Ebu Cehil** de **Hz. Peygamber**'in elini silkip atarak, "Bırak şu yakamı, sen kiminle konuştuğunu sanıyorsun. Sen de Rabbi'nde bana bir şey yapamaz" diyerek kibirli kibirli adamlarının yanına gitmişti. Bunun üzerine bu ayetler nazil oldu. **Hz. Peygamber**'in **Ebu Cehil** ile tartışırken kullandığı "Yazıklar olsun sana, yazıklar olsun" (*evlâ leke feevlâ*) ifadesi burada aynen ayetleşmiştir (Katade, Kelbi, Mukatil).

76- DEHR SURESİ

Medine'de inmiştir, 31 ayettir. İlk ayetinde geçen ve **süreç, zaman** anlamına gelen **dehr** kelimesinden dolayı bu adı almıştır. **İnsan** suresi olarak da bilinir. Kur'an'ın indiği ortamdan geriye doğru bir açılımla bakacak olursak, aynı zamanda **dehr**, Mecusî mitolojsinde ebedi zaman tanrısı ***Zurvan***'a tekabül eder. Mecusî inanışına göre *Zurvan* en yüksek ulûhiyettir. ***Ahura Mazda*** ve ***Ehrimen*** yüce tanrı ***Zurvan***'ın çocuklarıdır. Dolayısıyla Eski Mısır tanrısı *İzis*'in (*Boğa*) *Bakara* sure ismi ile, Yahudilerin *Yahve*'nin haykırışı olarak gördükleri *yıldırımın* (*Ra'd*) *Ra'd* sure ismi ile, Mecusiliğin ebedi zaman tanrısı ***Zurvanın*** da bu surenin ismiyle mahkum edildiğini düşünmek mümkün görünmektedir.



76-DEHR SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 31 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- İNSAN[1] çok uzun zamanlar[2] boyunca anılmaya değer bir şey değildi.

2- Bakın, Biz insanı karışımlı saçılan bir su damlasından yarattık. Onu halden hale çevirdik. Nihayet işiten ve gören bir varlık yaptık.[3]

3- Biz ona yol da gösterdik. Artık ister şükretsin, ister nankörlük.

4- Biz nankör kâfirler için zincirler, kelepçeler ve kızgın bir ateş hazırladık...

5- İYİLER özel hazırlanmış içeceklerle dolu kaplardan içecekler.

---

[1] İNSAN: İnsan kelimesinin nereden geldiği konusunda yakın anlamlı üç kök kelime var: 1- [نوس] kökünden "sarkıp sallanmak, hareket etmek, görünmek" manasında; hareketli, sarkan, sarkıp sallanan (*nevvâs*); hareket eden, görünen (*nevs*); develeri sürmek (*nevse'l-cimal*) kelimeleri bu köktendir. 2- [نسي] kökünden "unutmak" manasında; unutma (*nesy*); unutturmak (*insâ*); unutmuş görünmek, unutmaya çalışmak (*tenâsiy*); unutulmuş (*mensiy*); kalça siniri (*nesâ*); kadınlar (*nisâ*); feminizm (*niseviyye*); unutkan (*nâsiy*); unutkanlık, unutma (*nisyân*) kelimeleri bu köktendir. 3- [انس] kökünden "alışmak, aşina olmak, sempati duymak, ilgi duymak" manasında; cana yakın, sokulgan, sempatik (*enes*); avutma, teselli etme (*mânese*); uyum sağlama (*teânüs*); izin istemek, evcilleşmek, danışmak, kulak vermek (*isti'nâs*); insan, beşer (*ins*); kimse, yoldaş, hoş (*enîs*); babacan, sokulgan, uyumlu, sevecen (*munis*) kelimeleri de bu köktendir... Demek ki Kur'an'ın "insana" yönelik eleştirisi de bu üç açıdan olmaktadır: 1- Neden iyi, güzel ve doğru hareketlerde bulunmuyor, kendini bu yönde göstermiyorsun? 2- Neden çokça unutup nankörlük yapıyorsun? 3- Neden cana yakın değilsin, sokulmaların zarar verici ve yırtıcı tarzda? Hâlbuki iyilik için hareket etmen, kadir kıymet bilir, cana yakın, kulak ve-

ren, eveil ve insancıl olmalısın... Kur'an'da insanın deri anlamına gelen "beşer", toprak anlamına gelen "âdem" gibi isimlerle ve sonra gelen, vekil, temsilci anlamına gelen "halife", yaratılanların en gelişmişi, üstünü anlamına gelen "eşref-i mahlukat" gibi de sıfatlarla anıldığını görüyoruz. Bir canlı türü anlamında insan ve beşer cins isim, ilk insan veya insanlar anlamında Âdem özel isim ve bunların olumlu özellikleri anlamında halife, eşref-i mahlûkat da sıfatı olarak kullanılıyorlar. Bunlar değişik açılardan aynı varlığı anlatıyor...

[2] DEHR: Sözlükte [دهر] kökü mastar olarak "zaman, müddet, süre, süreç" anlamlarına gelir. Zaman tayin etmeyerek uzun süre muamele etmek (*müdâhere*); gecenin çoğu vakti geçmek (*tedahvura'l-leyl*); çok uzun zaman (*dâhir*); çok uzun boylu kadın (*dâhira*); geçmiş zaman, ilk zaman (*dehârîr*); tanrıya ve ahirete inanmayan (*dehrî*) kelimeleri bu köktendir... Kur'an'da zaman veya süreç kavramına tekabül edebilecek "dehr" kavramı buradan başka bir yerde daha geçmektedir; "*Dediler ki hayat dünya hayatından ibarettir. Ölürüz ve yaşarız, bizi ancak zaman (dehr) helâk eder. Hâlbuki buna dair ilimleri yoktur, sadece zannederler*" (Casiye; 45/24). Keza iki ayrı hadiste: "*Cahiliye dönemi insanları, 'Bizi gece ve gündüzden başkası helâk etmiyor. Bizi helâk eden, öldüren ve bize hayat veren odur' diyorlar ve dehre sövüyorlardı. Yüce Allah da şöyle buyurdu; " Âdemoğlu dehre (zamana, sürece) söverek bana eziyet veriyor. Halbuki dehr (zaman, süreç) Benim, iş Benim elimdedir. Geceyi ve gündüzü Ben evirip çeviririm*". " *Dehre(zamana, sürece) sövmeyiniz, çünkü Allah dehrin (zamanın, sürecin) kendisidir*" buyurulur. (Taberi, Muslim, Buhari, Muvatta, Ebu Davud, Müsned). Hadislerde geçen "*Dehr benim*" (*Ene ed-Dehr*) ve "*Allah Dehrin kendisidir*" ibareleri oldukça dikkat çekicidir. Bunlardan hareketle *Dehr*'in Allah'ın en güzel isimlerinden (*esma'u'l-hüsna*) olduğu görüşünde olanlar vardır (İbni Hazm, İbni Arabi). Bu görüşe nedense pek iltifat edilmediğini görüyoruz. Dini literatürümüzde *Dehr* kavramına fazla iltifat edilmemesinin sebebi "Dehrilik" adı verilen inkârcı akımlar olmalıdır. Bu yüzden "tabiat, akıl" vb. kavramlarından uzak durulduğu gibi *Dehr* kavramından da uzak durulduğu anlaşılıyor. En azından endişe kaynağı olarak görüldüğünü söyleyebiliriz. Terim olarak *Dehr* kelimesi; "Âlemin vücudunun başlangıcından (*ibtida*) son bulmasına (*inqıraz*) kadar olan müddetin veya sürenin ismine" denmiştir (Rağıb). Şu halde *Dehr* zamandan daha geniştir. Zaman geçmiş, şimdi ve gelecek kısımlarına ayrılır. *Dehr* ise zamanın tümü anlamında bütün sürece verilen isimdir (Elmalılı). Biz hayatı seri süreler halinde yaşarız, ancak ilâhî hayat saf süre olarak, hep bir "ezeli şimdi" halindedir. Allah tüm oluşun membaı olan ve saf süreyi içeren "Dinamik Güç"tür (*Hayyu Kayyum*). Allah değişim hallerinin ardılı olmadığı "saf sürede" yaşar. Bu yüzden gerçek karakterini "usancın erişmediği", "uyku ve pineklemenin" tutmadığı "sürekli yaratmada" gösterir. Allah'ı değişmez olarak algılamak, O'nu kesin eylemsiz, hareketsiz, durgun, nötr, mutlak bir hiç olarak algılamaktır. Allah'ın değişmesi noksanlığa işaret etmez. Allah'ın mükemmelliği mekanik olarak algılanan hareketsizliği içermez. Allah'ın mükemmelliği, O'nun yaratıcı aktivitesinin daha geniş bir zeminini ve yaratıcı görünümünün sonsuz sahasını içerir. Allah'ın hayatı ulaşılması gereken bir idealin taki-

bi değil, kendi açınımıdır. İlâhî hayattaki dinamik yenilenmeler kemale doğru değil kemal içindedir (İkbal). Noksanlıktan tamlığa doğru seyretmez, tamlığın kendini tekrar etmeyen sonsuz inkişafı olarak zuhur eder. Bu sonsuz inkişafın tümüne birden *Dehr* (süreç) denir. (Bkz; İ. Eliaçık; İslâm'ın Üç Çağı; Oluş ve Süreç)

[3] İnsanın neden yaratılıdığı konusunda Kur'an'ın değişik yerlerinde birçok ifade kullanılır. Toprak (*turâb*), pişmiş çamur (*salsal*), şekillenmiş çamur (*hame-i mesnun*), çamur, kil (*tin*), su (*mâ*), karışmış sperm (*nutfetu emşac*), kan pıhtısı (*alaq*) bunlardan bazılarıdır. Ayrıca şeytanın ateşten (*nâr*) yaratıldığı beyan edilir. Bunlardan anlaşılıyor ki Kur'an muhatabın durumuna göre vurguyu birinden diğerine kaydırmaktadır. Genel olarak söyleyecek olursak canlı türlerinin tümü tabiat ortamından çıkmıştır. Hava, su, toprak ve ateş mizaçlarının temeli olmuştur. Bunlardan kimisi saf ateşten, kimisi saf topraktan, saf havadan, sudan veya bunların karışımındandırlar. Nihayetinde kökleri buraya dayanır. Hepsine birden "tabiatın bağrından" diyebiliriz. Bu aynı zamanda Allah tarafından yaratılmadır. Akıp giden zamanın yani yaratılış sürecinin (*dehr*) her aşamasında O'nun yaratışı söz konusudur ve bu yaratma halen devam etmektedir. Bunlar nerede, ne zaman, ne şekilde olmakta, bunun araştırılması ise bilimin işidir. Kur'an, burada bir "bilinç" aşılıyor. "Oluş ve yaratma Allah iledir. Bunu sakın unutmayın" diyor... Peki, bu surenin yukarıdaki ilk iki ayetinin ifade ettiği mana insanoğlunun evrim geçirdiğine işaret olabilir mi? Yaratmanın evrim süreçlerine bağlı tecelli ettiğini söylemek İslâm itikadına ters midir? Öyle görünüyor ki bu daha çok Hıristiyan/Katolik itikadının sorunu olabilir. Çünkü onlar İsa'ya tanrısallık atfettikleri için evrim iddiasını kabul etmeleri mümkün değildir. Zira bu Hıristiyan teolojisini kökünden dinamitlemek olur. Bu nedenle evrim teorisine şiddetle tepki göstermekte ve reddetmektedirler. Hıristiyan batı âlemindeki bu tartışmayı olduğu gibi İslâm dünyasına taşıyarak evrim düşüncesine karşı savunmaya geçmek ne derece doğrudur? Çünkü İslâm âleminde **Cahiz, İbni Miskeveyh, Biruni, İbni Haldun** gibi birçok İslâm düşünürü evrimi savunan görüşler ileri sürmüşlerdir. **Darwin**'in esas itibarîyle bu görüşlerden etkilendiği bile söylenebilir. Şu halde "evrimci yaratılış" mümkündür. "Ya evrim ya yaratılış" demenin hiçbir gereği yoktur. Bu bir araştırma ve inceleme konusudur. İnsanlık kökenini araştırmakta tabiî ki serbesttir. Burada yanlış olan "Evrim varsa Allah yok" veya "Allah varsa evrim yok" diye konuşmaktır. Eğer insanlığın bugünkü araştırmaları bir evrimin olduğunu ortaya koymuşsa, bu, "Allah'ın yaratılışı evrim süreçlerine bağladığı" anlamına gelir. Zira oluş ve yaratılış daima Allah iledir. Kim ne araştırırsa araştırsın, kim ne bulursa bulsun Allah'ın bir yaratışını araştırıyor veya buluyor demektir. Bu araştırma ve bulmalardan Allah'ın olmadığı sonucunu çıkarılıyorsa bu bizzat araştırmayı bağlamaz. Bizim karşı çıkmamız gereken neden Allah'ın inkâr edildiğidir, neden evrim olduğu değil! Kaldı ki insanlık şu anki bilgilerinin ileride yanlış olduğunu da görebilir. Bu konularda daima ihtiyat kapısını açık bırakmak ve bilimsel sonuçları dogma haline getirmemek gerekir. Çünkü yaratılış dönüşüm halindedir. Sonuç itibarîyle çamurdan, topraktan, ateşten, sudan, havadan, kayadan, ağaçtan, börtüden, böcekten vs. nereden geliyorsa gelsin, üzerinden ne kadar za-

man geçerse geçsin hepsi Allah'tandır. O'nun doğasından, tabiatından, yaratışındandır. Kur'an dehr (insan) suresinin bu giriş ayetlerinde olduğu gibi bu tür yerlerde bilimsel bir tez ortaya atmıyor. Bilinç (şuur) oluşturmak için kimi hitaplarda bulunuyor. Bunların işaretiyle yolumuzun suya, toprağa, ateşe veya havaya çıkması mümkündür. Sonuçta su, toprak, ateş veya hava vs. olduğu veya olmadığı kanıtlansa bile bu ayetlerle çelişmez. Kur'an'ın esas itibarîyle bilgi değil bilinç kaynağı olduğunu, az sayıda bilgi verdiği yerde bile bilinç oluşturmak istediğini bilirsek zorluk çekmeyiz. Tabiî ki bu bilinç (şuur, farkındalık) "Allah bilinciyle yaşamak" (*takva, ittika*) dediğimiz şeydir...

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ
يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا
وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾
إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ
وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزَاهُم بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾
مُّتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾ وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ
ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِآنِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ
وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَ مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ
فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾ وَيَطُوفُ
عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ﴿١٩﴾
وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ
خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا
طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾ إِنَّا نَحْنُ
نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ
آثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾

6- Pınarı fışkırırken Allah'ın iyi kulları doldurup doldurup içecekler.

7- Çünkü onlar sözü namus bilirler. Etkisi herkesi saracak o Gün'den korkarlar.

8- İhtiyaç sahiplerini, öksüzü, esiri seve seve doyururlar.

9- Şöyle derler; "Biz aslında Allah'ın şanı için doyurmuş oluyoruz.[4] Bunun için sizden ne bir karşılık, ne de bir teşekkür bekleriz. 10- Çünkü biz o suratları asan kara günde Rabbimize vereceğimiz hesaptan korkarız…"

11- Allah da onları o günün dehşetinden korur ve kendilerine mutluluk ve sevinç verir.

12- Güçlüklere göğüs germelerine karşılık onları yemyeşil bahçeler içinde ipekten giysiler bekliyor, 13- Orada koltuklar üzerine yaslanacaklar. Ne güneş görecekler, ne de şiddetli soğuk, 14- Yemyeşil ağaçların gölgesi altında üzerlerine dallardan meyveler sarkacak, 15- Çevrelerinde gümüşden kaplar ve kristal sürahiler dolaştırılacak, 16- Gümüş ve kristaller emrettikleri an yanlarında olacak, 17- Orada kendilerine özel bitkilerle tadlandırılmış nefis içeceklerinden ikram edilecek, 18-"Harika, muhteşem!" diyecekleri bir kaynaktan… 19- Etraflarında genç çocuklar dolaşacak, öyle ki görünce onları saçılmış inciler sanırsın, 20- Nereye baksan, bolluk ve ihtişam göreceksin, 21- Üstlerinde ince ipekten ve kalın atlastan yemyeşil elbiseler olacak. Gümüş bileziklerle süslenecekler ve Rableri onlara tertemiz içecekler ikram edecek, 22- Ve denecek: "İşte mükafatınız, her şey için teşekkürler!…"[5]

23- KUR'AN'I sana aşama aşama indiren Biziz, Biz; bundan hiç şüphen olmasın.

24- O halde Rabbinin kararı gelinceye kadar güçlüklere göğüs ger ve onların günahkârına da; nankörüne de boyun eğme.

25- Rabbinin adını sabah akşam zikret.

---

[4] "Allah'ın şanı ve şerefi için yedirmek" (*livechillah*) tabiri şu rivayette geçen ifadelerdeki gibidir; "*Yüce Allah kıyamet günü kullarına şöyle der; Ey Âdemoğlu, Ben hasta oldum da halimi sormadın. Nasıl olur, seni nasıl ziyaret edebilirdim Ya Rabbi?*

Bilmiyor musun? Falanca kulum hastalandı da onu ziyaret etmedin. Eğer onu ziyaret etseydin beni orada bulacaktın... Ey Âdemoğlu, senden yemek istedim de bana bir şey vermedin. Seni nasıl doyururdum, Sen Âlemlerin Rabbisin. Falanca kulum yiyecek istedi, eğer onu yedirmiş olsaydın, onun mükâfatını yanında bulurdun... Ey Âdemoğlu, senden su istedim de vermedin. Sana nasıl su verebilirdim, sen Âlemlerin Rabbi değil misin? Falanca kulum susamıştı da ona su vermemiştin. Eğer ona su verseydin onun mükâfatını yanında bulurdun..." (Müslim, krş. Matta 25; 34–45). Bu rivayet, "Kur'an'ın çoğu yerinde 'Allah' kelimesinin geçtiği yerlere 'insanlık' (nâs) kelimesini koysak durumun pek değişmediğini görürüz" diyen A. Şeriati'nin de demek istediğini daha iyi anlatır...

[5] Harfi harfine: "İşte bu size ödüldür ve çalışmalarınız (*sa'y*) şükran olunmuş (*meşkûr*) oldu."

وَمِنَ الَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ يُحِبُّونَ
الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَٓاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ نَحْنُ
خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَٓا اَسْرَهُمْ وَاِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَٓا اَمْثَالَهُمْ
تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ اِنَّ هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾
وَمَا تَشَٓاؤُنَ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ يُدْخِلُ
مَنْ يَشَٓاءُ فٖي رَحْمَتِهٖ وَالظَّالِمٖينَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا ﴿٣١﴾

26- Geceleri uyandıkça O'na secde et ve uzun geceler boyu O'nun eşsizliğini an.[6]

27- Onlar günü kurtarmayı severler ve ötelerdeki o zorlu günü boş verirler.

28- Onları Biz yarattık; sağlam vücut, akıl-fikir verdik. Lâyık gördüğümüz an onları doğru kullanacak başka birilerini de buluruz...[7]

29- BÜTÜN bunlar bir uyarıdır. Artık dileyen Rabbinin yolunda yürür...

30- Allah istemedikçe siz bir şey isteyemezsiniz.[8] Allah her şeyi bilir, çok bilgedir.

31- Lâyık gördüğünü sevgi ve merhametine kabul eder. Zalimleri ise şiddetli bir azap bekliyor...

---

[6] Yani: Ey **Muhammed**! Bu nankör kâfirlerin söyledikleri seni bunaltmasın. Onlar "Bu sözler deli saçması, bir takım büyüleyici lâflar" vs. deseler de Biz bu Kur'an'ı sana yavaş yavaş, parça parça indirmeye devam edeceğiz. Bunlara sana indiren Biziz, Biz. Şu halde ne zaman bunalırsan, sıkıntı basarsa geceleri kalk ve Rabbinin sonsuz gücünü ve büyüklüğünü düşün. Hep O'nunla birlikte ol. Sabah akşam O'nu an ve başka hiçbir şeye aldırış etme...

[7] Harfi harfine: "Biz yarattık onları, eklemlerini sapasağlam bağladık. Dilediğimiz zaman onları benzerleri ile değiştiririz." Yani: "O kâfirler hiç düşünmezler mi bu sağlam vücut, bu akıl-fikir, kalp, sevgi, arzu, istek kimin tarafından verilmiş? Kim yaratmış onları? Kendi kendine mi olmuş? Bütün bunları onlara veren Biziz. Fakat onlar nankörlük ediyorlar. Aslında Allah'ın değil onların ihtiyacı var. Eğer bunları inkârda ve isyanda kullanırlarsa, amacına uygun kullananlar da elbet çıkacaktır. Çünkü fıtratın ve vicdanın sesini dinleyenler sonuçta Allah'ı bulurlar. Yeter ki heva ve heveslerine kapılmasınlar...

[8] MEŞİET: Sözlükte [شاء] kökü mastar olarak "istemek, dilemek, irade etmek, arzu etmek" demektir. Mecbur kılmak (*işâet*); dilemek, istemek (*teşeyyi*); öfkesi

sakin olmak (*teşeyyu*); nesne, şey, mevcut olan (*eş-şey*); azar azar, yavaş yavaş (*şey'en feşey'â*); eğer Allah dilerse (*in-şâe-Allah*); Allah (kötü bir şey) dilemesin, saklasın, korusun, muhafaza buyursun (*mâ-şâe-Allah*) kelimeleri bu köktendir... Meşiet meselesi olarak meşhur olan bu kavram İslâm tefekkür tarihinin en temel tartışmalarından birisidir. Bir görüşe göre "Dileyen Allah'a bir yol tutar" "Dileyen şükretsin, dileyen küfretsin" ifadeleri kulun kendi fiillerini kendisinin yarattığına, özgür irade sahibi olduğuna delildir. Diğer görüşe göre de "Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz", "Allah dilediğini rahmetine kabul eder" gibi ifadeler insanın fiillerinin Allah'ın elinde olduğunu, rüzgarın önündeki yaprak gibi insana ait bir şey bulunmadığına delildir. Orta yolu bulmaya çalışan bir başka görüşe göre de dilemenin birazı Allah'a (külli irade), birazı insana (cüzi irade) aittir. Sufi damardan başka bir görüşe göre de dileme hem bütünüyle Allah'a hem de bütünüyle insana aittir. İşte bu tartışmaya dilemenin kime ait olduğu tartışması deniyor. Aslında bu Kur'an okuyan herkesin karşılaşabileceği bir sorundur. Çünkü Kur'an akışı gereği bazen insana, bazen Allah'a, bazen de her ikisine birden vurgu yaparak dalgalı, gelgitli bir üslûp kullanmaktadır. Bu vurgulara paralel olarak okuyanın da zihninin dalgalanıp duracağı tahmin edilebilir... Aslında yukarıdaki görüşlerin hepsinde de doğruluk payı vardır. Kur'an'dan hepsine de uygun deliller bulunabilir. Aynı zamanda bu Kur'an'ın esas itibarîyle bir kelâm, hukuk, teoloji veya tasavvuf kitabı olarak değil, insanoğluna yönelmiş "ilâhî hitap" olarak anlamamız gerektiğini gösterir. Yani amaç kelâm yapmak, hukuk vazetmek, teolojik bilgiler vermek, sufi zevk ve ilhamlarına dalmak değildir. Temel amaç "etkileyici hitabet" ile insanoğlunda şuur uyandırmak, bilinç oluşturmaktır. Gerisini insanın kendisi yapacaktır. Hitabette izlenen yol ise muhatabın durumuna göre değişmektedir; eğer muhatap insanın önemini inkâr eden birisiyse insan öne çıkarılmakta, Allah'ı yok sayan birisi ise Allah öne çıkarılmakta, her ikisini de reddeden birisi ise hem o hem bu vurgusu öne çıkarılmaktadır. Yani tek bir "oluşa" farklı açılardan dikkat çekilmektedir. Demek ki "Allah'ın dilemesi" kavramı ile aslında "karşılıklılık" anlatılmak istenmektedir. Bu kavramın diğer birçok kavram gibi halk bilgeliğinde deyişlerle yoğrularak hayatın içine girdiğini görüyoruz; "Arayan mevlasını da bulur belâsını da", "Kula belâ gelmez hak yazmadıkça, hak belâ yazmaz kul azmadıkça..." Şu halde nasıl ki deniz elvermedikçe (dilemedikçe) içindeki balıkların yaşaması, hareket etmesi, bir şey yapması mümkün değilse, bizim de Allah dilemedikçe bir şey istememiz, yapmamız mümkün değildir. Çünkü Allah her şeyi kuşatmıştır (*muhit*). Fakat yaptığımızı da yine kendimiz yapıyoruzdur. Kur'an'ın üslûbu, denizin dile gelerek içindeki bir varlığa ve onun üzerinden tüm sualtı varlıklarına hitaberken kullandığı üslûp ne ise ona benzemektedir. Yani "Biz" [إنا] diyerek, varlığın diliyle konuşan bir dil... Burada şu unutulmamalı ki söz konusu deniz "kapalı" bir deniz değildir. Yani bittiği, durduğu bir yer yoktur. Daldıkça derinleşen, yüzdükçe genişleyen, açıldıkça açılan, uçsuz bucaksız bir derya, biteviye açınım, sonsuz özgürlük... Ayrıca Bkz. 68/32. ayet dipnotu.

77- MÜRSELAT SURESİ

Mekke'de inmiştir. 50 ayettir. İlk ayetinde önceki çağlarda gönderilmiş elçilere (*mürselât*) kasem/yemin ederek başladığı için bu adı almıştır. Ana teması **kıyamet**, **ahiret**, **cennet** ve **cehennem** etrafında döner. Kıyameti "ayırma günü" (*yevmu'l-fasl*) olarak tanımlayarak, bu günü inkar edenlere "yazıklar olsun" (*veyl*) nakaratı ile çarpıcı göndermelerde bulunur. İnkarcılar için cehennnem, iman edenler için de cennet tasvirleri çizer.

77-MÜRSELAT SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 50 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Dile gelin[1] sağduyunun sesi tüm elçiler![2]
2- Dile gelin çıkışlarıyla fırtına koparanlar![3]
3- Dile gelin mesajları dilden dile yayılanlar![4]
4- Dile gelin doğru ile yanlışı yarıp ayıranlar![5]
5- Dile gelin insanoğluna özünü hatırlatanlar![6]
6-Uyararak özür bahanesini ortadan kaldıranlar ki;
7- "O size duyurulmuş olan mutlaka gerçekleşecektir!"
8- YILDIZLAR söndüğü zaman,
9- Gök yarıldığı zaman,
10- Dağlar savrulduğu zaman,
11- Peygamberler tanıklık için çağrıldığı zaman.[7]
12- Peki, bunlar hangi gün olacak?
13- Ayırma gününde!
14- Bilir misin, nedir ayırma günü?
15- O gün yalan diyenlerin vay haline!



16- Önceki toplulukları helâk etmedik mi?
17- Sonrakileri de aynı yola sokacağız.
18- Biz suçluları işte böyle yaparız.
19- O gün yalan diyenlerin vay haline!

---

[1] KASEM/YEMİN: Özellikle Mekkî surelerde görülen ve bir şeylere yemin (kasem) ederek başlayan ve genellikle surenin ilk 4–5 ayetini kapsayan bu tür ayetleri çok iyi anlamak gerekmektedir. Mevcut yorumlar Mekke döneminde inen bu tür yemin ayetlerinin ruhunu yansıtmaktan oldukça uzak görünüyor. Metafizik gerilim için-de gelen bu tür ayetlerde oldukça üst perdeden bir edebi hitabet göze çarpmaktadır. Arapça'da yemin edatı olarak bilinen *vav'ul-kasem* bir edebi sanat ifadesi olarak kullanılıyor. Şöyle ki: Bir şeye yemin etmek, yemin edilen şeyi tanıklık yapmaya çağırmak içindir. Örneğin bir mahkemede gerçeğin ortaya çıkarılması için şahitlere başvurulur. Sanki şahitlere şöyle seslenilir: "Dile gel ey filan! Bu adam bu suçu işledi mi? Onu suç işlerken gördün mü?" Eğer adam gördüm derse gerçekler ortaya

çıkarılmış olacaktır. Keza şahit kendisi yemin ederken "Vallahi, billâhi gördüm, Allah şahidimdir. O da yalan söyleyecek değil ya!" demek ister. Burada amaç gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Bunun için yalan söylemeyeceğinden emin olunanlar tanıklık etmeye yani dile gelip konuşmaya çağırılırlar... İşte Kur'an bu tür yerlerde bazı varlıkları (yıldız, güneş, ay, yer, gök, gece, tanyeri, kalem), tarih ve tabiat olaylarını (peygamberler, önceki çağların mesajları, deprem, tufan, rüzgâr vs.) tanıklık yapmaya çağırmaktadır. Onların bir tür "dile gelerek" gerçeğe tanıklık etmelerini istemektedir. Sonra da yeminin cevabını (*muqasem aleyh*) yine kendisi vermektedir... Benzer bir durum şu tür ayetlerde çok daha açıktır: "*Yeryüzü o müthiş sarsıntı ile sarsıldığı zaman... Ağırlıklarını çıkarıp attığı zaman... İnsan "Ona neler oluyor?" dediği zaman... İşte o gün dile gelip haber verecek her şeyi. Çünkü Rabbin ona vahyetmiştir.*" (Zilzal; 1-5). "*Cehenneme yaklaştıklarında kulakları, gözleri ve derileri dile gelip yaptıklarını bir bir anlatacak. Derilerine; "Niçin yaptıklarımızı bir bir anlattınız?" diyecekler. Onlar da; "Bizi her şeyi söyleten Allah dile getirdi. Sizi de ilk defa O yarattı, yine O'na götürülüyorsunuz" diyecekler. Pervasızca günah işlerken kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin bir gün dile gelip aleyhinize tanıklık edeceğini hiç düşünmüyordunuz. Yaptıklarınızdan çoğunu Allah'ın bilmeyeceğini sanıyordunuz.* (Fussilet; 41/20–22). "*Sonra duman halindeki göğe yöneldi. Ona ve yeryüzüne "İsteyerek veya istemeyerek gelin" dedi. İkisi de "İsteyerek geldik" dediler.* (Fussilet; 41/11)... İşte bu duruma "metafizik gerilim içinde gelen ve varlığın diliyle konuşan Kur'an" diyoruz. Bu, Türkçe'de "dile gelmek, dillendirmek" dediğimiz şeyidir. Bu nedenle bu tür yeminleri bu manayı çağrıştıracak şekilde "dile gelsin, dile gel, dile gelin" diye karşıladık. Keza **Hayati Vasfi Taşyüreğe** ait bir Türk Halk Şiirinde geçen "dile gelmek" deyiminin kullanılışı bu uslup hakında bir fikir verebilir;

"Neden dağlar karlı, bulutlar kara
Dile gel hey Anadolum dile gel
Bu mikrop saçan binlerce yara
Dile gel hey Anadolum dile gel

Kaldır Mevlâna'yı, Hacı Bektaş'ı
Şahlandır zeybeği; coştur dadaşı
Tüm Sütçü İmam et şanlı Maraş'ı
Dile gel hey Anadolum dile gel"

[2] Harfi harfine: "Tanınanı bildiren olarak gönderilenlere yemin olsun." Yani: Önceki çağlarda insanlığın öteden beri bilip tanıdığı gerçekleri (*urf*), sağduyuyu, vicdanın sesini harekete geçirmek için gönderilmiş resuller, nebiler, peygamberler dile gelin! Sümer/Babil/Asur putperestliğinin ufuklarında güneş gibi doğan ey **İbrahim** dile gel! İki bin yıllık Firavunlar diyarında şimşek gibi çakan ey **Musa** dile gel! Roma'nın kalbine mızrak gibi saplanan ey **İsa** dile gel! Sizin yolunuzu şimdi bu öksüz **Muhammed** sürdürüyor. Dile gelin de onun lisanıyla bir kez daha insanlığa Al-

lah'ın "ölmez-pörsümez yeni" olan mesajlarını duyurun. Dile gelin de konuşun, **Muhammed**'e tanıklık edin. Ona söylediklerinizin aynısını söylediğine dair şahitlik yapın ki, gerçekler ortaya çıksın. Çünkü **Muhammed**, sizin mesajlarınızı yeniden hatırlatıyor, onları bir kez daha dünyanın gündemine taşıyor!

[3] Harfi harfine: "Şiddetle esip savurdukça savuranlara yemin olsun." Yani: Getirdikleri mesajlarıyla fırtınalar koparan, insanlığın donmuş dimağını, paslanmış vicdanını, taşlaşmış kalbini, tutulmuş aklını sarsıcı mesajlarıyla açan, hurafeyle örülmüş, cehaletle sıvanmış köhne duvarları boran gibi deviren, zihinlerde deprem etkisi yaratarak insanoğlunu kendine getirmek için ortaya çıkanlar, ey o kutlu insanlar, ey peygamberler, nebiler, resuller dile gelin!

[4] Harfi harfine: " Dağıtıp yaydıkça yayanlara yemin olsun." Yani: Allah'ın mesajlarını dört bir yana yaymak ve taşımak için çabalayanlar! Her ne kadar çok çalışsalar da kendi zamanlarında yeterince mesajları yayamayanlar! Ancak hatıraları, mesajları dilden dile dolaşanlar! Şimdi yeniden dile gelin! Şimdi, **Muhammed**'in lisanıyla tekrar tarihe dönün! Bunun için hep birden dile gelin ve **Muhammed**'in dilinden tekrar haykırın!

[5] Harfi harfine: "Yarıp ayırdıkça ayıranlara yemin olsun." Yani: Hak ile batılı, tevhid ile şirki, doğru ile yanlışı, iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini, dürüst ile sahtekarı, ezen ile ezileni, zulüm ile adaleti, ilim ile cehaleti, özgürlük ile zorbalığı bıçak gibi birbirinden ayıranlar; kendilerine nimet bahşedilmiş o nebiler, resuller, sâdıklar, şâhitler, şehitler dile gelin!

[6] Harfi harfine: "Zikri ulaştıranlara yemin olsun." Yani: İnsanoğluna Allah'ın mesajlarıyla yüklü kitapları götürerek onlara içlerine işleyecek hatırlatmamalarda bulunan, zikri onlara ilqa eden, ulaştıran, onlarla buluşturan, böylece insanoğlunun titreyip kendisine gelmesini sağlamaya çalışan, bu amaçla insanlığı âdeta yakasından tutup sarsanlar dile gelin! İnsanlığın yine titreyip kendisine dönmeye ihtiyacı var, dile gelin!

[7] Harfi harfine: "Peygamberler vakitlendirildiği zaman" Yani: Kıyamet günü peygamberler gönderildikleri toplumlara tanıklık etmek için çağrıldığı zaman... "Şunlar getirdiklerimi inkâr etti, şunlar kabul etti" diye tanıklık ettikleri zaman, bunun vaktinin geldiği zaman...

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿٢١﴾ إِلَىٰ قَدَرٍ
مَعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ
﴿٢٤﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا
فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾ انْطَلِقُوا إِلَىٰ مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ انْطَلِقُوا
إِلَىٰ ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا
تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ
﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هَٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ ۖ جَمَعْنَاكُمْ
وَالْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا
يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ
مُجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ
﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

20- Sizi bayağı bir sudan yaratmadık mı?

21- 22- Sonra belirli bir vakte kadar güvenli bir rahme koymadık mı?

23- Bak nasıl ölçüp biçmişiz, ne güzeldir bunu yapan.

24- O gün yalan diyenlerin vay haline!

25- Yeryüzünü, dirileri ve ölüleri hepsini de bağrına basan yer yapmadık mı?

27- Orada yalçın dağlar dikip tatlı sular vermedik mi?

28- O gün yalan diyenlerin vay haline!

29- ŞİMDİ serbestsiniz, girin o yalan dediğinize,

30- Artık serbestsiniz, girin o dört bir yandan yükselen alevlere,[8]

31- Kaçacağınız, sığınacağınız bir yer yok,[9]

32- Alev alev yanan çalı çırpı gibi, her yana kıvılcımlar saçılacak,

33- Nar gibi kıpkırmızı kesilecek,[10]

34- O gün yalan diyenlerin vay haline!

35- İşte o gün dilleri tutulacak,

36- Özür dilemelerine bile izin verilmeyecek,

37- O gün yalan diyenlerin vay haline!

38- İşte bu sizi ve öncekileri toplayacağımız ayırma günüdür,

39- Varsa bir son hamleniz, haydi gösterin de beni atlatın,[11]

40- O gün yalan diyenlerin vay haline!

41- Allah bilinciyle yaşayanlar ise serin gölgeliklerde ve pınar başlarında olacaklar,

42- Canlarının çektiği her meyveden tadacaklar,

43- "Yaptığınız işlere karşılık yiyin, için, afiyet olsun" denilecek,

44- İşte Biz güzel ahlâk sahiplerini böyle karşılarız,

45- O gün yalan diyenlerin vay haline!

46- Patlayıncaya kadar yiyin; sefa sürün biraz, siz günaha batmışlar![12]

47- O gün yalan diyenlerin vay haline!

48- Onlara "Şükredin" denildiği zaman, şükre yanaşmazlardı,

49- O gün yalan diyenlerin vay haline!

50- Artık onlara sözün bir anlamı kaldı mı?[13]

---

[8] Harfi harfine: "Üç koldan gölgeye girin." Bu tabir "her taraftan her yandan" anlamında bir deyim olup Türkçe'de "dört bir yandan kuşatmak", "dört koldan girmek", " dört başı mamur", "dört köşe" deyimlerini çağrıştırır; "*Mürüvvetsiz beyden*

yeğdir dört köşen" (Köroğlu).

[9] "Harfi harfine: "Ne gölgelendirir ne alevden korur." Yani: Orada ateşin alevinden kendisine kaçılıp sığınılacak bir yer bulunmaz (Keffal).

[10] Harfi harfine: "Muhakkak ki o 'gasr' gibi kıvılcımlar atar. Sararmış bakır yığınları gibi." Yani: Kışlık odun ve kütüklerin yandığında etrafa kıvılcım saçması gibi alev alev yanar. Bakır yığınlarının yandığında sararıp kızarması gibi, ateş de böyle kızgın bir hal alır, kıpkırmızı olur. (Mukatil, Dehhak, İbni Abbas). Bu Türkçe'de "nar gibi kızarmak " dediğimiz manayı çağrıştırır.

[11] Harfi harfine: "Eğer bir 'keyd'iniz (hileniz) varsa, hile yapın bana."

[12] Harfi harfine: "Yiyin, 'meta'lanın biraz daha, şüphesiz siz suçlu günahkârlarsınız."

[13] Harfi harfine: "Artık bundan sonra hangi söze inanacaklar." Yani: Artık bu kâfirler için söz fayda etmiyor. Bunca uyarıya rağmen kıyameti ve ahireti yalanlamaya devam ediyorlarsa artık burası sözün bittiği yerdir. Artık hangi söz kaldı bunlara söylenecek?

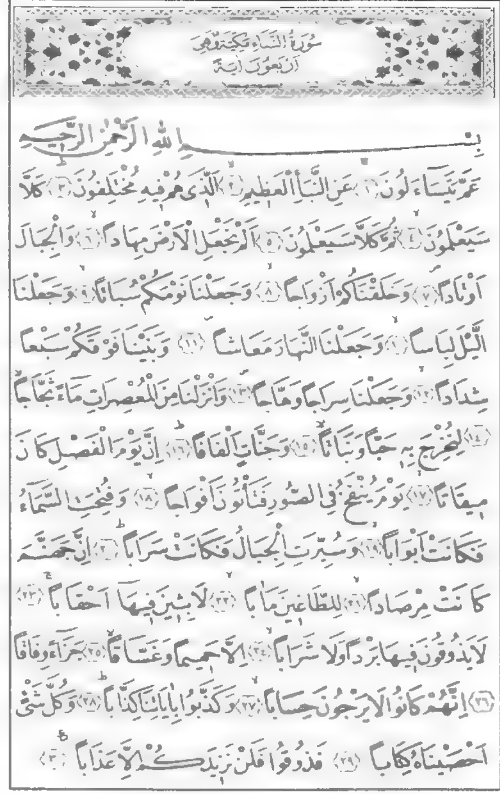
78- NEBE SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 40 ayettir. İkinci ayette geçen Büyük Haber (*Nebe-i Azîm*), yani yeniden dirilme olayından bahsettiği için bu ismi almış görünmektedir. Ana teması **kıyamet**, **ahiret**, **cennet** ve **cehennem** etrafında döner. İnkarcıları bekleyen **cehennem** ile iman edenleri bekleyen **cennet** çarpıcı betimlemelerle gözler önüne serilir.

78-NEBE SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 40 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- NEDİR birbirlerine sordukları?
2- Büyük haber mi konuştukları?
3- Hakkında tartışıp durdukları...
4- Hayır! Çok yakında anlayacaklar!
5- Neymiş, çok yakında görecekler![1]
6- YER YÜZÜNÜ bir beşik yapmadık mı?
7- Dağları da birer sütun kılmadık mı?
8- Sizleri çift çift yarattık.
9- Uykunuzu bir tür ölüm,
10- Geceyi bir tür elbise,
11- Gündüzü geçim vakti yaptık.
12- Üstünüze yedi sağlam gök çattık.
13- İçlerine ışıldayan bir lamba astık.
14- Yağmur yüklü bulutlardan şarıl şarıl su indirdik.
15- Ondan taneler ve otlar çıkardık .
16- Sarmaş dolaş bağlar bahçeler yaptık...
17- AÇIN KULAĞINIZI! Ayırdetme gününün vakti kesindir!
18- O gün diriltici soluk esecek; bölük bölük geleceksiniz.
19- Gök kapı kapı açılacak.
20- Dağlar serap olup yürütülecek.
21- Cehennem dört gözle bekleyecek.
22- Azgınların son durağı olacak.
23- Yıllar yılı orada kalacaklar.
24- Ne içecekler ne serinlik tadacaklar.



25- Sadece irin sadece kaynar su.
26- Yaptıklarının karşılığı işte bu!
27- Açıkcası böyle bir hesap ummuyorlardı.
28- Ayetlerimize pervasızca yalan diyorlardı.
29- Her şeyi sayıp dökmüş; hepsini kayda geçmişiz.
30- Tadın, bugün acı üstüne acıdan başka bir şey yok.

---

[1] Yani: Kiminize göre ölüm mutlak yok oluştur ve yeniden dirilme kuruntu ve safsatadan ibarettir. Kiminize göre ölümden sonra beşeri hayat cevheri kendisinden çıktığı evrensel ruha geri döner ve onunla bütünleşir. Kiminize göre ölüm anında ruh başka bir canlıya geçer fakat bilinç kesilir. Kiminize göre beden ölür, fakat ruh

yaşamaya devam eder. Gerçeğin ne olduğunu yakında göreceksiniz. Bizzat görüp yaşayınca anlayacaksınız. Ama şu kadarını bilin ki yeniden dirilme aslında yeniden yaratma demektir. Varoluş her daim yenilenir. Yaratılış süreci dinmeksizin ve kendini tekrar etmeksizin devam eden bir oluştur…

31- Allah bilinciyle yaşayanları ise mutluluk bekliyor.

32- Nice bağlar, nice bahçeler...

33- Göğüsleri tomurcuklanmış yaşıt kızlar...

34- Dolup taşan kadehler onları bekliyor.

35- Orada ne boş söz ne yalan duyulur.

36- Rabbinin karşılığıdır; bol lütfudur.

37- Göklerin ve yerin; bu ikisi arasındakilerin Rabbinin, Rahman'ın karşılığı. Hiç kimse ona karşı sesini yükseltecek güce sahip değildir!

38- O gün her can ve melekler sıra sıra durur. Rahman'ın izin verdikleri dışında hiç kimse konuşamaz. İzin verilen de doğruyu söyler.

39- İşte bu gün gerçeğin ta kendisidir. Artık dileyen Rabbi ile yürüsün![2]

40- Biz sizi yakın bir azap ile uyardık. O gün kişi kendi elleriyle ne yapıp ettiğine bakacak. Ve kâfir diyecek: "Ah, keşke toprak olsaydım..."

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾
وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾ جَزَاءً مِنْ
رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ
لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا
يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ
شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾ إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ
مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

---

[2] MEÂB; Sözlükte [اوب] kökü "Dönmek, her yönden gelmek" manalarına geliyor. Güneş batmak (*iyâb, uyûb*); suya gece gitmek (*evb, meâbe'l-mâe*); kastetmek, azmetmek (*evbâhu*); darılmak (*evebâ*); gündüzün tamamen geceye kadar yürümek (*muâvebe*); dönmek, sesi geri dönmek, geceye dek bütün gün yürümek (*te'vîb*); geri dönmek (*i'tiyâb*); suya gece gitmek (*i'tâbe'l-mâe*); koşuda yarış yapmak (*teâvebe*); gece evine geri dönen (*el-âib*); doğruluk, istikamet, yol, adet, bulut, rüzgâr, arı sürüsü, taraf (*el-evbu*); gidiş-dönüş (*zehâb-iyâb*); dönüş yeri (*el-meâb*); dönen, tövbe eden (*evvâb*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi bu tabir Arap muhayyilesinde "bir yerden bir yere yürüyerek gitmek, gelmek veya dönmek" manalarında kullanılmaktadır. Kur'an bunu "Allah'a gidiş, yürüyüş veya dönüş" (*ila rabbihi meâb*) olarak mecazi manada kullanıyor. Çünkü Allah'a bir mekân ve yer biçilemeyeceği için O'na dönüş ve gidiş de mecazî olarak anlaşılmak durumundadır. Kişi böyle yaparsa sanki dünya hayatında Allah ile yürümüş gibi olur. *İla* harfi cerri kelimeye "...e doğru, ile" anlamı verir. Her ikisinde de sanki Allah ileride bir yerde biz "O'na doğru" -Arab'ın su almaya gidişi gibi- gidiyoruz veya "O'nun ile" bütün hayatımız boyunca ölüme dek -Arab'ın gün boyu geceye dek yürümesi gibi- yürüyo-

ruz ki her ikisi de mecazîdir... Bu tabirle dünya hayatında Allah'a yürekten iman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışmak (*amel-i salihât*) veya O'ndan gelen anlam, değer ve kurallar ışığında yaşamak kastediliyor. Buna şık bir benzetişle; "Allah'a dönmek için bir yol tutmak" veya "Allah ile yürümek" diyoruz. Nitekim şu hadiste bu manada kullanılmıştır: "*Kulum, üzerine farz kıldığım şeylerden daha iyi bir yolla Bana yaklaşamaz. Kulum nafilelerle de Bana yaklaşmaya devam eder; nihayet, Ben onu severim. Onu sevince de işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Benden bir şey isterse veririm, Bana sığınırsa onu korurum...*" (Buhari; Rakik, 38).

79- NAZİAT SURESİ

Mekke'de inmiştir, 46 ayettir. Konuşamayan varlıkları şahitlik yapmaya, dile gelerek gerçeğe tanıklılığa çağırma anlamına gelen "yemin", surenin ilk ayetinde kayan yıldızlar (*naziât*) ile başladığı için bu ismi almış görünmektedir. Ana teması büyük **kıyamet** olayı, **Musa-Firavun** diyaloğu ve insanoğluna bir nimet olarak bahşedilmiş çevresindeki **yer**, **gök**, **dağ** (**tabiat**) tasvirleridir.



79-NAZİAT SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 46 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Kayıp giden yıldızlar dile gelsin!

2- Bir burçtan ötekine geçenler dile gelsin!

3- Uzayda süzülerek yüzenler dile gelsin!

4- Hızla birbirini izleyenler dile gelsin!

5- Boyuna oluş halinde olanlar dile gelsin!;

6- "Dünya şiddetli bir sarsıntıyla sarsılacak 7- Onu daha büyük sarsıntılar izleyecek 8- O gün kalpler korkudan tir tir titreyecek 9- Gözler fersiz kalıp belerecek!"

10/11 BUNA RAĞMEN "Çürümüş kemik yığını haline geldikten sonra yeniden dirileceğiz, öyle mi?" diyorlar 12- Ve ekliyorlar; "Bu düpedüz zararına dönüş" 13- Açın kulağınızı! O bir tek haykırıştır! 14- Bir anda herkes meydandadır![1]

---

[1] Surenin girişindeki bu ayetler (1-14) tefsirlerde çok farklı şekillerde yorumlanmıştır. Çoğu müfessir burada insanın canını çekip alan, sıyırıp çıkaran meleklerden bahsedildiğini söylüyorsa da özgün yorumlarıyla tanınan müfessir **Ebu Müslim İsfahani** bunu reddederek kınamaktadır. Ona göre burada müennes (dişil) olarak anlatılan şeyler melekler olamaz; çünkü Kur'an hiçbir yerinde melekleri dişil olarak anmamıştır. Bu, müşriklerin "Allah'ın kızları" iddiasına karşılık bilinçli bir tercihtir. **Ebu Müslim** burada savaş atlarından bahsedildiği kanaatindedir; ok çeken eller, gerilip fırlatılan oklar, koşturan atlar, tozu toprağa katarak etrafa korku salan düşman askerleri ve bunlardan korkarak kalpleri titreyen münafıklar. Münafıkların yeniden dirilmeyi alaya alarak; "Tekrar dirilirsek yine böyle korku içinde yaşarız, bu bizim için çifte ziyan olur" demeleri... **Razi** bu yorumu, katılmasa da mümkün görüyor. Ancak ayetleri melekler veya ruhlara hamleden yorum ile **Ebu Müslim**'in savaşan atlar yorumu pek isabetli görünmemektedir. Bilakis ayetlerde **Hasan-ı Basri** ve **Zemahşeri**'nin dediği gibi yıldızlardan bahsedildiği görüşü Mekki olan surenin anlam ve bağlamına daha uygun düşmektedir. Biz bu yorumu tercih ettik (Razi, Zemahşeri, Kurtubi, İbni Kesir, Hazin, M. Esed).

هَلْ اَتٰيكَ حَدٖيثُ مُوسٰىۢ ﴿١٥﴾ اِذْ نَادٰيهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًىۚ ﴿١٦﴾
اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰىۖ ﴿١٧﴾ فَقُلْ هَلْ لَكَ اِلٰٓى اَنْ تَزَكّٰىۙ ﴿١٨﴾ وَاَهْدِيَكَ
اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰىۚ ﴿١٩﴾ فَاَرٰيهُ الْاٰيَةَ الْكُبْرٰىۘ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصٰىۘ ﴿٢١﴾ ثُمَّ
اَدْبَرَ يَسْعٰىۘ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ فَنَادٰىۘ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰىۘ ﴿٢٤﴾ فَاَخَذَهُ اللّٰهُ
نَكَالَ الْاٰخِرَةِ وَالْاُولٰىۜ ﴿٢٥﴾ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشٰىۜ ﴿٢٦﴾ ءَاَنْتُمْ
اَشَدُّ خَلْقًا اَمِ السَّمَٓاءُۜ بَنٰيهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوّٰيهَاۙ ﴿٢٨﴾
وَاَغْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُحٰيهَاۖ ﴿٢٩﴾ وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَاۜ
﴿٣٠﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَٓاءَهَا وَمَرْعٰيهَاۖ ﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ اَرْسٰيهَاۙ ﴿٣٢﴾ مَتَاعًا
لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْۜ ﴿٣٣﴾ فَاِذَا جَٓاءَتِ الطَّٓامَّةُ الْكُبْرٰىۘ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ
يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعٰىۙ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحٖيمُ لِمَنْ يَرٰى ﴿٣٦﴾ فَاَمَّا مَنْ
طَغٰىۙ ﴿٣٧﴾ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۙ ﴿٣٨﴾ فَاِنَّ الْجَحٖيمَ هِيَ الْمَأْوٰىۜ ﴿٣٩﴾
وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰىۙ ﴿٤٠﴾ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ
الْمَأْوٰىۜ ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَاۜ ﴿٤٢﴾ فٖيمَ اَنْتَ
مِنْ ذِكْرٰيهَاۜ ﴿٤٣﴾ اِلٰى رَبِّكَ مُنْتَهٰيهَاۜ ﴿٤٤﴾ اِنَّمَٓا اَنْتَ مُنْذِرُ مَنْ يَخْشٰيهَاۜ ﴿٤٥﴾
كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا اِلَّا عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰيهَا ﴿٤٦﴾

15- MUSA'nın haberini dinle:[2] 16- Bir zamanlar Rabbi ona iki dağ arasındaki kutsal geçitte[3] "ey insan" diye seslenmişti; 17- "Firavun'a git, çünkü o çok azdı"[4] 18- Söyle ona: "İster misin kirlerinden temizlenesin? 19- Seni Rabbine iletiyim; titreyip kendine gelesin."

20- Böylece Musa Firavun'a büyük mesajı iletti[5] 21- Fakat Firavun yalan dedi, şiddetle reddetti 22- Sonra yerinden fırlayarak panik içinde gitti 23- Derken adamlarını toplayarak bağırdı; 24- "Ben sizin en yüce Rabbinizim!" 25- Allah da onu cümle âleme[6] ibret olacak bir karşılık ile yakalayıverdi 26- Açın gözünüzü! Bunda, titreyip kendine gelecekler için ibret vardır.

27- EY İNSANLAR! Sizi yaratmak göğü yaratmış olan için daha mı zordur? 28- Gök kubbeyi yükseltti, onu ahenk içinde düzene koydu, 29- Gecesini kararttı, gündüzünü aydınlattı, 30- Yeryüzünü dayayıp döşedi, 31- Ondan suyunu ve bitki örtüsünü çıkardı, 32- Dağlarını sapasağlam oturttu, 33- Bütün bunlar sizin ve hayvanlarınızın geçimi içindir.

34- ŞİMDİ, dünyayı havaya uçuracak büyük felâket geldiği zaman, 35- O gün insanoğlu yaptığı her şeyi hatırlayacak 36- Yükselen alev dalgaları gözlere değmeye başladığı zaman, 37- Artık her kim tiranlaşmış, 38- Ve dünya hayatına tapmışsa, 39- Ateştir onun barınağı! 40- Ve her kim Rabbine saygısızlık etmekten korkmuş, kötü arzularına karşı kendini tutabilmişse, 41- Cennettir onun yatağı!

42- SANA "ne zaman" diye kıyameti soruyorlar, 43- Sen onu nereden bileceksin?[7] 44- Her şeyiyle onun bilgisi Rabbine aittir,[8] 45- Sen ancak ondan korkanları uyarmak için gönderilmişsin, 46- O günü gördüklerinde sanki dünyada bir geceden fazla kalmamış gibi olacaklar...[9]

---

[2] Harfi harfine: "**Musa**'nın haberi sana geldi mi?" Yani: Ey **Muhammed**! Müşriklerin yeniden dirilme ile alay etmeleri senin zoruna gitmesin. Onlara "çifte ziyan" gelen bu olay daha önce de inkar edilmiş, alaya alınmıştı. Üstelik Firavun bunlar-

dan çok daha zengin ve güçlüydü. Dünyanın gelmiş geçmiş en büyük imparatorluklarından birinin başındaydı. Bak dinle sonu ne oldu, dinle de bu Kureyş zorbalarına fazla aldırış etme...

[3] Kutsal geçit (*va'du'l-mukaddes*) Allah'ın **Musa**'ya seslenişinden mülhem "temiz, pak, mübarek geçit" demektir. Aslında burada kutsal olan geçit/vadi değil seslenişin kendisidir. Çünkü bu sesleniş temiz ve pak olandan gelmektedir. Yoksa Allah'ın yarattığı bir toprağın kutsal diğerinin lanetli olduğu anlamına gelmez. Bu, başımıza iyi bir olayın geldiği yere mübarek, kötü hatırası olan yere de lanetli dememize benzer.

[4] Yani: "Firavun'un başında bulunduğu imparatorluğa, onun ülkesine git. İkibin yıldır süren Mısır pagan (putpereset) uygarlığına git. **İbrahim**'in Babil İmparatorluğu'nun merkezine yürüdüğü gibi, sende Firavun İmparatorluğu'nun merkezine yürü. **İbrahim**'in Mezepotamya'da Nemrudları sarsan çağrısı gibi sen de Firuvunların Mısır'da zulüm, baskı ve zorbalık üzerine kurulu saltanatlarını sarsan bir çıkış yap. Çünkü Firavun, hakka ve halka karşı iyice azdı, tağutlaşarak yoldan çıktı. Onların gücünden korkma, Allah'a dayan ve yürü! Ey Allah ile yürüyen insan, biz seninle beraberiz!

[5] Rivayete göre bu iki ayet (19-20) arasında zaman olarak en az iki yıl vardır. Çünkü **Musa** Firavun'a gitme emrini aldığı vadiden Mısır'a gelerek Firavun'la görüşmek istemiş; fakat sarayın adamları onu görüştürmek istememiş, böylece iki yıl kadar beklemişti (Taberi).

[6] Harfi harfine: "Önceye (*ulâ*) ve sonraya (*âhira*) ibret olsun diye."

[7] Harfi harfine: "Nereden sen onu 'zikr' edeceksin."

[8] Harfi harfine: "Ona ilişkin ilmin sonu Rabbine varır."

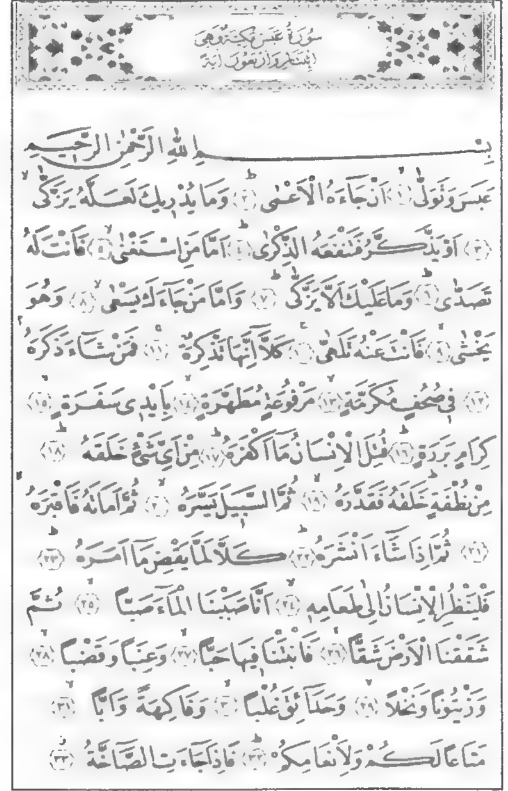
[9] Harfi harfine: "O günü gördüklerinde sanki bir akşam veya onun kuşluk vaktinden başka kalmamışa dönerler."

80- ABESE SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 42 ayettir. Yanına yoksul birisi geldi diye onunla aynı mecliste oturmak istemeyen ve surat asan Mekkeli zenginleri sert bir şekilde eleştirip, onlara gereğinden fazla ilgi ve alâka gösteren **Hz. Peygamber**'i de uyaran bu sure, ilk ayetindeki "*abese*" (surat astı) fiili sebebiyle bu adı almış görünmektedir. Sure, Mekke'de meydana gelen böylesi bir olay üzerinden tarih boyunca her toplumda görülen ve halen de iflâh olmaz bir hal alan "**zengin-fakir ayrımcılığı sorununa**" parmak basmakta ve muazzam evrensel mesajlar vermektedir.

80-ABESE SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 42 ayettir.



SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1–2 YANINA kör bir adam geldi diye surat astı ve öte tarafa döndü, 3- Ne biliyorsun, belki arınıp temizlenecek? 4- Veya öğüt alacak da öğüt ona fayda verecek? 5- Zenginliğini her şeye yeterli görene bak.

6- Sen ise tutmuş onu muhatap alıyorsun, 7- Sana ne onun arınıp temizlenmesinden? 8- Fakat sana can atarak geleni 9- Asıl korkusu ve titremesi olanı, 10- Sen onu bırakıp boşuna oyalanıyorsun.[1]

11- HAYIR! Bu sadece düşünmeye çağıran bir öğüttür, 12- Kim istekliyse düşünüp öğüt alır, 13- Değerli sayfalardadır bu çağrı, 14- Üstün, tertemiz sayfalarda… 15- Elçilerin elleriyle her yana yayılır, 16- Saygıdeğer, kıymetli elçilerin…

17- Şu kahrolasıca insan ne kadar nankördür. 18- Hiç düşünmez mi, hangi şeyden yaratılmış? 19- Allah bir damla sudan yaratıyor insanı, sonra doğasını belirliyor, 20- Sonra yürüyeceği yolu kolaylaştırıyor, 21- Sonunda ölüm veriyor, mezara koyuyor, 22- Vakti, zamanı gelince de onu yeniden diriltip ortaya çıkaracak…

23- Fakat hayır! Gerçek şu ki hatasız insan hiç olmadı 24- Bir baksın insan yediklerine, 25- Nasıl suyu bolca indirmekteyiz, 26- Sonra toprağı sürüp ekmekteyiz, 27- Böylece orada nasıl tahıllar yetiştirmekteyiz; 28- Üzüm bağları, yonca tarlaları, 29- Zeytin ağaçları, hurmalıklar, 30- Yemyeşil ormanlar, 31- Meyveler ve çayırlar bitirmekteyiz, 32- Bütün bunlar hep sizin ve hayvanlarınızın faydalanması için…

33- KIYAMET ÇIĞLIĞI duyulduğu zaman,

---

[1] Burada hitabın kime olduğuna dair üç görüş mümkün görünmektedir:

A- Surede hitap bütünüyle **Hz. Peygamber**edir. Çünkü o **Velid bin Muğire, Umeyye bin Halef, Utbe bir Rebia** ve **Ebu Cehil** gibi Mekke'nin ileri gelen zenginlerine tebliğ yaptığı bir sırada kör bir adam olan yoksul **İbni'l Ümmi Mektum** gelince böyle davranmıştı.

B- Surede hitap bütünüyle **Velid**, **Utbe**, **Ebu Cehil** gibi Mekke ileri gelen zenginlerinedir. Çünkü onlar **Hz. Peygamber**'in yanında iken **İbni'l Ümmi Mektum** gelince rahatsız olarak "Bununla aynı mecliste oturamayız" demişlerdi.

C- Surenin ilk beş ayetinde (1–5) hitap Mekkeli zenginlere, sonraki beş ayetinde ise (5–10) hitap **Hz. Peygambere** yöneliktir. Çünkü **İbni'l Ümmi Mektum** gelince Mekkeli zenginler surat asmış, **Hz. Peygamber** de buna rağmen **İbni'l Ümmi Mektum**'a aldırış etmeksizin tebliğe devam etmişti... Bu nedenle sure ilk beş ayetinde zenginleri surat asmalarından dolayı sert bir şekilde eleştiriyor, ardından gelen ayetlerde de (5–10) **Hz. Peygamber**'i "Boşuna uğraşıp durma, umutsuz vak'a bunlar. Sen, seni dinlemeye can atana bak" kabilinden uyarıyor...

Görüldüğü gibi üçüncü görüş tercihe şayandır. Ancak her üç halde de konu hakkında ayetle yetinilmeyip sure indirilmesi ve asıl olay üzerinden verilmek istenen evrensel mesajlar son derece önemlidir. Bu mesaj, tarih boyunca her toplumda görülen "zengin-fakir ayrımcılığı" veya "sınıf farklılığı yaratarak farklı muamele" hastalığıdır. Öyle ki bunun Kur'an'ın başka yerlerinde de vurgulandığını görüyoruz:

"*Rablerinin rızasını isteyerek, sabah-akşam O'na dua edenleri yanından kovayım deme! Onların hesabını sen verecek değilsin, senin hesabını da onlar verecek değil. Bu nedenle onları yanından kovma hakkın yoktu; aksi halde zalimlerden olursun. Böylece onları birbirleriyle imtihan ederiz ki "Şunlar mı Allah'ın aramızdan lütfunu lâyık gördüğü kimseler?" desinler. Allah şükreden kullarını daha iyi bilen değil midir? Ayetlerimize iman edenler yanına geldikleri zaman de ki: "Selâm sizlere! Rabbiniz kendine sevgi ve merhameti farz kıldı. Sizden kim cahillikle bir kötülük yapar da sonra tövbe edip iyiliğe, güzelliğe, doğruluğa yönelirse unutmasın ki Allah bağışlayandır, sevgi ve merhametle dopdoludur.*" (7/52–54).

"*Ey halkım, ben sizden buna karşı bir mal da istemiyorum. Benim mükâfatım yalnızca Allah'a aittir. İman etmiş bu insanları da yanımdan kovamam. Onlar Rablerine kavuşacaklarını biliyorlar, ama sizi lâftan, sözden anlamaz bir güruh olarak görüyorum. Ey halkım, ben bu insanları yanımdan kovarsam beni Allah'tan kim kurtaracak? Birazcık olsun düşün müyor musunuz? Ben size "Allah'ın hazineleri benim yanımdadır" demiyorum. Ne gaybı bilirim, ne de "Ben bir meleğim" diyorum. O sizin aşağıladıklarınıza "Allah, onlara hiç bir hayır vermemiş" diye hele hiç diyemem. Çünkü içlerindekini en iyi bilen Allah'tır. Aksi halde zulmetmiş olurum!" dedi.* (11/29–31)

Demek ki insanları zengin-fakir diye ayrıma tabi tutmak, ona göre muamelede bulunmak dini olmaktan da öte bir insanlık suçudur. İnsanlar arasında yapılacak yegâne ayrım ayetlerde ifade edildiği gibi sevgi, merhamet, iyilik, güzellik, doğruluk, adalet ve zulüm noktasındaki ayrım olabilir. Bunun dışındakiler insanları aşağılamak, hor ve hakir görmek, maddî ölçütlere, vücut güzelliğine, etnik kökene, ırk ve deri farkına, cinsiyete, sağlık durumuna, bölge, kabile, aşiret vb. farklılıklarına göre değerlendirmek olur ki tamamen insanlık dışıdır. İnsan kendi kazandığı ve kendi özgür iradesiyle tercih ettiği kişisel çaba ve tercihleri sebebiyle diğer insanlardan ayrılabilir. İnsanlık ancak böylesi bir durumda ortaya çıkabilir. Toplumda herkesin önü ancak böyle açılabilir. Aksi halde kendi elinde olmayan nedenlerden dolayı kendini gösterme ve gelişme imkânı verilmemiş olur ki bu insana yapılmış en büyük haksızlıktır...

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾
لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾
ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ
﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

34- O gün kişi kaçar kardeşinden, 35- Anasmdan, babasından, 36- Eşinden ve çocuklarından, 37- O gün herkes kendi derdine düşer, 38- O gün yüzler vardır; mutluluktan parıldar, 39- Güler, sevinç çığlıkları atar, 40- O gün yüzler vardır; toza toprağa bulanır 41- Katran karası simsiyah olur, 42- İşte bunlardır günaha batmış kâfirler!

81- TEKVİR SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 29 ayettir. İlk ayetinde geçen ve kıyamet günü güneşin dürülmesi/kör edilmesi (*tekvir*) olayından bahsedildiği için bu ismi almış görünmektedir. Ana teması **kıyamet** günü ve **vahiy** olayıdır. Bunların üzerinden **ölüm**, **afet** ve **kıyameti** de içine alan bir çerçeve çizer. Bunlar geldiği zaman insanın ekonomik gücünün, malının mülkünün hiç bir işe yaramayacağı hatırlatılır. Bunlardan birisi gelip çatmadan önce peygambere inen **vahye** kulak verilmesi ögütlenir. Peygamberin kahin, mecnun, din adamı, sihirbaz vs. tarih boyunca hep din ile yakın irtibatlı olmuş "bezirganlardan" farkının ne olduğu açıklanır.

81-TEKVİR SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 29 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- GÜNEŞ köreltildiği zaman,[1]
2- Yıldızlar döküldüğü zaman,
3- Dağlar yürütüldüğü zaman,
4- Gebe develer salıverildiği zaman,[2]
5- Vahşî havyanlar toplandığı zaman,[3]
6- Denizler kaynatıldığı zaman,
7- İnsanlar yaptıklarıyla yüzleştirildiği zaman,
8- Diri diri toprağa gömülen kız çocuğuna sorulduğu zaman;
9- "Hangi suçtan dolayı öldürüldü?"[4]
10- Amel defterleri açıl-dığı zaman,
11- Gökyüzü sıyrılıp soyulduğu zaman,
12- Cehennem tutuşturulduğu zaman,
13- Cennet gözler önüne serildiği zaman,
14- Herkes ne kadar hazırlıklı olduğunu anlayacak!
15- HAYIR! Dile gelin kaybolan yıldızlar!
16- Dile gelin akan gezegenler!
17- Dile gel ey kararan gece!



18- Dile gel ey ağaran tanyeri!;[5]
19- "Bu Kur'an şerefli bir peygamberin sözüdür. 20- Karakteri sağlam, görkem sahibinin katında saygı değer

---

[1] TEKVİR: Sözlükte [كور] kökü mastar olarak "top etmek, yuvarlak hale getirmek, yumak etmek, dürmek, yusyuvarlak yapmak" demektir. Koşmak, hızla yürümek (*kevr*); sarığı başına kıvırarak sarmak (*kâre'l-imame*); eşyayı toplayıp birbirinin üzerine yığdı (*kevvera'l-bedâi'*); yusyuvarlak olmak, top şekline gelmek, yumak olmak (*tekevvür*); kovan, arı kovanı (*kivâr*); körük, maden ısıtma cihazı (*kûr*) kelimeleri bu köktendir... Türkçe'de gözü görmeyen anlamındaki *kör* ile Farsça'daki *kor* da bu anlamdadır. Nitekim **Hz. Ömer** bu kelimenin Farsça'dan Arapça'ya geçtiğinden hareketle bu ayeti "Güneş kör edildiği zaman" olarak okumuştur (Razi). Şu halde ayette "Güneş tortop edilip dürüldüğünde, âdeta kör edildiğinde, göremez, ışık saçamaz hale geldiğinde" denmek istenmektedir. Arapça'da [كور] ile [كرو] kökleri aynı manaları çağrıştırır. *Tekvir* birinci,

Türkçe'ye de geçen *küre, küresel, yerküre* veya Arapça'da futbol topu anlamına gelen *kuretu'l-gadem* ikincisinden gelir...

[2] Yani: O çok sevdiğiniz, hayatınızın yegane ekonomik değeri olarak gördüğünüz, uğruna her şeyi göze aldığınız, şerefinizi, haysiyetinizi, onurunuzu sırtlarına yüklediğiniz o gebe develer salıverildiği, hayatta hiçbir anlamının kalmadığı zaman... Bugün için söyleyecek olursak: Ey bankaların, holdinglerin, gökdelenlerin gölgesi altında kaybolup gitmiş modern zamanların insanları! Malın, mülkün, evin, arabanın, doların, altının, gümüşün, bankanın, kredi kartının hiçbir anlamının kalmadığı, uğruna her şeyi göz aldığınız paracıklarınızın savrulup kül olduğu, borsanın bir daha inmemek üzere fırladığı, dövizin bir daha çıkmamak üzere yerin dibine battığı, hepsinin havada uçuştuğu zaman... Herkesin kendi derdine düştüğü ve ortalıkta sadece "kıyamet çığlığı"nın kulakları sağır eden o korkunç sesi yankılandığı zaman... Demek ki "gebe develerin salıverilmesi", insan hayatında çok önemli bir yeri olan ekonomik değer ve güçlerin hiçbir işe yaramayacağını ifade ediyor. Bu durum, insan hayatında, aynı zamanda peygamberlerin "inzar" dedikleri uyarıya da tekabül eden üç önemli durumu çağrıştırır: 1- Ölüm; çünkü ölüm geldiği zaman, insanın ekonomik durumu kendini kurtaramaz. "Azrail geldi mi zengin, fakir demez." 2- Afet; çünkü deprem, sel felaketi, tufan, kasırga veya ağır derece bir hastalık, trafik kazası vs. geldiği zaman mal mülk hiçbir işe yaramaz. 3- Kıyamet; çünkü kıyamet koptuğu zaman artık bunların hiçbir anlamı kalmaz... Şu halde insanoğlu bunlardan birisi gelip çatmadan önce aklını başına toplamalı ve Allah'a dönmelidir...

[3] Yani: Sadece insanlar değil tüm canlılar, vahşi hayvanlar; kurtlar, çakallar, sırtlanlar, yılanlar, çıyanlar dağlardan inerek mahşer meydanında toplandığı zaman... Âdeta kurtlara parçaladığı ceylânların, çakallara karnını deştiği kuzuların, yılanlara soktuğu canlıların hesabı sorulduğu zaman... Kurtla kuzu, kedi ile fare koyun koyuna yatırıldığı zaman... Kimsenin hakkının kimsede bırakılmadığı, kılı kırk yaran o adalet terazileri kurulduğu zaman...

[4] Yani: Mekke'nin tefeci bezirganlarının eline, ödeyemediği faizli borç karşılığı düşmesin diye ailesi tarafından diri diri toprağa gömülen kız çocuğuna sorulduğu zaman: "Konuş ey yavrucak! Seni hangi suçtan dolayı toprağa diri diri gömdüler? Dile gel ey toprak! Kimler ve neden seni bu yavruların üzerine attı! Dile gelin ey Mekke'nin batakhaneleri! Ödenemeyen borç karşılığı alınan bu kızları size kim sattı! Küçüklerini toprağa, büyüklerini bu günah yuvalarına nasıl gömdünüz? Böyle daha kaç masumu kirlettiniz, daha kaç ocağı söndürdünüz? Dile gelin ey dünyanın günaha gömülmüş tüm şehirleri! Dile gelin ey karanlık geceler! Daha kaç masum beden böyle gömüldü gitti karanlıklarınıza! Dile gelin! Zira bugün hesap günüdür!

[5] Yani: Ey yıldızlar, gezgenler, kararan gece ve ağaran tanyeri! Dile gelin, şahitlik edin, sizi tanıklık etmeye çağırıyorum. Dile gelin, çünkü siz nasıl oluş ve akışın bir parçası iseniz, şu öksüzün (Muhammed) başlattığı harekette aynen öyledir. Dile gelin de bunun karşısında durmaya çalışanlar güneşin balçıkla sıvanamayacağını görsünler. Nasıl kaybolan yıldızları yerlerinden çıkarmaya güç yetiremezlerse, nasıl

yörüngelerinde dolanan gezegenlerin seyrini değiştiremezlerse, nasıl kararan geceye, ağaran tanyerine mani olamazlarsa, aynen öyle insanlık tarihinde bir yıldız gibi doğan **Muhammed**'in getirdiğine de mani olamayacaklar! Gezegenlerin yörüngesinde şaşmadan yürüdüğü gibi, o da **Allah** ile yürüyüş başlatıyor; kendi yörüngesinde şaşmadan akacak büyük bir yürüyüş... İnsanlığın karanlıklara gömülmüş ufkunu tanyerinin ağarması gibi aydınlatacak! Tanyerinin geceyi yararak açması gibi insanlığın donmuş dimağını yarıp parçalayacak! Ölmüş ruhlara Rahman'ın nefesini üfleyecek ve vicdanları harekete geçirecek...

مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ
﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿٢٥﴾
فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ
أَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

21- Sözü dinlenen, emin birisidir, 22- Arkadaşınızı cin çarpmış değildir."[6]

23- Olay şudur: Onu apaçık ufukta gördü.[7]

24- Aldığı bilgiler onun geçim kaynağı değildir.[8]

25- Kur'an da kovulmuş şeytanın sözü değildir.

26- Öyleyse nereye gidiyorsunuz?

27- Açın kulağınızı! Kur'an sadece insanlığa kendi özünü hatırlatmadır.

28- Gerçeğin peşinde yürümek isteyen herkes için...

29- Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz.[9]

---

[6] Yani: Kırk yıldır aranızda bulunan, kendisiyle arkadaşlık ettiğiniz, düşüp kalktığınız bu öksüz **Muhammed**'in Allah katında ve aranızda saygıdeğer bir kişiliği vardır; sağlam karakterli, sözü dinlenen, güvenilir, emin birisidir. Bunu böyle olduğunu siz de çok iyi biliyorsunuz. Şu halde ona cin çarpmış, delirmiş, cinlerden haber getiriyor vs. nasıl diyorsunuz? Bilakis o Allah'ın nefesi, vicdanın ve merhametin dile gelen soylu sesidir!

[7] Yani: Cebrail, normal insanın rüyasında birisini görmesi gibi, **Muhammed**'e berrak ufukta ve uyanıkken göründü. Onun ruh dinginliği ve saf bir yürek temizliği içindeki "vicdanî görümü", muhayyilesinde Cebrail olarak belirdi. Allah bu tertemiz vicdan üzerinden insanlığa seslendi... Her insan normal rüyasında dış dünyada daha önce gördüğü nesnelerin soyutlanmış formlarını görür. Hafıza, hatıra, imaj, içgüdü, vicdanî arayış, idrak, havsala, arzu ve iştiyak gibi iç taleplerde yoğunlaşma olur. Bu, dış taleplerle birleşirse Allah işte buradan seslenir. Burada iç talepler kişi, çevre, tarih, coğrafya ve insanlık gibi fizikî ortamlardan, dış talepler ise bunların dışındaki metafizik ortamlardan gelir. İkisi birden aynı anda (hemdem/senkronik) olarak dalgalanır. İşte bu, Allah ile âlem (insan) arasındaki dinamik tempodur. "*Hayyu Qayyum*" bu anlamda bu dinamik tempoyu ifade eder. Yani yaşayan, dipdi-

ri ve boyuna varlıklarla ilişki halinde olan; anbean çokça ayağa kalkan... Bunu uyku ve uyuklama tutmadan sürekli yapan, karakteri de bu olan...

[8] Harfi harfine: "Gayb konusunda cimri değildir." Yani: **Muhammed** gaybtan bilgiler veriyor, vahiyler alıyor; fakat onu kâhinlerin kendilerine saklamaları gibi kendine saklamıyor. Hepsini açıklıyor ve bu açıklamalarından dolayı kâhinler gibi ücret istemiyor. Vahiy onun mesleği değil. Bu vahiyleri size geçinmek, kendini zengin etmek için getirmiyor. O bir din tüccarı, iman taciri, umut hırsızı, kâhin, rahip, din adamı veya sihirbaz değil. Allah'tan aldığı ne varsa onu olduğu gibi söyleyen vicdanın sesi o!

[9] MEŞÎET (DİLEME): Bkz; 76/30, 68/32. ayet dipnotları.

82- İNFİTAR SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 19 ayettir. İlk ayeti, kıyamet sahnelerinden gökyüzünün yarılıp parçalanması (*infitar*) ile başladığı için bu ismi almış görünmektedir. Ana teması **kıyamet (hesap)** günüdür. Kıyamet günü **iyilerin** ve **kötülerin** hallerini gözler önüne serer. Bunların üzerinden bütün çağların iyilerine ve kötülerine evrensel mesajlar verir.

82-İNFİTAR SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 19 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- GÖK yarılıp parçalandığı zaman,

2- Yıldızlar dökülüp saçıldığı zaman,

3- Denizler kabarıp taştığı zaman,

4- Mezarlar altüst edildiği zaman,

5- Herkes ne kazanıp ne kaybettiğini görmüş olacak![1]

6- EY İNSAN! Cömertliği bol Rabbine karşı seni umursamaz kılan nedir?

7- O Rab ki seni yarattı, eli yüzü düzgün, adamakıllı bir varlık yaptı.[2]

8- Sana lâyık gördüğü şekilde bin bir çeşit yetenek verdi.[3]

9- Fakat hayır! Siz hesap gününe inanmıyorsunuz, 10- Oysa hafızaya kaydediliyorsunuz. 11- Değerli kaydediciler, 12- Siz her ne yaparsanız biliyorlar.[4]

13- İyiler nimet içinde yüzecek; bundan hiç şüpheniz olmasın. 14- Kötüler ise ateşe atılacak. 15- Hesaplaşma günü oraya girecekler. 16- Ondan kurtulamayacaklar.



17- Bilir misin, nedir hesaplaşma günü?

18- Evet, nedir hesaplaşma günü?

19- O gün, kimsenin kimseye bir faydasının dokunmayacağı gündür. O gün artık söz Allah'ındır![5]

---

[1] Harfi harfine: "Her nefis önden ne götürdüyse, geriye ne bıraktıysa bilmiştir."

[2] Harfi harfine: "O Rab ki seni yarattı, seni 'tesviye' etti, seni 'ta'dil' etti."

[3] Harfi harfine: "Seni dilediği her hangi bir şekilde parçalardan oluşturdu."

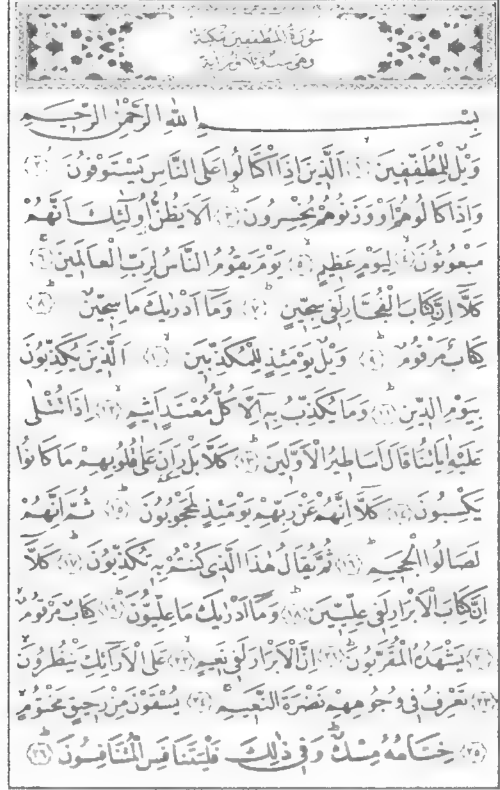
[4] KİRAMEN KÂTİBİN: Klâsik müfessirler bu gibi ayetleri (10–12) "Her insanın sağında ve solunda oturan ve her şeyi yazıp kaydeden melekler" olarak anlamışlardır. Bu ayetler şöyle de anlaşılabilir: İnsandaki beynin gördüğü iş henüz tam olarak ortaya çıkarılabilmiş değildir. İnsan beyninin arka bölümünde bulunan "hafıza"nın işlevi hakkında araştırmalar durmadan sürüyor ve yeni yeni bulgular ortaya çıkıyor. Şu anki bilgilere göre hafıza üç unsuru içeriyor; idrak etme, kaydetme ve ha-

tırlama. İnsan hafızası doğumundan ölümüne kadar bu işi yapıyor. Hayattayken bunların çoğunu unutuyor, azını hatırlıyoruz… Demek ki ölümden sonraki yeniden dirilişte insanın belleğini/hafızasını açmak ve içindekileri tümüyle ortaya dökmek mümkündür. Aslında bu insan hafızasının dile gelerek doğumdan ölüme kadar yaşadığı her şeyi ifşa etmesidir. Üstelik hafıza/bellek dışında bir de vicdan var ki, o da "bulma yeri" demek olup, doğumdan ölüme ne bulduysa hepsini saklar. Böylece vicdan da yeniden dirilişten sonra dile gelir ve kendinde bulunan her şeyi ifşa eder. İnsan her şeyden kaçabilir, ama kendi vicdanından, bilinçaltından ve hafızasından kaçamaz. İşte insandaki bu durumlara hatabî din dilinde koruyucu melekeler (*hafaza melekleri*) değerli yazıcılar (*kiramen katibin*) denmiştir. Bu ifadeler özü itibarîyle insanoğlunun yapısı ile uyum içindedir. Biri hatabî diğeri burhanî dildir. Üslûp ve dil farkı konuyu bu şekilde farklı açılardan ele almamıza engel değildir. Her ikisi de bir ve aynı şeydir…

[5] Harfi harfine: "O gün 'emr' Allah içindir."

83- MÜTAFFİFİN SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 36 ayettir. İlk ayetinde ölçüde ve tartıda yolsuzluk yapanlardan (*mutaffifin*) bahsettiği için bu ismi almış görünmektedir. Ana teması **kıyamet** günüdür. **Allah**'ı ve **ahiret gününü** umursamadıkları için, alışverişlerinde diledikleri gibi yolsuzluk yapanları uyarır. Bunlar üzerinden bütün çağlar için **ahirete (hesap gününe) iman** vurgusu yapar. Yolsuzlukların kökeninde böylesi bir iman ve idrakin gerçek anlamda olmamasının yattığı mesajı verir. İyilerin ve kötülerin sicilinin tutulduğunu tekraren hatırlatır.



83-MÜTAFFİFİN SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 36 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- YOLSUZLUK yapanların[1] vay haline! 2- Onlar alacaklarının son kuruşuna kadar peşine düşerler.[2] 3- Ama iş vereceklerine gelince kıyısından kenarından nasıl çalıp çırpacaklarını hesaplarlar.[3] 4- Onlar tekrar diriltileceklerini sanmıyorlar mı? 5- O büyük günde hesaba çekilecekler. 6- Öyle bir gün ki insanlık o gün Âlemlerin Rabbi'nin huzurunda esasduruşa geçecek!

7- İYİ DİNLEYİN! Kötülerin sicili tutulmuştur.[4] 8- Bilir misin, sicil demek? 9- Orada her şey madde madde yazılmıştır. 10- O gün yalan diyenlerin vay haline! 11- Onlar hesaplaşma gününe yalan diyenlerdir. 12- Ona ancak hak ve adaleti çiğneyen ve günah küpü haline gelmiş olan yalan der. 13- Ona ayetlerimiz okunduğu zaman "Eskiden beri söylenip durulan efsaneler" der. 14- Hayır! İşledikleri günahlardan kalpleri pas tutmuştur. 15- Doğrusu onlar o gün Rablerinden yüz bulamayacaklar.[5] 16- Doğruca alev alev yanan ateşi boylayacaklar 17- Sonra da onlara; "Yalan dediğiniz şey işte bu!" denilecek.

18- OYSA iyiler sicili temiz olanlardır. 19- Bilir misin, sicili temiz ne demek? 20- Orada her şey madde madde yazılmıştır. 21- Allah ile yakın dostluk kurmuş herkes ona tanık olacak. 22- İyiler nimet içinde yüzecekler. 23- Koltuklar üzerinde etrafa bakacaklar. 24- Yüzlerinde mutluluğun sevincini göreceksin. 25- Onlara özel olarak hazırlanmış içecekler sunulacak. 26- Mis gibi içecekler! İşte ona imrensin artık imrenenler.

---

[1] MUTAFFİFİN: Sözlükte [طفف] kökü mastar olarak "eksiltmek, eksik ölçerek vermek" demektir. Yükselmek (*taff*); yüksekte durmak, bir şeyi yukarıdan takip etmek (*itfâf*); devenin eksik yavru doğurması (*itfâfu'n-nâgatu*); hile ve desise ile bir şeyi gizlemek (*itfâfu'l-emr*); eksik vermek (*tatfîf*); kabın dolusundan az veya fazla olan (*tefâfe*); kenar, kıyı, nehir kıyısı, evin avlusu (*et-taff*); az, önemsiz, tam olma-

yan, hasis, hakir kişi (*tafîf*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi *mutaffif* kelimesiyle anlatılmak istenen Türkçe'de küçük hesapçı, hasis, paragöz dediğimiz tiptir. Keza sahte şeyler yapan, hilekâr, düzenbaz vb. anlamlarında kullanılan sahtekâr, bir şeyin gerçeğini saptıran, çıkar elde etmek için kendine yontan her karakteri içine alır. Kalpazan, üçkâğıtçı, dalavereci tabirleri de bu anlamı çağrıştırır. Şu halde *mutaffif* bugün bizim en genel anlamıyla "yolsuzluk yapanlar" dediğimiz şeydir. "Eksik ölçüp tartanlar" ifadesi küçük bir kasabada (Medine) genellikle buğday, arpa, hurma, un gibi mahsulleri terazi veya kantarla tartarken eksiltmeyi çağrıştırır. Oysa şimdinin eksiltmeleri bakkal terazisi veya kantarla yapılmıyor. Yapılsa bile asıl eksiltmeyi ifade etmede çok yetersiz kalır. Artık eksiltmenin bin bir çeşit yöntemi ortaya çıktı. Bunların hepsini birden yansıtsın diye *mutaffifin* kavramını yaşayan Türkçe'de son derece canlı ve vurgulu bir çağrışımı olan "yolsuzluk yapanlar" olarak çevirdim.

[2] Harfi harfine: "İnsanlardan kendilerine bir şey aldıkları zaman tam ölçerler."

[3] Harfi harfine: "Kendileri başkalarına bir şey ölçtükleri veya tarttıkları zaman eksik ölçer ve tartarlar."

[4] SİCCİN: Sözlükte [سجن] kökü mastar olarak "hapsetmek, tutmak, alıkoymak" demektir. Hapishane, tutukevi, cezaevi (*sicn*); gardiyan (*seccân*); tutuklu, mahbus (*secîn*, *mescûn*) kelimeleri bu köktendir... Klâsik tefsirlerde bu kavramın ne olduğuna dair yapılan tartışmalar arasında "Amellerin yazım işlemleri siccindedir" (Kaffal) şeklindeki yorum en makul olanı görünmektedir. Buna göre *siccin* kayıt tutmak oluyor. Günah işleyenlerin, kötülerin yaptıklarının kaydedildiği, rakamlandırılarak, madde madde (*merqum*) tutulmuş bir amel defterinin olduğu anlatılmak isteniyor. Bu ise Türkçe'de "sicil defteri" dediğimiz şeydir. "Siciline işlenmek, sicili temiz çıkmak veya sicili bozuk çıkmak" derken bu anlamı çağrıştırır. Demek ki ayette dünyada kötülük yapanların her yaptığının siciline geçtiği, ahirette ise "sicili bozuk çıkanların" yani sabıkalı olanların acı bir azapla karşılaşacağı ve bundan kurtulamayacakları anlatılmak istenmektedir.

[5] Harf harfine: "Hayır, şüphesiz onlar o gün rablerinden perdelenmiş (mahcubun) olacaklardır." Yani: Rablerinin huzuruna kabul edilmeyeceklerdir. (Ebu Müslim).

وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا
كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾
وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا
إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَالْيَوْمَ
الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ
يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

27- Karışımı çok özel bir menbadandır. 28- Allah'ın yakın dostlarının yararlanabileceği bir menba…

29- Bakın günah küpü haline gelmiş olanlar iman edenlere gülüp dururlardı. 30- Yanlarına uğradıklarında birbirlerine kaş göz işareti yaparlardı. 31- Kendi başlarına kaldıklarında ise dalga geçerek eğlenirlerdi. 32- İman edenleri gördükleri zaman "Deli bunlar" derlerdi. 33- Oysa onlar iman edenlere bekçi olarak gönderilmemişlerdi. 34- İşte bugün gülme sırası iman edenlerde.[6] 35- Koltuklara yaslanıp seyredecekler. 36- "İmansız kâfirler, nasılmış dalga geçmek?" diyecekler…

[6] Harfi harfine: "İşte bugün de iman edenler kâfirlere gülecek."

84- İNŞİKAK SURESİ

Mekke'de inmiştir, 25 ayetttir. İlk ayetinde kıyamet alâmetlerinden gökyüzünün çatırdayıp yarılmaya başlamasından bahsettiği için bu adı almış görünmektedir. Ana teması **kıyamet günü** ve o günde sicili iyi çıkanlarla sicili bozuk çıkanların durumu etrafında döner..



84-İNŞİKAK SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 25 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- GÖKYÜZÜ yarıldığı zaman,

2- Doğası gereği Rabbine kulak verdiği zaman,

3- Yeryüzü dümdüz edildiği zaman,

4- İçindekileri atıp tamamen boşaldığı zaman,

5- Doğası gereği Rabbine kulak verdiği zaman,

6- Ey insan! Hayat boyu, adım adım Rabbi'ne doğru gidecek, sonunda O'na varacaksın.[1] 7- O zaman sicili temiz çıkanın[2] 8- Hesabı çok kolay görülecek. 9- Ve dostlarının yanına sevinçle dönecek.[3]

10- Fakat sicili bozuk çıkan 11- Ölüp yok olmak isteyecek. 12- Alev alev yanan ateşe girecek. 13- Çünkü o yandaşlarının arasında keyifle yaşamaktaydı.

---

[1] Harfi harfine: "Ey insan, şüphesiz sen Rabbine doğru didinerek gitmektesin. Ve sonunda ona kavuşan olacaksın."

[2] Harfi harfine: "O zaman kitabı sağ eline verilen."

[3] Harfi harfine: "Dönecek 'âl'inin yanına sevinçle."

14-Çünkü o yaşadığı halin hiç değişmeyeceğini sanıyordu. 15- Hâlbuki Rabbi onu görmekteydi.

16- HAYIR! Tanyeri dile gelsin![4]

17- Üzerini örttüğü her şeyi bir bir ifşa edecek gece dile gelsin![5]

18- Yılın her ayını dolanan ay dile gelsin!;[6]

9- "Sizler halden hale geçeceksiniz!"[7]

20- Şu halde onlara ne oluyor da iman etmiyorlar.

21- Karşılarında Kur'an okunduğu zaman saygıyla kabullenmiyorlar.

22- Tam tersi o kâfirler bütün bunlar yalan diyor.

23- Oysa Allah içlerindekini biliyor.

24- Onlara acı bir azabı haber ver.

25- Fakat unutmayın ki, iman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanları hak ettikleri bir karşılık bekliyor.[8]

إِنَّهُ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾
وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا
يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

---

[4] KASEM/YEMİN: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

[5] Harfi harfine: "Geceye ve topladığına yemin olsun."

[6] Harfi harfine: "Toparlandığı zaman aya yemin olsun."

[7] Harfi harfine: "Sizler binip binip tabakadan tabakaya geçeceksiniz." Yani: Ey insanoğlu! Allah'tan ve ahiret gününden habersiz yaşıyorsun. Gecenin koyu karanlıklarında bin bir çeşit günah işliyorsun. Gündüzün her anında bin bir türlü haksızlık yapıyorsun. Bütün bu yaptıkların anı anına izleniyor. O suçlarını örttüğün geceler, o altında keyif çattığın mehtabın dile gelerek her şeyi sayıp döktüğünü bir düşün… Allah görünmüyor diye yok mu sanıyorsun O'nu. Allah karanlık her gecenin ta içindedir. Üzerinizde dolanıp duran ayın her anındadır. Akşam güneşinin kızıllığında, mehtabın aydınlığındadır. Allah her yerdedir, o sizi bütünüyle kuşatmıştır. Bir gün gelip sizi kuşatan her şeyin dile gelerek konuştuğunu, tanıklığa çağırıldığını düşünün… Geceye; "Anlat karanlık kuytularında kim ne yaptı? diye, aya; "Anlat üzerinde dolandığın aym her gününü insanlar nasıl geçirdi? Kim ne yapıyordu günlerinin başında, ortasında ve sonunda?" diye sorulduğunu, bütün bunların bir bir dile gelip konuştuğunu düşün… Düşün de gerçeğin ta kendisi olan Allah bilinci ile yaşa. O kaçınılmaz günde nasıl her şeyin altüst olacağını, yaratılışın nasıl yenileneceğini düşün… Düşün ve aklını başına topla ey İnsanoğlu!

[8] Harfi harfine: "Ancak 'iman' edenler ve 'amel-i salih' işleyenler hariç, onlar için 'gayr-ı memnun' bir 'ecir' vardır." Bkz. "AMEL-İ SALİH"; 103/2. ayet dipnotu, "GAYR-I MEMNUN" 68/13. ayet dipnotu.

85- BURUC SURESİ

Mekke'de inmiştir, 22 ayettir. İlk ayetinde gökyüzünün burçları (burûc) dile gelip şahitliğe çağırıldığı için bu adı almış görünmektedir. Mekke yıllarının tipik özelliklerini yansıtır. Ana teması **ahirete iman**, **vahiy** ve **peygamberliktir**. **Ashab-ı Uhdud** kıssası üzerinden bütün çağların insanlarına bu temel mesajları verir.

85-BURUC SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 22 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- BURÇLARLA dolu[1] gökyüzü dile gelsin!

2- Söz verilen gün dile gelsin!

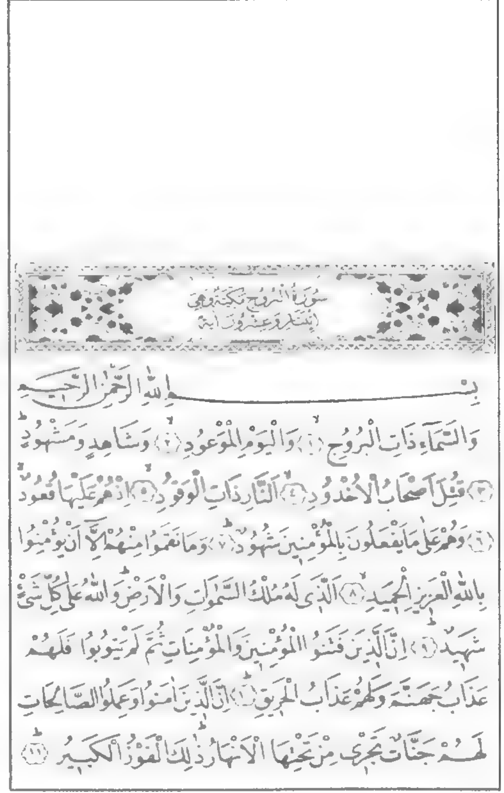
3- Tanıklar, sanıklar, hepsi dile gelsin!;[2]

4- 5- "O alev alev yanan ateş çukurlarını kazanlar sadece kendi çukurlarını kazmış olurlar!"

6- BİR ZAMANLAR[3] kazdıkları ateş çukurlarının çevresinde oturanlar vardı. 7- İman edenlere yaptıklarını bizzat seyrediyorlardı. 8- Güçlü ve övgüye lâyık Allah'a imanda direndikleri için onlardan intikam alıyorlardı.

9- O Allah ki göklerin ve yerin egemenliği yalnız O'nundur. Allah her şeyi görüyor.

10- İman eden erkeklere ve iman eden kadınlara işkence edip de sonra nedamet getirmeyenler kesinlikle cehenneme girecek. Alev alev yanan bir azap onları bekliyor.



11- İman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanlar ise kesinlikle altından ırmaklar akan cennetlere girecek. İşte asıl büyük kurtuluş budur.

---

[1] BURC: Sözlükte [برج] kökü mastar olarak "yükselmek, ortaya çıkmak, yukarı çıkmak" demektir. Kule yapmak, burç dikmek, yüksekçe yapı kurmak (*ibrâc*); kale yapmak (*tebrîc*); süslenip püslenmek (*teberrüc*); kule, burç (*burc*); yayın kulesi (*burcu'l-irsâl*); güvercin yuvası (*burcu'l-hemâm*); saat kulesi (*burcu's-saa'*) kelimeleri bu köktendir... Aramice'de *burgâ*, Eski Yunanca'da *pyrgos*, Hind-Avrupa dil kökünde *bhrgh* yüksek yer, hisar anlamına gelir. Bugün Türkçe'ye girmiş olan *burç, burgaz, burjuva, burjuvazi* kelimeleri bu köktendir... Yüksek yer, yükseklerde oturan, köşklerde, villâlarda yaşayan, süslenip püslenen anlamlarını çağrıştıran olay ve olguları ifade eder. Eski Yunancadan batı dillerine geçtiğine göre Avrupa'daki kimi şehir isimleri de bu kökten gelir; Ham-burg, Petes-burg, Stras-burg vs. Demek bu şehirler yüksek tepelerde kurulmuş veya buralarda etrafı duvarlarla çev-

reli şato ve villâlarda yaşayan insanlar varmış. Onun için bunlara burjuvazi, yaşadıkları şehirlere de sonu "burg" ile biten isimler konulmuş. Bu durumda "proleter" de burçların dışında kalan, kenar mahallelerde yaşayan, yükseklere çıkamayan demek oluyor... Ayette "Burçlar sahibi sema" ifadesi, gökyüzünün yıldızlarla dolu olduğunu veya Mekki surelerin metafizik gerilim içinde gelen üslûbuyla söylersek "yüksek ufuklara sahip, yükseldikçe açılan, uçsuz bucaksız yüksek ufuklar" manasına gelir. Yıldızlar, insanların baktığı yerden yükseklerde göründüğü için onlara burç denmiştir. Bunun için gökyüzünü gidip dayanılan bir gök duvarı olarak değil, arkasında engin ufukları bulunan "gök kapısı" olarak anlamak icab eder. Bu anlamda batı dillerinde kullanılan *existence* aslında "Dışarıda, orada öylece durup duran" demektir; (*ex*=çıkış, dışarı, *stence*=duran şey, statüko). Dolayısıyla Yunan üzerinden batılı muhayyile dış dünyayı bir statüko olarak anlamıştır. Sınırları belli, değişmeyen, orada öylece duran devasa kozmik stoa (sütun, duvar)... Tanrı da bu anlamda bu statükonun metafizik ifadesi oluyor. Yani Tanrı da orada öylece duruyor; ilk hareketi veriyor ve bir daha karışmıyor. Hareket ettiriyor, fakat kendisi hareket etmiyor (*Muharrik-i Evvel*). Oysa Kur'an'ın oluş anlamına gelen *kevn* kavramından *kainât* olan şeyler, oluş halinde olanlar demektir. Yani kendisi sürekli hareket halinde olan, değişen, dönüşen, orada öylece devinip duran, açıldıkça açılan, derinliklerinin sonu olmayan, sınırı, hududu bulunmayan anlamında... Demek ki Allah statik bir Tanrı değildir. O'nda sürekli oluş (*kevn*) vardır ve bu anlamda "Mutlak Oluş" demek olur. Yani Allah'ın gayrısında oluş ve bozuluş *kevnu fesad* söz konusu iken onda bozuluş, eksilme ve çoğalma olmaz. Tamlık içinde açınım, boyuna zuhurdur söz konusu olan. Keza unutulmamalı ki ilâhî hayattaki dinamik yenilenmeler kemale doğru değil, kemal içindedir... Şu halde ilerleyen ayetlerde (15) gökleri kendine izafe edecek olan Allah, göklerin burç sahibi olduğunu söylemekle göğün sınırlarının burçlarla bittiğini değil, yükseldikçe yükselen, insan yöneldikçe açılan, ucu bucağı bulunmayan sonsuz bir metafizik derinlikten bahsediyor olmalıdır (Allahu a'lem).

[2] KASEM/DİLE GELME: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

[3] ASHAB-I UHDUD: Yukarıdaki pasajda (6-11) yer ve zaman ismi verilmeden kısaca değinilen ve tefsirlerde "Ashab-ı Uhdud" diye yığınla spekülasyona neden olan kıssa, öyle anlaşılıyor ki Ashab-ı Kehf gibi Sami/Arap muhayyilesinde destanlaşmış bir direniş ve kahramanlık öyküsüydü. Bunlar eskiçağların birinde yaşamış ve destansı bir direniş ve kahramanlık ortaya koymuşlardı. Zamanla Arap halk muhayyilesinde bizdeki "Hz. Ali'nin cenkleri", "Estergon Kalesi" veya "Gaziosmanpaşa savunması" gibi yer etmişti. Bu tür kahramanlık öykülerinin halk muhayyilesinde bire bin katılarak efsaneleşmesi normaldir. Zihni çocukluğundan beri "Hz. Ali'nin cenkleri" anlatılarıyla dolu birisine on on beş cümleyle gerçek Hz. Ali'den yiğitliği, cesareti ve ahlâkı öne çıkarılarak bahsedildiğini düşünün... İşte Kur'an bu tür destanlaşan direniş ve simalar üzerinden de sesleniyor. İçeriğine yönelik ayrıntılı açıklama yapmaksızın olay veya simadaki "tutum ve davranışları" öne çıkararak öğüt veriyor... Ayette geçen "Ashab-ı Uhdud" "Hendeklerin sahipleri" anlamındadır. İçi

ateşle dolu hendeklere atılanlar değil, bu hendekleri kazanlar kastediliyor. Çağlar boyunca nice despot krala ev sahipliği yapmış Sami/Mezopotamya havzasında böyle gaddar imparatorlar hep görülmüştür. Böylesi tiplere sadece bu bölgede değil her yerde rastlanabilir. Örneğin Kur'an'ın esas hitap çevresi Roma dil, tarih ve kültür evreni olsaydı muhtemelen gladyatörlerden, iki tekerlekli at arabası sahiplerinden, aslanlı kafeslerden, Spartaküs'den, Kartaca'dan vs. bahsedecek ve bunlar üzerinden insan tutum ve davranışları sorgulanacaktı (Allahu a'lem). Şu halde kıssaları anlatırken Kur'an'ın tarih, yer ve mekân konusundaki "bilinçli susuşu" hitabın çağlar boyu sürmesini istemesi nedeniyle olmalıdır. Çünkü bir din, bütün insan kuşakları boyunca devam etmek istiyorsa kendini alabildiğine "minumum" hale getirmek durumundadır. Ki böylece "klâsik" hale gelsin. Her gelen nesil onda kendinden bir şey bulsun. Demek ki Ashab-ı Uhdud kıssası da diğer bir çoğu gibi masal olsun diye veya hakkında "bilgi" vermek için değil, benzerleri halen varolan bir olay üzerinden "bilinç" oluşturmak amacıyla anlatılıyor. Demek ki haklı bir davayı zorla bastırmak isteyen herkesi ashab-ı uhdud olarak görmek gerekir. Bu nedenle yukarıdaki pasaja, ilâhî hitabın tabiatında bulunan "bütün çağlara seslenme" amacı yansısın diye "Ateş çukurları kazanlar kendi çukurlarını kazmış olurlar" gibi geniş zaman kipinde karşılık verdim…

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ
الْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ
الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ
مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

12- DOĞRUSU Rabbinin yakalayıp tutuşu çok çetindir. 13- Yaratmayı başlatıp yenileyerek sürdüren O'dur;[4] bundan hiç şüpheniz olmasın 14- Çok affedicidir, sevgi kaynağıdır 15- Görkemi gökleri kuşatmıştır, çok yücedir 16- Ve istediği her şeyi yapabilendir O…

17- ORDULAR olayından haberin var mı?

18- Hani şu Firavun ve Semud olayından?

19- Fakat kâfirler hala yalan deyip duruyorlar.

20- Oysa Allah onları arkalarından kuşatmıştır.

21- Bilakis yalan dedikleri bu Kur'an yüce bir hitabedir.

22- Çok sağlam bir kaynaktan, sağlam yollarla gelmektedir.[5]

---

[5] LEHV-İ MAHFUZ: Sözlükte "korunmuş levha" demektir. Arapça'da [لوح] kökü mastar olarak "belirmek, görünmek, ortaya çıkmak, meydana gelmek" anlamına geliyor. Kaldırmak, görmeleri için yukarı kaldırmak, ima etmek, değinmek, üstü kapalı olarak anlatmak (*telvîhan*); şerh, yorum, açıklama, dipnot (*telvîhun*); talimatname, katolog, liste, rapor, sunu (*leiha, layiha*); tabela, levha, pano (*levha*); düz tahta ya da tabela şeklinde olan her şey (*levh*) kelimeleri bu köktendir… Buruc suresinin sondan bir önceki ayetinde "*Bilakis bu (Kur'an) yüce bir hitabe (Kur'an-ı Mecîd)'dir*" deniyor ve ardından "*Lehv-i Mahfuz'dadır*" denilerek sure bitiyordu. Bu durumda *Lehv-i Mahfuz* kavramı, esas kelimenin (*levh*) görünmek, aşikar olmak anlamına geldiğinden hareketle yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya doğru iki anlamda yorumlanabilir. Aynı zamanda bu Allah'tan insana ve insandan Allah'a doğru iki yorum olacaktır. Birinci anlamda "Görünme süreci (inzali) korunmuş olan", ikinci anlamda "Korunmuş olandan (vicdan ve sağduyudan) çıkıp görünen" demek olur. Yani yukarıdan aşağıya "Sağlam bir yerden insana korunmuş olarak, sağlam bir yolla, şeytan, cin vs. karışması olmadan inen, insanların dünyasında böylece görünen, aşikar olan kitap" demek olur. Ki Kur'an'ın başka yerlerinde müşriklerin

“**Muhammed** cinlerle konuşuyor, söylediklerinde cin ve şeytan karışmaları var” iddiasına cevap olarak gelen “*Açıkçası, o zikri biz indirdik Biz, onu (indirirken) koruyacak olan da biziz*”(Hicr; 9), “*O meknun (korunan)* bir *kitap, şerefli bir Kur'an'dır*” (Vakıa; 77-78), “*Ona (indirirken) ancak tertemiz olanlar dokunabilir*” (Vakıa; 79) ayetleri bu manadadır. Yani “Kur'an'ın iniş süreci tümüyle kontrol altındadır, endişeye mahal yok” denmek istenmektedir. İkinci anlamda, yani aşağıdan yukarıya ise “İnsanlığın korunmuş, unutulmamış, diri kalan, hala sağ duran duyularından; sağduyusundan, vicdanın derinliklerinden fışkırarak çıkan, böylece görünerek aşikar olan, ortaya çıkan kitap” demek olur. Kur'an'ın hem şerefli bir peygamberin sözü (*kavli rasulün kerim*) hem de Allah'ın sözü (*kelamullah*) olarak anılmasının nedeni işte bu ikili okumayı yansıtır. Demek ki *Lehv-i Mahfuz* kavramı Allah ile insanlık vicdanının karşılıklı dinamik ilişkisini betimliyor. Zira Allah bizatihi korunmuş olup, tertemizdir. O'ndan tertemiz olan yayılıyor. Aynı şekilde vicdan da korunmuş olup, ondan da tertemiz olan fışkırıp çıkıyor. Bu ikisi zaman zaman Tur-i Sina'da, Zeytin ve İncir ağaçlarının altında, güvenli şehir Mekke'nin Hira'sında buluşuyor ve insanlığa yepyeni levhalar yazıyor, lâyîhalar getiriyor… Ayrıca Lehv-i Mahfuz kavramını “AHD-İ MİSAK”; 7/172, “KAVLU RASULİN KERİM”; 69/40, “GAYR-I MEMNUN”; 68/3. ayetlerindeki açıklama ve yorumlarla karşılaştırınız.

86- TARIK SURESİ

Mekke'de inmiştir, 17 ayettir. İlk ayetinde gece karanlıklarını yararak doğan yıldız, muhteşem bir edebiyatla insanlığın karanlıklar içinde kalmış duygu ve düşünce dünyasını aydınlatan Kur'an'a tanıklık için dile gelip konuşmaya çağırılır. Bu nedenle sureye, "gece gelen" (*târık*) denmiştir. Ana teması kıyamet günü ve bunu inkar eden kafirlerin şiddetli bir şekilde eleştirilmesi etrafında döner.

86-TARIK SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 17 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- GÖKYÜZÜ dile gelsin! Gece gelen[1] dile gelsin!
2- Bilir misin, nedir gece gelen?
3- O karanlıkları yararak aydınlatan bir yıldızdır;
4- "Hiç kimse yoktur ki, içinde sağduyusu bulunmasın!"[2]
5- İNSANOĞLU bir düşünsün neden yaratıldığını? 6- Atılıp saçılan bir sudan yaratıldı. 7- Bel ile göğüs kemikleri arasından çıkan bir sudan... 8- Allah insanı yeniden diriltmeye kadirdir; bundan hiç şüpheniz olmasın. 9- Bütün sırların ortaya döküleceği gün 10- O gün ne bir gücü, ne de bir yardımcısı olacak...
11- YAĞMURLAR yağdıran gökyüzü dile gelsin![3]
12- Ürünler fışkırtan yeryüzü dile gelsin!;[4]
13/14- "Bu Kur'an doğruyu yanlıştan ayıran bir sözdür. Boş bir lâkırdı değildir, asla!"[5]



15- Bak kâfirler plân kurup duruyorlar. 16- Benim de bir plânım var elbet. 17- Öyleyse o kâfirlere mühlet ver; biraz daha süre tanı onlara...

---

[1] TARIK: Sözlükte [طرق] kökü mastar olarak "vurmak, çekiçlemek, kapıyı çalmak" demektir. Karanlığı yararak gelmek, doğmak (*tarq*); başını öne eğip susmak (*itrâq*); doğum sancısı çekmek (*tatrîq*); yolu düzlemek (*tarîqa*); develer birbirini izlemek (*tetâruq*); meyletmek, amaçlamak, yol aramak (*tetarruq*); gece gelen, gece doğan yıldız (*târıq*); yol, din, mezhep, hal ve gidiş (*tarîqat*); metot, üslup, çığır (*tarîq*) gibi kelimeler bu köktendir... Ayette gökyüzüne ve Tarık'a yemin edilmesi, onların tanıklığa çağırılarak dile gelmelerinin istenmesi anlamında çarpıcı bir edebiyat vardır. Mekki surelerdeki bu yeminli girişler mecazî anlamlarla doludur. Bu nedenle yorumlanması gerekmektedir. Öyle anlaşılıyor ki burada parça parça inmekte olan Kur'an ayetleri geceleyin doğan yıldıza (*tarık*) benzetiliyor. İnsanlığın ka-

ranlıklar içinde kaldığı bir anda, **Hz. Peygamberin** tertemiz vicdanından fışkırarak çıkan aydınlanma, yıldız parlamasına benzetiliyor...

[2] Harfi harfine: "Hiç kimse yoktur ki içinde/üzerinde bir koruyucu (hafız) bulunmasın." Bu, kasemin (yemin) cevabıdır. Yani: "Göklerdeki yıldızlar nasıl karanlığı yararak doğuyorsa, bu Kur'an da insanlığın koyu karanlıklar yaşadığı bir demde karanlıkları yararak doğuyor. Gece karanlıklarını yararak doğan yıldızlar işte bu yüzden dile gelerek, insanlığın duygu ve düşünce dünyasındaki karanlıkları yararak doğan bu Kur'an'a tanıklık yapmalıdır. Tanıklık yapmalı ki her insanda aslında korunmuş, ölmemiş, diri (sağ) kalmış bir duyu, bir vicdan vardır. İşte bu Kur'an o sağduyunun uyanışıdır, o vicdanın dile gelip haykırışıdır. Allah o vicdan ve sağduyu üzerinden insanlığa seslenmektedir... Ayrıca Bkz. "LEHV-İ MAHFUZ" 85/22. ayet dipnotu.

[3] Harfi harfine: "Dönüş (ric'i) sahibi gökyüzüne yemin olsun." Dilcilere ve müfessirlere göre buradaki *ric'i* tekrar tekrar dönüp yağdığı için yağmurdan mecazdır (Zeccac, Keffal, İbn Abbas, Razi).

[4] Harfi harfine: "Yarılma sahibi yeryüzüne yemin olsun."

[5] Bu, kasemin (yeminin) cevabıdır. Yani yağmurlar yağdıran ve bu yağmurlardan aldığı sularla ürünler çıkaran yeryüzü dile gelsin de söylesin: İşte bu Kur'an yağmurun yeryüzüne hayat vermesi gibi insanlığa rahmet (sevgi ve merhamet) kaynağıdır. İnsanlığın vicdan ve sağduyusuna hitap eder. Oradan toprağın ürün çıkardığı gibi nice hayırlı ameller çıkarır. Toprağın yeşermesi gibi insanlık vicdanı da böylece yeşerir. Doğruyu yanlıştan ayırır. İnsan davranışlarını bilinçli ve amaçlı bir eyleme dönüştürür. Dağlarda amaçsızca biten otlar gibi değildir Kur'an'ın sözleri. Bir amaca yönelik olarak, ne dediğini, nereye hitap ettiğini bilen, sorumluluk bilinci içinde söylenmiş sözlerdir bunlar. Başı boş otlar gibi biten, rastgele çıkan lakırdılar değil...

87- A'LA SURESİ

Mekke'de inmiştir. 19 ayettir. İlk ayetinde Allah "ulu, en yüce" olarak anıldığı için bu adı almıştır. Ana teması dünya hayatının geçiciliğine karşın kalıcı olanın ahiret hayatı olduğu; bu çağrının İbrahim'den beri sürekli yapıldığı; fakat inkarcıların her seferinde aldırış etmedikleri ve bu nedenle de sonlarının cehennem olacağı etrafında döner.

87-A'LA SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 19 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- RABBİNİN ulu[1] adını yücelt!

2- O Rabbin ki her şeyi yarattı, şekil verdi.

3- O Rabbin ki her şeyin doğasını belirledi, yürüyeceği yolu gösterdi.

4- O Rabbin ki yemyeşil otlaklar çıkardı.

5- Sonra onları kuru otlara çevirdi…

6- SANA okutacağız da unutmayacaksın.[2] 7- Çünkü uygun gördüğü hariç[3] Allah kalıcı olanı da geçip gideni de çok iyi bilir 8-Bu nedenle kurtuluşa götüren yolu sana kolaylaştıracağız…[4]

9- ŞU HALDE sen kimilerine bir yararı olmasa da hatırlat.

10- Korku ve titremesi olan kendine gelecektir.

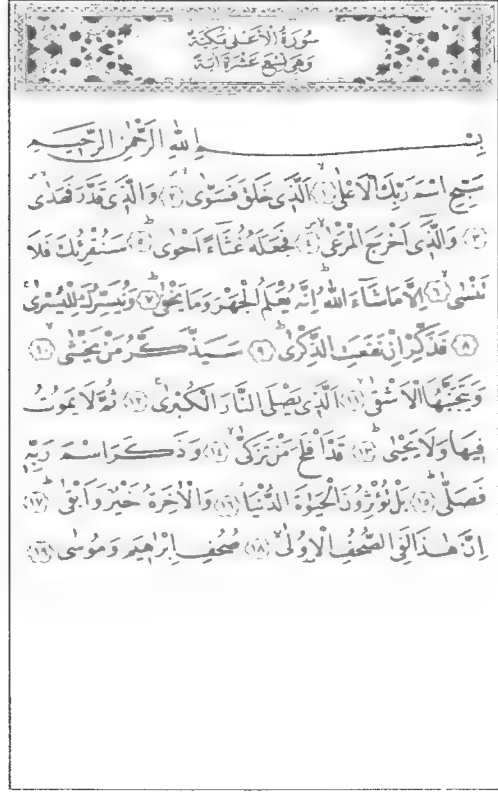
11- Kendine yabancılaşan ise ondan kaçacaktır.

12- Böyleleri büyük ateşe atılacak.

13- Orada ne ölecek ne dirilecek.

14/15- Fakat arınıp temizlenen, Rabbinin adını hatırlayıp O'na yönelen kurtulacak.

16- Fakat hayır! Siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz.



17- Oysa ahirettir daha hayırlı ve daha kalıcı olan…

18- Bu hatırlatmalar ilk çağların sayfalarından beri yapılıyor; bundan hiç şüpheniz olmasın.

19- İbrahim'in ve Musa'nın sayfalarından beri…

---

[1] A'LA: Sözlükte [علی] kökü mastar olarak "yücelmek, yükselmek, yukarı çıkmak, üste çıkmak, aşmak, çoğalmak, aşkın olmak, taşkınlık etmek, böbürlenip gururlanmak" anlamlarına gelir.Yüceltmek, yükseltmek, üste çıkmak (*i'lâ*); yavaş yavaş yükselmek (*tea'lliyâ*); yüce olmak (*teâ'lâ*); yüce görmek, görünmek, ortaya çıkmak (*isti'lâ*); daha yüce (*a'la*); yüksek, üstün, yüce (*âlî*); ek katkı, ilave, zam (*ilâveh*); yücelik, kibir, gurur, büyüklük, taşkınlık (*u'luv*); semavi, yüce, üstün (*ulvî*); üstün ve yüce olana (Ali'ye) mensup (*alevî*); üst, üstünde, üzerinde (*alâ*) kelime-

leri bu köktendir... Görüldüğü gibi bu kavramın Allah hakkında yücelik, üstünlük, ululuk anlamı yaygın, insanlar hakkında taşkınlık, azgınlık anlamı nadirdir... 8.yy Türkçesinde *uluğ* olarak geçen kelime ile ve *a'lâ* şeklindeki kullanımı Türkçe'deki "Uluğ Tengri katına almış, Türk milletinin başına oturtmuş", "Ulu kuşun kısmeti ayağına gelir", "Ulu sözü dinlemeyen ulur kalır", "Ulular köprü olsa (saygıdan) basıp geçme" deyişlerindeki manayı çağrıştırır.

[2] İKRA (OKUMA): Bkz. 96/1. ayet dipnotu.

[3] MEŞİET (DİLEME): Bkz. 76/30. ayet dipnotu.

[4] Yani: Ey **Muhnammed**! Sana evreni, oluşu, akışı, hayatı, toplumu, iyiyi, kötüyü okutacağız. Seninle birlikte bir "okuma" gerçekleştireceğiz. Allah-insan, insan-doğa, insan-toplum, insan-insan ilişkisine dair bir okumada bulunacağız. Böylece insanlığa hayatın anlamının ne olduğunu göstereceğiz. Bu öyle bir okuma olacak ki, insanlık vicdanı ve sağduyusu harekete geçecek. İlk çağlardan beri vahyettiğimiz temel, kalıcı, unutulmayan gerçekleri tekrar hatırlatacağız. Bu nedenle sen bunları yeniden dünyanın gündemine taşıyacaksın. Zira bu hatırlattığımız gerçekler öyle hemen unutulacak şeyler değildir. Bilakis insanların genellikle içinde unuttuğu, uyuttuğu, taşlaştırdığı vicdan ve sağduyunun sesini tekrar diriltip canlandıracağız. Bu nedenle ne harekete geçirmek istediğin insanlık vicdanı, ne de gündeme taşıdığın gerçekler asla unutulmayacak. Çünkü sen, söylenip duran fakat bir türlü yapılamayan iyilik, güzellik, doğruluk, dürüstlük, adalet, vicdan ve merhamet gibi açıktan açığa (cehren) herkesin bildiği, kalıcı temel insanî değerleri bizzat hayata geçirerek, onların "ne demek olduğunu" icraatınla göstererek bir okuma yapacaksın. Çünkü bunlar insanlığın dimağına kazınmış temel değerlerdir. Sen bu unutulmayan, unutulmayacak olan değerler üzerinden yürüyeceksin. Ve bu okuma sonunda bilinen, açıkta kalıcı olan (cehrî) ayakta kalacak, sonraki kuşakları da aydınlatmaya devam edeceksin. Fakat geçici olan, sana ve yaşadığın tarihe mahsus olanlar, evrensel olanı göstermek için kendi tarih, coğrafya ve mekan şartlarından seçerek yaptığın örneklendirmeler, insanlığın gelecek kuşaklarını ilgilendirmeyenler, herkese lazım olmayan, herkesin bilmesinin gerekmediği (hafî) konular tabiki unutulacak. Senin ölmenle birlikte sırf sana, yaşadığın tarihe, mekâna, coğrafyaya mahsus olanları gelecek kuşaklara taşımayacağız. Ama evrensel olanlar, tüm insanlığı ilgilendirenler -ki sen zaten esas olarak bunlar üzerinde yürüyorsun- sürecek, kalıcı olacak, insanlığın gelecek tarihini de aydınlatmaya devam edecektir...

88- ĞAŞİYE SURESİ

Mekke'de inmiştir, 29 ayettir. İlk ayetinde kıyametin ansızın geleceği, bir anda her yeri sarıp sarmalayacağı ve insanlarda dehşet ve korkuya yol açacağını ifade için kullanılan *ğaşiye* kelimesinden dolayı bu adı almış görünmektedir. Ana teması **kıyamet günü** etrafında döner.



88-ĞAŞİYE SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 29 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- BÜRÜYÜP kaplayandan[1] haberin var mı?

2- O gün kimi yüzler var yere bakacak.

3- Bitmiş tükenmiş vaziyette gelecek.

4- Kızgın bir ateşe atılacaklar.

5- Kaynar sudan içecekler.

6- Kuru dikenden başka yiyecek verilmeyecek.

7- Öyle ki ne doyuracak, ne açlıktan kurtaracak.

8- O gün kimi yüzler de var sevinçten parlayacak.

9- Yaptıklarına değecek.

10- Muhteşem bir cennete girecekler.

11- Orada boş bir söz duymayacaklar.

---

[1] ĞAŞİYE: [غشى] kökü mastar olarak "kararmak, kaplamak, bürümek, sarmak" demektir. Bir yere gelmek, bir yere varmak (*ğışyân*); bayılmak (*ğaşyâ*); örtmek, perdelemek, kapatmak, gidermek (*tağşiye*); örtmek, kaplamak, bürümek, cinsel ilişkide bulunmak (*teğaşşiye*); belâ, musibet (*ğâşiye*); zar, örtü, kapak, perde, valf (*ğışâveh*); baygınlık, koma hali (*ğaşyeh*); baygın, bayılmış (*muğşî*) kelimeleri bu köktentendir... Ansızın gelmesi, bir anda her şeyi kaplaması, insanlarda dehşet ve korkuya yol açması nedeniyle Kur'an lisanında kıyamete *ğâşiye* de denmiştir. Aynı kökten gelen *ğışaveh* perde demek olduğuna göre, sanki kıyamet "dünya" denilen tiyatroda sahnelenen "insan ve hayat" adlı oyunun "son perdesi" olmaktadır.

12- Şarıl şarıl sular akacak.
13- Yüksek kanepeler…
14- Doldurulmuş kadehler…
15- Dizi dizi yastıklar…
16- Boy boy halılar olacak…
17- ŞİMDİ o deveye bir baksınlar nasıl yaratılmış?
18- Göğe baksınlar nasıl kaldırılmış?
19- Dağlara baksınlar nasıl dikilmiş?
20- Yere baksınlar nasıl yayılmış?
21- Şu halde hatırlat, sen ancak bir hatırlatıcısın.
22- Dayatan bir zorba[2] değilsin.
23- Ancak kim yüz çevirip kâfirlik ederse,
24- Allah ona en büyük azabı tattıracaktır.
25- Dönüp dolaşıp kesinlikle Bize gelecekler.
26- Onların hesabını görmek Bize aittir. Hiç kuşkusuz!

فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾
وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ
كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ
نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾
لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ
الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

---

[2] MUSAYTIR: Sözlükte [صطر] kökü mastar olarak "yazmak, yere vurmak, bir şeyi kılıçla kesmek" demektir. Yazmak (*tastîr*), uydurma, hurafe, efsane (*esâtir*); kasap (*sâtır*, *settâr*); kasap bıçağı (*sâtûr*); cetvel, mastar (*mıstar*); çizgili (*musattır*) kelimeleri bu köktendir… Ayette geçen ***musaytır*** Türkçe'de yine aynı kökten "satır sallayan" diye tabir ettiğimiz "dayatmacı, zorba" manasını çağrıştırır. Demek ki ayet gayet açık bir dille **Hz. Peygamberi** bir uyarıcı, hatırlatıcı (*müzekkir*) olarak tavsif ediyor ve asla bir dayatmacı, zorba (*musaytır*) olmaması gerektiği vurgulanıyor. Klâsik müfessirlerin çoğu bu ayetin Medine'de inen savaş ayetleri ile neshedildiği görüşündedir. Ancak diğer tüm; "Kur'an'da nesh" iddialarını da olduğu gibi bunu da kabul etmek mümkün görünmüyor. Çünkü tarihi akış içinde nesh diye bir şey vardır; ancak "Kur'an'da nesh" yoktur… Yukarıdaki "kılıç (satır) ayeti" diye bilinen ayet nesh edilmek bir yana bilakis; "Dinde zorlama yoktur" (2/256) ayetiyle Medine'de de teyit edilmiştir. Devlet olunca kanun çıkarmak, suçluları cezalandırmak, zalime haddini bildirmek, saldırgana karşı at binip kılıç kuşanmak ayrı, bir dinin inanç ve ibadetlerini devlet zoruyla insanlara kabul ettirmek ayrı bir şeydir. **Hz. Peygamber** birincisini yapmış ancak ikincisine ömrünün sonuna kadar yaklaştığı

bile görülmemiştir... Şimdi, ayete "Sen onlar üzerine zorba değilsin" diye mana verip sonra bunun nesh edildiğini söylemek zimnen; "Artık zorbalık yapmana müsaade ediyoruz" anlamına gelir. Oysa bir şey zorbalıksa Mekke'de de Medine'de de zorbalıktır. Ve işin doğrusu bu ayet Medine'de de, geçerlidir ve kıyamete kadar da geçerli olmak durumundadır. Çünkü Mekke ve Medine ile sınırlı kalmayacak kadar oldukça evrensel bir yaraya parmak basmaktadır. Bu yara, eline gücü geçirenin öteki insanlar üzerinde bazen din, bazen devlet adına dayatma ve zorbalığa kalkışmasıdır. İnsanlıkta bu sorun hala çözülebilmiş değildir. Bu ayet Müslüman bilince bu noktada esaslı imkânlar sunmaktadır... Ayrıca Bkz. "Dinde zorlama yoktur" ayetinin geçtiği 2/256. ayet dipnotu ve **Zülkarneyn** kıssasının nasıl bir devlet idaresi (adamlığı) mesajı verdiğine dair 18/83. ayetindeki bütün dipnotlar...

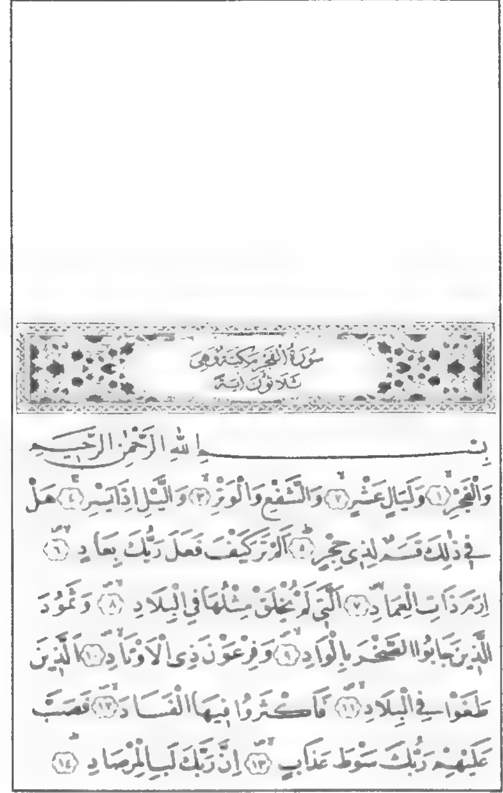
89- FECR SURESİ

Mekke'de inmiştir, 30 ayettir. İlk ayetinde tanyeri dile gelerek tanıklık etmeye çağrıldığı için bu adı almıştır. Ana teması, bu dünyada vurdumduymaz bir şekilde yaşayanların kıyametle uyarılması, nankörlüklerinin ve açgözlülüklerinin eleştirilmesi etrafında döner.

89-FECR SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 30 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- TANYERİ[1] dile gelsin![2]

2- O on gece dile gelsin![3]

3- Çift ve tek dile gelsin!

4- Sabaha yürüyen gece dile gelsin![4]

5- Bunların bir dili yok mu? Aklı ve vicdanı olanlar düşünsün![5]

6- RABBİNİN Ad halkına ne yaptığını bilen var mı?

7- O görkemli binalarıyla İremlilere...

8- Öyle ki ülkeler içinde onun gibisi yaratılmamıştı.

9- Peki, vadilerde kayaları oyan Semud halkına ne yaptığını bilen var mı?

10- Ya o insanları kazıklara bağlamasıyla ünlü Firavun'a?

11- Bunlar ülkelerinde hak ve adalet sınırlarını hiçe saymışlardı.

12- Oralarda yağma, talan ve bozgunculuğun haddi hesabı yoktu.

13- Derken Rabbin üzerlerine azap kamçısı indirdi...[6]

14- ÇÜNKÜ "Rabbin her şeyi görüyor."[7]

---

[1] FECR: Sözlükte [فجر] kökü mastar olarak "yarılıp patlamak, fışkırmak" demektir. Yol açmak (*fecrân*); patlatmak, fışkırtmak (*tefcîr*); patlamak, fışkırmak (*tefeccür*); patlama, fışkırma, ortaya fırlama (*inficâr*); tan, tan yeri (*fecr*); patlayıcı (*inficârî*); patlak, patlamış (*münfecir*); günah işlemek, doğrudan dışarı çıkmak (*fucûr*); günah işleyen, doğrudan çıkan (*fâcir*)... Görüldüğü gibi *fecr* ve *fucûr;* "bir şeyden sıyrılarak çıkma" manasındadır. Bir tabiat olayı olarak gündüz gecenin içinden fışkırıp çıktığı için bu ana *fecr* deniliyor. Bir insan davranışı olarak suçlu ve günahkâr da doğru yoldan çıktığı için *fâcir* oluyor. Yukarıdaki ayette üzerine yemin edilen yani tanıklık etmeye, dile gelmeye çağrılan *fecr* Türkçe'de güneşin doğmasından önceki aydınlık, sabah aydınlığı, şafak vakti dediğimiz şeydir. Nitekim "tanyeri ağarmak, tan atmak" da deriz. "*Tanyeri atanda, şafak sökende*" (Köroğlu) mısralarındaki manayı çağrıştırır.

[2] Yani: Karanlıkları yararak fışkıran şafak vakti, ağaran tanyeri dile gelsin! Geceyi nasıl gündüze çeviriyor, karanlıklar nasıl ebediyen sürmüyor, her gecenin nasıl aydınlık bir sabahı oluyor söylesin. Tanıklık yapsın da anlatsın: Bu Kur'an'da da karanlıkları yararak doğuyor. Bütün zulüm karanlıklarını söndürüyor. Kirletilen tüm geceleri sona erdiriyor. İnsanlık şafağında tanyeri gibi atıyor... Bu nedenle tanyeri dile gelsin... Geçmiş çağların üzerine doğduğunda onlar ne durumdaydı haber versin. O kudretli imparatorluklar, o yıkılmaz denen ülkeler nasıl ansızın gelen bir afetle yerle bir oldular anlatsın. Ad'ın, Semud'un, Firavun'un harabeleri üzerine tanyeri o günde ağarmıştı, o tanyeri aynı tanyeriydi, dile gelsin de anlatsın, niceydi halleri o vakit?

[3] Yani: Günler, geceler boyu vicdan azabı çeken, varoluş sancıları içinde kıvranan şu öksüz Muhammed'in Hira mağarasında neler yaşadığını o geceler dile gelsin de anlatsın! Özellikle son on gece... Uzun süren bir gecenin koyu karanlığı içinden, "son on dakika" içinde karanlığı yavaş yavaş yararak doğan güneş gibi, dokuz ay gibi uzunca bir süre rahîm karanlıkları içinde oluşan bir bebeğin "son on gün" içinde yavaş yavaş doğuşa yürümesi gibi, insanlığın koyu karanlıkları içinden sıyrılarak Rabbi'nin rahmine sığınan o tertemiz vicdan, o asil ruh nasıl sancılar çekti, insanlar oyunda oynaştayken nasıl bir metafizik gerilim içinde dağlarda geceler boyu rabbini aradı bir bir anlatsın. Hira mağarasında bazen kırk gün kırk gece hiç ayrılmadan bekleyen bu öksüzü geceler nasıl misafir etti anlatsın. Özellikle o "son on gece" doğum sancısı nasıl hızlandı, dem nasıl kıvama erdi, yürek sevdiği ile nasıl tutuştu, ırmak yatağını nasıl buldu "dile gelsin" de anlatsın. Orada neler yaşandığını siz nereden bileceksiniz? İşte bu Kur'an ayetleri o gecelerin dile gelişidir. İş başladı, dile gelip şu öksüzün tertemiz vicdanı üzerinden fışkırıyor. Dinleyin bu dile gelişi ey insanlar! Kulak verin ve dinleyin; Bu ses, evrenin kozmik derinliğinden ve insanlığın derunî vicdanından gelen bir sestir. Size özünüzden sesleniyoruz; merhametin evrensel sesini iyi dinleyin!

[4] Yani: O sabaha yürüyen gece dile gelsin. Onu da tanıklığa, gerçeğin ortaya çıkması için konuşmaya çağırıyorum. Dile gelsin de konuşsun içinde ne günahlar işleniyor. Dile gelsin de konuşsun zifiri karanlığında hangi masumlar kirletiliyor. Dile gelsin de söylesin; "Benim işim günahı örtmek değil, onu sabaha taşımak, ortaya çıkarmak, aydınlığa ulaştırmaktır." "Dile gelsin de söylesin: Hiçbir şey gizli kalmaz, geceye sığınanların yolu sabaha çıkar, ve bir tanyerinde her şey ortaya dökülür." Dile gelsin de söylesin: "Gece nasıl sabaha yürüyorsa, bu öksüz **Muhammed** de karanlıklar içinden aydınlığa yürüyor, ve mecburdur bütün geceler çıkar sabaha..." Ayrıca ayette geçen yürüme (*yesr*) kavramının dilsel analizi için Bkz. İSRA; 17/1. ayet dipnotu.

[5] Yani: Ey insanlar! Ey vicdan ve akıl sahipleri! Bunlar dile gelemez mi sanıyorsunuz? Bir düşünün bakalım bütün bunları yaratan, "Haydi, dile gelin konuşun" diyemez mi? "Ey ağaran tanyeri konuş, sen doğduğunda kim ne yapıyordu? Kim yatıyor, kim ayakta bekliyordu? Ey güneş konuş, kimin üzerine doğdun, senin aydınlığın altında kim ne yaptı, sen her şeyi bütün insanlık tarihi boyunca görüyordun.

Ve ey gece, güneş battıktan sonra da sen her şeye şahittin. Hangi günahkâr niçin senin koynunda gizlendi, haber ver!" diyemez mi? Bütün bunları rabbiniz dile getirip konuşamaz mı? Kendiniz gibi herkesi kör ve sağır mı sanıyorsunuz? Fakat hayır! Her şey dile gelecek! Bütün bir oluş tek bir bütündür! Allah da her "olan" ile beraberdir...

[6] Bu ayetlerin ayrıntısı şu ayetlerdir: "*Semud ve Ad inanmadı o büyük patlamaya. Semud büyük bir afet ile yok edildi. Ad ise korkunç bir çöl fırtınası ile yok oldu. Afet bir hafta boyunca aralıksız devam etti. Öyleki, gözünde insanların kof hurma kütükleri gibi nasıl yerlere serildiğini canlandır artık... Şimdi onlardan geriye ne kaldı görebiliyor musun? Firavun da, ondan öncekiler de, altüst olmuş o şehirler de hep aynı yanlışı yaptılar. Hep Rablerinin peygamberine karşı geldiler; Allah da onları her defasında şiddetle yakalayıverdi. Oysa Biz, sizin atalarınızı o korkunç tufan günlerinde gemilerle kurtarmıştık. Artık bütün bunlar ibret olsun; duyan bir çift kulak yok mu?*" (69/4–12)

[7] Bu surenin girişindeki yeminin cevabıdır. Yani bütün o tanıklığa çağırdıklarımız; tanyeri, on gece, çift, tek ve geceler dile gelsin de söylesin. Yalın gerçek şudur; Rabbiniz her şeyi görüyor! Denizin içindeki balıkların, denizi inkâr etmeye kalkmaları neyse sizin de Allah'ı inkâr etmeye kalkmanız odur!

فَاَمَّا الْاِنْسَانُ اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ فَاَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي
اَكْرَمَنِۜ ﴿١٥﴾ وَاَمَّٓا اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي اَهَانَنِۚ
﴿١٦﴾ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَت۪يمَۙ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٓاضُّونَ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِۙ
﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ اَكْلًا لَمًّاۙ ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّاۜ ﴿٢٠﴾
كَلَّٓا اِذَا دُكَّتِ الْاَرْضُ دَكًّا دَكًّاۙ ﴿٢١﴾ وَجَٓاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّاۚ
﴿٢٢﴾ وَج۪ٓيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَۙ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ
وَاَنّٰى لَهُ الذِّكْرٰىۜ ﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَا لَيْتَن۪ي قَدَّمْتُ لِحَيَات۪يۚ ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ
لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُٓ اَحَدٌۙ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُٓ اَحَدٌۜ ﴿٢٦﴾ يَٓا اَيَّتُهَا
النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُۗ ﴿٢٧﴾ اِرْجِع۪ٓي اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةًۚ
﴿٢٨﴾ فَادْخُل۪ي ف۪ي عِبَاد۪يۙ ﴿٢٩﴾ وَادْخُل۪ي جَنَّت۪ي ﴿٣٠﴾

15- Ama insanoğlu; Rabbi onu ne zaman imtihan edip de kendisine izzeti ikramda bulunsa "Rabbim bana ikram etti" der.

16- Fakat ne zaman da sınayıp rızkını daraltsa; "Rabbim bana ihanet etti" der.[8]

17- Hayır! Bilakis asıl siz öksüze izzeti ikramda bulunmuyorsunuz.

18- Birbirinizi yoksulu doyurmaya teşvik etmiyorsunuz.

19- Her şeye açgözlülükle saldırıyorsunuz.

20- Mala mülke gözünüz doymuyor; yığdıkça da seviyorsunuz…

21- Hayır! Yeryüzü peş peşe sarsılıp paramparça olduğu zaman,

22- Rabbin ve güçleri bütün görkemiyle geldiği zaman,

23- İşte o gün cehennem orta yere konacak. İnsan anlayacak her şeyi ama iş işten geçmiş olacak.

24- Diyecek ki; "Keşke ömrümü boşa harcamasaydım."

25- Artık o gün Allah'ın ettiği azabı kimse edemez.

26- O'nun kıskıvrak bağladığı gibi kimse bağlayamaz…

27- Ama ey vicdanı rahat olan kişi!

28- Sen dön Rabbine, sen O'ndan, O senden razı olarak.

29- Gir kullarımın içine.

30- Gir cennetime!

[8] Yani: "Şu insanoğlu ne kadar garip? Nimet içinde yüzerken; "Allah'ın eli geniş, veriyor işte" diyerek Allah'ı emrine amade bir nimet ve bolluk kaynağı sanar. Sıkıntıya girince de; "Nerede bu Allah? Bu nasıl ilâhî adalet?" diye şikâyet etmeye başlar…

90- BELED SURESİ

Mekke'de inmiştir. 20 ayettir. İlk ayetinde Mekke kastedilerek şehir (*beled*) mecazî olarak dile gelmeye çağrıldığı için bu adı almış görünmektedir. Ana teması bir uyanış çağrısının önce kendi yöresinden başlayıp giderek tüm dünyaya yayılması gerektiği ile **kanaatkarlık**, **tevazu**, **yardımlaşma**, **kölelere özgürlük**, **dayanışma**, **sevgi** ve **merhamet** etrafında döner. Mekki surelerden olmasına rağmen 13. ayetinde köleyi (zircirlerinden, boyunduruğundan) sökmek, çözmek, kırmak, parçalamak anlamına gelen, "fekku reqabe" tabirinin kullanılması dikkat çekicidir. Kölelik (reqabe/rqâb) kavramının nuzul sırasına göre Kur'an'da geçtiği ilk yer olması; bunun da bu tabirle başlaması oldukça manidardır. Bu nedenle bu sureyi ve ilgili ayeti; "köleliğin kaldıran sure veya ayet" olarak anlamak mümkündür.

90-BELED SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 20 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

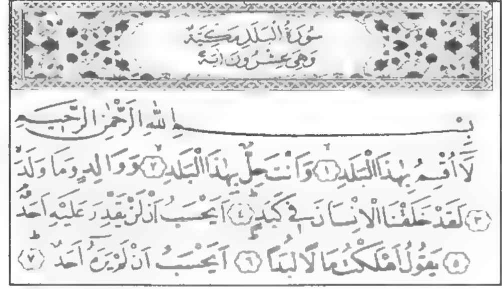
1- BU ŞEHİR[1] dile gelsin![2]

2- Bağrından çıktığın[3] işte şu şehir dile gelsin![4]

3- Babalar, anneler, çocuklar hepsi dile gelsin!;[5]

4- "Biz insana zorluklara karşı dayanma gücü verdik; hiç kuşkusuz."[6]

5- Fakat insan kendisine hiç kimse güç yetiremez mi sanıyor?



6- "Sadece harcadıklarım yedi sülâleme yeter" diye böbürleniyor.[7]

7- Kimsenin kendini görmediğini mi sanıyor?

---

[1] KASEM/DİLE GELME: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

[2] Yani: Dile gel ey Mekke! Dile gel ey şehirlerin anası! Dile gel ey insanlığın kalpgahı! Dile gelde söyle: Şu içindeki Kâbe'nin ne anlamı var? **Âdem**'i, **Havva**'yı, **İbrahim**'i, **İsmail**'i, **Hacer**'i anlat. Niçin kuruldu bu ev söyle. İçine putları kim doldurdu? Yıllar yılı gölgende kimler ne yaptı anlat. Anlat ki insanlık karanlıklardan aydınlığa çıksın, anlat ki üzerine çöken karabulutlar dağılsın…

[3] "*Sen bu beldede 'hıll'sin*" manasına gelen bu ibaredeki "*hıll*" Türkçe'de de kullandığımız "*helal, hulul, tahlil*" ile aynı kökten. Bu durumda mana: 1- Sen bu beldeye *helal*sin; burası senin memleketin, taşında toprağında hatıraların, hakkın var. 2- Sen bu beldeye *hulul* etmişsin; içinde yaşamışsın, doğmuşsun, büyümüşsün, bağrından çıkmışsın. 3- Sen bu beldenin her karış toprağına sinmişsin, dağını taşını adın gibi biliyorsun, *tahlil* etmişsin; bölüm bölüm, karış karış, yıl yıl ömrünü geçirmişsin" şeklinde olur.

[4] Yani: Ey **Muhammed**! Sen bu şehrin çocuğusun. Bir ömür geçirdiğin bu şehirden başlıyoruz. Önce yaşadığın toprakları, kendi halkını uyaracak, doğru yola çağıracaksın. İçinde nice hatıraların olan, çocukluğunu ve gençliğini yaşadığın memleketin, artık senin çıkışınla bambaşka bir yer olacak. Bu şehrin taşı toprağı dile gelecek. Her karış toprağı tanıklık edecek ve diyecek ki; Sen büyük bir ahlâk üzeresin, erdemli ve dürüst yaşayan bir el-eminsin. Şu şehrin taşı-toprağı buna şahittir. Ayağını önce kendi toprağına, kendi şehrine iyi bas ey **Muhammed**! Burada sağlam durmalısın, buraya yaslanmalısın. Dünyaya sunacağın her iyi şeyi önce kendi bahçende, kendi ocağında, kendi yurdunda yetiştirmelisin. Arkası gelecektir; bundan hiç şüphen olmasın…

[5] Harfi harfine: "Doğurana ve doğurulana yemin olsun."

[6] Harfi harfine: "Muhakak ki Biz insanı zorluk içinde yarattık."

[7] Harfi harfine: "Yığınlarla mal telef ettim diyor."

أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾
فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾
أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا
ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا
بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

8- Biz insana iki göz vermedik mi?

9- Bir dili ve iki dudağı yok mu onun?[8]

10- Ona yürüyeceği iki yol gösterdik.[9]

11- Fakat o zor olana yanaşmadı.[10]

12- Bilir misin, nedir zor olan?

13- Bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmak...[11]

14- Zor zamanda vermek...

15- Öksüzün başını okşamak...

16- Düşmüşün elinden tutmak...

17- İman etmek, güçlüklere göğüs gerip acıları paylaşmak; sevgi ve merhamet yumağı olmak...[12]

18- İşte erdemliler bunlardır.[13]

19- Kâfirlik edenler ise şer odaklarıdır.[14]

20- Onların, ateşe atılıp üzerlerine kilit vurulacak!

---

[8] Yani: Biz insana gözler, kulaklar vermedik mi? İki dudağı ile ağzındaki dili ne güne duruyor? Görmek, duymak, doğruyu söylemek neden bu kadar zor geliyor?

[9] Yani: Oluklar çift; birinden nur akar diğerinden kir (NFK), biri iyiyi gösterir diğeri kötüyü, biri hakka çıkar diğeri batıla, biri adalet diğeri zulüm, biri tevhid diğeri şirk yolu...

[10] Harfi harfine: "Sarp yokuşu göze alamadı."

[11] FEKKU RAGABE: Sözlükte [فك رقبة] "köle özgürleştirmek" demektir. Tabirde geçen "*fekk*" sözcüğü; "sökmek, parçalamak, çözmek, parçalarına ayırmak, serbest bırakmak, parayı bozmak" anlamına geliyor. Çözülmek, sökülmek, parçalanmak (*infikâk*); parçalanma, sökülme, çözülme (*tefekkuk*); sökme, parçalama, çözme aleti tornavida (*mifek*); sökülmüş, çözülmüş , parçalarına ayrılmış (*mefkûk*) kelimeleri bu köktendir... Tabirde geçen ikinci sözcük "*reqabe*" ise mastar olarak "beklemek, gözetmek, kollamak, korumak" demektir. Gözetlemek (*teraqqub*), gözetleme, kontrol etme, denetleme (*murâqebe*); kontrol denetim (*riqâb*); boyun, köle (*reqabeh*); öncü birliği, gözcü, bekçi (*raqîb*); murakıp, kontrolcü, gözlemci (*murâqıb*); kalite kontrol (*murâqabetu'l-cevde*); gözleme aleti; teleskop (*mirqab*); gözlem evi, rasathane (*merqab*) kelimeleri de bu köktendir...

Şu halde ayette geçen "*fekku reqabe*" tabirinin, ilk Mekkî surelerden olan bu *Beled* suresinde yer alması ne anlama geliyor? Burada bir "kölelere özgürlük" çağrısı yapıldığı söylenebilir mi? Öyle görünüyor ki durum tam da budur. Şöyle ki; Mekke'de, üstelik insanlara bir yokuşa tırmanma gibi zor geleceği söylene söylene kölelik zincirlerini kırıp atma (*fekku ragabe*) çağrısı ile başlayan bu sürecin, Medine'de köle özgürleştirme (*tahriru ragabe*) operasyonları ile sürdürüldüğünü görüyoruz. Yani "teorinin" Mekke de atıldığını, Medine'de de "pratiğe" döküldüğünü görüyoruz... Buradan, köleliğin tümden kaldırılmadığı; bilakis zamanın akışına bırakıldığı sonucunu çıkarabilir miyiz? Başka bir deyişle köleliğin fiilen kaldırılmamış olması kimin suçudur? Teoride mi bir yetersizlik var? Yoksa bunu pratiğe aktaranlar işi yavaşa almış, savsaklamış mıdır? Öyle görünüyor ki yaygın kanaat, yeterli, kesin ve emredici bir ayetin gelmemiş olduğu yönündedir. Güya **Müslüman** dünyada bunun için kölelik açıkça kaldırılmamıştır. (!) Kafası "fıkıh" mantığı ile çalışmaya alıştırılmış **Müslüman** bilinç, illa "haramdır, yasaktır, caiz değildir" gibi "fetva formatında" ayetlerin gelmesini beklediğinden veya Allah'ın da bir molla gibi konuşacağını sandığından, hala kölelik kaldırılmadı deyip durmaktadır. Oysa buradan anlaşılması gereken, tıpkı içki ayetinin aşama aşama kaldırılması ve fakat içene ne ceza verileceğinin söylenmemiş olması gibi, tıpkı aşama aşama namaza alıştırılması ve fakat namazın nasıl kılınacağının söylenmemiş olması gibi, köleliğin de, daha bu ilk Mekkî surede kaldırılmış olduğu ve bunun **Hz. Peygamber** ölene kadar da yürürlüğe konduğudur. İşte bu yaşayan süreç kaldırma operasyonunun bizzat kendisidir. Bunun illa "fetva formatında" söylenmesi ve yapılması gerekmiyor. Dikkat edilirse Kur'an, konuyla ilgili en şiddetli kelimeyi kullanıyor; *fekku*;; (köleliği, kölelik zincirini, kölelik kurumunu) sökmek, kırıp atmak, paramparça etmek... Üstelik daha Mekke'nin ilk yıllarında... Medine'de ise modern dünyada pek sevilen, bildiğimiz o en popüler kavram kullanıyor *tahrir*; (köleleri, zincire vurulmuşları, boyunduruk altında olanları) hürleştirmek, özgürleştirmek...

Bunun böyle olduğunu, ne kölesi ne de cariyesi hiçbir zaman olmamış- ki **Maria** nikahlı eşi, **Zeyd** evlatlığıdır- kendisine köle gibi hizmet edilmesinden nefret eden, önünden arkasından korumalarla yürünmesini istemeyen, meclislerde kapının eşiğinde oturan, odadakilere su dağıtan, dışarıdan bakılınca "Hanginiz **Muhammed**" diye sorulacak kadar topluluğa karışıp giden, birinden su isterken bile utanan ve kendini etrafındakilere; "Kuru hurma yiyen bir kadının oğlu" olarak tanıtan başta **Hz. Peygamber** olmak üzere, on yıl gibi kısa bir sürede Medine'de kurulan "Adalet Devleti"nin, insanlığı kölelik kurumundan kurtarmayı amaçladığını, bunun bilfiil adımlarını attığını, operasyonlarını başlattığını, İslam'ın büyük yenilikçisi **Hz. Ömer** görmüştür ve gereğini yapmaktan çekinmemiştir. Fakat o günkü kabile, rant ve ganimet mantığı buna direnmiştir...

Dolayısıyla aşama aşama giden köle özgürleştirme uygulamasını, Kur'an'ın köleliği tam olarak kaldırmaması ve zamanın akışına bırakması şeklinde yorumlamak mümkün değildir. Olay, kaldırmayıp iyileştirme veya zamanın insafına bırakma olayı değildir. Bilakis, daha Mekke'nin ilk yıllarında, işte bu surenin bu ayetinde, üze-

rinde "fekku raqabe" (kölelere özgürlük) yazan bayrak kaldırılıyor ve çağrı başlıyor. Burada kaldırılan bayrak, Medine'nin, oradan da tüm insanlığın burçlarına dikilmeye doğru gidecektir. Fakat bu bayrak ne yazık ki Hz. Ömer döneminden sonra yere düşmüştür, hala da yerdedir...

[12]Harfi harfine: "Sonra iman eden, sabrı tavsiye eden ve rahmeti tavsiye eden olmaktır."

[13] Harfi harfine: "İşte 'ashab-ı meymene' bunlardır."

[14] Harfi harfine: "Küfredenler ise 'ashab-ı meş'eme' olan kimselerdir."

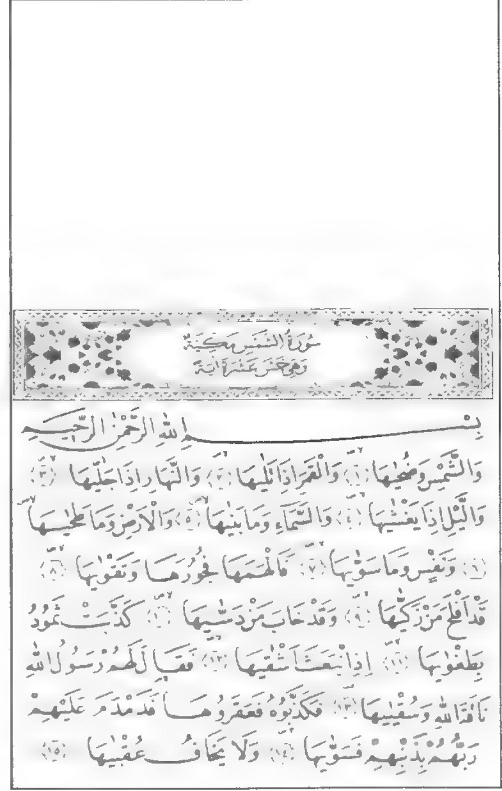
91- ŞEMS SURESİ

Mekke'de inmiştir, 15 ayettir. Güneşe (şems) yemin ile başladığı için bu adı almıştır. Güneş, aynı zamanda eski dünyanın temel tanrı figürü "güneş kültünü" çağrıştırır. Güneşle beraber, ilgili diğer gök ve yer varlıklarının tanrılaştırılması kadim ve yaygın bir inanç olduğu için, güneşin dile gelmeye çağırılmasının bu çerçevede büyük anlam taşıdığını düşünmek mümkün görünmektedir. Güneş kültünün o dönemlerde hayli yaygın olduğu bölge olarak bilinen orta ve güney Arabistan bölgesinde yaşamış Semud kavmi örneği ile de surenin bitiriliyor olması oldukça dikkat çekicidir.

91-ŞEMS SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 15 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- DİLE GELSİN[1] güneş![2] Dile gelsin yaydığı aydınlık!

2- Dile gelsin güneşe ram olmuş ay!

3- Dile gelsin açtıkça açan gündüz!

4- Dile gelsin örttükçe örten gece!

5- Dile gelsin o görkemli yapısıyla gökyüzü!

6- Dile gelsin o uçsuz bucaksız genişliğiyle yeryüzü!

7- Dile gelsin üzerine titrenerek yaratılan can!

8- Dile gelsin günahı da sevabı da esinleyen ilham!;[3]

9/10- "Kim kendini arındırıp temizlerse kurtulacak. Kim kendini kirletip günaha gömülürse mahvolacak!"[4]

11- SEMUD[5] azgınlıktan günaha gömülerek[6] yalanlamıştı.

12- İçlerinde en haydutları ileri atılınca,

13- Allah'ın elçisi onlara; "Allah'ın devesine dokunmayın, bırakın sulansın" demişti.

14- Fakat onlar elçiyi hiçe sayıp yalanladılar ve deveyi küstahça boğazladılar. Rableri de günahlarıyla birlikte hepsini kırıp geçirdi, yer ile yeksan etti.

15- Heyhat! Onlarda ahiret korkusu diye bir şey yoktu…

---

[1] KASEM/DİLE GELME: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

[2] ŞEMS: Sözlükte [الشمس] "güneş" demektir. Şems suresinin ismi ve içeriği dinler tarihi açısından çok önemli mesajlar vermektedir. Kur'an'a insanlık tarihinde bir dönemi kapatıp bir dönem açan "reformcu" niteliği açısından baktığımızda, bu surede tanrısal bir konum biçilerek bütün eski dünya dinlerinde merkezi bir yer işgal eden "güneş kültünün" mahkûm edildiğini görürüz. "Eski dünya" tabiri ile Kur'an'ın inişinden veya **Hz. Muhammed**'in çıkışından önceki tüm dünyayı kastediyoruz… Eski Mısır'da *Ra* güneş tanrısıydı. Ona tanrıların kralı veya kralların tanrısı deniyordu. Yahudilerin gök gürültüsünü (*ra'd*) tanrı *Yahve*'nin haykırışı olarak

anlamaları gibi Mısırlılar da güneşi tanrı *Ra*'nın gözü olarak kabul ediyorlardı. *Ra*, şahin başlı ve güneş diski taşıyan adam şeklinde tasvir ediliyordu. Mısırlılar *Ra*'nın her gün güneşin doğuşuyla birlikte bir botla gökyüzünde, batışı ile birlikte ise yeraltında gece yolculuğu yaptığına inanıyorlardı. Mısır krallarını Firavunların *Ra* ile yakın irtibat içinde olduklarına, *Ra*'nın oğulları olduğuna ve tanrının onlarda vücutlaştığına inanırlardı. Tanrısal gücün sembolü olarak başlarında boynuzlu taç, tanrısal bilginin sembolü olarak da ellerinde asa taşırlardı. Yine *Ra*'nın çocukları olduklarına inanılarak birçok önemsiz ya da yerel tanrı güneşle irtibatlı görülürdü. Yine eski dünya dinlerinde güneş (veya gök) tanrısına Sümerlerde *Utku*, Babillilerde *Şamaş*, Hititlerde *Utu*, Proto-Hattilerde *Vuruşumu*, çoğu Sami toplumlarında *Baal, Lubnan, Ammon*, Yunanlılarda *İris, Helena*, Romalılarda *Jupiter*, Cermenlerde *Ziu*, Anglo-Saksonlarda *İng*, Slavlarda *Anten*, Türkler'de *Tengri*, Çinlilerde *Tao*, Hundularda *İşvara*, Mecusîlikte *Ahura-Mazda*, Sabiilikte *Malka d Nhura*, Manicilikte *Zurvan*, Japonlarda *Ameterasu*, İnka kızılderilerinde *İnti* deniyordu. İnka Kızılderilileri küçük yaştaki kız çocuklarını manastırlarda toplar, tanrıya kurban olarak keserler veya yönetici takımının eşleri olarak kullanırlardı. Bu kızların eğitimini üstlenen rahibe *Coya Pacsa* güneş tanrısı *İnti*'nin dünyevî karısı olarak görülürdü. Bu şekilde toplanan kızlara "güneş bakireleri" denirdi. Bunlar göğüslerine tahta kazıklar saplanarak direklerde sallandırılır ve sürekli döndürülmek suretiyle gün boyu güneşe sunulurlardı. Her yıl yapılan bu festivale "güneş dansı" derlerdi. Bunun benzeri Mezepotamya'da Sümer ve Babil ayinlerinde de görülürdü (Eliade)... İşte şems (güneş) suresi eski dünyaya ait bu putperest anlayışları tümüyle mahkûm etmektedir. Güneşe yemin edilmesi O'nu ululama için değil, "dile gelmeye" çağırmak içindir. Yemin bu nedenle bir şeyi ululama olarak değil, gerçeğin teyidi için dile gelip konuşmaya çağrılma olarak anlaşılmalıdır. Onların dile gelmeye çağrılması ise yaratılmış, konuşmaya bile güçleri olmayan birer tabiat varlığı olduğunu, bir tapınma nesnesi olamayacaklarını, Allah'ın emrinde olduklarını göstermek içindir. Âdeta onlar dilleri olup konuşabilse; "Allah bizi tapınasınız diye yaratmadı, bizi de Allah yarattı, sizin gibi birer mahlûkuz" diyeceklerdir. Böylece Kur'an eski dünya dinlerinin insanı aşağılayan bu putperest kültlerini mahkûm etmekte, gördüğüne tapma şeklindeki ilkel tutumdan çıkararak insanoğluna asalet vermektedir. İnsanı, gözle görülmeyen, elle dokunulmayan, her hangi somut bir şeyle sınırlanamayan, boyutsuz, şekilsiz, büsbütün sınırsız, engin bir ufuğa yönelterek özgürleştirmektedir. Bu nedenle yedinci yüzyıl Mekke'sine yönelik ilâhî hitabı, bu noktadan itibaren tüm eski dünya dinleri dönemini "Yedinci yüzyıl Sami/Arap muhayyilesi" üzerinden sona erdiren büyük reform olarak okumak gerekir. Kaldı ki "eski dünya" tabir ettiğimiz çağların teolojik izdüşümü (Eski dünyanın Tanrı anlayışı ile ilgili izleri, etkileri, kalıntıları) zaten yedinci yüzyıl Mekke ortamında bir şekliyle yaşamaktaydı. Bu nedenle burada; "Kur'an'ın ilk muhatapları bundan bunu anlamış mıydı?" diye sormanın bir manası yoktur.

[3] Demek ki bu dile gelmeler boşuna değildir. Çünkü başta güneş olmak üzere ışık, alev, ay, gece, gündüz, gökyüzü, yeryüzü, insan, insandaki haz vs. tarih boyunca

özellikle Kur'an öncesi eski dünya dinlerinde.tanrılaştırılmış, her birine tapınırcasına prestij edilmiştir. Dikkat edilirse sure güneşten başlıyor ve sırayla hepsini dile gelmeye çağırıyor. Sonunda dile gelebilseydiler ne diyeceklerdi (kasemin cevabı) onu da yine kendisi veriyor...

[4] Bu, dile gelmeye çağırılan sekiz şeyin (güneş, ışık, ay, gece, gündüz, gökyüzü, yeryüzü, insan) dile gelebilselerdi ne diyeceklerdi onun cevabıdır. Yani kasemin (yeminin) cevabıdır. Genellikle Mekki surelerin girişlerinde yer alan bu tür ayetler böyle başlayıp biter. Önce dile gelmeye çağrılanlar sıralanır, ardından ne diyebileceklerine dair slogan gibi bir cümle sarf edilir. Burada da; "*Kim kendini arındırıp temizlerse kurtulacak. Kim kendini kirletip günaha gömerse mahvolacaktır!*" deniyor. Böylece âdeta şu denmek isteniyor; Güneş, ışık, ay, gece, gündüz, gök, yer ve insan... Bunların hiç biri tanrı değildir. Bunlar "oluşun" birer parçasıdırlar. Hepsi tek bir oluş ve akışın içinde kendi görevlerini ifa ediyorlar. Hepsini kendi görevleri çerçevesinde tutun ve abartarak olmadık şeyler yakıştırmayın. Yaratıcı bir ve tek olup Allah'tır. Bunlar Allah'ın ayetleridir. O'nun varlığını ve birliğini gösterirler fakat yine de O değildirler. Ve sen ey insanoğlu! İçlerinde tek konuşabilen sensin. Fakat sen de onları tanrı sanarak kendini aşağılama. Keza tanrının onlar değil kendin olduğunu da sanma! Tanrı bir tek olan yüce Allah'tır. Onunla ilişkini düzelt. Gerçek Tanrıya, "tanrı değil"; gerçekten mahlûk olana da; Tanrı demeye kalkma. Her şeyi yerli yerinde değerlendir. Oluş ve akış içindeki yerini ve anlamını iyi kavra. Böylece bütün varlığın ve O'nu yaratan Allah bilinciyle yaşa. Bu tür varlıkları tanrı yerine koymayı bırak, kendine bak. Senin görevin iyiyi ortaya çıkarmak, kötüden sakınmaktır. Bu nedenle iyi, güzel ve doğru olan her şeyi koru, yaşat ve yücelt; kötü, çirkin ve yanlış olan her şeyden sakın ve onlarla mücadele et...

[5] Önceki pasajda dile gelmenin ne olduğu (yeminin cevabı) verilence, bu pasajda da konu tarihten bir örnekle açıklanıyor. Bu, yeryüzünde "kötülük dürtüsünün" (fucur ilhamı) sebep ve sonuçları bakımından çarpıcı bir örnek olan Semud kavminin hikâyesidir. Semud, Sami/Arap tarihinin en eski halklarından olup Salih peygamberin memleketiydi. Semudlular, yeryüzünde güç gösterisi hevesine kapılmış, sahipsiz ve savunmasız buldukları her şeyi talan edip yağmalayabileceklerine inanan, kendilerine karşı koyacak hiç bir gücün bulunmadığına kendisini inandırmış zorbaların memleketiydi. Bu anlamda insanoğlundaki iktidar ve güç hırsının başıboş bırakıldığında neler yapabileceğinin, nasıl günaha gömülüp azgınlaşabileceğinin tipik örneğiydiler. Allah onları Salih peygamber aracılığı ile sahipsiz bir dişi deve ile sınadı; "Allah'ın dişi devesini otlaklara salıyorum. Bu sahipsiz deveye dokunmayın. Bu deve denemesi bu işlerden vazgeçip geçmediğinize dair bir gösterge (ayet) olacak. Kararınızı verin" dedi. Fakat onlar mesleklerini icra ettiler ve o sahipsiz deveyi de yakalayıp küstahça boğazladılar... O günkü dünyada kimseye yenilmeyen Semudlular bir gece ansızın gelen bir depreme yenilip yok oldular. (Ayrıntı için Bkz. 7/73–79. ayetler dipnotları)... Demek ki insanlar "ne oldum" delisi olmamalı "ne olacağım" demeli. Yeryüzünde güçlü kudretli imparatorluklar kurarak, kendisini "küresel güç" ilân edenler bu örneklerden ders çıkarmalı. Yeryüzü-

nü sahipsiz bularak milletlerin yeraltı ve yerüstü kaynaklarını yağma ve talana kalkışmamalı. Gücüne ve silâhına güvenerek; "beni kimse yenemez" diye kasılmamalı. Bir gece ansızın gelecek bir deprem, bir fırtına vs. her şeyi yer ile yeksan edebilir. Bunun için insanoğlu daima üç şeye hazırlıklı olmalı ve onlar gelmeden önce hal ve gidişini düzeltip kendini temizlemeli, kirlerinden, günahlarından arınmalıdır. Bu üç şey 1- Ölüm 2- Afet 3- Kıyamettir. Bütün peygamberler insanlığa hep bunları hatırlattı. "İnzar" dedikleri şey buydu... Baki kalan şu kubbede ölümün veya afetlerin yürek yakan feryadından başka ne kaldı, ey insanlar! Duyacak bir çift kulak yok mu?

[6] TAĞUT: Bkz. 2/256. ayet dipnotu.

92- LEYL SURESİ

Mekke'de inmiştir, 21 ayettir. İlk ayetinde gece (*leyl*) dile gelip tanıklığa çağırıldığı için bu adı almış görünmektedir. Temel mesajları hayat koşuşturmacası, karşılıksız harcama (infak), Allah bilinci ile yaşama (takva), iyilik, güzellik, cimrilik, ahiret, cennet, cehennem, arınma, manevi temizlik ve günahlardan sakınma temaları etrafında döner.

92-LEYL SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 21 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- KARANLIĞA boğan gece dile gelsin!

2- Aydınlığa çıkaran gündüz dile gelsin!

3- Erkek ve dişi olarak yaratılan dile gelsin!;[1]

4- "Sizin koşuşturmanız çeşit çeşittir."[2]

5- Oysa kim malından harcar, Allah bilinciyle yaşar,

6- Ve güzellik namına ne varsa desteklerse,

7- Biz ona cenneti kolaylaştıracağız.[3]

8- Her kim de cimrilik eder, kendisini yeterli görür,

9- Ve güzellik namına ne varsa hoyratça reddederse,

10- Ona da cehennemi kolaylaştıracağız.[4]

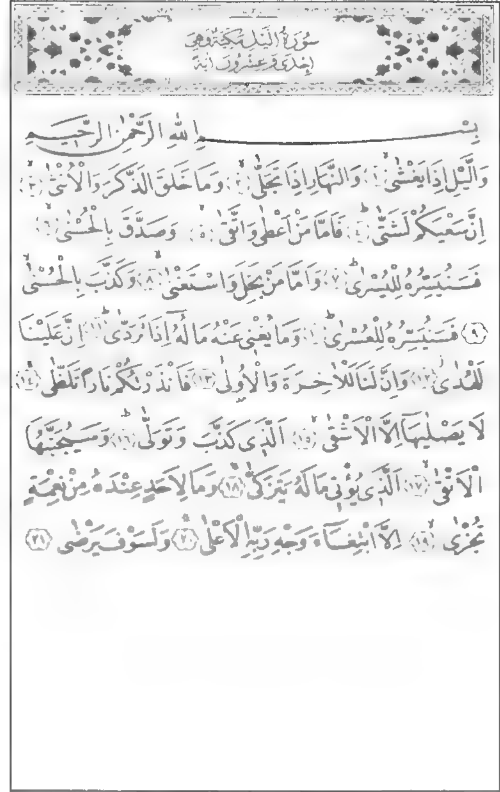
11- Mezara yuvarlandığı zaman onu malı kurtaramayacak.

12- İYİ DİNLEYİN! Bize düşen doğru yolu göstermek,

13- Dünya ve ahiretin Bize ait olduğunu haber vermektir.

14- Sizi alev alev yanan bir ateşe karşı uyarıyorum,

15- Ona ancak günaha batmış azgın girecek,



16- Bütün bunlar yalan diyen, burun kıvıran o azgın…

17- Allah bilinciyle yaşayan ise ondan uzak tutulacak,

18- Arınıp temizlenmek için malını harcayan,

19- Hiç kimseden bir beklentisi olmadan,

20- Sırf yüce Rabbine özlem duyarak veren…

21- Kesinlikle mutlu olacak, kesinlikle![5]

---

[1] YEMİN/DİLE GELME: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

[2] Harfi harfine: "Muhakkak ki sizin çabanız (*sa'y*) çeşit çeşit (*şetta*)dır." Yani: "Herkesin bir derdi, ardından gittiği bir işi vardır. İnsanların derdi de başka başkadır. Şu dünya hayatında herkes bir şeylerin peşinden koşturup durur…

"*Güller güler bülbülün ömrü figanla geçer,*
Hasta can çekişirken doktor ücret ister.
Ölmüş zengin leş olup bir kenarda yatarken,
Varislerle ölü yıkayıcılar akbaba gibi başında bekler." (Ziya Paşa)
"*Kim okurdu, kim yazardı,*
Bu düğümü kim çözerdi,
Koyun kurt ile gezerdi,
Fikir başka başka olmasa." (Âşık Veysel)

Ayette geçen *sa'y* kelimesi uğraş, çaba, çalışma, derdinden dolayı koşuşturma manalarına geliyor. *Şettâ* kelimesi de çeşit çeşit, başka başka, rengârenk demektir. Bir Türk halk türküsünde geçen "*Dert bir değil elvan elvan*" sözü bu manayı çağrıştırır. *Elvan* kelimesi de *levn* kökünden rengârenk, çeşit çeşit, başka başka manasına geliyor; "*Ak elleri elvan elvan kınalı*" (Karacaoğlan) "*Bülbül elvan elvan öttü*"(Gevheri) mısralarında bu manada kullanılmıştır. Keza "*Koyun can derdinde kasap et derdinde*" sözü de ayetteki manayı çağrıştırır... Öte yandan hatırlatmakta fayda var ki "*Harama uçkur çözme*", "*Allah bir kapıyı kapatır başka kapılar açar*", "*Söz namustur*", "*Mevlam görelim neyler neylerse güzel eyler*" vb. söz ve deyişlerinin her biri aslında birer ayet mealinin halkın muhayyilesinde yoğrularak deyiş haline gelmiş şekilleridir. Böyle sözler çoktur. Kur'an'ın, birçok Arap deyiş ve atasözünü ayetleştirdiği gibi, mealinde de Türkçe'deki deyiş ve atasözlerinin kullanılması yanlış olmayacaktır.

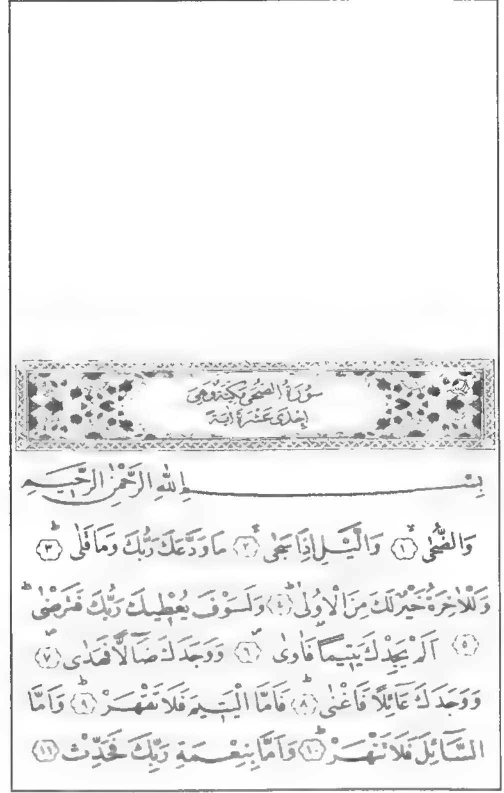
[3] Harfi harfine: "Biz ona en kolay olanı (*yüsr*) kolaylayacağız."

[4] Harfi harfine: "Biz ona en zor olanı (*u'sr*) kolaylayacağız."

[5] Rivayete göre bu surede anlatılan karakterler **Hz. Ebubekir** ve **Umeyye bin Halef**'tir (Razi, İbni Kesir, Kurtubi). Malından harcayan, Allah bilinciyle yaşayan (müttaki) ve her güzelliği bir değer olarak kabul edip, sırf Allah'a duyduğu özlem ile **Hz. Muhammed**'e destek veren **Ebubekir** karakteri tipoloji olarak betimleniyor. Keza kendini bir şey zanneden, malına mülküne güvenen, güzel olanı bir değer olarak kabul etmeyip dini, imanı, ahireti "züğürt tesellisi" veya "idealist tiplerin kendini avuttuğu boş işler" olarak gören **Umeyye bin Halef** oluyor. Böylece hitap çevresinden örnekler seçilerek evrensel mesajlar veriliyor. İsim, yer, zaman, mekân tamamen es geçilerek insan tutum ve davranışları öne çıkarılıyor. Kur'an'ın bu tip kişi ve olay analizleri gerçekten dikkat çekicidir. Sanki sonraki kuşaklar düşünülmekte, seçilen karakterlerin ölümlü olduğu hesaplanarak, bunlar üzerine yapılan analizler ve betimlemeler kalıcı kılınmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle Kur'an'ın yer, mekân, tarih, şahıs vb. isimleri konusunda neden genellikle "bilinçli bir susuş" içinde olduğu anlaşılabilir. Dikkat edilirse bu gibi Mekke döneminin ilk yıllarında nazil olan ayetlerde yoğun bir "Mekkeli zengin" eleştirisi vardır. **Ebu Cehil, Velid bin Muğire** ve **Umeyye bin Halef** gibi Mekke'nin tefeci bezirgân, zengin takımı sert bir şekilde eleştiriliyor. Öyle ki Mekke'deki sosyal hayata hükmeden 7–8 büyük tacir ve tefeci bezirgâna "tutum ve davranışları" öne çıkarılarak sarsıcı eleştiriler yöneltiliyor. Bu karakterlere çağlar boyu her toplumda rastlamak mümkündür; kendini yeterli gören, para delisi, bütün itibarı develerinin sırtında olan, onları kaybedince koskoca bir hiç durumuna düşen, zengin fakat aşağılık, iyi giyimli fakat ruhsuz, önemli fakat değersiz, iyilik duyguları körelmiş, güce tapan, ancak güç karşısında yumuşayan ve "gözyaşıyla bir işi olmayan" merhametsiz tipler...

93- DUHA SURESİ

Mekke'de inmiştir, 11 ayettir. İlk ayetinde kuşluk vakti de denilen sabah aydınlığı (*duha*) dile gelip konuşmaya çağırıldığı için bu adı almıştır. **Hz. Peygambere**, o yılarda çok ihtiyacı olan **ilahi destek ve yardım** üzerinde durur. Onun üzerinden bütün çağların **peygamber** varisi "öksüzlere" evrensel mesajlar verir.



93-DUHA SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 11 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- AYDINLIK[1] sabah dile gelsin!

2- Zifiri karanlık dile gelsin!;[2]

3- "Rabbin seni ne terk etti ne de sana küstü."[3]

4- Başlangıçta sıkıntı çeksen de sonunda gülen sen olacaksın.[4]

5- Rabbin sana verecek, gelecekte mutlu olan sen olacaksın.

6- O seni bir öksüzken[5] bağrına basmadı mı?[6]

7- Arayışlar içindeyken sana yol göstermedi mi?

8- Zor zamanda sana arka çıkmadı mı?

9- Şu halde sakın öksüzü hor görme.

10- Yardım isteyeni asla geri çevirme.

11- Rabbinin nimetini an ve bıkmadan, usanmadan anlat!

---

[1] YEMİN/DİLE GELME: Bkz. 77. sure giriş dipnotu.

[2] Bu sure Hz. **Peygamber**'in şahsında benzer durumlar yaşayan herkese ilahi bir teselli olarak okunmalıdır. İnsan, şu dünya hayatı boyunca zaman zaman sabah aydınlığı gibi mutlu ve rahat, zifiri gece karanlığı gibi mutsuz ve sıkıntılı anlar yaşayabilir. Bir çıkış yolu bulamayıp isyanları oynayabilir. Bazen bu ilâhî yardımı ve adaleti sorgulayacak noktalara bile ulaşabilir. Çarmıhta son nefesini verirken **İsa**'ya (güya) "*Rabbim beni niçin terk ettin*" dedirtebilir. "*Yine hicran ile çılgınlığım üzerimde bugün*" diyen **Mehmet Akif**'e şu sözleri söyletebilir;

"Ya Rab, bu ne hüsrandır, İlahi, bu ne zillet?
Mazlumu nedir ezmede, ezdirmede mana?
Zalimleri adlin hani öldürmedi hala!
Cani geziyor dipdiri... Can vermede masum!
Suç başkasınındır da niçin başkası mahkum ?
Madem ki, ey adl-i İlahi yakacaktın...
Yaksaydın o melunları... Tuttun bizi yaktın!
Nur istiyoruz, Sen bize yangın veriyorsun!
"Yandık" diyoruz... Boğmaya kan gönderiyorsun!
Yetmez mi musab olduğumuz (başımıza gelen) bunca devahi (belalar)
Ağzım kurusun... Yok musun ey adl-i İlahi!"

[3] Yani: Allah hiçbir insanı ne terk etmiş, ne de küsüp darılmıştır. Kimseye durduk yere ayrıcalıklı muamelede bulunmamaktadır. Oluşun tabiî seyrinde ne varsa onu tecelli ettirmektedir. Sizin başınıza gelenler kendi ellerinizle yaptıklarınızdan dolayıdır. Bu dünyanın niçin böyle olduğunu sorgulamayı bırakın. Bunun içinden çıkamazsınız. Çünkü yaratan siz değilsiniz. Siz, elinizden ne geliyorsa onu yapmaya bakın. İyilik için çalışırsanız karşılığını göreceksiniz. Yaratma bir süreçtir; boyuna yenilenerek sürer. Bütün bu süreç boyunca Allah sizinle beraberdir. Dünya asla sahipsiz değildir; ancak siz çok acelecisiniz...

[4] Yani: Şu öksüz **Muhammed**'e söylüyorum siz anlayın: Hiçbir şey sıkıntısız doğmaz. Bizzat varoluş acı çekerek doğmaktır. Bir tohum çiçek açarken, bir civciv yumurtasından çıkarken daima "yırtılarak, yarılarak, sökülerek" doğar. Doğuş, oluş ve varoluş bizatihi sancılıdır. Bu sancı varlık sancısıdır. Bu nedenle varolmayı hak etmek gerekir. Şunu unutmayın ki işlerin sonu hayırdır, mutluluktur. Zira dünyanın sonunda hesaplaşma vardır. Hiçbir zalim mezara girerek kendini unutturamaz. Hiçbir kötülük karşılıksız kalmaz. İnsanlık varolmanın hesabını vermek için dirilecektir. Yeniden yaratılacak, görülmemiş hesaplar görülecek, yarım kalmış sözler tamamlanacaktır. Bu Allah'ın insanlığa sözüdür. Bunu gerçekleştiğini bir gün göreceksiniz. Allah sözünden asla dönmez. O'na inanın; fakat siz çok sabırsızsınız...

[5] YETİM: Sözlükte "öksüz" demektir. Arapların [درّة يتيمة] "eşsiz inci" sözünden alınmıştır. İnci nasıl diğer taşlar arasında benzersiz ise yetim de diğer insanlar arasında kimsesi olmaması bakımından benzersizdir. Türkçe'de öksüz, eski Türkçe'de (8.yy) anne (*ög*) kelimesinin (*süz,sız*) olumsuzlama ekiyle kullanılmasından gelmektedir. *Göğüs* (*öğ-süz*) yani yaslanacak bir anne göğsü bulamayan demektir. Malûm, **Hz. Muhammed** (s.a.v.) daha ana rahmindeyken babasını, altı yaşındayken de annesini kaybetmiştir. Babasını hiç görmediği gibi annesini de büyük ihtimalle hatırlayamıyordu. Öksüzlüğün bir insana yaşatabileceği bütün ruhsal dramları yaşayarak büyümüştür. Bu nedenle onun ruh dünyasını bütünüyle şefkat ve merhamet kaplamış gibidir. Nitekim bütün sözleri alt alta dizilse hâkim olan ana temanın iyilik, şefkat, vicdan ve merhamet olduğu görülür. Rahmeti (iyilik, sevgi,

şefkat, merhamet) kendisine farz kılan Allah (6/12, 54), sanki insanlığa seslenmek için bir öksüzün saf bir yürek temizliği içindeki vicdanını seçmiştir. Bu nedenle **Hz. Muhammed** tam anlamıyla "vicdanın ve merhametin sesi" olmak durumundadır... Vahiy bazen azgın bir devlet terörü çocukları bir sepete koyup ırmağa attırırken, binlerce annenin döktüğü gözyaşından sinerji yaratarak, ırmağa terk edilerek büyümüş bir çocuğun ruh dünyasında şiddetli bir vicdanî patlamaya dönüşerek ortaya çıkar... Vahiy bazen kuyuda bulunmuş bir çocuğun vicdanı olur... Vahiy bazen mabet basıp masaları, sandalyeleri yerlere fırlatarak; "Allah'ın evini ticarethaneye çevirdiniz" diye haykıran, bu bezirgân din tacirlerini göre göre büyüyen bir çocuğun çarmıha yürüyen dilinde "kelime" olur... Bütün bunlarda öksüzlük, dram, trajedi, yalnızlık ve gariplik vardır. Bunların hepsi öksüzdür. Kimisi annesi babası olmama anlamında, onları bir şekilde kaybetme anlamında, kimisi de toplumu içinde yalnız kalma anlamında öksüzdür. Babası, annesi olmayan öksüzdür. Toplumunda yanlış anlaşılan öksüzdür. Doğruyu söylediği için dokuz köyden kovulan öksüzdür. Onca gürültü arasında sesini duyuramayan öksüzdür. Sözü yarım kalan, dışlanan, mahkûm edilen, çaresiz kalan, kapısı çalınmayan, unutulan, terk edilen, taşlanan öksüzdür... Sanki yalnızlık, gariplik ve öksüzlük vahyin ve ilhamın membaıdır...

[6] Yani: İnsanlar yalnız, garip ve öksüz bir halde iken bile Allah'ın kendilerine verdiği nimeti düşünmelidirler. Olumsuz şartlarda daima işin olumlu yanlarına bakarak, isyanlarda olduğu zamanlarda bile nimetler üzerine düşünerek hallerine şükretmelidirler. Böyle yaparlarsa aynı anda nimet içinde olduklarını göreceklerdir. Nimetin ve sıkıntının Allah'ın günleri döndükçe dönüp durduğunu göreceklerdir. Allah tüm öksüzlerin, bütün gariplerin yoldaşıdır. Başını yaslayacağı bir ana göğsü bulamayanları bağrına basar Allah, sahip çıkar onlara... Sana da öyle yaptı ey öksüz **Muhammed**!

94- İNŞİRAH SURESİ

Mekke'de inmiştir, 8 ayettir. İlk ayetinde Hz. Peygamberin göğsüne ferahlık veren (*inşirah*) vahiy desteğinin hatırlatılmasından dolayı bu adı almıştır.



94-İNŞİRAH SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 8 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- GÖĞSÜNÜ ferahlatmadık mı?[1]
2/3- Belini büken yükünü hafifletmedik mi?[2]
4- Toplumda itibarını yükseltmedik mi?[3]
5- Her zorlukla beraber bir kolaylık vardır; hiç kuşkusuz.
6- Evet, her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.
7- Şu halde zorluk kalktığında gevşeme.[4]
8- Ve Rabbine özlemle yönel!

---

[1] İNŞİRAH: Sözlükte [شرح] kökü "Ferahlama, rahatlama, açılma" demektir. Açıklamak, şerhetmek (*şerh*); dilimlemek, dilimlere ayırmak, otopsi yapmak (*teşrîh*); çıta, dilim, slayt (*şerîha*); morg, ameliyathane, otopsi odası (*meşreha*) kelimeleri bu köktendir... Ayette geçen göğsün açılması (*işrâhu's-sadr*) tabiri hakkında iki görüş vardır: 1- Bu, Cebrail'in **Hz. Peygamber**'in çocukken gelip göğsünü yarması, kalbini çıkarması, yıkaması, günahlardan iyice temizleyip ilim ve imanla doldurarak tekrar yerine koyması olayıdır (Razi, Kurtubi, İbni Kesir). 2- Böyle bir olayın aslı yoktur. Burada **Hz. Peygamber**'in şahsı üzerinden bütün insanlarda zaman zaman görülen sıkıntı, bunalım, stres gibi hallerin geçici olduğu, bunlara takılıp kalmamak gerektiği, sıkıntı ve zorlukları yenmenin çeşitli yolları bulunduğu anlatılmaktadır. (Kadı Abdülcebbar)... İkinci görüşün tercihe şayan olduğu anlaşılıyor. Çünkü benzer bir ayette; "*Allah doğru yolda yürümeye lâyık gördüğü kimsenin kalbini İslam'a açar*" (En'am; 6/125), "*Doğrusu Biz senin göğsünün daraldığını biliyoruz*" (Hicr; 15/97) buyurulur. Yine rivayete göre **Hz. Peygambere**; "Ey Allah'ın Resulü göğüs genişleyebilir mi" diye sorulduğunda "Evet" demiştir. Bunun alâmetinin ne olduğu sorulduğunda da "*Aldanma diyarına meyletmemek, ebedilik yurduna yönelmek ve gel-*

mezden önce ölüm için hazırlık yapmaktır" buyurmuştur (Razi)... Şu halde ayette **Hz. Peygamber**'in o an yaşadığı stres ve gerilim hali kastedeilerek "Hira mağarasında varoluş sancıları çekerken, kendini ararken, Rabbini beklerken yaşadığın o metafizik gerilim, daralma, bunalma ve stres halini gidermedik mi? Arayışına ve çektiğin ruhî ızdıraba cevap vererek, arayışını sonuçsuz bırakmayarak vahyedip seslenmedik mi? Böylece içini rahatlatarak, göğsüne ferahlık vererek bir çıkış yolu göstermedik mi" denmek istenmektedir...

[2] Yani: Altında kendini ezilmiş gibi hissettiğin, belini büken, kemiklerini çatırdatan o büyük sorumluluğu hafifletmedik mi? "Bu duyduğum ses neydi? Ben şimdi ne yapacağım, bunu insanlara nasıl açıklarım? Herkes benimle alay edecek, kimse inanmayacak?" diye endişelendiğin kaygıyı sana peş peşe seslenmeye devam ederek gidermedik mi?

[3] Yani: 1- Seni toplumda güvenilir, emin birisi olarak anılmanı sağlayarak itibarını yükseltmedik mi? 2- Seni muhatap kabul ederek, sana peygamberlik bahşederek itibarını yükseltmedik mi? Senin gibi dünyanın başka yerlerinde de arayış içinde olan insanlar vardı. Biz seni seçtik, bu işe seni lâyık gördük... Buradan anlaşılmalı ki arayış içinde olan herkes eninde sonunda peygamber olacak diye bir şey yoktur. Bir de Allah'ın seçmesi lâzım. Çünkü bu tek taraflı bir monolog değil, çift taraflı bir diyalogtur. Kesbin sonucunda vehb, vehbin sonucunda kesb karşılıklı arayış ve seçime bağlıdır. Demek ki vahiy işi bir buluşmadır. Uygun şartlar gerçekleştiğinde vuku bulan insanın Allah'ını araması, Allah'ın hak edeni seçmesiyle sonuçlanan büyük bir buluşma! Bu nedenle ayette buna şükretmeli ve hamd etmelisin denmek isteniyor...

[4] Harfi harfine: "Boşaldığın (*ferağ*) an hemen tutun (*nasb*)." Yani: Üzerinden zorluk kalktığı an hemen gevşeme, sağlam dur. Allah'a tutun, kararlı ol. Darlıktan kolaylığa çıktığında, kolaylıktan sonra zorluğa düştüğünde hep tutun, intisap et, sapasağlam dur. Her iki halde de dengeni kaybetme...

95- TİN SURESİ

Mekke'de inmiştir, 8 ayettir. İlk ayetinde incir (*Tin*) ve zeytin ağaçlarını mecazî olarak dile gelmeye ve gerçeklere tanıklık etmeye çağırdığı için bu isimi almış görünmektedir.

95-TİN SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 8 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- DİLE GELSİN incir ve zeytin ağacı![1]

2- Dile gelsin Sina Dağı![2]

3- Dile gelsin güvenli şehir!;[3]

4/5- "Biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra da çevirdik aşağıların aşağısına attık."

6- Ancak iman edip iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanlar hak ettiklerinin karşılığını göreceklerdir; bundan hiç şüpheniz olmasın.

7- Peki, ey insan! Böyle bir dini reddetmeye sebep nedir?[4]

8- Allah hükmedenlerin en güzel hükmedeni değil mi?



[1] Yani: Ey altında nice peygamberin oturduğu, vahiy aldığı, vaaz verdiği yeryüzünün incir ve zeytin ağaçları! Sizler o peygamberlerin nice acılar çekerek insanlığın kurtuluşu için gölgenizde sabahladığına şahit oldunuz. Üzerilerine yapraklarınızı döktünüz. Onların mesajlarını insanlardan çoğu dinlemedi. Tarihin-karanlık sayfalarında ıssızlığa terk etti. Fakat sizler gördünüz, şahit oldunuz. Şimdi dile gelin! Dile gelin de söyleyin; onlar ne demişti, ne yapmıştı? Nasıl vahiy almışlardı yapraklarınızın altında? Nasıl insanoğlunun Allah'ını arayışına tanıklık etmiştiniz? Söyledikleri döktüğünüz yapraklar gibi zamanla nasıl sararıp solmuştu? Ey Filistin'in, Suriye'nin, Kudüs'ün, Mezepotamya'nın, Harran'ın, İran'ın, Elam'ın, Asur'un, Babil'in, Anadolu'nun, Hind'in, Çin'in; doğunun, batının, güneyin, kuzeyin ulu çınarları! Yaprakları sararıp solmuş bütün ağaçlar dile gelin! Dile gelin de haykırın; kimdi o nebiler, resuller, bilgeler? Kimdi onlara karşı çıkanlar? **İbrahim'i** ateşte yakmak için kesilip odun olan ağaçlar dile gelin! **İsa**'nın altında vaaz verdiği Zeytin dağının ağaçları dile gelin! Kimdi **İsa** vaaz verirken onu dinleyenler? Kimdi onu krallara gammazlayanlar? **Zekeriyya**'nın içinde testereyle biçildiği ey söğüt ağacı dile gel! Kimdi onu biçenler! Ne demişti **Zekeriyya**? Nasıl birlikte yere düşmüştünüz acılar

içinde? **Buddha**'nın altında on iki gün gerçeği aradığı o incir ağacı dile gel! Ne düşünüyordu o bilge altında? Yaprakların başına düşerken o ne düşünüyordu? Kimdi o düşünen, gerçeği arayan o adam kimdi? Haydi, anlatın, şimdi tekrar konuşma vaktidir. Hayyu Kayyum olan Allah'ın mesajını tekrar haykırma vaktidir. Dile gelin, dile gelin de söyleyin!

[2] Yani: Ey yamaçlarında **Musa**'nın Hakkı aradığı Sina Dağı! Sen de dile gel! **Musa** nasıl papuçlarını çıkararak günlerce dolaşmıştı? Nasıl Allah'ını aramıştı senin yüksek tepelerinde? Dile gel de konuş! Her şey geçip gitti. Sizler hala ayaktasınız ey dağlar, ovalar, vadiler, ırmaklar! Kimlere şahitlik ettiniz, kimlere mezar, kimlere bağ oldunuz? Üzerlerinizde neler olup bitti dile, gelin de anlatın!

[3] Yani: Ey İnsanlığın kalpgâhı olan Mekke, dile gel! Ey **Adem**'in, **Havva**'nın yurdu dile gel! Kim yapmıştı o dört duvardan ibaret insanlık anıtını! Neden yapılmıştı o ev? İnsanlık tarihi nasıl başlamıştı bağrında? Nasıl toprağa can verilmişti? İnsanoğluna Allah'ın ruhu nasıl üflenmişti? Yaratma ve oluş insanı nasıl tarih sahnesine çıkarmıştı? Nasıl yıllarca unutulduktan sonra o kutlu evi **İbrahim** yeniden eski temelleri üzerinde dikmişti? İnsanlığı nasıl ilk anıta (evvelu'l-beyt), en eski eve (beyt-i atike) çağırmıştı? Babil'de zigguratlar, Mısır'da pramitler göklere yükselirken **İbrahim** bu evi neden yapmıştı? Kaç uygarlık gelip geçtiği halde hala ayakta duran ey insanlık abidesi dile gel! Dök etrafında olup bitenleri, tarihe tanıklık et! Dile gel de konuş ey şehirlerin anası! Dile gel de anlat; insanlık nedir, tarih nedir, zaman ve mekân kimindir?

[4] Harfi harfine: Bundan sonra 'dini' sana ne yalanlatıyor." Yani: Hal böyleyken, dünyanın bütün nebileri, resulleri, bilgeleri hep aynı şeyi söylemişken, imanı, iyiliği, güzelliği, doğruluğu tavsiye etmişken, seni bundan uzaklaştıran nedir? Seni bu temel insanlık yolunun dışında tutan nedir? Yüce bir yaratıcıya inanarak iyi, güzel ve doğru için çalışmanın neresi kötü olabilir? Kime kızıp da bunun dışında kalınabilir? İnsan kendi kendine de olsa bu değerleri benimseyip yaşayabilmeli değil midir? İnsan tek başına bile olsa düşünmek, varlığın ve hayatın anlamını sorgulamak zorunda değil midir? Ölümü ve sonrasını düşünmek zorunda değil midir? "Ben kimim ve bu hal neyin nesi" diye kendi başına da olsa bir sormak yok mudur?

96- ALAK SURESİ

Mekke'de inmiştir, 19 ayettir. İlk ayetindeki çok sevgili; ilgili, ilişik, yapışık, tutkun anlamına gelen *alaq* kelimesi nedeniyle bu adı almış görünmektedir. İlk beş ayeti Hz. **Peygamber**'e Hira mağarasında inen ayetlerden oluşur. Kur'an'ın bir Kadir gecesinde dünya semasında yankılanan ilk cümleleri olması sebebiyle ayrı bir öneme sahiptir.

96-ALAK SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 19 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA



1- OKU[1] yaratan[2] Rabbinin adıyla.[3]

2- İnsanı sevgiden; ilgi ve alâkadan[4] yarattı.

3- Oku! Senin Rabbin çok cömerttir.

4- Kalemi kullanmayı öğretti.

5- İnsana bilmediği şeyleri öğretti.

6- Buna rağmen insan küstahça azgınlık ediyor,

7- Zira kendisini dev aynasında görüyor.[5]

8- Oysa sonunda rabbinedir dönüş!

9– 10- BAK ŞU bir kulu içtenlikle yönelirken[6] engellemeye kalkana.

11- Ya o doğru yolda yürüyorsa?

12- Ya sakınmaya çağırıyorsa?

13- Yalan deyip yüz çevirse daha mı iyiydi?

14- Allah'ın her şeyi kesinlikle gördüğünü bilmiyor mu?[7]

15- Fakat hayır! Bu yaptıklarına bir son vermezse onu alnından tutup sürükleyeceğiz,

16- O yalancı, ar damarı çatlamış alnından,

17- O zaman çağırsın toplanıp durduklarını,

18- Biz de çağıracağız zebanîleri,

19- Yo Hayır! Sakın ona boyun eğme, sen secde et ve yaklaş![8]

---

[1] İKRA: Sözlükte [قرء] kökünden gelir. Mastarı "Okumak, incelemek, selâm söylemek, bir araya getirmek" demektir. Okutmak, öğretmek (*iqrâen*); birisinin okumasını istemek, dikkatle inceleyip araştırmak (*istiqrâ*); okuyan, okuyucu, okur (*qârî*); hayız, hayızdan temizlenme (*gur*); okuma, okuyuş, kıraat (*qırâat*); medyumluk, fal bakma (*qırâeh*); rahle (*mıqra*); okunmuş, okunan (*maqrû*); okunanlardan toplanan (*qurân*), doğurmak (*qare'e'l-hâmileh*), devenin rahminde meni tutunmak (*garae'e'l-nâgati*); yel vaktinde esmek (*gara'e'l-riyâh*) kelimeleri bu köktendir... Eski Türkçe'de; "Yüksek sesle seslenmek, çağırmak, okumak" ifadesi *okı-mak* şeklinde söyleniyordu. Fransızca *ecole* sözcüğü buna benzetilerek ye-

ni Türkçe'de (1935) Arapça mektep ve medrese yerine okuma, öğrenme yeri anlamında *okul* şeklinde yeniden türetilmiştir. İlginçtir, gerçi kelimenin kökünde de bu anlam var ama yukarıdaki; "*Yaratan Rabbinin adıyla oku*" ayeti Türkçe'deki; "*Yükses sesle seslendir, çağır, dile getir*" anlamında kullanıldığında bağlama uygun düşmektedir. Çünkü sanki yeminin cevabı gibi gelen ilk beş ayetten sonraki bölüm "*Buna rağmen insan küstahça azgınlık (tağutluk) yapıyor. Zira kendini (devaynasında görecek kadar) her türlü ihtiyacın üstünde (mustağni) görüyor*" (6–7) denilerek önceki beş ayeti gerekçelendiriyor. Demek ki bunun için bir "okuma" yapılması gerekiyor. Öyle ki bu okuma insanı, toplumu, dünyayı, yaşamı, geçmişi, geleceği, iyiyi, kötüyü, varlığı, oluşu, akışı içine alan ve varoluşun özünden gelen derin bir "sesleniş, çağrı ve dillendirme" şeklinde bir okuma olmalıdır. Eşyanın manasını ve yaşamın anlamını gösteren ve örnekleyen bir okuma olmalıdır. Bu anlamda ayetteki okuma "yazılı bir metni yüzünden okumak, tilâvet etmek"ten ziyade bir eylem çağrısı olup Türkçe'deki; "Ezan okumak (yükses sesle çağırmak), meydan okumak, gözlerinden okumak, yüzüne yüzüne okumak, hayatı okumak, rahmet okumak" deyimlerindeki "okuma"nın kullanılışı gibidir...

[2] HALK: Sözlükte [خلق] kökünden gelir. Mastarı "Yaratmak" demektir. Ahlâk (*ahlâq*); maneviyat, moralizm (*ahlâqiye*); yaratıcı, yaratan (*hâlıq*); pay, hisse, nasip (*halâq*); halk, yaratma, yaratılmışlar (*halq*); huy, ahlâk (*hulq*); yıpranmış, eski (*halaq*); yaratılış, hilkat, fıtrat (*hilgah*); uygun, değer, münasip (*halîq*); yaratılmışlar, kâinat (*halîqah*); yaratık, mahlûk (*mahlûk*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki yaratma Allah'ın eylemi olup, bir şeyi icat edip ortaya çıkarması, sonra da yenileyerek sürdürmesi durumudur. Bu anlamda yaratma olmuş bitmiş, noktası konulmuş bir eylem değildir. Allah'ın yaratması, Tevrat'ta geçtiği gibi bittikten sonra dinlenirken seyredilen, Aristo metafiziğinde geçtiği gibi ilk hareketi verme (*muharrik-i evvel*) veya Hind düşüncesinde olduğu gibi boyuna tekrar (*çark-ı felek*) değildir. Bilakis o sürekli yeniden yaratılıştır (*halq-ı cedid*). Çünkü Allah tüm oluşun membaı olan ve saf süreyi içeren "Dinamik Güç"tür (*Hayyu Qayyum*). Allah değişim hallerinin peş peşe gelmediği "saf sürede" yaşar. Bu yüzden gerçek karakterini "usancın erişmediği" ve "uyku ve pineklemenin" yakalamadığı "sürekli yaratmada" gösterir. Allah'ı değişmez olarak algılamak, O'nu kesin eylemsiz, hareketsiz, durgun, nötr, mutlak bir hiç olarak algılamaktır. Allah'ın değişmesi noksanlığa işaret etmez. Allah'ın mükemmelliği mekanik olarak algılanan hareketsizliği içermez. Allah'ın mükemmelliği, O'nun yaratıcı aktivitesinin daha geniş bir zeminini ve yaratıcı görünümünün sonsuz sahasını içerir. İlâhî hayat ulaşılması gereken bir idealin takibi değil, kendi açınımıdır. İlâhî hayattaki dinamik yenilenmeler "kemale doğru" değil "kemal içinde"dir. Noksanlıktan tamlığa doğru seyretmez, bilakis tamlığın kendini tekrar etmeyen sonsuz inkişafı olarak zuhur eder. Bu sonsuz inkişafın tümüne birden süreç (*dehr*) denir. Allah'ta ne geçmiş, ne şimdi, ne de gelecek vardır. O, ne gelişmeye muktedir ne de bozulmaya maruz kalabilir. Geçici varlıkların süresi, birbirinden farklı ardıl durumlara maruz kalırken O'nun süresi, bitmeyen bir durumdur. Allah'ın "saf süre" halindeki yaratıcı faaliyeti

O'nun sonsuzluğunu azaltmaz. Ancak bize "seri süreler" şeklinde görünür. Allah'ta eylem ve düşünce, bilgi ve yaratma ayrı ve farklı gerçeklikler olarak değil, aksine bir ve özdeş, bölünmeyen bütünün parçasıdır. Kelâm literatürü ile söyleyecek olursak Allah'ın ilmi, iradesi, kudreti ve yaratması bir ve aynı şeydir. Aralarında fasıla ve ardıllık yoktur. O, bizlerde varolan bilgi ve perspektife sahip değildir. Aksine "sonsuz şimdi"de ihtiva edilen tarihin tüm yelpazesinin ve gerçekliğinin perspektifine sahiptir. Süreç (*dehr*) bu anlamda, geleceği "gerçekleşmemiş bir imkân" olarak elinde tutan organik bir bütün anlamına gelir. Bu gerçekleşmemiş imkân, gerçekliğin doğası içinde yatar ve o olay gerçek oluşum noktasına ulaştığında, gerçekliğin içinde bir "oluş" olarak kabul edilir. İnsan, tarih ve kâinat bu şekilde sonsuz oluşlarla doludur. Kâinatın, oluşlar, ol denince olanlar (*kevn, kâin, tekvin, kun fe yekûn*) âlemi olarak tanımlanması bu yüzdendir. Kâinat, durağan, sabit bir şey değil daimi bir fiil, sürekli yeniden yaratılıştır (Allahu a'lem).

3 Yani: **Muhammed**'e söylüyorum sen anla ey gerçeği arayan insanoğlu! Yaratan Rabbi'nin adıyla oku; hayatı, insanı, yaşamı, ölümü, geçmişi, geleceği, iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlışı, güzeli, çirkini, evreni, doğayı oku! Bütün bunların mana ve değerini insanlara göster. Allah'tan aldığın vahyi şehre taşı ve yeni bir hareket başlat. Çağının karanlıklarını buradan aldığın güçle aydınlat! Her tür zulme ve haksızlığa bununla meydan oku. İnsan hayatının bütün yönlerine yeni bir bakış açısı ve perspektif getir. Vicdana ve merhamete hitap ederek, insanlığın sağduyusunu harekete geçirerek yarım kalmış sözleri tamamla. **İbrahim**'in, **Musa**'nın, **İsa**'nın "okumalarını" sürdür! Bu okumayı Allah bilinciyle, O'nu içselleştirmiş olarak yap. Olaylara ve eşyaya O'nun şuuru ile bak. Bu okumayı yaratan Rabbi'nin adıyla, O'nunla beraber olarak, O'nunla tarihin meydanında yürüyerek yap. Böylece bakış açılarını, yaklaşım biçimlerini değiştir. İnsana, hayata ve varlığa nasıl bakılır, iyi insan nasıl olunur, erdemli toplum nasıl kurulur, dünya barışı nasıl sağlanır, adalete dayalı dünya nasıl inşa edilir göster. Bunları yapmak için seni bütün bir hayatı yeniden "okumakla" görevlendiriyoruz. Bu süreçte Biz seninle birlikte olacağız. Bu nedenle; "Ben bu okumayı tek başıma yapamam, ben böylesi bir okumanın altından kalkamam, bu işi nasıl yapacağımı, nereden başlayacağımı bilmiyorum" deme. Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete ram ol ve yürü!

4 ALAK: Sözlükte [علق] kökünden gelir. Mastarı "ilişmek, takılmak, yapışmak, bitişmek, tutunmak, sevmek, tutkun olmak" demektir. Asmak, askıya almak, ertelemek, yorumlamak, bir şey hakkında yorum yapmak, takmak, iliştirmek (*ta'lîgan*); ilgilenmek, ilişkili olmak, ilişmek, takılmak, bir şeye ilişkin olmak, bir şeye ait olmak (*ta'alluq*); ilgi, alaka, dostluk, iş, meslek, uğraş (*a'lâqa*); yorum, siyasi yorum (*ta'lîq*); dipnot, şerh, haşiye (*ta'lîga*); kan pıhtısı, sülük (*alag*); hayvana verilecek yiyecek (*alîq*); ile ilgili, ilişkin, alakalı (*mutealliq*); askı, asacak (*mi'lâq*); askıda bırakılmış (*mu'allaq*) kelimeleri bu köktendir... Yukarıdaki ayette; "*İnsanı 'alaq'tan yarattı*" ifadesi "kan pıhtısından, embriyodan, zigottan" şeklinde biyolojik, "ilgisinden, alâkasından, sevgisinden" şeklinde teolojik açıdan yorumlanmaya müsaittir. Her iki anlamda kelimenin kökanlamına uygun düşmektedir. Ancak teolojik açıdan

yorumlamak anlama ve bağlama daha uygun duruyor. Çünkü bunlar Kur'an'ın ilk inen ayetleri olup Allah insana ne olduğunu ve neler yaptıklarını sıralayarak işe başlamaktadır. Anlaşılan bu ilk beş ayette tutarlılık içinde beş temel özellik öne çıkarılıyor: 1- Rab 2- Yaratma 3- Alaq (sevgi, ilgi) 4- Kerem (cömertlik, karşılıksız verme) 5- İlim. Bunların hepsi de mantıksal tutarlılık içinde Allah'ın insan üzerindeki nimetlerini hatırlatmaktadır. Şöyle ki: İçinde yaşadığımız evreni çekip çeviren, ayakta durmasını sağlayan bir yüce "Rab" vardır. O bizi "yaratarak" varlık sahnesine çıkarmıştır. Bunu, duyduğu sonsuz sevgi, ilgi ve alâkadan dolayı yapmıştır. Karşılıksız olarak boyuna vermiş de vermiş, verdiği nimetler hesaba kitaba sığmaz olmuştur. Dahası diğer varlıklardan ayrı olarak insanoğluna bir de "ilim" öğrenme yeteneği bahşetmiş, "kalemi" kullanmayı, varlığı okumayı, anlamayı, derinliklerine nüfuz etmeyi nasip etmiştir... Öyle ya insanı diğer varlıklardan ayıran şey "okuması, anlaması, bunları yazılı veya sözlü olarak ifade etmesi" değilse nedir? Şu halde "*alaq*"tan yaratılma ifadesini bu çerçeve içinde yorumlamak gerekir... Gerçekten de, içimizden birisi Rabbimiz ile ilk karşılaştığında öğrenmek isteyeceği ilk şey ne olabilir? Merakımız daha çok biyolojik mi teolojik mi olur? Biyolojik olduğunu farz edersek, ana rahminde bir spermden nasıl dokuz ay boyunca gelişip büyüdüğünü zaten kendi araştırmamızla bulabilirdik. Asıl merakımız rahmi de yaratanın, anneyi babayı da yaratanın, bizi varlık sahnesine çıkaranın, bunu neden yaptığı değil midir? "Nasıl yaratıldım?" değil, "Niçin yaratıldım?" Vahiy ve din asıl bu soruya cevap için var değil midir? İşte bu ilk ayetler bu sorunun cevabını veriyor. Bu nedenle *alaq* kavramı, biyolojik olarak hangi maddeden, nasıl yaratıldığımızdan ziyade, teolojik olarak hangi manadan, niçin yaratıldığımızın cevabı olmalıdır. İşte *alaq* bunun cevabıdır; sevgi, ilgi ve alâka... İnsanın ve bütün varlığın kökeninde bunun olduğu anlaşılıyor. Demek ki yaratılış, evrene boyuna yayılan sonsuz bir şefkatin, taşan coşkun bir sevginin, oluş ve akışı ilgi ve alâka yumağı haline getiren yüce bir merhametin eseridir. Nitekim Allah insanları sevgi ve merhamet (rahmet) için yarattığını söylemektedir (11/119). **Peygamber** bunun için yani sevgi ve merhameti insanlıkta yaymak için gönderilmiştir (21/107). Şu halde Allah bilinmez bir hazine iken bilinmek veya rakip bir kötülük tanrısı var da onu köşeye sıkıştırmak için yaratma eylemine girişmiş değildir. İnsanlığı **Âdem**'in yasak ağaçtan yemesi sonucu "sürgün" ve "ölüme yazgısına" mahkûm ederek de yaratmış değildir. Bilakis bilinen bir karakterinin; Rahman (çok seven, sevgisi taşan) ve Rahîm (sevgisi varlığa yayılan, merhametli) tabiî taşması sonucu yaratma inkişaf etmiş ve etmeye devam etmektedir... Halen her canlı yavrusu bir erkek ile dişinin birbirine olan ilgi ve alâkasının, aşk ve sevgisinin zirveye çıktığı bir anda rahme düşüyor değil midir? İnsanlar böyle ilgi ve alâkalardan, sevgi ve tutkunluklardan doğmuyorlar mı? Bu ilgi, alâka ve tutkunluk insan soyunu sürdüren en temel saik değil mi? İşte boyuna yeni ilgi ve alâkalardan yaratılıp durma budur. İnsan denen tür yaratılışın belirli bir zaman ve mekânında bu ilâhî taşmaya, yani "oluşa" katılmıştır. Çektiği acı, sürgün cezası değil oluş ve varoluş sancısıdır. Bu nedenle insan, nasıl ilgi ve alâka gösterilerek varlık sahnesine çıkarıldıysa ve çıkarılmaya devam ediyorsa, aynı şekilde bu-

na cevap vermeli, bu sürece kendisi de coşkun bir ilgi ve alâka göstererek katılmalı, oluş ve akışın tersine bir yola girmemelidir. Demek ki *alaq* kavramı üzerinde yeniden derin derin düşünmemiz gerekiyor... *Alaq* sözcüğünün Kur'an'daki diğer kullanımları için Bkz. 22/5 ve ayrıca "Sevgi ve merhamet için yaratılma" için Bkz. 11/119 ayet dipnotları...

[5] Harfi harfine: "Kendisini her türlü ihtiyacın üstünde (*müstağni*) görerek."

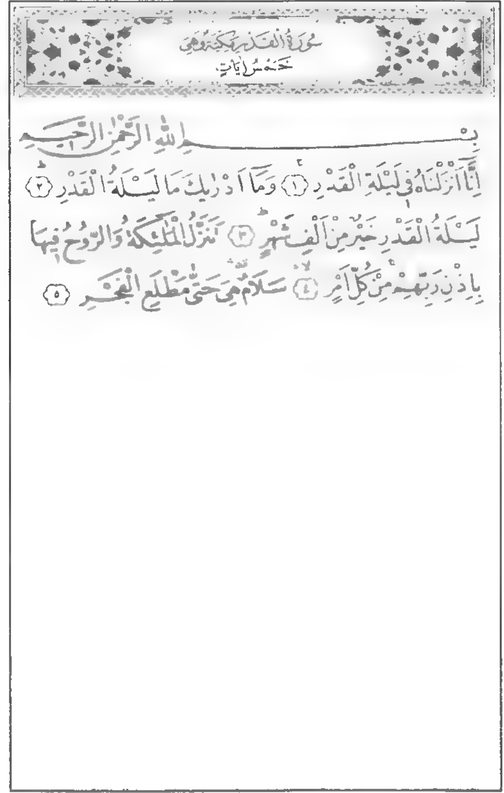
[6] Kur'an'da *salât* kelimesinin tek başına kullanıldığında daha çok "içtenlikle yönelmek, çağırmak, desteklemek, selâmlamak" manasında, *eqımu's-salât* şeklinde terimleşmesiyle beraber, giderek vaktinde eda edilmesi gerek bildiğimiz anlamda "namaz kılmak" anlamında kullanıldığını görüyoruz...

[7] Demek ki sırf Allah'a saygı, O'nun öfkesini çekmekten sakınma ve yolunda yürüme maksadıyla inanmış bir insanın içtenlikle yönelişini (dua etmesini, namaz kılmasını) yasaklamaya kalkışmak küstahça azgınlık (*tuğyan*) dır. Çünkü Allah her şeyi görmektedir.

[8] Demek ki burada isim verilmeksizin tasvir edilen **Ebu Cehil** karakterine her toplumda rastlamak mümkündür. Zaten bu amaçla olmalı ki isim verilmeden sadece özellikleri tasvir edilerek tanıtılıyor; etrafında adamları olan, her şeyi belirleme yetkisini kendinde gören, hükmedici, küstahça azgınlık yapan, saygısız, inkarcı, zorba bir tip...İşte bu tiplere nerede olursa olsun asla itaat edilmemelidir.

97- KADİR SURESİ

Mekke'de inmiştir, 5 ayettir. Hz. Peygamber'in Hira mağarasında Ramazan'ın son on günü içindeki bir gecede ilk vahyi almaya başladığı için, Allah'ın takdirinin gerçekleşip "öksüz" **Muhammed** aracılığı ile insanlığa hitap etmeye başladığı, bu büyük buluşmanın; takdirin, değer vermenin, değerler indirmeye başlamanın gerçekleştiği gece anlamında "Kadir Gecesi" denmiş ve surenin ismi ve muhtevası bu adla anılır olmuştur.



97-KADİR SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 5 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- BİZ Kur'an'ı Kadir Gecesi'nde[1] indirdik.
2- Bilir misin, nedir Kadir Gecesi?
3- Bin aydan hayırlıdır Kadir Gecesi.
4- Melekler ve ruh, Rablerinin izniyle her iş ve oluş için dalga dalga iner o gece.
5- Tanyeri ağarıncaya kadar barıştır, esenliktir o gece...

---

[1] KADR; Sözlükte [قدر] kökü mastar olarak "bir şeye gücü yetmek, muktedir olmak, bir şeyi ölçmek, değer biçmek" manalarına gelir... Güçlü görmek, muktedir görmek, kuvvetlendirip muktedir duruma getirmek (*iqdâr*); değerlendirmek, takdir etmek, değer biçmek, miktarını belirlemek, saygı göstermek, hüküm vermek (*taqdîran*); takdir edilmek, hazırlanmak (*taqaddür*); bir şeye muktedir olmak, güç yetirmek (*iqtidâr*); yürürken ön ayaklarını bastığı yere arka ayaklarını basan at (*qudr*); tahmin, değerlendirme, ölçek, değer, not (*taqdîr*); kadir, güçlü, liyakatli, gücü yeten, dirayetli, yetenekli (*qâdir*); miktar, kadir, sosyal mevki, değer, kıymet, pay, hisse, kadar, ..e göre (*qadr*); imkan ölçüsünde, mümkün mertebe (*alâ qadri'l-imkân*); kader, oran, ölçü , bir şeyin miktarı (*eqdâr*); tencere (*qıdr*); güç, kudret, liyakat enerji (*qudret*); fatalist, kaderiyeci (*qaderiyyun*), güçlü, kuvvetli (*qadîr*); kadar, miktar, karar, hüküm, ölçü, doz (*miqdâr*); tahmin edilmiş, değerlendirilmiş, ölçülmüş, gerekli, lazım, tasavvur edilen (*muqadder*); yetenek, kabiliyet, beceri (*maqdira*); gerekli, lüzumlu, güç, kabiliyet, yetenek (*maqdîr*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi kelime "güç" ve "ölçme", "değerlendirme" temel anlamları etrafında dönmektedir. *Kader* kelimesi oldukça tartışmalı ve en çok yanlış anlaşılan kavramlardan birisidir. Bunun ne manaya geldiğini anlamak için Türkçe'ye Fransızcadan geçerek kullanılan *kapasite* kelimesi bir fikir verebilir. Bu kelime Hind-Avrupa kökünde almak, tutmak (*kap*); oradan Latince'ye içine alabilen, hacimli, almak,

kapmak, kapsamak (*capere, capt*), oradan da Fransızca'ya yine içine alma kabiliyeti, sığa anlamında geçmiş. *Konsept, prensip, kasa, kaset* kelimeleri de bu kökten. Osmanlıca'da bu anlamda içine alma, sığdırma, kaplama demek olan *istiâb* kelimesi vardı. Vasıtalarda alınabilecek en fazla yükü ifade için "istiab haddi" denirdi; "*Duvarlarla çevrili bulunan bu meydan yüz bir kişiyi istiab ederdi*"(Akyavaş) "*Seni ancak ebediyetler eder istiab*" (M. Akif). Şu halde kader eşyanın kapasitesi, kapsam alanı, gücü, miktarı, sığası, ederi, ne kadarlığı, istiab ettiği alan demek oluyor... Demek ki kader, hariceñ etkili olan acımasız bir güç değildir. Öyle anlaşılıyor ki kader, imkânların açığa çıkmasından önceki haldir ve sebep-sonuç silsilesinden bağımsızdır. Bir başka deyişle kader, hissedilen fakat düşünülemeyen, hesaplanamayan zamandır. Kader bir şeyin içe doğru erişimi, doğasının derinliklerinde yatan ve dış bir zorlamanın etkisi olmaksızın kendilerini adım adım gerçekleştiren imkânlardır. Bu anlamda kader, bir şeyin kendini gerçekleştirebileceği saha anlamına gelir. Çiğ damlasının lâlenin üzerine düşmesi kaderindendir. Onun kendi kendini gerçekleştirmesi budur. Çiğ damlası bir okyanusa düşüp kendisini parlak bir inci tanesine dönüştüremez. Diken batmayı öğrendiğinde ve böylece bahçeyi koruduğunda kendi kaderini gerçekleştirmiş olur. Allah tarafından insana tahsis edildiği şekliyle bile kader nihaî ve son değildir. Kaderler çok sayıda ve sonsuzdur. İnsan, kendi kaderinin tercihini yapabileceği bir seviyeye yükselebilir. Bu aşamada bir kader ona uymazsa o, Allah'tan başka bir kader talep edebilir. Kendimizi değiştirirsek kaderimizin de değişeceği bildirilmiştir. İnsan kendi benini rüzgâr tarafından savrulacak toz haline getirebilir veya benini camı kıracak taşa çevirebilir. İnsan benini bir çiğ damlasına çevirirse çimenlerin üzerine düşer. Bir okyanusa dönüştürürse okyanusun erişilmez derinlikleri olur. Eğer insan kargaya dönüşürse mezarlıkta, kartala dönüşürse yükseklerde uçar. Böylece kader, Allah ile insanın; "süreç boyunca birlikte oluşturduğu varoluşsal bir yürüyüş" demek olur (M. İkbal). İşte "Kadir Gecesi" ondört asır önce, Mekke'nin Hira mağarasında **Hz. Muhammed** (s.a.v) ile bu yürüyüşün başladığı gecedir. Bunun için değeri çok büyük ve kıymetlidir. Bu, insanoğlunun vicdan ve ruh kapasitesinin vahiy alma kabiliyetinde veya kapasitesinde olduğunun, sığasının, istiabının buna müsait olduğunun gösterildiği gecedir. İnsanoğlunun vicdanî ve ruhî kapasitesinin sanıldığının çok ötesinde olduğunun, Allah ile buluşup görüşebileceğinin gösterildiği gecedir. Kadir gecesi, yedinci yüzyılda Mekke'li "öksüzün" Allah ile buluştuğu gecedir. Önceki çağlarda Allah'ın başka gün ve gecelerinde de "diğer öksüzler" O'nunla buluşmuştur. İncir ve zeytin ağaçları, dağlar, vadiler buna şahittir. Demek ki Mekke, Hira ve **Muhammed** bunlardan sadece birisi ve en sonuncusudur. Yeryüzünde Allah'a giden bir Hira mağarası daima vardır. Başka öksüzler de orada büyük buluşmayı gerçekleştirebilirler. Bunun illâ vahiy almak şeklinde sonuçlanması gerekmez. Bütün geceler, bütün insanlara açıktır. Kadir gecesi bunun "zirve" örneğidir. Yeter ki insan kendi benini Allah'ın melekûtuna açsın, kapasitesini zorlasın, kapsam alanını genişletsin, Allah ile yürümeye azmetsin, derunu dilden ve canı gönülden Allah'ını arasın... Büyük buluşma Ramazan'ın son haftası içinde bir Kadir gecesinde başlamış, o gün bugündür hala "kesintisiz" devam etmektedir. Çünkü o büyük buluşmanın hayatı yeni baştan inşaya girişen "eylemlerini" yönlendiren metinler (Kur'an) hala elimizdedir. Artık Kur'an'la yürüyen "büyük buluşmayı" sürdürüyor demektir. Artık her gece Kadir, her tenha Hira, her şehir Mekke, her öksüz de **Muhammed**'dir...

98- BEYYİNE SURESİ

Medine'de inmiştir, 8 ayettir. İlk ayetinde Allah'ın elçilerinin tarih boyunca insanların karşısına "söze dayalı apaçık delil" (*beyyine*) ile çıktığının hatırlatılması ve konunun bunun üzerine bina edilmesinden dolayı bu adı almış görünmektedir.

98-BEYYİNE SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 8 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Önceki çağlardan beri gerek vahye muhatap olduğu halde küfre düşenlerden, gerekse ortak koşarak karşı gelenlerden hiç kimse kendilerine söze dayalı apaçık deliller[1] gelmeden dışlanmış değildir.[2]

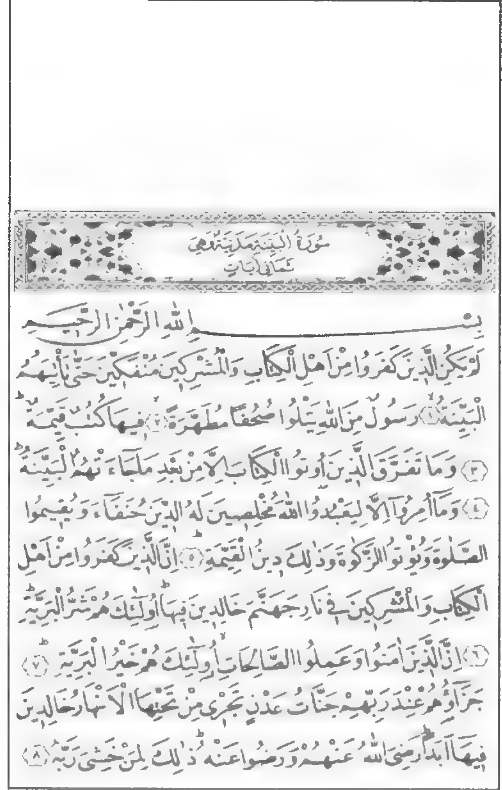
2- Bu deliller Allah'ın bir elçisinin okuduğu tertemiz sahifelerdir.[3]

3- Bu sahifelerde hayatın içinden seslenen dosdoğru ilkeler[4] vardır.

4- Böyleyken önceki çağlarda vahye muhatap olanlar, kendilerine söze dayalı apaçık delil geldiği halde ayrılığa düştüler.[5]

5- Oysaki onlardan, sağduyudan şaşmadan, saf bir yürek temizliği içinde dini O'na özgü kılmaları, Allah için çalışıp sadece O'na ibadet etmeleri, canı gönülden namaz kılmaları ve karşılıksız zekât vermelerinden başka bir şey istenmemişti. İşte budur gerçek hayat dini!

6- Açıkçası gerek önceki çağlarda vahye muhataplardan, gerekse ortak koşanlardan kâfirlik edenler cehenneme girecek ve oradan bir daha çıkamayacaklar. İşte onlar halkların başına belâ



şer odaklarıdır. [6]

7- İman edip iyilik, güzellik ve doğruluk için çalışanlar ise halkların yüz akıdırlar.

8- Rableri katında onların hakkı altından ırmaklar akan ebedi cennetlerin tam orta yeridir. Allah onlardan memnun[7], onlar da O'ndan memnundurlar. Rabbine karşı içinde korku ve titremesi olanın hakkı işte budur.

---

[1] BEYYİNE: Bkz. 14/9. ayet dipnotu.

[2] Yani: Önceki çağlarda kendilerine kitap verilenlerden küfre sapanlar ve böylesi bir kitaba muhatap olmadan Allah'ın bölünmez bütünlüğünü parçalayarak kafir olanlar, inkarcılar, putperestler, animistler, dehriler, ateistler vs. kendilerine söze

dayalı apaçık deliller (*beyyinât*) gelmeden mahkum edilip dışlanmış değillerdir. Gerçek olanca açıklığı ile orta yere konmadan suçlanmış değillerdir... Ayette "Önceki çağlar" ifadesi **Ebu Müslim**'in *hatta te'tiyehumu'l-beyyine* ibaresini "önceki tüm resuller" olarak yorumlamasına, "dışlanmış değillerdir" ifadesi **İbni Teymiye**'nin *lemyekun munfekkin* ibaresini; "terk edilmezler, gözden çıkarılmazlar, mahkûm edilmezler" olarak yorumlamasına; "onlardan hiç kimse" ifadesi *lemyekunu'llezine* ibaresindeki cahd-ı mutlak'ın (istisnasız, kesin olumsuzlama) yansıtılmasına; "söze dayalı apaçık delil" ifadesi de *beyyine, beyyinât* kelimesinin Kur'an'da güce dayalı apaçık delil (*sultan, mucize*) taleplerine karşılık ısrarlı ve bilinçli bir tercihle inşa ettiği kavramsallaştırmaya dayanmaktadır.

[3] SUHUFUN MUTAHHARA: **Hz. Muhammed** (s.a.v) dâhil herhangi bir **peygamber**'in insanların karşısına çıkıp beyan ettiği, saf söz olarak (*beyyinât*) sarf ettiği tertemiz sahifeler demektir. Bu aynı anda iki anlamı da çağrıştırır: 1- Bu sözler Allah'ın tertemiz katından, hiçbir pislik (şeytan, cinn vs.) bulaşmadan inmektedir 2- Bu sözler **peygamber**'in saf bir yürek temizliği içinde vicdana ve merhamete seslenen, insanoğlunun temiz kalmış tarafının, saf duygularının bir yansımasıdır. Hem bir iniş (*nuzul*), hem de bir çıkış, fışkırış (*u'ruc*) dur. Hem öyle, hem böyle...

[4] KUTUBUN QAYYİME: Sözlükte "Çokça ayağa kalkan kitaplar" demektir. İnsanların sorunlarına, hayatın içinden seslenerek, onlara çokça ilgi göstererek nazil olduğunu ifade için böyle dendiği anlaşılıyor. Nitekim Allah'da; "Dipdiri yaşam kaynağı ve çokça ayağa kalkan" (*Hayyu Qayyum*) dur. Bu din de; "Çokça ayağa kalkan gerçek hayat dini" (*Dinu'l-Qayyime*) dir. Burada çokça ayağa kalkmak tabiri, fildişi kulelerinden ahkâm keserek değil, insanoğlunun dert ve acılarını dindirecek tarzda, hemen yanında yer almayı, üzerine titremeyi, monologa değil diyaloga girmeyi, interaktif bir şekilde, karşılıklı dinamik ilişki içinde, bizzat yaşayan hayatın içinden gelmeyi ifade etmektedir. Kitap (ve suhuf) burada "sesleniş, hitap, söylem" manasındadır. Çünkü Kur'an esas itibarîyle yazılı değil sözlü bir kültüre seslenmiştir. Sonradan yazıya dökülmüş mushaf halini almıştır. Ayrıca Bkz. "KİTAP" için 13/1 ve "QAYYİME" için 2/255, 4/34, 18/11. ayetler dipnotları.

[5] Yani: Önceki çağlarda bir vahye muhatap olmuş, kendilerine bir kitap ulaşmış olanlar; Yahudiler, Hıristiyanlar, Zerdüştler, Sabiîler, Budistler vs. gerek Sami/Mezopotamya gerekse dünyanın başka havzalarındaki bütün eski dünyanın din mensupları peygamberlerin getirdiği hak yolu unuttular, onda ayrılığa düştüler, parçalanıp dağıldılar, doğru inanç ve amel birlikteliklerini koruyamadılar.

[6] Harfi harfine: "İşte onlar! Onlar yaratılmışların şerlileridir (*şerru'l-beriyye*)."

[7] RIZA: Sözlükte [رضى] kökü mastar olarak "hoşnut olmak, beğenmek, benimsemek" demektir. Tatmin etmek, beğendirmek, hoşnut etmek (*irzâen*); razı, memnun, hoşnut (*râzi*); memnuniyet, rıza, hoşnutluk (*rızâ*); kendisinden razı olunan (*merzî*) kelimeleri bu köktendir... Rıza kelimesi Türkçe'de "memnun ve mesrur olmak, mutlu etmek, sevmek, sevindirmek, tutmak, gönlünü hoş etmek, şad olmak" kelime ve deyimlerini çağrıştırır. "Allah'ı razı etmek" veya "Allah rızası için" tabirleri, Allah'ın bunlara ihtiyacı olduğundan değil bizim ona ihtiyacımız olduğundan

dolayıdır. Yoksa Allah sevgiye muhtaç ve gönlünün hoş tutulması gereken birisi değildir. Bunlara ihtiyacı olan bizleriz. Sevgi ancak karşılıklı ilişkiye girilerek ortaya çıkan bir şeydir. Bu anlamda insan insanı açar. Birbirimizdeki potansiyel ancak karşılıklı ilişki ile ortaya çıkabilir. Tohum toprağa girince özündekini açar, ortaya çıkarır. İnsanlar arasındaki ilişki de böyledir. İncil'de Hz. **İsa**'ya, Buhari'de **Hz. Peygambere** atfen geçen bir rivayette "Allah rızası için" deyiminin pratikte ne anlama gelmesi gerektiği gayet güzel açıklanıyor;

"*Yüce Rab kıyamet günü kullarına şöyle der;*

Ey Âdemoğlu, Ben hasta oldum da ziyaretime gelmedin.

Nasıl olur, seni nasıl ziyaret edebilirdim Ya Rabbi?

Bilmiyor musun? Falanca kulum hastalandı da onu ziyaret etmedin. Eğer onu ziyaret etseydin beni orada bulacaktın...

Ey Âdemoğlu, senden yemek istedim de bana bir şey vermedin.

Sen Âlemlerin Rabbisin, seni nasıl doyururdum ya Rabbi?

Falanca kulum yiyecek istedi, eğer onu yedirmiş olsaydın, onun mükâfatını yanında bulurdun...

Ey Âdemoğlu, senden su istedim de vermedin.

Sen Âlemlerin Rabbi değil misin? Sana nasıl su verebilirdim ya Rabbi?

Falanca kulum susamıştı da ona su vermemiştin. Eğer ona su verseydin onun mükâfatını yanında bulurdun..." (Müslim; 1990, 43 (IV/1990 (krş. Matta; 25; 34-45)

99- ZİLZAL SURESİ

Medine döneminin ilk yıllarında inmiştir, 8 ayettir. İlk ayetinde yeryüzünün sarsılmasını tasvir ettiğinden deprem, zelzele (*zilzal*) adını almış görünmektedir.

99-ZİLZAL SURESİ
Medine döneminin ilk yarılarında nazil olmuştur, 8 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- YERYÜZÜ o müthiş sarsıntı ile sarsıldığı zaman,
2- Ağırlıklarını çıkarıp attığı zaman,[1]
3- İnsan "Ona neler oluyor?" dediği zaman.
4- İşte o gün dile gelip haber verecek her şeyi.[2]
5- Çünkü Rabbin ona vahyetmiştir.[3]
6- O gün insanlar yaptıklarının kendilerine gösterilmesi için guruplar halinde ve tek tek gelecekler.[4]
7- Her kim zerre miktarı iyilik yapmışsa onu görecek.
8- Her kim de zerre miktarı kötülük yapmışsa onu görecek...[5]



[1] Yani: Bütün ölüler mezarlarından kalktığı zaman... Mezara girerek kendini unutturacağını sanan o zalimler, despotlar, kul hakkı yiyenler, dünyayı talan edenler, bütün ömrü tüyü bitmemiş yetimin hakkını yemekle geçen sonra da kuş tüyü yataklarında ölüp demirden tabutlarla mezarlarına konanlar "Ne oluyoruz" diye diriltildiği zaman... Bir daha dirilmeyeceklerini düşünerek yaptıkları kötülüğün yanlarına kâr kalacağını sananların dehşetle mezarlarından kalktıkları zaman... Dahası, yeryüzünün yeraltı zenginliklerini yağmalayarak onlar uğruna dünyayı talan edenlere; "işte uğruna savaştıklarınız, kan döktükleriniz; Ortadoğu'nun petrolleri, Asya'nın doğal gaz yatakları, altınlar, madenler, defineler... Hepsi çıktı ortaya, yeryüzü bütün ağırlıklarını çıkardı, haydi koşup yağmalasanıza!" denildiği zaman...

[2] Bu ifade Kur'an'ın tabiat varlıklarını dile gelip konuşturan "kozmik/şiirsel" üslûbuna başka bir örnektir. Genellikle Mekkî surelerin giriş kısmında yemin/kasem dediğimiz üslûpla varlıkları dile gelip konuşmaya çağıran Kur'an, burada da kıyamette, üzerine bastığımız yeryüzünün dile gelip konuşacağını söylüyor. Bu ibare M. Akif'in; "*Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı/Düşün altında binlerce kefensiz yatanı*" mısralarındaki manayı çağrıştırır. Sanki; "*Üzerinde yaşadığınız yeryüzünde nasıl olsa toprak diyerek dolaşmayın/Bir gün dile ge-*

lip her şeyi haber verecek, bunu asla unutmayın" denmek isteniyor. Bu ifadeler bütün oluşa sanki canlı bir varlık gibi bakmayı gerektiren "tevhid bilinci"nin nasıl bir şey olduğuna dair ipucu verebilir. Buradan bakılınca, bütün varlık birbiriyle irtibatlı ve tek bir organizma olarak görünür. Bir insan vücudunda eller ayaklardan, mide beyinden nasıl bağımsız değilse, Tanrı, âlem, güneş, yıldızlar, yer, gök, toprak, ölüler, diriler, insanlar, hayvanlar, bitkiler, madenler vs. de birbirinden bağımsız değildirler. Bunların her birinin ayrı ayrı tanrısı yoktur. Hepsi tek bir oluşun parçası ve boyuna karşılıklı etkileşimin (ilgi ve alâkanın) sonucudurlar. Birbirlerine verdikleri zararı bir gün mutlaka haber verirler ve zarar veren bunun hesabını vermeden varlık âleminden çekilmez. Bunun için yeryüzünde sanki bizden başka kimse yokmuş gibi yaşamamalı, sorumluluğumuzun bilincinde olmalıyız. En başta da varlığın yüce Rabbi'nin hakkını teslim etme (*İslam*) ve O'nun bilinciyle yaşayıp zarar vermeden sakınma (*ittika*) sorumluluğunun...

[3] VAHİY: Bkz. 16/68. ayet dipnotu.

[4] Harfi harfine: "O gün insanlar amelleri kendilerine gösterilsin diye 'eştât' olarak 'sudur' edecekler." Burada ayrılmış, dağınık vaziyette, tek tek hale gelmiş olarak (*eştat*) ve ortaya çıkmak, dönüp gelmek (*sudur*) kelimeleri insanların hem bölük bölük hem de tek tek gelmeleri manasındadır. Çünkü insan yaptıklarından hem bizzat kendisi hem de içinde bulunduğu grup, topluluk olarak sorumludur. Buradaki durum sanki şu ayettekine benzemektedir; "*Şimdi bize yapayalnız geldiniz, tıpkı ilk yarattığımız gibi*" (6/94).

[5] Yani: Kimsenin yaptığı yanma kâr kalmayacak. Herkes yaptıklarının karşılığını görecek. İyilik yapan iyiliğini, kötülük yapan kötülüğünü sadece öğrenmeyecek bizzat seyredecek. Dünya hayatında yaptıkları bir film şeridi gibi gözünün önünden geçirilecek. Örneğin kötülük yapan kişi videoda kendini seyreder gibi seyredecek, yaptıklarına bakacak, yaptığı kötülükleri gördükçe utançtan yerin dibine geçecek. Sadece gösterilmekle de kalmayacak, yaptıklarından dolayı cennete veya cehenneme girerek karşılığını da görecek...

100- ADİYAT SURESİ

Mekke'de inmiştir, 11 ayettir. Tarih boyunca yeryüzünde kan döküp fesat çıkaran insanoğlunun bu amaçla kullandığı savaş âlet ve araçları dile gelip konuşmaya çağırıldığı için, bu durum "soluk soluğa koşan atlar" (*âdiyat*) ile sembolleştirilmiş görünmektedir. Sadece yedinci yüzyılın değil tüm çağların savaş araçlarının tanıklığa çağırılması olarak okunması mümkündür.

100-ADİYAT SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 11 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- SOLUK soluğa koşanlar dile gelsin![1]
2- Ateş saçan kıvılcımlar dile gelsin![2]
3- Sabahleyin baskın yapanlar dile gelsin![3]
4- Tozu dumana katanlar dile gelsin![4]
5- Topluluğun ortasına dalanlar dile gelsin![5]
6- "İnsanoğlu Rabbine karşı nankördür,
7- Kendisi de buna şahittir,
8- Ele geçirme hırsı gözünü bürümüştür,[6]
9- Bilmez mi ki mezarlar deşildiği zaman,[7]
10- Göğüsler açıldığı zaman,[8]
11- İşte o gün, her hallerinden haberdar olduğunu Rableri onlara gösterecektir![9]



[1] Yani: Soluk soluğa koşan atlar dile gelsin! Ordular halinde hazırlanıp bölük bölük yeryüzünü talan etmek, halkları korkutmak, yeryüzünü ele geçirmek için soluk soluğa koşturulan o atlar dile gelsin! Yeryüzünde şu ana kadar bu amaçla kullanılan ne kadar at, deve, katır vs. varsa dile gelsin! Keza at gibi kullanılan tanklar, uçaklar, füzeler, bariyerler, cipler, zırhlı araçlar dile gelsin! Eskilerin atı devesi yerine kullanılan bütün savaş araçları dile gelsin!

[2] Yani: Soluk soluğa koşarken tırnaklarıyla ateş saçanlar, kıvılcımlar çakarak koşturanlar dile gelsin! Keza etrafa ateş saçarak ilerleyen tankların makineli tüfekleri dile gelsin! Füzelerden yağan bombalar dile gelsin! Patroit füzelerinden yayılan kıvılcımlar dile gelsin!

[3] Yani: Sabaha karşı baskın yapanlar dile gelsin! Ülkeleri işgal etmek, yeraltı ve yerüstü zenginliklerine el koymak için harekât düzenleyenler, yağma ve talan plânları yapanlar dile gelsin! Bu baskınların yapıldığı geceler, şafaklar dile gelsin!

[4] Yani: Tozu dumana katanlar, her yeri ateş ve barut kokusuna boğanlar dile gelsin! Hiroşima ve Nagazaki'de göklere yükselen toz bulutları dile gelsin! Savaşta yanan evler, evlerden yükselen dumanlar dile gelsin!

[5] Yani: Pervasızca halklara saldıranlar, ülkeleri işgal edenler, halkın üzerine ateş açanlar, bomba yağdıranlar, kitlesel katliam ve soykırım yapanlar dile gelsin!

[6] Yani: Bütün bunlar dile gelsin de söylesin; "İnsanoğlu Rabbine karşı gerçekten çok nankördür. Allah insanı en güzel şekilde yaratmış, nimetlerle donatmış. Yeryüzünde fesat çıkarmayın, haddinizi bilin, yağma ve talan yapmayın, kaynakları âdilce bölüşün, aç gözlülük yapmayın, hakkınıza razı olun, başka halklara saygılı olun, çalışın, üretin, yeryüzünü imar yarışına girin, birbirinize saldırmayın" demiş... Fakat insanoğlu bununla yetinmeyerek bildiği halde mal, mülk, iktidar, egemenlik ve ele geçirme hırsıyla saldırıyor. Gözünü hırs bürümüştür, hiçbir şeyi göremiyor artık. Yeryüzünde kan döküyor, fesat çıkarıyor... İşte biz atlar, arabalar, kılıçlar, kalkanlar, savaş arabaları, füzeler, tanklar, uçaklar, silâhlardan çıkan kıvılcımlar, gökyüzüne yükselen dumanlar, barut kokuları hepimiz buna şahidiz... Evet, insanoğlu nankördür! Ve büyük bir suç işlemektedir. Bunu böylece dile gelip ikrar ederiz, buna tanıklık ederiz! Kıyamet günü tanıklığa çağırıldığımız zaman bunu böylece haber vereceğiz..."

[7] Yani: Bütün bunları yapanlar şunu bilmezler mi: Mezarlarda yatanlar kaldırıldığı zaman... Bu katliamları, soykırımları, işgalleri, saldırıları düzenleyenler mezara saklanıp tam da unutulup gittiklerini sandıkları bir anda yeniden yaratılıp diriltildikleri zaman... Dünyanın bütün zalimleri, despotları, tiranları mezarlarından kaldırılıp hesap için huzura getirildiği zaman...

[8] Yani: Göğüslerde ne var ne yok ortaya döküldüğü zaman... Kim kimin hakkında ne düşünmüş, kim kime ne hainlik plânlamış; kıskançlıklar, çekememezlikler, içerlemeler, düşünülen fakat söylenemeyenler, arkadan vurma plânları, kuyusunu kazma hesapları, bütün her şey göğüsler yarılıp, kalpler ortaya dökülüp, beyinlerdeki hafızalar dile getirilip konuşturulduğu zaman... Sinelerde gizlenen sırlar, hesaplar, ihanetler, istihbarat arşivleri, fişlemeler, suikast plânları, işgal hesapları, dünyayı ele geçirme hevesleri, saldırı hazırlıkları vs. bütün hepsi ortaya saçılıp sahiplerini utanç içinde yapayalnız bıraktığı zaman...

[9] Yani: İşte o gün, Rablerinin bütün her şeyden haberdar olduğunu ayan beyan görecekler. Dünyanın bir sahibinin olduğunu anlayacaklar fakat iş işten çoktan geçmiş olacak. Bu nedenle ey insanlar! O gün gelmeden kendinize gelin! Halinizi, gidişatınızı düzeltin. Her şeyiniz kaydediliyor. Hiç bir şey, ama hiç bir şey zayi edilmeyecek. Bu dünyanın bir yüce sahibi var ve sizler O'nun lutfu ve nimeti sayesinde yaşamaktasınız. Nankörlük etmeyin, kendinize yazık etmeyin, O gün gelmeden, henüz daha vakit varken aklınızı başınıza toplayın... Şimdi, ey insanoğlu! Titre ve Rabbine dön! Mal da O'nun, mülk de O'nun, gerisi angarya!

101- KARİA SURESİ

İlk Mekke dönemi surelerindendir, 11 ayettir. İlk ayetinde kıyametin korkunç gürültüsü (*qaria*) olarak tasvir edildiği için bu adı almıştır.

101-KARİA SURESİ
İlk Mekke dönemi surelerindendir,
11 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ
SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- KORKUNÇ gürültü![1]
2- Nedir o korkunç gürültü?
3- Bilir misin, nasıl olacak o korkunç gürültü?
4- O gün insanlar çil yavrusu gibi darmadağın olacak.[2]
5- Dağlar hallaç pamuğu gibi savrulacak.[3]
6- İşte o zaman iyilikleri çok olan kimse[4]
7- Mutlu bir hayat sürecek.
8- İyilikleri az gelenin ise[5]
9- Alev anasını ağlatacak.[6]
10- Bilir misin nedir o?
11- Dağlayan bir ateştir!



[1] KARİA: Sözlükte [قرع] kökü mastar olarak "vurmak, dövmek, kapı vs. çalmak" demektir. Deniz dibine inmek, yaklaşmak, geri dönmek, vazgeçmek, kura çekmek, menetmek, yenmek (*iqrâ'*); saçı kökünden kesmek, saç tıraşı yapmak, fena azarlamak (*taqrî'*); vuruşmak, birbirine vurmak, kurada yenmek (*muqâra'a*); kura çekmek, oy vermek (*ıqtırâ'*); kel, saçı dökülmüş (*eqra'*); saç kıran hastalığı (*qurâ'*); kapı tokmağı (*miqra'a*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki bu sözcük Arap muhayyilesinde; "büyük bir gürültüyle gelen ve ortalığı kasıp kavuran bir şeye" tekabül etmektedir. Öyle ki kıyamet günü gelen bu şey, tokmağın kapıya çarpması gibi dünyaya çarparak sarsacak ve bu esnada korkunç bir gürültü çıkaracaktır. Bu haliyle sözcük Türkçe'de "ani bir şekilde, güm diye, büyük bir gürültüyle" anlamına gelen "gümleme" kelimesini de çağrıştırır. "Kapıyı güm güm vurmak" deyiminde ve "Ormanların gümbürtüsü başıma vurur" türkü mısrasında bu anlamda kullanılmıştır. Şu halde *el-qari'a* "Dünyanın kapısına güm güm vuran dehşet verici tokmağın korkunç gürültüsü" demek olur... Şu halde "qaria" kavramı, Kur'an'ın anlam bütünlüğü içinde şu üç manada yorumlanabilir;
1- Ölüm; korkunç gürültü... Bilirmisin nedir korkunç gürülütü? Hiç beklenmeyen

bir anda; bir trafik kazası, patlama, duvardan düşme, sarsıcı bir darbe vs. gelen ölümün korkunç gürültüsü...

2- Afet; korkunç gürültü... Bilir misin korkunç gürültü? bir öğle sıcağında veya akşam serinliğinde ya da bir gece ansızın bir deprem uğultusu, yanardağ patlaması, sel çağıltısı, yıldırım çarpması, kasırga esintisi vs. ile gelen afetin korkunç gürültüsü...

3- Kıyamet; korkunç gürültü... Bilir misin nedir korkunç gürültü? güneşi düren, gökleri parçalayan, dağları yürüten, yeryüzünü hallaç pamuğu gibi savuran kıyametin korkunç gürültüsü...

Bunların her an olmayacağına dair elinizde garanti mi var? Şu halde bunlar gelmezden önce işin farkına varmak (idrak) gerek miyor mu? Bu idraksizlik neden?

[2] Harfi harfine: "*O gün insanlar saçılmış pervaneler gibi (ke'l-ferâşi'l-mebsûs) olur.*" Bu benzetme Türkçe'de "çil yavrusu gibi dağılmak" dediğimiz şeyi çağrıştırır. Çil, tavukgillerden av kuşu, dağ tavuğu demektir.

[3] Harfi harfine: "*Dağlar didilmiş renkli* yün *gibi (ke'l-ı'hni'l-menfûş) olur.*" Bu benzetme de Türkçe'de "hallaç pamuğu gibi savrulmak" dediğimiz şeydir. Hallaç, pamuk veya yünü bir âlet yardımıyla atarak kabartan kimse demektir.

[4] Harfi harfine: "*Tartıları (mevâzîn) ağır gelen* kimse."

[5] Harfi harfine: "*Tartıları (mevâzîn) hafif gelen* kimse."

[6] Harfi harfine: "*Onun anası 'hâviye'dir.*" Bu, Arapların "Anan ölsün" (*Hevet ummuhu*) tabirinden gelmektedir (Razi). Türkçe'de "Anası ağlamak" dediğimiz şeye tekabül eder. Anası ağlamak deyimi; "çok büyük zorluklarla karşılaşmak, ağır sıkıntılara maruz kalmak" hali anlatılırken kullanılır.

102- TEKASÜR SURESİ

Mekke'de inmiştir, 8 ayettir. İlk ayetinde zenginlikle övünme ve böbürlenme yarışına (*tekâsür*) girenler eleştirilip uyarıldığı için bu adı almış görünmektedir.

102-TEKASÜR SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 8 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- BİR ZENGİNLİK yarışıdır[1] oyalanıp duruyorsunuz.

2- Mezarlarınıza girinceye kadar süren bir oyun ve oynaş...[2]

3- Fakat hayır! Yakında bileceksiniz.

4- Fazla uzak değil; çok yakında bileceksiniz.

5- Evet, daha derinden bakabilseydiniz,[3]

6- Cehenneme yuvarlanmakta olduğunuzu görürdünüz.[4]

7- Kendi gözlerinizle onu apaçık göreceksiniz.

8- O gün her nimetten bizzat sorgulanacaksanız.[5]



---

[1] TEKASÜR: Sözlükte [كثر] kökü mastar olarak "çok olmak, çoğalmak" demektir. Malı çok olmak, zengin olmak, maddî durumu iyi olmak (*iksâr*); çoğaltmak, teksir etmek, çokça yapmak, çoklaştırmak (*teksîr*); çoğalmak, artmak, üremek, türemek (*tekâsür*); çok olmasını istemek (*istiksâr*); daha çok, en çok (*ekser*); çoğunluk, galibiyet (*ekseriye*); çok (*kesr, kesîr*), çokluk, fazlalık, bolluk (*kesret*); çok konuşan, geveze (*miksâr*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki *tekâsür* burada mal, makam ve şan-şöhret çokluğu ile övünmek demektir. Araplar karşılıklı zenginlik ve şan şöhret yarışını ifade için *tekâsüra'l-qavmu tekâsüran* derlerdi; tabir buradan gelmektedir (Razi). Türkçe'de zengin kelimesi Farsça kıymetli, süslü, pahalı, değerli taş (*seng*)'den geliyor. Bu anlamda zengin (*sengin*) kıymetli, pahalı eşyaları olan, malı çok olan demektir. Tefâul babından gelen *tekâsür* kelimesi de bu anlamda bir şeyi karşılıklı yapmayı ifade ettiği için "zenginlik yarışına girmek" dediğimiz manayı çağrıştırır. Keza "şöhret yarışı, tüketim çılgınlığı, mal mülk hırsı" deyimleri de bu cümledendir. Öte yandan *tekâsür* kavramının çağımızda "kapitalist yarış" denilen şeye tekabül ettiğini söylemek de mümkündür. Çünkü kapital eldeki anaparayı (sermaye) çoğaltma, artırma, biriktirme demektir. Kapitalizm de, sermayeye da-

yanan, onu çoğaltmayı (kâr) yegâne gaye bilen, sermayedarların üretim araçlarının sahibi olduğu, alım satımın sırf zenginleşme ve kâr maksadıyla yapıldığı, biriktirme ve çoğaltma dışında hiçbir değerin geçer akçe olmadığı, bu iktisat görüşünün toplumsal düzen haline geldiği sistem demektir. Demek ki bu açıdan bakıldığında *tekâsür* suresinden kapitalist anlayışa esaslı eleştiriler getirmek mümkündür. Fakat bu eleştiri ekonomi-politik bir eleştiri olmaktan ziyade metafizik-ahlâkî bir eleştiri olmak durumundadır. Gerisini bu sureye iman edenlerin yeteneğine kalmıştır... Ayrıca Bkz. "KEVSER" 108/1. ve "İSTİKSAR" 74/6 ayet dipnotları.

[2] Yani: Çokluk, zenginlik, mal, mülk, şan, şöhret yarışına girmişsiniz; oyalanıp duruyorsunuz. Mezarlarınıza girene kadar bunların çılgınca peşinden koşturuyorsunuz. Hatta öyle ki mezarlarınızın çokluğuyla bile yarışa giriyorsunuz. Diyelim ki siz zengin ve karşı konulmaz bir gücün, şanın, şöhretin sahibisiniz. Ne faydası var bunun? Bir gönüle girmedikçe, bir yoksulu doyurmadıkça, bir öksüzün başını okşamadıkça, vermedikçe, paylaşmadıkça ne faydası var bunun? Ölünce yanınızda mı götürecekseniz? Malınız, mülkünüz mezara sığacak mı? Şanınızı, şöhretinizi mezarınızın başına büyük harflerle yazsanız ne olur? Mülkün gerçek sahibinin *Hayyu Kayyum* olan Allah olduğunu (*lehu'l-mulk*) görmüyor musunuz? Bu vurdumduymazlık neden?

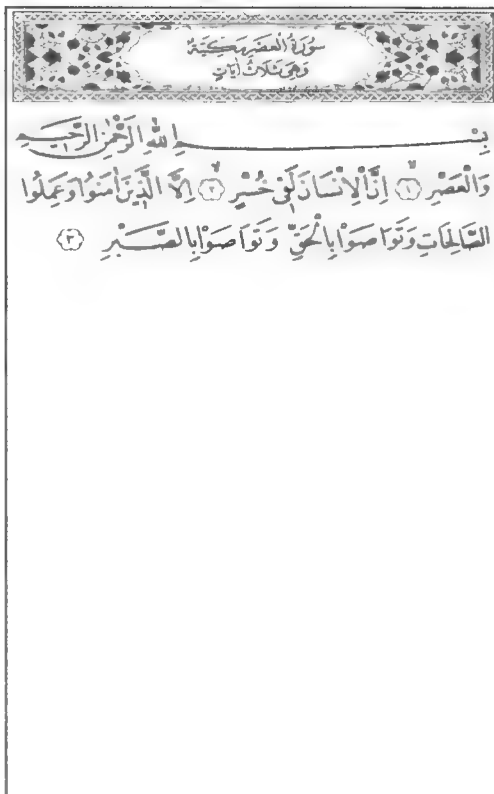
[3] Yani: Eşyanın gerisindeki manayı görebilseydiniz, görünene takılıp her şeyi bu dünyadan ibaret sanmasaydınız görürdünüz ezeli ve ebedi gerçekliğin ne olduğunu... Her şey toz toprak olup gittikten sonra da yaşayanın ve yaşacak olanın kim olduğunu anlardınız...

[4] Bu ayeti iki şekilde yorumlamak mümkündür: 1- Uhrevi açıdan; "Bu aç gözlülüğün, zenginlik yarışının, mal mülk hırsının, sizi cehenneme yuvarlamakta olduğunu görürdünüz." 2- Dünyevi açıdan; "Bu aç gözlülüğün, zenginlik yarışının, mal mülk hırsının, hayatı çekilmez hale getiren bir ihtiras yarışına, çalma, çırpma, alıp satma dışında hiçbir insani değerin kalmadığı vahşi bir pazara dönüştürdüğünü, kendi ellerinizle yarattığınız bir kaosun içine doğru yuvarlanmakta olduğunuzu görürdünüz." Ayet her iki şekilde de anlaşılmaya müsaittir...

[5] Yani: Size verilen her nimetten, her emanetten sorguya çekilecekseniz; sıhhatten, sağlıktan, gençlikten, zenginlikten, maldan, mülkten, şandan, şöhretten, makamdan, mevkiden, yediğinizden, içtiğinizden, oturduğunuzdan, kalktığınızdan, hepsinden tek tek hesaba çekilecekseniz. "Benim" diyenler! Ellerindekini paylaşmayan, yığdıkça yığan, biriktirdikçe şımaranlar iyi dinleyin! Hiç birisi sizin değil! Mülk Allah'ındır (*Lehu'l-mülk*). Varlık O'nundur. Siz sadece emanetçisiniz; size kullanın diye veriliyor, emanet ediliyor. Kiracısınız siz, ev sahibi değil. Yolcusunuz siz, hancı değil!

103- ASR SURESİ

Mekke'de inmiştir, 3 ayettir. İlk ayetinde akıp giden zaman (*dehr*) içindeki çağlar (*asr*) yemine, yani dile gelerek tanıklık etmeye çağırıldığı için bu adı almış görünmektedir.



103-ASR SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 3 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- ÇAĞ[1] dile gelsin![2]

2- İnsanoğlu kesinlikle ziyan içindedir; bundan hiç şüpheniz olmasın.

3- Bu ziyandan, sadece iman edenler,[3] iyilik, güzellik ve doğruluk için çalışanlar,[4] hak ve adalet[5] için el birlik olanlar ve el birlik güçlüklere göğüs gerip[6] acıları paylaşanlar kurtulmuştur.[7]

---

[1] ASR: Sözlükte [عصر] kökü mastar olarak "bir şeyi sıkmak" demektir. İkindi vaktine girmek (*i'sâr*); sıkmak (*ta'sîr*); aynı çağda yaşamak, çağdaş olmak (*mu'asara*); sıkışmak (*ta'assur*), sıkmak, sıkıp suyunu akıtmak, zorla almak (*i'tisâr*); sıkılmak, daralmak, sıkışmak (*in'isâr*); meyve sıkma makinesi (*assâre*); ikindi vakti, asır, çağ, yüzyıl (*asr*); çağdaş, çağa uygun (*asrî*); sıkılarak elde edilen meyve vb. suyu (*asîr*); çağdaş (*mu'asır*), pres, mikser, meyve sıkıcı, sıkmaç (*mi'sâr*); yağmur bulutları (*mu'sırât*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi Arap muhayyilesinde bu kelime; "iki şey arasında sıkışana" deniyor. Arap, akşam ile gündüz arasında sıkıştığı için ikindi vaktine *salatu'l-asr*, akıp giden zamanın (*dehr*) önceki bir dönemi ile sonraki bir dönemi arasında sıkıştığı için yüzyıllık zaman dilimine veya çağa *asr*, cahiliye ile sonraki dönem arasında sıkışmış olduğu için İslâm'ın ilk mutluluk yüzyılına *asr-ı saadet* diyor... "Çağ" kelimesi "ulus" kelimesi gibi Türkçe'ye Moğolca'dan geçmiştir. Moğolca'da çağ; "zaman ölçüsü, bir hükümdarın yönetim süresi" demek. Ulus da; "bir hükümdarın yönetim alanı, ona bağlı halkların tümü, aşiretler topluluğu" demek. Bir yüzyıla çağ (*asr*) denmesinin bir insan ömrünün akıp giden zaman içinde sıkışmasından mülhem olduğu söylenebilir. Zira normal şartlar-

da biyolojik olarak ortalama bir insan ömrü 60–80 yıldır. Demek ki bugünden itibaren yüz yıl sonra şu an yaşayanların hiç biri bu dünyada olmayacak. Bu her yüzyılda bir böylece devam edip gidecek. Bunun anlamı insanlığın yüzyılda bir yılanın kabuk değiştirdiği gibi yenilenmesidir. Her yüzyılda bir yeni kuşakların gelmesidir. Bunun için olmalı ki Hz. **Peygamber** "*Allah bu ümmet içinden her çağda dinini yenileyecek müceddidler gönderir*" (Ebu Davud) buyurmuştur. Demek insanlık yenilendikçe o çağın idrakine hitap edecek yenilikçilerin de çıkması gerekiyor. İslâm dünyasında epey bir zamandır bunun yapılmadığı, çağların üst üste biriktiği, İslâmî söylemin sanki eskiçağların söylemi olarak kaldığı ciddî bir tespit olarak tartışılmak durumundadır. Bu açıdan M. **Akif**'in "*Doğrudan doğruya Kur'an'dan alarak ilhamı/Çağın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı*" sözü bu sancının bir ürünü olsa gerektir. Burada **Akif**'in çağın idrakine İslâm'ı beğendirmeye çalışarak çağı İslâm'a değil, İslâm'ı çağa uydurmaya çalıştığı iddiasına katılmak mümkün değildir. Bunu, "Kur'an bugün inse çağın diliyle konuşurdu; Amerika'dan, Avrupa'dan, evrimden, ateizmden, nihilizmden, bilimden, fenden, lâiklikten, sekülarizmden, modernizmden, kapitalizmden, komünizmden, çevre kirliliğinden, homoseksüellikten, sanayiden, işçilerden, makineden, açlıktan, organ ticaretinden, varoşlardan vb. bahsederdi" şeklinde icap eder. Keza küresel tehditler karşısında gezegenin geleceği, silâhlanma, tüketim çılgınlığı, tüketmek için üretmek, vahşî kapitalizm, yeni/gizli sömürgecilik, kıtlık, hastalıklar, işgaller, savaşlar, katliama varan kırımlar, işkenceler, toplum, siyaset, ekonomi, sanat, estetik, eğitim, medya v.b. alanlardaki dejenerasyon ve değerler aşınması, temel insan hakları, temel özgürlükler, çevre, sivil toplum, şeffaflık, hesap verilebilirlik, içki, kumar, uyuşturucu ve sigara bağımlılığı, nesiller arası çatışmalar, aile kurumunun geleceği, gençlik ve sorunları vb. dert ve hastalıklara söyleminde yer verirdi manasında anlamak gerekir ki **Akif** bu noktada son derece haklıdır. Zira şu an Müslümanlar bu sorunlar karşısında insanlığa çözümler üretmek zorundadırlar. Kur'an'ın; "çağ dile gelsin" diye başlayan bu suresi, "çağın bu sorunları dillendirilsin, Kur'an'dan bu konulara yönelik söylemler, iş ve icraatlar çıkarılsın" demek değilse nedir? Ayrıca Bkz. "DEHR" 76/1. ayet dipnotu.

[2] Yani: Yedinci, sekizince, onuncu, onsekizinci, yirminci vs. bütün çağlar, her biriniz teker teker dile gelin! Dile gelin de söyleyin: Bizzat kendi çağını yaşamayanlar hüsrandadır! Kendi çağı zulümle, kötülükle doluyken önceki ve sonraki çağlardan medet umanlar hüsrandadır! Bizzat kendi çağında, kendi zamanında, kendi devrinde iyilik, güzellik ve doğruluk için çalışmayanlar hüsrandadır! Bunları bir "değer" olarak görmeyenler hüsrandadır! Çağının zulümlerine karşı çıkmayanlar, hak ve adalet için bir araya gelmeyenler, zulüm ve kötülüklere direnmeyenler, dayanışma ve yardımlaşma içinde olmayanlar hüsrandadır! Ahiret günü her çağın insanını, içinde yaşadığı çağa karşı sorumluluklarını yerine getirip getirmediği noktasında sorgulayacağız. Çağı dile getirip konuşturacağız. Bu nedenle çağınıza müdrik olun, kendi çağınızda ve kendi çağınızın insanı olarak iyilik, güzellik, doğruluk için çalışın, hak ve adalet uğruna mücadele edin… Her çağa kendi çağdaşını ve her çağdaşa da kendi çağını soracağız, bu değerleri ya-

şamak ve yaşatmak için ne yaptınız diye...

[3] İMAN: Sözlükte [امن] kökü mastar olarak "güvenmek, emin olmak, inanmak" demektir. Korkusuz ve asude olmak (*emân*), birine güven beslemek (*emn*); inanılır, güvenilir, mutemet olmak (*emânet*); birini sözünde tasdik etmek (*imân*); temin etmek, garanti vermek (*te'mîn*); güven, emanet (*emânet*); güçlü kuvvetli deve (*el-amûn*); her şeyde kendisine itimat edilen kişi (*umene*); kalp sükunu, her duyduğuna inanan, güvenen (*emene*); bir şeyi koruyan, güvenilen, itimatlı adam, hain olmayan (*emîn*) kelimeleri bu köktendir... Demek ki iman her şeyden önce bir "duygu"dur. Kur'an lisanında nebi ve resul gibi iman ve İslam'da aynı şey görünmektedir. Sonraları arasında fark olduğu belirtilerek ayrı ayrı tanımlanmaya çalışılmışsa da sonuçta; "kabul etmek, mutmain olmak, inanmak" anlamlarında eşanlamlı olarak kullanılmaktadırlar. Öte yandan imanın, iman edilecek şeyler açısından değil bir duygu ve hissediş hali olarak artıp eksileceği görüşü ise doğru görünmektedir. Çünkü iman bir duygu olduğu için insanın halet-i ruhiyesine göre sürekli dalgalanan, inip çıkan bir şeydir. Yoksa şiddetli sevginin zamanla nefrete, şiddetli nefretin de zamanla sevgiye dönüşmesi açıklanamaz. Keza Kur'an'ın; "*Ey iman edenler, iman ediniz*" sözü de bunu teyit eder. Demek ki iman gelip giden, artıp eksilen bir şeydir. Durum, tıpkı "inancı artmak, inancını kaybetmek, güveni yıkılmak, itimadı kalmamak" sözlerinde geçtiği gibidir. Şu halde iman insanın bilinçli çabası, vicdanî arayışı, kişisel korku ve titremesi ile doğru orantılı olup "kazanılan" ve "kaybedilen" bir şeydir. Bu nedenle kazanılması büyük nimet, kaybedilmesi büyük hüsrandır. Demek ki iman insanoğlunun iç dünyasından görmediği Allah'a doğru akan bir duygudur. Metafizik gerilimle gelen korku ve titreme halinin itminana dönüşmesidir. Bu nedenle bir sevgi ve daha ileri derecede aşk hali olan iman insanı dışarıya çeken şeydir. Nitekim **Hz. Peygamber** (s.a.v) çok bilinen bir hadisinde; "*İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız*" demekle imanın sevmekle ilgili bir şey olduğunu beyan etmiştir...

[4]AMEL-İ SALİH: Sözlükte [عمل] kökü mastar olarak "yapmak, eylemek, işlemek, çalışmak" demektir. Çalıştırmak, yaptırmak (*i'mal*); davranmak, muamelede bulunmak (*mu'amele*); etkileşmek, birbirlerine etki yapmak (*teâmül*); kullanmak, çalıştırmak, işçi çalıştırmak (*isti'mâl*), vali, görevli, işçi (*âmil*); sebep, faktör, etken (*âmil*); işçilik, casusluk (*imâle*); iş, çalışma (*amel*); pratik (*ameliy*); para (*umle*); operasyon, eylem (*ameliyye*); ajan, casus, ırgat, uşak, komisyoncu (*amîl*); fabrika, atölye, iş yeri, imalathane, laboratuar (*ma'mel*); mamul, işlenmiş (*ma'mûl*) kelimeleri bu köktendir... Keza [صلح] kökü de mastar olarak "düzeltmek, tamir etmek, iyileştirmek, güzelleştirmek, ıslah etmek, reform yapmak" demektir. Uzlaştırmak, aralarını düzeltmek, barıştırmak (*ıslâh*), düzeltmek, tamir etmek, onarmak (*taslîh*); barış yapmak, antlaşmaya varmak (*musâleha*), barışmak, antlaşmak (*tesâluh*); terim, tabir (*ıstılâh*); reform, ıslah, tamir, düzeltme, iyileştirme (*ıslâh*); iyi, güzel, doğru, faydalı, uygun, geçerli, yeterli, yetkili (*sâlih*); barış (*sulh*); antlaşma (*musâleha*); fayda, yarar, menfaat (*maslahat*); reformcu, tamirci (*musallih*) kelimeleri bu köktendir... Şu halde *amel-i salih;* "iyi, güzel, doğru ve faydalı olanı yapmak, bun-

lar için çalışmak" demektir. Tersi ise kötü, çirkin, yanlış ve zararlı olandan kaçınmak demek olur... Peki, gündelik hayatta herkesin diline dolanan ve belkide gün içinde en çok kullandığımız sözcükler olan bu kelimelerin anlamı nedir? Pratikten bir örnekle açıklayacak olursak, örneğin; Komşudaki yangını söndürmeye çalışmak için harekete geçmek "iyi"dir. Çünkü yangın "ötekinin" varlığını tehdit etmektedir. Yangını seyretmek ise "kötü"dür. Çünkü ötekinin varlığı tehdit altındadır. O halde kendimize yapılmasını istemediğimiz bir şeyi "öteki" için de yapmamalıyız. Çünkü öteki en azından hemcinsimizdir. Yangını cahilliğimizden su ile değil de benzin dökerek söndürmeye çalışmak ise "yanlış"tır. Doğru olan, söndürmeyi amacına uygun bir araçla yapmaktır. Bu da su veya benzeri şeylerdir. Yangını söndürmek için komşuları çağırmak, etraftakileri yardıma çağırmak vs. ise "güzel"dir. Çünkü yangını kendi yetkinliği ve tamlığı içinde organize ederek söndürmektir esas olan. Düşüncesizce bağırıp çağırmak, panik çıkarmak, ona buna kızmak vs. ise "çirkin"dir. Amacımız yangını söndürmek olduğu halde bu amacın dışına çıkarak etrafa yeni zararlar açmanın hiçbir güzel yanı yoktur. Şu halde "iyi" niyetlerin, "doğru" araçlarla ve "güzel" yöntemlerle yerine getirilmesi gerekir, bütün bunlara "faydalı" aksine ise "zararlı" denir. Demek ki *amel-i salih;* "dünya'yı ıslah etme yönünde ortaya konan çaba" olmaktadır. Aksi halde kişinin kendi başına iyi, güzel ve doğru birisi olması yetmez. Yaptığının *amel-i salih* olması için reformcu bir niteliğe sahip olması, düzeltmek, değiştirmek ve fesadı ortadan kaldırmak için ortaya konan amaçlı bir uğraş, çaba veya gayret haline gelmesi lâzımdır...

[5] HAKK: Bkz. 2/119, ADALET; 4/58. ayet dipnotu.

[6] SABIR: Bkz. 2/45. ayet dipnotu.

[7] Harfi harfine: "Şüphesiz insan kesinlikle 'hüsran' içindedir. Ancak iman edip 'amel-i salih' işleyenler, 'hakkı ve sabrı tavsiyeleşenler' hariç."

104- HÜMEZE SURESİ

Mekke'de inmiştir, 9 ayettir. İlk ayetinde diliyle ve kaş, göz işaretleriyle dedikodu yaparak insanlarla alay edenler ağır bir dille eleştirildiği için bu adı almıştır.

104-HÜMEZE SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 9 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- DEDİKODU yaparak insanlarla alay eden[1] herkesin vay haline!

2- Vay haline o boyuna mal istif ederek sayıp durana!

3- Sanır ki malı kendisini sonsuza dek yaşatacak.[2]

4- Fakat Hayır! O yalayıp yutan bir vakuma atılacak.

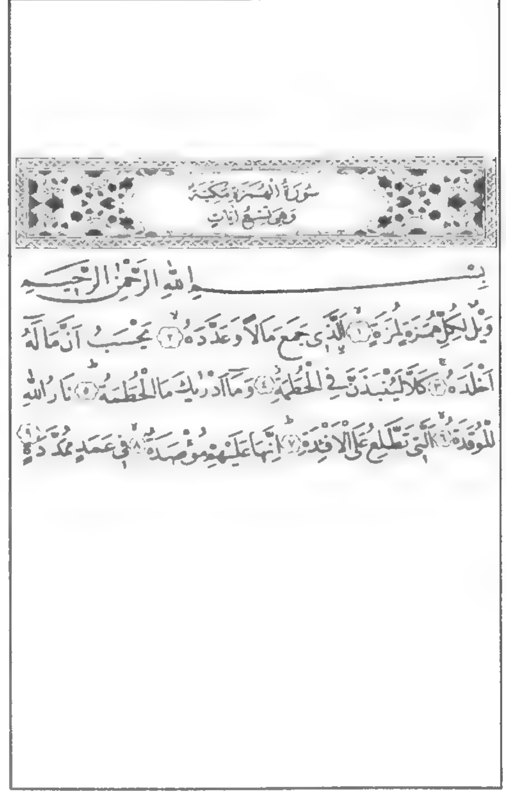
5- Bilir misin, nedir yalayıp yutan vakum?

6- Allah'ın cayır cayır yanan ateşidir.

7- Öyle ki alevleri yürekleri dağlayacak.

8- Cehennem onların üstüne kilitlenecek.

9- Cehennemin o yüksek kapıları üzerlerine kapatılacak.[3]



---

[1] HÜMEZE: Sözlükte [همز] kökü mastar olarak "dürtmek, sürmek, mahmuzlamak, gıybetini yapmak, ayıplamak, eleştirmek, kalbine kötülük getirmek, hemze yazmak veya okumak" anlamlarına gelir. Dürtmeye yarayan şey, maşa, (*mihmâz*); hemzeli, harflerinde hemze olan kelime (*mehmûz*); ayıplayan, arkasından konuşan, namusa dil uzatan (*hâmiz*); namusa dil uzatma, namusa saldırma (*hemz-lemz*); vesvese, kuruntu (*hemezât*); sövüp sayan, devamlı insanları kınayıp ayıplayan, insanların namusuna sataşan (*hemmâz, hümeze*) kelimeleri bu köktendir... LÜMEZE: Sözlükte [لمز] kökü ise mastar olarak "vurmak, itmek, kaş göz işaretiyle aleyhte konuşmak" demektir. İnsanları yüzlerine karşı çokça ayıplayan (*lümeze*); insanlarla alay eden (*lemmâz*) kelimeleri de bu kökten gelir... Şu halde *hümezetin lümeze* Türkçe'de genel olarak "dedikodu" dediğimiz şeydir. Dedikodu bu konudaki en geniş sözcüktür. Adını lekeleme, diliyle çekiştirme, arkadan konuşma, atfetme, atıp tutma, bühtan, çamur atma, çamur sıçratma, çekiştirme, damgalama, dil uzatma, fiskos, gıybet, günahına girme, günahını alma, iftira, iğneleme, kara çalma, kötüleme, lekeleme, yergi, yerme, şayia, söylenti, zem ve zemmetme "dedikodu" kelimesinin eşanlamlılarıdır...

[2] Dikkat edilirse Mekki surelerin tipik özelliklerinden olan "küstah zengin" eleştirisiyle bu surede de karşılaşıyoruz. Öyle ki bu ilk Mekki surelerde eleştirilmemiş ve topa tutulmamış Mekke'li inkârcı, küstah zengin neredeyse yoktur. Rivayete göre buradaki eleştirilerin hedefi **Umeyye bin Halef**'ti. Demek ki bu karakter üzerinden diğer tüm inkârcı, küstah zengin kodamanlar hedef tahtasındadır...

[3] Harfi harfine: "Uzatılmış sütunlar arasında."

105- FİL SURESİ

Mekke'de inmiştir, 5 ayettir. "Fil olayı" diye bilinen Yemen valisi Ebrehe'nin Kâbe'ye saldırısını ve başına gelenleri anlattığı için bu adı almıştır.



105-FİL SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 5 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Görmedin mi Rabbi'nin fil ordusuna yaptığını?
2- Boşa çıkarmadı mı onların plânlarını?
3- Üzerlerine sürü sürü kuşlar saldı.
4- Onlara kızgın sert taşlar atıyorlardı.
5- Onları çil yavrusu gibi darmadağın etti.[1]

---

[1] FİL OLAYI: İslâm öncesi Arap kaynaklarında **Ebrehe (Habeşçe İbrahim)** adlı bir komutanın, fillerden oluşan ordusuyla Habeşistan'dan Mekke'ye doğru harekete geçtiği ve Kâbe'ye saldırdığı rivayetleri vardır. Buna göre **Ebrehe** Habeşistan'ın Yemen valisiydi. Yemen'de yönetimi ele geçirmiş ve Habeşistan'a vergi ödemek karşılığında Yemen valiliğini kabul ettirmişti. O dönemde İran-Bizans rekabeti bütün hızıyla devam ediyordu. **Ebrehe**, Bizans'ın kışkırtmalarına rağmen MÖ. 540'da yeniden alevlenen Bizans-İran savaşlarına katılmadı. Yemen'in başkenti San'a'da büyük bir kilise yaptırarak Hıristiyanlığın hamiliğine soyundu. Mekke'deki Kâbe'yi yıkarak hacıları kendi yaptırdığı San'a'daki mabede çekmek istiyordu. MÖ. 570'lerde Arapların İran saflarına geçmesini fırsat bilerek Mekke üzerine yürüdü. Dolayısıyla bunun bir Bizans kışkırtması olduğu anlaşılıyor. Çok sayıda filden oluşan ordusuyla Kâbe'yi yıkmak istediyse de başarılı olamadı. Ordusu perişan bir vaziyette dağıldı. Çünkü kırlangıç sürelerinin istilâsına uğramışlardı. Muhtemelen bu kırlangıçlar Habeşistan'ın alt kısmında bulunan Madagastar adasındaki volkan püskürmesi sonucu sürüler halinde güneye doğru giden göçmen kuşlarıydı. Nitekim "*Bunlar deniz tarafından gelen siyah kuşlardı*" (Razi;

Ata, İbni Abbas) rivayeti de bu bilgiyi doğrulamaktadır. Ayaklarında kızgın, volkanik Madagastar yüzeyinden taşıdıkları sert taşlarla fil ordusuna üşüştüler. Askerlerin üzerine bulaşan volkanik partiküller kısa süre sonra salgın hastalığa yol açtı ve Arabistan'da kızamık ve çiçek hastalığı baş gösterdi. "*İlk defa o zaman Arap topraklarında lekeli humma ve çiçek hastalığı görüldü*" (Vakidi, İbn İshak, İbn Hişam, İbn Kesir) rivayeti de bu bilgiyi doğrulamaktadır... Bu bilgileri Habeşistan, Yemen, Arabistan ve Madagastar siyasî ve jeolojik tarihinden, o dönemde bölgede meydana gelen siyasî çekişmeler, volkanik patlamalar, kuş göçleri, tabiî afetler vs. nin araştırılarak fotoğrafın karelerinin tamamlanması sonucu çıkarıyoruz. Aslında bu olay araştırılmayı ve incelenmeyi beklemektedir. Fakat genellikle klâsik müfessirlerimizin, "olayın mucizevî tarafı kaybolur" endişesiyle böylesi araştırmalara girişmediklerini ve olayı bu yönden hiç merak etmediklerini görüyoruz. "Mucize işte" deyip geçmek onların bilinen yöntemidir. Kur'an'dan kafalarını kaldırıp olay mahallinde tarihi ve jeolojik araştırmalara girişmeyi zul addediyorlar. Çünkü Kur'an'ı esas itibarîyle bir "bilinç" kaynağı olarak değil, "bilgi" kaynağı olarak görüyorlar. Bu da onların Kur'an üzerinden kafalarını kaldırıp tabiata kendi çıplak gözleriyle bakmalarına mani oluyor. Hâlbuki olayın bu şekilde izah edilmesiyle suredeki anlatım arasında hiç bir çelişki yoktur. Çünkü Kur'an'ın mucize kelimesini kullanmaktan kaçınarak ısrarla "ayetlerimiz" dediği şey zamanın, mekanın, tarihin ve tabiatın bütün olgu ve olaylarıdır. Yani "tabiat olayı" ile "Allah'ın ayeti" bir ve aynı şeydir. Bu ikisinin arasını ayıranlar yanılmaktadır. Suredeki dil Kur'an'ın hatabî dili bizim tefsir ettiğimiz dil ise tarih, tabiat ve jeoloji dili dediğimiz "burhanî" dildir. Bu aynı "olayın" iki yüzünden başka bir şey değildir. Biz olayın bizim tarafımızdan görünüş ve algılanışını, Allah da kendi katından görünüş ve algılanışını anlatıyor. Biz daha çok olayın nasılına, Allah niçinine vurgu yapıyor. Biz olayın başını ve ortasını, Allah sonucunu öne çıkarıyor. Biz gördüklerimizi, test ettiklerimizi, araştırdıklarımızı, Allah görünmeyenleri, bilinmeyenleri, algı ve idrak sahamızı aşan boyutlarını öne çıkarıyor. Şu halde iki üslûptan birini inkâr edip, birbiriyle karşı karşıya getirenler, aslında ortada "tek olay iki üslûp" olduğunu görmelidirler.

106- KUREYŞ SURESİ

Mekke'de inmiştir, 4 ayettir. Kâbe civarında oturan Kureyşlilere, Allah'ın nimetlerini ve tarihi sorumluluklarını hatırlattığı için "Birleşip toplanan" anlamına gelen *Kureyş* adı sureye isim olmuş görünmektedir.



106-KUREYŞ SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 4 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- KUREYŞ'e[1] imkân sağlandığı için,

2- Kışın ve yazın yolculuk etme imkânı sağlandığı için,

3- İşte bu nedenle bu Ev'in Rabbi için çalışıp, O'na ibadet etsinler.[2]

4- Onları açlıktan doyurmuş ve korkudan emin kılmıştı.[3]

---

[1] KUREYŞ: Sözlükte [قرش] kökü mastar olarak "toplamak, devşirmek, kazanmak, rızık temin etmek, darda kalmak, dar geçinmek" demektir. Kazanma, rızık temin etme aracı, kuruş (*qırş, quruş*); köpekbalığı (*qırş*); öteden beriden kazanmak (*taqrîş*); birbirini suçlamak, birbiriyle dalaşmak, birbiriyle atışmak (*teqâruş*); bir araya gelip toplanmak (*teqarruş*); keş peyniri, yağsız ve kuru bir cins peynir (*qarîş*) kelimeleri bu köktendir... Türkçe'de kullanılan *kuruş* kelimesi ilginç bir şekilde batı dillerinde de aynı anlama geliyor. Almancada kazanç temin etme aracı olarak bir tür büyük sikke (*grosch*); Orta Lâtincede bir para birimi (*grossus*); Fransızca'da katı yağ (*gres*); Lâtincede kalın, kaba, koyu, yağlı, şişman (*crassus*); İngilizce'de büyük, kaba, kalın (*gross*); İtalyanca'da 12 dilimlik ölçü birimi (*grossa*); Hind-Avrupa kökünde ise yağlı, şişman (*gres*) olarak geçiyor... Demek ki kelimenin kökeninde; "zor durumdan çıkmak için kazanç temin etmek, toplanarak daha da büyümek" anlamı vardır. Bu anlam değişik dillere parça parça serpilmiş. Nitekim Kureyş kelimesinin ne anlama geldiğine dair yapılan açıklamalarda bu manayı görüyoruz; "*Mekke'nin dışında dağınık olarak yaşayan kabileleri Kusay Mekke'de topladı. Onlar Mekke'yi yurt edindiler. Böylece bir araya gelip toplanarak*

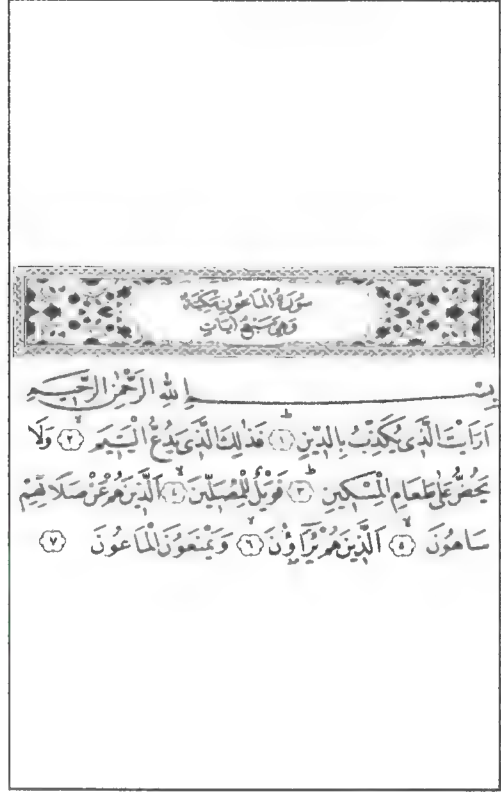
tekarruş ettiler, bunun için onlara Kureyş dendi" (Leys). Keza bir Arap şiirinde bu manada; "*babanız Kusay' toplayan (mucemmi) diye çağrılırdı/Çünkü Onunla Allah Fihr kabilelerini toplamıştı*" deniliyor. Yine **Muaviye**'nin sorusu üzerine **İbn Abbas** "*Kureyş denizde yaşar/Onun için Kureyş'e Kureyş denir.*" Arap şiirini delil göstererek; "*Denizden yiyen fakat kendisi yenilmeyen, hükümran olan fakat kendisine hükümran olunamayan bir hayvan olduğu için köpekbalığına qırş dendi, Kureyş buradan gelir*" demiştir (Razi). Demek ki "Kureyş'e imkân sağlamak" (*Li'îlâfi qureyşin*), bugün için Kâbe'nin etrafında; "kendisi kazanan, kendisi üreten, toplanan, birleşen, büyüyen, insanlık içinde hür ve bağımsız yaşayan, kimseye muhtaç olmayıp bilakis ihtiyaçları gideren, bu haliyle insanlığa örnek olan bir topluluğun" bulunmasını istemek demektir. Allah'ın "Kureyş" ismini açıkca telâffuz etmesinden murad sanki budur (Allahu a'lem). Bu durumda "*İmamlar Kureyş'tendir*" demek, "*İmam (önder, lider) dediğin kendisi kazanan, kendisi üreten, toplayıcı, birleştirici, koruyucu, kollayıcı, hür ve bağımsız olandır*" demek olur. Şu halde kim bu özelliklere sahipse Kureyş odur. Ve her çağın bir Kureyşi vardır...

[2] Yani: Allah'ın evi Kabe'nin manevi atmosferi sayesinde etrafında toplayıp birleştirerek Kureyş'e büyük imkanlar sağladığı için... Sasani ve Roma nüfuzundan uzak, insanlığa başka bir dünya kurma imkânını Kureyş üzerinden sağlamak için onları koruyup kolladığı için... Kâbe sayesinde onları ziyaretçilerden gelen hediyelere ve nimetlere gark ettiği için... Bu sayede insanlar üzerinde saygınlık kazandırdığı için... Onlara böylesi stratejik öneme haiz, manevî bir merkezi yurt edindirdiği için... İşte bunun için bütün bu nimetlerin kadrini kıymetini bilsinler, nankörlük etmesinler. Bulundukları konumun içini iyi doldursunlar, tarihin ve coğrafyanın üzerlerine yüklediği sorumlulukların bilincinde olsunlar. Kâbe'nin rabbine yönelsinler. Tarihin meydanında O'nunla yürüsünler. O'ndan başkasına tapmasın, boyun eğmesinler. İnsanlığın merkezinde, tıpkı o Ev gibi bir insanlık abidesi olarak yükselsinler. Yoksa Allah Kureyş'in içinden yeni bir Kureyş çıkarmaya kadirdir. (Nitekim çıkarmıştır da). Zira Kureyş bir biyoloji değil sosyolojidir. Allah insanların kaşlarına, gözlerine, zürriyetlerine değil, kalplerine ve amellerine bakar...

[3] Demek ki iki tür Kureyş vardır: 1- Kabe sayesinde kazanç devşiren, kuruş yığan Kureyş 2- Kabe sayesinde toplayan, birleştiren, kendi ürettiği kuruşu bu yolda dağıtan, Allah'a ve insanlığa adanmış Kureyş... **Ebu Cehil**'in Kureyş'i birincisine, **Hz. Muhammed**'in Kureyş'i ikincisine örnektir... Bugün insanlık yeni bir Kureyş beklemektedir ve bu Kureyş'in biyolojisinden değil sosyolojisinden çıkacaktır. Çünkü Bu Ev (*Hazel'-Beyt*) sahipsiz değildir. O bir Allah ve **Âdem** anıtıdır. Yeryüzünün dört bir yanına dağılmış **Âdem**'in çocukları bir gün kendi varoluş anıtlarına sahip çıkar, akın akın ona yönelir böylece yeniden toplanırsa yeni Kureyş de onlar olur...

107- MAUN SURESİ

Mekke'de inmiştir, 7 ayettir. Mekki surelerin özelliklerinden olan "Mekkeli zengin eleştirisi"nin tipik bir örneğini yansıtır. Karakter olarak bu kez isim vermeden **Ebu Cehil** seçilmiştir. Ancak bunun hiç bir önemi bulunmuyor. Zira bu karakterle her toplumda karşılaşmak mümkündür. Bunların ortak özelliği "en küçük yardımı" (maun) bile geri çevirecek kadar küstah, bencil ve merhametsiz olmalarıdır. Sure, sanki bunun mesajını vermek için bu adı almış görünmektedir.



107-MAUN SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 7 ayettir

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- BAK şu dini[1] yalanlayana.[2]

2- İşte bak, öksüzü hor görüyor.

3- Yoksulun halinden hiç anlamıyor.[3]

4- O namaz kılanların vay haline![4]

5- O kuru kuruya yatıp kalkanların vay haline![5]

6- Çünkü gösteriş yapıyorlar,

7- En küçük yardımı[6] bile geri çeviriyorlar.[7]

---

[1] DİN: Bkz. 109/6. ayet dinotu.

[2] Yani: Allah'ın dinini, hükmünü, adetini, cezasını, mükafatını, yargısını. Bütün bunları ifade eden yola girmeyi, (O'na itaat etmeyi, tabi olmayı) reddedeni, inkâr edeni, buna karşı çıkanı görüyor musun, şuna bir bak, işte o var ya o?

[3] Yani: Böylesi tiplerin karakteri şudur; öksüzü hor görür, yoksulun halinden hiç anlamaz, fakir fukara, garip gureba umurunda bile değildir. Kendi bencil çıkarlarından başka dünya yansa dönüp bakmaz. Varsa yoksa kendisi, malı, mülkü, şanı, şöhreti... Tanıyın bunları! Demek ki bugünkü tabirle vicdansız, merhametsiz, zenginlik hırsından gözü dönmüş, parası olmayana dönüp bakmayan, üstelik küstah; dini, imanı, Allah'ı "fakirin ekmeği, züğürt tesellisi" olarak gören kıpkızıl kapitalist tipler çağımızda bu karakterin ta kendisidirler!

[4] Demek ki dini yalanlayan, öksüze hor bakan ve yoksulun halinden anlamayanlar aynı zamanda namaz da kılmaktaydılar. Çünkü namaz Mekkelilerin bildiği bir şeydi (Ebu Müslim).

[5] Demek ki bir de dine inandığını söyleyip, üstelik namaz kılarak dindar geçinen-

ler vardır. Onlardan da öksüzü hor gören, yoksula aldırış etmeyen, kendi bencil çıkarları dışında bir şey görmeyen, varsa yoksa kendi malı, mülkü, şanı şöhreti için yaşayanlar vardır... İşte bunlar da dini yalanlayanlar gibidir. Onlarla bunlar arasında pek fark bulunmamaktadır. Çünkü din, her şeyden önce ötekini düşünmek, duyarlı olmak, karşılıklı yardımlaşma içine girmek demektir. Allah ile, insanlar ile, toplum ile... Bunlar olmadan sadece Allah'a yönelip namaz adı altında yatıp kalkmak din değildir. Dinin esası ve özü sosyal yaşamdan, insanlara faydalı olmaktan, iyiliği yaymaktan, erdemli ve dürüst yaşamaktan, ekmeğini aşını olmayanla bölüşmekten, paylaşmaktan geçer. Çünkü mülkün sahibi Allah'tır. Komşusu açken tok yatanların, insanlar açlık sınırındayken villâ üstüne villâ alanların, sokaklar dilenci, öksüz, yoksul, garip, gureba doluyken bu villâlarda sabahlara dek yünlü seccadelerde namaz kılanların vay haline! Mazlumun ahı arşı alaya yükselirken, yoksulun açlığı yeri delerken, öksüzün ağlaması arşı çatlatırken sadece kıldıkları namazlara güvenerek ruz-i mahşere gidenlerin vay haline!

6 MAUN: Sözlükte [عون] kökü mastar olarak "yardım etmek, orta yaşlı olmak" demektir. Orta yaşlı olmak (*avân*); yardım etmek (*iâne*); yardımcı (*muâvin*); yardımlaşmak, el birliği etmek (*teâvün*); yardım istemek (*istiâne*); yardım, destek, medet (*avn*); ikramiye, burs, destek (*iâne*), kooperatif (*teâvuniyye*); yardımsever, insanlara yardım eden (*mi'vân*); küçük yardım (*maûne*) kelimeleri bu köktendir... Şu halde *maun* en tabiî ihtiyaç maddeleri anlamında küçük yardımlar demektir. Yani âlet, edevat, kap kacak, ekmek, tuz vb. bir insanın diğer insana vermekte hiçbir beis görmemesi gereken yardımlar manasında. Anlam olarak; "komşu komşunun külüne muhtaç" dediğimiz manayı çağrıştırır... Dikkat edilirse Kur'an "almayı" değil sürekli olarak "vermeyi" teşvik ediyor. Yani insanlara; "ihtiyaçlarınız için yardım isteyin" demiyor, "ihtiyacı olanlara yardım edin" diyor. İstemek söz konusu olunca Fatiha'da geçtiği gibi "*Ancak senden yardım isteriz*" (*iyyake nesta'in*) dedirtiyor ve Allah'tan başkasından istemeyi çok görüyor. Ama vermek söz konusu olunca zekât, sadaka, yardımlaşma, dayanışma vs. hepsini ısrarla öğütlüyor, teşvik ediyor. Bunun anlamı şu olsa gerektir; "veren el alan elden üstündür" deyişinde geçtiği gibi alan değil sürekli veren el olmak... İsterken Allah'a, verirken insanlara yönelen bir kişilik... Kendini muhtaç durumda olmaktan çıkararak kendi ayakları üzerinde duran, insanlara yük olmayan, bilakis yükü üstlenen, omuzlayan, paylaşan, bölüşen, özgür, bağımsız, onurlu kişilikler...

7 Demek ki onlar işin gösterişindedirler. Kıldıkları namazda, yaptıkları duada hayır yoktur. Kürsülerden nutuk atmaya bayılırlar. Mükellef sofralarda tıka basa doyup "elhamdülillah" çektikten sonra, göbeklerini sıvazlarken; "mübarek sahabe efendilerimiz açlıktan karnına taş bağlardı" diye ağlamaklı ağlamaklı konuşurlar. Kandil gecelerinde, gülyağı kokuları arasında gerine gerine sahabe hayatı anlatırlar. "Sünnettir inşallah" diye tabağın kenarında hiçbir şey bırakmadan yedikçe yerler ama tabağın içindekini başkasına vermeyi veya bölüşmeyi hiç düşünmezler. Her yemekten sonra "huril-ıyn" duaları ederler; ev üstüne ev, eş üstüne eş isterler ama onları yoksul bekârlarla evlendirmeyi, hele iş sahibi yapmayı akıllarından bile geçir-

mezler. Nedense her şeye kendilerini lâyık görürler. Kendileri dururken başkası akılarından bile geçmez. Allah güzel ve zengin nimetlerini nedense hep onlar üzerinde görmekten hoşlanır. Bunlar hem namaz kılar, dindar görünürler, hem de bir kapitalistten daha beter mal, mülk ve paraya tamah ederler. En küçük yardımları yapmakta bile pintilikte üzerlerine yoktur. Barlarda, pavyonlarda para harcayamazlar ama saray yavrusundan evlere milyarlar dökerler. Hırslarını maldan mülkten, gösterişten, güçlü görünmekten çıkarırlar. Paylaşmak, bölüşmek, vermekten, dağıtmaktan ödleri kopar. Bir şeyi vermek onlardan kerpetenle etlerini koparmak gibi gelir... Dıştan namazlı niyazlı, içten zavallı bir dindarlık. Dışı Müslüman içi kapitalist bir ehli-namazlık... Bu halleriyle Allah'a değil güce ve güçlüye taparlar... Adı en küçük yardımı (*maun*) bile çok görmek anlamına gelen bu sureyi dindarlık iddiasında olanlar gece gündüz okusa, sular seller gibi ezberlese yeridir. Çünkü alışılmış dindarın o iflâh olmaz "insansız ve tabiatsız" Allah anlayışının panzehiri bu suredir. Boyuna, Allah'ın kendine özel olarak verdiğini sandığı zenginliğine "elhamdulillâh" çekip, göbeği gözünü kapattığı için olsa gerek burnunun ucundaki açı, yoksulu bir türlü göremeyen, yoksulluk, fakirlik, emek lâflarını duyunca "solculuk" yapıldığını zanneden, "Müslüman güçlü olacak, her şeyin en iyisini giyecek, en iyi yerlerde oturacak" deyip duran, "Ben Müslümanın zengin olanını severim" diye de kafasına uygun bir hadis bulan zihniyetin panzehiri işte bu ve benzeri surelerdir... Dini yalanlayan inkârcı kâfir tutumu ile ehl-i namaz da olsa "kapitalistce" tutum aynı sure içinde bir tutuluyor ve aynı azapla tehdit ediliyor! Varın gerisini siz düşünün...

108- KEVSER SURESİ

Mekke'de inmiştir, 3 ayettir. Hz. Peygambere verilen tabiî nimetler hatırlatıldığı için bu adı almış görünmektedir.

108-KEVSER SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 3 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Biz sana bol nimetler[1] verdik.
2- Rabbin için namaz kıl ve kurban[2] kes.[3]
3- Sana kin besleyendir[4] asıl kökü kuruyacak olan[5]; hiç kuşkusuz.[6]



[1] KEVSER: Sözlükte [كثر] kökü mastar olarak "çokluk, bolluk, nimet" demektir. **Hz. Peygambere** 74/6. ayette "*İstiksâr temenni etme.*" Yani: "Çokluk, zenginlik, mal, mülk beklentisi içine girme, peygamberliği kazanç kapısı olarak görme" denmişti. Burada da sanki; "zaten biz sana bol nimetler vermiş bulunuyoruz" denmek isteniyor. Keza *tekâsür* suresinde de insanların çokluk ve zenginlik yarışına girmeleri, dünyaya dalıp ahireti unutmalarına ağır eleştiriler yöneltilmekteydi. Buradan peygamberin şahsında onun yolunda gidenlere sanki şu mesaj veriliyor: "Alan el değil veren el olun. Allah'ı, dini, imanı, kitabı kazanç kapısı olarak görmeyin. Kendiniz çalışın, kendiniz üretin. Dini zengin olma, çoğalma, biriktirme yolunda atlama tahtası olarak kullanmayın. Din istismarı yapmayın. Biz zaten size bol nimetler vermiş bulunuyoruz; sıhhat, sağlık, yaşam, eller, kulaklar, gözler, kalpler, akıl, fikir vs. Bunlara dayanarak, kendi alın terinizle kazanın, bunları bir kenara bırakıp din üzerinden geçinmeye kalkmayın. Bu anlamda din, saf bir yürek temizliği içinde vicdanın ve merhametin yalın sesi olarak kalmalı ve bu halde yaşanmalıdır. Dinin etrafında bir din adamları sınıfı oluşturulmamalıdır. Din hava gibi herkesin soluduğu gönüllü ve tabiî bir hayat yolu haline gelmelidir. İnsanoğlunun vicdanî arayışının biricik yoldaşı olmalıdır... Ayrıca Bkz. "TEKASÜR" 102/1. ayet ve "İSTİKSAR" 74/6. ayet dipnotu.

[2] NAHR: Sözlükte [نحر] kökü mastar olarak "boğazına vurmak, boğazının altından kesmek, sağlam yapmak, tam zamanında yapmak, karşılamak, namazda elini boğaz (göğüs) hizasına götürmek" demektir. Dövüşmek, çekişmek (*munâhara*); intihar etmek, kendini öldürmek (*intihâr*); hayvan boğazlayıcısı, cömert (*minhâr*); hayvan kesim yeri, hayvanın boğazı altındaki kesilme yeri (*menhâr*), göğsün üst kısmı, göğüs ile boğaz arası yer (*nahr*); kurban bayramı günü (*yevmu'n-nahr*) kelimeleri bu köktendir... Surede geçen "*Nahr yap*" ifadesinin "Namazda ellerini göğsüne kadar kaldır, göğsünü Kabe'ye yönelt" anlamına geldiği de savunulmuştur (Hz. Ali, Ferra, Esbağ, Ata, Dehhak, Süleyman et-Teymi). Keza ayette geçen "salât et ve nahr yap" ifadelerinin, sözlük anlamından hareketle; "içtenlikle yönel, (saldırılara) göğüs ger, göğüsle" anlamında olması da muhtemeldir. Ancak namazın ve kurbanın Mekkelilerce zaten biliniyor olması, burada *salat* ve *nahr* kelimelerinin sözlük anlamıyla değil daha çok Mekke ortamında kazandığı ıstılah anlamıyla kullanıldığını çağrıştırıyor. Bu durumda da ayetin takdi-

ri; "Mekkelilerin putlar için yaptığı o namaz ve kurbanı sen Allah için yap" şeklinde olur. İbare sözlük veya ıstılah anlamıyla her iki şekilde de yorumlanabilir...

[3] Rivayete göre Mekkeliler putları için dua edip kurban kesiyorlardı. **Hz. Peygambere**; "Putlar için değil, Allah için namaz kılıp kurban kes" denildi. Zira namaz ve kurban zaten daha önce bilinmekteydi (Ebu Müslim). Demek ki bilinmeyen bir şey söylenmiyor, zaten biline bir şeyin "yönü ve amacı" değiştiriliyor...

[4] ŞEN': Sözlükte [شنأ] kökü mastar olarak "nefret etmek, kızmak, kin duymak, uzak durmak, küsmek" demektir. Kızma, küsme, nefret (*şenân*); kin besleyen, kızgınlık duyan (*şânî*); birbirine buğzetmek, karşılıklı kinleşmek (*teşânu'*); kinin şiddetlisi (*şenâet*); kin duyulan, halkın daima kin beslediği kişi (*mişnâ'*); kin duyulan nefret edilen kişi (*meşnû'*) kelimeleri bu köktendir... "*Bir topluluğa olan kızgınlığınız/kininiz (şenânu gavmin) sizi adaletsizliğe sevk etmesin*" (5/8) ayetinde de bu anlamda kullanılmıştır. Bu durumda ayette geçen "*şânieke*", sana kızgınlık duyan, kin besleyen kişi demektir. Burada kastedilen, o dönemde **Hz. Peygambere** şiddetle karşı çıkan **Ebu Cehil**, Ebu Lehep veya **Velid bin Muğire** gibi müşrik elebaşlarıdır.

[5] EBTER: Sözlükte [بتر] kökü mastar olarak "kesmek, bitirmeden yarıda bırakmak" anlamına geliyor. Yarıda kalmış metin (*nassu mebtûr*), kökünü kesmek/kurutmak (*ibtâr*), kesmek, kopmak (*beter*), ip koptu (*ebtera'l-habl*), kuyruğu kesik, soyu kurumuş, hor ve hakir, eksik (*ebteru*), Allah'a hamdedilmeyerek başlayan hutbe (*hutbetu betr*), keskin, kesici (*bâtır*), keskin kılıç (*seyfu bâtır*) kelimeleri bu köktendir... İhlas suresindeki *samed* gibi Kur'an'da tek bir defa geçen kelimelerdendir. Türkçe'de "Beterin beteri var", "Allah beterinden korusun" deyimlerindeki manayı çağrıştırır. *Beter* sözcüğü, Türkçe'ye Farsça "*bed*"den geçmiş. *Bed*: Kötü, *Bed-ter*: Daha kötü , daha fena. *Beter etmek*: Daha kötü hale düşürmek. *Beter olmak*: Daha kötü hale düşmek. *Beterin beteri*: Daha da kötüsü, en kötüsü. *Bedbaht*, *beddua*, *bedbin* sözcükleri de bu kökten. Yüz, çehre, renk anlamına gelen bet ("bet beniz") ise eski Türkçe'den geliyor... Her üç dilde de kelime aşağı yukarı aynı anlamda kullanılıyor; sonu kötü olmak, fena bir akibetle karşılaşmak, her şeyini kaybetmek, kökü kurumak, mahvolmak, sönüp gitmek...Görüldüğü gibi ebter ithamının biyolojik olarak soyu kesilmekle ilgili görünmüyor. Çünkü müşrik elebaşları ile Hz. Peygamberi karşılaştırdığımızda, onların çoluk çocuğu ve biyolojik soyunun Hz. peygamberden daha fazla devam ettiğini görüyoruz. Fakat siyasi, dini ve sosyal olarak baktığımızda tam anlamıyla kökleri kurumuştur. Demek ki kastedilen ikincisidir...

[6] Yani: Ey öksüz **Muhammed**! Sana "ebter" (soyu kesik) diyenler, çok yakında görecekler nasıl bir bir yok olup gittiklerini. Soylarıyla, soplarıyla övünenler, zürriyetlerini bir şey zannedenler. Kureyş'i bir soy sop davası olarak anlayanlar yakında Kureyş'in bir biyoloji değil sosyoloji olduğunu görecekler. Yakında görecekler, bir öksüzün ardından nasıl milyonların yürüyebileceğini. Yakında görecekler Allah'ın nasıl "Kureyş'in içinden yeni bir Kureyş" çıkarabileceğini... Sana; "böyle giderse her şeyden mahrum kalacak, kendi kendini mahvediyor, kendine yazık ediyor, putları tanımamakla, Kureyş geleneklerine ve kurulu düzenine karşı çıkmakla toplumda bir yere gelemeyecek, sönüp gidecek." diyorlar. Oysa yakında görecekler kimin sönüp gideceğini. Bunun için sen onların kendi putları için yaptığı namazı (salat) ve kurbanı (nahr) Allah için yap veya Allah'a yönel (salât) ve saldırılara göğsünü siper et (nahr). O zaman göreceksin sönüp gitmek bir yana, destek, güç, yankı bulma, bolluk ve nimet (kevser) asıl sana yağacak...

109- KAFİRUN SURESİ

Mekke'de inmiştir, 6 ayettir. Hz. Peygamberin Mekke'nin ilk yıllarında kâfirlere "meydan okumasını" ifade eden "Ey Kâfirler!" haykırışı ile başladığı için bu adı almış görünmektedir.



109-KAFİRUN SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur, 6 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- HAYKIR yüzlerine; "Ey kâfirler![1]

2- Ben sizin taptıklarınıza asla tapmam![2]

3- Siz de benim taptığıma tapmazsınız.

4- Sizin taptıklarınıza asla tapacak değilim.

5- Siz de benim taptığıma tapacak değilsiniz.

6- O halde sizin dininiz[3] size benim dinim bana!"[4]

---

[1] KÂFİR: Sözlükte [كفر] kökü mastar olarak "gizlemek ve üstünü örtmek" demektir. Bu nedenle Arapça'da geceye, denize, büyük nehire, ekiciye, ıssız uzak bölgelere, meyve tomurcuğuna, kalça etlerine, kocasına nankörlük eden kadına bu kökten gelen *kâfir, kafûr, kâfire, küfran* gibi kelimeler kullanılmıştır. Bütün bunlarda ortak anlam bir şeyi örtmek, gizlemektir. Terim olarak küfür imanın zıddıdır. Yani bir kimsenin iman etmesi gerektiği halde iman etmemesi, vahyi, vahiyle birlikte gelen değerleri; Allah'ı, Kur'an'ı, ahireti ve peygamberin söylediklerini örtmesi, inkâr etmesi, yalanlaması, doğruluklarını kabul etmemesidir. Buradaki küfür Türkçe'de bir kimseye "ağız dolusu küfretmek", "belden aşağı küfretmek", "ana avrat küfretmek" manasındaki "sövmek" (sebtetmek) anlamında değildir. Keza tarih içinde şekillenerek oluşan "Türk olmayan gâvur" anlamında da değildir. Karşıt, düşman anlamında Kur'an'ın "ötekisi"ni ifade eden bir terimdir. Kur'an, ortaya koyduğu anlamlar, değerler ve kurallar bütününü içtenlikle benimseyenlere "mümin" bunun karşısında yer alanlara da "kâfir" demektedir. "Allah ile yürüme" hareketinin karşısında yer alan, onu bastırmaya, engellemeye, durdurmaya, örtbas etmeye çalışan herkes "kâfir" kategorisine sokularak dışlanmıştır. Bu anlamda kâ-

fir imanı olmayan değil, Kur'an'ın ortaya koyduğu harekete karış çıkan, bilinçli bir şekilde onu örtbas etmek, durdurmak, yok etmek isteyen "aktif militan" tutumu ifade etmektedir.

[2] İBADET: Sözlükte [عبد] kökü mastar olarak Arapça'nın tarihsel kök ve komşu dilleri Aramice, Akkadça, İbranîce, Süryanîce, Habeşçe gibi Sami dillerinde; "yapmak, meydana getirmek, ortaya çıkarmak, çalışmak, üretmek" anlamlarına gelmektedir. Aynı kökün türevinde (iştikak) yer alan [بدع] kökü de mastar olarak "yaratmak, icat etmek, bir şeyi ilk olarak ortaya çıkarmak" anlamındadır. Son harfin "hemzelif"e dönüşmesi ile [بدا] de ise yine mana pek bozulmayarak bir şeyi "Başlatmak, ortaya çıkarmak, icat etmek" manası kazanmaktadır. Şu halde Allah ile insanın aktüel ve dinamik ilişkisinde birlikte yaptığı, ortaya çıkardığı, meydana getirdiği, ürettiği her tür iş ve değer bu kapsama giriyor. Yapılan/üretilen iş ve değerin faili Allah ise buna *bedaet, ibda, mubdi',* faili insan ise buna da *ibadet, ubudiyet, taabbud* deniyor. Her ikisinde de ortak anlam yapmak, ortaya çıkarmak, üretmektir… Unutulmamalı ki *abd* kelimesi Kur'an'ın nazil olduğu dünyada yaygın olarak kullanılıyordu. Özellikle bir takım putlara, krallara ve imparatorlara yönelik olarak "arz-ı ubudiyet etmek" veya "kul köle olmak" kavramı kullanılıyordu. Babil, Sasani, Mısır, Roma, Bizans gibi eski dünyanın tanrı-devlet kralları ahaliye "kullarım, kölelerim" diye seslenirlerdi. Kendilerine de Tanrı'nın oğlu, temsilcisi veya doğrudan Tanrı derlerdi. Kur'an'daki *abd* kavramı işte bu anlayışa isyan olarak doğdu. Kur'an bunu alıp kullandı fakat kavramın içeriğini değiştirdi. "*Yalnız sana ibadet ederiz*" ifadesindeki "ancak, yalnızca, sadece, sırf, salt" anlamına gelen *iyya* sözcüğünün önce gelmesinden de anlaşılacağı gibi bu hususiyet ifade eden bir tepki sözcüğüdür (*kasr* ve *ihtisas*) ki "başkasına değil" anlamı verir. Yoksa "başkasına yapıldığı gibi" demek olmaz. Dolayısıyla ibare; "başkalarının putlara, krallara tapındığı gibi biz de sana tapınırız, kulluk-kölelik ederiz" değil, ilkten; "putlara ve krallara tapınmayı reddederiz" manasında başkaldırı ifade eder. Bu, her yanı tanrı-devlet anlayışı ve kulluk-kölelik ilişkileriyle dolu bir dünyaya çölün içlerinden yükselen bir isyan sesi, insanî özgürlük çağrısıdır. Nitekim ilk sahabe nesli bunu böyle anlayarak her tür put tapınmasını, krallara kulluk arz-ı endam edilmesini reddetmişler ve Allah'a yönelerek bu tür bağlardan azat olmuşlardır. Bu ise insanı, insan olma yolunda zorlayıcı bir içkinlikle ilerletmiştir… Ardından taşındığı yeni Kur'an ikliminde *abd* kavramı "yâr ile yolculuk"a dönüşmüştür. Bunun anlamı ise insanın batıl bağımlılıklardan azat olması, ilâhî anlam ve mananın derinliklerinde durmaksızın yol almasını ifade eder. Allah ile canı gönülden dost olması, O'nun sınırsız, boyutsuz ve sonsuz varlığında biteviye öz benliğini açması, iş ve değer üretmesi, ortaya çıkarması, meydana getirmesi, inkişaf ettirmesi manasına gelir. Bu nedenle Allah'ın yapması/üretmesi anlamına gelen yaratmak, varlık oluşturmak, icat etmek birer iş ve oluş yani *ibda* olduğu gibi, insanın yapması/üretmesi anlamına gelen dua, namaz, salih amel vs. de birer iş ve oluş yani *ibadet* olur. Zorla özgürlüğüne el konulmuş bir insan efendisi için iş ve oluş üretirse buna da *abid* (kul köle) denir. Ancak Allah/insan ilişkisi bu manada efendi/köle ilişkisi değildir. Bu, efendi/köle ilişkilerinin yaygın olduğu bir dünyanın muhayyilesidir. Şüp-

hesiz Kur'an bu muhayyileye hitap etmiştir ancak onu dönüştürmüş, diğer bir çok konuda olduğu gibi içeriğine müdahale etmek maksadıyla kullanmıştır. Oysa gerçekte bu ilişki yalın olarak Allah/insan ilişkisi olarak okunmalıdır. Çünkü insanın burada özgürlüğüne zorla el konulmaz. Bilakis insan kendi özgür iradesiyle, canı gönülden Allah'a yönelir, O'nun sonsuz ilâhî sevgi ve merhametine karşılık insanî sevgi ve saygıyla karşılık verir. Bu nedenle de O'nun için çalışır, çabalar ve O'nun yolunda tarihin meydanında "yürür"... Buradaki "yürümek" tabiri de Kur'an'ın kendi dili içinde "İsrail" (Tanrı ile yürüyen) kavramına bir tepki biçimlemesi olup mecazî bir tabirdir (Bkz. "İSRA" 17/1. ayet dipnotu.) Eski Türkçe'deki (7. yüzyıl) "tapınma" kavramının daha sonra (10. yüzyıl) "kul" kavramına dönüştüğünü görüyoruz. Bu anlamda Türkçe'deki "kullanmak" kelimesi, kendisine kul edinmek, kul sahibi olmak demektir. Çağdaş Türkçedeki (1942) "kullanım" sözcüğü de buradan türetilmiş, ev kelimesinden evlenmek gibi... Şimdi, Kur'an'ın, 7. yüzyılda putların, kralların, imparatorların, din adamlarının vs. önünde yerlerde sürünen "insanoğlunu" alıp nasıl yücelttiğine, özgürleştirdiğine dikkat edilmelidir. Demek ki insanın "ibadeti" ilk doğuş amacına uygun olarak Allah dışı varlıklara kulluktan/kölelikten kurtulma, özgürleşme anlamında okunmalıdır. Allah'a ibadet, Allah görünmediği, O'nu temsil eden mutlak bir nesne veya kurum bulunmadığı için, son tahlilde bütün görkemi ile "insanın" ortaya çıkması demektir...

[3] DİN: Sözlükte [دين] kökü mastar olarak "borç alıp vermek" manalarına geliyor. Kınamak, küçümsemek, borç vermek, borç almak (*idâne*); borçlanmak (*tedâyün*); alacaklı (*dâin*); borç (*deyn*); maneviyat (*diniyye*); borçlu (*medyûn*), borçluluk (*medyûniyye*); maneviyat (din) ile ilgili işler (*diyânet*); borç (deyn) ile ilgili işler (*duyûn*), derlemek, toplamak (*tedvîn*), alt, üst, arka, başka, ön, diğer, önce, .. sız (*dûne*); istediğini yap (*dûneke mâ turîd*), divan, meclis, kurul (*dîvân*) kelimeleri bu köktendir... Dilciler "din" maddesini açıklarken daha çok borçlanma (*istiqrâz*); itaat, kaza, hüküm, adet, yol, hal, ceza, mükâfat kelimelerini karşılık olarak kullanırlar (İbni Manzur, Rağıb, Halil bin Ahmed, Zebîdî). Din sözcüğü Aramice ve İbranice'de ibadet, ritüel, dini kurallar sistemi, Akadca'da yargı, yargılama anlamlarına geliyor. Şu halde *töre, törü, torah, tengri, tao, tevrat, tin, din, şeriat, sünnet, mezhep, şia, nomos, namus, ahlak, ethos, ratio* vb. kelimelerine biraz yakından bakmak din kavramını anlamamız için faydalı olacaktır. Şöyle ki: Bu kelimelerin çeşitli milletlerin tarihinde bir takım değerli ve yüce sözcükler olduğunu görüyoruz. Bu kelimelerin ilginç bir şekilde anlam birliği bulunmaktadır. Genel olarak hepsinde de "yol, kural, örf, adet, yücelik, ululuk" anlamları vardır. Öyle anlaşılıyor ki insanlar tarih boyunca birlikte yaşamanın teminatı olacak "kanun üstünde kanun" arayışı içinde olmuşlar, bu arayışlarını farklı coğrafyalarda farklı sözcüklerle ifade etmişlerdir. Bu çokluk içindeki birliğin görülmesi gerekmektedir... Örneğin Hind felsefesindeki temel kavram *Rta* yol anlamına geliyor. Hind-Avrupa dil ailesinden gelen diğer batı dillerinde bu kökten *rota, route, road, raund, ratio* kelimeleri türetilmiş. Türkçe'ye geçen *rol, rulman, rotasyon, rotatif, rulet, rulo* sözcükleri de bu kökten; bir

yolu takip etmek, dönmek, çevrim vb. manalarına geliyor. *Ratio*nun kaynağı olan *ratis* ise, Latince'de bağ çubuklarını boylarına göre düzenlemek, denk etmek anlamına geliyor. Felsefî olarak da eski Yunan'da muntazam dizilmiş kolye anlamına gelen evren (*cosmos*), söz (*logos*), örf ve kural (*nomos*) ile ahlak (*ethos*)'ın uyumlu, denk hale getirilmesi anlamına geliyor. Yunanlı buna akıl (*ratio*) diyor. Bağ çubuklarını boylarını *ratio* ettiği gibi, *cosmos, logos, nomos* ve *ethos*'un arasını da *ratio*laştırıyor, yani rasyonel hale getiriyor, aklîleştiriyor, uyumunu sağlıyor... Hindistan'ı kuzeyden istilâ eden ve kendilerine temiz, saf anlamında Arya diyen kavimlerin görüşüne Brahmanizm dendiği bilinmektedir. Brahmanlara göre de evren, toplum ve insan *rta* denen düzene uyar. *Rta* doğru olan yol, akla uygunluk, varlığın gidişi ve zıtlardaki birliği görebilmektir. Evren bir kağnı tekeri (*çarka, çark, çıkrık*) gibidir, döner durur. Döndükçe evrende değişmeler olur. Bu değişmeler zaman, mevsim, hayat, toplum ve bilinçteki değişmeleri de beraberinde getirir. Hind felsefesindeki *rta* ile Yunan felsefesindeki *ratio*'nun yol, uyum, itaat, döngü, çevrim anlamında kullanılması ve bunun Arapçadaki *din*'in anlamını çağrıştırması dikkat çekici olmalı. *Din* de Allah ile insan arasında giden (*itaat, uyum*) ve gelen (*kural, ceza, yargı, hüküm*), insan ile diğer insan arasında borç veren (*dâin*) ile borç alan (*medyûn*) anlamında karşılıklık (*çevrim, iâde*) ifade eder... Eski Türklerde kullanılan *törü, tüzen, tengri*, Çin felsefesinde görülen *thein* ve *tao* ile İbranî muhayyilesinde beliren *torah, tevrat* kelimelerinin, hatta Yunanca'daki *theo* ile Lâtince'deki *dei*'nin hemen hemen aynı anlamlara gelmeleri de oldukça dikkat çekicidir. Eski Türkler'de *tengri* kelimesi gök ve tanrı olmak üzere iki ayrı anlama geliyor. Çince'deki *thein* de gök anlamındadır. Bu durumda *töre* veya *törü, tengri*'nin yolu, kuralları anlamındadır. Türk de bu *töreye* uyan, bağlanan demek oluyor. *Kazak* ise bu töreden kaçan, uzaklaşan anlamındadır. Çin filozofu Laotse'nin şu sözleri de aynı mana etrafında dönüldüğünü gösteriyor; "*İnsan yerin yasasına uyar. Yer göğün yasasına uyar. Gök Tao'nun yasasına uyar. Tao ezeli, ebedi, ölümsüz ve isimsizdir. Ben adını bilmiyorum, ama ona Tao diyorum...*" Burada *Tao* kelimesi de büyüklük, yücelik, yol anlamındadır; tabiat yolu, yerin ve göğün uyumlu birlikteliği anlamında. Eski Yunan ve Latince'deki *Theo, Dei, Zeo, Zui* kelimelerinin de aynı anlamda olması dikkat çekicidir. İbranice'de *torah*, Aramca'da *orayta* olarak geçen *tevrat* ismi de töre, kanun, kural anlamına geliyor. Bu kelimeye Yunanlılar kanun (*nomos*) diyor. Arapçadaki *namus* da aynı anlamda... Arapça'da kullanılan *din, şeriat, mezhep, sünnet, şia, menhec, namus* vb. kelimeler de aynı şekilde yol, uyum, kanun, kural anlamındadır... Bunların hepsinde anlatılmak istenen insanoğlunun "kanun üstünde kanun" olan yüce bir yola, merciye yaslanması, O'nu izlemesi, onunla uyum içinde olması, O'nunla yürümesi gerektiğidir... Görüldüğü gibi bütün bunlar "din" kavramının mana ve mefhumunda mündemiçtir. Şu halde din esasında Arapça'da alt-üst, arka-ön şeklinde dört yönü birden (*dûne*) ifade ettiği gibi insanoğlu için de dört boyutlu bir ilişkiler ağının tümünü birden ifade etmektedir; geriye doğru (*adet, töre*), ileriye doğru

(*yol, yordam*), yukarıya doğru (*itaat, bağlılık*) aşağıya doğru (*hüküm, kural, ceza, mükâfat*) demek oluyor. Bunların hepsini birden topladığı (*tedvin*) için bir tek kelimeyle durumu *din* diye ifade ediyoruz. Demek ki din kelimesinin bu kullanım yerlerine göre kiminde adet, kiminde yol, kiminde ceza, kiminde hüküm, yargı ve mükâfat anlamında kullanılması gerekmektedir. Hepsinde aynı kelimeyi kullanıp geçmek sözcüğün zenginliğinden habersiz olmak demektir. İşte bu dört boyutlu anlamlar, değerler ve kurallar bütünü *din*, böylesi bir dinin etrafında toplanılan yer *medine*, bu yere mensup olanlar *medenî*, mensuplarınca ortaya konan tüm insanlık fonksiyonları da *medeniyet* olmaktadır…

[4] Yani: Sizin âdetiniz, töreniz size benimkisi bana, sizin yolunuz, yordamınız size benimkisi bana, sizin körü körüne bağlandığınız putlarınız size benim Allah'ım bana, sizin anlamlarınız, değerleriniz ve kurallarınız size benimkisi bana. Bu ikisi asla uzlaşacak gibi görünmüyor. O halde ne biliyorsanız onu yapın, ya herru ya merru!

110- NASR SURESİ

Medine'de inmiştir, 3 ayettir. Hz. Peygambere inen son suredir. Bundan sonra Bakara 281. ayet nazil olmuştur. 23. yıl önce Mekke'de bir mağarada "oku" emriyle başlayan "büyük okumanın" zaferle sonuçlanıp insanların kitleler halinde (*fevc fevc*) Allah'ın dinine girmesini "Allah'ın yardımı" (*nasrullah*) olarak ifade etmesi ve bu durumda dahi sorumlukların bitmeyeceğini, yardımın devam etmesinin bu sorumlulukların yerine getirilmesine bağlı olduğunu ifade için bu adı almış görünmektedir.



110-NASR SURESİ

Medine'de nazil olmuştur, 3 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- Allah'ın gönüller açan[1] yardımı geldiği zaman,

2- İnsanların Allah'ın dinine kitleler halinde girdiklerini gördüğün zaman,

3- Artık sana düşen Rabbini övgü ile yüceltmek ve bağışlanma dilemektir.[2] Dönüp gelene Biz de dönüp geliriz;[3] hiç kuşku yok!

---

[1] FETİH: Sözlükte [فتح] kökü mastar olarak "açmak, fethetmek" demektir. Açtırmak, açmasını sağlamak (*iftâh*); açmak (*teftîh*); bir şeye başlamak (*mufâteha*); aralarında fısıldaşmak (*tefâtuh*); açılmak (*tefattuh*); açma, başlama (*iftitâh*); açılım (*infitâh*); açma, başlama (*istiftâh*); açan, açıcı (*fâtih*); açacak, açma cihazı, konserve, kutu vb. açacağı (*fettâh*); anahtar, şalter (*miftâh*); açılmış (*meftûh*) kelimeleri bu köktendir... Bu durumda *feth* Allah'ın insanların gönüllerini İslâm'a açması manasına gelmektedir. Çünkü Allah'ın dininde zorlama (*ikrah*) yoktur. İnsanlar zorla dine sokulamayacağına göre bu yardım onların gönüllü kabulü ile gelen bir şeydir, yani gönüllerini dine açmaları, isteyerek, kendi rızaları ile kabul etmeleri... Bu açıdan fetih işgalden ayrılır. Çünkü işgal (*işkâl*) "zorla şekillendirmek" demektir. Fetihte gönüllülük, rıza ve kendi kendini şekillendirme varken; işgalde zorlama, dayatma ve istemese bile ona biçim verme, şekillendirme söz konusudur. Demek ki Müslümanlar bir toprağı zorla işgal edemezler ancak fethedebilirler. Bunun bugün için anlamı eğer bir ülke halkı başlarındaki zorba idarelerden yılarak Müslümanları gönüllü olarak istiyor ve davet ediyorlarsa harekete geçilebileceğidir. Aksi halde bu bir işgaldir. Örneğin **Hz. Peygamber** Medine'yi işgal etmemiş, fethetmiştir. Fe-

tih zaten daha önceden **Mus'ab bin Umeyr**'in çalışmalarıyla gerçekleşmişti. Medine halkı **Hz. Peygamber**'i davet etmiş, o da bu davet üzerine Medine'ye gelerek büyük bir törenle karşılanmıştır. Müslümanların "Medine'si" böyle kurulmuştur. Mekke'nin fethi ise memleketinden zorla çıkarılan birinin geri dönüşüdür. Mekke'ye girilince "*Ebu Süfyan'ın evine giren emniyettedir*" denilerek "zorla şekillendirmeye" girişilmeyeceği, birkaç azılı zorba hariç genel af çıkarıldığı ilân edilmiş ve bunun bir işgal değil fetih olduğu gösterilmiştir...

[2] Yani: Ey öksüz **peygamberim**! 23 yıl önce "Oku" diyerek başlattığımız "büyük okumamız" burada bitiyor. Sana o gün "Oku" demiştik. "Senin yanındayız, seninle birlikteyiz, korkma, yürü!" demiştik. "Sonunda gülen sen olacaksın, bu iş zaferle sonuçlanacak" demiştik. İşte görüyorsun, insanlar fevc fevc, dalga dalga Allah'ın dinine giriyorlar. Sabır zordur, ama meyvesi tatlıdır, işte görüyorsun. Şimdi sana düşen Allah'a şükürdür. Asıl bundan sonra "iktidar" olmanın riskleri ve tehlikeleri başlıyor. Bundan sonra yine bol bol hatalarından dolayı bağışlanma dilemen, yanlışlarından sık sık dönmen gerecek... İster zayıf ol ister güçlü, ister mazlum ol ister fatih, ister muhalefette ol ister iktidarda, ey **peygamber**, mesele "iyi adam" olabilmektedir. Çünkü hanginizin daha "iyi adam" olduğunu görmek için hayatı ve ölümü yaratan Allah'tır... Sen hayatın bütün cenderesinden geçtin, imtihanını başarıyla verdin... Şimdi, ey **peygamber**in yolundan gidenler! Dinleyin, ibret alın! Siz de aynı cenderelerden geçeceksiniz, geçiyorsunuz. Bu hareket size örnek olsun. Hayat dediğiniz baştan sonra insan olma çabasından başka nedir ki?

[3] Yani: Ey **Muhammed**! İşte böyle... Allah *Hayyu Kayyum*'dur. Yani gelenle gelir, gidenle gider. Oturanla oturur kalkanla kalkar. Gülenle güler, ağlayanla ağlar. Ne yaparsanız O'nda karşılığını bulursunuz. Yürüyerek gelene koşarak gelir; gözünüz, kulağınız, eliniz, ayağınız olur. Siz O'nunla yürürseniz O da sizinle yürür. Dönüp gelirseniz o da dönüp gelir. Terk ederseniz o da terk eder. Dalga dalga gelirseniz O da dalga dalga (meleklerle) gelir. Kitleler halinde terk ederseniz O da kitleler halinde (meleklerle) sizi terk eder. İşte böyle, ne yaparsanız elinizle o gider sizinle... Sonunda dönüp dolaşıp O'na geleceksiniz, O'na...

111- EBU LEHEB SURESİ

Mekke'de inmiştir, 5 ayettir. İslâm'ın ilk yıllarında "Kâbe çetesine" ve Mekke'de kurdukları düzene (*yedâ*) karşı "öfke patlamasını" yansıtan "Kahrolsun, yıkılsın, kurusun" haykırışlarını en sıcak şekliyle yansıttığı için bu adı almış olmalıdır...



111-EBU LEHEB SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 5 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1-KAHROLSUN Ebu Leheb[1] iktidarı; kahrolsun![2]

2- Zenginlik ve iktidar onu kurtaramayacak.

3- O kıpkızıl bir ateşe atılacak.

4- Çenesi düşük karısı da yanında olacak.

5- Gerdanında fitillisinden bir de ip olacak.

---

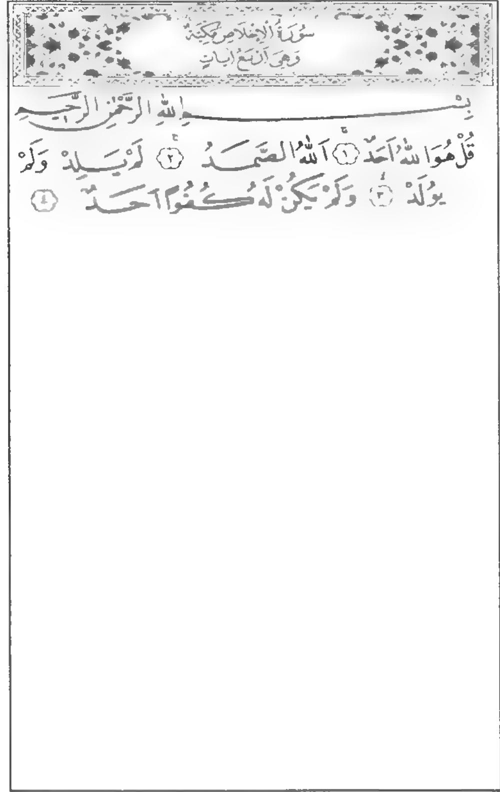
[1] **Ebu Leheb, Hz. Peygamber**'in (s.a.v) amcasıydı. **Hz. Peygamber** ile peygamberlik öncesi arası gayet iyiydi. Oğulları **Utbe** ile **Uteybe**'yi **Hz. Peygamber**'in kızları **Rukiyye** ve **Ummü Gülsüm** ile evlendirmişti. Ancak "yeğeni" öksüz **Muhammed** peygamberliğini ilân edince onun en azılı düşmanlarından birisi oldu. **Hz. Peygamber** hakkında yapmadığını bırakmadı. Bedir savaşından hemen sonra öldü. Oğulları yakalandığı çiçek hastalığından dolayı gömemediler. Cesedi kokmaya başlayınca ücretle tuttukları Sudanlılara defnettirdiler. **Ebu Leheb, Hz. Peygamber**'in diğer amcası ve **Hz. Ali**'nin babası **Ebu Talip** vefat edince Haşimoğulları'nın başına geçti. **Hz. Peygamber**'in diğer amcası da **Abbas** idi. **Ebu Leheb**'in ayette geçen karısı **Ummü Cemil** ise üç karısından birisi olup, Umeyyeoğuların'dan **Ebu Süfyan**'ın kız kardeşi olup **Muaviye**'nin de halasıydı...

[2] YEDA EBU LEHEB: Sözlükte [لهب] kökü mastar olarak "tutuşmak, alevlenmek, susamak" demektir. Peş peşe şimşek çakmak, ateşi tutuşturmak, at tozu dumana katarak koşmak (*elhâb*); tutuşturmak, alevlendirmek, heyecanladırmak, tahrik etmek (*telhîb*); alevlenmek, yanıp tutuşmak (*telehhub*); tutuşmak, alevlenmek, yanıp tutuşmak, iltihaplanmak (*iltihâb*); kızıl alev (*leheb*); tutuşmuş, alevlenmiş, çoşmuş,

çoşkulu (*multehîb*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi *Ebu Leheb* "alevin babası" demektir. Türkçe'de "kızıl kâfir, kızıl suratlı" dediğimiz manayı çağrıştırır. Olumsuz bir yaftalama olarak "kızıl suratlı" aşırı günahkâr, azgın kâfir manasındadır. İki el (*yedâ*) Araplarda iktidar, egemenlik anlamında bir deyimdir. Şu halde *Yeda Ebu Lehep* "Kızıl suratlı iktidarı" demek olur. Demek ki sure Mekke'deki iktidarı elinden tutan "tefeci bezirgânların" başı **Ebu Leheb** karakterinin şahsında muhalefet yıllarının patlayan öfkesini yansıtıyor. "*Ebu Leheb'in iki eli kurusun*" ifadesi, Mekke'de egemenliği elinde tutan iktidara karşı Türkçe'de çok bilinen tabirle "Kahrolsun" sloganı atmaktır. Bu nedenle önceki "Kafirun" suresi ile bu "Ebu Leheb" suresi ilk Mekke yıllarındaki "karşı çıkışı" ve "öfke selini" olanca sıcaklığı ile yansıtırlar. Kur'an'ın özellikle ilk surelerde Mekke'nin iktidarını elinde tutan "zengin kodamanlara" yönelik sert eleştirileri dikkat çekicidir. Başta **Ebu Leheb** olmak üzere **Ebu Cehil, Velid bin Muğire, Umayye bin Halef** gibi Mekke'nin ileri gelen, egemen bezirgân takımı en ağır biçimiyle eleştirilmiş, âdeta yerden yere vurulmuşlardır. Çünkü bunlar Allah'ın evi Kâbe sayesinde "kuruşun (rantın) başında toplananın (Kureyş)" egemenleriydiler. Hâlbuki Allah bu Kureyş'in içinden "kuruşu toplayarak dağıtan (Kureyş)'i" çıkarmak istiyordu. Onun için bu çetenin tasfiye edilmesi gerekmekteydi. Bu nedenle **Hz. Peygamber** işe buradan başladı. Bu çerçevede Ebu Leheb suresi birkaç sure önceki "Kureyş" suresinin açılımı mahiyetinde okunduğu takdirde daha iyi anlaşılır... Kur'an'ın Fil suresi ile başlayıp Nas suresi ile biten bu "son on suresinin" verdiği mesaj ve surelerin birbiri ile irtibatı hakkında toplu yorum için Bkz. Nas suresinin sonu...

112- TEVHİD SURESİ

Mekke'de inmiştir, 4 ayettir. Eski dünya dinlerinin (Sümer, Asur, Babil, Hitit, Mezepotamya, Mısır, Hind, İran, Roma, Yahudilik, Hıristiyanlık, Sabiîlik vs.) güneş ay, yıldızlar, gökyüzü, yeraltı, aşk, ışık, karanlık, verimlilik, savaş, rüzgâr, fırtına vb. tanrıları olduğuna inanarak "birliği bozan", Tanrı'nın eş, oğul, kız, torun, boğa, inek, kral, din adamı, ırk, bölge, insan, erkek, kadın vs. gibi doğuştan imtiyazlı aracıları, sınıfları, parçaları, ortakları olduğuna inanarak "bütünlüğü bozan" inançlarını Mekke'deki Kureyş Arapları üzerinden mahkûm ettiği ve "Allah'ı tanrılıkta tek ve bölünmez bir bütün" ilân ettiği için bu adı almış görünmektedir.



112-TEVHİD SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 4 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1- İLÂN ET: Allah birdir![1]
2- Bölünmez bir bütündür![2]
3- Doğurmaz ve doğurulmaz![3]
4- Hiç bir şey O'na denk olamaz![4]

---

[1] TEVHİD: Sözlükte [وحد] kökü mastar olarak "tek olmak, bir olmak" demektir. Bir yapmak, birleştirmek, standart hale getirmek, standardize etmek (*tevhîd*); birleşmek, ittifak etmek, bir araya getirmek (*ittihâden*); tek başına oturmak, yalnız ikame etmek, yalnız kalmak (*tevahhud*); birlik, federasyon, lig, cemiyet, birleşme, birlik yapma (*ittihâd*); federal, birleşik (*ittihâdiyye*); bir, tek, sayı ismi (*ehad*); birleme (*vahdaniyet*); tek başına, kendi başına, tek kendisi olarak (*hıda*); birleşmiş (*muttehid*); Birleşmiş Milletler (*el-umemu'l-muttehide*); birleyen, birleyici (*muvahhid*); bir (*vâhid*); tekilci, tek başına, başına buyruk, toplumdan ayrı yaşayan (*vahdânî*); birlik, bir olma, kompleks, ünite, birim (*vahde*); biricik, yegâne, eşiz (*vahîd*) kelimeleri bu köktendir... Klâsik tefsirlerde bu sure hakkında yirmiye yakın isim rivayet edilir; tefrid (fertleştirme); tecrid (ayrıştırma); tevhid (birleştirme); ihlâs (saflaştırma); necat (kurtuluş); nisbet (gösterme); marifet (bilme); cemal (güzel); mukaşkışa (tedavi eden); mu'avvize (sığınılan); samed (tek bir bütün); esas (temel); mânia (engel), muhdar (hazır olunan); beraet (aklama); müzekkire (hatırlatan); nur (aydınlık); eman (güvenlik)... Doğrusu surenin içeriği bütün bunları kapsıyor, fakat tevhid (birleme) ismi sure bütünlü-

ğüne en uygun olanı görünüyor. Bir hadiste geçtiği gibi "*Kim bu sureyi okursa Kur'an'ın üçte birisini okumuş gibi olur*"... Rivayete göre bu sure putperestlerin, Yahudilerin ve Hıristiyanların "Ey **Muhammed**! Şu tanrını bize bildir. O altından mı gümüşten mi" sorusu üzerine gelmiş ve genel olarak tüm eski dünyanın tanrı anlayışlarına cevap olmuştur. Bu nedenle (De ki) şeklindeki klâsik girişi; "tüm dünyaya bildir, anlat, duyur" manasında (İlân et) olarak çevirdim. Gerçekten de bu kısa sure **Hz. Peygamber**'in "adı ile" konuştuğu yüce hakikati en özet şekliyle "Bir ve Bütün (*Ehad* ve *Samed*)" ilan ediyor. Demek ki bu iki kısacık kelime "Allah'ın birliği ve bölünmez bütünlüğü" manasına yorumlandığında "tam yerini" bulmaktadır. Zaten sözlükte tevhid, "birden fazla olan şeyleri birleştirerek bir yapmak, birlemek" demektir. Kur'an, Mekke'deki Arapların şahsında tüm eski dünyanın tanrılarını geçersiz kılmakta ve onların hepsinin "tek bir uluhiyetin bozulmuş, tahrif olmuş şekilleri olduğunu ilân etmektedir. Âdeta "Kim neye tapıyorsa bilsin ki onları da yaratan Allah'tır. Taptıklarınızın hepsi benim yarattıklarımdır. Şu halde Beni göremiyorsunuz diye, tutup da görünen yarattıklarıma; güneşe, aya, yıldızlara, göğe, yere, suya, ateşe, boğaya, ineğe, insanlara vs. tapmayı bırakın. Onlar benim ayetlerim, işaretlerim, tapılacak yegâne varlık bir tanedir, O da Allah'tır! " denmek isteniyor. Böylece tevhid ilkesi insanoğlunun bilincinde büyük bir sıçrama gerçekleştiriyor, onu etrafındaki somut nesnelere bağımlı olmaktan kurtararak özgürleştiriyor...

[2] SAMED: Sözlükte [صمد] kökü mastar olarak "devam etmek, kastetmek, sebat etmek, karşı koymak, direnmek, içi dolu olmak" demektir. Yönelmek, kastetmek (*samd*); dayatmak, isnad etmek (*ismâd*); şişe tıpası (*sımâd*); yüksek yer, ulu, yüce, içine bir şey girip çıkmayan düz ve pürüzsüz kaya (*samed*); asla gebe kalmayan deve (*samde*); soğuk ve kurak vakitlerde bile sütü kesilmeyen deve (*mısmâd*) kelimeleri bu köktendir... Görüldüğü gibi *samed* esas olarak; "yüksek, ulu, yüce, toz tutmayan, kendisine hiç bir şeyin giremediği ve kendisinden hiçbir şeyin çıkamadığı, düz ve pürüzsüz kaya" manasına gelmektedir (Razi, İbni Manzur). Bunu Allah için kullandığımızda; "tek bir bütün halinde olan ulu ve yüce Allah" demek olur. Bu, Türkçe'de "bölünmez bütünlük" dediğimiz şeydir. Demek ki Allah, varlığı ve birliği ile bölünmez bir bütündür. Aynı şekilde varoluş bütün halinde tek bir organizmadır. Denizin, içindeki balıkları, incileri, yosunları, mercanları vs. ile tek bir su kütlesi olduğu gibi, Allah da yeri, gökleri, güneşi, ayı, yıldızları, canlıları, bitkileri, madenleri vs. ile tek bir bütündür. Bunlar birbiriyle rekabet halinde, her biri ayrı ayrı tanrılar tarafından yaratılan ve yönetilen varlıklar değildir. Varlık âleminde bir tek mutlak hakikat vardır ve O yerlerin ve göklerin nuru, bütün varlığın ruhudur. Hem aşkın, hem içkindir. Bu nedenle bu hakikati "varlığın birliği" (*vahdet-i vucud*) değil "varlığın birlikteliği" (*ittihad-ı vucud*) şeklinde ifade etmek daha uygun düşer. Çünkü her bir varlık kendinde ayrıdır, fakat birbiriyle sıkı bir "birliktelik" içindedir ve hepsi kopmaz, bölünmez bir bütün halindedir. Demek ki evren, varlık, yerler, gökler, canlılar, insanlık vs. tek bir oluşun bölünmez parçalarıdır ve Allah'ın nuru da bu

oluşun bütüncül ruhudur. Oluş ve akışın her zerresiyle anbean dinamik ilişki halindedir (*hayyu kayyum*)...

[3] Demek ki bütün o eski dünyanın tanrı-karısı-oğlu şeklindeki panteonları (tanrı ailesi meclisleri) uydurma ve hurafedir. Çünkü Allah'ın birliği ve bölünmez bütünlüğü her hangi bir ortaklığa izin vermez... Kendi tanrısal tözünden parçalar dağıtmaz. O'nun dışındaki her şey mahlûktur (yaratılmış) ve mahlûkat adalet üzere kaimdir...

[4] Demek ki Kur'an insan idrakinin karşına "Allah" tasavvurunu "pürüzsüz kaya" metaforu üzerinden "bölünmez bütünlük" açısından koyuyor. Yoksa sabitliği, değişmezliği, derinliği, yüksekliği, enlemi, boylamı, sınırları açısından değil. Yani bu bir ve bütün olan "kaya" kendi içinde boyuna devinen ve fakat buna rağmen kendisinde her hangi bir eksilme ve çoğalma, girme, çıkma, düzelme, bozulma olmayan tek bir bütündür. Devinim kemale doğru değil kemal içinde olmaktadır. Bu anlamda Allah "orada öylece duran" bir kozmik statüko (*ex-stence*) değil, varlıkla iç içe devinen (*kün fe yekun*) bir "Mutlak Oluş"tur. Burada "Mutlak", ıtlak olunmuş, kayıt altına alınmamış, azade (free, sonsuz özgürlük) manasındadır. Yani oluş halinde olduğu halde bir şey olmaya doğru gitmeyen, devindiği halde değişmeyen, hareket halinde olduğu halde yer değiştirmeyen (başkasını hareket "ettirdiği" halde kendisi hareket etmeyen değil) manasındadır. Bunun anlamı bir bütünün özündeki sonsuz derinlikleri anbean açması, inkişaf ettirmesi, bunun bir sınırının, enleminin, boylamının bulunmamasıdır. Keza bu varlıkla karşılıklı dinamik ilişki (*hayyu kayyum*) halinde olmaktadır. Bu nedenle Allah karakterini "uyku ve uyuklamanın tutmadığı" sürekli yaratılışta gösterir. O'nun tabiatı, bize yansıdığı kadarıyla henüz ortaya çıkmamış bir "imkânlar toplamını" ifade eder. Demek ki tevhid ilkesi, varlıkların birbirinin karşısına Tanrı olarak çıkmasına mani olmakla, onlara kendi istikametlerinde sonsuz bir inkişaf seyri sağlıyor. Keza Allah kendisi için "Hiçbir şeye benzemez" demekle varlığın önüne her hangi bir duvar da örmemiş oluyor. Bu durumda "Allah", "Rabb", "Ehad", "Samed" gibi tarif ve tanımları "Mutlak Oluş" ile yani "O" (*Huve*) ile ilişkiye geçmemizi sağlayan ve bizim algı dünyamıza ait bir takım "geçici kelimeler" olarak görmek icap eder. Demek ki Allah ile ilişki; "ben giderim yol gider" sözündeki gibi bir şeydir... Her; "bitti, işte bu son nokta" denilen yerde yeni bir ufuk, yeni bir derinlik açıldıkca açılır. İşte bu, insanoğlunun şu an ki idraki ile Tanrı konusunda varabileceği en son bilinç düzeyidir. Bu tasavvurun, tarih boyunca böcekler gibi yerlerde sürünen insanoğlunu nerelerden alıp nerelere getirdiği apaçık ortadadır. Yine bugünün "geçici kelimeleri" ile söyleyecek olursak, bu kısacak tevhid suresinin özeti şu üç kelimede toplanabilir; tevhid, adalet, özgürlük... Yani Allah, varlığı ve birliği ile bölünmez bir bütündür. Oluş âlemindeki bu birlik ve beraberliği sağlayan değere "adalet" denir. Allah bu nedenle "el-Adl"dir. Adalet'in amacı ise birinin diğerine zarar vermesine mani olmak suretiyle oluştaki birlikteliği korumak ve kollamak, oluşa katılan her bir varlığın kendi varoluş amacı doğrultusunda inkişaf edebilmesini sağlamaktır. Bunun insan için anlamı ise "özgürlük" tür...

113- FELAK SURESİ

Mekke'de inmiştir, 5 ayettir. Kötülüklerin kaynağının karanlık ruhlu yaratıklar olduğunu, bunlara karşı aydınlığın yanında yer alarak, "yarılarak ortaya çıkanın Rabbi" (*Rabbi'l-felâk*) ile olma, O'na sığınma duasını öğrettiği için bu adı almış görünmektedir.



113-FELAK SURESİ
Mekke'de nazil olmuştur, 5 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1/5- DE Kİ: Tüm yarattıklarının,[1] bastırılmış dürtülerin,[2] nefisleri kışkırtan cazibenin[3] şerrinden[4] ve kıskançlık ateşiyle yanıp duran hasetçinin şerrinden[5] yarılarak ortaya çıkanın[6] Rabbine sığınırım.[7]

---

[1] ŞERR: Sözlükte [شرر] kökü mastar olarak "kötü, kötülük, şer, melânet" demektir. Belâlı (*şerrânî*); kıvılcım (*şerâr*); yaramaz, belâlı, şerli, çok kötü, pek fena (*şerîr*); pastırma, deve sürüsü (*işrâre*) kelimeleri bu köktendir... Şu halde felak suresinde "1- Tüm yaratılmışların 2- Bastırılmış dürtülerin 3- Kışkırtan cazibenin 4- Kıskançlık ateşiyle yanıp tutuşan hasetçinin şerriden..." denilerek kötülüğün dört kaynağı açıklanmakla birlikte bu mesele; "sevgisi ve merhameti sonsuz kadir-i mutlak tek Tanrı'ya" inanan bütün dinlerin en çetrefilli konusunu teşkil eder... Zira bu dinlerin kelâm ve teoloji dünyasında şu kadim sorular hiç eksik olmamıştır: 1- Tanrı vardır, birdir, bölünmez bir bütündür 2- Tanrı mutlak iyi (*mahz-ı hayr*) ve her şeye gücü yetendir (*kadir-i mutlak*) 3- Kötü şeyler oluyor 4- Bu ikisi nasıl bir arada olabiliyor? Tarih boyunca bu soruya verilen cevaplarda özet olarak şöyle olmuştur: 1- Tanrı vardır, birdir, bütündür, mutlak iyidir, fakat kadir-i mutlak değil çünkü kötülüklere engel olmaya güç yetirseydi mutlak iyi sıfatıyla mutlaka mani olurdu. 2- Tanrı vardır, birdir, bütündür, fakat mutlak iyi de değil çünkü kötülüklere engel

olamadığına göre iyilik sıfatı mutlak değildir, aksi halde böyle olmazdı 3- Tanrı vardır, birdir fakat bölünmez bir bütün değil çünkü mutlak iyi olamadığına göre, en az O'nun kadar güçlü rakip kötülük tanrıları var demektir 4- Tanrı vardır, fakat bir tane değil çünkü en az O'nun kadar güçlü rakip kötülük tanrılarının var olması O'nun tek Tanrı olmadığını gösterir. 5- Tanrı yoktur, çünkü manası kalmamıştır, bu bir kuruntu aslında... Şimdi, dikkatle bakılırsa Kur'an bu surede Allah'ı "oluşun Rabbi" olarak tanıtıyor ve oluş içinde kötülüğün "kimden", "nasıl" ve "niçin" geldiğini açıklıyor. Buna göre kötülükler, yaratılmışlardan (*ma halak*) gelmekte, üzeri örtülmüş gizli duygular, gizli kapaklı desise ve plânlar (*ğâsigın izâ vegab*) halinde tasarlanmakta ve insanı bir köle gibi kendine bağlayan kışkırtan cazibe (*neffâsâti fi'l-u'kad*) ve ateşin odunu yakıp bitirdiği gibi amelleri yakıp bitiren hasetçinin kıskançlık ateşi (*hâsidin izâ hased*) sebebiyle olmaktadır. Demek ki bunlara karşı çok dikkatli olunmalıdır... Burada yaratılmışların Allah ve oluş ile ilişkisini betimlemek için bir benzetme (*teşbih*) yapacak olursak durum deniz ve içindeki sualtı varlıklarının haline benzemektedir. Tanrı deniz ise bizler de denizin içindeki balıklar gibiyiz. Balıklar birbirini yiyor, sokuyor, birbirine zarar veriyor. Bu onların birbirine kötülüğü oluyor. Fakat bütün bunlar denizin içinde olup bittiği için Tanrı "hepsi benden" diyor. Yani: "deniz olmasa yaşayamazsanız, dolayısıyla kötülük yapacak varlığınız bile olmaz. Varlığınız, yaşamanız benim sayemde fakat bunu birbirinizin aleyhine kullanıyorsunuz" diyor. Keza varlıklar birbirine zarar verdiğinde de; "kötülükler kendi ellerinizle yaptıklarınızdan dolayıdır" diyor. İyi olanları arınmaya, içlerini temiz tutmaya, dahası göreve çağırıyor; iyiliği koruma, kollama ve yaymaya (*emr-i bi'l-maruf*), kötülerle mücadeleye (*nehy-i ani'l-münker*) teşvik ediyor. Onların bu mücadelelerinde yanında olacağı, destekleyeceği sözünü veriyor. Peki, Tanrı neden doğrudan kendisi mudahale ederek kötülükleri yok etmiyor da iyi olanları göreve çağırıyor? Sonuçta kirlenen kendi denizi değil mi? Fakat Tanrı, sonuçta bütün denizin bir gün kötülüklerden arınarak tertemiz olacağını vaat ederek "cennet" ve "cehennem" diye bir şeyden bahsediyor. Bunların beklenmesini, buna hazırlık yapılmasını öğütlüyor. Peki, neden hemen şimdi değil de sonra? Bu arada zarar gören zavallılar ne olacak? Açıkçası işin daima gizemde kalan bir tarafı var. Görünür dış dünya da Tanrı'nın varlığına, birliğine, bütünlüğüne, mutlak iyi ve kadir-i mutlak oluşuna dair kanıtlarla, bunların böyle olmadığına dair kanıtların sanki başa baş (fifty-fifty) gibi görünmesi, bu gizemin "yaratılış yenilenmeden" çözülemeyeceğini göstermektedir. Çünkü iman, inkâr edilmesi mümkün olan, inkâr da iman edilmesi mümkün olan bir şeye olur. Aksi halde iman ve inkâr ortaya çıkmaz. Olursa bu "içten" değil "dıştan" bir zorlamanın sonucu olur. Bunun iyice belli olması için sanki varlık dengede tutuluyor ve Oluşun Rabbi kendini zat olarak gizleyip eser, ayet, işaret olarak gösteriyor... Belki de bu; "*en iyi hanginiz olacak diye hayatı ve ölümü yaratan O'dur*" (67/2) sırrının gelip dayandığı noktadır. Olup bi-

ten her şey kimilerinin imanını kimilerinin inkârını artırıyor. Bu nedenle "metafizik gerilim" oluşta değil, ona bakan insanoğlunun içindedir. Ve her şey dönüp dolaşıp O'na katılır. Hz. Peygamber şöyle dua edermiş; "*Allah'ım, Sen'den yine Sana sığınıyorum*" (*E'ûzu bike minke*)...

"*Kimdir bu acziyeti veren insanoğluna*
Kimdir insanı üstün kılan cümle âleme
Şeytanı ve nefsini kötülüğe âlet eden kimdir?
Dönüp kötüleri cehenneme koyan kimdir?
Mansuru ene'l hak derdine düşüren kimdir?
Dönüp katli için hüküm veren şeriat kimdir?
Şarabı yasak edip acılaştıran kimdir?
Dönüp Cemşid'e cam ve kadehi öğreten kimdir?
Yahudiye Hakk'ın mucizesini inkâr ettiren kimdir?
Dönüp Meryem'in rahmine Mesih'i üfleyen kimdir?
Cesareti, kötülüğü ve alçaklığı veren kimdir?
Süfyan'a, Ca'deye, Şemr'e, İbni Mülcem'e
Nasureddin-i Tusi'yi Hulagu'ya gönderen kimdir?
Mu'tasım'ı İbni Alkame'ye dost yapan kimdir?
Hastayı tedaviye muhtaç eden kimdir?
Merheme devayı koyan kimdir?
Arı mühendisliği kimden öğrendi
Bülbül ötmeyi nereden belledi?
Kimdir kâinata esrar perdesini örten?
Sonra da insana merak dürtüsünü veren?
Akılları hayrette bırakan Allah'ı tenzih ederim!
Zekâları acze düşüren Allah'ı tenzih ederim!"
(Ziya Paşa, *Terci-i Bend*'den).

[2] Harfi harfine: "Bastıran karanlığın şerrinden." Sözlükte *ğâsık*; "iyice dolan, kaplayan", *vegab* ise; "gözden kaybolacak şekilde başka bir şeyin içine giren" demektir (Ferra, Ebu Ubeyde, Razi). Dolayısıyla *min şerri ğâsigin izâ vegab;* "içte kalan, damarlarımda dolanan gizlenmiş, bastırılmış dürtülerin açığa çıkıp beni azdırmasından, yoldan çıkarmasından sana sığırım ey Rabbim" demek olur.

[3] NEFFÂSÂT: Sözlükte [نفث] kökü mastar olarak "atmak, üflemek, çıkarmak" demektir. İkinci olarak; "kişi, şahıs, kendi, can" anlamına gelen kök ise son harfi "sin" ile okunan [نفس]'dir. (Bkz. 4/1, 75/2). Tükürük, çıkarılıp atılan şey (*nüfase*); balgam (*nüfâsetu's-sadr*); erotik şiir (*nefsu'ş-şeytan*) kelimeleri ayette geçen birincinden gelir... Ayette geçen *neffâsât bi'l-u'gad* sihir ve büyü için; "düğümlere üfleyen kadınlar" olabileceği gibi; "kışkırtıp baştan çıkaran kadınlar" anlamına da gelebilir. Nitekim büyük müfessir **Ebu Müslim**'in görüşü bu yöndedir. **Razi** de;

"eğer müfessirlerin çoğunluğu aksine olmasaydı bu güzel bir görüştür" demektedir. Nitekim **Ebu Müslim** görüşüne; "*kadınlarınızdan ve çoçuklarınızdan size düşman olanlar var*" (64/14) ve **Hz. Yusuf**'un söylediği; "*doğrusu siz kadınların fendi yamandır*" (12/28) ayetlerini delil göstermekte ve "düğümün" ipin bağlanmasından istiare (yalnız benzeyenin söylendiği benzetme, eğretileme) olduğunu söylemektedir. Bu durumda ayet Türkçe'deki; "kadının fendi erkeği yendi" sözündeki manayı çağrıştırır. Farsça bir kelime olan *fend* hile, desise, cazibe demektir. Gerçekten de baktığımızda erkeklerin çoğunu "zıvanadan" çıkaran şeyin bu olduğunu görürüz. Dünyalara hükmeden bir padişah rahatlıkla fettan bir kadının elinde oyuncak olabilmektedir. Binlerce kölesi, askeri olmasına rağmen kendisi bir kadının cazibesine meftun olabilmekte ve ona köle gibi bağlanabilmektedir... Kanımca ayetteki "üfleyen kadın" imajı olayı anlatmak için seçilmiş bir imge gibi görünüyor. Zira erkeği sürükleyen şey aslında karşısındaki kadın değil, içindeki kendini esir eden arzu ve şehvetidir. Kadın sadece buna üflemekte, kışkırtıp tahrik etmektedir. Erkek bunun kulu ve kölesi olabilmektedir. Doğrusu bazı kadınların cinsel cazibelerini bir silâh gibi kullandıkları bir gerçek, ve erkekler bu noktada içlerindeki "korku ve titreme" (*ihlas*) dışında ne yazık ki çaresizdir. Nitekim Türkçe'de; "altın ateşle, kadın altınla, erkek kadınla imtihan olunur" sözü son derece bilgece söylenmiş bir sözdür... Bütün bunlar bir yana ayetteki ifadeyi sadece kadınlara hasretmeyip, kadınlar da dâhil; "bir insan olarak kışkırtılmış arzuların, ihtiraslı tutkuların elinde esir olmaktan, bunları harekete geçiren cazibelerin, üflemelerin, solumaların vs. şerrinden sana sığınırım ey Rabbim" şeklinde anlamak icap eder... Demek ki erkek de şehvet, kadında altın, yöneticide hırs, tüccarda para vs. insanları köle gibi kendine bağlayan, zincirleyip tutsak eden, gözleri kör eden, uğruna her türlü kötülüklerin yapıldığı hırslar, tutkular ve onları harekete geçiren cazibeler ne ise *neffâsâtu'l-u'gad* işte odur...

[4] Harfi harfine: "Düğümlere üfleyenlerin şerrinden."

[5] Yani: Topluca insanın, erkeğin, kadının, hayvanın, yılanın, akrebin, kurdun, çakalın, sırtlanın, depremin, selin, tufanın, yıldırımın, yangının, çekirge sürüsünün, kurbağa istilâsının vs. vereceği zararlardan Sana sığınırım... Bunların tedbirsizliğim yüzünden felâkete dönüşmesinden sana sığınırım... Kötü niyetli kişilerin, üfürükçülerin, hokkabazlarının, göz boyacıların, sihirbazların, birer yılan, sırtlan, akrep olup sokan insanların vereceği zarardan sana sığınırım... Tedbirsizliğim yüzünden bunların felâkete dönüşmesinden sana sığınırım... Kabaran şehvetlerin, kuduran arzuların, kıskanç bakışların, cilvelerin, edaların, işvelerin, cazibelerin, çıkarın, menfaatin, iktidar hırsının, bencilliğin, varlığın, yokluğun, zenginliğin, yoksulluğun zararlarından ve bütün kötülüklerinden sana sığınırım ey Rabbim! İyiliğin, güzelliğin, doğruluğun, dürüstlüğün, cesaretin, mertliğin, güzel ahlâkın, adaletin, vefanın, dostluğun, erdemin yanında yer alarak, bunları yaşayarak, koruyup kollaya-

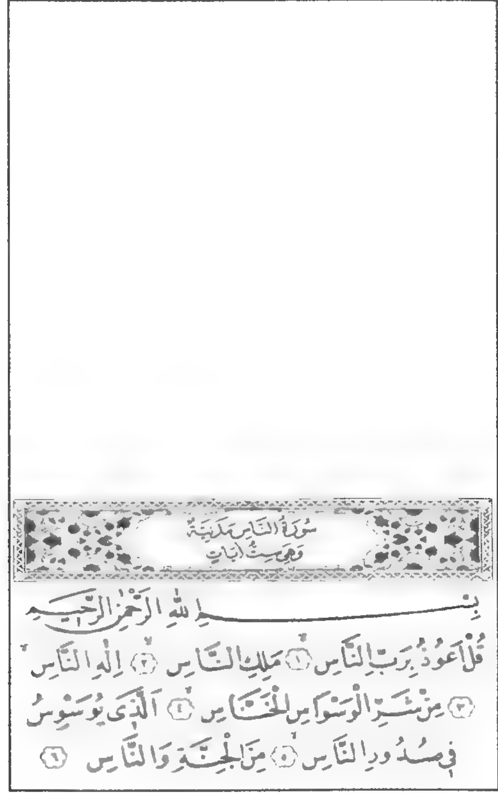
rak Sana sığınmış olurum. Bana bu yolda yürümek için güç kuvvet ver, sebat ver, beni destekle, yardımını eksik etme üzerimden ey Rabbim!...

[6] FELAK: Sözlükte [فلق] kökü mastar olarak "yarmak, çatlatmak, ortaya çıkarmak" demektir. Becerikli olmak, maharetli olmak (*iflâq*); yarılmak, çatlamak, ayrılmak (*tefalluq*); yarılma, çatlama, ayrılma, patlama, (*infilâq*); çatlatırcasına vurma (*falaqa*); çatlak, yarık (*felq*); karanlığın içinden yarılarak çıkan aydınlık, sabah (*el-felaq*); ikiye bölünen bütünün her bir parçası (*filq*); parça (*filqa*); becerikli, maharetli (*mufliq*) kelimeleri bu köktendir... Keza sözlükte son harfinin "kef"e dönüşümü ile [فلـــك] kökü de yakın anlamlı olarak kelimeye yarılarak ortaya çıkmanın "dönmek" suretiyle gerçekleştiği anlamı kazandırır. Yara yara dönen, yörünge, yıldızların döndüğü boşluk, çıkrık, çark, baht, talih (*felek*); yarılarak çıkan, çatlatan, patlatan, ayıran, döndüren, altüst eden (*felâket*); denizde suları yararak giden, gemi (*fulk*); gemi sandalı, filika (*fuleyka*); astronom, gökbilimci (*felekiy*); rondelâ, kirman, iki omurganın birleşim yeri, yuvarlak tepe (*fulke*) kelimeleri de bu köktendir... Fenikecede yün eğirme çıkrığı anlamına gelen *pelekum* feleğin çarkı anlamına geliyor. Bu, Kur'an lisanında "oluş" (*kevn*) denilen şeydir. Çünkü bütün bu değişimler, dönüşümler, yarılarak birbirinin içinden çıkmalar "Ol der, olur" (*kun fe yekun*) ayeti mucibince olan şeyleri (*kainat*) meydana getirir... Şu halde felak veya felek kavramları işte bu dönüşümün yarılarak, dönerek gerçekleştiğini ifade ediyor. Allah'ın yararak ortayı çıkardığı her şey oluş demek oluyor; "*Allah taneyi ve çekirdeği yarıp çıkaran*" (*fâlıqu'l-habbi ve'n-nevâ*)'dır (6/95), "*Taşların öylesi var ki içinden nehirler kaynıyor* (*inficâr*); *öylesi vardır ki çatlıyor* (*inşiqâq*) ve *bağrından sular fışkırıyor* (*inhirâc*)" (2/74)... Demek ki Allah bulutları yağmurlarla, rahîmleri çocuklarla, yumurtaları civcivlerle, kalpleri marifetlerle, geceyi sabahla yarmış, içlerinden bunları çıkarmıştır. Yokluk karanlıklarının denizini "ol" (*kun*) emri ile yararak, oluşu (*kevn*) ortaya çıkarmış, buna da "olanlar âlemi" (*kâinat*) denmiştir. İşte; "*yarılıp ortaya çıkanın Rabbi*" (*Rabbu'l-felaq*) ile anlatılmak istenen budur. (Allahu a'lem)

[7] İSTİ'AZE: Sözlükte [عود] kökü mastar olarak "sığınmak, yapışmak, sarılmak" demektir. Allah'a sığındırmak, Allah'a havale etmek (*iâze*); Allah'a havale etmek, O'na sığınmak (*ta'vîz*); sığınmak, yapışmak, euzu çekmek (*te'avvuz*); sığınma talebinde bulunmak (*isti'âze*); sığınma (*ı'yâz*); Allah korusun (*ma'âzallah*); sığınma sureleri (*el-mu'avvezeteyn*) kelimeleri bu köktendir... Keza bu son harfi "zel"in "ze" okunmasıyla [عور]; "muhtaç olmak, eli dara düşmek" manası kazanır. Şu halde istiaze veya Türkçe'deki yaygın söylenişi ile "Euzu çekmek" gelebilecek kötülüklere karşı muhtaç olduğumuz için Allah'a sığınmak, O'na sarılmak, O'na tutunup yapışmak demektir. Bunun pratikteki anlamı ise Allah'ın gösterdiği yolda yürümek, emir ve yasaklarına sıkı sıkıya sarılmak demek olur. Şu tür hadisler buna en güzel örneklerdir; "*Allah'ım, huşû duymaz bir kalpten sana sığınırım, dinlenmeyen bir duadan sana sığınırım, doymak bilmeyen bir nefisten, faydası olmayan bir ilimden, bu dört şeyden sana sığınırım.*" (Tirmizi, Nesâi)

114- NAS SURESİ

Medine'de inmiştir, 6 ayettir. Allah'ı insanların Rabbi, Meliki ve İlâhı olarak nitelendirip, vesvese, kuruntu, önyargı ve şüphelere karşı uyardığı için bu adı almış olmalıdır.



114-NAS SURESİ
Bir görüşe göre Mekke'de, bir görüşe göre de Medine'de nazil olmuştur, 6 ayettir.

SEVGİ VE MERHAMETİ SONSUZ ALLAH'IN ADIYLA

1/6- DE Kİ: İnsanları şüphelere düşüren[1] sinsi fısıldayıcıların[2] şerrinden,[3] görünür görünmez[4] tüm belaların şerrinden, İnsanların[5] Rabbine,[6] Melikine,[7] İlâhına[8] sığınırım.*

---

[1] Harfi harfine: "İnsanların göğsüne (sudur) vesvese verirler."

[2] VESVESE: Sözlükte [وسوس] mastar olarak "gizlice konuşmak, fısıltı halinde karmaşık bir şekilde konuşmak, vesvese yapmak" demektir... Vesvese veren, vesvesecі, zihin karışıklığı, köpeklerin gizli sesi, şüphe, şek, bir konuda sabit fikirlilik (*vesvâs*); fısıltı (*vesvese*); melânkoli, önyargılı, sabit fikirli (*muvesves*) kelimeleri bu köktendir... Şu halde vesvese Türkçe'de "Evham, güvensizlik, huylanma, işkillenme, kuruntu, kuşku, pirelenme, şüphe kurdu, vehim, zan" dediğimiz şeyleri çağrıştırır. Vesvese aynı zamanda bir konuda sabit fikirli olmak manasına geldiği için; "peşin hükümlü ve önyargılı olmak" halini de ifade eder.

[3] Harfi harfine: "Sinsice vesvese verenin şerrinden."

[4] Harfi harfine: "İns ve 'cin"den"... Sözlükte *ins* aynı zamanda; "ortada olan, hareket eden, gösteren" demektir. Bu durumda *cinn* de "ortada olmayan, gizli, görünmeyen" demektir (Razi). Türkçe'de; "görünür görünmez tüm kaza ve belâlardan" sözü bu manayı çağrıştırır...

[5] İNSAN: Bkz. 76/1. ayet dipnotu.

[6] RABB: Sözlükte [ربب] kökü mastar olarak "besleyip büyütmek, babalık etmek" demektir. Terbiye eden, besleyip büyüten (*rabb*), iş veren (*rabbu'l-amel*), nice, muhtemeldir ki (*rubbe*), babalık, uvey baba (*râb*), üvey oğul, oğulluk, üvey baba (*rebîb*), üvey kız, üvey anne, analık, dadı, mürebbiye (*rebîbe*), üvey çocuk (*merbûb*) kelimeleri bu köktendir... Keza Aramice ve İbranîcede büyük, ulu (*rebb*), Akadcada yüce, büyük (*rabû*) kelimeleri aynı anlamdadır. Yine Hind-Avrupa kökünden Hindçe ve Sanksristçedeki kral, büyük (*raca*) sözcüğü ile yakın anlamlıdır. Demek ki Sami/Arap muhayyilesinde (*rabb*) sözcüğü daha çok "aile" kavramı olarak beliriyor. Allah, insanların gündelik dilde babaları, oğulları, dadıları, üvey babaları vs. için kullandığı bir sözcük ile sesleniyor. Âdeta "Babalarınız sizlere et, süt, aş, ekmek, meyve, sebze vs. getiriyor. Sizi besleyip büyütüyor. İşte onları da yaratan Allah'tır" denmek isteniyor. "*Diyelim ki bir sabah sular kurudu. Nereden bulacaksınız suyu*? (67/30) ayetindeki manayı ifade için "Evinizin babası (*Rabbu'd-Dar*) olmasaydı o küçücük bebeklere kim bakacaktı? Peki, Allah, toprağı, havayı, suyu, ateşi yaratmasaydı sizler nasıl yaşayacaktınız? Tüm varlığın babası (*Rabbu'l-Âlemin*), insanlık ailesinin babası (*Rabbu'n-Nas*) olmasıydı ne yapardınız bir düşünün" demeye getiriliyor. Bu çerçevede hemen hatırlatmalı ki dili Aramice olan ve "mesel" ile konuşmak tarzı olan Hz. **İsa**, insanlığı besleyip büyütenden mecaz olarak "Baba" (*Râb, Rebîb*) kavramını kullanmış görünüyor. Ancak bu putperest Roma iklimine geçince biyolojik anlamda babaya dönüşmüştür. Roma İmparatorluğu'nun dini-siyasî ihtiyaçlarını gidermek için bir "devlet dini" olarak tasarlanıp "üretilen" Hıristiyanlık bu nedenle **Hz. İsa**'nın "Tanrı'nın oğlu" olduğuna ciddî ciddî inanmıştır. Hâlbuki "baba" (râb) insanlığı besleyen, büyüten, koruyan, kollayan anlamında, "kelime" de Allah'ın sözünü insanlığa açıklayan, böylece O'nun sesi ve soluğu olan anlamında mecazî deyimlerdir. Teolojik değil filolojik kullanımlardır. Kur'an'da bu tür benzetmeler (*müteşabih*) vardır, fakat söylemin "ana temasını" (*muhkem*) teşkil etmezler. Açıklayıcı yan unsur olarak kullanılırlar. Bu konuda Hıristiyanların düştüğü yanlışlıkları bir bir anlatmak için Al-i İmran (İmran Ocağı) suresi nazil olmuştu. Yani **Zekeriyya, Yahya, Meryem ve İsa** gibi bilge ve peygamber simalarının çıktığı bu aile etrafında koparılan fırtına ve üretilen mitoloji yoğun bir eleştiriye tabi tutarak gerçekler açıklanmıştı. Bkz. "MUHKEM" ve "MUTEŞABİH"; 3/7.ayet dipnotları.

[7] MELİK: Sözlükte [ملك] kökü mastar olarak "sahip olmak, hükmetmek, yönetici olmak." demektir... Bir kimsenin sahibi olduğu mülkü, elindekiler (*mâ meleket yeminihi*), mal vermek, birisine bir şey vermek, kral yapmak, evlendirmek (*imlâk*), mal vermek, birisine mal kazandırmak, kral yapmak (*temlîk*), kamulaştırmak, istimlak etmek, zorla almak, kral olmak, başlarına geçmek (*temellüken*), vazgeçmek, kendini tutmak, kendine hâkim olmak (*temâlük*), elde etmek, sahip olmak, kazanmak, egemen olmak (*imtilâk*), mülk edinmek, kazanmak, elde etmek, istimlak etmek (*istimlâk*), mülk edinme, kazanma, elde etme (*temellük*), sahip olan, egemen olan (*mâlik*), kıyamet gününün hâkimi (*mâliki yevmu'd-dîn*), melek, öz, cevher (*melâ*), öz, cevher, orta, kadro (*milâk*), melek (*melek*), hükümdar, kral (*melik*),

kraliçe, imparatoriçe *(melike)*, güzellik kraliçesi *(meliketu'l-cemâl)*, kamu malları *(emlâku'l- amme)*, meleke, sahip olunan yetenek, kabiliyet *(meleke)*, varlık ve oluş âlemi (*melekût*), kraliyet ailesi *(usra melekiyye)* mülkiyet, zılyedlik. *(milkiyyet)*, ortak mülkiyet *(milkiyye müştereke)*, arazi ve gayrı menkul sahibi *(mellâ)*, kraliçe arı *(melîku'n-nahl)*, memleket, krallık, imparatorluk, dünya, âlem *(memleket)*, mal mülk, sahip olunan şeyler *(mümtelek)*, kuşlar âlemi *(memleketü't-tuyûr)*, cansızlar âlemi(*memleketu'l-cemâd*), köle, sahip olunan şey *(memlûk)* kelimeleri bu kökten-dir... Bu kökden gelen kelimeler Kur'an'da 214 yerde geçiyor. Başlıca iki ana anlamda kullanılıyor; 1-Sahip olma-yönetme *(mâlik)*, 2- Güç ve iktidar *(melik)*. Kur'an'da *mülk, malik, meleket eymanihim, melekut, melaike, melek, milk, temlik* kelimeleri "sahip olma-yönetme" anlamında, *mülk, melîk, mulûk* kelimeleri de "güç ve iktidar" anlamında kullanılmaktadır. Şu halde özellikle ikinci anlamıyla insanların meliki *(meliku'n-nâs)* tabirini nasıl anlamalıyız? Zira bu tabir doğrudan doğruya "siyasal" bir içerik öngörüyor. Allah, nasıl ve ne şekilde insanların meliki, yöneticisi, siyasal otoritesi, başkanı olacaktır? Bunun pratikteki karşılığı nedir? Doğrusu geçmiş çağların Müslümanları bu soruların cevabını kendi çağlarının muhayyilesi doğrultusunda insanlar içinden O'nu temsil edecek bir kral, padişah veya sultanın ortaya çıkarılması şeklinde anlamışlardır. Bu sultan O'nun emir ve yasaklarını uyguladığı zaman *(meliku'n-nâs)* gerçekleşmiş olacaktır. Sultanın işbaşına nasıl gelip gideceği ise o çağda nasıl oluyorsa öyledir. Yani dünyaya Sasani ve Bizans devlet ve imparatorluk geleneklerinin hâkim olduğu bir çağda bunun bizdeki benzerine "halife" denmesi yeterli görülmüştür. Tarih boyunca halife kavramının içi böyle doldurulmuş görünüyor. Hatta öyle ki halife tabiri etle tırnak gibi sultan ve padişah kavramı ile örtüşmüştür. Artık bunların ayrı düşünülmesi neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Örneğin "Bir milyarlık İslâm âleminin, bir gün sandığa giderek ümmete bir "halife başkan" seçmesi, seçilen başkanın seçim sonuçlarının açıklanmasının ardından uydu aracılığı ile tüm İslâm dünyasına yönelik bir teşekkür konuşması yapması" fikri "hayali" "gülünç", "gayr-ı ciddi" ve de "seküler" bulunabiliyor. Çünkü kavuklu, sarıklı, cübbeli "sultan ve padişah" imajı öyle bir yerleşmiş ki bunun silinmesi için bir kaç yüzyıl gerekiyor... Kanımca *meliku'n-nâs* ancak ve sadece ümmette tecelli edebilir. Yani ümmetin kendi özgür iradesi ve rızasıyla seçip işbaşına getirdiği şahıs, herhangi bir kişinin, zümrenin, sınıfın, kurumun, hanedanın, soyun, ailenin, aşiretin, kavmin, ırkın vs. değil tüm ümmetin seçtiği bir başkandır. Bundan dolayı ümmete hesap verir ve her Müslüman gibi kendini Allah önünde sorumlu hisseder. Görevi O'na Allah değil ümmet, halk, ahali vermiştir. Hilâfet veya meliklik Allah'ın O'na ve çevresine ömür boyu "hibe" ettiği bir hırka değil, halkın geçici bir "emanet"idir. Halk isterse bu emaneti geri alır ve bir başkasına verir. Yani *meliku'n-nâs* yine Allah'ın kitabındaki "siyasal" değerlere göre; emanet, ehliyet, adalet, meşveret ve maslahat üst kriterlerine göre vücut bulur. İslâm tarihinde **Hz. Osman**'a ait "Bana bu hilâfet gömleğini Allah giydirdi, üç buçuk çapulcu istiyor diye çıkarmam" argümanının, tarih boyunca saltanat yönetimlerince kullanılmasıyla birlikte bu değerlerin ağır bir darbe aldığı itiraf

edilmelidir. Aksi halde tarihimizle yüzleşmek, cümlelerimizi yeniden kurmak ve yaşadığımız çağda Müslümanların "siyasallık" durumuna ilişkin yarım kalmış sözünü yeniden inşa etmek mümkün olmayacaktır...

[8] İLAH: Sözlükte [اله] kökü mastar olarak "korumak, sakınmak, şaşmak, hayret etmek, sığınmak, ikamet etmek" manalarına geliyor...Tanrılaştırmak, ilahlaştırmak (*te'lîh*), tanrı, tapınılan şey (*ilah*), tanrıbilim, teoloji (*i'lmu'l-ilâhiyât*), tanrılık, ilahlık (*ulûhiyyet*) kelimeleri bu köktendir... Öyle görünüyor ki Araplarca *el-ilah* kelimesi bilinmekte ve zamanla *Allah* şeklinde özel isme dönüştürülerek telaffuz edilmekteydi. Kur'an *Allah* sözcüğüne özel bir anlam yükleyerek terimleştirilmiş ve tüm eski dünyanın tanrıları yerine Tek Tanrı olarak insanlığa tanıtmıştır. İnsanlığın bu isim, nitelik ve sıfatlar üzerinden O'nunla ilişkiye geçmesini istemiştir. İsimsiz ve tanımsız olan "Mutlak Oluş" veya "huve" (O) insanların bildiği bir kelimeyi üzerine alıp tanımlayarak, kendisi için özel isim yaparak (*musemma*) insanlığa kendini tanıtmıştır. Yani insanlığa bildikleri bir kelime üzerinden seslenmiştir... MÖ. 4. yüzyıldan MS. 2. yüzyıla kadar başkentleri Petra olmak üzere kuzeybatı Arabistan'da (Bugünkü Suriye) aktif olarak varlık gösteren Nebatiler'in dininde, Kur'an'ın indiği çağdaki Orta Arabistan'da (Hicaz) görülen tanrı isimleri kullanılmaktaydı. Eski dünyanın çoktanrılı tasavvurlarına paralel bir şekilde baş yüce tanrıya *Düşara* diyorlardı. Bundan başka Nebat tanrılar meclisinde *Allat, Manotu, Hubalu, Uzza* gibi bir çok tanrı ve tanrıçaya yer verilirdi. Tanrı kültleri için *Beyta* denilen kutsal mekânlar yapılırdı. Tanrılar genellikle şekilsiz, soyut (abstrak) suretlerde dikilitaşlarla sembolize edilirdi. Nebatîlerde geniş bir din adamlığı sistemi de vardı; rahiplere *Afkallu* adı verilirdi. Kült yemekleri ve tanrılara kurban sunmak dikkat çeken dini törenler (*ritual*) arasındaydı (Eliade). Anlaşılan Orta Arabistan'da Mekke şehri civarında oluşan Kureyşlilerin dini kuzey Arabistan'daki Nebati dininin başka bir versiyonu idi. Dolayısıyla Nebatilerinki de başkalarının... Böylece tüm Mezopotamya-Akdeniz havzası dinleri birbirine benzemekteydi. Hatta Mezopotamya-Akdeniz havzası dinleri de tüm eski dünya dinlerinin bir benzeriydi... Şimdi, Kur'an indiği çağ ve coğrafyada bu tür çoktanrılı dinlerin Orta Arabistan'daki yorumu üzerinden tüm eski dünya dinlerinin defterini kapattı. Eski dünyanın kullandığı tüm dini sözcük ve kavramları yeniden ele aldı. Allah, İlah, Rab, İbadet, Melek, Cebrail, Cennet, Cehennem, Ahiret vs. bunların hepsi ta Arami, Sümer, Babil, Asur, Pers, İbrani, Nebati, Keldani, Suryani vs. halklarının dinlerinde az çok farklıklarla zaten varolan kelime ve kavramlardı. Tek Tanrı fikri ile çoktanrıcılık ilk insanlardan bu yana hep iç içeydi. Birinden diğerine doğru bir gelişme değil cılız kalanla güçlü olan arasında bir dalgalanmaydı yaşanan. Kur'an ve **Hz. Muhammed** ile işte bu cılız kalmış tevhid damarı şaha kalktı. Eski dünyanın Sasani ve Bizans gibi iki büyük imparatorluğunu tarihe gömdü. Tarihte belkide ilk kez tevhidci damar kendi jeopolitiğini yarattı. Daha önceleri hep onların gölgesinde kalmış, bir türlü aralarından sıyrılıp kendini gösterememişti. İşte bu büyük kalkışın, bu büyük "reform" ve "devrimin" yönlendiricisi *lailahe illâllah* ilkesiydi. "Allah'tan başka ilâh yoktur" manasına gelen bu cümle eski dünyanın tanrılarını tarihin çöplüğüne attı... Apa-

çık olan şu ki Kur'an, insanoğlunun hayatında daima etkin bir rol oynamış "dini" bütün kavramlarıyla birlikte yeni baştan ele alarak yorumladı. İki şey yaptı: 1-Hurafelerden arındırdı 2- Halka yararlı hale getirdi. Bu nedenle Kur'an'ın söylemine, hitap ettiği çağın muhayyilesi ve reforma uğrattığı önceki çağların muhayyilesi bilinmeden tam anlamıyla vakıf olunamaz... Demek ki *ilah* kavramı "Kişinin yaşamını belirleyen ve yönlendiren temel güç" olmaktadır. Öyle ki kişi bu güce hayranlık duyar, ona sığınır, onun kendisini koruyacağını, onunla kendisine kimsenin zarar veremeyeceğini, sağlam, dayanıklı bir yere yaslandığını ve bununla çok mutlu olacağını düşünür. Böylece ondan derin bir şekilde etkilenir ve yaşamının temel belirleyicisi yapar. İşte ilâh budur. Bu ilâh, Allah'tan başka bir sahte tanrı olabileceği gibi, herhangi bir put, tağut, devlet, sistem, öğreti, fikriyat, ideoloji, felsefe, arzular, heva ve heves, nefis, hırs, para, servet, erkek, kadın, şehvet vs. de olabilir. Bu durumda insana yakışan bunları tanrılaştırmamaktır. Demek ki *lailahe illâllah* ilkesi gerçek anlamıyla anlaşılır ve yaşanırsa insanı her tür batıl bağımlıklardan kurtarıp özgürleştirir...

* SON ON SURE; Kur'an'ın mushaf sırasına göre dizilişini esas alırsak, bu sureyle birlikte Kur'an sona eriyor. Özellikle Kur'an'ın sonuna yerleştiren ve "son on sure" olarak bilinip yaygın olarak ezberlenen bu sureler böylesi dizilişleri ile Kur'an'ı esaslı bir mesajla sona erdirmektedir. Bir çok müfessirin bu surelerin birbirinin devamı olduğunu söylemesinden de ilhamla "Fil" suresinden "Nas"a kadar "on surede on mesaj" şöyle özetlenebilir:

1- Allah Kabe'yi bir Allah ve insanlık anıtı (zikra) yapmak istemekte ve bunun için üzerine titremektedir. (Fil Suresi)

2- Bu anıtın etrafında insanlığın toplanmasını istemektedir. Bu iş için birleştirecek ve toplayacak (teqarruş) öncü bir güç (Kureyş) gerekmektedir. Yani artık her çağda birleştirip toplayan kimse Kureyş o olacaktır. (Kureyş Suresi)

3- Bu öncü güç dini (yolu) yalanlayanlarla mücadele etmeli, öksüzlere sahip çıkmalı, yoksulların sesi, kimsesizlerin kimsesi olmalıdır. Gösteriş dindarlığından uzak durmalı, yüreğini ortaya koymalıdır. (Maun Suresi)

4- Eğer böyle yaparlarsa Allah'ın bol nimetleri (Kevser) üzerlerine yağacak, başlangıçta az da olsalar kısa sürede milyonların peşlerinden geldiğini göreceklerdir.

5- İşe çağın egemen paradigmalarına esastan karşı çıkarak, insanlığın vicdanını harekete geçirerek başlamalı ve egemenlerle asla uzlaşmamalıdırlar. Sizin dininiz size bizimkisi bize demelidirler. (Kafirun Suresi)

6- Egemen güçlere, para babalarına, dünyayı yöneten tefeci bezirgân takımına doğrudan karşı çıkmalıdırlar. Onların ahtopot gibi dünyanın her yanına yayılmış ellerini kesmeli, kurutmalıdırlar. (Ebu Leheb Suresi)

7- Eğer böyle yaparlarsa Allah onlarla birlikte olacak, kısa sürede insanların bu yola kitleler halinde (fevc fecv) girdiklerini göreceklerdir. Allah insanlığın gönüllerini onlara açacaktır. Bu durumda bile yapmaları gereken hamd ile tesbihtir. (Nasr Suresi)

8- Zira nihai amaç Allah'ın birliği (tevhid) ve bütünlüğü (samed), insanlığın barış

içinde birlikte yaşaması (adalet) insanoğlunun kula kulluktan kurtarılması (özgürlük) davasıdır. (Tevhid Suresi)

9- Bu amaç dünyanın bir köşesinde nispeten gerçekleşmiş olsa bile iş bitmemektedir. Kötü niyetli kişilere, hile, desise, entrika ve plânlara karşı dikkatli olunmalı, para, makam, mevki, şan, şöhret, altın, kadın vs. nefisleri kışkırtan her tür cazibenin vereceği zarardan, kıskançlık ateşiyle yanıp tutuşanların kem gözlerinden Allah'a sığınılmalı, O'nun yolunda bıkmadan, usanmadan yürünmelidir. (Felak Suresi)

10- İnsanlar üzerinde Rab'lik, İlâh'lık ve Melik'lik taslayanların Allah'ın özgür ve eşit insanlarını kullaştırmaya/köleleştirmeye kalkmalarına izin verilmemelidir. Hiçbir kişiye, sınıfa, guruba, aileye, hanedana, zümreye, ırka, etnik kökene ayrıcalık tanımadan Allah'ın *en-nâs*'da (millet, ümmet, halk) tecelli edecek olan egemenliği tesis edilmelidir. Kimse kimseye tanrılık yapmaya kalkışmamalıdır. Bin bir emekle kurulan tevhid, adalet ve özgürlük toplumunun her türden fitne, fesat, dedikodu, fiskos ve fısıltıyla sarsılmasına ve istikrarın bozulmasına izin verilmemelidir. Bunlardan bizzat ve bilfiil uzak durulmalıdır. Görünür görünmez tüm şer odaklarına karşı uyanık olunmalıdır... O'ndan geldik, O'nun ile yaşıyoruz ve O'na gideceğiz... (Nas Suresi)



KONU VE KAVRAM İNDEKSİ



AÇIKLAMASI YAPILAN KAVRAM VE TEMA İNDEKSİ



MEAL/TEFSİR BOYUNCA AÇIKLAMASI YAPILAN
KAVRAM VE TEMA İNDEKSİ

İSİM	AÇIKLAMA	SURE/AYET NO	CİLT/SAYFA NO
ÂD KISSASI	Hud'un halkı ve Ad kavminin başına gelenler.	11/60	1/446
ADÂLET	Adalet/ eşitlik.	4/58	1/207
ÂDEM KISSASI	Yaratılış kıssası. Semavi/ruhani prolog, anlamı ve mesajı.	7/25	1/328
AHDE RİAYET	Sözünde durmak/ sözü namus bilmek.	23/8	2/220
AHZ-I MİSAK	Ahz-ı misak (söz almak) ne demektir? İnsan ruhları Allah'a söz verdi mi? Ruhlar alemi var mıdır? Gâlu bela ne demektir?	7/172	1/352
ÂL	Aile/ ocak/ çevre/taraftar.	3/33	1/148
ÂLEM	Evren/ kainat/ oluş ve varlık alemi.	1/1	1/24
ALLAH	Allah.	1/1	1/25
AMEL-İ SALİH	İyilik, güzellik, doğruluk için çalışmak.	103/3	3/407
ARAFAT	Mekke'de Arafat meydanı.	2/198	1/101
ARŞ	Görkemli gökyüzü/ sema.	69/17	3/253
ARZ-I MUKADDES	Temiz, pak, kutlu ülke	5/21	1/251
ASAY-I MUSA	Hz. Musa'nın asayı yılana çevirmesi, anlamı ve mesajı.	18/60	2/125-6
ASHÂB-I KEHF	Mağara arkadaşları kıssası, anlamı ve mesajı.	18/9	2/116
ASHÂB-I UHDUD	Hendek kazanlar kıssası, anlamı ve mesajı.	85/6	3/337
ASHÂBU'L-MEŞ'EME	Kötülükle dolu berbat bir hayat yaşayanlar; bedbahtlar.	56/9	3/165
ASHÂBU'L MEYMENE	İyilikle dolu dürüst bir hayat yaşayanlar; bahtiyarlar. Kur'an'da kitabı solundan verilenler "solcu", sağından verilenler " sağcı" mı demektir?	56/8	3/165

TARIK	Gece gelen	86/1	3/342
TE'VİL	Yorumlama, nihai anlamı bulma çabası	3/7	1/142
TE'VİLU'L-EHADİS	Olayları yorumlama gücu. Hz. Yusuf'a verildiği söylenen olayları yorumlama gücü ne demektir?	12/6	1/463
TEBERRÜC	Açılıp saçılmak açık saçık giyinmek dekolte kıyafetlerle dolaşmak	24/60	2/252
TEBLİĞ	Ulaştırma, bildirme, duyurma	24/54	2/250
TECESSÜS	Ayıp araştırma	49/12	3/106
TEĞÂBUN	Aldanma. Evdeki hesabın çarşıya uymadığının görüleceği hesap günü	64/9	3/223
TEKÂSÜR	Zengilik yarışı biriktirme hırsı	102/1	3/402
TEKVİR	Dürülme güneşin kör edilmesi.	81/1	3/320
TESHİR	Emrine vermek, emanet etmek.	16/2	2/54
TEVEKKÜL	Dayanmak, yaslanmak.	14/12	2/24
TEVHİD	Birlik, birleme. Allah'ın birliği	112/1	3/438
TÖVBE	Dönüp gelmek, pişman olmak	9/102	1/408
UHUVVET	Kardeşlik	49/10	3/103
ULEMA	Bilginler, alimler, bilim adamları ve onlardan beklenen	35/28	2/413
ULU'L-AZM	Azim sahibi büyük peygamberler ne demektir?	46/35	3/78
ULU'L-ELBÂB	Akıl ve vicdan sahipleri, anlamı ve önemi	12/111	1/477
ULU'L-EMR	Emir sahipleri, yöneticiler, anlamı ve önemi	4/59	1/208
UMMU'L-QURA	Dünyanın kalpgahı, insanlığın merkezi, uygarlıkların beşiği. Mekke'nin bu açılardan anlam ve önemi	7/92	1/298
UMRE	Kabeyi küçük ziyaret	2/158	1/86
UZEYR (EZRA)	MS. 500'lerde Pers kralının himayesinde Kudüs'e getirilerek Yahudiliği yeniden diriltip Tevrat'ı yazan haham	9/30	1/389
VAHİY	Ulaştırma, iletme, fısıldayarak iletme. Allah'ın vahyetmesi ne demektir? Vahiy devam ediyor mu?	16/68	2/65
VÂKIA	Olay, büyük kıyamet olayı	56/1	3/164
VEDÛD	Çok seven, sevgi ile dopdolu	11/90	1/453
VELİ	Dost, yâr, yakın olan, yöneten	9/16	1/384
VESVESE	Gizli fısıltı, kışkırtma	114/5	3/448

KAYNAKÇA



ABDUH, Muhammed; *Tefsiru'l-Kur'ani'l Hakîm*, Kahire, 1947

ABDULKADİR ER-RAZÎ, Muhammed İbn Ebubekr; *Muhtâru's-Sıhâh*, Dâru'l-Galemi, Beyrut

ADULBAKİ, Muhammed Fuat; *Mu'cemu'l-Mufehres El-fâzil-Kur'ani'l-Kerim*, Çağrı (Daru'd-Da've) İst., 1990

AKDEMİR, Salih; *Son Çağırı Kur'an*, Ankara Okulu, Ankara, 2004.

ALBAYRAK, Kadir; *Keldaniler ve Nastıriler*, Vadi Yay. 1997

ASKALANÎ, Ahmed b. Ali b. Hacer; *Fethu'l-Bari Şerhi Sehihu'l-Buhari*, Kahire, 1348 h.

AYKAN, Recep; *Kur'an Fihristi*, Pınar, İst., 1997.

BERNAL, Martin; *Kara Atena*, Kaynak, İst., 1998

BEYDAVÎ, Abdullah b. Ömer; *Envâru't-Tenzil*; Kitâbu Mecmuatu mine't-Tefâsir içinde, Daru'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, 131.

BRAUDEL F; *Akdeniz ve Akdeniz* dünyası (c. 1), *Uygarlıkların Grameri*

BUHARÎ, Muhammed b. İsmail, *Sahih-i Buhari Tecrid-Sarih Tercemesi*, (c. 1-11) cev. Ahmet Naim, Ankara, 1976

BULAÇ, Ali; *Kur'an'ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Bakış, İst., tarihsiz.

CURCANÎ; *Ta'rifât*, www.alwaraq.com.

[http://www.alwaraq.net/index4.htm?c=http://www.alwaraq.net/Core/Library.jsp&m=http://www.alwaraq.net/Core/waraq/subjecttoc]

ÇANTAY, Hasan Basri; Kur'an'ı *Kerim ve Meali Kerim*, İst., 1965

DOĞAN, D. Mehmet; *Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi, Ankara, 2003.

ELİADE, Mircae; *Dinler Tarihine Giriş*, Kabalcı, İst., 2003

ELİADE; Mircea; *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi* (c.1-3), Kabalcı, cev. Ali Berktay, İst., 2003.

ELMALILI, M. Hamdi Yazır; *Hak Dini Kur'an Dili* (c. 1-10), Eser, tarihsiz.

ESED, Muhammed; *Kur'an Mesajı*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret, İst., 2000.

GREEN, Anthony-BLACK, Jeremy; *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü: Tanrılar, İfritler, Semboller*, Aram, Ekim 2003, İst.

FİRUZABADİ, *Kâmûsu'l-Muhît*, www.alwaraq.com .

[http://www.alwaraq.net/index4.htm?c=http://www.alwaraq.net/Core/Library.jsp&m=http://www.alwaraq.net/Core/waraq/subjecttoc]

FREUD Sigmund; *Hz. Musa ve Tektanrıcılık*, Bağlam, İst., 1987

FREUD Sigmund; *Totem ve Tabu*, Sosyal , İst.,1984

GARAUDY, Roger; *Siyonizm Dosyası*, Pınar.

GÜLER, İlhami-ÖZSOY, Ömer; *Konularına Göre Kur'an; Sistematik Kur'an Fihristi*, Fecr, Ankara, 1996

HALİL B. AHMED; *el-ayn*, www.alwaraq.com.

[http://www.alwaraq.net/index4.htm?c=http://www.alwaraq.net/Core/Library.jsp&m=http://www.alwaraq.net/Core/waraq/subjecttoc]

GÜNDÜZ, Şinasi; *Mitoloji ile İnanç Arasında*, Etüt, 1998

GÜNDÜZ, Şinasi; *Sabiiler-Son Gnostikler*,Vadi, Ank., 1995

HAMİDULLAH, Muhammed; *Aziz Kur'an*, cev. Abdülaziz Hatip-Mahmut Kanık, İst., 2003.

HAZİN, Alaaddin Ali İbn Muhammed; *Lübab fi Meâni'-Tenzil*, Kitâbu Mecmuatu mine't-Tefâsir içinde, Daru'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, 1319.

HOOKE, Samuel Henry; *Ortadoğu Mitolojisi*, İmge, İst., 1995

ATLASLI Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, İletişim.

GOİTEİN , S. D; *Yahudiler ve Araplar,* İz, İst., 2005.

İBNİ ABBAS, *Tefsir-i İbni Abbas*; Kitâbu Mecmuatu mine't-Tefâsir içinde, Daru'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, 1319.

İBNİ KESİR, İsmail; *Tesiru Kur'an'il-Azim*, (c.1-15), Çağrı, çev. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner, İst., 1984.

İFRIKİ, Muhammed b. Muharrem; *Lisanu'l-Arap*, www.alwaraq.com .

[http://www.alwaraq.net/index4.htm?c=http://www.alwaraq.net/Core/Library.jsp&m=http://www.alwaraq.net/Core/waraq/subjecttoc]

KANSU, Şevket Aziz; *İnsanlığın Kaynakları ve İlk Medeniyetler*, TTK, İst., 1991

KARSLI, İlyas; *Arapça-Türkçe Temel Sözlük*, Damla, İst., 1997/4

KÖKSAL, M. Asım; *İslam Tarihi* (c. 1-11), İrfan, İst. 1981.

KRAMER, Samuel Noah; *Tarih Sümerde Başlar*, Kabalcı, İst., 1998

KURTUBİ, Ebu Abdullah Muhammed; *el-Camiu li Ahkami'l-Kur'an* (c.1-15), Buruc, cev. M. Beşir Eryarsoy, İst., 1997-2002.

KUTUB; Seyyid; *Fi Zilâl'il-Kur'an* (c. 1-16), Hikmet, çev. Bekir Karlığa, M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, İst., tarihsiz.

LİVİUS, Titus; *Roma Tarihi*, Arkeoloji ve Sanat, İst., 1992 .

MATURİDİ, Ebu Mansur, *Te'vilâtu'l*-Kur'an, (c.1-4) Mizan, İst. 2005

MEVDUDİ, Ubu'l-A'la; *Tefhimu'l-Kur'an* (c. 1-7), İnsan, çev. M. Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, Hamdi Aktaş, İst., 1986.

MUTÇALI, Serdar; *İngilizce-Türkçe-Arapça Sözlük*, Dağarcık, İst., 2001.

NESEFİ , Abdullah İbn Ahmed; *Medarik et-Tenzil ve Hakaiku't-Te'vil,* Kitâbu Mecmuatu mine't-Tefâsir içinde, Daru'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, 1319.

NİŞANYAN, Sevan; *Sözlerin Soyağacı; Çağdaş Türkçe'nin Etimolojik Sözlüğü*, Adam, İst., 2004.

ÖRS, Hayrullah; *Musa ve Yahudilik*, Remzi Kitabevi, 1982.

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri; *Kur'an'ı Kerim Meali*, Yeniboyut, İst., 1997.

PİRİŞ, Şaban; *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Anlamı*, İlkbahar, İst., 1998.

RAĞIB, el-Isfehani; *el-Müfredat*, Kahraman, İst. 1986

RAZİ, Fahruddin Ömer; *et-Tefsir el-Kebir Mefatih el-Ğayb* (c.1-23), Akçağ, çev. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru, İst., 1988.

SARI, Mevlüt; *El-Mevarid; Arapça-Türkçe Lügat*, Bahar, İst., tarihsiz.

SEVER, Erol; *Asur Tarihi*, Kaynak, İst., 1996

SHAHAK, İsrael; *Yahudi tarihi, Yahudi dini*, Anka, İst.,

SMİTH, Anthony; *İnsan Yapası Yaşamı*, Remzi, ist., 1979

STRAUSS, C.Levi; *Din ve Büyü*, Yol, İst. 1983

ŞERİATİ, Ali; *Dinler Tarihi*, Kırkambar, 2001

VEHBİ, Mehmed; *Hülasatu'l-Beyan*, (c. 1-15) Üçdal, İst., 1969.

ZEBİDİ, Murteza; *Tâcu'l-Arus*; www.alwaraq.com .

[http://www.alwaraq.net/index4.htm?c=http://www.alwaraq.net/Core/Library.jsp&m=http://www.alwaraq.net/Core/waraq/subjecttoc]

ZEMAHŞERİ, Mahmud İbn Ömer, *el-Keşşaf an-Hakaiki't-Tenzil*, Beyrut, tarihsiz.

ZEMAHŞERİ, Mahmud İbn Ömer; *Esâsu'l-Belâğa*, www.alwaraq.com.

[http://www.alwaraq.net/index4.htm?c=http://www.alwaraq.net/Core/Library.jsp&m=http://www.alwaraq.net/Core/waraq/subjecttoc]